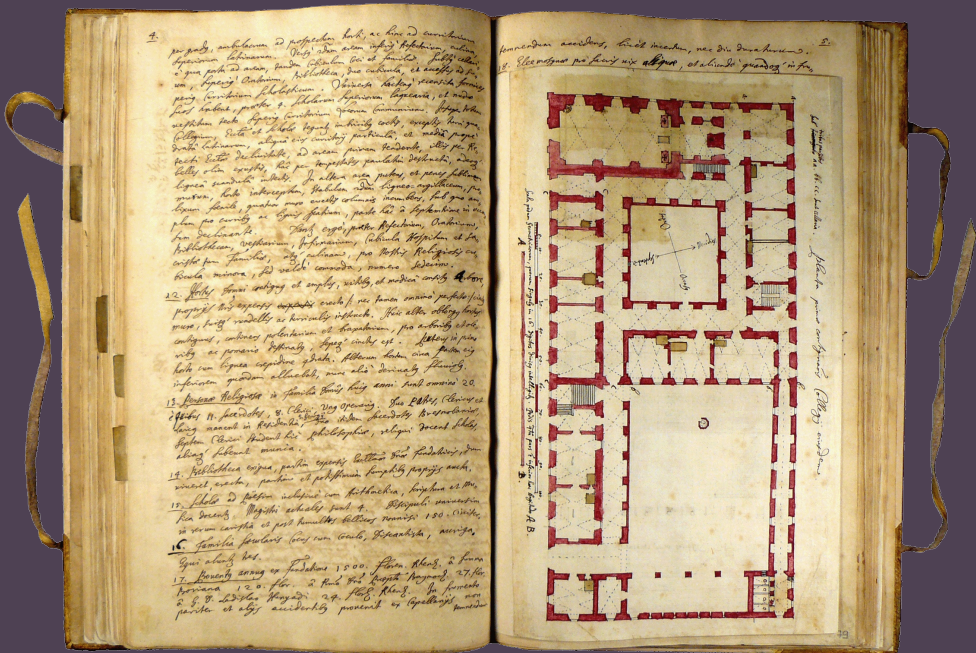




Koltai András

# BEVEZETÉS A PIARISTA REND MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNETÉNEK FORRÁSAIBA ÉS IRODALMÁBA



# MAGYARORSZÁG PIARISTA MÚLTJÁBÓL

---

## 1.

1. Koltai András, *Bevezetés a piarista rend magyarországi történetének forrásaiba és irodalmába*, Budapest, 2007.
2. Böszörményi Géza SchP, *A magyar piaristák 1950-ben: Szétszórás és újrakezdés*, Budapest, 2007.

BEVEZETÉS  
A PIARISTA REND  
MAGYARORSZÁGI  
TÖRTÉNETÉNEK  
FORRÁSAIBA  
ÉS IRODALMÁBA

összeállította  
KOLTAI ANDRÁS

PIARISTA TARTOMÁNYFŐNÖKSÉG  
BUDAPEST, 2007

Szerkesztette és tördelte  
Koltai András

A címlapon: A privigyei rendház alapítási könyve (*Erectio et augmenta foundationis una cum litteris illustrissimorum dominorum fundatorum, aliorumque principum virorum*),  
Mösch Lukács (Lucas a S. Edmundo) rektor készítette, 1688/1689  
(MPRKL, Acta domus Prividiensis, Liber 1).

7. oldal: Nyomdai dísz a piarista rend címerével, Nottenstein Veronika nyomdájából  
([CÖRVER], Alexius a S. M. Magdalena SchP, *Selectae positiones universae philosophiae ... publice disputandas proponit M. Christophorus [Kónya] a Sanctissimo Nomine Jesu*, Budae, 1746 – PKK).

100. oldal: A máramarosszigeti piarista rendház, templom és iskola, 1828  
(*Juventus gymnasii regii majoris Szigethiensis Scholarum Piarum e studiis secundi semestris in classes relata anno M.DCCCXXVIII*, Szigethi, 1828 – PKK).

161. oldal: Életkép a szegedi piarista rendház előtt,  
Karacs Ferenc metszete Illyés Ágoston SchP rajza alapján, 1820  
(VEDRES István, *A szegedi műzák százados ünnepe*, Szeged, 1820 – PKK).

A hátlap olasz szövegét Domokos György fordította

© Koltai András

Kiadta a Piarista Tartományfőnökség  
Felelős kiadó: Urbán József SchP tartományfőnök

Készült a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárában

Megjelent az Nemzeti Kulturális Alap támogatásával

**nka**  
Nemzeti Kulturális Alap

A nyomás és kötés az EFO Kiadó és Nyomda munkája  
Felelős vezető: Fonyódi Ottó  
Százhalombatta, 2007  
Készült Garamond betűvel, 400 példányban

HU ISSN 1789-1566  
ISBN 978-963-06-3900-2

# TARTALOM

ELŐSZÓ .....	7
1. BEVEZETŐ RÉSZ: SEGÉDLETEK ÉS GYŰJTEMÉNYEK .....	9
1.1. Bibliográfiák .....	9
1.2. Könyvtárak .....	11
1.3. Levéltárak .....	20
1.4. Kézirattárak .....	33
1.5. Folyóiratok és értesítők .....	34
2. EGYETEMES RÉSZ: EGYETEMES RENDTÖRTÉNET .....	40
2.1. Kalazanci Szt. József élete .....	40
2.2. A piarista rend általános története .....	53
3. ÁLTALÁNOS RÉSZ:	
A MAGYARORSZÁGI PIARISTA RENDTARTOMÁNY TÖRTÉNETE .....	70
3.1. Levéltári források .....	70
3.2. Általános irodalom .....	74
3.3. Egyes korszakok irodalma .....	84
3.4. A magyar piaristák kulturális tevékenysége.....	93
3.5. A magyar piaristák jogállása és elnevezése .....	97
4. INTÉZMÉNYI RÉSZ:	
A MAGYARORSZÁGI PIARISTA INTÉZMÉNYEK TÖRTÉNETE.....	100
4.1. Enciklopédikus irodalom és általános megjegyzések .....	100
4.2. A rendházak és iskolák története .....	101
4.3. A rendi utánpótlásnevelés intézményei .....	158
5. SZEMÉLYI RÉSZ: MAGYARORSZÁGI PIARISTÁK ÉLETE ÉS MŰVEI .....	161
5.1. Életrajzi gyűjtemények és bibliográfiák .....	161
5.2. Életrajzi művek és források .....	163
6. KITEKINTŐ RÉSZ: KÖZÉP-EURÓPAI PIARISTA RENDTÖRTÉNET .....	207
6.1. Ausztria .....	207
6.2. Csehország, Morvaország és Szilézia .....	213
6.3. Lengyelország és Litvánia .....	223
6.4. Németország és Svájc .....	231
FÜGGELÉK: KUTATÁSI ÚTMUTATÓ .....	233

RÖVIDÍTÉSEK .....	237
NÉVMUTATÓ.....	241
RÉSZLETES TARTALOM .....	267



## ELŐSZÓ

Ez a kézikönyv sokéves munka eredménye. Megkezdését annak idején merőben gyakorlati célok motiválták. Amikor ugyanis 1994-től a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárának (1.3.2. fejezet) levéltárosa lettem, sokszor szembesültem azzal, hogy a levéltárhoz forduló kutatók nem ismerik piarista vonatkozású kutatási témájuk szakirodalmát, amely pedig a hasznos levéltári kutatás alapföltétele lenne. Ez egyébként némileg érthető, hiszen a rend magyarországi történetére vonatkozó szakirodalom tetemes része nem könnyen hozzáférhető iskolai értesítőkből, különyomatokban, doktori disszertációs sorozatokban, vagy szűk körben terjesztett rendi kiadványokban került kinyomtatásra, vagy éppenséggel csak gépelt kéziratban volt hozzáférhető. És mindezekről természetesen jól használható bibliográfia sem állt rendelkezésre. Így kutatószolgálati ténykedésem egy részét, sőt egyes kutatók esetében teljes egészét a bibliográfiai fölvilágosítás töltötte ki.

A bibliográfia összeállítását tehát azért kezdtem el, hogy ettől a munkától föl szabaduljak. Először egyesítettem a létező, többnyire kéziratos bibliográfiákat, Balanyi György, Friedreich Endre és Nyers Lajos munkáit (ezekről ld. az 1.1. fejezetet), de mintaképpül mindvégig – ahogy azt gondolom munkám értő forgatói rögtön észre is fogják venni – Kosáry Domokos magyar történelmi bibliográfiai szolgálatok (KOSÁRY, *Bevezetés* [1951]; KOSÁRY, *Bevezetés* [1970]). E tekintetben különösen inspirált az a tény, hogy e bibliográfia második kiadása éppen az egyházi levéltárakról szóló kötet előtt akadt el, és munkám megkezdése idején még szó sem volt annak újabb kiadásáról és folytatásáról, amely azóta megvalósult (KOSÁRY, *Bevezetés* [2000]). A „Kosáry” példájára tehát a bibliográfiai tételek mellé forrástani és historiográfiai megjegyzéseket fűztem, és a nyomtatott irodalom mellett megkezdtem a piarista vonatkozású levéltári források bemutatását is, amely sok esetben nem volt egyszerű dolog, mivel az 1948–1950 között államosított piarista rendházak és iskolák iratait Magyarországon, Szlovákiában és Romániában különféle állami levéltárak őrzik, az MPRKL anyagának bemutatását a rendezetlenség nehezíti, némely iratok

pedig a kötelműltig templomok félreeső zugaiban voltak elrejtve. Így a „Kosáry” módszerétől eltérően ebben a munkában a levéltári iratok legtöbb esetben csupán a fondok és állagok szintjén szerepelnek, ennél részletesebb bemutatásukat pedig meghagytam az új Kosáry-bibliográfia (KOSÁRY, *Bevezetés* [2000]) egyházi levéltárakat tartalmazó kötetének.

Az egyes szerzetesekre vonatkozóan (4.2. fejezet) azonban e kötet sem tartalmazza a levéltári és kéziratári forrásokat (tehát irathagyatékkukat és levelezésüket), hanem csakis a nyomtatott irodalmat. Néhány piarista esetében (pl. Dugonics András, Sík Sándor) még a szakirodalom is olyan tetemes, hogy nem vállalkozhattam teljes felsorolására. Az ő esetükben csak a bibliográfiákat, valamint a fontosabb és piarista vonatkozású művek címét vettem föl.

A rendházakat és szerzeteseket ismertető fejezetek (például a 4.2. és 5.2. fejezetekben) alfabetikus rendben követik egymást. A bekezdéseken belül a címek néhol időrendi, néhol pedig tematikus sorrendben állnak.

Munkám során jöttem rá, hogy létező bibliográfiai hivatkozások nagyon sok esetben hiányosak, vagy félrevezetőek, mivel a már említett „kéziratosság” és „különnyomatosság” miatt ezeknek bibliográfiai értékelése valóban nem mindig egyszerű. Cím alapján azt sem mindig egyszerű eldönteni, hogy egy adott munka egyáltalán piaristákról szól-e. Ezért úgy döntöttem, hogy a bibliográfiába fölvetett tételeket magam is kézbe veszem és megnézem. Ettől csak néhány esetben tértem el, főként a cseh és lengyel szakirodalom esetében, amelyek Magyarországon többnyire nem is hozzáférhetőek.

Munkám alapvető forrásairól az 1.1. fejezet számol be. Azonfelül elejétől végéig átböngésztem a budapesti Piarista Központi Könyvtár Piaristica gyűjteményének (1.2.3. fejezet) katalógusát, az ott meg nem található tételeket pedig többnyire az Országos Széchényi Könyvtárban vettem kézbe (amely egyébként 1950 után számos államosított piarista rendház könyvtárából is gyarapodott). Találkoztam elveszett folyóiratokkal, bibliográfiai fantomokkal és rejtélyekkel, amelyek közül sok megoldódott, de bizonyára maradtak még munkámnak hiányosságai. Ráadásul a magyarországi piarista rendtörténetre vonatkozó szakirodalom szerencsére rendszeresen gyarapszik. E munka adatgyűjtése 2007 nyarának végén zárult le. Minden felhasználójának Isten áldását kívánom munkájára.

Ezúton köszönöm meg Homor Ferenc rendtartományi könyvtáros (PKK) állandó önzetlen segítségét is.

Koltai András

Budapest, 2007. szeptember 30.



# 1. BEVEZETŐ RÉSZ: SEGÉDLETEK ÉS GYŰJTEMÉNYEK

## 1.1. BIBLIOGRÁFIÁK

A magyar piarista rendtartomány történetére vonatkozó történeti irodalom bibliográfia formájában történő számbavételének igénye először az 1940-es évek elején merült föl. Ez akkor a készülő magyar rendtörténeti monográfia számára (ld. a 3.2. fejezetet) vált szükségessé. A munkát FRIEDREICH Endre rendi könyvtáros végezte el: *Rendtörténeti repertorium*, I, 1-414. sz. (kézirat: MPRKL, több füzet nem készült). A budapesti Piarista Központi Könyvtár rendtörténeti anyagát (vagy inkább annak egy részét) tartalmazza alfabetikus sorrendben. A történeti munkák mellett nyomtatott diáknévsorokat, piarista vonatkozású beszédeket és más alkalmi nyomtatványokat is tartalmaz.

Hasonlóképpen a rendtörténeti monográfia elkészítéséhez szükséges segédeszköznek tartotta a könyvészeti anyag áttekintését Nyers Lajos veszprémi tanár is, akihez 1943-ban Csóka Lajos bencés azzal fordult, hogy ajánlja valami megbízható művet a magyar piaristákra vonatkozólag. Csóka ugyanis a Magyar Katolikus Történetírók Munkaközössége szervezésében és a Szent István Társulat kiadásában tervezett, de végül el nem készült magyar egyháztörténet részére a XVII–XVIII. századi szerzetességről szóló rövid (16 oldalas) fejezet megírására kapott megbízást (vö. CSAPODI Csaba, *A Magyar Katolikus Történetírók egykori Munkaközössége és a „Regnum” egyháztörténeti évkönyv*, in MEV 6[1994]:1-2, 7-18). Nyers válaszul egy egész bibliográfiát készített:

NYERS Lajos, *A magyar piarista rendtörténet könyvészete* (kézirat, Veszprém, 1943: MPRKL, Nyers Lajos hagyatéka). A kézirat a következő fejezeteket tartalmazza: Bevezetés; A rendtörténet történetírása; A piarista iskolák kezdete; A piaristák Közép-Európában; A piarista rend magyar rendtartománya; A magyar piarista rendtartomány jogállása; A piaristák a magyar történelemben; A magyar piarista rendtartomány történetének áttekintése a rendházak alapításának sorrendjében; A piaristák a magyar közoktatás szolgálatában; A piaristák a magyar művelődés szolgálatában; A piaristák az Egyház szolgálatában; Jeles magyar piaristák; A magyar piarista rendtartomány tagjai (történeti névtár); Apróságok.

Nyers Lajos a bibliográfia célját a bevezetésben a következőképpen fejtette ki: „A piaristák magyar rendtartománya nem büszkélkedhetik azzal, hogy múltját sokkötetes forráskiadványokban és feldolgozásokban megörökítette, és azt a magyar történetírás rendelkezésére bocsátotta, mint tették a bencések és ciszterek, kik már több évszázaddal előbb gyökereztek meg Pannóniában. A piarista rend adósságának érzi, hogy hiányzik történeti múltjának, a magyar földön kifejtett működésének részletesen kidolgozott monográfiája, bár ennek a hiánynak az okát éppen nem ke-

reshetjük abban, mintha rend közömbös lett volna múlja iránt.\* A 300 éves múlt, melyet a rend magyar földön megélt, és amely a piaristákat a magyar élet- és sorsközösség részesévé tette, számadásra kötelez bennünket. Önmagunk, s nem utolsósorban a magyar történetírás színe előtt is felelnünk kell a kérdésre: hogyan áll rendtörténetírásunk mérlege, mit végeztünk eddig, s mik a reánk váró feladatok. Szükséges az áttekintés, hogy a feladatok fölvázolása után a megoldás további útjait megtalálhassuk. Csaplár Benedek rendtörténetírói munkássága mindenestre nagy tanulságot példáz, tudniillik hogy a magyarországi kegyestanáítórend történetének monográfiáját csak »viribus unitis« készíthetjük el, mert egy ember ereje és ideje nem elégséges ennek a feladatnak hiánytalan megoldására. A következőkben nem száraz felsorolását adjuk a rendtörténet forrásainak és könyvészetének, hanem hossz- és keresztmetszet együttes alkalmazásával törekszünk a rendi historiográfiát bemutatni.”

Nyers Lajos úgy látszik nem tudta, hogy míg ő könyvészetén dolgozott, Balanyi György szerkesztésében befejezéséhez közelgett a rendtörténeti monográfia:

BALANYI György–BIRÓ Imre–BIRÓ Vencel–TOMEK Vince, *A magyar piarista rendtartomány története*, Bp., 1943. Jól válogatott bibliográfiája, amely FRIEDREICH Endre említett kéziratát is tartalmazza: 252–257. Töredékes névmutatója (az 1–77. oldalakról) kéziratban: MPRKL, Molnár István hagy., Sk 1.

Jelen munka kiindulópontjául tehát Friedreich Endre és Nyers Lajos említett munkái, valamint a Balanyi György által szerkesztett kötet bibliográfiája szolgáltak. Felhasználtam továbbá a PKK Piaristica gyűjteményének (ld. az 1.2.3. fejezetet) katalógusát, a piarista iskolai értesítők értekezéseinek repertóriumait (ld. az 1.5.3. fejezetet) és az alapvető történeti és pedagógiai bibliográfiák adatait.

Történeti bibliográfiák: KOSÁRY, *Bevezetés* (1951, 1970, 2000). *Magyar Történeti Bibliográfia 1825–1867*, szerk. I. TÓTH Zoltán, III: *Politika, jog, oktatás–iskolák, tudomány, művészet, sajtó, vallás-egyházak*, Bp., 1950. *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája*, I: *1772-ig*, szerk. STOLL Béla, VARGA Imre, V. KOVÁCS Sándor; II: *1772–1849*, szerk. KÓKAY György, Bp., 1972–1975. JANKOVIČ, Vendelin–ŠKORUPOVÁ Anna, *Bibliografija k dejinám Slovenska (Literatúra vydaná do roku 1965)*, Bratislava, 1997.

A pedagógiai bibliográfiák bibliográfiája: JÁKI László, *A magyar neveléstudomány forrásai*, Budapest, 1993.

A levéltári anyagok fölkutatásában nagy segítségemre volt az az adatgyűjtés, amelyet Csányi László készített az 1980-as években a magyarországi levéltárakban található piarista levéltári anyagról.

\* NYERS Lajos, *A piarista levéltárigy és rendtörténetírás*, in *Emlékkönyv Szentpétery Imre születése hatvanadik évfordulójának ünnepére*, Bp., 1938, 335–347.

## 1.2. KÖNYVTÁRAK

### 1.2.1. *Biblioteca di San Pantaleo (Róma)*

A rend római anyaházának könyvtárát még Kalazanci Szt. József hozta létre a XVII. század elején, aki igyekezett folyamatosan képezni és művelni a rendházban lakó és tanító közösséget. A könyvtár leírása 1698-ból: PIAZZA, Carlo Bartolomeo, *Eusevologio Romano overo delle opere pie di Roma*, Roma, 1698. Ennek újabb közlése: PICANYOL, Leodegario, *La Bibliotheca di S. Pantaleo delle Scuole Pie alla fine del seicento*, in *Bollettino Bibliografico Scolopico* 1935:2, 3-5 (PBCal, 16). A napóleoni háborúk alatt (1798–1800, 1808) és a szerzetesrendek olaszországi megszüntetésekor (1873) is érték veszteségek. 1873-ban államosított része a római Nemzeti Könyvtárba került, ahol kéziratait ma is külön kezelik: Biblioteca nazionale centrale di Roma, Manoscritti, Fondo San Pantaleo (119 kötet). Ennek ismertetése és jegyzéke: PICANYOL, Leodegario, *Fondo S. Pantaleo della Biblioteca Nazionale di Roma*, in *Bollettino Bibliografico Scolopico* 1933:2, 24 (PBCal, 5); 1934:1, 24-28 (PBCal, 8). Megmaradt anyaga is gazdag azonban, főként a teológia területén. Régebbi részében hagyományos katalóguscédulák segítségével lehet eligazodni, azonban a több mint 28000 katalóguscédulának már több mint a fele elérhető számítógépen is.

A könyvtárnak egy magyar részlege is van, amelyet az 1970-es évek végén alakítottak ki, elsősorban Tomek Vince (1892–1986) generális, valamint Sántha György (1917–1975) generális asszisztens könyveiből (vö PH 1978/II, 10). Kéziratairól (amelyek nem piarista vonatkozásúak): PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae de Domo S. Pantaleonis*, in *EphCal* 1(1932), 45-47, 92-95. Az antikvák (16. századi könyvek) jegyzéke: SÁIZ, Valerian Rodríguez, *Repertorio delle 'cinquecentine' della Biblioteca di San Pantaleo*, in *ASchP* 25(2001):49, 149-158.

### 1.2.2. *Biblioteca Scolopica (Róma)*

A generális levéltár (AGSP) segédkönyvtáraként működik. A renddel kapcsolatos kiadványokat gyűjti és ilyenekből több mint 14500 kötet található benne. Mai formáját Leodegario Picanyol alakította ki az 1930-as és 1940-es években. Az állomány első része piarista szerzők munkáit, illetve a piarista renddel kapcsolatos kiadványokat tartalmaz. A második részben piarista folyóiratok, értesítők, éves jelentések, és más periodikák találhatók, főként az itáliai piaristáktól. E gyűjteményben több mint 600 cím szerint rendezett bekötött kötet, továbbá olyan 360 doboz található, amelyekben a kötetlen folyóiratok a rend területi beosztása szerint vannak rendszerezve. A könyvtár katalógusa nyomtatásban is megjelent: PICANYOL, Leodegario, *La Biblioteca Scolopica di S. Pantaleo di Roma*, in *RSBS* 19-20(1952), 21-23(1955) és kny: I-II, Roma, 1952. Katalógusa az 1990-es évek óta számítógépen használható.

A *Miscellenee scolopiche* elnevezésű különgyűjtemény köteteibe szabályzatokat, programokat és más alkalmi nyomtatványokat kötöttek egybe. Vö. PICANYOL,

Leodegario, *Miscellaneae scolopiche della biblioteca di S. Pantaleo*, in *Bollettino Bibliografico Scolopico* 1934:3, 30-31 (PBCal, 12). Ennek katalógusa: *Le Miscellaneae scolopiche della biblioteca di S. Pantaleo*, in *RSBS* 15(1950), 47-61; 16(1950), 49-64; 17(1951), 56-67; 18(1951), 63-71.

### 1.2.3. Piarista Központi Könyvtár (Budapest)

Alapját az 1717-ben alapított pesti rendház könyvtára alkotja. A pesti plébános már a piaristák megérkezése után néhány nappal két prédikációs-könyvet adott nekik (TAKÁTS, *Budapest*, 46). Az első könyvbejegyzést 1719-ből ismerjük. 1755-ben Cörver János tartományfőnök tanítványa, Jean Poton párizsi pap tett alapítványt a pesti rendházban kialakítandó rendtartományi *studium generale* könyvtára számára (TAKÁTS, *Budapest*, 241-242). Cörver maga is tetemes mennyiségű könyvvel gyarapította a könyvtárat, és ide kerültek 1773-ban Bajtay Antal erdélyi piarista püspöknek végrendeletileg a rendtartományra hagyott könyvei (MORVAY, *Középközlés*, 141; LÉH, 41). Jelentős gyarapodást jelentettek a XVIII-XIX. század fordulóján a Königsacker József, Conradi Norbert, Valero Jakab, Perczel Imre, Pállya István, Horányi Elek, Dományi Márk, Egerváry Ignác piaristák hagyatékából származó könyvek. Révai Miklós expiarista is a pesti rendházra hagyta könyveit. A könyvtár első kölcsönzőkönyve 1781-ből, katalógusa pedig 1811-től maradt fenn (MPRKL, Budapesti rendház levéltára). A XIX. század első felében a nyitrai és váci rendi főiskolák, illetve a budai és más rendházak is kaptak könyveket a pesti könyvtárból.

A pesti rendházban székelő tartományfőnökség a XIX. század elejétől egy, a rendházétól különálló könyvtárat hozott létre „Bibliotheca Provinciae” néven. Ide elsősorban a provinciálisok (Bolla Márton, Grosser János, stb.) könyvei kerültek. 1870-ben ebből hozták létre a rendi tanárjelöltek és a vidéki rendtagok használatára a Központi Könyvtárat. Ebbe jutottak Purgstaller József és Somhegyi Ferenc provinciálisok mellett Hanák János, Szétsy Ágoston, Reisinger János, Szepesi Imre, Horváth Cyrill, Schirckhuber Móric, Vass József, valamint Csaplár Benedek könyvei és folyóiratai. A XX. század elején a házi könyvtár kettő, a központi könyvtár pedig egy termet foglalt el egymás mellett a rendház földszintjén. Vö. MM, I, 86; MM, II, 71.

1916-ban az új budapesti rendház fölépülte után a központi és a házi könyvtárat egyesítették (MM, VI, 98) és ez az egyesített gyűjtemény a következő évtizedekben több más rendház értékeesebb könyveivel is gyarapodott. Hénaf Tamás tartományfőnök ugyanis 1918 elején elrendelte, hogy a rendházakban „szétszórtan található muzeális értékű könyvtári anyag a rend budapesti székházában központosíttassék és kellőképp rendezve hozzáférhetővé tétessék” (MPRKL, APHN, Tartományfőnöki levelezés, 1918/Egyesületek/333). A tervet a háború és a trianoni béke miatt csak korlátozottan lehetett végrehajtani, de az 1920-as és 1930-as években Friedreich Endre könyvtáros több vidéki rendházból (Magyaróvárról, Tatárról, Kecskemétről, Vácról) is szállított könyveket, elsősorban duplumokat a központi könyvtárba.

A budapesti rendház 1953-as kényszerű költözése után a könyvtárat a Mikszáth

téri rendház földszintjén, a Sacre Coeur egykori kápolnájában helyezték el. Az összekeveredett és katalógussal csak részben ellátott gyűjteményt Weiner Ferenc könyvtáros (1953–1971) szakok szerint állította föl, majd megkezdte a katalóguscédulák készítését. Ezt a munkát utódai, Sóczó Ferenc (1971–1974), majd László Mihály (1974–1989) fejezték be 1981-re (PH 1981, 57).

Az 1950-ben államosított rendházak könyveiből csak keveset kapott vissza a rend, elsősorban újabb teológiai műveket. A rend birtokában maradtak azonban a vespéremi tanári és rendházi könyvtár könyvei, amelyek 1948-tól az ottani piarista templom oratóriumában voltak, majd 1975-ben László Mihály könyvtáros és Sóczó Ferenc levéltáros szállította őket Budapestre (PH 1975, 5; 1976, 12). Kecskemétről az 1950-es években Weiner Ferenc könyvtáros válogatta ki és vitte Budapestre az értékeesebb könyveket. 1963-ban Piarista Múzeum könyvanyaga is a Központi Könyvtárba került (PH 1963, 51). Emellett a könyvtár továbbra is elsősorban az elhunyt piaristák hagyatékaiból gyarapodott. Az egyik legjelentősebb hagyatéék, az 1963-ban elhunyt Sík Sándor könyvtára azonban egészen 1995-ig a tartományfőnöki fogadószoba polcain maradt, csak akkor szállították át a könyvtárba. A könyvtárban 2000 óta folyik a dokumentumok digitális katalogizálása.

Rövid ismertetések: [FEKETE Antal], *Könyvtáraink*, in PH 1976, 11-14. P. KOVÁCS Imre, *Nagy múltú középiskolai könyvtárak: A megmenekült pesti piarista könyvtár* [riport a központi és a gimnáziumi ifjúsági könyvtárról], in Könyv, könyvtár, könyvtáros 1994. jún., 45-50. Nouvelles du Livre Ancien 97(1999), hiver-printemps, 4. HOMOR Ferenc, *Piarista Központi Könyvtár*, in Mi, Piaristák 12(2003):4, 9.

FRIEDREICH Endre gépirással sokszorosított repertóriumai a Központi Könyvtár anyagáról, az 1940-es évekből: 1712-től 1800-ig megjelent magyar nyelvű nyomtatványok I. 1-430. sz. (OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/7). 1801-től 1830-ig megjelent magyar nyelvű nyomtatványok, 1-215. sz. (OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/6). Magyar nyelvű szépirodalom 1777~1930, 1-660. sz. (OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/5). Hungarica: 1921-től megjelent nyomtatványok, [I:] 1-667. sz., II: 668-1648. sz. (OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/4, 2664/2). Rendtörténeti repertorium, I, 1-414. sz. (MPRKL). A piarista iskolák értesítőinek tartalommutatója 1901–1935 (OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/8). Kegyesrendi Központi Könyvtár, 1848–1849, 1-266. sz. (MPRKL; OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/3). A Kegyesrendi Központi Könyvtár duplumai 1-995. sz. (OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/1).

A könyvtár legfontosabb különgyűjteménye a Piaristica gyűjtemény, amely eredetileg a Piarista Múzeum (ld. alább az 1.2.6. fejezetben) részeként jött létre 1930-ban. Ekkor Sebes Ferenc tartományfőnök a következő körlevelet intézte a házfőnökökhöz:

„Komoly rendi szempontok ajánlják, hogy a budapesti Piarista Múzeumban rendtársaink szellemi termékeinek meglevő gyűjteménye lehetőleg teljes legyen és hirdesse provinciánk magas szellemi nívóját, azonkívül nevelje a rendtagokban a nemes piarista öntudatot és a komoly tudományos törekvést. Ezért a jövőre vonatkozólag azt a rendelkezést teszem, hogy minden egyes rendtag önállóan megjelenő művének (a tankönyveket és a különlenyomatokat is ide értve) egy példányát szol-

gáltassa be a rendfőnökséghez a Piarista Múzeum számára. A múltra vonatkozólag is arra kérem a rendtársakat, hogy meglevő műveikből legyenek szívesek egy példányt küldeni” (MPRKL, APHN, Tartományfőnöki levelezés, 1930/Körlevelek/-310).

1943-ban már 753 piarista szerzőtől 2328 mű volt itt található (MÁTRAI János, *Piarista Múzeum*, in *Katolikus Szemle* 57[1943], 51-55). 1963-ban a múzeum könyveit a központi könyvtárba szállították (PH 1963, 51). Ezáltal jött létre a Piaristica gyűjtemény, amelyet 1975 és 1979 között a könyvtár törzsállományából kibővítettek, és a II. emeleti Lévay-teremben helyeztek el, a könyvtár ősnymotatványaival, antikváival, RMK-ival és vegyes aprónymotatványokat tartalmazó kolligátumaival együtt. A gyűjteménynek sokáig külön könyvtárosa is volt Fekete Antal személyében (1977–1994). A Piaristica gyűjteményben található a piarista szerzők művein kívül a rendtörténeti művek, rendi nyomtatványok és az iskolai értesítők legteljesebb gyűjteménye is.

A budapesti rendházban további könyvtárak is léteztek, amelyek régi anyaga szintén beolvadt a Központi Könyvtárba. A XVIII. század végén vált ki a pesti rendház könyvtárból a gimnáziumi tanári könyvtár, amelynek állományában 1900 körül már ősnymotatványok, régi magyar nyomtatványok és kéziratok is voltak (MM, I, 71-72). A Váci utcai új rendház második emeleti részén elhelyezett könyvtárat 1944 júniusában bombatalálat érte. 1953-ban a Mikszáth téri rendházban a Múzeum utcai hátsó rész földszintjére került, majd 1963-ban a II. emeleten, a Piarista Múzeum addigi helyén (a „Lévay-teremben”) helyezték el (PH 1963, 51), végül 1976 decemberétől anyagát beolvasztották a központi könyvtárba (PH 1976, 13). Helyére a központi könyvtár régi könyvei és a Piaristica gyűjtemény költöztek. Az 1990-es években azonban a gimnázium újból elkezdte a tanári könyvtár kiépítését.

Ugyancsak a gimnáziumhoz tartozott az önképzőkör mellett működő ifjúsági könyvtár, amelyet Horváth Pius hozott létre 1867 körül. Gyarapodását Kalmár Endre provinciálisnak, valamint jótékony könyvárusoknak és kiadóknak (Heckenast Gusztáv, Lampel Róbert, Ráth Mór, Hartleben Adolf és Pfeiffer Nándor) köszönhette (MM, I, 71-72). Kinyomtatott címjegyzékei: RANZENBERGER Lajos (VIII. osztályos diák, önképzőköri főkönyvtáros), *A budapesti kegyesrendi főgimnázium gyakorló iskolájának könyvtári jegyzéke*, Bp., 1904 (OSzK, 209.088). SUTÁK József, *A budapesti piarista főgimnázium ifjúsági könyvtárállományának címjegyzéke*, Bp., 1908.

A Központi Könyvtár könyvei egy részének átengedésével keletkezett 1895 után a Kalazantinum könyvtára, abból a célból, hogy a tanárjelöltek a szükséges tankönyveket a prefektus felügyelete mellett használhassák (MM, III, 111). 1949 őszén, a Váci utcai rendi épület részleges államosítása miatt az V. emeletről a rendház II. emeletére, az átjáró fölötti folyosórészre hordták át. Ekkor kb. 20 000 kötetet tartalmazott. Az 1970-es években anyagának nagyobbik részét beolvasztották a központi könyvtárba, csupán a növendékek tanulmányaihoz szükséges kézikönyvtár maradt a Kalazantinumban. A könyvtár azóta is kézikönyvtárként működik (2003 óta ismét a váci utcai rendházban, a VI. emeleten), régebbi anyagát rendszeresen átadja a központi könyvtárnak.

A Központi Könyvtár Concordantiae caritatis-kódexéről („Lászlóffy-kódex”, Bécs, 1413): PAPP László, *Ismeretlen XV. századi kódex a Piarista Könyvtárban*, in MKsz 95(1979), 113-125. SOPKO Július, *Stredoveké latinské kódexy slovenskej proveniencie v Maďarsku a v Rumunsku / Codices latini medii aevi qui olim in bibliothecis Slovaciae asservabuntur et nunc in Hungaria et Romania asservantur*, Martin, 1982 (Stredoveké kódexy slovenskej proveniencie / Codices medii aevi qui olim in bibliothecis Slovaciae asservabuntur, II), 135-136. BORECZKY Anna, *Imitation und Invention: Beobachtungen zur Entstehungsgeschichte der Illustrationen der Budapester Concordantiae Caritatis-Handschrift*, in Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae, 41(1999/2000), 1-62. UÓ, in *Sigismundus Rex et Imperator: Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437* [kiállítási katalógus: Budapest, Szépművészeti Múzeum, Luxemburg, Musée national d’histoire et d’art], Mainz, 2006, 604-605 (illusztráció: 538).

A könyvtár középkori német daltöredékéről (Inc. 12): VIZKELETY András, *Beschreibendes Verzeichnis der altdutschen Handschriften in ungarischen Bibliotheken*, II, Wiesbaden, 1973, 113-115, n° 43.

A könyvtár ősnymotványairól: *Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis publicis Hungariae asservantur*, ed. Géza SAJÓ–Erzsébet SOLTÉSZ, I-II, Bp., 1970. CSAPODI Csaba–CSAPODINÉ GÁRDONYI Klára, *Bibliotheca Hungarica: Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt*, Bp., 1989–1994, II, 193-194. Az ősnymotványok eredetéről, további pontosításokkal, kiegészítésekkel: KLINDA Mária, *A Piarista Központi Könyvtár ősnymotványai*, in *Fata libelli: A nyolcvanéves Borsa Gedeon köszöntésére írták barátai és tanítványai*, szerk. P. VÁSÁRHELYI Judit, Bp., 2003, 117-123.

Baranyai Decsi János „Az pogány törökök történetéről” című énekének nyomtatott töredékéről (RMNy 842): LUKINICH Imre, *Egy historiás ének töredék a XVI. századból*, in Kal 4(1898/1899), 80-82, 96-98. UÓ, *Baranyai Decsi János ismeretlen historiás éneke*, in Kal 5(1899/1900), 4-6. RMKT XVII/1, 86-102, 524-527. HOLLER László, *Baranyai Decsi János törökök elleni harcra buzdító éneke 1597-ből*, in MKsz 117(2001), 101-112.

Rákóczi Ferenc ábécéskönyvéről (*Libellus alphabeticus cum nonnullis catholicae fidei rudimenta / Abcs könyvecske, a keresztényen romai catholica hitnek némely fundamentom kérdésivel*, Kassa, 1674; hasonló kiadás: szerk. B. BALSZAI Jolán, Sátoraljújhely–Miskolc, 1991): *A kassai Rákóczi ereklye-kiállítás lajstroma*, szerk. MIHÁLKÓ József, Kassa, 1903, 121-122. SCHWEIGHOFFER János, *II. Rákóczi Ferenc ABC-és könyvecskéje*, in Kal 9(1903/1904), 22-23. MÉSZÁROS István, *II. Rákóczi Ferenc ábécéskönyve és gyermekkori nevelői*, in Magyar Pedagógia, 1976, 76-79. HOLL Béla, *II. Rákóczi Ferenc ABC-és könyvecskéje*, in *Libellus alphabeticus, i. m.*, Sátoraljújhely–Miskolc, 1991.

Báthori Zsófia imádságoskönyvéről (1711): HOLL Béla, *Báthory Zsófia imádságos könyve*, in *Tarnai Andor emlékkönyv*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, Bp., 1996, 127-132 (Historia Litteraria, 2). UÓ, *Báthory Zsófia imádságos könyve (A Központi Könyvtár új „gyarapodása”)*, in Mi, Piaristák 5(1996):5, 11.

18. századi nyomtatványjaiból 300 unikum (vagy csak innét ismert) példányt sorol föl: *Magyarország bibliographiája 1712–1860*, VII: *Pótlások Petrik Géza ... művének*

1–4. kötetéhez: *Az 1712–1800 között megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok*, Bp., 1989.

Egyéb régi nyomtatványokról: LUGOSI Döme, *A piaristák szegedi drámajátékainak színlapjai*, Szeged, 1930 (9 darab szegedi színjátékprogram ismertetése 1729–1731). CESNAKOVÁ-MICHALKOVÁ, Mileva, *Z maďarkých knižníc a archívov*, in *Slovenská Literatúra* 3(1956), 460-467 (463-464: a kolligátum-gyűjteményről, említi, hogy 150 iskoladráma-program, vers és panegyris van a XVII-XVIII. századból, futólagosan címekeket is felsorol). HOLL Béla, *Ismeretlen régi magyar iskolai nyomtatványok*, in *MKsz* 82(1966), 168-175. HEGYI Ferenc, *Klohammer János 18-19. századi geometra-hidraulika könyvtára*, in *MKsz* 96(1980), 60-69.

A Muratori-művekről: HOLL Béla, *Lo sviluppo del pensiero teologico nello specchio del patrimonio librario del clero cattolico ungherese del primo periodo dell' illuminismo*, in *Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadia e Illuminismo*, szerk. Béla KÖPECZI–Péter SÁRKÖZY, Bp., 1982 = *A teológiai gondolkodásmód alakulása a kora felvilágosodás-kori magyar katolikus papság könyvkultúrája tükrében*, in HOLL Béla, *Laus librorum: Válogatott tanulmányok*, Bp., 2000, 169-180 (METEM-könyvek, Bp., 2000). SZELESTEI N. László, *Lodovico Antonio Muratori művei Magyarországon a 18. század második felében*, in *MKsz* 116(2000), 27-42.

#### 1.2.4. A magyarországi rendházak és iskolák könyvtárai

Már a piarista rend 1622-ben elfogadott konstitúciói előírták, hogy minden rendház rendelkezzen könyvtárral, amelyről – az épülettel és más alapvető feltételekkel együtt – az alapítónak kellett gondoskodnia. Így a legtöbb rendház már létrejöttének első évtizedeiben jelentős könyvtárral rendelkezett.

Az egyes rendházi könyvtárakra vonatkozó irodalmat ld. a 4.2. fejezetben.

Több piarista könyvtárat ismertető munkák: GYÖRGY Aladár, *Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben*, Bp., 1886 (Hivatalos Statisztikai Közlemények), példánykimutatásokat is közöl: 284-287. *MM*, I-VI, Bp., 1900–1931. *Historické knižničné fondy na Slovensku*, ed. Anna FÖLDVÁRIOVÁ, I-II, Martin, 1989–1996 (Teória a výskum knihovníctva a bibliografie, *Výskumy*, 40, 45). A következő piarista könyvtárakról: Szentgyörgy, Nyitra, Privigye (az I. kötetben, Budapesten nem találtam belőle példányt), Podolin (II, 32-35), Trencsén (II, 63-72). RADVÁNI Hadrián, *Písané a tlečené slovo: Kultúrne bobatstvo otcov piaristov* [Írott és nyomtatott szavak: A piarista atyák kulturális öröksége, könyvtárai], in *Návrat k prameňom: Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992, 82-83. WIX Györgyné[–BORSA Gedeon–DÖRNYEI Sándor], *A szerzetesi könyvtárak sorsa Magyarországon 1950–1952*, Bp., 1997 (Az OSzK Füzetei, 11).

Rendházi könyvtárak nyomtatott katalógusai: VISEGRÁDI János, *A kegyesrendiek sátorajájhelyi házikönyvtárának ismertetése*, in *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez* 16(1910), 227-273 = *Ért/Sátorajájhely 1909/1910*, 3-49 (kny). VARGA András, *Régi könyveink és kézirataink katalógusai, A szegedi piaristák könyvtára*, Szeged, 1986 (Acta Universitatis Szegedinensis de Attila József nominatae, Acta bibliothecaria,



tomus IX, fasc. 1). KÓSÁNÉ HORVÁTH Mária, *A kecskeméti piarista rendház XVI. századi könyvei*, bev. MADER Béla, Szeged, 1990 (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta Bibliothecaria, tomus X, fasc. 4). Ism.: VÁSÁRHELYI Judit, in MKsz 107(1991), 162-165. HOLL Béla, *A podolini piaristák első könyvtárársai 1646–1658*, in PM350, 58-89 = *Laus librorum, Válogatott tanulmányok*, Bp., 2000 (METEM-könyvek, Bp., 2000), 147-167. STRELKA, Vojtech, *Tlačë 16. storočia v piaristickej knižnici v Trenčine*, Martin, 1996. *Tlačë 16. storočia v piaristickej knižniciach / Opera impressa saeculi XVI, quae in bibliothecis Ordinis Scholarum Piarum asservantur*, ed. Helena SAKTOROVÁ–Klára KOMOROVÁ–Emília PETRENKOVÁ, Martin, 1997 (Generálny katalóg tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska / Catalogus operum impressorum seculi XVI, quae in Slovacia asservantur, Tomus II). A szlovákiai piarista könyvtárak (Podolin, Privigye, Szentgyörgy és a nyitrai ún. összevont könyvtár, a „nitriansky zvoz”) közös antikvakatológusa. Ism.: KOLTAI András, in MKsz 115(1999), 485-487. Ld. még: KOMOROVÁ, Klára–SAKTOROVÁ, Helena, *Germanica des 16. Jahrhunderts in den piaristischen Bibliotheken der Slowakei*, in Gutenberg-Jahrbuch 1999, 231-241.

A piarista iskolák saját (a rendháztól különálló) könyvtárait a 18. század végén kezdték kialakítani. Bár az 1777. évi *Ratio educationis* erről külön nem rendelkezett, de a Tanulmányi Alap 1778-ban támogatást adott ilyen célra az iskoláknak (vö. MPRKL, APHV, For. 59/C, Fasc. 1, N° 1; Štátny archív v Bratislave, pobočka Modra, Piaristi vo Svätom Jure, n° 174), 1819-től pedig a Helytartótanács évente leltárakat kért a könyvtárakról (vö. CSÁKA Károly, *Középiszkoláink szervezése Mária Terézia királynő által 1776-ban s azok további fejlődése*, in Ért/Zsolnai kir. kath. gymnasium, 1891/1892, 120-121). Ténylegesen azonban csak az 1850-ben érvénybe lépő *Entwurf* rendelte el, hogy „minden gimnáziumban legyen könyvtár, s azt rendszeresen bővítsék; két részleg különíthető el benne, egy a tanárok, s egy a diákok számára. A tanárok könyvtárába kivált olyan műveket szerezzenek be, melyeket a tanárok tudományokban való előrehaladásához és az oktatás műveléséhez használnak, és amelyek az egyes tanárok pénzügyi erőit ugyancsak meghaladják (55. §. vö. *Az ausztriai gimnáziumok és reáliskolák szervezeti terve (Organisationsentwurf)*, ford. SCHAFFHAUSEN Ferenc, bev. ZIBOLEN Endre, szerk. HORÁNSZKY Nándor, Bp., 1990 [A tantervemlélet forrásai, 12]). A legtöbb piarista iskolában ekkortól kezdték el a tanári könyvtárak rendszeres gyarapítását, amelyek ezáltal használati értéküket tekintve hamarosan fontosabbakká váltak, mint az akkoriban már többnyire csak hagyatékok útján növekvő rendházi könyvtárak. A gyarapodási jegyzékeket közzölték az iskolai értesítőkből, sőt a 20. század első évtizedében sokszor a teljes könyvtárjegyzéket is kinyomtatták (Magyaróvár, 1895; Veszprém, 1899–1900; Kecskemét, 1900; Szentgyörgy, 1903; Nyitra 1905; Máramarossziget 1906).

Ugyancsak az *Entwurf* rendelte az iskolai ifjúsági könyvtárak föllállítását: „A tanulók könyvtárának arról kell gondoskodnia, hogy a tanulók számára hozzáférhetővé tegye az anyanyelv klasszikus írásait és olyan írásokat, amelyek a tanulókra szabott tantárgyak ... kiegészítését és felelevenítését szolgálják.” (55. §.) Ezt 1857-ben egy újabb rendelet is előírta (MORVAY, *Középiszkoláink*, 134-135).

Az iskolai könyvtárakról általában ld.: MORVAY Győző, *Középiskoláink könyvtárai*, in MKsz 6(1898), 131-160, 246-270. MM, I-VI, Bp., 1900–1931. FABULYA László, *A nagy múltú középiskolák könyvtárai* [az 1988/1989 évi fölmérés alapján], Bp., 1990 (MNtöF, IV). HERCZIGNÉ MLAKÁR Erzsébet, *Komárom-Esztergom megye középiskolai könyvtárainak története a kezdetektől 1945-ig – az iskolai évkönyvek alapján*, in József Attila Megyei Könyvtár Évkönyve (Tatabánya) 1991, 18-29.

Az egyes iskolai könyvtárakra vonatkozó irodalmat ld. a 4.2. fejezetben.

### 1.2.5. Egyéb piarista könyvtárak

PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atq; historicae domorum Provinciae Ligusticae*, in EphCal 1(1932), 139-143, 189-192. UÓ, *Notae bibliographicae atq; historicae domorum Provinciae Neapolitanae*, in EphCal 1(1932), 236-239. UÓ, *Notae bibliographicae atq; historicae domorum Provinciae Etruriae*, in EphCal 1(1932), 276-279, 2(1933), 47-48, 92-94, 136-139.

[TOSTI, Osvaldo], *La biblioteca dell Scuole Pie Fiorentine*, in Ricerche 4(1984):11, 115-138; UÓ, *Per una storia delle Biblioteca delle Scuole Pie Fiorentine*, in Ricerche 12(1992):34, 100-110.

BARTUŠEK, Václav, *Piaristické knihovnictví za Alpami v 17. století* [Piarista könyvtárak az Alpokon túl a 17. században], in *Problematika historických a včasných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: Sborník z 5. odborné konference Olomouc 10.-11. října 1995*, Olomouc 1996, 21-29.

A közép-európai piarista könyvtárakról lásd még a 6.1-3. fejezeteket.

### 1.2.6. Piarista Múzeum (Budapest)

1917-ben hozták létre az újjáépített budapesti rendház II. emeletén (a dunai szárnyon), a régi piaristák után maradt emléktárgyak, gyűjtemények, továbbá a rendházakban található templomi felszerelések őrzésére. Első rendezését Höllrig József egykori piarista tanítvány végezte, katalógusát Simonides István, az első múzeumigazgató (1923–1933) írta. Az 1940-es években a gyűjtemény a következő részekből állt: 1. Könyvek: piaristák művei, néhány régi könyv Dugonics András és Horányi Elek hagyatékából (köztük egy XIV. századi Biblia-kódex, ezekről ld. részletesebben az 1.2.3. fejezetet). 2. Festmények és szobrok: főként piaristák portréi, valamint a középkori budai köpenyes Madonna. 3. Templomi tárgyak: kelyhek, szentségtartók, ereklyetartók, kegytárgyak, miseruhák. Az 1948 után az újonnan szervezett piarista plébániák és lelkészségek (Nagykanizsa, Sátoraljújhely, Kecskemét) ebből kaptak használatra tárgyakat. 4. Régészeti emlékek, amelyek a Custodiatius birtokterületén kerültek elő. 5. Óragyűjtemény (négy antik óra a XVII–XVIII. századból). 6. Piaristák használati és emléktárgyai, főként a 19. századból (poharak, serlegek, szelencék, ezüst babékoszorúk). 6. Numizmatikai gyűjtemény. 7. Kitüntető oklevelek; 8. Piarista tanárok fényképgyűjteménye: több mint 50 albumból álló, magyar piaristák portréit tartalmazó fényképgyűjtemény, melyet Simonides István múzeumigazgató

(1923–1933) hozott létre és látott el mutatóval. 12. Piarista rendházak képei (az 1940-es években a budapesti rendház IV. emeleti folyosóján volt).

Ismertetések: [BONKÁLÓ Ervin], *A budapesti kegyestaniőrend múzeuma*, in Piarista Öregdiák 3(1938/1939), 8. MÁTRAI János, *Piarista Múzeum*, in Katolikus Szemle 57(1943), 51-55 (kny). Képes tudósítás ORELLY Vilmos fényképeivel: *A piarista kiállítás*, in Nemzeti Újság 20(1938):210 (szept. 18.), vasárnapi képes melléklet.

A második világháborúban, 1944/1945 telén, Budapest ostroma során bútorzata és anyaga is megsérült, a tárgyak katalógusa megsemmisült, a svábhegyi rendi üdülőbe (Cassiciacum) menekített legértékesebb ötvöstargyai (kelyhek, ereklyetartók, ékszerdobozok, stb.) pedig eltűntek. 1953-ban, a rendház költözése során a múzeum a Mikszáth téri épület II. emeletének hátsó traktusába, a későbbi „Lévay-terembe” és a mellette levő kis szobába került, 1963 tavaszán azonban, amikor Mátray Jánostól Mészáros Imre vette át a gyűjteményt, azt kiköltöztették a Lévay-teremből (ahová a tanári könyvtár került). A könyvek a könyvtárba, kéziratok a levéltárba kerültek, a megmaradt gyűjteményt pedig részben továbbra is a II. emeleti kis szobában, valamint a II. emeleti oldalfolyosóra kihelyezett szekrényekben és tárlókban helyezték el. Utóbbiak 2004-ben, az addigi tartományfőnöki fogadószobában, az I. emeleten kaptak új helyet.

A pénz és éremgyűjteményről: LÁSZLÓ Mihály, *A Piarista Múzeum régi pénz- és érem-gyűjteménye*, in PÉvk 4(1967), 138. A gyűjtemény törzse Szűcs István pesti piarista egyetemi tanáré volt (1756–1821), amelyről 1821-ben Franz Schams azt írta, hogy „besonders an greichischen und römischen Münzen Reich ist” (*Vollständige Beschreibung der königlichen Freystadt Pest in Ungarn*, Pest, 1821, 234). Ez később a váci rendházba került, ahol kezelőjének, Nagy Lipótnak köszönhetően jelentősen gyarapodott. (Munkáján föllekesülve az 1829. évi tartományi káptalan határozatot is hozott arról, hogy mindenütt írják össze a műszer-, ásvány- és éremgyűjteményeket). A 806 darab a leltárnapló alapján 1869-ben már 6494-re nőtt. Valamikor ezután került a gyűjtemény Budapestre, ahol viszont fogyott, mivel az aranyakat és a nagy ezüstöket eladták belőle. 1951–1955 között a Nemzeti Múzeum megbízásából katalogizálták, és védetté nyilvánították. Ugyancsak volt pénzgyűjteménye a szegedi rendháznak, amely 1950-ben Kecskemétre került, majd 1961-ben védett lett. Ekkor 3674 darabból állt. Az 1960-as években a két gyűjteményt úgy rendezték át, hogy az antik és magyar pénzek Budapestre kerültek (6444 darab), a külföldi pénzek és érmék pedig Kecskeméten maradtak (2529 darab).

A múzeum egyes tárgyairól: MÁTRAY [MÁTRAI] János, *Őskeresztény Krisztusábrázolások*, in Élet 1944. ápr. 2., 270-272, többek között egy 18. századi tojásdad alakú Krisztus-képről (a hagyatékban található kézirat a megjelent cikknél bővebb). SZILÁRDFY Zoltán, „*Sub tuum praesidium*”: *Budavár köpenyes Madonnája* [16. századi festett dombormű], in Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve 1991, 123-126 = UÓ, *Ikono-gráfia – kultusz történet: Képes tanulmányok*, Bp., 2003, 141-146.

### 1.3. LEVÉLTÁRAK

A piarista levéltárügyről általában: NYERS Lajos, *A piarista levéltáriügy és rendtörténetírás*, in *Emlékkönyv Szentpétery Imre születése hatvanadik évfordulójának ünnepére*, Bp., 1938, 335-347. KOLTAI András, *Mösch Lukács és a magyar piaristák első levéltárai*, in *LSz 47(1997):2*, 17-30 = *Egyház és művelődés: Pannonhalma 1996–1996: Tudományos konferencia Pannonhalma és magyar oktatás milleniuma emlékére*, szerk. HAJDÚ Ákos–KOKAS Zsuzsanna, Bp., 1997, 107-130.

#### 1.3.1. *Archivio Generale delle Scuole Pie (AGSP, Róma)*

A levéltár eredetét a rend születésétől számíthatjuk, tehát 1616 márciusától. Csaknem mindig a San Pantaleo rendház adott neki otthont, mivel ez volt a generálisok székhelye. Átvészelt a rend megszüntetését is, nagyobb veszteség csupán a Kegyes Iskolák Kongregációjának visszaállítása után, 1660 körül érte, Camillo Scassellati generális kormányzása alatt, amikor Glicerio Ceruti generális asszisztens számos iratot megsemmisített azzal a szándékkal, hogy tisztára mossa a rend hírnevét. 1742-ben Giuseppe Oliva generális Vincenzo Talentit bízta meg a levéltár rendezésével, aki 1742–1745 között dolgozott azon. Félbehagyott munkáját 1757-től Odoardo Corsini generális Ottavio Manettire bízta, aki 1760 és 1763 között elkészítette a levéltár kronologikus leltárát (vö. SÁNTHA, *Corsini*, in *EphCal 39*[1970], 159-160). Ez a kézirat (AGSP, Hist-Bibl. 20) utóbb nyomtatásban is megjelent: MANETTI, Ottavio, *Inventario Cronologico dell'Archivio Generalizio delle Scuole Pie* [1762], ed. Leodegario PICANYOL, Roma, 1955. Sajnos munkája a 18. és 19. században nem talált folytatóra.

Róma napóleoni megszállása idején a levéltár egy részét, a San Pantaleo templom padlója alá rejtették, a maradékot pedig a franciák Párizsba szállították. Az onnan visszahozott iratok közül néhány a Titkos Vatikáni Levéltárba került, a mások hollétéről nincs tudomásunk. De a Tiberis áradása miatt az eltemetett dokumentumok egy része is kárt szenvedett, ezek az iratkötegek rossz állapotuk miatt olvashatatlanok, a papírjuk szétmállik a kézben. Olaszország egyesítése után, 1874-ben a levéltár egy részét a San Pantaleo rendházzal együtt államosították: az államosított rész a Római Állami Levéltárba került (Archivio di Stato di Roma, Corporazioni religiose, Chierici Regolari delle Scuole Pie, S. Pantaleo, 1611–1874, 104 csomó, 65 kötet), megmaradt része pedig is a generális kúriájával együtt vándorolt 1892-ben a Via Toscanára, 1917-ben a San Lorenzo in Piscibus templom melletti rendházba, majd a Via Monserrato-ra. A háromszori költözés során szintén számos irat elveszett. Végül a San Pantaleo rendház újbóli megvásárlásával 1923-ban a generális és a levéltár is eredeti székhelyükre térhettek vissza. Utóbb a levéltárat jelenkori és egy történeti részre osztották, ez utóbbi nyitva áll a kutatás számára. A levéltár hivatalos nevét (Archivio Generale delle Scuole Pie) 2004-ben a generális kongregáció határozatban rögzítette.

A levéltár mai is főnálló rendszerét Octavio Manetti alakította ki 1762 előtt. Az

iratokat tartalmuk alapján hét témakörbe (*regestum*) sorolta. Ez a rendszer ugyan a 19. századi államosítások és költözések során fölbomlott, de 1924 és 1927 között a katalán Leodegario Picanyol ismét a régi rendszer szerint rendezte újra a levéltárat. A levéltári anyagban található kéziratok, valamint a meg nem valósult alapításokra vonatkozó iratok számára egy külön levéltári egységet hozott létre (Hist-Bibl.). A további rendezési munkák során 1977-ben Claudio Vilá Palá levéltáros három újabb *regestummal* egészítette ki a levéltárat (Reg. L-Sc., Reg. Oec., Reg. Mus.). Az egyes témakörökön belül sorszámozott raktári egységek (ládák és kötetek) vannak, de a ládák mennyisége és a számozás között gyakran eltérés van. Előfordul, hogy ugyanaz a szám több láda között oszlik meg (ekkor a megkülönböztethetőség kedvéért egy nagybetű található a szám után, pl. Reg. Cal. 11A, 11B, 11C), másfelől két vagy több szám is vonatkozhat egyazon ládára, végül pedig egyes számok hiányzanak, mivel nyomtatott művek voltak, amelyeket átsoroltak a Piarista Könyvtárba (*Biblioteca Scolopica*).

A levéltár történeti részének fölépítése a következő:

I. Regestum Calasancianum (Reg. Cal.), 1590–1967 (N° 1-135, 76 láda). A Kalazanci Szt. Józseftől származó, vagy róla szóló iratok, amelyeket mindig nagy gonddal őriztek és gyarapítottak.

II. Regestum Servorum Dei (Reg. Serv. Dei, N° 1-92; 41 láda). A szentéletű piaristákra vonatkozó, illetve kanonizációjuk során keletkezett iratok. Fölosztása: N° 1-38A: N° De S. Pompilio M. Pirrotti (19 láda); N° 38B-54, 92: De Ven. P. Glycerio Landriani (7 láda); N° 55-59B: De Servo Dei P. Petro Casani (5 láda); N° 60-91: De Servis Dei Scholarum Piarum (Juan Crisóstomo Salistri és mások kanonizációjára vonatkozó iratok, 10 láda).

III. Regestum Generalitatis (Reg. Gen.). Két sorozatból áll:

Series A: Acta Generalitatis in genere, 1616–1900 (Reg. Gen., N° 1-127; 62 láda). A rend egészére vonatkozó hivatalos iratok, tehát szentszéki rendelkezések, egyetemes káptalanok, generális kongregációk, vizitációk jegyzőkönyvei, a generálisok és prokutatortok nyilvántartásai, stb.

Series B: Epistolarium Generalitium, 1671–1967 (Reg. Gen., N° 128-338, 274 láda). A generálisok levelezése, a hozzájuk intézett levelek, valamint az azokra küldött válaszok másolatai.

IV. Regestum Provinciarum (Reg. Prov.). Három sorozatból és egy kiegészítő sorozatból áll:

Series A: Provinciae Italiae (Reg. Prov., N° 1-32, 81 láda). Az itáliai tartományokra vonatkozó iratok.

Series B: Provinciae Romanae domus (Reg. Prov., N° 33-50, 52 láda). A római tartomány rendházaiból származó számviteli könyvek.

Series C: Provinciae Ultra Montes, Hispanicae et provinciae omnes ab anno 1912 (Reg. Prov., N° 51-69). A közép-európai és spanyol rendtartományokkal, illetve 1912-től kezdve a rend minden rendtartományával kapcsolatos iratok.

Ezen belül a Közép-Európára a következő egységek vonatkoznak: Reg. Prov. 51: Provincia Germaniae et Bohemiae, documenta in genere usque ad 1912. – Reg.

Prov. 52: Provincia Bohemiae (documenta domus Nicolsburgensis, Strazniciensis, Lipniciensis, Litomisiensis, Slacverdensis, Cremsiriensis, Slenensis, Cosmonosensis, Veteroquensis, Freybergensis seu Priboriensis). – Reg. Prov. 53: Provincia Bohemiae, Provincia Austriae (documenta in genere usque ad 1912, domus Hornana, sex domus Viennenses). – Reg. Prov. 54: Provincia Austriae (domus S. Hippolitensis, Cremsensis, Gunsburgensis, etc.), Provincia Hungariae (documenta in genere usque ad annum 1904). – Reg. Prov. 55: Provincia Hungariae (documenta in genere ab anno 1904 usque ad 1912, domus Veszprimiensis, Vaciensis cum Academia Theresiana, Kecskemétiensis, Pestinensis, Debrecinensis, Szegedinensis, Tokajensis, Óváriensis, Tatensis, Kanisiensis, Prividiensis, S. Georgiensis, Nitriensis, Breznensis, Bisztriciensis, Carponensis, Rosenbergensis, Nagykárolyiensis, Szigetiensis, Cibiniensis, S. Annensis, Colocensis, Szemptziensis, Mediensis), Provincia Rhenano-Suevica (documenta in genere, domus Rastadiensis, Campidonensis, etc.) – Reg. Prov. 56: Provincia Poloniae: documenta in genere usque ad 1797, itemque ab anno 1816 ad 1888, Provincia utriusque Galliciae, Borussiae et Ducatus Varsaviensis (documenta in genere ab anno 1797 ad earum extinctionem). – Reg. Prov. 57: Provincia Poloniae (documenta in genere ab anno 1888 ad 1912, domus Podolinensis, Varsaviensis, Ressoviensis, Cracoviensis). – Reg. Prov. 58: Provincia Poloniae (domus Chelmenensis, Loviciensis, Petricoviensis, Gorensis etc.). – Reg. Prov. 59: Provincia Lithuaniae (documenta in genere, domus Dombrovcensis, Neodolscensis, etc.). – Reg. Prov. 66: Provinciae ultra montes (documenta in genere), 1912–1923.

Az MPRKL-ben található másolatok: Albert István jegyzetei és másolatai (Reg. Prov. 54, Hung. in. gen., n° 1-26. iratokról): MPRKL, Albert István hagyatéka, Sk 70. – Fényképek a veszprémi rendházra vonatk. iratokról (Reg. Prov. 55, Domus Veszprimiensis, n° 1-4, Leodegario Picanyol kísérőlevelével, 1940): MPRKL, Nyers Lajos hagyatéka.

Supplementum (S). A megszüntetett itáliai rendtartományok és rendházak levéltáraiból az AGSP-ba került iratok, az alábbiak szerint felosztva: I. Provincia Sardiniae (Reg. Prov. S 1-8, 16 láda); II. Provincia Romana (Reg. Prov. S 9-45B, 74 láda).

V. Regestum Religiosorum (Reg. Rel., N° 1-125, 52 láda). A piarista szerzetesekre vonatkozó noviciátusi, fogadalmi és egyéb anyagönyvek, nyilvántartások, katalógusok, valamint nekrológ-gyűjtemények, főként a római és itáliai provinciákra vonatkozóan.

VI. Domus Generalitiae (Dom. Gen., N° 1A-87, 66 láda). A római San Pantaleo rendházra, valamint a többi római rendházakra, az 1747-ben alapított Calasancianumra, a S. Laurentius ad Montes, és a S. Josephus Calasancius in Via Toscana rendházakra vonatkozó iratok. (N° 1-81).

VII. Historia-Bibliographia (Hist-Bibl., N° 1A-206, 119 láda). Rendtörténeti kéziratok, amelyek a rend egésze, az egyes rendtartományok vagy rendházak történetére, illetve az egyes piaristák életére vonatkoznak. Itt található a rendnek följánlott azon alapítványokról szóló iratok is, amelyek nem valósultak meg. A

gyűjteményben a kéziratok mellett nyomtatott kötetek is találhatók. Rövid ismertetése: PICANYOL, Leodegario, *Brevi cenni sul Fondo „Historia-Bibliographia dell’Archivio Generalizio*, in *Bollettino Bibliografico Scolopico*, 1935:1, 3-5 (PBCal, 14). A nyomtatott életrajzok jegyzéke: PICANYOL, Leodegario, *Biografie stampate di Scolopi illustri esistenti nell’Archivio e Biblioteca si S. Pantaleo*, in *Bollettino Bibliografico Scolopico* 1935:1, 5-12 (PBCal 14); 1935:3, 24 (PBCal, 18). UŐ, *Ancora sul Fondo „Historia-Bibliographia” dell’Archivio Genralizio* [tematikus mutató a vegyes iratokhoz], in *RSBS* 1(1937), 45-52.

VIII. Regestum Literario-scientificum (Reg. L-Sc., N° 1-138, 269 láda). A piaristák által hátrahagyott irodalmi és tudományos kéziratok, elsősorban XIX-XX. századból.

IX. Regestum Oeconomicum (Reg. Oec., 285 láda). Gazdasági iratok. Öt sorozata közül az első a hagyományos rendszer szerinti számozást viseli, a többi négy azonban új rendszer szerint lett besorolva: A: Domus Diversae (N° 1-139, 136 láda). B: Domus Generalitiae (N° 2001-2102, 86 láda). C: Curia Generalitia (N° 3001-3042). D: Procuratio Generalis (N° 4001-4012). E: Oeconomia privata (N° 5001-5006).

X. Regestum Musicum (Reg. Mus., N° 1-41, 41 láda). Zenei kéziratok. Katalógusai: BERTINI, A., *Fondo musicale nell’archivio dei Padri Scolopi a San Pantaleo*, in *ASchP* 4(1980):7-8, 255-276. CARERI, Enrico, *Catalogo dei manoscritti musicali dell’Archivio Generale delle Scuole Pie a San Pantaleo*, Roma, 1987.

A levéltárban található ládák száma összesen 1491. Ezekhez a különféle korokból származó katalógusok és leltárak mellett, cédulakatalógus formájában mutató is készült, amely a kéziratok szerzőire, valamint a rendházakra, évszámokra és tárgyszavakra utal. Ez a több mint 42 000 katalóguscédula az 1990-es években számítógépre került (Access programmal használható táblázat formájában). Ugyanakkor az 1990-es évek végétől megindult a levéltár teljes anyagának digitalizálása is.

Nyomtatott levéltári ismertetőik és segédletek:

MANETTI, Ottavio, *Inventario cronologico dell’Archivio Generalizio delle Scuole Pie* [1762], ed. Leodegario PICANYOL, Roma, 1955.

VIÑAS, Thomas, *Inventarium chronologicum Magni Tabularii Religionis CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum*, [Pars I], Romae, 1912. Rendszere eltér a jelenlegi (és a 18. századi) rendezéstől. Körülbelül a Reg. Cal., a Reg. Serv. és a Reg. Gen. anyagát tartalmazza 20 *sectio*-ra bontva.

PICANYOL, Leodegario, *Inventarium Magni Tabularii Ordinis Scholarum Piarum: Prospectus generalis*, Romae, 1937. Az levéltár akkori anyagának teljes áttekintő leltára. UŐ, *Guida per l’Archivio Generalizio*, in *ASchP* 14(1955) = MANETTI, *i. m.*, Appendice, 227-241 (kny). Levéltári kalauz (ismertetés). VILÁ PALÁ, Claudio, *Tabularium Generale Scholarum Piarum: Tria nova regesta* [Reg. L-Sc., Reg. Oec., Reg. Mus.], Romae, 1977. Az 1937-ben kiadott áttekintő leltár folytatása a három akkor kialakított *registum* áttekintő leltárával.

[RODRÍGUEZ, Valeriano], *Archivum Generale Scholarum Piarum / Archivio Generale delle Scuole Pie / Archivio General de las Escuelas Pías: Inventarium Magni Tabularii*, Roma,

1999 (sokszorosított kézirat: PKK P 12/8/25; MPRKL kézikönyvtár). A levéltár összesített és javított áttekintő leltára.

PCMS, 227-228. BARTUŠEK, Václav, *Generální archiv piaristů v Římě*, in Archivní časopis 50(2000):2, 89-93. AZCONA ONTORIA, Alberto, *Fondo del Archivo General de las Escuelas Pías*, in ASchP 29(2005):57, 113-119. Rövid levéltári kalauz (ismertetés).

Az építészeti tervrajzokról: DE MARI, Nicoló–NOBILE, Marco Rosario–PASCUCCI, Simonetta, *L'Architettura delle Scuole Pie nei disegni dell'Archivio della Casa Generalizia*, in ASchP 23(1999):45-46, 1-403 (külön címlappal is). GARMS, Jörg, *Materialien zur Kunsttätigkeit der gegenreformatorischen Orden in Österreich und in anderen Ländern der Habsburgermonarchie bis 1800, VI-VIII: Das Archiv des Piaristenordens*, in Römische Historische Mitteilungen, 40(1998), 419-423; 41(1999), 189-222; 42(2000), 351-381, 43(2001), 631-651.

A levéltár segédkönyvtára a *Biblioteca Scolopica*, a hozzá tartozó folyóirattárral (ld. 1.2.2. fejezet). Mivel a levéltár, a segédkönyvtár és a folyóirattár az épületen belül három különböző helyen volt, 2006-ban ezeknek nagy részét egyetlen helyen gyűjtötték össze, amely a kutatók számára is nyitva áll.

Az AGSP első magyar kutatója Prónai Antal volt, aki 1897 tavaszán egy hónapot töltött ott, főként Kalazanci Szt. József leveleinek tanulmányozásával (CSAPLÁR Benedek, *Viszhang Gyürky Ödönnek „a kegyes tanító-rend jubileuma” cz. üdvözlő cikkére, meg holmi egyéb arra vonatkozó*, in Katholikus Pedagogia 1[1897], 677-706: 701). Kutatásai alapján írta meg Kalazanci Szent József iskolájáról szóló tanulmányait (ezeket ld. 2.1.8. pont alatt). Az 1920-as évek elején kutatót a levéltárban Balanyi György Kalazancius-életrajzához (vö. BALANYI György, *Calazanci Szent József élete*, Bp., 1923, 123) és az 1980-as években Albert István (jegyzetei: MPRKL, Albert István hagyatéka, Sk 70).

Az AGSP irataiból sok nyomtatásban is megjelent, főként az Ephemerides Calasancianae, illetve az Archivum Scholarum Piarum folyóiratokban. Utóbbiakból némely különnyomatként önálló kötetben is megjelent „Monumenta Historica Scholarum Piarum” sorozatcímmel.

### 1.3.2. Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Budapest)

A levéltár a magyarországi tartományfőnökök irattárából fokozatosan vált a rendtartomány gyűjtőlevéltárává. A piarista rend 1622-ben elfogadott konstitúciói a provinciálisok kötelességévé tették, hogy székhelyükön levéltárat állítsanak föl. Ezt a rendelkezést a XVII. században tartott rendi egyetemes káptalanok többször is megerősítették, illetve kiegészítették. Magyarországon a tartományi levéltár fölállítására 1692-ben került sor. Ennek körülményeiről: KOLTAI András, *Mösch Lukács és a magyar piaristák első levéltárai*, in LSz 47(1997):2, 17-30 = *Egybáz és művelődés: Pannonhalma 996–1996: Tudományos konferencia Pannonhalma és magyar oktatás milleniuma emlékére*, szerk. HAJDÚ Ákos–KOKAS Zsuzsanna, Magyar Történezhallgatók Egyesülete, Bp., 1997, 107-130.

A tartományfőnökök székhelye és levéltára eleinte Privigyén volt, majd a XVIII.



század közepén Nyitrán, végül 1757-ben Cörver János provinciális a pesti rendházba helyezte a rendtartomány központját. Vö. KOLTAI András, *Nitra ako centrum piaristickej provincie v Uhorsku v prvej polovici 18. storočia* [Nyitra, mint a magyar piarista rendtartomány központja a 18. század első felében], in *300 rokov piaristov v Nitre (1701–2001): Zborník prejavov z odborného historického sympózia k 300 výročiu založenia piaristickeho kolégia a gymnázia v Nitre*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Nitra, 2001, 40–45.

A levéltár anyagát az 1759-ben, már Pesten készült leltárfüzetből ismerjük (MPRKL, APHV, Inventaria archivi, n° 2). 1782–1784 között Kácsor Keresztély, a provinciális egyik asszisztense és egyben tartományi levéltáros „a különböző rendezetlen leveleket jobb rendbe állította” és elkészítette a levéltár leltárát is. A XIX. század első évtizedében Dományi Márk exprovinciális rendezte újra a levéltárat, 1809-ben pedig Hegedűs Alajos tartományi titkár lajstromkönyvet készített hozzá.

A levéltár jelenlegi fölépítésében a Dományi és Hegedűs által 1809-ig rendezett iratok a tartományfőnökség levéltárának régebbi állagát (APHV) alkotják, kiegészítve az 1848-ig keletkezett iratokkal. Az 1850-es évek elején a tartományfőnöki irodában megkezdték a levelezés iktatását. Az iktatott iratokat az „archivum”-tól független „rendfőnöki irattárban” helyezték el. A XIX. század második felétől a „archivumban” őrzött levéltári anyag kéziratos hagyatékokkal és megszűnt rendházak (Brezsnóbánya, Korpona, kolozsvári Kalazantinum) irataival is bővült, az 1910-es években pedig megkezdték a régebbi vidéki rendházak (elsősorban Podolin, Privigye és Nyitra) rendtörténeti jelentőségű iratainak összegyűjtését is. E folyamat utolsó fázisát az jelentette, hogy a trianoni béke következtében a rend által földelni kényszerült csehszlovákiai rendházakból majdnem minden esetben Budapestre vitték a rendházak krónikáit (historia domus) tartalmazó köteteket.

1917-ben a tartományfőnökség is a rend új budapesti épületébe költözött, ahol az „archivum” és az irattár is új helyiséget kapott. (A kettő ekkor már hozzávetőleg azonos terjedelmű volt.) Az „archivum”-nak az új raktári berendezéshez igazított újrendezését Jászai Rezső végezte el 1920–1922 között. Jászai azonban nem vette figyelembe az immár gyűjtőlevéltári jelleget, hanem megtartotta a levéltár pertinencia szerinti elrendezését, csupán a számozást igazította az új raktári rendhez. Javításait, illetve kiegészítéseit is az 1809. évi lajstromkönyvbe vezette be.

1953-ban a budapesti piaristáknak ki kellett költözniük Váci utcai épületükből, ám a levéltár továbbra is helyén maradt, mivel magas szekrényei nem fértek volna el az új, Mikszáth Kálmán téri rendházban. Ugyancsak ott maradt a „rendfőnöki irattár”, amelyet még 1952-ben vittek át az „archivum” melletti szobába. 1961 decembere és 1962 februárja között a mindkét irategyüttest a Szent István bazilika sekrestyéje fölötti termekbe szállították, ahol azonban az iratokat hamarosan gombafertőzés és rovarkár érte. Így 1978-ban a levéltárat a Mikszáth téri rendházba költöztették, abban a rendben, amelyet Csányi László levéltáros rögzített az 1974-ben készített újabb leltárban. Az „archivum” anyagát Archivum Vetus-nak (V) nevezte el, a rendfőnöki irattárat pedig Archivum novum-nak (N). Utóbbi sorozatba került minden egyéb újabban bekerült irat is, köztük személyi hagyatékok, továbbá a budapesti váci és veszprémi rendházak, valamint a budapesti Kalazantinum iratai is.

Mivel a levéltárban végzett XX. századi rendezések a proveniencia elvét szinte teljesen figyelmen kívül hagyták (csupán a budapesti gimnázium levéltárát, illetve Sík Sándor hagyatékát kezelték külön fondokként), szükségessé vált levéltár teljes átrendezése, amelyet Koltai András levéltáros (1994-től) kezdett meg. A jelenleg is zajló rendezési munka során 1995–1998 között számítógépre kerültek az addigi leltárak, 1999-től pedig megkezdődött a tartományfőnökség, a rendházak, az iskolák fondjainak, valamint a személyi hagyatékoknak egymástól proveniencia szerint való szétválasztása, illetve helyreállítása és rendezése, először elméletben (a számítógépes nyilvántartás segítségével), majd gyakorlatban. A rendezés során a levéltár sorban átveszi az 1950-ben Magyarországon államosított államosított rendházak azon iratanyagát is, amelyet a magyarországi megyei levéltárak őriztek meg.

Jelenleg tehát a levéltár iratanyaga egy vegyes „törzssanyagból”, valamint abból kiemelt, folyamatosan növekvő számú, rendezett fondból áll. A rendezett rész (részben még elméleti) fölépítése a következő (a számozás nem végleges, mennyiségi adatok csupán a rendezett fondoknál találhatóak):

I. Rendtartományok (és központi intézményeik). 1. Archivum Provinciae Hungariae / Magyarországi tartományfőnökség levéltára, 1628–1988. 2. Custodiatum, 1802–1944. 3. Rendi vagyonkezelő iratai, 1848–2000. 4. Collectiones Provinciae Hungariae / Magyarországi Tartományfőnökség gyűjteményei. 5. Romániai Tartományfőnökség levéltára, 1921–1940 (0,84 fm).

II. Rendházak (Domus): 1. Acta domus Podolinensis, 1642–1923 (1,12 fm). 2. Acta domus Prividiensis, 1670–1815 (0,48 fm). 3. Archivum domus Breznóbányensis, 1694–1857 (kb. 1,70 fm). 4. Acta domus S. Georgiensis, 1687–1715 (0,03 fm). 5. Acta domus Nitriensis, 1700–1846 (0,48 fm). 6. Veszprémi rendház levéltára. 7. Váci rendház levéltára. 8. Kecskeméti rendház levéltára, 1715–1949(1985). 9. Budapesti (pesti) rendház levéltára. 10. Catalogus bibliothecae domus Bisztriciensis, 1826 (0,08 fm). 11. Debreceni rendház levéltára. II.12. Acta domus Carponensis, 1720–1874 (0,19 fm). 13. Szegedi rendház levéltára. 14. Sátoraljaújhelyi (és tokaji) rendház levéltára. 15. Annales domus Rosenbergensis, 1729–1922 (0,09 fm). 16. Mosonmagyaróvári rendház iratai. 17. Annales domus Cibiniensis, 1841–1922. 18. Archivum domus Colocensis, 1765–1860. 19. Nagykanizsai rendház levéltára. 20. Tatai rendház levéltára. 21. Archivum domus Ginsiensis, 1777–1815. 22. Diaria domus Trenchiniensis, 1776–1919 (0,12 fm). 23. Archivum domus Levensis, 1784–1922 (0,70 fm). 25. Archivum domus Budensis, 1832–1848. 26. Archivum domus Nagybecskerekiensis, 1842–1920. 28. Mernyei rendház krónikája, 1923–1949. 29. Kolozsvári Kalazantinum levéltára, 1894–1916. 30. Budapesti Kalazantinum levéltára, 1895–1993.

III. Iskolák (Scholae): 1. Protocolla gymnasii Breznóbányensis, 1776–1848. 2. Archivum gymnasii Veszprimiensis, 1748–1850. 3. Budapesti gimnázium levéltára, 1717–1971. 4. Nagybecskereki gimnázium iratai, 1887–1920.

IV. Szerzetesek (Religiosi): 1. Csaplár (1821–1906) Benedek hagyatéka (rendezetlen). 2. Ormándy Miklós (1846–1911) hagyatéka. 3. Firtinger Jakab (1850–1912) hagyatéka. 4. Magyar Gábor (1842–1912) hagyatéka. 5. Vámos (Weiszbarth)

Károly (1853–1913) kéziratai. 6. Prónai (Czeczko) Antal (1871–1914) hagyatéka, 1886–1914 (0,60 fm). 7. Csósz Imre (1838–1916) hagyatéka. 8. Acsay Antal (1861–1918) hagyatéka. 9. Czirbusz Géza (1853–1920) iratai. 10. Rietly Károly (1867–1921) zenetörténeti előadásai, 1898–1913. 11. Olejovics János (1854–1922) kéziratai, 1915–1918. 12. Fekete Endre (1844–1923) hagyatéka. 13. Ruszel (Russel) Károly (1860–1923) naplói, 1885–1902. 14. Titz Antal (1867–1926) hagyatéka. 15. Prelogg József (1875–1926) hagyatéka. 16. Barna Leander (1876–1927) hagyatéka. 17. Hám Antal (1865–1927) hagyatéka. 18. Papp Gyula (1889–1928) hagyatéka. 19. Váry (Meister) Gellért (1842–1929) hagyatéka, 1868–1908 (0,36 fm). 20. Majtényi Géza (1877–1930) hagyatéka. 21. Német Károly (1873–1930) hagyatéka. 22. Krizsala Ferenc (1899–1931) hagyatéka. 23. Takáts Sándor (1860–1932) hagyatéka, 1873–1936 (2,40 fm). 24. Bontó (Oraftsik) József (1866–1935) iratai, 1881–1932. 25. Kőrösi (Kulhanek) Albin (1860–1936) hagyatéka. 26. Both Ferenc (1872–1937, R) kéziratai, 1922–1937. 27. Perényi József (1871–1938) hagyatéka. 28. Kisparti János (1885–1940) hagyatéka. 29. Sebes (Streiter) Ferenc (1883–1941) hagyatéka. 30. Rédl Rezső (1895–1942) hagyatéka. 31. Hantó (Halamka) Gyula (1898–1942) hagyatéka. 32. Bakódi Antal (1894–1943) hivatalos iratai, 1914–1941. 33. Tihanyi Béla (1887–1944) hagyatéka. 34. Börönte István (1920–1945) iratai. 35. Fehér László (1919–1945) iratai. 36. Bátty Miklós (1901–1945) szentbeszédei. 37. Ocskó Lajos (1887–1946) hagyatéka. 38. Berke István (1919–1947) hagyatéka, 1929–1947 (0,12 fm). 39. Vörös Cyrill (1868–1948) hagyatéka. 40. Para Imre (1884–1948) hagyatéka. 41. Kolozsvári Lajos (1883–1949) hagyatéka. 42. Pogor (Pusch) Ödön (1887–1950) hagyatéka. 43. Hogyor József (1878–1951) hagyatéka. 44. Tótkés Lajos (1873–1951) hagyatéka. 45. Friedreich Endre (1878–1952) hagyatéka. 46. Guba Pál (1861–1952) iratai, 1909–1942 (0,12 fm). 47. Jászay (Jakubik) Rezső (1871–1952) hagyatéka. 48. Schütz Antal (1880–1953) gyűjtemény, 1892–1982 (2,16 fm). 49. Nyers Lajos (1906–1953) hagyatéka. 50. Zimányi Gyula (1879–1953) hagyatéka. 51. Hatvani Ede (1879–1954) hagyatéka. 52. Green László (1903–1954) hagyatéka. 53. Suták József (1865–1954) hagyatéka. 54. Kövesi Lajos (1876–1955) hagyatéka. 55. Nyáry (Ragáts) István (1887–1955) hagyatéka. 56. Karl János (1891–1956) hagyatéka. 57. Eberhardt Béla (1870–1957) hagyatéka. 58. Végh Árpád (1902–1957) hagyatéka. 59. Szekuli Pálra (1925–1957) vonatkozó iratok, 1950–2002. 60. Kovács Alajos (1897–1958) hagyatéka. 61. Kanszky Martinus (1893–1959) hagyatéka. 62. Forrai István (1928–1959) hagyatéka. 63. Neuhauser Frigyes (1890–1959) hagyatéka. 64. Erdélyi (Ébel) József (1894–1959) hagyatéka. 65. Pintér Ferenc (1878–1960) hagyatéka. 66. Kender József (1913–1961) hagyatéka. 67. Rokka (Richter) Pál 1898–1961) hagyatéka. 68. Szentiványi Béla (1883–1961) hagyatéka. 69. Nagy József (1882–1962) levelezése. 70. Kummergruber Emil (1876–1962) hagyatéka, 1889–1960 (0,12 fm). 71. Balanyi György (1886–1963) hagyatéka. 72. Sík Sándor (1889–1963) gyűjtemény. 73. Agárdi (Klincok) László (1883–1965) hagyatéka. 74. Révai (Rothsching) József (1887–1967) hagyatéka. 75. Bán Márton (1884–1968) hagyatéka. 76. Szomolányi József (1891–1968) hagyatéka. 77. Terényi Lajos (1929–1970) hagyatéka. 78. Pörtl József (1928–1970) hagyatéka. 79. Eröss József (1909–1970) hagyatéka, 1947–

1981 (0,12 fm). 80. Szentgyörgyi András (1920–1971) hagyatéka, 1880–1970 (1,32 fm). 81. Mátray (Matusz) János (1877–1971) hagyatéka. 82. Weiner Ferenc (1903–1971) hagyatéka. 83. Biró Imre (1883–1972) hagyatéka. 84. Megyer (Menczer) József (1900–1972) hagyatéka. 85. Szűcs Lajos (1895–1973) hagyatéka. 86. Ohmacht Nándor (1892–1973) hagyatéka. 87. Örkényi (Ördögh) János (1923–1973) hagyatéka, 1933–1973. 88. Darvasy Mihály (1917–1973) hagyatéka. 89. Nagy Lajos (1894–1974) hagyatéka. 90. Vékey (Vézner) Károly (1892–1975) hagyatéka. 91. Péter (Pfléger) Mihály (1902–1975) hagyatéka. 92. Sántha György (1917–1975) levelezése édesanyjával. 93. Fülöp Gyula (1914–1976) hagyatéka. 94. Simon Sándor (1911–1976) hagyatéka. 95. Kolos (Kovács) István (1910–1977). 96. Maklári Lajos (1912–1977) hagyatéka. 97. Nagy Miklós (1902–1978) hagyatéka. 99. Papp Elemér (1900–1978) hagyatéka. 100. Kuntár József (1899–1978) naplói, 1950–1951. 101. Korcsiák Ede (1892–1979) hagyatéka. 102. Öveges József (1895–1979) hagyatéka. 103. Halász József (1914–1980) hagyatéka. 104. Szemenyei László (1911–1981) hagyatéka. 105. Juhász Miklós (1917–1981) hagyatéka. 106. Vass (Klimes) Péter (1911–1982) hagyatéka. 107. Szoboszlai András (1918–1982) hagyatéka. 108. Sótornyai István (1896–1982) hagyatéka. 109. Magyar István (1909–1982) hagyatéka. 110. Léh István (1890–1983) hagyatéka. 111. Török Jenő (1908–1983) hagyatéka. 112. Pogány (Piufsch) János (1907–1983) hagyatéka, 1919–1982 (0,12 fm). 113. Éder-Szászy László (1898–1983) hagyatéka. 114. Somhegyi (Heizer) Mihály (1915–1983) hagyatéka (1781–1983 (0,24 fm). 115. Hegyi (Gorenz) Ferenc (1912–1983) hagyatéka, 1935–1983 (0,48 fm). 116. Egyed András (1913–1984) hagyatéka. 117. Dobos Jenő (1930–1985) hagyatéka, 1939–1985 (0,12 fm). 118. Tomek Vince (1892–1986) hagyatéka, 1909–1985 (0,36 fm). 119. Kozáky (Cosacchi) István (1903–1986) kéziratai. 120. Benke Imre (1902–1986) hagyatéka, 1915–1984 (0,12 fm). 121. Hardi István (1910–1986) hagyatéka. 122. Rónai Jenő (1916–1986) hagyatéka, 1941–1956. 123. Balogh Lajos (1914–1988) hagyatéka, 1904–1984 (0,12 fm). 124. Lőrincz Imre (1923–1988) hagyatéka. 125. Mészáros Imre (1913–1989) hagyatéka, 1920–1989 (0,24 fm). 126. László Mihály és családja iratai. 127. Somogyi Zoltán (1912–1989) hagyatéka. 128. Személyi József (1929–1989) hagyatéka, 1832–1990 (0,96 fm). 130. Galambos László (1915–1989) hagyatéka, 1928–1989 (0,12 f, 131. Előd (Francsits) István (1912–1990) hagyatéka, 1881–1990 (1,20 fm). 132. Albert István (1907–1991) hagyatéka, 1918–1990 (1,44 fm). 133. Vida Lajos (1917–1991) hagyatéka, 1924–1991 (0,12 fm). 134. Koszorú János (1927–1992) hagyatéka, 1939–1985 (0,12 fm). 135. Iván János (1909–1992) hagyatéka, 1919–1987 (0,12 fm). 136. Gyüre László (1922–1993) hagyatéka, 1914–1993 (0,12 fm). 137. Serfőző István (1915–1994) hagyatéka, 1936–1994 (0,12 fm). 138. Fekete Antal (1911–1994) hagyatéka, 1923–1994 (0,72 fm). 139. Balogh Ferenc (1908–1994) hagyatéka. 140. Papp László (1909–1994) hagyatéka, 1925–1993. 141. Vass József (1907–1995) hagyatéka. 142. Holl Béla (1922–1997) hagyatéka, 1895–1998 (10,45 fm). 143. Magyar László (1913–1997, USA) hagyatéka. 144. Szőnyi László (1914–1998) hagyatéka, 1840–1994 (0,24 fm). 145. Veszprémi Tibor (1917–1999) hagyatéka. 147. Somorjai Imre (1923–2000) kéziratai, 1948–1962 (0,12 fm). 148. Csányi László (1919–2000) hagyatéka.

téka. 149. Medvigy Mihály (1914–2001) kéziratai. 150. Varga László (1927–2002) hagyatéka, 1939–2000 (0,12 fm). 151. Ludmány Antal (1920–2003) hagyatéka, 1936–2000 (0,12 fm).

V. Tanítványok (Discipuli): 1. A 2. sz. Budapesti Kegyesrendi Gimn. (BKG) cserkészcsapat iratai, 1913–1989. 2. A szegedi 82. sz. Zrínyi cserkészcsapat iratai, 1931–1942. 3. A 118. sz. Kecskeméti Piarista Gimn. (KPG) cserkészcsapat iratai, 1945–1948. 4. A veszprémi 126. sz. Szt. Imre cserkészcsapat iratai, 1924–1943. 5. A tatabányai 146. sz. Révai cserkészcsapat naplója, 1940–1941. 6. A váci 192. sz. Erdősi Imre cserkészcsapat iratai, 1924–1945. 7. A sátoraljaújhelyi 238. sz. Kazinczy Lajos, majd Sátoraljaújhelyi Kegyesrendi Gimnázium (SKG) cserkészcsapat iratai, 1921–1940. 8. Váci Piarista Diákszövetség iratai, 1923–1953. 9. Veszprémi Piarista Diákszövetség iratai, 1926–1942. 10. Budapesti Piarista Diákszövetség iratai, 1932–1947. 11. Tihanyi Yacht Club (a Budapesti Piarista Diákszövetség öregcserkész csapatának vitorlázó egyesülete) iratai, 1932–1949. 12. A veszprémi öregdiákok által rendezett Kalazancius ünnepségek (és a piarista kriptá újraszentelésének) emlékkönyvei, 1977–1990. 13. Fischer Károly Antal (1838–1926) hagyatéka. 14. Papp Antal (1875–1949) államtitkár, cserkészszöv. elnök hagyatéka, 1888–1949 (0,60 fm). 15. Prohászka Ottokár gyűjtemény. 16. Mathia Károly gyűjtemény, 1945–2002 (0,12 fm).

VI. Gyűjtemények: 1. Középkori oklevélgyűjtemény, 1298–1521. 2. Kódextöredékek. 3. Térképek. 4. Tervrajzok. 5. Pecsétnyomók, bélyegzők, nyomdai klisék. 6. Sajtókiadvány-gyűjtemény. 7. Fénymásolatgyűjtemény. 8. Mikrofilmek.

Ismertetések: SÓCZÓ Ferenc, in *Magyarország levéltárai*, szerk. BALÁZS Péter, Bp., 1979. Uő, in *Guide to the Archives of Hungary*, ed. Péter BALÁZS, Bp., 1976, 203. KOVÁCS Judit, „Kevélyeknek fittyet hányni”: Bőngészés a levéltárban, in *Magyar Nemzet*, 1979. nov. 18. SÓCZÓ Ferenc, in *A magyarországi katolikus egyház levéltári anyagának fondjegyzékei*, szerk. NAGY Lajos, Bp., 1983, 135-139. KOLTAI András, *Néhány szó a Piarista Központi Levéltárról*, in *Mi, Piaristák* 4(1995):1 (jún.), 8; Uő, in *Magyarország levéltárai*, szerk. BLAZOVICH László–MÜLLER Veronika, Bp.–Szeged, 1996, 149-150 = *Die Archive in Ungarn*, hg. von László BLAZOVICH–Veronika MÜLLER, Bp.–Szeged, 1996, 149-150.

Nyomatott segédletek: MOJZER Miklós, *Architectura civilis: Iskolás művészet a XVIII. századi építészetünkben*, Függelék: *A pesti Piarista Levéltár terv- és rajzanyaga*, in *MűÉ* 6(1957), 103-118: 116-118. DÓKA Klára–CSÁNYI László, *A rendi levéltárak térképeinek katalógusai 2.: Pálos és piarista térképek*, Bp., 1991, 37-108 (Magyarországi egyházi levéltárak térképei, 16.). Megjelenésük óta mindkét gyűjteményt újrendeztem. KOLTAI András, *A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárának kéziratkatalógusa*, I, Bp., 2000 (Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai / Catalogi manuscriptorum, quae in bibliothecis ecclesiasticis Hungariae asservantur, 13).

Nem rendtörténeti vonatkozású közlések a levéltár irataiból: *Conscriptio Comitatus Bibariensis* (1552), in BIELEK, Ladislaus, *Maiores Hungarorum*, I, Pest, 1796, 111-157. VASS József, *Bornemissza Kata levele (Egy lap Erdély múltjából)*, in *Családi Lapok*

5(1856), 485-489. Gyöngyösi István „Kemény János”-kézirata: GYÖNGYÖSI István *Összes költeményei*, II, s. a. rend. BADICS Ferenc, Bp., 1921 (Régi Magyar Költők Tára, XVII. század). – SZALAY Gyula, *A „Porából megéledett Phoenix” Gyöngyösi kéziratában*, in Figyelő 23(1887), 232-238. SZABÓ T. Attila, *Kézírtos énekeskönyveink és verses kézírataink a XVII. században*, Zilah, 1934, 171, n° 221. UŐ, *Újabb adatok és pótlások kézírtos énekeskönyveink és verses kézírataink könyvészetéhez*, Kolozsvár, 1941 (Erdélyi tudományos füzetek, 123), 17, n° 38. STOLL Béla, *A magyar kézírtos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, 2. kiad., Bp., 2002, n° 125. TÓTH Ernő, *I. és II. Apafi Mihály fejedelmek naplója az 1632–1694. évekről* (II. közlemény), in Erdélyi Múzeum 1900, 325-335; BIRÓ Vencel, *II. Apafi Mihály naplójának eredetije*, in Erdélyi Múzeum 1914, 42-47.

PERÉNYI József, *Szemerei Szemere Miklós életrajza*, in Ért/Sátoraljaújhely, 1896/1897, 1-82 (kny). UŐ, *Szemere Miklós irodalmi bagyatekából* [levélváltás Tompa Mihálylyal 1842–1868], in Ért/Nagykanizsa 1901/1902, 3-52. UŐ, *Guzsits Izidornak Szemere Pálhoz intézett kiadatlan levele*, in Kal 8(1902/1903), 53-55. UŐ, *Szemere Miklós irodalmi bagyatekából* (Erdélyi Jánosnak, Sárosy Gyulának, Fáy Andrásnak, Kerényi Frigyesnek, Vörösmarty Mihálynak és Kossuth Lajosnak Szemere Miklóshoz intézett levelei), in ItK 15(1905), 231-244, 346-365 (kny: Bp., 1905). UŐ, *Szemere Bertalan levelei Szemere Miklóshoz és Györgyözhöz (1831–1856)*, in Ért/Veszprém 1907/1908, 1-57 (kny). UŐ, *Mednyánszky Sándor levelei Szemere Miklóshoz*, in Pesti Hírlap, 1932. dec. 25. Ld. még Szemere Miklósról szóló közlések bibliográfiáját: *MIIB*, IV, 386-389.

SCHRAM Ferenc, *Egy 1775-i tolvajnyelvi szójegyzék* [APHV, For. 43, Fasc. 1, N° 16], in Magyar Nyelv 58(1962), 107-109. UŐ, *A levéltárak jelentősége a népszokás-kutatásban*, in Levéltári Szemle 17(1967):1, 163-208 (a példatárban idézetek Kelecsényi József kézírataiból). URBÁN Aladár, *Batthyány Lajosné visszaemlékezései férje fogására és balálára*, in Sz 115(1981), 587-620. MOJZER Miklós, *Paolo Posi római építész egy rendház-terve 1756-ból*, in MűÉ 31(1982), 48-50. MÉSZÁROS István, *Katolikus oktatási-nevelési emlékek a reformkori Zalából* (Részletek Lendvay József emlékirataiból), in MEV 2(1990), 201-216, az azóta elveszett emlékiratból Csányi László készített kivonatos másolatot 1955/56-ban Nagyrécsén. MÉSZÁROS István, *Egy zalai piarista diák a reformkorban* [Lendvay József], in Élet és Tudomány 46(1991), 23.sz., 727-729. BEREZC Ágnes, *Zonda Tamás falucsúfolója Benkő György diáriumában*, in ItK 95(1991), 445-457. *Középköltészet*, 1: *Mulattatók*, s. a. rend. KÜLLŐS Imola–CSÖRSZ RUMEN István, Bp., 2000 (Régi Magyar Költők Tára, XVIII. század, IV/1), 299-301, 544-546. STOLL Béla, *A magyar kézírtos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, 2. kiad., Bp., 2002, n° 1049.

A levéltár anyagából a MOL Filmtárban (a MOL 2006. évi nyilvántartása szerint): U 1287 Antiquitates, 1298–1521 (17 fénykép). X 794 Konzisztórium jegyzőkönyvek, 1848–1943, (5200 felv.), X 795 Collectio actorum diversorum domorum (I. Elenchus archivi provinciae Hungariae Scholarum Piarum, 1808–1937; II. Tartományfőnöki levelezési füzetek, 1848–1931 (8850 felv.). X 796 Krausz Mihály krónikája, 1642–1686 (850 felv.). X 10374 Középkori oklevelek, 1298–1571 (68 felv.). X 451 Váci kegyesrendi gimnázium töröknyelvű iratai, 1600–1687 (76 felv.).

X 4839 A podolini rendház, 1642–1786 (1310 felv.). X 10532 Budapesti (pesti) Piarista Gimnázium iratai, anyakönyvek 1717–1950 (54571 felv.). X 10533 Mosonmagyaróvári rendház iratai, Historia domus, I-III, 1739–1949 (1233 felv.). Összesen 72158 felvétel.

### 1.3.3. *A magyarországi rendházak és iskolák levéltárai*

A piarista rend előírásai szerint (az első ilyen az 1659. évi egyetemes káptalan egyik határozata volt) minden piarista rendház elöljárójának meg kellett őriznie a rendház számára fontos iratokat és különféle köteteket kellett vezetnie, köztük a ház krónikáját (historia domus) is. Ennek megfelelően a rendházak levéltárai tematikus csomókban őrzött eredeti iratokból és kötetekből állnak. Cörver János tartományfőnök például az 1757-től végzett vizitációk során a következő köteteket kereste a rendházakban: 1. krónika („liber continens annales domus”); 2. rendi káptalanok jegyzőkönyvei; 3. rendi elöljárók rendeletei (ordinationes, visitationes, patentes, familiae), távozók és érkezők (adventus et dicessus), a rendház elhunytjainak jegyzéke; 4. szavazások a növendékekről, belépésük, fogadalmak vagy elbocsátásuk, vizsgálataik és a tanárok hitvallása (professiones fidei magistrorum); 5. a pápai bullák, és a rendi konstitúciók fölolvásásának elismervényei; 6. misézési kötelezettségek és a rendi elhunytakért végzett imádságok (suffragia nostrorum defunctorum), megtértek jegyzéke; 7. a rendház állapotleírása (status domus) és leltárai, átvételi jegyzékek (resignationes superiorum), ingatlanok jegyzéke, éves bevételek; 8. a könyvtár katalógusa (inventarium bibliothecae); 9. részletes bevételek; 10. részletes kiadások; 11. általános bevételek és kiadások; 12. természetben kapott alamizsnák; 13. diákok anyakönyve (catalogus studiosorum). Vö. Formularium pro officio provincialatus P. Joannis Nep. Cörver, 1757–1864 (MPRKL, APHV, Lib. 13, pp. 3-4. Lásd még: NYERS, *Levéltáriügy i. m.*; KOLTAI, *Első levéltárak, i. m.* (ld. az 1.3. fejezet elejét).

Miután az 1777. évi tanügyi rendelet (Ratio Educationis) életbe lépésével a piarista iskolák is állami felügyelet alá kerültek, az iskolák igazgatóinak iratkezelése elvált a rendházakétól és kialakultak az külön iskolai levéltárak. Ezekben az 1776/1777-et megelőző időből többnyire csak egyetlen iratcsoport található, az iskolai anyakönyvek sorozata, amely korábban a rendházi levéltár része volt (ld. a fent közölt 1757. évi jegyzék 13. pontját).

Az egyes rendházi és iskolai levéltárakról ld. a 4.2. fejezetet.

### 1.3.4. *Egyéb piarista levéltárak*

A közép-európai rendtartományok levéltáiról ld. a 6. fejezetet.

VILÁ PALÁ, Claudio, *Archivio dell' Sculoe Pie in Alatri* [Olaszország], in ASchP 9(1985):17, 155-168. UÓ, Claudio, *Archivo de la Vicaria General de las Escuelas Pías de Espana en Salamanca*, in *Analecta Calasanciana* 64(1990), 483-542. FLORENSA PARÉS, Joan, *El Archivo de la Vicaría General de España (AVGE) recuerdo en su segundo*

*centenario de existencia*, in ASchP 28(2004):55, 137-142. FLORENSA PARÉS, Joan, *Repertorios de los archivo de la orden*, in ASchP 29(2005):57, 123-141 (Provincia Napoletana, de Aragón, de Cataluna, de Mexico, Viceprovincia de Andalucía, Escuelas Pías Valencia). CASTRO, Eguenio–FLORENSA PARÉS, Joan, *Presentación del Archivo Provincial de las Escuelas Pías de Argentina*, in ASchP 29(2005):58, 79-86.

### 1.3.5. Egyházi levéltárak

A legtöbb magyarországi egyházmegyei levéltárban (azokban, amely egyházmegyéék területén rendházak működtek) is találhatóak piaristákra vonatkozó iratok, elsősorban a rend által a püspököknek benyújtott kérvények, levelek, jelentések, a 18. század közepétől kezdve. A 19. század közepéig ezek többnyire a „Religiosi” című tematikus sorozatban, egy helyen találhatóak (pl. Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, 1742–1862; Veszprémi Érseki Levéltár, 1756–1857; Váci Püspöki Levéltár, 1729–1785; Kassai Főegyházmegyei Levéltár, 1723–1846). Vö. *A Kalocsai Érseki Levéltár: Levéltárismerető*, szerk. LAKATOS Adél–LAKATOS Andor–SZABÓ Attila, Kalocsa, 2002 (A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai, 2), 95-96.

### 1.3.6. Állami levéltárak

Számos magyarországi kormányzati és önkormányzati szerv levéltári anyagában találhatóak elszórtan a piarista rendre, illetve az egyes piarista rendházakra és iskolákra vonatkozó iratok, amelyek elsősorban az alapítványok engedélyezésével és ingatlanügyekkel kapcsolatosak. A legjelentősebb ilyen irategyűttesek a Magyar Országos Levéltárban (MOL):

Helytartótanácsi levéltár, Acta fundationalia (C 39), 1724–1783 (8,60 fm). Többek között a piaristák által birtokolt alapítványokkal, és azokból fönntartott iskolák királyi jóváhagyásával kapcsolatos iratokat tartalmazza az 1730-as évektől 1779-ig. Mutatókönyve: Index actorum fundationalium, 1732–1779 (MOL, Filmtár, 21027. tekercs). Vö. FELHŐ Ibolya–VÖRÖS Antal, *A helytartótanácsi levéltár*, Bp., 1961 (MOL kiadványai, I/3), 123-126.

Helytartótanácsi levéltár, Departamentum litterario-politicum (C 67), 1773–1848 (115,80 fm). Többek között a piarista gimnáziumok növendékeiről, tanáiról készült jelentéseket, az iskolák tanulmányi ügyeivel, átszervezésével, átépítésével kapcsolatos iratokat tartalmaz, többnyire évenként, azon belül pedig tankerületenként és iskolánként rendezve, lajstrom- és mutatókönyvekkel. Vö. FELHŐ Ibolya–VÖRÖS Antal, *i. m.*, 262-275.

Hasonló jellegű iratok találhatóak a Habsburg Birodalom központi kormányserveinek Bécsben őrzött levéltáraiban is. A legfontosabb ottani irategyűttesek:

Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA), Finanz- und Hofkammerarchiv (FHKA), Hoffinanz Ungarn (HFU), 1544–1762 (919 csomó, régi számozása: 14334-15256. csomó). A piarista kollégiumok közül elsősorban a máramarosszigeti és a debreceni alapításáról és építkezéseiről tartalmaz iratokat. Ezekről először Takáts Sándor ké-



szített jegyzéket: Közös pénzügyi (udvari kamarai) levéltár „Hungarica” című gyűjteményében levő iratok a magyar piarista rend különféle házaira vonatkozólag, 1902 (kézirat: MPRKL, Takáts Sándor hagyatéka, Sk 30). Takáts, aki 1898-tól a MOL által fizetett napidíjasként magyar vonatkozású iratokat gyűjtött Bécsben, jegyzékét a következő levél kíséretében küldte el Magyar Gábor tartományfőnöknek: „Én végignézvén majdnem az egész udvari kamarai levéltárt, amit a piarista rendre találtam, kijegyeztem. Bárki akarja vagy fogja ezeket használni, az ide jegyzett dátumok alapján azonnal megtalálja. ... Megjegyzem, hogy több százra megy az eredeti magyar érdekes acták száma. Egyelőre a „Hungarica” című 2000 fasciculusos gyűjteményben [=Hoffinanz Ungarn] található piarista anyagokat küldöm. A Hoffinanz gyűjteményben lévőket is kijegyeztem, s ezeket is elküldöm majd – ha t. i. szívesen veszik”. Mivel a tartományfőnök nem válaszolt a levélre, utóbbi jegyzék nem készült el.

Fénymásolatgyűjtemény a Hoffinanz Ungarn piarista vonatkozású irataiból: TAFFERNER Antal, Adalékok a magyarországi piaristák 18. századi működéséhez a bécsi kamarai levéltárból, (1672)1719–1744 (fénymásolatok, 1993: MPRKL, Fénymásolatgyűjtemény).

#### 1.4. KÉZIRATTÁRAK

A magyarországi piaristák kézíratait kezdetben a rendházak könyvtáraiban őrizték, mivel az 1671. évi generális káptalan úgy rendelkezett: „nehogy a kiváló tehetségek emlékei elvessenek, elrendeljük, hogy őrizzék meg az elhunytak írásait annak a rendháznak a könyvtárában, amelyben elhunytak” (*Acta Capituli Generalis 1671*, in ASchP 2[1937], 26-27). Azonban a generális káptalan 1718-ban úgy határozott, hogy azontúl a hátrahagyott kéziratokat a tartományfőnöknek kell elküldeni, aki asszisztenseivel együtt megvizsgálja azokat, és ha fontosnak tartják, megőrzik a rendtartomány levéltárában (*Acta Capituli Generalis anno 1718 celebrati*, in ASchP 7(1942), 16). A magyar rendtartományban azonban ez a szabály csak lassan jutott érvényre, sok kézirat továbbra is a rendházak könyvtáraiban maradt. A tartományi levéltár eleinte főként csak a tartományfőnökök kézíratait őrizte, és csupán a 18. század végétől lett a piarista kéziratok központi gyűjtőhelye, amelyet az 1870-es évektől a vidéki rendházakból begyűjtött értékesebb régi kéziratokkal is gyarapítottak:

MPRKL, Manuscripta (Ms). Két sorozata: Series in forulis (For.), Series altera (Ser. alt.). A gyűjtemény kialakulásának története és a Series in forulis katalógusa: KOLTAI András, *A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárának kéziratkatalógusa*, I, Bp., 2000 (Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai / Catalogi manuseriptorum, quae in bibliothecis ecclesiasticis Hungariae asservantur, 13). A tervezett második kötet, a Series altera katalógusa még nem jelent meg.

A magyarországi piarista rendházak könyvtárában található kéziratok az 1950. évi államosítás után az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárába (OSZK Kt) ke-

rültek, ahol azonban nem képeznek különgyűjteményt, hanem méretük és nyelvük szerint lettek besorolva a többi kézirat közé. A kéziratár újkori kéziratai közül csupán a magyar nyelvűekről jelent meg nyomtatásban katalógus: *Az Országos Széchényi Könyvtár magyar nyelvű újkori kötetes kézíratainak katalógusa*, I-III, Bp., 1956. A teljes katalógus CD-ROM-on: *Kéziratár: Az Országos Széchényi Könyvtár Kéziratárának katalógusai*, [Bp., 2004]. Az OSzK Kt azonban számos olyan piarista kéziratot is őriz, amelyek nem az államosítás útján jutottak oda, hanem szerzőik (Dugonics András, Révai Miklós, Koppi Károly, Simonchicz Incze) adományozták azokat a Nemzeti Múzeum könyvtárának, többnyire még a 19. század elején.

A tatai, illetve a nagykanizsai rendházakból néhány kézirat a Pécsi, illetve a Debreceni Egyetemi Könyvtárba került. Ezeket azonban 2004-ben, illetve 2005-ben átdadták az MPRKL-nek, ahol az Ms., Ser. alt sorozatot gyarapítják. Oda kerültek az 1970-es években a kecskeméti rendház könyvtárának kéziratai is.

A szlovákiai piarista rendházak (és egyéb rendekhez tartozó kolostorok) könyvtáraiból a kéziratokat 1954-től kezdve a Matica Slovenská (Turócszentmárton) könyvtárának (2000-től neve Slovenská národná knižnica, SNK) különgyűjteményébe szállították:

Archív literatúry a umenia (Irodalmi és tudományos archívum, ALU), Rukopisy historických knižníc na Slovensku (Szlovákiai történeti könyvtárak kéziratai, RHKS). Ez a gyűjtemény a szlovákiai egykori kolostori könyvtárak kéziratait tartalmazza. 2698 tételből állt, proveniencia, tehát szerzetesrendek és kolostorok szerint rendezve, de az 1990–1993 közötti restitúciós törvények alapján 434 tételt visszaszolgáltattak a szerzetesrendeknek, köztük 1995-ben 266 darabot (RHKS 1482-1739) a piaristáknak. Ezeket ma a nyitrai rendházban őrzik. Az RHKS gyűjtemény ismertetése: ŠARLUŠKA, Vojtech, *Rukopisy historických knižníc na Slovensku*, in *Historické knižničné fondy na Slovensku*, ed. Anna FÖLDVÁRIOVÁ, II, Martin, 1996 (Teória a výskum knihovníctva a bibliografie, Výskumy, 45), 121-127, piaristák: 124-125. Katalógusa: ŠARLUŠKA, Vojtech, *Inventár rukopisov Archívu literatúry a umenia Matice slovenskej: Rukopisy historických knižníc na Slovensku*, I-II. Martin, 1993–1995, a piarista kéziratok: II, 66-132.

## 1.5. FOLYÓIRATOK ÉS ÉRTESEITŐK

### 1.5.1. Külföldi piarista folyóiratok

*Ephemerides Calasanctianae* (EphCal). A római rendfőnökség folyóirata, amely híreket, nekrológokat és különféle teológiai, pedagógiai, rendtörténeti írásokat közöl latinul, olaszul és spanyolul. Első korszak: Firenze, 1-7(1893–1899, Domesticæ Ephemerides Calasanctianæ címen). Mauro Ricci generális (1886–1900) adta ki. Második korszak: Senis (Siena), 1-15(1901–1915). Alfonso Mistrangelo generális keltette új életre, első szerkesztője 1912-ig Thomas Viñas volt. Harmadik korszak: Roma, 1(1932)-től. – Repertóriumok: DARVASY Mihály, *Piaristicum* [az 1893–1915

közötti évfolyamok repertórium] (kézirat, 1938: MPRKL, Darvasy Mihály hagy., Sk 14). PICANYOL, Leodegario, *Repertorium generale de rebus in commentariis Ephemerides Calasactianae pertractatis primo publicationis vicennio (1932–1951)*, in ASchP 11(1952), 1–60 (kny). UŐ, *Repertorium notitiarum Calasactianarum quae in commentario „Ephemerides Calasactianae” perdurante XXV annorum spatio (1932–1956) vulgatae fuere: Index analytico-alphabeticus quadrupliciter distinctus*, in RSBS 24–25(1956), függelék, 1–55 (kny. az előzővel közösen is). VILÁ PALÁ, Claudio, *Ephemerides Calasactianae: Indices annorum 1957–1976*, Romae, 1977.

*Bollettino Bibliografico Scolopico*. Róma, 1933–1935. A Leodegario Picanyol generálisi levéltáros által szerkesztett és írt Parva Bibliotheca Calasactiana (PBCal) füzetsorozat harmadik füzete minden évben kétszer vagy háromszor „Bollettino Bibliografico Scolopico” címen jelent meg (PBCal, 3, 5, 8, 10, 12, 14, 16, 18). Bibliográfiai és levéltári útmutatók, kéziratos bibliográfiák közése, stb. szerepelt benne. Helyette 1936-tól Picanyol két folyóiratot indított: RSBS és ASchP. Ezekről ld. alábbiakban.

*Rassegna di storia e bibliografia Scolopica* (RSBS). Róma, 1–27(1937–1957, nem jelent meg 1944–1949 között). Évente két kötetben jelent meg folyamatos kötet számozással. Leodegario Picanyol rendtörténeti tanulmányait és forrásközléseit tartalmazta olasz nyelven. 1952-től már csak összevont különszámok voltak.

*Archivum Scholarum Piarum* (ASchP). Első korszak: Róma, 1–15(1936–1956, nem jelent meg 1944–1949 között). Évente egy kötet jelent meg Leodegario Picanyol szerkesztésében, elsősorban latin nyelvű forrásokat közölt, pl. az egyetemes káptalanok jegyzőkönyveit és az AGSP Manetti-féle jegyzékét folytatásokban (ezek különnyomatként is megjelentek). – Második korszak: Róma, 1(1977)-től. Évente többnyire két kötet jelenik meg (folyamatos füzetszámozással), rendtörténeti forrásokat és már tanulmányokat is közöl, latin, olasz, spanyol és más nyelveken is. Repertórium: *Indice generale e indici analitici dell’Archivum Scholarum Piarum nn. 1–50*, ed. Goffredo CIANFROCA, in ASchP 27(2003):53, 137–160.

*Revista Calasancia* (RevCal). A spanyol piaristák folyóirata. Első korszak: Madrid, 1–16(1888–1895, évente két kötet). Második korszak 1–13(1913–1925). Harmadik korszak: 1(1955)-től. Újrarendítését Tomek Vince generális rendelte el 1954-ben.

*Analecta Calasactiana*. A salamancai Felipe Scio Kollégium folyóirata. 1(1958-, évente két kötet) Teológiai, tudományos és rendtörténeti tanulmányokat közöl spanyolul, gyakran szentel különszámokat egyes nagyobb munkáknak vagy témáknak.

*Ricerche*. Firenze, 1(1981):1–. Az olasz piaristák folyóirata, amelyet Osvaldo Tosti indított el. Főként rend történetére és lelkiségére vonatkozó – sokszor terjedelmes – tanulmányokat és forrásokat közölt. 1995-től új koncepció szerint, lelkiségi, pedagógiai, teológiai folyóiratként működik.

*Anuario de la Orden de las Escuelas Pías* (AOEP). Madrid, 1987–. A piarista rendfőnökség (Curia Generalis) évente megjelenő kiadványa, amely Madridban készül, az Instituto Calasanz de Ciencias de la Educación (ICCE) gondozásában. Évente tematikus számai jelennek meg (pl. öregdiákok, a kalazanciusi szerzetescsalád, Szűz Mária és a piaristák, a gyerekek a piarista iskolákban). 2006 óta cikkek helyett inkább fényképeket közöl a különböző világrészekben működő piaristák életéből.

### 1.5.2. Magyar piarista folyóiratok

*Kalazantinum* (Kal). Kolozsvár, 1-20(1895/1896–1914/15). A kolozsvári Kalazantinum növendékképző intézet havilapja volt, amely a tanévhez igazodó évfolyamszámozással készült. A 3. évf. 6. számáig (1898. febr.) kézzel írták és indigóval sokszorosították, majd nyomtatott formában jelent meg. Gyakran közölt rendtörténeti írásokat is. Repertórium: BUJTÁS János, Tartalom-jegyzék a „Kalazantinum” I–XX. évfolyamához, Bp., 1918 (kézirat: PPK, P 2/5). – Ugyanezen a címen később a budapesti Kalazantinum diákjai és tanárai is készítettek egy gépelt formában terjesztett folyóiratot, amely az 1962/1963–1963/1964. és 1966/1967–1967/1968. tanévek során (októbertől májusig) havonta jelent meg. 1962–1964 között csak tartalomjegyzékei és a közölt kéziratok hiányos sora maradtak meg (MPRKL, Budapesti Kalazantinum levéltára), 1966–1968 közötti számaiból pedig 1973-ban válogatott tanulmánykötet készült (MPRKL, Budapesti Kalazantinum levéltára; Kalazantinum könyvtára). Utóbbi kötetek repertórium: TŐZSÉR Endre, A Kalazantinum könyvtárában fellelhető, piaristák készítette írásgyűjtemények repertórium, Bp., 2005. Példányai (kézirat: Kalazantinum könyvtára; PKK; MPRKL).

*Piarista Hírek* (PH). Első korszak: Budapest, 1(1943/1944)–7(1949/1950). Írógéppel sokszorosított körlevélféle volt, amelyet Papp Elemér tartományfőnöki irodaigazgató indított el. 1943 októberétől havonta jelent meg, a tanévekhez igazodó évfolyamszámozással. Az utolsó számot (7:6-7) 1950. márciusában küldték ki. – Második korszak: 1951 januárjától „Emlékezetül” címmel küldték ki körlevelet 1951-ben háromszor, 1952–1953-ban évente kétszer, 1955-től évente négyszer. Az 1956. évi második számtól (júl.-szept.) ismét *Piarista Hírek* volt a neve, de továbbra is évfolyam és lapszámzás nélkül. 1954-től az 1963:1. füzetig Balanyi György állította össze, majd pedig Darvasy Mihály. 1964-től néhány évig Darvasy új szerkesztési eljárást alkalmazott: a beérkező anyagokat lehetőleg azonnal közölte, így a *Piarista Hírek*nek gyakran hetente, sőt egy héten többször is készültek számai, amelyeket egy éven belül folyamatos lapszámzással láttak el. Az 1969–1976. évekről csak egy-egy szám jelent meg az év végén, évkönyv módjára, 1972-ben kivételképpen kettő. 1977-től Fekete Antal szerkesztésében ismét évente két szám jelent meg, úgy, hogy az évfolyam első száma (az 1978:1. számtól) mindig az előző év második félévének eseményeit foglalta magában. Utolsó szétküldött száma az 1986:1 volt (1985. második félévéről). Az 1943–1986. évek mutatóval ellátott példányai az MPRKL-ben találhatóak.

Pótlására több kísérlet is történt. 1990 júniusától *Piaristák* címmel a kecskeméti rendház adott ki, Szegheő József szerkesztésében időszakos, immár fénymásolással sokszorosított folyóiratot: Kecskemét, 1990:1(június)–1991:4(április). Ezzel párhuzamosan négy fiatal piarista (az akkori négy rendház mindegyikéből) is elindított egy újságot *Ecce quam bonum* címmel, amely csak két számot ért meg: 1990:1(december)–1991:2(február). Az igényt végül a budapesti Kalazantinum növendékei által készített újság elégítette ki:

*Mi, Piaristák.* Budapest, 1-13(1992–2006). Eleinte évente ötször, majd 2000-tól

négyszer jelent meg. Elsősorban a rendházak életéről szóló tudósításokat tartalmazott, később azonban rendi és pedagógiai problémákkal foglalkozó cikkeket, interjúkat és visszaemlékezéseket is közölt. Kifejezetten belső kiadványnak készült, 1996–2004 között címlapján is szerepelt, hogy „ez az újság csak piaristáknak szól”.

*Piarista Évkönyv* (PÉvk). Budapest, 1-4(1963–1967). A gépelés útján sokszorosított évkönyv tervét 1962 nyarán hirdette meg Sik Sándor tartományfőnök. „Megjelentetésével módot kíván adni rendtársainknak arra, hogy tudományos munkásságukat ne csupán az asztalfiókban őrizzék, hanem szerény publicitást kapjanak.” Az évkönyv egy-egy példányát a két rendházba, a tartományfőnökségre és a központi könyvtárba juttatták el (PH 1963, 94). A sorozat négy kötetig jutott el, de a negyedik összeállított kötet „Albert-emlékkönyv” címen jelent meg 1967-ben Albert István tartományfőnök 60. születésnapjára. Példányai: PKK; MPRKL; Kalazantinum könyvtára. Repertórium: TÓZSÉR Endre, A Kalazantinum könyvtárában fellelhető, piaristák készítette írásgyűjtemények repertórium, Bp., 2005 (kézirat: Kalazantinum könyvtára; PKK; MPRKL).

*Karácsonyi Füzet*. Budapest, 1965–1966, 1969-től. A Kalazantinum növendékeinek különféle dolgozatait tartalmazta, amelyeket minden év karácsonyára készítettek a rend tagjai számára néhány példányban, írógéppel sokszorosítva. Nem minden kötetnek volt címe, illetve címváltozatok is előfordultak: „Karácsonyi ajándékfüzet”, „Karácsonyi ajándék”. 1998-ban és 1999-ben a Kalazantinum tanárai külön Karácsonyi füzetet állítottak össze. Példányok: Kalazantinum könyvtára; MPRKL. Repertórium: TÓZSÉR Endre, A Kalazantinum könyvtárában fellelhető, piaristák készítette írásgyűjtemények repertórium, Bp., 2005 (kézirat: Kalazantinum könyvtára; PKK; MPRKL).

*A Budapesti Piarista Diákszövetség Évkönyve*. Budapest, 1-17(1925–1941). A hivatalos adatokon (pl. tagnévsor) túl a diákszövetség rendezvényein elhangzott beszédeket és nekrológokat közölt. – Hasonló kiadványok: *A Szegedi Piarista Diákszövetség Értesítője* 1941. *A Váci Iskolatársak Egyesülete ... esztendeje* 1926–1927. *A Váci Piarista Diákszövetség Évkönyve* 1928–1936. *A Veszprémi Piarista Diákszövetség [működése]* 1926, 1928, 1938.

*Piarista Öregdiák*. Budapest, 1-3(1936/1937–1938/1939), 4-6(1940–1942). A Budapesti Piarista Diákszövetség Ifjúsági Csoportjának (DICs) hivatalos lapja volt, amely a piarista hírek mellett főképp közéleti, világnézeti, rendtörténeti és irodalmi írásokat, verseket közölt. Az 1939. év második felében szünetelt és az utolsó évfolyamából is csak négy szám jelent meg 1942 áprilisáig. – Ugyanezen a címen időszakosan az Egyesült Államokban is megjelent egy folyóirat (1952–1954 Buffalo; 1954–1959 Derby, 1964–1966 és 1974–1977 New York), amely az ottani Magyar Piarista Diákszövetségnek és a Piarista Iskolák Barátainak időszakai értesítője volt.

*Piarista Diák* (PD). Budapest, 1992:7-től. A Magyar Piarista Diákszövetség lapja, tematikája elődjéhez, a Piarista Öregdiákhoz hasonló, továbbá számos visszaemlékezés, nekrológ jelent meg benne. Folyamatos lapszámozással jelenik meg. Eleinte csak sokszorosított körlevél volt, majd a 7. számtól (1992. június) újságformában jelent meg. A 16. szám (1994. szept.) után ismét a 11. számmal folytatódott a szá-

mozás.

### 1.5.3. Iskolai értesítők és évkönyvek

Nyomatott iskolai érdemsorozatok (*classificatio*-k) a XVIII. század közepén jelentek meg először Magyarországon. Ezekben a diákok érdemjegyeit (rangsorát) nyomtatták ki a félévet vagy tanévet záró nyilvános vizsgákra, ott, ahol erre a diákság adott pénzt. A piarista iskolák közül az első ilyen Szentgyörgyről ismerjük 1763-ból. Az 1780-as évektől mindenhol viszonylag rendszeressé váltak, 1833-tól pedig kinyomtatásuk kötelező volt.

Az 1850/1851-es tanévtől kezdve az *Entwurf* előírása már minden iskolának olyan évvégi értesítőt kellett megjelentetnie, amelyben a tanulók és tanárok névsora mellett, statisztikai táblázatok, az iskolai gyűjtemények gyarapodása és a tanárok szaktárgyi vagy pedagógiai értekezései is szerepeltek. Az értesítők kötelező tartalmát az 1876. évi középiskolai rendtartás tovább bővítette, például a tanév történetével, az elvégzett tananyaggal, a tanárok irodalmi és társadalmi tevékenységével. A rendelkezéseknek megfelelően a piarista iskolai értesítők is közölték a tanárok tudományos értekezéseit, amelyek közt nem kevés iskola- vagy rendtörténeti tárgyú volt.

1893-ban, a honfoglalás millenniumára készülve külön miniszteri rendelet írta elő a középiskolák számára, hogy 1895-re készítsék el, és értesítőjükben jelentessék meg iskolájuk történetét. Ennek a rendelkezésnek az akkor működő piarista iskolák túlnyomórészt eleget is tettek, volt ahol már 1894-ben (Máramarosziget, Magyaróvár, Rózsahegy). Kolozsvárott 1898-ig késtek a feladattal. Podolinban csak egy néhány oldalas összefoglaló jelent meg, Privigyén pedig semmi sem. Ahol már korábban elkészült az iskolatörténet, ott csak kiegészítéseket (Sátoraljaújhely, Szeged) vagy okmánytárat (Nyitra) közöltek. Az ekkor megjelent munkákat ld. az egyes rendházaknál a 4.2. fejezetben.

A szokásos adatok mellett az 1913/1914. és 1914/1915. évi értesítőkből az iskolák többsége közölte a gimnáziumi alapítványok törzskönyvi lapjait (Budapest, Kísszeben, Léva, Nagykanizsa, Nyitra, Rózsahegy, Sátoraljaújhely, Selmecebánya, Szentgyörgy, Tata, Temesvár, Trencsén). Van ahol ez egyébként már korábban is megjelent, néhol az 1895/1896-os monográfia részeként, Léván pedig az 1908/1909. évi értesítőben külön is.

Az 1920-as évektől szokásba jött, hogy az értesítők elején közölték az iskola rövid (egy-két oldalas) történetét is. Ezen írások közül bibliográfiánkba csak néhány kivételes hosszúságút vagy jelentőségűt vettünk föl (pl. Veszprém 1939/1940-tól, Máramarosziget 1940/1941, Nagykaroly 1940/1941).

1938/1939-től az értesítőt évkönyvnek nevezték, majd 1950-ben a kommunista diktatúra megszüntette ezt a kiadványtípust. A piarista iskolák államosítás előtti utolsó nyomtatott évkönyvei az 1947/1948-as tanév végén jelentek meg. Az 1950-ben újból megnyitott két gimnáziumban (Budapest, Kecskemét) azonban változatlan tartalommal, gépelt formában, néhány példányban továbbra is készültek évkönyvek. Ezek teljes sorozatai az iskolákban, illetve a tartományfőnökség levéltárá-

ban (MPRKL, APHN, Gimnáziumi évkönyvek) található meg. 1992-től kezdve kezdték el újból az évkönyvek kinyomtatását. A budapesti gimnáziumban azóta minden évben megjelentek, a többi iskolában azonban csak esetlegesen, kisebb-nagyobb megszakításokkal.

*A magyarországi iskolai értesítők bibliográfiája: XVIII. századi érdemsorozatok*, összeáll. DÖRNYEI Sándor–V. ECSEDY Judit–PAVERCSIK Ilona, Bp., 1989 (MNtöF, 3). *A magyarországi iskolai értesítők bibliográfiája: 1850/51–1948/49*, szerk. GRÁBERNÉ BŐSZE Klára, LÉCES Károly, 1-13. kötet, Bp., 1996–2005 (MNtöF, 8–21). A sorozat a városok alfabetikus sorrendjében halad. Vö. GRÁBERNÉ BŐSZE Klára, *A magyarországi iskolai értesítők/évkönyvek évszázadai, és bibliográfiai feltárásuk*, in *Könyv és Nevelés* 9(2007):1, 77-84.

A piarista iskolai értesítők legteljesebb gyűjteményeit a PKK, az OSzK, az Országos Pedagógiai Könyvtár, valamint a megfelelő megyei könyvtárak őrzik. Vö. KONDOR Imre, *Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum három hagyományos különgyűjteménye*, I: *Iskolai értesítő (évkönyv) gyűjtemény*, in *Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Évkönyve 1984*, 67-80.

Az értesítőkből megjelent tanulmányok általános repertóriumai közül a legjelentősebb: PANYÁK Ede, *A magyarországi középiskolákban 1850-től 1885-ig megjelent összes program-értekezések repertórium*, 1887. A további, kisebb időszakokat felölelő repertóriumokat ld.: JÁKI, MNtöF, 29-43; KOSÁRY, *Bevezetés* (2000), 51-52.

A piarista iskolai értesítők repertóriumai: FRIEDREICH Endre, *A piarista iskolák értesítőinek tartalommutatója 1901–1944* (kézirat: MPRKL; OSzK Kt, Fol. Hung. 2664/8). WEINER Ferenc cédulakatalógusa az 1900–1948 közötti iskolai értesítők értekezéseiről (kézirat: MPRKL). SOMOGYVÁRY Gyula, *Az utolsó ötven esztendő piarista emlékkönyveinek, évkönyveinek és iskolai értesítőinek bibliográfiája [1942–1992]*, in *PM* 350, 336-342. BIRÓ Imre, Jegyzéke az elhunyt rendtagoktól található megemlékezéseknek [értesítőkből, diákszövetségek évkönyveiben és a *A 250 éves budapesti Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium* című kötetben, ld. a 4.2.3. fejezetet], 1870–1938 (kézirat: MPRKL).

## 2. EGYETEMES RÉSZ: EGYETEMES RENDTÖRTÉNET

### 2.1. KALAZANCI SZT. JÓZSEF ÉLETE

#### 2.1.1. Bibliográfiák

PICANYOL, Leodegario, *Scritti stampati intorno a S. Giuseppe Calasanzio dal 1648 al 1748*, in *L'Eco dei nostri Centenari*, N° 4, 28-30 (Supplemento di EphCal 1946:1-2). UÓ, *Le vite di S. Giuseppe Calasanzio*, in *L'Eco dei nostri Centenari*, N° 11-12, 39-48 (Supplemento di EphCal 1948:4-5). UÓ, *Divus Josephus Calasantius latino sermone apud Calasantiades celebratus*, in RSBS 27-28(1957), 5-12.

[PICANYOL, Leodegario], *S. Giuseppe Calasanzio: Repertorio delle notizie a lui relative, contenute nelle pubblicazioni periodiche ed in altri scritti del P. Leodegario Picanyol [1932–1956]*, in RSBS 26-27(1957), 85-106.

PÉREZ, Rafael, *San Jose Calasanz en la bibliografía*, in RevCal 3(1957):12, 695-721.

CIANFROCA, Goffredo–AUSENDA, Giovanni, in *Dizionario degli istituti di perfezione*, IV, Roma, 1977, col. 1349-1351.

ASIAIN, Miguel Angel–LECEA, Jesús–MIRÓ, Josep Anton, *Bibliografía calasancia*, in *Analecta Calasantiiana* 73(1995, különszám).

Itt az alábbiakban csak a legfontosabb művek találhatók meg.

#### 2.1.2. Művei

A konstitúciók kiadásait, kommentárjait és a róla szóló irodalmat lásd a 2.2.3. fejezetben.

*Documentum princeps paedagogiae Calasantiianae: Breve relatione del modo che si tiene nelle Scuole Pie per insegnar li poveri scolari li quali per l'ordinario sono più di settecento non solo le lettere ma ancora il Sancto Timo di Dio* [1605], ed. Leodegario PICANYOL, in ASchP 3(1938), 46-51. Latin fordítása: *Brevis relatio rationis, in Scholis Pius usurpatae, ad pueros pauperes, qui plerumque plus quam sepingenti numerantur, docendos non is litteris solum, sed in Sancto etiam Dei Timore*, in GARRIDO, Thomas, *Sanctus Josephus Calasantius primus Scholae publicae popularis, christianae et gratuitae institutor*, in EphCal 1(1932), 64-70.

*Selecta ex autographi S. Josephi Calasanti scriptis*, ed. Leodegario PICANYOL, in ASchP 5(1940), 31-32. Tartalma: *Qualità del vero Religioso*, 31; *Istruzione per i Maestri* [1604], 32.

*Tria pia exercitia a S. Iosepho Calasanti concinnata*, ed. Leodegario PICANYOL, Romae, 1933 (PBCal, 2). Tartalma: *Alcuni misterii della vitae, e passione di Cristo Signor Nostro* [1598/1599], 5-10; *Modo di recitare la Corona delle dodici stelle della Beatissima Vergine* [1623 körül], 11-13; *Exercitium pro oratione dicta continua fieri solita per discipulos Scholarum Piarum* [1694], 14-18; *Esercizio per l'orazione detta continua praticata da' scolari*



*delle Scuole Pie* [1693/1698], 18-20.

A Tonti és Roma bíborosoknak szóló emlékiratok (1621, 1645): *Acta et documenta primae periodis capituli generalis XXXIX diebus 1-26. aug. 1967 Romae habitae*, in EphCal 26(1967), 472-478. VILÁ PALÁ, Claudio, *Calasanzi: Memorial al Cardenal Tonti*, Salamanca-Granada, 1968. TOSTI, Osvaldo-DE MARCO, Leonardo, *I memoriali al Card. Tonti e al Card. Roma*, in ASchP 15(1991):29, 1-42. VILÁ PALÁ, Claudio, *Sobre el alegado al Cardenal M. A. Tonti*, in ASchP 16(1992):31, 17-32. Magyarul: *Emlékirat Tonti bíborosnak a piarista iskolák védelmében*, ford. MAJOROSSY Imre, in Karácsonyi Füzet 1991, 25–28. *Emlékirat Michelangelo Tonti bíborosnak (1621)*, ford. TUBA Iván, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 4).

Mondásait először Eugenio ORLANDI, Salistri generális titkára (1706–1709) gyűjtötte össze leveleiből: *Facta et dicta memorabilia e litteris V. P. N. excerpta* (kézirat: AGSP, Reg. Cal. 72). Nyomtatott kiadások: CALASANCTIUS, S. Josephus, *Institutiones, et sententiae selectae, et practicae ad religiosam perfectionem suorum clericorum regularium Scholarum piarum pro eorum ordine, et instituto*, Romae, 1772, 28-33; Colocae, 1774, 29-34. NICHT, Guido, *Documenta spiritualia ex epistolis S. Josephi Calasancii a Matre Dei ... excerpta et ex idiomate italico latine reddita*, Nikolsburg, 1772, 348-352; Augustae Taurinorum (Torino), 1887, 201-205. Magyarul: KOMÁROMY Dezső, *Calasanzii Szent József aranymondásai*, in Kal 16(1910/1911), 189-191.

*Documenti fondazionali delle Scuole Pie*, Prima parte: *Scritti di S. Giuseppe Calasanzio*, in Ricerche 15-17(1995–1997):43-51, inserto. Tartalma: 1. Istruzioni per I maestri delle Scuole Pie (1604); 2. Breve relatione (1605); 3. Ordini osservati dalli scolari ... di Frascati (1616/1617); 4. Osservarsi dalli maestri delle Scuole Pie (1716/1617); 5. Memoriale al Card. Tonti (1621); 6. Konstitúciók [1622]; 7. Costituzioni del Collegio Nazareno [1630]; 8-12. Szabályzatok az egyes iskoláknak (Narni, Campie, Firenze, Nápoly, Leitomischl, 1618–1644); 13-16. Bíborosoknak adott memoriálék (1645); 17. Florilegio pedagogico calasanziano; 18. Válogatott levelek.

A „Szűz Mária tizenkétcsillagú koronája” nevű imádságot nem Kalazanci Szt. József állította össze, csupán lelkes terjesztője volt. Vö. PICANYOL, Leodegario, *La Corona di dodici stelle*, in EphCal 23(1954):4, Supplementum Marianum = UÓ, *Anno Mariano e le Scuole Pie*, Roma, 1954, 21-42. Ism.: [BALANYI György], in PH 1955, 7-9. Az imádság korábbi kiadása: *Corona di dodici stelle della Beatissima Vergine Maria*, in EphCal 4(1904), 170-171. Magyarul kiadta Guba Pál Nagykárolyban 1897-ben (vö. PRÓNAI Antal, *A piarista iskolák kezdete*, Bp., 1899, 74), azonban ebből a kiadásból nem találtam példányt. További magyar kiadások: *A Boldogságos Szűz Máriának tizenkét csillagú koronája*, kiadta GUBA Pál, Gyöngyös, 1929 (OSzK, 324.763). *Tizenkét csillagú Koronája: a boldogságos Szűz Mária!*, [Zaragoza?, 2000 körül].

### 2.1.3. Levelezése

Leveleinek kiadását Balanyi György 1928-tól kezdve ösztönözte (ld. Balanyi Gy. kegyeletes életrajzát), majd Tomek Vince generális valósította meg: *Epistolario di S. Giuseppe Calasanzio*, ed. Leodegario PICANYOL, I-IX, Romae, 1950–1956. Az ezután

előkerült levelek összegyűjtve: *Epistolario di S. Giuseppe Calasanzio*, X, ed. Leodegario PICANYOL–Claudio VILÁ PALÁ, Roma, 1988. Újabb kiegészítés: TOSTI, Osvaldo, *Cinque stralci dell'Epistolario di S. Giuseppe Calasanzio ed altri scritti autografi inediti*, in ASchP 16(1992):31, 1-16.

Válogatások a levelekből: NICHT, Guido, *Documenta spiritualia ex epistolis S. Iosephi Calasancii a Matre Dei ... excerpta et ex idiomate italico latine reddita*, Nikolsburg, 1772; Augustae Taurinorum, 1887. Magyar közlések ennek alapján: SCHIFF József, *Kal. szjt. József tisztelete a bold. Szűz iránt levelei alapján*, in Kal 9(1903/1904), 2-3. KOMÁROMY Dezső, *Calasanzi Szent József levelei a szeretetről és békéről*, in Kal 16(1910/11), 93-94. PICANYOL, Leodegario, *Florilegio Calasanziano*, Roma, 1957. Latin fordítása: *Florilegium Calasancianum*, Roma, 1958. *Cartas selectas de San José de Calasanz*, I-II, ed. GINER GUERRI, Severino–RODENAS, Angel–ASIAIN, Miguel Angel–LECEA, Jesús Maria–BANDRES, Luis Maria, Salamanca, 1977.

További levelek magyar fordításban: PRÓNAI Antal, *Kal. Szjt. József levele a magyar piaristákhoz* [1643. okt. 10.] in Kal 4(1898/1899), 36. A kiadott levelezés alapján Erőss József készített magyar nyelvű kivonatokat (MPRKL, Erőss József hagy., Sk, 2-3). Fordításaiból két füzetnyi válogatás is készült gépelt, illetve fénymásolt sokszorosításban: *Válogatott levelek*, I: [1592-1623], II: [1644–1646], ford. ERŐSS József, szerk. SEIDL Ambrus, Kecskemét, 1980–1987 (PKK). NÉMETH Attila, *Válogatás Kalazancius kései leveleiből* [1641–1648], in Karácsonyi Füzet 1985, 75–91.

A hozzá írott levelek: *Epistulae ad S. Iosephum Calasantium ex Europa Centrali 1625–1648*, ed. Georgius SÁNTHA, Romae, 1969. Kiegészítések: *Quattuor novae epistulae a P. Petro Paulo Grien anno 1646 ad Calasantium datae et nondum publicatae*, in EphCal 43(1974), 282-286. *Epistulae ad S. Iosephum Calasantium ex Hispania et Italia*, I-II, ed. Georgius SÁNTHA. Romae, 1972. *Epistolarium coaetaneorum Sancti Iosephi Calasancii 1600–1648*, ed. Georgius SÁNTHA–Claudius VILÁ PALÁ, I-VII, Romae, 1977–1982.

Egyéb forráskiadások: VILÁ PALÁ, Claudio, *Liber Congregationis Paulinae Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum* [1617–1625], in ASchP 10(1986):19-20, 1-50. *Il Regestum Calasancianum 68 dell'Arch. Generale (Documenti Paolucci) – Dichiarazioni circa le nostre Costituzioni, Regole e Riti comuni*, ed. Osvaldo TOSTI, Roma, 1989 = ASchP 13(1989): 26, 1-112 – 14(1990):27, 1-80.

#### 2.1.4. Életrajzok

Az életrajzírókról és életrajzokról: PICANYOL, Leodegarius, *In antiquos de Sancto Iosepho Calasancio scriptores commentaria*, in EphCal 1(1932), 18-24, 60-62, 158-164; 2(1933), 56-61, 248-253; 3(1934), 166-171; 4(1935), 155-161 (Vincentius Berro, Petrus Mussesti, Joannes Carolus Caputi, Iosephus Fedele, Cosmus Chiara, Franciscus Maria Maggi, Ephysius Sotoreal, Dominicus Marchesi OP, Gabriel Bianchi, Alexius Armini).

BERRO, Vincenzo, *Annotazioni* [1662–1665 között készült], ed. Osvaldo TOSTI, in ASchP 11(1987):21-22, 49-250; 12(1988):23, 1-232; 12(1988):24, 1-242 = Roma,

1988.

MAGGIUS, Franciscus Maria (theatinus), *De vitae gestis Ven. Servis Dei Josephi a Matre Dei Aragonensis, Mariani Ordinis Scholarum Piarum Institutoris commentariolus*, Napoli, 1680. Magyarországi kiadásai: *Commentariolus de vita et gestis Venerabilis Servi Dei P. Josephi a Matre Dei, olim Josephi Calasantii, nobilis Aragonensis, Clericorum Regularium Matris Dei Scholarum Piarum fundatoris*, Tyrnaviae, 1741. *Imago vitae, ac mortis Venerabilis servi Dei P. Josephi a Matre Dei, Mariani Ordinis Clericorum Regularium Piarum Scholarum fundatoris* [cum philosophiae propositiones Michaelis Horváth a S. Trinitate publicae disputationi exponeret Melchior Messina ab Apparatione Domini... in Koharino Piarum Scholarum Collegio Ketskemetini], Budae, 1745.

[ARMINI], Alessio della Concezione, *Vita del Servo di Cristo P. Giuseppe della Madre di Dio nobile Aragonese fondatore delle Scuole Pie*, [ed. Agostino PASSANTE] Roma, 1710. További kiadások: Vienna, 1712; Madrid, 1726 (spanyolul). Vö. PICANYOL, Leodegarius, *In antiquos de S. Iosepho Calasancio scriptores comentaria: P. Alexius Armini a Conceptione*, in EphCal 4(1935), 155-161.

[CINACCHI], Innozenzio di S. Giuseppe, *Della storia, della vita, virtu', e fatti de Venerabile P. Giuseppe della Madre di Dio fondatore, propagatore e primo generale dell' Istituto, e Religione de' Chierici Regolari ... delle Scuole Pie*, Roma, 1734.

TALENTI, Vincenzo, *Compendio istorico-cronologico della Vita del Ven. P. Giuseppe Calasanzio, fondatore dei Chierici regolari poveri della Madre di Dio delle Scuole Pie*, Firenze, 1735. További kiadásai: Roma, 1748; Napoli, 1749; Német fordítása: *Kurzverfaßte Lebens-Geschicht Des Seligen Diener Gottes Josephi Calasantii a Matre Dei, Stiffters der Ordens ... der Frommen Schulen*, übers. Silverius SEYER a S. Theresia, Wien, 1749; Kempten, 1760 (melléklete: HOFFMANN, Donatus, *Jugend-Schul Der Kleinen Jesu Christi Bestehend in achtzehn Betrachtungen über die heiligmäßige Jugend des seligen Josephi Calasantii a Matre Dei*); [Wien, 1768]. Magyarországi kiadása CONRADI Norbert latin fordításában: *Compendium historico-chronologicum, rerumque gestarum Beati Patris Josephi Calasantii, fundatoris Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Posonii, 1749; Buda, 1768; Pozsony, 1769. Kézírtos magyar fordítása: TALENTI Vince, Boldog Calasanzius József életének és meg-lött dolgainak sommás históriája (kézirat, 1758: MPRKL, Ms., Ser. alt. 24).

TERZOLI, Stephanus a S. Paulo, *La piata risvegliata nei giovani dagli esempi e delle grazie del Ven. Padre Giuseppe Calasanzio Fondatore delle Scuole Pie / Pietas in adolescentibus excitata exemplis et beneficentia Ven. P. Josephi Calasantii*, Firenze, 1747. Az ifjúságnak készült rövid, képes életrajz Giuseppe ZOCCHI metszeteivel. Magyarországi kiadásai (három nyelven) Johann Jakob LIDL metszeteivel: *Pietas in adolescentibus excitata exemplis, et beneficentia Beati Josephi Calasantii a Matre Dei Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum fundatoris*, Pestini, 1758. *Buzgó ábitatosság, melyet boldog Calasanzius Josef a Matre Dei az ábitatos oskoláknak, és azokra gondot viselő szerzetes fiainak, (kik Clerici Regulares Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum nevezettnek) fundatora maga istenes példa-adásával és sok rendbéli jó-tételivel, az ifjúságban fel-élesztett*, Pest, 1758. *Aufmunterung der Jugend zur Gottesforcht Durch die Beyspiel und Gnaden Des Seligen Diener Gottes Josephi Calasantii a Matre Dei Stiffters des Ordens Clericorum Regularium Pauperum*

*Matris DEI Scholarum Piarum Oder Frommen Schulen*, Pest, [1758].

TERZOLI, Stefano, *Vita del beato Giuseppe Calasanziò fondatore de' Cherici Regulari della Madre di Dio delle Scuole Pie*, Firenze, 1748.

KÁCSOR Christianus, *Sylloge historica sive Enarratio virorum illustrium, et tum sanctitate vita cum doctrina atque aliarum virtutum genere conspicuorum, qui in Ordine Sch. P. floruerunt* [S. Iosephus Calasanctius, Glycerius Landriani, etc.], 1750 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 15). A kanonizációs iratok, Bartlik és Mösch rendtörténetei (ld. a 2.2.1. fejezetet) alapján készült. Vö. FRIEDREICH, *Kácsor*, 40.

HALÁPY, Constantinus, *Vita symbolica Beati Patris Iosephi Calasantii a Matre Dei fundatoris Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum* [verses életrajz], Prividiae, 1750 (kézirat: MPRKL, Ms., For. 0-3/8).

TALENTI, Vincenzo, *Vita del beato Giuseppe Calasanziò della Madre di Dio fondatore de' Cherici Poveri della Madre di Dio delle Scuole Pie*, Roma, 1753; Roma, 1767. Előző művénel bővebb életrajz.

BONADA, Franciscus–FASSONI, Liberatus, *Vita B. Iosephi Calasantii a Matre Dei Scholarum Piarum Fundatoris O. CC. RR. PP. Matris Dei*, I-II, Roma, 1764; Madrid, 1859.

TOSSETTI, Urbano, *Compendio storico della vita di San Giuseppe Calasanziò della Madre di Dio Fondatore della Scuole Pie*, Roma, 1767. Számos további kiadása volt egészen 1927-ig. Német fordítása Christoph KOCH-tól: *Leben des heiligen Josephs von Calasanzi von der Mutter Gottes, Stiffters der frommen Schulen*, Wien, 1768. Angol fordítása: *The Life of St. Joseph Calasanctius founder of the Pious Schools, and of the Blessed Ippolito Galatini founder of the Congregation of Christian Doctrine*, ford. T. RICHARDSON, London, 1850.

BORTOLOTTI, G. F., *Notizie storiche della vita e miracoli del glorioso San Giuseppe Calasanziò Fondatore dell Scuole Pie*, Roma, 1767. Fordítások: *Kurzer Begriff der Lebensgeschichte und Wunderwerke des Josephs Calasanzi von der Mutter Gottes*, Günzburg, 1768; Klausenburg, 1777. *Život S. Jozefa Kalasanského od matky božjskol pobožnych zakládatele, krátce sebranj*, [ford. HANGHE Hyacintus], Presspurku, 1768.

*Vita et acta Sancti Iosephi Calasantii clericorum regularium Piarum Scholarum fundatoris in centum punctis summatim recensita, addito officio de eodem sancto*, Magnokarolini 1768; Colocae [1780]. Fordítások: *Leben und Jugendlauf des Heil. Josephus Calasantius, Stiffters des regulirten Ordens der frommen Schulen. In Hundert Puncten zum leichteren Begrieffe zusammengezogen*, Crembs, 1768. Kalazantius Szent Józsefnek ...élete és tselekdetei mellyek száz pontokban rövideden öszve szedvén ugyan azon szentrül való officium-mal és énekekkel elől adatnak, 1769 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 25).

LOSADA, Juan-Cajetano, *Vida de San José Calasanzi*, Sevilla, 1897. Fordítása: *Der hl. Josef Calasanzi. Stifter des Ordens der frommen Schulen*, transl. Josef Calasanzi HEIDENREICH, Wien, 1907.

TIMON DAVID J. M., *Vie de Saint Joseph Calasant fondateur des Ecoles Pies*, I-II, Marseille, 1884. Magyar fordítása LÁSZLÓ Mihálytól: *Calasanzi Szent József a Kegyes Iskolák alapítójának élete*, I-II, 1980 körül (kézirat: MPRKL, László Mihály hagy., Sk 3-5).

*Svätý Jozef Kalazanský: Jeho životopis s dodatkom o Slovenskej Piaristickej Provincii*,

Nitra, 1932.

BAU, Calasanz, *Biografía crítica de San José de Calasanz*, Madrid, 1949. Kiegészítése: UŐ, *Revisión de la vida de San José de Calasanz*, in *Analecta Calasanciana* 10(1963). Második, bővített kiadása a szerző halála után, Claudio VILÁ-PALÁ gondozásában jelent meg: *San José de Calasanz*, Salamanca, 1967. Utóbbi kéziratos magyar fordítása ALBERT Istvántól: MPRKL, Albert István hagy., Sk 64-66. Fordításrészlet Kalazancius Spanyolországba jövetelének okairól HARDI Istvántól, in *Ekv:Balanyi*, 71/1-10. Angolul: *Saint Joseph Calasancius*, trad. M. CORDULA, Madrid, 1977.

SÁNTHA György, *San Jose de Calasanz: Su obra: Escritos: Estudio pedagógico y selección de escritos*, ford. César AQUILERA–Julián CENTELLES, Madrid, 1956 (Biblioteca de Autores Cristianos, 159). UŐ, *San Jose de Calasanz: Obra pedagógica*, 2. kiad, riveduta da Severino GINER GUERRI, Madrid, 1984 (Biblioteca de Autores Cristianos, 159). Az eredeti kézirat olaszul készült és csak utóbb jelent meg: *S. Giuseppe Calasanzio educatore: L' opera pedagogica di S. Giuseppe Calasanzio, Fondatore delle Scuole Pie e Celeste Patrone delle Scuole Popolari Cristiane*, Roma, 2005. Egyes részei: *L' opera pedagogica del Calasanzio*, in *Ricerche* 8(1988), 15-32, 109-128, 267-287; 9(1989), 3-14, 107-116, 10(1990), 3-16, 303-314, 11(1991), 99-112. Egyes részei magyar fordításban: Kalazanci Szent József életműve és írásai, ford. HARDI István, 1960 körül (kézirat: MPRKL, Hardi István hagy., Sk 2).

GIORDANO, Francesco, *Il Calasanzio e l'origine della scuola popolare*, Genova, 1960. Magyar fordítása: Kalazancius és a népiskola eredete (kézirat: Albert István hagy., Sk 78).

GERENCSÉR, Stephen, *Joseph Calasancius and His Heritage*, Buffalo, 1979. Kéziratot magyar változata: MPRKL, Molnár István hagy., Mk 6.

GINER GUERRI, Severino, *San José de Calasanz, Maestro y Fundador: Nueva biografía crítica*, Madrid, 1992 (Biblioteca de Autores Cristianos). Egyszerűbb változata: *San José de Calasanz*, Madrid, 1985; Madrid, 1993 (Biblioteca de Autores Cristianos, 67). Ennek fordításai: *San Giuseppe Calasanzio*, trad. Goffredo CIANFROCCA, Roma, 1987. *Kalazanci Szent József*, ford. RUPPERT József–DOMOKOS György, Szeged, 2000.

CREMONA, Carlo, *Giuseppe Calasanzio: Vita avventurosa del santo inventore della scuola per tutti*, Asti, 2000.

Ezenfelül Magyarországon is számos Kalazanci Szent Józsefről szóló alkalmi prédikáció került nyomtatásra magyarul, németül és szlovákul. A szlovák nyelvű Kalazancius-prédikációk bibliográfiája: HRADNÝ M., *Bernolákovci o sv. Jozefovi Kalazanskom* [Szlovák nyelvű nyomtatványok Kalazanci Szt. Józsefről 1768–1839], in *Návrat k prameňom: Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992, 80-81.

### 2.1.5. Magyar nyelvű életrajzok

A magyar Kalazancius-életrajzokról és szerzőikről: HOLL Béla, A magyar legenda a XVIII. században, 1948 (kéziratos disszertáció: MPRKL, Holl Béla hagy., Sk

6). ZÁRDAY Tamás, *Régi magyar Kalazancius-életrajzok* [Tapolcsányi, Ugróczy, Váry, Erdélyi], in Ekv:Balanyi, 182-190.) BALANYI György, *Kalazanci Szent József első magyar életrója*, in *PM350*, 8-27. Az alábbiakban azokat fordításokat is feltüntettem, amelyeket az előző fejezetben, az eredeti műveknél is felsoroltam.

Az első magyar nyelvű Kalazancius-életrajzot DEMKA Sándor írta 1748-ban, a boldoggáavatás alkalmából: „vitae ac rerum gestarum seriem idiomatice patrio perspicue complexus est paucis mutandis luce dignissimam, quod opus manscriptum, munusculum non ignobile ab amico mihi donatum inter litteraria mea  $\pi\epsilon\iota\omega\zeta\lambda\iota\alpha$  conservo” (HORÁNYI, *Scriptores*, I, 637).

TALENTI Vince, Boldog Calasancius József életének és meg-lőtt dolgainak som-más históriája, 1758 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt., 24). Ismeretlen fordító munká-ja.

Az első nyomtatott magyar életrajz Stefano TERZOLI képeskönyvének magyar fordítása volt: *Buzgó ábítatosság, melyet Boldog Calasancius József a Matre Dei az Abitatos Oskoláknak, és azokera gondot viselő szerzetes fiainak ... fundátora maga istenes példa-adásával, és sok rendbeli jó-tétellel az ifjúságban fel-ébredtetett*, Pest, 1758.

Kalazanci Szent Josefnek az Ájtatos Oskolák dicsőséges fondatorának rövid sommában foglalt élete, 1766 (kézirat: PKK P 11/7/7c). Ismeretlen szerző munká-ja, önálló munkának látszik.

Kalazantius Szent Józsefnek ...élete és tselekdetei melyek száz pontokban rövi-deden öszve szedvén ugyan azon szentrül való officium-mal és énekekkel elől adat-nak, 1769 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 25). Latin és és német nyelvű nyomtatott kiadása is létezik (ld. följebb), Szerzője ismeretlen.

TAPOLCSÁNYI Gergely, *Szent Kalazantius József ábítatos iskoláktól neveztetett szerzetes rend' fundátorának sommás élete*, Kalocsa, 1772. Vö. BALANYI György, *Kalazanci Szent József első magyar életrója*, in *PM350*, 8-27.

UGRÓCZY Ferenc, *Kalazantius Szent Józsefnek, az Isten Anyja Szegénnyeitől neveztetett Kegyes Iskolák szerzete Fel-állítójának Élete Rövid Sommába foglalva*. Pest, 1821.

SÁRVÁRY Béla, *Kalazanti Sz. József a kegyesrendiek alapító atyja (Háromévszázados év-émlékül)*, in *Családi Lapok* 5(1856), 725-732, 749-757.

CSAPLÁR Benedek, Calasanzi Sz. József élete [1591-ig] (töredékes kézirat, 1871–1881 között: MPRKL, Csaplár Benedek hagyatéka). A Szent István Társulat számá-  
ra készült népszerű életrajz, amely elsősorban a piarista rend alapítása előtti esemé-  
nyeket tárgyalta volna, de végül kiadatlan maradt.

VÁRY Gellért, *Kalazanti Szent József, a kegyes tanítórend alapítója: Élet és jellemrajz*, Vác, 1883.

ERDÉLYI Károly, *Calazanzi Sz. József, a Kegyes Tanítórend alapítója*, in *Ért/Temes-vár* 1892/1893, 1-141 (kny).

BALANYI György, *Calasanzi Szent József élete*, Bp., 1923. UÓ, *Kalazanci Szent József élete*, Bp., [1941].

TUBA Iván, *Kalazanci Szt. József élete (1995)*, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 3).

GINER, Severino, *Kalazanci Szent József*, ford. RUPPERT József–DOMOKOS György, Szeged, 2000.

BORIÁN Tibor, *Kalazanci Szent József élete és rendalapítása*, in BORIÁN Tibor–KOLTAI András–LEGEZA László, *Piaristák*, Bp., 2007 (Szerzetesrendek a Kárpát-medencében), 5-7.

A külföldi munkák kéziratos fordításait ld. a 2.1.4. fejezetben.

### 2.1.6. Életrajzi tanulmányok

PICANYOL, Leodegario, *Sulla data di nascita di S. Giuseppe Calasanzio*, in RSBS 18(1951), 20-49. UÓ, *El período español de S. José de Calasanz: Aportación al estudio cuestiones hasta hoy debatidas*, in RSBS 26-27(1957), 33-83.

SÁNTHA György, *Antiquissimum de praesentia Romana S. P. N. et eiusdem ... doctoris dignitate documentum*, in EphCal 28(1959), 55-58. UÓ, *Primum beneficium ecclesiasticum a S. Iosepho Calasancio in Urbem ingresso obtentum*, in EphCal 29(1960), 306-312. UÓ, *De canonicatu Barbastrensi a S. Iosepho Calasancio obento*, in EphCal 26(1957), 138-152. UÓ, *De sancti fundatoris nostri in Archiconfraternitate SS. XII. Apostolorum praesentia et opera*, in ASchP 27(1958), 177-189. UÓ, *Operositas atque industria Calasancini in Archiconfraternitibus SS. Stigmatum ...*, in EphCal 28(1959), 327-339. UÓ, *De S. Fundatori nostri in Confraternitate Doctrinae Religionis urbis praesentia, industria, muneribus*, in EphCal 28(1959), 149-161. UÓ, *Iter Calasancii ad condendam Religionem Scholarum Piarum: Trecenti quinquaginta anni a brevi „ad ea per quae” expedito, feliciter exacti*, in EphCal 36(1967), 74-85. UÓ, *Calasantius et visitatio apostolica ecclesiae et domus S. Pantaleonis ... anni 1625 habita*, in EphCal 29(1959), 160-169, 187-202. UÓ, *Quomodo perventum sit ad decretum „In causa Patris Marii”, die 15. ian. 1643 emanatum?*, in EphCal 32(1963), 394-406. UÓ, *Quomodo perventum sit a quarta Congregatione Cardinalium negotiis Scholarum Piarum praepositorum (8. sept. 1645) ad breve reductionis Innocentiae (16. mart. 1646)?*, in EphCal 30(1961), 9-30. UÓ, *Sacra Congregatio de Propaganda Fide et Scholae Piae in quinquennio 1644–1648*, in EphCal 29(1960), 111-132. UÓ, *Systema electivum in Ordine Scholarum Piarum temporibus S. Iosephi Calasancii*, in ASchP 3(1979):5, 35-56. UÓ, *Ultimus S. Iosephi Calasancii ad reintegrandum suum Ordinem conatus cusaeque haud prosperi eiusdem successus*, in EphCal 29(1958), 109-115. UÓ, *Nova quaedam documenta, nuper in Archivo Secreto Vaticano reperta, circa exordia Congregationis Paulinae Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, in EphCal 29(1960), 186-204. UÓ, *Nonnullae litterae ... recenter in Archivo Secreto Vaticano inventae, quas annis 1646–1648 Secretarius Status et Nuntius Apostolicus in Polonia inter se dederunt de negotio Scholarum Piarum*, in EphCal 28(1959), 8-23. UÓ, *Quinque instrumenta per DD. Vincentium Panizza et Octavianum Bettum notarios Trib. A. C. Romae, annis 1599–1609 jussu S. P. N. exarata et subsignata*, in EphCal 28(1959), 219-226. UÓ, *Tria brevia pontificia P. Stephano Cherubini concessa una cum annexis supplicibus libellis*, in EphCal 29(1960), 258-274. UÓ, *Trecenti quinquaginta anni a condita domo S. Pantaleonis exacti: Nova aliquot documenta antiquorum imprimis domus principis Scholarum Piarum historiam illustrantia*, in EphCal 31(1962), 266-301. UÓ, *Maiora Ordinis Scholarum Piarum problemata praesente Sancto Iosepho Calasancio in capitulis generalibus aa. 1637 et 1641 agitata*, in EphCal 41(1972), 266-274; 42(1973), 17-26, 64-74, 163-168, 195-200. UÓ, *L'opera delle Scuole Pie e le cause della loro riduzione sotto Innocenzo*

X, in ASchP 13(1989):25, 1-133 (kny).

SÁNTHA György EphCal-ban megjelent tanulmányainak névmutatója: VILÁ PALÁ, Claudio, *Epbemerides Calasanzianae: Indices annorum 1957–1976*, Romae, 1977, 45-128.

SÁNTHA György tanulmányainak gyűjteményes spanyol kiadása: *Ensayos críticos sobre S. José de Calasanz y las Escuelas Pías*, [ford. Claudio VILÁ PALÁ], Salamanca, 1976. Magyar fordításuk ALBERT Istvántól: MPRKL, Albert István hagy., Sk 67.

GARCIA-DURÁN, Adolfo, *Itinerario espiritual de San José de Calasanz de 1592 a 1622*, Barcelona, 1967; Salamanca. Kivonatos fordítása SEIDL Ambrustól: Karácsonyi Füzet 1980, 23-38. TUBA Iván, *A piarista rend születése. Kalazanci Szent József útke-resése 1592–1622*, in PM350, 37-57.

LIEBREICH, Karen, *Fallen order: A history* [a rend 1646. évi eltörléséhez vezető eseményekről], London, 2004 = *Fallen order: Intrigue, heresy, and scandal in the Rome of Galileo and Caravaggio*, New York, 2004. Részletes kritikája: GINER GUERRI, Severino, *Análisis y comentario del libro „Fallen Order” de Karen Liebreich*, in ASchP 31(2007): 61, 189-223.

Kalazanci Szt. József kapcsolata Közép-Európával: PRÓNAI Antal, *Kal. Szt. József levele a magyar piaristákhoz*, [1643. okt. 10.] in Kal 4(1898/1899), 36. Uő, *Járt-e a Szent Alapító hazánkban?* in Kal 4(1898/1899), 48. (Nem járt.) Uő, *Szent alapítónk halálát hírül adó levél*, in Kal (1898/1899), 123-124. *Epistulae ad S. Iosephum Calasantium ex Europa Centrali 1625–1648*, ed. Georgius SÁNTHA, Romae, 1969. MONCALLERO Giuseppe Lorenzo, *La fondazione delle Scuole degli Scolopi nell'Europa centrale al tempo del Controriforma*, Alba, 1972. Ism.: EphCal 12(1972), 315-316. ASIAIN, Miguel Angel, *Relacion de Calasanz con Centroeuropa en el momento de la fundacion*, in ASchP 14(1990): 28, 127-170.

### 2.1.7. Kortársai

Glicerio Landrianiról: GARCÍA-DURÁN, Adolfo, *Un documento espiritual inédito de Calasanz, su testimonio sobre el Ven. Glicerio Landriani* [Kalazanci Szt. József tanúvallomása], in ASchP 31(2007):61, 179-188. BERRO, Vincenzo, *Vita del Del Servo di Dio Glicerio di Christo* [1644], ed. Claudio VILÁ PALÁ, in ASchP 6(1982):11, 1-52. MADEYSKI, Aegidius, *Vita Ven. Glicerii Landriani a Christo Abbatis S. Antonii Placentiae Patritii Mediolanensis* [1737], in EphCal 7(1938), 46-54, 86-94, 189-198 (kny: Roma, 1938, MHSchP, III: Subsidia Hagiographica, 1.) ARMINI, Alessio, *Vita del venerabile scolopio P. Glicerio Landriani*, Firenze, 1878. Fordítások: *Vida del venerabile escolapio P. Glicerio Landiani de Cristo*, trad. Manuel PÉREZ Madrid, 1887. *Der Diener Gottes Glycerius Landriani a Christo aus dem Orden der frommen Schulen: Ein Lebensbild*, transl. Wenzel SIMAN, Wien 1902. MISTRANGELO, Alfonso, *Il venerabile Glicerio Landriani delle Scuole Pie*, Genova, 1888; Longo Valle di Pompei, 1897; Firenze, 1912; Firenze, 1931. NIEMECZEK, Josef, *Der ehrwürdige Diener gottes Glycerius Landriani aus den Piaristenorden*, Wien, 1932. PICANYOL, Leodegario, *Un apostolo della dottrina cristiana in Roma: Il Ven. Glicerio Landriani delle Scuole Pie*, in RSBS 3(1938), 3-17 (kny).



VILÁ PALÁ, Claudio, *Glicerio Landriani, catequista*, in EphCal 11(1981), 389-434. DE MARCO, Leonardo, *L'abbate scolopi: Glicerio Landriani*, Roma, 2000. RAGOZZINO, Gino, *Glicerio Landriani: Isten „édessége” (1987)*, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 10).

A kanonizációs eljárás kinyomtatott iratai: *Romana seu Mediolanen. Beatificationis et canonizationis Ven. Servi Dei Glycerii Landriani novitii Congregationis ... Scholarum Piarum novissima positio super introductione causae*, Romae, 1883. *Romana seu Mediolanen. Beatificationis et canonizationis Ven. Servi Dei Glycerii Landriani novitii Congregationis ... Scholarum Piarum novissima positio super virtutibus*, Roma, [1931]. Mindegyik nyomtatvány önálló lapszámozással ellátott fejezetekből áll.

Boldog Pietro Casaniról: ROLLETTA, Filippo, *Commentario della vita del Venerabile Servo di Dio P. Pietro Casani delle Scuole Pie*, Roma, I-III, 1906–1911. CARISIO, Mario, *P. Pietro Casani delle Scuole Pie: Una scelta per la povertà*, Roma, 1990. PERRONE, Antonio, *Boldog Pietro Casani és a spanyol polgárháború vértanúi*, bev. RUPPERT József, Róma-Szeged, 1995 (Pietas et Litterae). BARTUŠEK, Václav, *Blahoslavený Pietro Casani a počátky piaristů ve střední Evropě* [Boldog Casani Péter és a piarista rend kezdetei Közép-Európában], in Muzejní a vlastivědná práce 35(1997), 141-149.

Művei: *Pusilli gregis idea (textus et commentaria)*, ed. Georgius SÁNTHA, in ASchP 2(1978):3, 87-134. *Sommario delle Costituzioni Comuni de' Poveri della Madre di Dio delle Scuole Pie*, in 6(1982):12, 193-204. *Resposiunculae ad quatuor dubia quibus rustici quidem haeretici, ne ad catholicam partem transirent, maxime detinebantur* [1640 körül], ed. Giovanni AUSENDA, in ASchP 7(1983):13, 1-13. Ld. még: CARISIO, M., *La spiritualità del P. Pietro Casani nel „Pusilli gregis idea”*, in EphCal 59(1990), 525-532, 605-609. – Leveli: *Epistulae ad S. Iosephum Calasantium ex Europa Centrali 1625–1648*, ed. Georgius SÁNTHA, Romae, 1969, 117-149. SÁNTHA György, *Quattuor epistulae a P. Petro Casani ad Calasantium datae*, in EphCal 43(1974), 153-158. UÓ, *Epistulae P. Petri Casani ad consodales, patronos et amicos (1619–1647)*, in EphCal 44(1975), 69-80, 152-161, 263-272, 309-318, 355-364; 45(1976), 10-20, 54-64, 106-115, 161-168, 239-246. *Lettera di P. Casani: Epistolario del Beato Pietro Casani delle Scuole Pie*, ed. Antonio M. PERRONE, Roma, 1995. MÜLLER Lajos, *Boldog Casani Péter leveleiből*, in Karácsonyi Füzet 1995, 41–43.

A kanonizációs eljárás kinyomtatott iratai: VILÁ-PALÁ, Claudio, *Positio super virtutibus Servi Dei Petri Casani*, I-II, Roma, 1982. Ism: EphCal 6(1982), 271-275. *Canonizationis Servi Dei Petri Casani a Nativitate Beatae Mariae Virginis ... Scholarum Piarum (1572–1647): Relatio et vota congressus peculiaris super virtutibus die 15 maii an. 1990*. habiti, Roma, 1990.

További piaristákról szóló tanulmányok: MACHACZEK, Rudolf, *Kurzes Leben des ehrwürdigen Dragonettus*, Wien, 1902. BALANYI György, *A világ legöregebb tanára* [Dragonetti Gáspár], in Vigilia 21(1956), 316-318. SÁNTHA György, *P. Gasparus Dragonetti 1513–1628*, in EphCal 29(1960), 146-173. UÓ, *De P. Ottonelli ab Assumptione*, in EphCal 29(1960), 248-250. UÓ, *P. Melchior Alacchi ex Omnibus Sanctis (1691–1642)*, in ASchP 7(1983):13, 14-76. TOSTI, Osvaldo, *P. Vincenzo Berro della Concezione (1603–1666): Cenni biografici*, in ASchP 11(1987):21-22, 1-47. VILÁ PALÁ, Claudio, *El P. Mario Sozzzi*, in ASchP 3(1979):5, 57-86; 4(1980):7-8, 87-140. UÓ, *Ma-*

rio *Sozzzi: ultimo quadrennio de su vida (1639–1643)*, in ASchP 15(1991):29, 83-182; 15(1991):30, 1-94. Lásd még SÁNTHA György életrajzait az első generálisokról (2.2.1)

Egyháziakról: VINAS, Thomas, *De VV. PP. Ioanne a Iesu Maria et Dominico item a Iesu Maria, Ordinis Carmelitarum Discalceatorum, assiduis Scholarum Piarum amicis et fautoribus brevis commentarius*, in EphCal 2(1902), 133-143. SÁNTHA György, *S. José de Calasanz y su amistad con los Padres Carmelitas Descalzos* [K. barátsága a sarutlan kármelita atyákkal], in RevCal 1(1955), 183-203. DARVASY Mihály, *Sancta Amicitia: Kalazanci Szent József és kármelita barátja* [Joannes SAMPEDRO USTARROZ a Jesu et Maria OCD], in Ekv:Balanyi, 46-58. VILÁ PALÁ, Claudio, *Calasanz y San Felipe Neri*, in ASchP 5(1981):9, 45-60. SÁNTHA Georgius, *Cardinalis Casparus Mattei (1587–1650) et Scholae Piae*, in EphCal 28(1959), 299-309. UÓ, *Cardinalis Princeps Franciscus Dietrichstein, episcopus Olomucensis (1570–1636) et Scholae Piae*, in EphCal 29(1960), 43-57, 75-89. UÓ, *Cardinalis Martinus Ginetti (1585–1671) et Scholae Piae*, in EphCal 41(1972), 101-108, 149-159, 183-192. UÓ, *Cardinalis Franciscus Albitius (1593–1684) et Scholae Piae*, in ASchP 6(1982):11, 53-90. UÓ, *P. Valerianus Magni P. M. Cap. et Scholae Piae*, in EphCal 28(1959), 130-145. UÓ, *Sacerdos Hieronymus Nicotera, magister deputatus regionis S. Angeli in Urbe, eiusque necessitudo cum Scholis Püs in palatio DD. Vestri*, in EphCal 29(1960), 340-349. CYGAN, Jerzy, *Der Anteil Valerian Magnis an der Verteidigung des Piaristenordens*, in Collectanea Franciscana 38(1968), 365-370.

Világiakról: SÁNTHA György, *Calasanz, las Escuelas Pías y el Conde M. A. Althan Mariscal Imperial*, in RevCal 2(1956), 429-446. UÓ, *Calasanz, las Escuelas Pías y el Duque Jorge Ossolinski*, in RevCal 47(1957), 229-265 (kny). UÓ, *Comes Franciscus Magni (1590–1652) et Scholae Piae*, in EphCal 29(1960), 1-24.

Tudósokról: GIOVANOZZI G., *Scolopi galileani*, Firenze, 1917. PICANYOL, Leodegario, *Le Scuole Pie e Galileo Galilei*, in RSBS 11-12(1942), kny: Roma, 1942. FÓRIÁN-SZABÓ Zoltán, *Galilei*, in Karácsonyi Füzet 1966, 113-145 = PÉvk 4(1967), 106-114. LIEBREICH, A. Karen, *The florentine piarists*, in ASchP 6(1982):12, 273-304. JENSEN, Kristian–LIEBREICH, A. Karen, *Liber apologeticus contra impugnantes Institutum Scholarum Piarum* [Thomae Campanella]: *with introduction and English translation*, in ASchP 8(1984):15, 27-76. [BALANYI György], *Adalék a piarista tanárképzés történetéhez* [Schoppe Gáspár és a piaristák, 1629], in PH 1958, 71-72. LECONTRE, Claire, *Caspar Schoppe et les Écoles Pies: un exemple de collaboration scientifique et pédagogique au 17e. siècle*, in ASchP 9(1985):18, 275-306.

Nőkről: CRESPO, Isabel SchP, *Calasanz y la mujer*, in ASchP 8(1984):16, 333-348.

Zsidó gyerekekről: CIANFROCA, Goffredo, *I fanciulli ebrei nelle Scuole Pie del Calasanzio*, Roma, 2006 (Inserto di „Ricerche”).

### 2.1.8. Lelkisége, pedagógiája és tisztelete

Kanonizációjáról: SÁNTHA György, *Canonizatio beati Iosephi Calasanctii*, in EphCal 36(1967), 331-336 = *Ensayos críticos sobre S. José Calasanz y las Escuelas Pías*, Salamanca, 1976, 331-340. Ism.: PH 1967, 156-163. GINER, Severino, *El proceso de Beatifica-*

*ción de San José de Calasanz*, Madrid, 1973.

A kanonizációs eljárás nyomtatott iratai: *Beatificationis, & Canonizationis Ven. Servi Dei P. Josephi a Matre Dei Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum Fundatoris positio super dubio*, Romae, 1702. *Beatificationis, & Canonizationis Ven. Servi Dei P. Josephi a Matre Dei ... animadversiones Novae cum Responsionibus Facti, & Iuris, necnon novo Summario*, Romae, 1714. *Beatificationis, & Canonizationis Ve. Servi Dei P. Josephi a Matre Dei ... positio super dubio*, Romae, 1743. *Canonizationis Beati Josephi Calasancii Ordinis Scholarum Piarum fundatoris positio super dubio*, Romae, 1744. Mindegyik nyomtatvány önálló lapszámozással ellátott fejezetekből áll. *Acta canonizationis sanctorum Iohannis Cantii, Josephi Calasancii a Matre Dei, Josephi a Cupertino, Hieronymi Aemiliani, Seraphini ab Asculo & Johannaе Franciscae Fremiot de Chantal una cum apostolicis litteris felicis recordationis Clementis PP. XIII.*, ed. Iosephus Andreas MARIOTTI, Romae, 1769.

Magyarországon nyomtatott megjelent kanonizációs brévék: BENEDICTUS XIV., *Breve beatificationis Ven. Servi Dei Josephi Calasancii a Matre Dei, fundatoris Congregationis Scholarum Piarum*, Posonii [1748 után]. XIII. KELEMEN pápa, *Ítélt levele és végzése Isten Annyától nevezetett Boldog Kalasancius Józsefnek Kegyes Iskolák szerzete kezdőinek és fundátorának szentek lajstromában lett béirattatásáról*, Kalocsa, 1767.

Lelkiségéről:

[TOMMASO, Niccolò–SINISCHALCHI, Chiara], *S. Giuseppe Calasanzio fondatori delle Scuole Pie e la corona delle dodici stelle*, Roma, 1897. MAGAS Mihály, *A Boldogságos Szűz tisztelete Rendünkben*, in Kal 6(1900/1901), 14-16, 32-34. ZIMÁNYI Gyula, *Kalazanci Szent József szelleme*, in Kal 7(1901/1902), 98-100, 111-112. SCHIFF József, *Kal. szjt. József tisztelete a bold. Szűz iránt levelei alapján*, in Kal 9(1903/1904), 2-3. UÓ, *A legméltyóságosabb Oltáriszentség Szt. Atyánk nevelési rendszerében és életében*, in Kal 9(1903/1904):9, 1-4. [HÁM Antal], *A vallásoktatásra vonatkozó első intézkedések rendünkben*, in Kal 13(1907/1908):4, 3-5. [?], *Kalazanci Szent József szelleme (elsősorban műveiről, kézirat a váci piarista rendház könyvtárából: OSzK Kt, Quart. Hung. 3795)*.

BALANYI György, *Kalazanci Szent József a szeretet hőse*, in Ért/Bp 1926/1927, 1-18. UÓ, *Kalazanci Szent József iskolája*, in Magyar Középiskola 33(1940), 81-89. UÓ, *Kalazanci Szent József egyénisége és pedagógiai öröksége*, in Magyar Középiskola 36(1943), 65-72 (kny). UÓ, *1648–1748–1948, Kalazanci Szent József hármas ünnepe*, in Vigilia 13(1948), 641-646. UÓ, *Kalazanci Szent József hivatása*, in Vigilia 22(1957), 141-146. SÍK Sándor, *Az élő Kalazancius (1957)*, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 6).

PICANYOL, Leodegario, *La Corona di dodici stelle*, in EphCal 23(1954):4, Supplementum Marianum = UÓ, *Anno Mariano e le Scuole Pie*, Roma, 1954, 21-42. Ism.: [BALANYI György], in PH 1955, 7-9.

ASIAIN, Miguel Angel, *La experiencia religiosa de Calasanz*, Salamanca, 1979.

SEIDL Ambrus, *Kalazanci Szent József lelkisége a barokk lelkiség tükrében*, in Karácsonyi Füzet 1981, 22–34. BARTA László, *Kalazanci Szent József Mária-tisztelete*, in Karácsonyi Füzet 1995, 6–12. DIVIZIA, Annibale, *Egy karizma születése (1996)*, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 7). WETTSTEIN József–LOBMAYER M. Judit SSND, *Kalazanci Szent József, a zarándok*, in Karácsonyi füzet a Kalazantinum tanáraitól

1998, 62–72.

*Spiritualità e pedagogia di San Giuseppe Calasanzio: Saggio di sintesi*, bev. José María BALCELLS, Roma, 1995. Fordításai: *Espiritualidad y pedagogia de San Jose Calasanz: Ensayo de síntesis*, Madrid, 1995. *Kalazanci Szent József lelkiisége és pedagógiája*, ford. DOMOKOS György, in *Kalazanci Szent József és a piarista lelkiiség*, Bp, 1996, 11-90.

Pedagógiai elveiről és iskolájáról:

CANATA, Atanasio, *L'educatore cattolico secondo lo spirito di S. Giuseppe Calasanzio*, Savona, 1848; Firenze, 1887. Magyar fordítását ZVÉR Endre készítette el, de nem jelent meg (vö. CSAPLÁR Benedek, *Visszhang*, in *Katholikus Pedagogia* 1[1897], 677-705: 700).

PRÓNAI Antal, *Kalazanci Sz. József iskolája*, in *Ért/Bp* 1896/1897, 3-67 (kny). Folytatása: *Kalazanci iskolájának történetéből*, in *Ért/Bp* 1898/1899, 3-40. A két rész együtt, kiegészítve a „Kalazanci Szt. József jelleme” című bevezető fejezettel: PRÓNAI Antal, *A piarista iskolák kezdete*, Bp., 1899.

JAKOBINYI Alajos, *Kalazanci Szent József és az első kegyes iskolák*, in *Ért/Veszprém* 1897/1898, 23-35. HATVANI Ede, *A mathesis Kal. Szt. József pedagógiájában*, in *Kal* 4(1898/1899), 91-94. HAUNSTÄDTER József, *A fegyelem Calazanci szt. József pedagógiájában*, in *Kal* 6(1900/1901), 94-95, 98-100, 110-112. ERDÉLYI Károly, A „*Collegium Nazarenum*”, in *Kal* 9(1903/1904):8, 8-9. BAUER Lénárd, *Kalazanci Szt. József szelleme a nevelés terén*, in *Ért/Sátoraljaújhely* 1897/1898, 7-16 (kny) = *Ért/Rózsahegy*, 7-16. KONTRASZTI Dezső, *Kalazanci szent József emlékezete és a „kegyes iskolák szervezete”*, in *Kal* 12(1906/1907), 2-4. CABALLERO, Valentín, *Orientaciones pedagógicas de San José de Calasanz: El gran pedagogo y su obra, cooperadores de la verdad*, I-II, Barcelona, 1921. WALTER János, *Calazanci, az ifjúság példaképe*, in *Ért/Bp* 1927/1928, 3-6. BALANYI György, *Calazanci, a szent*, in *Ért/Bp* 1927/1928, 6-9. KISPARTI János, *Calazanci, a nevelő*, in *Ért/Bp* 1927/1928, 9-13. GARRIDO, Thomas, *Sanctus Josephus Calasancius primus Scholae publicae popularis, christianae et gratuitae institutor*, in *EphCal* 1(1932), 25-28, 63-70, 115-119, 165-169. BLÉDY Lajos, *Sz. József de Calasanz ca educador și însemnătatea lui în dezvoltarea pedagogiei moderne* [K. Szt. József mind nevelő, és jelentősége a modern pedagógia fejlődésében], in *Ért/Temesvár* [Anuarul/Liceul Pert. Piarist. din Timoșoare] 1935/1937, 3-13.

SÁNTHA, Georgius, *Probatio ac intitutio iuniorum nostrorum temporibus S. P. N.*, in *EphCal* 35(1966), 201-250 = *A rendi növendékek felvétele és képzése szent atyánk idejében*, ford. ALBERT István, in *Karácsonyi füzet a Kalazantínium tanáraitól* 1999, 19–52. BUBA, Jan, *O zatoženíach organizačných piaristických škôl pijarskich w Itálii i w Polsce w XVII wieku* [Az első kegyes iskolák szervezése Itáliában és Lengyelországban a XVII. században], in *Kultura i Literatura Dawnej Polski, Studia* [Juliusz Nowak-Dłaziewski emlékkönyv], Warszawa, 1968, 489-532. AUSENDA, Giovanni, *La scuola calasanziana*, Roma, 1981. Fordítások: *La escuela calasanziana*, Salamanca, 1980. A Kalazanciusi iskola, ford. ALBERT István (kézirat: MPRKL, Albert István hagy., Sk 77). SEIDL Ambrus, *Sarafellini – Galilei – Schoppio – Sanchez – Campanella – Baiano – Fr. Apa... (Kalazanci növendékevelési elveiről)*, in *Karácsonyi Füzet* 1982, 74-92. LIEBREICH, Karen A., *Piarist education in the seventeenth century*, in *Studi Secenteschi*,

26(1985), 225-278, 27(1986), 57-88. GINER GUERRI, Severino, *400 éves a piarista iskola*, ford. PETŐ Gábor–RUBOVSKY György–SZLOVÁK Miklós, in Karácsonyi Füzet 1997, 3-13.

Az oratio continua-ról: *Esercizio per l'orazione detta continua praticata da' scolari delle Scuole Pie* [1693/1698], in *Tria pia exercitia a S. Iosepho Calasancio concinnata*, ed. Leodegario PICANYOL, Romae, 1933 (PBCal, 2). 18-20. SÁNTHA György, *La oración continua, según S. José Calasanz*, in RevCal 3(1957), 649-663. LOBMAYER Imre, *Az oratio continua (Kalazancius-ünnepély, 1986)*, in Karácsonyi Füzet 1986, 31-40.

Emlékhelyeiről: GINER GUERRI, Severino, *Seguendo le orme di S. Giuseppe Calasanzio in Spagna e Italia*, ford. Goffredo CIANFROCCA–Antonio M. PERRONE, Roma, 1992. RUPPERT József, *A piarista diák Rómában*, [Róma, 2007]. *De sacello et camera Sancti Iosephi Calas. praesentia illustratis*, in EphCal 1(1901), 110-117. VILÁ-PALÁ, Claudio, *Cella dormitionis de Nuestro Santo Padre: algunos datos sobre su historial*, in Eph Cal 53(1984), 19-38, 226-230.

Kalazanci Szt. József ikonográfiája: *Szt. Atyánk arcképei* [Timon-David nyomán], in Kal 13(1907/1908):2, 11-12. *Szent Atyánk ereklyéi* [Timon-David nyomán], in Kal 14(1908/1909):1, 7. PICANYOL, Leodegarius, *De vera effigie S. Iosephi Calasancii*, in EphCal 1(1932), 153-158. [SÁNTHA György], *Effigies vera S. P. N.*, in EphCal 36(1967), 308-311. Ismertetése: [DARVASY Mihály], *Szentatyánk biteles arcképe* [1644-ből], in PH 1967, 122-123. VILÁ-PALÁ, Claudio, *Iconografia Calasancia en la casa de S. Pantaleon*, in EphCal 53(1984), 169-172. SZILÁRDFY Zoltán, *Kalazanci Szent József ikonográfiája metszetek tükrében*, in PM350, 28-36 = *Kalazanci Szent József a barokk évszázadok rézmetszetein*, in UÓ, *Ikonográfia – kultusztörténet: Képes tanulmányok*, Bp., 2003, 270-274.

Magyarországi ábrázolásait 1982-ben Mészáros Imre gyűjtötte össze 1982/1983-ban, egy tervezett spanyol kiadvány számára (PH 1982, II. félév, 3-4), amely azonban nem jelent meg. A fényképgyűjtemény a Piarista Múzeumban található.

Liturgia és énekek: PICANYOL, Leodegario, *De officio et missa S. Iosephi Calasancii*, in EphCal 2(1933), 166-174. UÓ, *De officio S. Iosephi Calasancii*, in EphCal 3(1934), 172-178. MELEGH Béla, *Piarista énekeink* [I: Himnuszok], in Évk/Bp 2005/2006, 11-22. UÓ, *Piarista énekeink II: Kalazanci Szent József propriuma avagy mit énekeljünk patrocíniumkor*, in Évk/Bp 2006/2007, 30-40.

Kalazanci Szt. József tisztelete Magyarországon: ERDÉLYI Károly, *Calasanzikultusz*, in Kal 10(1904/1905):8, 3. SCHWEIGHOFFER János, *Calasancius-kultusz*, in Kal 10(1904/1905):9, 3-6; Kal 10(1904/1905):10, 3-5.

## 2.2. A PIARISTA REND ÁLTALÁNOS TÖRTÉNETE

### 2.2.1. Rendtörténeti összefoglaló művek

Korai összefoglalók a rend keletkezéséről: MORANDI, Giovanni Battista (a rend első levéltárosa), *Narratione del principio delle Scuole Pie et suo progresso* [1634-ig], in

ASchP 8(1984):15, 1-28. BERRO, Vincenzo (Kalazanci Szt. József személyi titkára és kanonizációjának posztulátora), *Annotazioni della Religione de' Chierici Poveri della Madre di Dio delle Scuole Pie* [1643-ig], ed. Osvaldo TOSTI, I-III, Roma, 1988 = in ASchP 11-12(1987–1988):21-24. Ld. még Kalazanci Szt. József életrajzait a 2.1.4-6. fejezetekben.

A rend történetének megírását az egyetemes káptalanok 1659-től kezdve többször is kívánták. Az 1665. év generális káptalan megbízta a generálist, hogy indítsa meg a kongregáció krónikáját (*annales congregationis*). Ezt Giuseppe Fedele generális meg is tette, de csak néhány lapig jutott el (AGSP, Reg. Cal. 83). Vö. PICANYOL, Leodegarius, *In antiquos de Sancto Iosepho Calasancio scriptores commentaria*, in EphCal 2(1933), 55-56; SÁNTHA, Chiara, in 31(1962) 14.

Az első és egyetlen részletes rendtörténetet 1700–1704 között írta a morva Bernardus BARTLIK (Bartlicius, a S. Philippo Nerio, 1646–1716), aki akkor generális asszisztens volt Rómában. Az 1597–1669 közötti időszakot földolgozó kéziratának címe: *Chronologia historica sive Annales Religionis CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum a prima origine 1597 usque ad annum 1669, sex partibus complexa* (AGSP, Hist-Bibl. 19). Egykorú magyarországi másolatai: MPRKL, Acta domus Podolinensis, Lib. 12; Štátny archív v Nitre, Piaristi v Prievidzi, n° 1251 (1652-ig); MPRKL, Ms., Ser. alt. 31 (Breznányáról, 1658-ig). Nyomtatott kiadása: *Annales Ordinis nostri* [1597–1669], in EphCal 1-27(1932–1958). Részletes bibliográfia ezekről: ASchP 1(1977):1, 5-8. A közlés folytatása: ASchP 1(1977):1 5-48; 1(1977):2, 145-180; 2(1978):3, 1-30; 2(1978):4, 145-177; 3(1979):5, 1-34; 3(1979):6, 145-196; 4(1980):7-8, 1-86, 5(1981): 9, 1-44; 5(1981):10, 193-221.

Spanyol fordítása: *Compendio de los Annales de las Escuelas Pías*, ford. Josep FONT de San Lorenzo, in Revista Calasanciana 11(1893), 259-269, 353-363, 439-445, 551-559; 12(1893), 57-66, 163-173, 255-261, 366-372, 456-463, 553-558; 13(1894), 63-69, 255-261, 361-362, 557-561; 14(1894), 55-63, 174-180, 265-269, 369-375, 439-443, 549-553; 15(1895), 73-77, 167-171, 263-270, 359-364, 465-470.

Bartlik munkáját a katalán Josep FONT olaszul is földolgozta, „Trionfo del Santo Evangelio” című, a szerzetesrendekről szóló sok kötetes műve számára. Ennek egyik részeként készült több mint 1000 oldalas munkája: *Memorie storiche delle Scuole Pie, 1730–1733* (kézirat: AGSP, Hist-Bibl., 12; korábbi, 1714. és 1724. évi változatai: uo., Hist-Bibl. 10-11). Hat tematikus fejezetre oszlik: Santità, Lettere, Nobiltà, Propagazione, Esercizi, Encomi. Vö. PICANYOL, Leodegario, *Lo Scolopio Giuseppe Font di S. Lorenzo*, Roma, 1936 (PBCal, 17).

Az 1740-es évektől a generálisok komoly erőfeszítéseket tettek a rendtörténet megírásához szükséges adatok összegyűjtésére. Giovanni Felix Arduini generális 1740-ben Vincenzio Talentit nevezte ki rendi történésznek és jún. 4-én körlevelet intézett a tartományfőnökökhöz, hogy a következő, 1742. évi káptalanig küldjék meg számára a tartományok keletkezésére, a rendházak alapítására, fejlődésére és a legfontosabb eseményekre vonatkozó iratokat. Utódja, Giuseppe Oliva generális 1742 őszén hasonló tartalmú körlevelet küldött szét, amelyben kérte, hogy a rektorok a megadott séma szerint állítsák össze a rendházak történetét, és hat hónapon

belül juttassák el a tartományfőnökségre, ahonnan a kellő javítások és kiegészítések után újabb hat hónap múlva Rómába fogják küldeni. Vö. PICANYOL, Leodegarius, *De documento generalitio anno 1743 emanato pro annalibus ordinis conficiendis*, in EphCal 12(1943), 76-79; SÁNTHA, *Arduini*, in EphCal 36(1967), 341. A körlevél valójában nem 1743-ban, hanem 1742-ben kelt, mert nov. 20-án már Nyitrára érkezett (MPRKL, APHV, For. 55, Fasc 2, N° 7). A kért rendháztörténetek többsége elkészült (köztük a magyar rendtartományban már 1740-ben, ld. alább a 3.2.1. fejezetben), a tervezett munka nem valósult meg.

STEFANI, Giovanni Vincenzo di S. Giacomo, *Novelle letterarie ed ecclesiastiche delle Scuole Pie dall'anno 1749 al 1770* [naplószerű följegyzések, elsősorban a római rendi eseményekről], in RSBS 1(1937), 29-41; 2(1937), 35-44; 3(1938), 37-45; 4(1938), 43-56; 5(1939), 29-41; 6(1939), 49-53; 7(1940), 55-58; 8(1940), 53-56; 9(1941), 50-56; 10(1941), 45-56.

Magyarországon – még Bartlik művét megelőzően – elsőként MÖSCH Lukács (a S. Edmundo) foglalta össze a rend alapítását és XVII. századi történetét 1688/-1689-ben a privigyei rendház levéltárának egyik kötetében: *Annales huius Provinciae Nostrae atque inprimis totius Religionis Scholarum Piarum* (MPRKL, Priv, Lib. 2, pars II, pp. 1-120), a kezdetektől 1688-ig, majd folytatólagosan 1692-ig. Amikor 1692-ben Mösch magyarországi commissarius generalis lett, tartományi levéltár egyik kötetében is megírta a rend addigi történetét: *Enarratio initii, erectionis, progressus et privilegiorum Scholarum Piarum* (MPRKL, APHV, Lib. 5, pars I, pp. 1-88).

További magyarországi kéziratok rendtörténeti összefoglalók a XVIII. századból:

KÁCSOR Christianus (nyugalmazott tart. asszisztens), *Annales Provinciae Hungaria Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Pars 1: *Institutio Scholarum Piarum*, 1790 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 36), az 1640-es évekig tárgyalja igen bőven az eseményeket.

HANNULIK Joannes (a rendi növendékek tanára), *Epitome historiae de ortu et incrementis Scholarum Piarum cum notis et observationibus ad vitae usum*, 1784 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt.).

Modern rendtörténeti összefoglaló munkák:

PICANYOL, Lodegario, *Lezioni di storia scolopica* [az 1656–1683 időszakról, további részei nem készültek el], in RSBS 15(1950), 2-14; 16(1950), 13-22; 17(1951), 10-28.

Az 1950-es évek végén Tomek Vince generális megbízásából Sántha György fogott neki a rendtörténet megírásának. A generálisok életrajzainak megírásával kezdte és 1772-ig bezárólag el is készült velük. Vö. DARVASY Mihály, *Új rendtörténetíró*, in PÉvk 1(1962), 20-27: 23; ALBERT István, *Emlékezés Sántha György piaristára*, 1980 (kézirat: MPRKL, Albert István hagy., Sk 73).

SÁNTHA György tanulmányosorozata az 1656–1772 között kormányzó tizenkilenc generálisról: [1.] *P. Joannes Garçia de Castillo (1585–1659), antiquus S. Iosephi Calasancii socius et secundus Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis*, in EphCal

30(1961), 49-77, 90-117, 129-148. [2.] *P. Camillus Scassellati, rector Collegii Nazareni et tertius Scholarum Piarum praepositus generalis (1610–1678)*, in EphCal 30(1961), 165-174, 201-234., 249-274 (kny). [3.] *P. Cosmus Chiara a Jesu et Maria (1616–1681) tertius S. Iosephi Calasantii successor, Historia redintegrationis plenae Ordinis nostri*, in EphCal 30(1961), 406-429, 31(1962) 3-23., 37-55 (kny). [4.] *P. Iosephus Fedele a Visitatione, antiquus S. Iosephi Calasantii socius et quartus eiusdem successor (1605–1683)*, in EphCal 31(1962), 74-97, 110-127, 157-167 (kny). [5.] *P. Carolus Joannes Pirroni (1640–1685) sextus Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis*, in EphCal 31(1962), 184-209., 222-248., 339-358., 379-408 (kny). [6.] *P. Alexius Armini, septimus Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis (1624–1695)*, in EphCal 32(1963), 16-35, 55-74, 100-112. [7.] *P. Ioannes Franciscus Foci a S. Petro, octavus Scholarum Piarum praepositus generalis*, in EphCal 32(1963), 129-149, 171-190, 209-230, 253-274, 297-324, 350-369 (kny). [8.] *P. Petrus Franciscus Zanoni, nonus Clericorum Reg. Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum praepositus generalis, rector collegii ecclesiastici in Urbe (1660–1720)*, in EphCal 33(1964), 18-35, 54-67, 96-110, 133-147, 170-196, 223-231 (kny). [9.] *P. Ioannes Chrysostomus Salistri a S. Paulo, Hospitii Apostolici S. Michaelis ad Rípam confundator ac rector, decimus Scholarum Piarum praepositus generalis (1654–1717)*, in EphCal 33(1964), 265-277, 300-314, 337-355, 373-393; 34(1965), 14-35, 54-76, 105-121, 146-167. [10.] *P. Andreas Boschi a Sancto Sebastiano Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis XI (1663–1743)*, in EphCal 34(1965) 193-210, 241-262, 327-342, 381-397; 35(1966), 14-31. [11.] *P. Gregorius Borno a S. Theresia Scholarum Piarum praepositus generalis XII (1663–1743)*, in EphCal 35(1966), 54-69, 86-101, 115-136, 153-172. [12.] *P. Adolphus Groll a S. Georgio XIII Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis (1724–1730), episcopus Jaurinensis (1733–1743)*, in EphCal 35(1966), 295-311, 344-363, 398-421. [13.] *P. Iosephus Lalli a S. Francisco Scholarum Piarum praepositus generalis XIV*, in EphCal 35(1966), 453-467, 36(1967), 14-42, 118-139 (kny). [14.] *P. Ioannes Felix Arduini a Praesentatione B. M. V. Scholarum Piarum praepositus generalis XV (1671–1748)*, in EphCal 36(1967), 208-220, 260-280, 337-348 (kny). [15.] *Iosephus Oliva ab Angelo Custode Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis XVI (1686–1745)*, in EphCal 36(1967), 620-626, 677-687; 37(1968), 38-43, 164-170, 202-216. [16.] *P. Iosephus Augustinus Delbecchi a S. Nicolao. Collegii Calasantii in Urbe fundator ac Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis XVII (1697–1777)*, in EphCal 37(1968), 249-256, 299-313, 357-361, 391-405; 38(1969), 23-29 (kny). [17.] *P. Paulinus Chelucci a S. Ioseph, Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis XVIII (1681–1754)*, in EphCal 38(1969), 129-140, 163-180, 205-221, 240-252. [18.] *P. Eduardus Corsini a S. Silvestro Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis XIX (1702–1765)*, in EphCal 38(1969), 312-319; 39(1970), 25-32, 68-73, 157-161, 191-204, 232-244, 302-317; 40(1971), 14-25. [19.] *P. Iosephus Maria Giuria a S. Ioanne Baptista Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum praepositus generalis XX (1686–1772)*, in EphCal 40(1971), 81-97, 132-145, 175-186, 220-234, 260-275, 299-318; 41(1972), 11-36 (kny).

A fõnti tanulmányok kéziratosa magyar fordítása: Generálisaink életrajzai, ford. ALBERT István (kézirat, 1981–1985: MPRKL, Albert István hagy., Sk 68).

Az első hat életrajz katalánul is megjelent külön kötetekben, a „Historia de los



padres generales” sorozatban: 1. *La fidelidad a Calasanz; El P. Juan García del Castillo, segundo general de las Escuelas Pías*, trad. Angel RÓDENAS, Salamanca, 1982. 2. *Humanista y ambicioso: El P. Camillo Scassellati, tercer general de las Escuelas Pías*, trad. Angel RÓDENAS, Salamanca, 1982. 3. *El P. Cosme Chiara, cuarto general de las Escuelas Pías (1665–1671): Paciente restaurador de la Orden*, trad. Angel RÓDENAS, Salamanca, 1983. 4. *El Jose Fedele, quinto general de las Escuelas Pías (1671–1677): Organizador de la Curia Generalicia*, trad. Angel RÓDENAS, Salamanca, 1983. 5. *El P. Carlos Juan Pirroni, sexto general de las Escuelas Pías (1677–1685)*, trad. Angel RÓDENAS, Salamanca, 1985. 6. *El P. Alejo Armini, séptimo general de las Escuelas Pías (1686–1692)*, trad. Teófilo LÓPEZ, Salamanca, 1984.

SÁNTHA György EphCal-ban megjelent tanulmányainak névmutatója: VILÁ PALÁ, Claudio, *Epbemerides Calasancianae: Índices annorum 1957–1976*, Romae, 1977, 45–128.

Sántha György munkájának folytatása:

GARCÍA-DURÁN, Adolfo, *P. Cayetano Ramo Parilla de San Juan Bautista, XXI Preposito general de la Orden de las Escuelas Pías (1713–1795)*, in ASchP 29(2005):58, 123–171; 30(2006):59, 131–188. UŐ, *P. Stefano Quadri de San Carlos, XII Préposito General de la Orden de las Escuelas Pías (1720–1792)*, in ASchP 30(2006):60, 121–186; 31(2007):61, 137–176.

További munkák 17–18. századi generálisokról: SÁNTHA György, *S. Gregorii Barbarigo, episcopi Patavini, S.R.E. Card. commercium epistolare cum P. Carolo Ioanne Pirroni, praeposito generali Scholarum Piarum, et cum eius successore*, in EphCal 29(1960), 220–235. SANGALLI, Maurizio, *Un generale alle prese con la riorganizzazione delle Scuole Pie: Carlo Giovanni Pirroni e le sue prime quattro circolari 1677–1681*, in ASchP 20(1996):39, 15–44. HOFFELNER, Karl, *Pater C. J. Pirroni a Jesu – der Erfüller des geistigen Vermächtnisses des Hl. Josef Calasanz*, in *200 Jahre Piaristen in Krems*, red. Hans PICHLER, Krems, 1976, 26–33. A Groll Adolfra vonatkozó irodalmat ld. az 5.2.50. fejezetben.

További munkák 19–20. századi generálisokról: VILÁ PALÁ, Claudio, *Calasanz Casanovas, educador y general de una Orden docente*, Salamanca, 1970. SÁNTHA György, *P. Thomas Viñas Sala a S. Aloysio Ordini ... Scholarum Piarum praepositus generalis XXXIV (1912–1923)* (kézirat: AGSP, Reg. L-Sc., 358). Egy része megjelent spanyolul: *El P. Thomas Viñas archivero general e historiador del Orden de las Escuelas Pías*, in *Analecta Calasanciana* 6(1964), 493–509. UŐ, *Aportación del Rmo. Tomas Viñas a los estudios de los neoprofessos y a la pedagogía escolapia*, in EphCal 48(1979), 492–510.

Kézükönyvszerű rendtörténeti összefoglalók:

[BENEDICTI] Joannes a S. M. Magdalena, *Scholae Piae seu de origine, progressu, instituto, utilitate, etc. Piarum Scholarum*, [Cracoviae, 1646], 2. kiad. Varsaviae, 1649.

PICANYOL, Leodegarius, *Brevi conspectus historio-statisticus Ordinis Scholarum Piarum*, Romae, 1932.

PICANYOL, Leodegarius, *Enchiridion sodalis Calasanciani tironibus junioribusque Scholarum Piarum praesertim dicatum*, Romae, 1943.

[PICANYOL, Leodegario] *Le Scuole Pie: Origine – Spirito – Attività – Storia*, in *L'Eco dei nostri Centenari*, N° 13–14, 13–107 (Supplemento di EphCal 1949:3–4).

*Escuelas Pias: Ser e historia*, ed. Severino GINER et al., Salamanca, 1978. DENES, I: *Presencia de Escuelas Pias*, ed. Luis María BANDRÉS REY, Madrid–Salamanca, 1990. FERRER, Enric, *Temas de historia de la Orden de las Escuelas Pias*, Valencia, 1990 (sokszorosított kézirat: PKK, P 12/8/2).

GERENCSÉR, Stephen, *Joseph Calasanctius and His Heritage*, Buffalo, 1979, 68-84. Kézírtos magyar változata: MPRKL, Molnár István hagy., Mk 6.

AUSENDA, Giovanni, *L'Ordine delle Scuole Pie: Breve compendio storico*, Roma, 1986. Magyar fordítása: *A piarista rend története*, ford. RUPPERT József, Szeged, 2003 (Piarista Füzetek, 12).

Vázlatos rendtörténeti ismertetőik magyarul: N. M. [=NAGY Márton], *Ájtatos iskolák*, in *Egyetemes magyar encyclopaedia*, szerk. TÖRÖK János, I, [Pest], 1859, col. 1052-1059. MEGYER József, *Piarista földrajz*, in *Ért/Szeged* 1942/1943, 31-58 (kny: Vademecum-füzetek, 11) = *PM350*, 296-325. PATAY József, *A piarista rend keletkezése és elterjedése*, in *Öreg diák visszanéz*, szerk. GYÖRGY Lajos, Kolozsvár, 1926, 5-17 = *A kolozsvári piarista öregdiákok emlékkönyve*, szerk. REISINGER László András–KOSZTIN Péter, Kolozsvár, 1992, 12-18. KOLTAI András, *A piarista rend története*, in BORIÁN Tibor–KOLTAI András–LEGEZA László, *Piaristák*, Bp., 2007 (Szerzetesrendek a Kárpát-medencében), 8-10.

Egykorú ismertető nyomtatványok a rendről: [FOCI, Ioannes Franciscus a S. Petro], *Breve notizia dell'Istituto de' Chierici Regolari Poveri Della Madre di Dio delle Scuole Pie*, Roma, [1692]. Vö. SÁNTHA, *Foci, i. m.*, 350. – *Relatio brevis Instituti Clericorum Regularium Scholarum Piarum*, [Viennae, 1730] (példányai: MPRKL, APHV, For. 55. Fasc. 1. N° 14; ELTE EK Kt, Coll. Kaprinayana, A, tom. 8, pp. 169-174; Österreichisches Staatsarchiv, Hoffinanz Ungarn, rote Nr. 645, f. 1098r.) Magyar fordítása JELENITS Istvántól: *Emlékkönyv a veszprémi Kegyesanítórendi Gimnázium alapításának 275. évordulójára 1711–1986*, szerk. BORIÁN Tibor, Budapest, 1989, 6-7.

### 2.2.2. A rend tagjairól

A legelső piaristák anyakönyvi katalógusai nyomtatásban is megjelentek: SÁNTHA György, *Quattuor novi elenchi antiquissimorum S. Josephi Calasanctii Scholis Piiis ... cooperantium*, in *EphCal* 28(1959), 362-390. UÓ, *Numerus consodalium Domus S. Pantaleonis in Urbe per anteacta saecula*, in *EphCal* 29(1960), 94. TOSTI, Osvaldo, *Il „Catalogus Religiosorum ab anno 1617 ad annum 1637”*, in *ASchP* 14(1990):28, 1-126. Folytatása 1646-ig: UÓ, *Supplemento al catalogo del Morandi [1637–1646]*, in *ASchP* 15(1991):29, 43-82.

A szentéletű rendtagok jegyzékei a 17–18. századból:

MÖSCH, Lucas a S. Edmundo, *Epitome virorum illustrium Religionis Clericorum Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, 1689/1690 (kézirat: MPRKL, Acta domus Prividiensis, pars II, pp. 1-29). 46 rövid életrajzot tartalmaz. Egykorú hiányos másolata öt lengyelországi piaristával kiegészítve: APHV, For. 36 (Venerabiles), Fasc. 1, N° 1. A jegyzéket Möschi 1692-ben a tartományfőnökség egyik kötetébe is bemásolta, és 1699-ig 21 névvel egészítette ki: APHV, Lib. 5, pars IV, pp. 1-

15.

*Indice ò Catalogo d' alcuni religiosi delle Scuole Pie condecorati col titolo di Venerabili per loro Virtù*, in [ARMINI], Alessio della Conzezione, *Vita del Servo di Cristo P. Giosepe della Madre di Dio Nobile Aragonese fondatore delle Scuole Pie*, [ed. Agostino PASSANTE], Roma, 1710, függelék, 31 nevet tartalmaz. Ugyanezen az olasz címen, de latinul megjelent a mű következő kiadásában is: Viennae, 1712. Mansuetus GERG (a S. Joanne Bapt.) egykorú másolata: MPRKL, Ms., Ser alt. 28, pp. 31-35. Kinyomtatták egylapos nagyalakú nyomtatott formában is: *Catalogus venerabilium Servorum Dei Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Ordinis Scholarum Piarum Ab eius Instituti primordio, scilicet anno MDXCVII., usque ad hoc tempore An. Sal. MDCCX.*, Roma, 1710 (Piarista Múzeum, üveges keretben). Ennek újabb kiadása DOMÁNYI Márk szerkesztésében (egylapos nagyalakú nyomtatványként): *Venerabiles Servi Dei e Scholis Piis secundum exemplar Romanum Anni 1711*, [Pest, 1808 körül].

*Venerabiles ac memorabiles servi Dei CC. RR. Scholarum Piarum a primo Ordinis exordio usque ad an. 1717*, in EphCal 12(1943), 12-19. Minden egyes személyt jelmonddal is jellemez. A kiadványhoz készült kéziratok: APHV, For. 36. Fasc. 2.

BRASAVOLA, Rodolphus, *Emerologium sive fastorum diarius liber Ordinis Scholarum Piarum* [a rend érdemes elhunytjai és jótevői naponkénti bontásban, a 18. század elejéről], ed. Leodegarius PICANYOL, in ASchP 3(1938), 57-86, 4(1939), 52-71, 5(1940), 33-75 (kny: Roma, 1940).

MADEYSKI, Aegidius, *Heroes pietatis sive viri e Scholarum Piarum vitae sanctimonia et eruditione illustres* [1737], in EphCal 7(1938), 13-17, 46-54, 86-94, 127-130, 154-160, 189-198, 8(1939), 12-18, 50-60, 85-93, 119-131, 150-162, 180-194 (egykorú rajzokkal).

[JERICO], Joseph de La Concepcion, *Varones insignes en santidad de vida del Instituto, y Religion ... de las Escuelas Pias*, Valencia, 1751.

KÁCSOR Keresztély proszopográfiai kéziratai a rend kiválóságairól: *Sylloge historica sive Enarratio virorum illustrium, et tum sanctitate vita cum doctrina atque aliarum virtutum genere conspicuorum, qui in Ordine Sch. P. floruerunt, 1750* (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 15). *Liber singularis de virtutibus et rebus praeclare gestis venerabilium patrum Ordinis nostri Scholarum Piarum, 1773* (kézirat, példányai: MPRKL, Ms., Ser. alt. 16; uo., 17; OSzK Kt, Quart. Lat. 3608). Az ebben szereplő magyarországi piaristák: Joannes Dominicus Franco a Cruce, Thomas Sperath a S. Anselmo, Nicolaus Hausenka ab Imm. Conceptione. Vö. FRIEDREICH, *Kácsor*, 41-42. *Viri illustres Ordinis Scholarum Piarum, 1782* (címlap nélküli, kötetlen kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 18). Magyarországiak és külföldiek egyaránt szerepelnek benne, betűrend nélkül.

Az 1692. évi generális káptalan meghagyta a tartományfőnököknek, hogy készítsék el azon rendtársak katalógusát, akik kiténtek erényes életükkel („catalogum ... religiosorum nostrorum quorumcunque vitae probitate illustrium”), és azt küldjék el Rómába. E célból 1693. nov. 21-én Giovanni Francesco Foci generális körlevelet adott ki, amelyben kérte a tudományban vagy életszentségben kiváló piaristák életrajzait, valamint azokét, akiknek nyomtatásban könyvük jelent meg, vagy fontos hi-

vatalt töltötték be. Vö. SÁNTHA, *Foci*, in EphCal 32(1963), 138, 260, 272-273, 155. jegyzet. 1754-ben Odoardo Corsini generális bocsátott ki körlevelet hasonló céllal (SÁNTHA, *Corsini*, in EphCal 40[1971], 18). Az adatgyűjtések összegzése:

STEFANI, Joannes Vincentius, *Index auctorum Scholarum Piarum, quorum opera typis vulgata sunt* (kézirat, 1753: AGSP, Hist-Bibl. 29-30).

Az adatgyűjtés folytatására is történt kísérlet, ugyanis az 1772. évi generális káptalan a csehországi provincia javaslatára elhatározta, hogy minden rendtartomány minden generális káptalan alkalmával juttassa el az ottani szerzetesek kinyomtatott munkáinak katalógusát. Vö. SÁNTHA, *Giuria*, in EphCal 41(1972), 23. Ez azonban a rend hamarosan megtörténő szétszakadása miatt már nem valósulhatott meg.

További bibliográfiai és életrajzi gyűjtemények:

FONT, Giuseppe, *Elenco bibliografico scolopico* [1714, 1724, és 1730–1733. évi rendtörténeti kézirateiból], ed. Leodegario PICANYOL, in Bollettino Bibliografico Scolopico 1933:1, 11-16 (PBCal, 3); 1933:2, 8-14 (PBCal, 5); 1934:1, 7-17 (PBCal, 8); 1934:2, 8-17 (PBCal, 10); 1934:3, 10-19 (PBCal, 12); 1935:1, 13-20 (PBCal, 14); 1935:2, 6-18 (PBCal, 16); 1935:3, 2-24 (PBCal, 18).

SCHALLER Jaroslau, *Kurze Lebensbeschreibungen jener verstorbenen gelehrten Männer aus dem Frommen Schulen, die sich durch ihr Talent und besondere Verdienste um die Litteratur und Wissenschaften von der Errichtung dieses Institutes bis auf gegenwärtige Zeiten ... ausgezeichnet haben*, Prag, 1799 (ÖNB, 396.982).

HORÁNYI, Alexius, *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, I-II. Budae, 1808–1809. Kiegészítésének és folytatásának gondolatával Csaplár Benedek is foglalkozott (*Piarista írók, alább i. m.*, 6).

A piarista írók életrajzi lexikonjainak további megvalósult és meg nem valósult 19. és 20. századi terveiről és a forrásokról: [HÁM Antal?], *Piarista írók életrajza*, in Kal 13(1907/1908):10, 6-7. PICANYOL, Leodegario, *Cenni storici sulla Bibliografia Scolopica*, in Bollettino Bibliografico Scolopico 1933:1, 5-7 (PBCal 3).

ROSANI, Giambattista, *Notizie/Memorie riguardanti i Padre delle Scuole Pie* [1819/1820], ed. Leodegario PICANYOL, in Bollettino Bibliografico Scolopico 1933:1, 16-22 (PBCal, 3); 1933:2, 15-22 (PBCal, 5); 1934:1, 19-24 (PBCal, 8); 1934:2, 18-27 (PBCal, 10); 1934:3, 20-25 (PBCal, 12); 1935:1, 21-24 (PBCal, 14); 1935:2, 18-28 (PBCal, 16).

PÉREZ Emanuel, *Corona Calasancia: Noticias biograficas de los varones illustres de las Escuelas Pias insignes por su religiosidad y su instrucción*, I-IV, Madrid, 1865. Fő forrásul a kegyeletes életrajzokat használta.

[LLANAS, Eduardo], *Escolapios insignes por su piedad religiosa desde el origen de las Escuelas Pias hasta nuestros dias*, I-IV, Madrid, 1899–1900.

VIÑAS, Thomas, *Index bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum qui in universo ordine pietatem, litteras ac scientias scriptis suis foventes ornaverunt*, I-III, Romae, 1908–1911.

PICANYOL, Leodegario, *Fonti bibliografice: Fonti di consultazione dell'Archivio Generalizio* [a generálisok levelezésének másolati könyveiben található nyomtatási engedélyek, 1686–1844], in Bollettino Bibliografico Scolopico 1933:1, 8-10 (PBCal, 3);

1933:2, 3-7 (PBCal, 5); 1934:1, 3-6 (PBCal, 8); 1934:2, 3-7 (PBCal, 10); 1934:3, 3-5 (PBCal, 12).

PICANYOL, Leodegario, *La Biblioteca Scolopica di S. Pantaleo di Roma*, in RSBS 19-20(1952), 21-23(1955) (kny: I-II, Roma, 1952).

PICANYOL, Leodegario, *Rerum latinarum scriptores ex Ordine Scholarum Piarum*, in RSBS 24-25(1956) (kny: Roma, 1956).

DENES, II: *Biografías de escolapios*, ed. Claudio VILÁ PALÁ–Luis María BANDRÉS REY, Salamanca, 1983.

Egyes területeken kiváló piaristák életrajzi gyűjteményei: GARRIDO, Thomas, *Calasantiades insignes latinitatis assertores*, in EphCal 2(1933), 111-117, 259-262; 3(1934), 25-31, 258-265, 4(1935) 13-19, 59-66, 112-119, 195-201, 238-244, 5(1936), 91-94, 126-132. PICANYOL, Leodegarius, *Calasantiades disciplinarum iuridicarum cultores*, in EphCal1(1932), 119-126, 2(1933), 65-71. PICANYOL, Leodegarius, *Calasantiades ad episcopalem dignitatem evecti*, in EphCal 2(1933), 253-258; ASchP 1(1936), 105-139 (kny). RIGHETTI, Giuseppe, *Scolopi unigni per santità e per dignità ecclesiastiche*, in Ricerche 12(1992):34, 16-38.

Casani Boldog Péterről és Glicerio Landrianiról ld. a 2. 1.7. fejezetet.

Pirotti Szt. Pompilius életrajzai: [ROLLETTA, Filippo], *Vita del beato Pompilio Maria Pirrotti*, Firenze, 1890. LASALDE, Carlos, *Compendio de la vida del beato Pompilio Maria Pirrotti*, Madrid, 1890. MESTAN, Franz de Paula, *Der selige Pompilius Maria Pirrotti, Priester aus dem Orden der frommen Schulen 1710–1766*, Wien, 1890. CLEMENTE, Andrés, *Vida del Beato Pompilio María Pirrotti*, Barcelona, 1913. TASCIA, Giuseppe–GRILLO, Francesco, *Vita di S. Pompilio Maria Pirrotti delle Scuole Pie*, Roma, 1934. CALZOLAI, Carlo Celso, *Un apostolo nel '700: S. Pompilio Pirrotti delle Scuole Pie*, Firenze, 1984. RUIZ, Salvador López, *S. Pompilio Maria Pirrotti: Un escolapio místico y activo*, Salamanca, 1984 (Raices, 7).

Leveli és egyéb életére vonatkozó források kiadása: PICANYOL, Leodegario, *S. Pompilio Maria Pirrotti dell Scuole Pie: Lettere scelte*, Roma, 1934 (PBCal, 9). TOSTI, Osvaldo, *S. Pompilio Maria Pirrotti delle Scuole Pie: Cronologia storico-critica della vita e lettere datate*, Romae, 1981 (MHSchP). UŐ, *S. Pompilio Maria Pirrotti delle Scuole Pie: Lettere di direzione spirituale*, 1982 (MHSchP). UŐ, *S. Pompilio Maria Pirrotti delle Scuole Pie: Supplemento*, 1984 (MHSchP).

A kanonizációs eljárás kinyomtatott iratai: *Lycien. Beatificationis et canonizationis Ven. Servi Dei P. Pompilii Mariae Pirrotti a S. Nicolao ... positio super virtutibus*, Romae, 1873. *Lycien. Beatificationis et canonizationis Ven. Servi Dei P. Pompilii Mariae Pirrotti a S. Nicolao ... nova positio super virtutibus*, Romae, 1876. *Lyciensis Beatificationis et canonizationis Ven. Servi Dei P. Pompilii Mariae Pirrotti a S. Nicolao ... novissima positio super virtutibus*, Romae, 1877. *Lycien. Canonizationis B. Pompilii Mariae Pirrotti a S. Nicolao ... positio de validitate duorum processorum super miraculis*, Romae, 1900. *Lycien. Canonizationis B. Pompilii Mariae Pirrotti a S. Nicolao ... positio super miraculis*, Romae, 1903. *Lycien. Canonizationis B. Pompilii Mariae Pirrotti ... Scholarum Piarum altera nova positio super miraculis*, Romae, 1933. *Lycien. Canonizationis B. Pompilii Mariae Pirrotti a S. Nicolao ... novissima positio super miraculis*, Romae, 1933. Mindegyik nyomtatvány önálló lapszámozással

ellátott fejezetekből áll.

Magyar nyelvű életrajzai: LASALDE, Carlos, *Boldog Pirrotti Pompilius Mária élete*, ford. ERDÉLYI Károly, Vác, 1891. BALANYI György, *Pirrotti Szent Pompilius Mária élete*, Bp., 1938.

Rövid életrajzok és emlékezések: POZSGAI Rezső, B. *Pirrotti Pompilius emlékezete*, in Kal 10(1904/1905):9, 7-8. BALANYI György, *Pirrotti Pompilius, az új piarista szent (1710-66)*, in Ért/Bp 1933/1934, 3-24 (kny) = Ért/Vác 1933/1934, 3-24. FEJES Tibor, *Pirrotti Szt. Pompilius*, in Ért/Kecskemét 1933/1934, 3-13. LUKÁTS József, *Szt. Pompilius Pirrotti Mária*, in Ért/Tata 1933/1934. MÁTRAI János, *Pirrotti szent Pompilius*, in Ért/Magyaróvár 1933/1934, 3-6. *Szt. Pompilius élete (A piaristák júl. 15-diki zsolozmájából)*, in Ért/Szeged 1934/1935. BALANYI György, *Szent Pompilius Mária élete*, Bp., [1938]. BÍRÓ András, *Pompiliusz életállomásai, tekintettel a politikai viszonyokra* [Szentgyörgyi András vázlata nyomán], in Kal 1966/1967, 200–208. VEREB Zsolt, *Santo Pompilio Maria Pirrotti*, in Karácsonyi Füzet 1984, 83-95. CAPOZZI, Luigi, *Pirrotti Szent Pompilius élete (1996)*, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 9).

A spanyol polgárháború piarista vértanúiról: *Victimae revolutionis Hispanicae (Ex consuetis suffragiis): Supplementum ad Epebemerides Calasantianas anni 1941*, Roma. 1941. CARISIO, Mario, *Religiosi Scolopi testimoni della fede, I servi di Dio P. Dionisio Pamplona e 12 compagni dell'Ordine delle Scuole Pie*, 1989 = *Testigos de la fe: Biografía de los trece mártires escolapios beatificados*, Madrid, 199. Ezen munka újabb, a boldoggá avatásra utazó zarándokok számára átdolgozott változata: *Enseñando a Perdonar: Escolapios 1936*, Madrid, 1995 = *Megtanítanak megbocsátani: A boldoggá avatott spanyol piarista vértanúk életrajza*, ford. PESTALITS Gitta, Szeged, 2007. [PERRONE, Antonio], *Boldog Pietro Casani és a spanyol polgárháború vértanúi*, bev. RUPPERT József, Róma-Szeged, 1995 (Pietas et Litterae).

Egyes rendtartományok tagjairól:

A magyarországi piaristákra vonatkozó irodalmat lásd az 5.1-2. fejezetekben.

[POMORZKANT, Athanasius–BIELSKI, Simon], *Vita et scripta quorundam e Congregatione Cleri. Reg. Scholarum Piarum in Provincia Polona professorum, qui operibus editis Patriae et Ecclesiae proficiunt*, Varsaviae, 1812.

BIEGAŃSKI, Stanislaus, *Scriptores Scholarum Piarum Provinciae Poloniae*, 19. sz. vége (kézirat: AGSP, Hist.-Bibl. 17).

FISCHER, Karl A. F., *Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz / Catalogus generalis Provinciae Germanicae et Bobemicae Ordinis Scholarum Piarum*, München, 1985 (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, 47).

### 2.2.3. Rendi szabályzatok

A nyomtatott rendi szabályzatok annotált bibliográfiája: PICANYOL, Leodegario, *Appunti per una bibliografia generale sulle Scuole Pie*, in RSBS 3(1938), 46-52. További bibliográfiák: PICANYOL, Leodegario, *La Biblioteca Scolopica di S. Pantaleo di Roma*, in RSBS 19-20(1952), 225-226. ASIAIN, Miguel Angel–LECEA, Jesús–MIRÓ, Josep Anton, *Bibliografía calasancia*, in *Analecta Calasanctiana* 73(1995), 26-28.

Konstitúciók (Constitutiones), amelyet Kalazanci Szt. József 1620/1621-ben készített, majd XV. Gergely pápa véglegesen 1622. január 31-én hagyott jóvá. Készítéséről: CUEVA, Dionisio, *Calasanz y sus Constituciones*, Salamanca, 1979 = *Il Calasanzio e le sue Costituzioni*, trad. Angelo SPA, Roma, 1981 = *Kalazancius és konstitúciója*, ford. MEDVIGY Mihály, Bp., 1999 (Piarista füzetek, 6). BALOGH Tamás, *Az Egyház nagy tavaszának gyümölcse: Kalazancius konstitúciója*, in Karácsonyi Füzet 1983, 23–40.

Kritikai kiadás: GINER GUERRI, Severino, *Constitutiones de la Orden de las Escuelas Pías: Genesis del texto fundacional*, in ASchP 26(2002):51-52, 3-182. Az első változat kritikai kiadása: VILÁ PALÁ, Claudio, *Constitutiones de la Congragación Paulina: Texto original de Narni*, in ASchP 9(1985):17, 1-62.

Korábbi nyomtatott kiadások:

*Synopsis Constitutionum Religionis Cleric. Regular. Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum cum notis et additionibus ex Litteris Apostolicis, et Decretis Capitulorum Generalium: Accedunt aliquot Ritus particulares, nonnullae Ordinationes Praep. Generalium et Consuetudines*, Romae, 1698. Joannes Franciscus FOCI generális munkája, aki összefoglalta és újrászövegezte a konstitúciók szövegét, és az egyes fejezetekhez fűzött jegyzetekben közölte regulákat és az egyetemes káptalanok határozatait. Ez a szöveg került bele a következő gyűjteménybe is: HOLSTENIUS, Lucas, *Codex regularum monasticarum et canonicarum*, Augustae Vindelicorum [Augsburg], 1759, VI, 439-511.

[PASSANTE], Augustinus a S. Thoma, *Constitutiones Scholarum Piarum Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum glossis, et commentariis illustratae*, Viennae, [1721]. Tartalma: Agostino Passante által írt bevezetés, Kalazanci Szt. József életrajzával és a konstitúciók keletkezésének történetével, magyarázatai a Pars I, Caput I-III. egyes szakaszaihoz. A generális engedélye nélkül jelent meg, emiatt a generális parancsára a szerzőnek elzárva kellett tartania a kinyomtatott példányokat. Vö. SÁNTHA, *Boschi*, in EphCal 35(1966) 19-20; SÁNTHA, *Borno*, in EphCal 35(1966), 156.

*Constitutiones Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum tum Decreta Capitulorum Generalium ad unumquodque Constitutionum Caput spectantia: Quibus accedunt Notae ex Gratius, Litterisque Apostolicis: ex specialibus Religionis Ritibus, et nonnullis Ordinationibus Praepositorum Generalium, ac Generalis Congregationis: Demum Ordinis ab initio servatae consuetudines*, Matritii, 1761. A kasztfilii provincia számára adta ki Pedro Herráez provinciális, aki az összeállítással Juan Garcíát bízta meg.

[WISNIEWSKI, Antonius], *Clericorum Regularium Scholarum Piarum I. Constitutiones cum Notis II. Regulae & Ritus Communes. III. Compendium Privilegiorum. IV. Directorium Capitulorum. V. Directorium Visitationis Provin: & Poenae Canonicae*, [Varsó], 1768.

CALASANCTIUS, S. Josephus, *Institutiones, et sententiae selectae, et practicae ad religionem perfectionem suorum clericorum regularium Scholarum piarum pro eorum ordine, et instituto*, Romae, 1772, 28-33; Colocae, 1774, 29-34. A Konstitúciókból válogatott szemelvények.

*Constitutiones Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum cum notis et additionibus ex Litteris Apostolicis et Decretis Capitulorum Generalium: Accedunt Regulae communes, Ritus particulares et Canones poenales: Quae omnia ex Autographis et Locis*

*authenticis extracta sunt, et totidem verbis expressa*, Romae, 1781. Hivatalos kiadás, amelyet Cayetano Ramo generális szerkesztett és tett közzé. Ennek alapján készültek a további kiadások: Kalocsa, 1792; Barcelona, 1793; Roma, 1826 (javított kiadás mutatókkal), Madrid, 1833 (több változtatással).

*Constitutiones Ordinis CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum*, Roma, 1940, függelék.

*Constitutiones Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum una cum annexis ad mentem capituli generalis specialis*, Roma, 1971, 13-74 (folyamatos számozással, konkordanciával).

*Constitutiones S. Josephii Calasancii a. 1622*, Salmanticae, 1979.

Kalazanci Szt. Józsefnek a konstitúciókhoz készült, de elfogadásra nem került kommentárjai (1637). Kritikai kiadás: GINER GUERRI, Severino, „*Declarationes a las Constitutiones*” de la Orden de las Escuelas Pías, hechas por S. José de Calasanz, in ASchP 26(2002):51-52, 183-254.

Korábbi kiadások: [PICANYOL, Leodegario], *Excerptum ex libello „Declarationes circa nostras Constitutiones Regulas et Ritus communes”, omnino a S. P. N. scripto*, in ASchP 3(1938), 32-41; 4(1939), 37-51. LECEA, Jesús Maria, *Declarationes de San José Calasanz a las Constitutiones primeras de las Escuelas Pías*, in *Analecta Calasanciana* 50(1983), 561-631. TOSTI, Osvaldo, *Dichariazioni circa le nostre Costituzioni, Regole e Riti comuni*, in ASchP 14(1990):27, 1-80.

További kommentárok: [PASSANTE], Augustinus a S. Thoma, *Constitutiones Scholarum Piarum Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum glossis, et commentariis illustratae*, Viennae, [1721]. [SEYFERT, Ernst Joseph Alex.], *Ordens-Regeln der Piaristen oder der Frommen Schulen mit erläuternden Bemerkungen aus der Geschichte dieses Ordens und hierber einschlagenden Nachrichten*, I-II, Halle, 1783–1784. [BRUCKNER, Peter], *Gedanken über der Piaristen Verfassung und Lebrart*, Brünn, 1783. SCHALLER, Jaroslaus, *Gedanken über die Ordensverfassung der Piaristen und ihre Lebrart*, Prag, 1805. VIÑAS (VIGNAS), Thomas, *In Constitutiones Scholarum Piarum commentaria*, I-IX, in EphCal 1(1901) 34-38, 66-72, 102-110, 132-141, 163-174, 2(1902), 3-6, 35-38, 65-70, 156-161, 187-191, 3(1903), 4-10, 170-175, 197-202, 4(1904), 4-6, 246-249, 5(1905), 14-17 (befejezetlen). GINER GUERRI, Severino, *Constitutiones Scholarum Piarum et commentarium*, in ASchP 26(2002):51-52, 1-254.

Közös regulák (Regulae communes) és szokások (Ritus communes), amelyeket az 1665. évi generális káptalan hagyott jóvá. Nyomtatásban mindig a Konstitúciókkal együtt jelent meg.

Büntető kánonok (Canones poenitentiales), amelyeket először hatévnyi próbaidőre az 1671. évi káptalan, véglegesen pedig az 1686. évi generális káptalan hagyott jóvá. Nyomtatásban ez is csak a Konstitúciókkal együtt jelent meg

Újabb konstitúciók és regulák.

*Constitutiones Religionis Scholarum Piarum*, Roma, 1930. Az 1917. évi Codex Iuris Canonici után készült új, ideiglenes (hét évre érvényes) konstitúciók kiadása.

*Constitutiones Ordinis CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum*, Roma, 1940. Az új konstitúciók végleges és a Szentszék által 1939-ben elfogadott változata. Függelé-



kében közli Kalazanci Szt. József konstitúcióit is.

*Regulae Communes Ordinis CC. RR. PP. Matris Dei Schol. Piarum*, Roma, 1947. A reguláknak Del Buono generális által 1946-ban kihirdetett szövege, amelyet Leodegario Picanyol szerkesztett.

*Constitutiones et regulae communes Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Roma, 1957. A konstitúciók és regulák 1955-ben megváltoztatott szövege.

*Constitutiones Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum cum annexis ad mentem capituli generalis specialis*, Roma, 1971, 13-74. A II. Vatikáni Zsinat után, az 1967/1969-ben tartott speciális egyetemes káptalanon készített újabb, kísérleti konstitúciók, a rend alapelveivel és Kalazanci Szt. József konstitúcióival együtt.

*Constitutiones Ordinis Scholarum Piarum*, in EphCal 44(1975):6 (numerus extraordinarius). Az új konstitúciók végleges változata. Magyar fordítása: *A Kegyes Iskolák Rendjének konstitúciói*, közreadja ALBERT István, Bp., 1975.

*Regulae Ordinis Scholarum Piarum*, Roma, 1977. Az új konstitúciókhoz készült regulák.

*Constitutiones Ordinis Scholarum Piarum*, Salmanticae, 1979. Zsebkönyvszerű kiadás a jóváhagyási okmányok nélkül. Vele együtt megjelent Kalazanci Szt. József konstitúcióinak (ld. fönt.) és az új reguláknak hasonló formátumú kiadása: *Regulae Ordinis Scholarum Piarum*, Salmanticae, 1980.

*Constitutiones Ordinis Scholarum Piarum*, Romae, 1984. A Szerzetesi Kongregáció által 1983-ban eszközölt változtatásokkal.

*Constitutiones et regulae Ordinis Scholarum Piarum*, Salmanticae, 1986. Az 1985. évi Codex Iuris Canonici után javított új konstitúciók és regulák. Magyar fordítása tárgymutatóval (és a reguláknak az 1991-es káptalanon elfogadott javításaival): *A Kegyes Iskolák Rendjének Konstitúciói és Regulái*, ford. JELENITS István–TŐZSÉR Endre, Bp., 1999.

A generális káptalanok határozatainak összegyűjtését és közzétételét már az 1677. és 1683. évi generális káptalanok is javasolták, 1686-ban és 1692-ben is újabb határozatok születtek, hogy a káptalani határozatokat a Konstitúciókkal együtt nyomtassák ki. Ezért készítette el és nyomtatta ki Giovanni Francesco FOCI generális 1698-ban *Synopsis*-át (ld. fent), amelyet azonban az azévi generális káptalan nem fogadott el. Ezért az 1712. évi generális káptalan újból kérte a káptalani határozatok összegyűjtését, amely meg is történt:

Decreta capitulorum generalium in unum collecta, 1712 (kézirat: AGSP, Reg. Gen. 79, fasc. 5). Ezt 1717-ben minden provinciának megküldték véleményezésre, majd 1718-ban a generális káptalan elfogadta, de kérte, hogy a Konstitúciókkal és a Regulákkal együtt jelenjen meg Vö. SÁNTHA, *Boschi*, in EphCal 35(1966) 27, 257. jegyzet. Ezért kiegészítésével Gregorio Borno generális Rodolfo Brasavolat bízta meg, akinek munkája:

Collectanea statutorum Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum e Constitutionibus tam Apostolicis, quam propriis, e Capitulo-

rum Generalium decretis, e Regulis atque Ritibus et Consuetudinibus eiusdem Religionis decerpta (kézirat: AGSP, Reg. Gen. 80). Tartalmazza az 1686. évi generális káptalanon elfogadott büntetőszabályokat (Canones poenitentiales), valamint a szerző által 1680-ban összeállított gimnáziumi szabályzatot (Methodus gymnasticam in singulis Scholarum Piarum Domibus seu Collegiis observandam). Azonban nem került a generális káptalan elé, így nem is került elfogadásra. Vö. SÁNTHA, *Borno*, in EphCal 35(1966), 89.

A németországi és magyarországi provinciák sürgetésére az 1736. évi káptalan újból elrendelte a káptalani határozatok összegyűjtését és kinyomtatását. Ezért Giovanni Felice Arduini generális 1736-ban újabb bizottságot (congregatio particularis) nevezett ki, amely ismét összeállított egy gyűjteményt. Ezt a generális káptalan is elfogadta. Vö. SÁNTHA, *Boschi*, in EphCal 35(1966), 27, 261. jegyzet; SÁNTHA, *Arduini*, in EphCal 36(1967), 342. Nyomtatásban nem jelent meg, de számos kéziratos változata létezik, Magyarországon is:

Compendium decretorum ex capitulis generalibus Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum cum nonnullis determinationibus extractorum confectum, et autoritate capituli generalis anni 1742 confirmatum sub generalatu P. N. Iosephi ab Angelo Custode [Oliva] praepositi generalis (egykorú kéziratos másolatai: MPRKL, APHV, Lib. 13a-c; további példányok: Ms., Ser alt.).

1753 körül Paolino Chelucci generális is készített egy összeállítást a generális káptalanok határozataiból, amelyet halála után, de még az 1754. évi generális káptalan előtt utódja Gaetano Bonlieti vicarius generalis ki is nyomtatott:

*Decreta Capitulum Generalium Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum usque ad novissimum Capitulum Generale MDCCXLVIII collecta*, Romae, 1754 (AGSP, Hist.-Bibl. 141). Ezt azonban az 1754. évi generális káptalan nem fogadta el, valószínűleg azért, mert Chelucci a határozatokat nem szóról szóra, hanem irodalmibb formában átfogalmazva közölte. Emiatt kevés példánya maradt fenn. Vö. SÁNTHA, *Chelucci*, in 38(1969), 244.

A generális káptalanok 1659–1796 közötti teljes jegyzőkönyveit nyomtatásban Leodegario PICANYOL tette közzé *Capitula Generalia Ordinis Scholarum Piarum a restituta religione, anno 1656* címen (különnyomatként „Series Capitulum Generalium” sorozatcím alatt), az ASchP különböző számaiban, valamint különnyomatokban is. Az első, még Kalazanci Szt. József életében tartott 1637. és 1641. évi káptalanok olasz nyelvű jegyzőkönyvei a sorozat lezárásaként jelentek meg. A megjelent jegyzőkönyvek tehát a következők (a káptalanok és nem a megjelenés sorrendjében):

*Decreti del Capitolo Generale celebrato nell'anno 1637*, in ASchP 13(1954), 35-56. *Capitolo Generale celebrato nel 1641*, in ASchP 13(1954), 57-79. Ezekhez ld. még: SÁNTHA György, *Maiora Ordinis Scholarum Piarum problemata praesente Sancto Iosepho Calasancio in capitulis Generalibus aa. 1637 et 1641 agitata*, in EphCal 41(1972), 266-274; 42(1973), 17-26, 64-74, 163-168, 195-200.

*Acta Capituli Generalis anno 1659 celebrati*, in ASchP 1(1936), 7-24 (kny: *Acta Capituli Generalis anno 1659 celebrati (primi a restituta religione, anno 1656)*, Romae,

1936).

*Acta Capituli Generalis anno 1671 celebrati*, in ASchP 2(1937), 5-17. *Acta Capituli Generalis anno 1671 celebrati*, in ASchP 2(1937), 18-31 (kny: *Acta Capitulorum Generalium annis 1665 et 1671 celebratorum*, Romae, 1937).

*Acta Capituli Generalis anno 1677 celebrati*, in ASchP 3(1938), 3-14. *Acta Capituli Generalis anno 1683 celebrati*, in ASchP 3(1938), 15-31 (kny: *Acta Capitulorum Generalium annis 1677 et 1683 celebratorum*, Romae, 1938).

*Acta Capituli Generalis anno 1686 celebrati*, in ASchP 4(1939), 3-19. *Acta Capituli Generalis anno 1692 celebrati*, in ASchP 4(1939), 20-36 (kny: *Acta Capitulorum Generalium annis 1686 et 1692 celebratorum*, in Romae, 1939).

*Acta Capituli Generalis anno 1698 celebrati*, in ASchP 5(1940), 3-17. *Acta Capituli Generalis anno 1700 celebrati*, in ASchP 5(1940), 18-30 (kny: *Acta Capitulorum Generalium annis 1698 et 1700 celebratorum*, Romae, 1940).

*Acta Capituli Generalis anno 1712 celebrati*, in ASchP 6(1941), 3-18 (kny).

*Acta Capituli Generalis anno 1718 celebrati*, in ASchP 7(1942), 3-26 (kny.)

*Acta Capituli Generalis anno 1724 celebrati*, in ASchP 8(1943), 3-14. *Acta Capituli Generalis anno 1730 celebrati*, in ASchP 8(1943), 15-21 (kny: *Acta Capitulorum Generalium annis 1724 et 1730 celebratorum*, Romae, 1943).

*Acta Capituli Generalis anno 1736 celebrati*, in ASchP 9(1950), 3-17. *Acta Capituli Generalis anno 1742 celebrati*, in ASchP 9(1950), 18-30 (kny: *Acta Capitulorum Generalium XVII et XVIII annis 1736 et 1742 celebratorum*, Romae, 1950).

*Acta Capituli Generalis anno 1748 celebrati*, in ASchP 10(1951), 3-16. *Acta Capituli Generalis anno 1754 celebrati*, in ASchP 10(1951), 17-34 (kny: *Acta Capitulorum Generalium XIX et XX annis 1748 et 1754 celebratorum*, Romae, 1951).

*Acta Capituli Generalis anno 1760 celebrati*, in ASchP 11(1952), 61-80 (kny: *Acta Capituli Generalis XXI anno 1760 celebrati*, Romae, 1952).

*Acta Congregationis Sexennialis anni 1766*, in ASchP 15(1956), 1-9.

*Acta Capituli Generalis anno 1772 celebrati*, in ASchP 12(1953), 1-19 (kny: *Acta Capituli Generalis XXII anno 1772 celebrati*, Romae, 1953).

*Acta Congregationis Sexennialis anni 1778*, in ASchP 15(1956), 1-9 (kny: *Acta Congregationis Sexennialis annis 1766 et 1778 celebratae*, Romae, 1956).

*Acta Capituli Generalis anno 1784 celebrati*, in ASchP 13(1954), 3-17. *Acta Capituli Generalis anno 1796 celebrati*, in ASchP 13(1954), 18-34 (kny: *Acta Capitulorum Generalium XXIII et XXIV annis 1784 et 1796 celebratorum*, Romae, 1954).

*Capitula Generalia ab anno 1830 ad annum 1898 Romae frequentata*, in EphCal 14(1955). Csak a résztvevők névsorát és választásokra vonatkozó adatokat közli.

A novíciusok számára írt regulák magyarországi kiadásai: *Regulae novitiorum Relig. CC. RR. PP. M. Dei Sch. Piar.*, Kalocsa, 1772. *Institutiones vitae religiosae in usum CC. RR. PP. Matris Dei Schol. Piar.*, Vác, 1896. Ezen kívül több mint 30 darab 18. századi kéziratos másolata található a podolini és privigyei rendházak könyvtáraiból származó kéziratok között (SNK ALU RHKS 1536-1730 passim).

Német fordítása laikus testvérek számára: *Novitzen Reglun deren Fratern Operarien insgemein Conversen oder Lai-Brüder genannt der Religion Clericorum*

Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum (kézirat: Privigye, 1759: SNK ALU RHKS 1700; másik, közel egykorú példánya MPRKL, Ms., For. 5/117).

A piarista rendre vonatkozó pápai dokumentumok (amelyeket kivonatosan a Konstitúciók kiadásainak jegyzetei is közölnek):

[MADEYSKI], Aegidius a S. Joseph, *Privilegia seu Constitutiones Apostolicae Scholarum Piarum cum brevis historia de initiis Religionis*, Varsavia, 1736.

*Bullarium religionis Scholarum Piarum*, Matritii, 1899. Pótlások: [PICANYOL, Leodegarius], *Supplementum ad Bullarium Scholarum Piarum*, in ASchP 8(1943), 22-35, 9(1950), 31-33, 10(1951), 35-39.

*Documentos fundacionales de las Escuelas Pias*, ed. LESAGA, J. M.–ASIAIN, M. A.–LECEA, J. M., Salamanca, 1979. Tartalma: Konstitúciók (1622), pápai bullák és brévék (1617–1731) spanyolul.

*Documenti fondazionali delle Scuole Pie*, Seconda parte: *Documenti pontifici* [6 darab, 1614–1731], in Ricerche 17-18(1997–1998):52-55, inserto.

Egyes bullák alkalmilag külön nyomtatványként is megjelentek, pl. a rendnek a felsőszintű oktatásban a jezsuiták támadásaival szembeni jogait biztosító „Nobis quibus”: CLEMENS XII., *Constitutio, in qua ... decernitur, ad Clericos ... qui a Scholis Piiis denominantur, pertinere munus tradendi prima rudimenta literarum ...*, Viennae, 1731 (ÖNB, 300.143-C).

További irodalom a rend jogi helyzetéről: [HÁM Antal], *Egyházi kiváltságaink*, in Kal 11(1905/1906):8, 11-12; 11(1905/1906):9, 10-12; 11(1905/1906):10, 10-12. OCSKÓ Lajos, *Rendünk egyházi kiváltságai*, in Kal 17(1911/12), 164-166, 184-191, 211-214. HORVÁTH Jenő, *A Codex Juris Canonici kánonjai és rendünk*, 1925 (kézirat: MPRKL, Zimányi Gyula hagy., Mk).

#### 2.2.4. Piarista lelkiesség és pedagógia

Apologetikus írások: [SAMPEDRO USTARROZ], Joannes a Jesu Maria OCD, *Liber de pia educatione sive cultura pueritiae* [1602], in EphCal 2(1902), 153-155, 185-187, 3(1903), 2-4, 75-77, 103-105 = [ed. Claudio VILÁ PALÁ], in ASchP 8(1984):16, 209-225. CAMPANELLA, Thomas OP, *Liber apologeticus contra impugnantes Institutum Scholarum Piarum* [1632], ed. Leodegarius PICANYOL, in EphCal 1(1932), 170-177, 217-223, 258-263 (kny: Roma, 1932 [BPCal, 1]). Újabb kiadás K. JENSEN és A. K. LIEBREICH szerkesztésében és angol fordításában: ASchP 8(1984):15, 29-76. Magyarul: CAMPANELLA, Tommaso, *A Kegyes Iskolák védelmében (1632, részletek)*, ford. MEDVIGY Mihály, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 5). [BENEDICTI], Joannes a S. M. Magdalena, *Scholae Piae seu de origine, progressu, instituto, utilitate, etc. Piarum Scholarum*, Cracoviae, 1646; Varsaviae, 1649.

Magyar nyelvű írások:

VÁRY Gellért, *A kegyesrend szelleme* [filozófiai esszé], in Szabad Egyház 4(1872):5(jan. 9.)–12(jan. 17.) CSAPLÁR Benedek, *A spanyol kegyesrendiek szellemi mozgalmairól* [Jofre József guanabacoa-i házfőnök levelei Kubából, 1868–1873], in Új Magyar Sion 4(1873), 858-862.

SÍK Sándor, *A piarista szellem*, in *Ért/Bp* 1917/18, 3-9 = Kal 1964, febr. = UÓ, *Válogatott írásai: Kereszténység és irodalom*, s. a. rend. RÓNAY László, Bp., 1989, 166-173. SCHÜTZ Antal, *A kegyeletes lelkiület és dogmatikai indítékai*, in UÓ, *Az Ige szolgálatában*, Bp., 1928, 8-14 = SÍK S., *i. m.*, 295-307. KISPARTI János, *A piaristák pedagógiája*, in *Magyar Középiskola* 24(1931), 115-119. GERENCSÉR István, *A piaristák és a gyakorlati oktatás*, in *Magyar Középiskola* 32(1939), 277-280 [hagyományok, debreceni kereskedelmi tagozat]. KARL János, *A piarista iskola*, in *Ért/Kolozsvár* 1942/1943, 7-15. HEGYI Ferenc, *A háromszáz éves piarista rend a gyakorlati irányú oktatás szempontjából*, in *Ért/Debrecen/Kereskedelmi középiskola* 1942/1943, 3-5 = *Háromszáz éves a magyar piarista rend*, in *Kereskedelmi Szakoktatás* 50(1942/1943), 77-84. MAGYAR István, *Piarista szellem – piarista nevelés*; in *Tatatóvárosi Hírlap* 6(1942):47 (nov. 21.). SCHÜTZ Antal, *A piarista eszmény*, in *Ekr:MPR300*, 391-395 = SÍK S., *i. m.*, 311-317. MEGYER József, *A piarista szellem*, in *Ért/Szabadka* 1942/1943, 4-11 = *Magyar Szemle* 43(1942), 229-234 (rövidítve) = SÍK Sándor, *A szeretet pedagógiája: Válogatott írások*, s. a. rend. RÓNAY László, Bp., 1996, 265-275. OHMACHT Nándor, *A piarista pedagógia szelleme*, in *Ért/Bp* 1947/1948, 8-14 = *Ért/Mosonmagyaróvár*, 6-12 = SÍK Sándor, *A szeretet pedagógiája, i. m.*, 283-295.

FEKETE Antal, *La „pietas” come elemento essenziale della nostra vita religiosa e parte integrante del nostro carisma*, in *EphCal* 49(1980), 175-179 = *A pietás, mint rendi azonosságunk lényeges tartozéka, rendi karizmánk része*, in *Mi, Piaristák* 9(2000), május, 12-14. SZABÓ István, *A technikai kor embere és a piarista pedagógia*, in *Karácsonyi Füzet* 1965, 12–24. BALOGH Péter, *A piarista hivatás a ferences és bencés szerzeteseszemély tükrében*, in *Karácsonyi Füzet* 1978, 39–48. FÓRIÁN-SZABÓ Zoltán, *Nevelés a piarista gimnáziumban*, in *Helyi nevelési rendszerek, önfejlesztő iskolák*, szerk. KOMLÓSSY Ákos, Bp., 1990, 97-105. RÓNAY László, *A piarista szellem*, in *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 28(1993), 15-20. JELENITS István, *Piarista lelkeség*, in *Távlatok* 15(1994), 67-72 = SÍK Sándor, *A szeretet pedagógiája, i. m.*, 275-282 = *Ekr:Szeged* 275, 110-113. HAVAS Ferenc, *Az erényekre „édesgetés” alapjai: A piarista nevelés tapasztalati megközelítése*, in *Jel* 11(1999):3, 80-81. MÉSZÁROS Gábor, *A piarista nevelés*, Budapest, 2000 (Piarista tanulmányok, 1) = *Évk/Vác* 2004/2005, 79-83. JELENITS István, *A „peculiaris cura” és az egyetemes szerzeteseszemély (1962)*, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 2). DIVIZIA, Annibale, *Az Egyház sajátos piarista szolgálata (1996)*, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 8). ORBÁN Csaba, *A piarista nevelés*, in *Karácsonyi Füzet* 2003, 14–20. BODÓ Márta, *A piarista nevelés elvei és gyakorlata*, in *Keresztény Szó* 16(2005):10, 29-32 (kolozsvári szempontból, főként Karl János nyomán).

### 3. ÁLTALÁNOS RÉSZ: A MAGYARORSZÁGI PIARISTA RENDTARTOMÁNY TÖRTÉNETE

#### 3.1. LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

##### *3.1.1. A magyarországi tartományfőnökség levéltára*

A magyarországi piarista tartományfőnökség levéltárából alakult ki az MPRKL, így ennek történetéről ld. az 1.3.2. fejezetet. Az 1809-ben Dományi Márk és Hege-dűs Alajos által rendezett, majd 1920–1922 között Jászai Rezső által átrendezett iratanyag újrendezése 2005-ben kezdődött meg, és az 1848 előtti rész (APHV) rendezése 2007-re befejeződött. Ennek során rekonstruáltam az 1809-ben kialakított levéltári rendet, úgy, hogy elhelyeztem benne az addig rendezetlenül maradt 1848 előtti iratokat is. A tartományfőnökség levéltára tehát jelenleg két állagra oszlik. Az egyik (APHV) az 1848 szeptembere előtt, a másik (APHN) pedig az utána keletkezett iratokat tartalmazza. (Egyes kötetek átnyúlnak a kronológiai határon.) A két állag fölépítése a következő:

A) Archivum Provinciae Hungariae vetus (periodus prima, APHV), 1628–1848(1883), (kb. 15,00 fm). Az alábbi sorozatokból és alsorozatokból áll:

Foruli, 1628–1848(1883) (kb. 6,40 fm): 1. Bisztriczium et Media, 1718–1845; 2. Breznóbánya, 1628–1857; 3. Carpona, 1718–1842; 4. Cibinium, 1712–1846; 5. Claudiopolis, 1774–1847; 6. Colocza, 1742–1848; 7. Debreczinum, 1719–1890; 8. S. Georgius, 1684–1850; 9. Ginsium, (1675)1776–1813; 10. Kanischa, 1764–1842; 11. Karolinum, 1725–1848; 12. Kecskemétinum, 1713–1845; 13. Nitria, 1698–1838; 14. Óvárinum, 1721–1848; 15. Pesthinum, 1717–1848; 16. Podolinum, 1671–1847; 17. Prividia, 1666–1848; 18. Rosenberga, (1697)1725–1843; 19. Schemniczinum, 1776–1847; 20. Szegedinum, 1719–1847; 21. Szigethum, 1729–1842; 22. Tata, 1761–1845; 23. Temesvarinum (S. Anna), 1746–1847; 24. Trenchinium, 1776–1846; 25. Sátoralja-Újhelyinum, 1721–1834; 26. Vacium, 1714–1846; 27. Veszprimum, 1716–1844; 28. Theresianum Vacziense, 1768–1785; 29. Krajova, Szenczinum, Tallós, 1732–1804; 30. Fundationes meditatae (meg nem valósult alapítási tervek), 1702–1848; 31. Convictus Nitriensis, S. Annensis et Debreczinensis, 1705–1792; 32. Pauperes studios (a szegény diákokat támogató alapítványok iratai), 1718–1799; 33. Juventus Scholastica (a piarista iskolák és konviktusok diákjainak létszámáról készült kimutatások), 1757–1843; 34. Studiorum systema (a piarista és egyéb iskolák tanrendjére vonatk. iratok), 1752–1845; 35. Sanctus Pater Noster (Kalazanci Szt. Józsefre és kanonizációjára vonatk. iratok), 1677–1829; 36. Venerabiles (a rend szentéletű tagjaira vonatk. iratok); 37. Rescripta generalium, 1706–1804; 38. Capitula generalia, ordinationes generalium, 1641–1795; 39. Visitationum decreta (a

Szentszék vagy a generális megbízásából rendtartományba küldött vizitátorok rendelkezései), 1696–1726; 40. Provincia (a rendtartomány egészére, különösen refomjára vonatk. iratok), 1690–1848; 41. Ecclesiastica (általános egyházi ügyekre vonatk. iratok és másolatok), 1678–1838; 42. Religiosorum (más szerzetesrendekre vonatk. iratok és másolatok), 1658–1825; 43. Varia (vegyes iratok), 1734–1834; 44. Fassionnes collegiorum, 1766–1786; 45. Contributiones (az egyházi jövedelmek után fizetendő honvédelmi hozzájárulás), 1717–1781; 46. Res pecuniaria nostrorum (a rendtagok anyagi ügyei, elősorban hagyatéki ügyek), 1699–1848(1880); 47. Benemeriti (a rend kiválóságainak életrajzai); 48. Delicta, 1680–1808; 49. Professorium (a rendi növendékek képzési rendjére vonatk. iratok), 1757–1848; 50. Novitiatus, 1739–1827; 51. Calculus docentium (a piarista tanárok minősítései), 1766–1848; 52. Calculus studentium (a rendi növendékekről készült jelentések), 1784–1848; 53. Calculus novitiorum (a novíciusokról készült kimutatások), 1717–1848; 54. Obligatoriales (kötelezvények), 1714–1846; 55. S. P. seu Scholae Piae (a piarista rend egészére vonatkozó szentszéki rendeletek és egyéb iratok), 1669–1806; 56. S. J. seu Societas Jesu (a jezsuita rendre vonatk. iratok), 1750–1801; 57/A. Diaria litterarum provincialium (tartományfőnöki levelezési naplók), 1785–1848; 57/B. Concepta litterarum provincialium (tartományfőnöki levelezési fogalmazófüzetek), 1730–1848; 58/A. Capitula provincialia, 1688–1848; 58/B. Capitula localia, 1771–1844; 58/C. Acta visitationis provinciae (tartományfőnöki vizitációk iratai), 1761–1848; 58/D. Familiae religiosae (éves névtárak, részben nyomtatottak), 1703–1848; 58/E. Encyclicae provincialium (tartományfőnöki körlevelek), 1734–1847; 58/F. Rationes provincialium (a tartományfőnökség pénzügyi számadásai, és egyéb pénzügyi iratai), 1739–1847; 58/G. Consistoria provincialia (rendtartományi konzisztórium jegyzőkönyvei), (1743)1823–1847; 59/A. Ordinarii (püspököknek és érsekeknek, valamint helynökeiknek a tartományfőnökökhöz intézett levelei), 1734–1846; 59/B. Directores regii (tankerületi főigazgatóknak a tartományfőnökökhöz intézett levelei), 1776–1843; 59/C. Subsidium regium (a rendtartomány állami támogatására vonatk. iratok), 1778–1847; 60. Varia causae nostrorum (a rendtagok személyes ügyei), 1747–1845; 61. Léva, 1807–1842; 62. Buda, 1830–1883; 63. Nagybecskerek, 1842–1847.

Libri ad gubernium spectantes, 1692–1881 (39 kötet, 1,40 fm): Lib. 1–5: Archivum vetustissimum, 1692–1760; 6–8: Protocolla, 1699–1793; 9–10: Capitula provincialia et generalia, 1723–1858; 11–16: Bullaria et formularia, 1742–1812; 17–23: Rullae, 1757–1881; 24–28: Familiae, 1731–1856; 29–31: Suffragia, 1727–1856; 32–34: Historia Provinciae, 1802–1866; 35–39: Libri rationum, 1790–1848.

Intimata regia, 1735–1828 (17 kötet mutatóval, 2 csomó, 0,70 fm).

Divisiones, 1704–1848 (kb. 5,00 fm): I. Professiones et scrutinia (fogadalmak, vagyonlemondó nyilatkozatok, és a fogadalmakat megelőző szavazások jegyzőkönyvei), 1704–1848; II. Patentes redditae (a házfőnökök, asszisztensek és konzultorok kinevezési okmányai, amelyeket megbízásuk lejártával visszaadtak), 1787–1841; III. Status domorum (kimutatások a rendházak vagyoni helyzetéről), 1741–1848; IV. Propositiones examinium studentium nostrorum (a rendi növendékek el-

végzett tanulmányinak és féléves vizsgáinak anyaga), 1780–1848; V. Reculae nostrorum (piaristák személyes használati tárgyairól készült leltárak, jelentős részben könyvjegyzékek), 1777–1847; VI–VIII. Litterae missiles (a tartományfőnökséghez intézett levelek), 1718–1848 (rendezetlen).

Diplomata foundationum (a piarista rendházak alapítóleveleinek privilegialis formában kiállított királyi megerősítései), 1671–1844 (33 darab, 1,30 fm).

Inventaria archivi (a tartományfőnöki levéltár leltárai és leltárkönyvei, 1698–1809(1946) (2 füzet, 2 kötet, 0,10 fm).

B) Archivum Provinciae Hungariae novum / Magyarországi tartományfőnökség új levéltára (periodus secunda, MTÜL, APHN), (1824)1848-tól (rendezetlen). Az állag főbb, rendezés előtt álló sorozatai a következők: Tartományfőnöki iktatott levelezés; Iktató- és mutatókönyvek; Iktatás nélküli levelezés; Vegyes ügyek (kiemelt ügyek); Tartományi káptalanok iratai, 1852-től; Házi gyűlések és káptalanok jegyzőkönyvei, 1852-től; Konzisztórium jegyzőkönyvek 1848–1987; Status domorum in capitulo provinciali exhibiti, 1852–1918; Familiae domorum, 1849-től; Informationes de religiosis, 1852–1879; Rullae (rendi anyakönyvek), 1824–1950; Kegyeletes életrajzok (suffragia), 1857–1983; Építkezési iratok, 1888-tól; Piarista Hírek, 1943–1986; Szabályzatok, 1848–1978.

### 3.1.2. Külső vizitációs és vizsgálati iratok

Giovanni Crisostomo Salistri 1690–1692-ben Alessio Armini gen. megbízásából vizitálta a lengyelországi provinciát, Magyarországon 1690 nyarán volt. A vizitáció iratai: Acta et memoria visitationis Polonicae (AGSP, Reg. Prov. 56, ° 46). Iter Polonicum (uo., Reg. Serv. Dei 62, n° 28). Epistolae autobiographicae (AGSP, Reg. Serv. Dei 64). Consilia visitatoris generalis Joannis Salistri [Podolini], 1691 (Univerzitná knižnica v Bratislave / Pozsonyi Egyetemi Könyvtár, Ms 237). Irodalom: Vö. SÁNTHA, *Armini*, in EphCal 32(1963), 59. SÁNTHA, *Salistri*, in EphCal 33(1964), 305-308. TOSTI Osvaldo, *Il P. Gian Crisostomo Salistri visitatore a commissario generale del Centro Europa [1690–1692]*, in ASchP 18(1994):35, 117-164. A podolini utasítások zenéről szóló részének kiadása: KAČIC, Ladislav, *Hudba a hudobníci piaristického kláštera v Podolíni v 17. a 18. storočí*, in Musicologia Slovaca et Europea 19 (1993), 79-107: 96-98.

Giovanni Francesco Foci generális vizitációjának leírása, 1695/1696: AGSP, Reg. Gen. 64. Szövegkiadás: TOSTI, Osvaldo, *Visitatio generalis et Apostolica Provinciarum et Ultramontanarum in Germania et Polonia (1695) [1695/1696]*, in ASchP 19(1995):38, 1-67; 20(1996):39, 45-120; 20(1996):40, 95-149. A vizitáció alkalmával készült kötet: Germania et Hungaria Scholarum Piarum, in quo primaeva historia continetur domorum, religiosorum, eventuum etc. illarum provinciarum (kézirat: AGSP, Reg. Hist-Bibl. 23. Kivonatos kiadása: GARMS, Jörg, *Materialien zur Kunsttätigkeit der gegenreformatrischen Orden in Österreich und in anderen Ländern der Habsburgermonarchie bis 1800, VI–VIII: Das Archiv des Piaristenordens*, in Römische Historische Mitteilungen, 40(1998), 419-423; 41(1999), 189-222; 42(2000), 351-381, 43(2001),



631-651. A vizitációs utasítások a magyar viceprovincia számára, 1696: MPRKL, APHV, For. 39, Fasc. 1. N° 2. A vizitációról ld. még: SÁNTHA, *Foci*, in EphCal 32(1963), 171-172, 302-303.

Kollonich László kalocsai érsek iratai, aki a Helytartótanács megbízásából vizsgálta a piarista rend fegyelmét és anyagi viszonyait, 1808–1815: Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, Kalocsai Érseki Hivatal, Egyházkormányzati iratok (I.1.a), Iskolai iratok, Piaristák (0,15 fm). Az iratok között vannak az akkori piarista kollégiumok alapítóleveleinek másolatai is. Vö. *A Kalocsai Érseki Levéltár: Levéltárismerető*, szerk. LAKATOS Adél–LAKATOS Andor–SZABÓ Attila, Kalocsa, 2002 (A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai, 2), 73. A magyarországi tartományfőnökség iratai a vizsgálattal kapcsolatban, 1804–1815: MPRKL, APHV, For. 40, Fasc. 4.

Scitovszky János esztergomi érsek 1851/1852. évi apostoli vizitációjának iratai, aki a rendtagok 1848/1849. évi szerepét is vizsgálta: Prímási Levéltár (Esztergom), Archivum Ecclesiasticum, Scitovszky János prímás iratai, Cat. 22, 1419-1420. csomók. (0,75 fm). Vö. *Útmutató az esztergomi Prímási Levéltárhoz: Archivum Ecclesiasticum*, I-II, szerk. Bónis György, Budapest, 1964 (Levéltári leltárak, 24), 91-92.

Váry Gellért generális asszisztens vizitációjának könyve, 1911: Liber visitationum domorum Prov. Hungariae anno 1911 peractarum (AGSP, Reg. Gen. 67.) Tartalmazza Váry Gellértnek a 24 akkori magyarországi rendházról készült tollrajzait is. A vizitációs jegyzőkönyv másik példánya: MPRKL, APHN, Tartományfőnöki levelezés, Vegyes ügyek.

Kanter Károly esztergomi kanonoknak, mint a magyarországi rendtartomány apostoli vizitátorának iratai, 1919–1920: Prímási Levéltár (Esztergom), Kanter Károly hagyatéka.

A főnti és egyéb vizitációkkal kapcsolatban további adatok találhatóak az egyes vizitált rendházak krónikáiban és másolati könyveiben is.

### 3.1.3. A romániai és szlovákiai rendtartományok levéltári anyaga

A romániai tartományfőnökség levéltára, 1921–1940: MPRKL, Romániai Tartományfőnökség levéltára (0,84 fm).

A romániai megbízott tartományfőnök (delegatus generalis, Temesvár) iratai, 1940–1946: Gyulafehérvári Érseki és Főkáptalani Levéltár, A kolozsvári piaristák levéltára, A dél-erdélyi (temesvári) rendtartomány[] iratai (V/2/e), 1940–1946 (0,12 fm). Vö. SZÖGI László, *A Gyulafehérvári Érseki Levéltár és az Erdélyi Katolikus Státus Levéltára, I: 1429–2000: Repertórium* Gyulafehérvár–Budapest, 2006 (Erdélyi római katolikus levéltárak, 1), 255.

A szlovák rendtartomány levéltára, 1930–1950: Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Slovenský provinciálny piaristov v Nitre a Trenčine (0,45 fm). Vö. *Štátny Slovenský Archív v Bratislave: Sprivodca por archívnych fondoch*, III, spracovali Jozef WATZKA–Marián R. ZEMENE, Bratislava, 1966 (Edícia sprivodcov po štátnych archívoch na Slovensku, 12), 218.

## 3.2. ÁLTALÁNOS IRODALOM

## 3.2.1. Magyar egyház- és művelődéstörténeti összefoglaló művek

KARÁCSONYI János, *Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban 970-től 1900-ig*, Nagyvárád, 1906. 3. jav. kiad.: Veszprém, 1929; reprint: Bp., 1985.

HERMANN Egyed, *A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig*, München, 1973, (*Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae*, 1); 2. jav. kiad.: 1983.

BALOGH Margit–GERGELY Jenő, *Egyházak az újkori Magyarországon 1790–1992: Adattár*, Bp., 1996 (História Könyvtár: Kronológiák, adattárak, 4).

GERGELY Jenő–KARDOS József–ROTTLER Ferenc, *Az egyházak Magyarországon Szent Istvántól napjainkig*, Budapest, 1997.

*A magyar kereszténység ezer éve / Hungariae Christianae Millennium* [a Vatikáni Múzeumokban és a Magyar Nemzeti Múzeumban 2001/2002-ben rendezett kiállítás alkalmából kiadott tanulmánykötet és katalógus], szerk. ZOMBORI István–CSÉFALVAY Pál–Maria Antonietta DE ANGELIS, Bp., 2001.

*Magyar művelődéstörténet*, szerk. DOMANOVSKY Sándor et al., III: *A kereszténység védőbástyája*, szerk. LUKINICH Imre; IV: *Barokk és felvilágosodás*, szerk. WELLMANN Imre; V: *Az új Magyarország*, szerk. MISKOLCZY Gyula, Bp., [1939–1942].

*Magyar művelődéstörténet*, szerk. KÓSA László, írták BERTÉNYI Iván, BITSKEY István, BÓNA István, FODOR István, KÓSA László, SZEGEDY-MASZÁK Mihály, TÓTH István György, VALUCH Tibor, Bp., 1998; 2. jav. kiad. Osiris, 2002.

MÉSZÁROS Ferenc, *A magyarországi kath. gymnasiumok története a gymnasiumi tanügy általános történetének vázlatával, különös tekintettel az iskolai és összes ösztöndíj alapítványokra*, I-II, Buda, 1865 (II. része 60 gimnázium történetét adja elő).

VÁROSY Gyula–WEISER Frigyes, *A katolikus iskolaiügy Magyarországon, II: Literae authenticae exhibentes origines Scholarum Hungariae, quas pro informanda juventute post cladem ad Mohács viri catholici condiderunt et dotarunt, reges apostolici confirmarunt*, Fasc. 1-3, Colocae, 1882–1885. FINÁCZY Ernő, *A magyarországi középiskolák múltja és jelene*, Bp., 1896.

MÉSZÁROS István, *Az iskolaiügy története Magyarországon 996–1777 között*, Bp., 1981. Uő, *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996–1948 (Általánosan képző középiskolák)*, Bp., 1988. Uő, *A magyarországi római katolikus tanügyigazgatás történeti áttekintése*, in MEV 1(1989), 221–256. Uő, *Magyar iskolatípusok, 996–1990*, Bp., 1991 (A magyar neveléstörténet forrásai, 6); 2. kiad.: Bp., 1995. Uő, *A magyar nevelés- és iskolatörténet kronológiája, 996–1996*, Bp., 1996. Uő, *A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon*, Bp., 2000.

*A magyar nevelés története*, főszerk. HORVÁTH Márton, I: [1000–1849], írták BAJKÓ Mátyás, KOMLÓSI Sándor, KOSÁRY Domokos, KÖPECZI Béla, MÉSZÁROS István, OROSZ Lajos, Bp., 1988; II: [1849–1919], írták FELKAI László, ZIBOLEN Endre, Bp., 1993.

Összehasonlítául a többi tanítórendekkel: *Tanítórendjeink és a magyar iskolaiügy*, in Magyar Középiskola 1-3(1908–1910). Tartalma: I. MÁZY Engelbert, *Szent Benedek és*

rendje, in 1(1908), 404-418. II. BÉKEFI Remig, *A ciszterciek tanító tevékenysége*, in 1(1908), 529-546. III. LAKATOS Vince, *A csornai premontrei kanonokrend tanítórendi működése*, in Magyar Középiskola 2(1909), 90-102. IV. TAKÁCS Menyhért, *A jászóvári premontrei kanonokrend*, in 2(1909), 273-284. V. DAMIÁN János, *Jézustársasága a középiskolában*, in Magyar Középiskola 2(1909), 405-416. VI. FRIEDREICH Endre, *A kegyes-tanítórend és iskolái*, in Magyar Középiskola 2(1909), 597-617. VII. MONAY Ferenc, *A minoritarend a magyar középiskolákban*, in Magyar Középiskola 3(1910), 1-15. HETS J. Aurélián, *A jezsuiták iskolái Magyarországon a 18. század közepén*, Pannonhalma, 1938 (Kolozsvári-szegedi értekezések a magyar művelődéstörténelem köréből, 38). KISBÁN Emil, *A pálosok és a tanügy*, in Regnum 1938–1939, 267-306. OLASZ Péter, *A Jézus társaság nevelésügyi jelentősége*, in Magyar Paedagogia 1940, 360-364. SZÁNTÓ Konrád, *Ferences iskolák*, in Vigilia 32(1967), 305-308.

### 3.2.2. Magyarországi piarista rendtörténeli összefoglaló művek

A magyarországi piarista rendtörténet monográfiájának megírását és közrebo-csátását a rendtartomány vezetői már XVIII. században tervezték, de az végül csak 1943-ban valósult meg. Vö. NYERS Lajos, *A piarista levéltárügy és rendtörténetírás*, in *Emlékkönyv Szentpétery Imre születése hatvanadik évfordulójának ünnepére*, Bp., 1938, 335-347. BALANYI György, in MPRT, 1-13.

A rendtartomány történetét először – még sokkal inkább kortársként, mint történészként – MÖSCH Lukács, a privigyei rendház 1688 decemberében kinevezett rektora foglalta össze abban a kötetben, amelyben a privigyei rendház krónikáját is vezette: *Annales huius Provinciae Nostrae atque inprimis totius Religionis Scholarum Piarum; Continuatio enarrationis, praesertim tamen quoad Provinciam nostram Polono-Hungaricam, 1656–1692* (MPRKL, Acta domus Prividiensis, Lib. 2, pars IV, pp. 1-121). Ezt egészen *commisarius generalis*-á való kinevezéséig, 1692-ig vezette (azt követően csupán 1721-ben toldottak hozzá egy oldalnyi bejegyzést), majd azután a tartományi levéltár egyik kötetében újból összefoglalta a rendtartomány történetét, még hozzá két változatban is. Az egyik az 1666–1692 között eseményeket kíséri végig: *Epitome initiorum, fundationum et progressus Cler. Reg. Paup. Matris Dei Schol. Piar. in Hungaria* (MPRKL, APHV, Lib. 1, pars I, 1-45). Ugyanekkor készített egy bővebb krónikát is, amelyet ő és utódai egészen 1723-ig vezettek folyamatosan: *Historia memorabilium maiorisque momenti et literae in negotiis domorum et Provinciae Hungaricae Scholarum Piarum* (MPRKL, APHV, Lib. 5, pars II, pp. 1-168). E munkának azonban a rendtartomány egészét tekintve sokáig nem akadt folytatója, csupán rendházi krónikákat vezettek.

Giovanni Felix Arduini generális utasítására (ld. a 2.2.1. fejezetet) 1740-ben elkészítették a legtöbb akkori magyarországi rendház rövid történetét. Ezek ma az AGSP-ben találhatóak: Reg. Prov. 54, passim (Privigye, Szentgyörgy, Nyitra, Vác, Kecskemét, Korpona, Nagykároly, Veszprém, Beszterce, Szeged, Tokaj, Rózsahegy). A tokaji összeállítás egy másik példánya: MPRKL, APHV, For. 25, Fasc. 1, N<sup>o</sup> 3.

1756-ban a Bajtay Antal tartományfőnök vezetésével tartott nyitrai tartományi káptalan előírta, hogy a házfőnökök gondoskodjanak rendházuk történetének megírásáról és hozzák el azt a következő, három év múlva esedékes káptalanra, hogy ezek alapján a kinevezendő *annalista* megírhasa a rendtartomány történetét. Vö. NYERS, *i. m.*, 340-341, *MPRT*, 1, 84). Néhány ilyen rendháztörténet fenn is maradt (Nyitra, Korpona, Szentanna): MPRKL, Ms., Ser. alt. 3.

Rendtartományi történetírót azonban csupán az 1782-ben tartott káptalan nevezett ki HORÁNYI Elek személyében. Ő azonban a rendtörténet helyett más munkákkal foglalatzkodott, illetve egy rendi irodalomtörténeti lexikont állított össze: *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, I-II. Budae, 1808–1809.

Megbízott historikus helyett 1760-ban KÁCSOR Keresztély privigyei novíciusmester látott hozzá a rendtartomány történetéhez:

KÁCSOR Christianus, *Historia de ortu et progressu Provinciae Hungariae Cler. Reg. Pauper. Matris Dei Schol. Piarum*, 1772 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 14). Beosztása: Pars I: 1631–1721, ezen belül először az események a provinciálisok szerint fejezetekre osztva, majd külön fejezetek a káptalanokról, a privigyei rendház történetéről házfőnökök szerint, és a novíciusok fölvételéről. Pars II: 1721–1738, a további részek nem készültek el. Vö. FRIEDREICH, *Kácsor*, 47-52. Valószínűleg ennek előmunkálataként készült egy másik kézirata: *Adversaria pro annalibus Provinciae Hungariae ab anno 1674 ad annum 1721 (Annales antiqui)*, (MPRKL, Ms., Ser. alt. 13). Éves bontásban tárgyalja az eseményeket. Kácsor 1782-ben a rendtartomány levéltárosa lett Pesten (ld. fönt) és a kezébe került újabb források nyomán újból megírta a rendtartomány történetét:

KÁCSOR Christianus, *Epitome initiorum, foundationum et progressus ... sive Annales Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum Provinciae Hungariae ab Anno Domini 1666 ad usque Annum Domini 1784, 1788* (kézirat: MPRKL, Ms., For. 6/33). Beosztása: Pars 1: éves bontásban, de az „Adversaria”-nál kisebb terjedelemben tárgyalja az eseményeket 1784-ig; Pars 2: megíúsult alapítások (31 eset), egyetemes káptalanok és provinciálisok jegyzéke. Munkájából 1789-ben rövid kivonatot is készített Kovachich Márton György számára: *Praenotata pro historia litteraria ordinis Scholis Piis in Hungaria*, 1789 (kézirat: OSzK Kt, Fol. Lat. 2688), ff. 4-9: A magyar rendtartomány története, 1666–1780, évenkénti bontásban. Végül 1790-ben Kácsor hozzáfogott egy még részletesebb munkához is, de annak csak első, egyetemes rendtörténeti fejezete készült el (ld. a 2.2.1. fejezetet).

1802-ben újból megkezdték a rendtartomány krónikájának rendszeres vezetését, amelyet a 1866-ig folytattak: *Historia Provinciae Hungariae*, I: 1802–1816, II: 1817–1840, III: 1841–1866 (MPRKL, APHV, Lib. 32-34).

Az első nyomtatott áttekintések a piaristák magyarországi történetéről:

TAPOLCSÁNYI Gergely, *Szent Kalazantzius József ábitatos iskoláktól nevezetett szerzetes rend' fundátorának sommás élete*, Kalocsa, 1772, a rend közép-európai és magyarországi megalapításáról: 278-298, 393-424.

[KÁCSOR Keresztély], *Chronologisches Verzeichniss der für die Piaristen gestifteten*

*Wohnhäuser in Ungarn*, [ford. KOVACHICH Márton György], in *Merkur von Ungarn* 2(1787), 402-470. Eredeti kézírata: *Domus Scholarum Piarum, convictus et semina-ria, item domus abolitae ac professores altiorum studiorum ab anno 1666 ad 1780*, Pest, 1783 (MPRKL, Ser. alt. 12).

SIMONCHICZ Innocentius, *Memoria familiae Calasantinae, in Marmatia adnotata* [Kalazancius származásáról, a rend alapításáról és magyarországi fejlődéséről], [Vacii/Magovaradini?], 1805.

[SCHIRKHUBER Móric], *A magyarboni kegyes tanítórend történetének vázlatja*, in *A magyarországi kegyes tanítórend névkönyve 1849, 3-23* (a kezdetektől 1781-ig). A következő évben egy latin változat is megjelent: [JAEGER Ágoston], *Primae lineae historiae instituti Scholarum Piarum in Hungaria*, in *Familiae Clericorum Regularium Scholarum Piarum Provinciae Hungariae pro anno 1850, 3-24*. Folytatása 1847-ig: *Familiae ... pro anno 1853, 3-17*. A szerzők meghatározására ld. Balanyi György kegyeletes életrajzát (MPRKL, APHN, *Kegyeletes életrajzok*) és MOLNÁR Aladár, *A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században*, I, Bp., 1881, 560.

Az 1853-as káptalan ismét előírta, hogy rendtörténetírót kell kinevezni, de az csak 1864-ben történt meg. Az akkor kinevezett Somhegyi Ferenc azonban csak két évig viselte a tisztelet, anélkül, hogy érdemi munkát végzett volna (NYERS, *i. m.*, 343-344; MPRT, 5). 1870-ben azután Csaplár Benedek kapta meg a historikus megbízást, aki hamarosan elkészítette a rendtörténet vázlatát: CSAPLÁR Benedek, *A magyar-erdélyországi kegyes tanítórend történetének tervezése*, Pest, 1871. A *Tervezést* Somhegyi Ferenc tartományfőnök 1871. okt. 4-én küldte szét a házfőnököknek, akiket föl-kért, hogy hozzák rendbe a rendházak könyv- és levéltárait, és a rendezés közben előkerülő adatokról készítsenek szabályos (a kútfőre pontosan utaló) cédulákat a rendtörténetíró számára. A fölhívás nyomán az adatgyűjtésben elsősorban Békefy Károly, Csősz Imre, Ivánfi Ede, Magyarász Ince és Matégka Antal vettek részt. Vö. NYERS, *Levéltáriügy*, 344-346; MPRT, 7; KOLTAI, *Kézíratkatalógus*, 15-16).

Noha Csaplár jelentős előmunkákat végzett, főként Kalazanci Szt. József, Révai Miklós és Stanislaw Konarski életrajzának elkészítésével (ld. a 2.1.6., az 5.2. 140. és a 6.3.3 fejezetek megfelelő helyein), és 1896-ban úgy gondolta, hogy rendtörténet első része még abban az évben megjelenhet „*Historia Scholarum Piarum in Hungaria Pars I: Complectens historiam ortus et progressus instituti nostri Scholar. in Hungaria ab anno 1666 usque dimidium saeculi 18-i*” címen (levélfogalmazványa Szily Kálmán MTA főtőkárnak: MPRKL, Csaplár Benedek hagy.), a munka végül nem készült el Csupán élete végén adott közre egy hosszabb összefoglaló tanulmányt a magyar rendtartomány 19. századi történetéről:

CSAPLÁR Benedictus, *Analecta quorundam memorabilium historiae Ordinis Religiosi Schol. Piar. Provinciae Hungariae*, [1. rész:] *Proemium*, in *EphCal* 1(1901), 144-149, 178-182; 2(1902) 24-27, 45-48, 83-87, 119-122, 198-201; 3(1903), 12-13, 44-46, 121-127, 208-211; 4(1904), 12-18; [2. rész: *Fontes*] 47-50, 76-79, 149-153, 283-287; 5(1905), 19-22, 40-47, 78-82, 115-117, 147-150; (1906) 25-27, 51-57, 74-90, 136-142. Az első rész különnyomatként is megjelent: *Consideratio eventuum, documentorum, ac incitamentorum huius aevi: Xenion benevolis lectoribus Ephemeridum Calasancianarum*, Senis, 1903. A

második részben a pesti rendház és a rendtartomány krónikáiból származó részleteket (1805, 1806, 1820), valamint Alber János biblikus vitájára vonatkozó okmányokat (1809–1820) közölt. A mű kézirata: *Analecta Provinciae Hungaricae* (AGSP, Hist-Bibl. 32).

Csaplár rendtörténetírói működésének idején, 1894-ben TAKÁTS Sándor is megbízást kapott egy a magyar honfoglalás milleniumára elkészítendő magyar nyelvű rendtörténet megírására, de csak a pesti rendház történetét írta meg: *A főváros alapította budapesti piarista collegium története*, in *Ért/Bp* 1894/1895 (kny; kéziratos névmutatóval ellátott példánya: MPRKL kézikönyvtára).

Csaplár halála (1906) után Prónai Antal dolgozott ki tervet 1909-ben (Bartos Józseffel és Friedreich Endrével) a magyar rendtörténet megírására (kézirata: MPRKL, Prónai Antal hagy., Sk 1), de mivel 1914-ben meghalt, ez is megvalósítatlan maradt.

1917-ben a rend alapításának 300. évfordulójára Rómában tervezett (de meg nem jelent) emlékkönyvbe három jelentős rendtörténeti tanulmány is készült, de ezek közül csak Friedreich Endréé jelent meg, az is jóval később: FRIEDREICH, Andreas, *Brevis conspectus historiae Scholarum Piarum Hungariae*, in *ASchP* 11(1942), 139-149. Két másik tanulmány kéziratban maradt: MISKOLCZY István, *De viris illustribus provinciae Hungaricae*; ZIMÁNYI Gyula, *De institutione clericorum Scholarum Piarum in Hungaria* (mindhárom kézirat: MPRKL, APHN, Vegyes ügyek).

1923-ban Szinger Kornél tartományfőnök Balanyi Györgynek adott megbízást a hat kötetre tervezett magyar piarista rendtörténet megírására, aki ennek eredményeként készítette el Kalazanci Szt. József életrajzát és annak függelékében a rendtörténet áttekintését: BALANYI György, *A magyar provincia történetének áttekintése*, in BALANYI György, *Calasanzji Szent József élete*, Bp., 1923, 101-125. Latin változata 1948-ig kiegészítve: BALANYI, Georgius, *Brevis conspectus historicus*, in LÉH, 435-460. Balanyi további munkája során született meg 1943-ra az első magyarországi piarista rendtörténeti monográfia is:

BALANYI György–BIRÓ Imre–BIRÓ Vencel–TOMEK Vince, *A magyar piarista rendtartomány története*, Bp., 1943. Tartalma: BALANYI György, *Előszó*, 1-12; *Az elindulástól Trianonig*, 13-257; BIRÓ Imre, *A forradalmak és a restauráció kora*, 258-329; BIRÓ Vencel, *Az erdélyi rendházak a román uralom éveiben*, 330-345; TOMEK Vince, *Szabadka és a piaristák*, 346-373. A monográfia négy tanulmánya megjelent a Budapesti Piarista Diákszövetség által kiadott emlékkönyvben is: *Emlékkönyv a magyar piarista rendtartomány háromszáz éves jubileumára*, szerk. BALANYI György–LANTOS Zoltán, Bp., 1943, 27-387. (A szedés azonos, a rendtörténet oldalszámaihoz 14-et kell hozzáadnunk, hogy megkapjuk az emlékkönyv oldalszámait.)

Egyéb rövidebb összefoglaló munkák:

NAGY Márton, *A kegyes tanítórend statisztikája* [az egyes iskolák eredete és akkori helyzete], in *Statistikai Közlemények* 3(1862), 31-43.

SZÖLLŐSSY Károly, *Az Osztrák-Magyar Monarchia szerzetes rendjeinek történeti és statisztikai rajza, különös tekintettel azok irodalmi és tanügyi működésére*, I-II, Arad, 1878, II, 16-35.

Brevis historia Ordinis Scholarum Piarum ac Provinciae Hungaricae ad usum novitiorum eiusdem provinciae (kézirat: AGSP, Hist-Bibl, 154). [ROCH Gyula noviciusmester], A kegyes-tanítórend története (sokszorosított noviciátusi jegyzet, Vác, 1895–1898: OSzK Kt, Quart. Hung. 3794; röviden az egyes rendházakról, tartományfőnökökről, a tanrendszerről, neves rendtagokról). JÁSZAY Rezső, *Emléklapok a Kegyes-Tanítórend történetéből: A Kegyes-Iskolák háromszázados évfordulójára*. Szeged, 1897. FARKAS Josephus, *Quaedam ex historia Instituti Scholarum Piarum Hungariae*, in EphCal 1(1901), 56-57, 82-84. FRIEDREICH Endre, *A kegyes-tanítórend és iskolái* (Tanítórendjeink és a magyar iskolaügy, VI), in Magyar Középiskola 2(1909), 597-617.

KÓSA János, *A piarista pedagógia múltjából* [1750–1850], in Piarista Öregdiák 1(1936/1937):6:1-3. [MEZEY László], *Gyökérverés* [a magyarországi piarista alapítások története Gugi Sándor és Fiantók Lajos rajzaival], in Piarista Öregdiák 4(1940), 139-141, 5(1941), 66-67, 98-99.

SÁNTHA György, *La Provincia Scolopica D'Ungheria: Attivita apostolica, culturale e sociale dal 1642 dal 1956*, in Ricerche 42(1994), 217-346. Kézirat magyar fordítása ALBERT Istvántól: A magyar piarista rendtartomány apostolkodó, kulturális, pedagógiai és szociális tevékenysége 1642-től 1956-ig (kézirat: MPRKL, Albert István hagy., Sk 69).

[DARVASY Mihály], *Piarista eseménynaptár*, in PH 1964, 70-77, 101-104, 115-118, 120-125, 129-132, 153-155, 162-165, 158-160, 162-165; 1965, 9-13, 24-27, 34-39, 73-77, 80-86, 115-119, 121-125, 142-150, 157-162, 173-175; 1966, 1-4, 17-20, 37-42, 53-57, 67-71, 77-80, 103-108, 120-121, 130-134, 142-148, 162-167, 177-181. A szerző hónap és nap szerint rendezve dolgozta föl a piarista rendtörténet eseményeit, és havonta tette közzé két és fél éven át 1964 júniusától 1966 decemberéig. Az első évben az eseménynaptárban túlnyomórészt magyarországi események szerepeltek, majd ezek mellett Kalazanci Szt. József és Pirotti Szt. Pompilius életének eseményei. Halálzási évfordulójuk révén egyes magyar piaristák életrajzai is földolgozásra kerültek egyre bővebb cikkekben. A sorozat folytatása, immár nem dátumokhoz kötött: *Mozaikok a piarista múltból*, in PH 1967, 22-28, 82-88; 1968, 68-74.

MEDVIGY Mihály, in *Magyar Katolikus Almanach*, Bp., 1984, 781-783. [?], *A piaristák Magyarországon* [17. század], in Piaristák [Kecskemét], 1990:4–1991:4. SZENDE Ákos, *Piaristák a polgárosodásért*, in Vigilia 62(1997) 274-280. HERNÁDY Béla [!Zsolt], *A piaristák Magyarországon (1642–1777)*, in Évk/Vác 1999/2000, 20-41.

KOLTAI András, *A piaristák Magyarországon*, in BORIÁN Tibor–KOLTAI András–LEGEZA László, *Piaristák*, Bp., 2007 (Szerzetesrendek a Kárpát-medencében), 14-50. Angol és szlovák nyelvű összefoglalóval.

### 3.2.3. Egyes országrészekről

A későbbi Szlovákia területén: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovacbiae*, in EphCal 4(1935), 219-222. BOLDA G., *Z minulosti piaristov na Slovensku* [A piaristák jelentőségéről Szlovákia számára], in

Slovák 25(1944):221. VALACH Július, *Piaristi na Slovensku: Vznik, vývoj a ciele rehole* [A piaristák Szlovákiában: A rend eredete, fejlődése és célja], in *Trnavská univerzita 1635–1777*, vyd. Jozef ŠIMONČIČ, Trnava, 1966, 295–319.

*Návrat k prameňom: Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko* [Visz-sza a forrásokhoz: Tanulmánykötet a piaristák Szlovákiába érkezésének 350 éves évfordulójára], ed. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992. Tartalma: KOLLÁR Pavol, *Sv. Jozef Kalazanský v službe potridemskej obnovy Cirkvi*, 5–6; ZEMEK, Metodej, *Počátky provincie střední Evropy a vznik komunity v Podolínci 1717–1662* [A közép-európai provinciák létrejötte és podolini közösség eredete], 7–13; ČELOVSKÝ, František SchP, *Periodizácia dejín rehole piaristov na Slovensku* [A piarista rend szlovákiai történetének periodizációja], 14–21; ČELOVSKÝ, František SchP, *Členovia Rehole Zbožných škôl, ktorí majú najväčší význam pre dejiny Slovenska* [A Kegyes Iskolák Rendjének szerzetesei, akik a legtöbbet tették Szlovákia történetében], 22–37; BARTUŠEK, Václav, *Působení piaristů za Alpami, od sklonku třicetileté války do roku 1669* [Az első piaristák az Alpokon túl, a harmincéves háború végétől 1669-ig], 39–46; HÁVRAN Ján, *Dejiny piaristického kolégia v Podolínci* [A podolini piarista kollégium története], 51–58; BOMBERA Jan, *První piaristé v Podolínci* [Az első piaristák Podolinban], 59–69; BOMBERA Jan, *P. František Hanák, piarista – misionář*, 70–77; CHALUPECKÝ Ivan, *K organizácii oratória piaristov v Podolínci* [A podolini piaristák Mária-kongregációjának szervezetéről]; HRADNÝ M., *Bernolákovi o sv. Jozefovi Kalazanskom* [Szlovák nyelvű nyomtatványok Kalazanci Szt. Józsefről 1768–1839], 80–81; RADVÁNI Hadrián, *Písané a tlečené slovo: Kultúrne bohatstvo otcov piaristov* [Írott és nyomtatott szavak: A piarista atyák kulturális gazdagsága], 82–83 [a szlovákiai piarista könyvtárakról].

Erdélyben (és a későbbi Románia területén): PATAY József, *A piarista-rend Erdélyben* [!Románia területén], in *Az erdélyi katolicizmus múltja és jelene*, Dicsőszentmárton, 1925, 498–511 (kny). JÓZSA, Ioan, *Piaristii României până la 1918* [A piaristák és románok 1918-ig], Aiud, 1940. BIRÓ Vencel, *A kegyesrend Besztercén, Medgyesen és a kolozsvári főiskola bölcsészeti karán*, Kolozsvár, 1948. BIRÓ Vencel, *Az erdélyi rendházak a román uralom éveiben*, in MPRT, 330–345. REISINGER László–ZSEMLYEI János, *A piarista rend Romániában*, in *A kolozsvári piarista öregdiákok emlékkönyve*, szerk. REISINGER László András–KOSZTIN Péter, Kolozsvár, 1992, 19–22. SIMON István, *A piaristák Magyarországon és Erdélyben (1642–1992)* [!Románia területén 1948 előtt], in *Református Szemle* 86(1993), 130–135. FAZAKAS István, *Tanügyi rendszerek Erdélyben a XVIII. század végéig*, Csíkszereda, 2006 (Bibliotheca Transylvanica, 44), 82–93: A piaristák tanügyi rendszere. BIRÓ Vencel, *Erdélyi piarista nagyok: Kiadatlan életrajzok* [Dániel Benedek, Salzbauer János], szerk. SAS Péter, bev. RUPPERT József, utószó FODOR György, Kolozsvár, 2007.

Horvátország: BALANYI György, *Kísérletek a magyar piaristák megtelepítésére Horvátországban*, in *Regnum* 5(1942/1943), 27–43 (kny: A Szent István Akadémia II. Történelem-, jog és társadalomtud. osztályának értekezései, III/4, Bp., 1943). Ism. KISBÁN Emil, in *Sz* 78(1944), 559.

Dalmácia: [FRIEDREICH Endre], *Magyar piaristák Dalmáciában és a Lombard-velencei Királyságban, 1833–1845* (kézirat: MPRKL, Friedreich Endre hagy.). GU-



GIČ, Ivo, *Dubrovnik: Jedna vrata prema zapadu* [Egy kapu a múltba], Sarajevo, 1979. Ennek piaristákra vonatkozó része olasz fordításban: *Le scuole Pie in Dalmazia* [1776–1854], trad. Alojzije HOBLAJ, ed. Giovanni AUSENDA, in *Ricerche* 7(1987): 20, 213–242. PASERO, Dario, *Per la storia delle Scuole Pie in Dalmazia: Documenti (1776–1854)*, in *ASchP* 18(1994):36, 1–127. TOSTI, Osvaldo, *Ancora sulle Scuole Pie in Dalmazia*, in *ASchP* 20(1996):39, 121–192.

### 3.2.4. Archontológiák és névtárak

STEFANI, Joannes Vincentius, *Elenchi seu catalogi, in quibus exhibentur summi pontifices, ab erectione Scholarum Piarum, cardinales protectores, generales et assistentes Ordinis nostri, [1762]* (kézirat: AGSP, Hist-Bibl., 28). Ez alapján a generálisok archontológiai táblázatát Edoardo Corsini generális 1762-ben ki is nyomtatatta (Štátny archív v Nitre, Piaristi Nitra, n° 1). Vö. SÁNTHA, *Corsini*, in *EphCal* 39(1970), 160. Újabb kiadása: *Superiores Generales Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum post obitum S. Josephi Calasanctii a Matre Dei fundatoris ac perpetui generalis*, Romae, 1778 (MPRKL, Ser. alt.)

DOMÁNYI Marcus, *Series chronologica superiorum in Provincia Hungarica Scholarum Piarum inde ab incunabilis cujuslibet domus, 1808* (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt.).

VÁRY Gellért, *A magyarországi kegyes-rend főnökei a legrégebb időtől fogva [tartományfőnökök és házfőnökök archontológiája, 24 rendház tollrajzával], 1881* (kézirat: MPRKL, Váry hagy., Sk 10).

*Magyar Kegyes Tanítórend (piaristák)* [A tartományfőnökök archontológiája], in BALOGH Margit–GERGELY Jenő, *Egyházak az újkori Magyarországon 1790–1992*, Bp., 1996, II, 94–96 (História Könyvtár, Kronológiák, adattárak 4).

További Magyarországon nyomtatott nagyalakú nyomtatott archontológiai táblázatok: [DOMÁNYI Marcus], *Provinciae, et domus Scholarum Piarum*, [Pest, 1802/1805]. [UÓ], *Scholarum Piarum synchroni*, [Pest, 1802/1805]. [UÓ], *Praepositi generales Scholarum Piarum*, [Pest, 1802/1805]. [UÓ], *Praepositi provinciales Scholarum Piarum*, [Pest, 1802/1805]. [UÓ], *Domus Pestiensis Scholarum Piarum fundatae ab Amplissimo Magistratu anno 1717*, [házfőnökök jegyzéke, Pest, 1802/1805]. Ld. MPRKL, Ser. alt.; Štátny archív v Nitre, Piaristi Nitra, n° 2–6; Štátny archív v Nitre, Piaristi Prievidza, n° 288–289. *Domus Szegediensis Clericorum Regularium Scholarum Piarum fundatae ab amplissimo magistratu civico anno 1719. 5. Augusti ... Superiores ... Rectores*, Szegedini, 1815. A rendházi elöljárók archontológiai jegyzéke, évente megadva a tanulók és tanárok számát. Táblázatos formában is kinyomtatták. Ld. MPRKL, Ms., Ser. alt.

Ld. még az egyes rendházakra vonatkozó irodalmat a 4.2. fejezetben.

A piarista rend archontológiájának és az egyes piaristák rendi változó beosztásának legfontosabb forrása a *familia domus*, tehát az az irat, amelyben a provinciális a rendházak szerzetes személyzetét határozza meg a következő iskolai évre. Ezek kötetekbe másolva megtalálhatók a tartományfőnökség (APHV, For. 58/D; APHN) és az egyes rendházak levéltári fondjaiban. Az 1762. évre Tapolcsányi Gergely pro-

vinciális adta ki – valószínűleg a jezsuiták példájára – az első nyomtatott *familiát*: *Catalogus Domorum, & Religiosorum Scholarum Piarum Provinciae Hungariae anno M.DCC.LXII.*, Carolini, [1761]. Vö. KOLTAI, in LÉH, 13 és hátlap. Ennek a gyakorlatnak azonban nem lett közvetlen folytatása, a *következő* nyomtatott *familia* 1782-ben jelent meg csak 1798-ban tértek át véglegesen a nyomtatott familiák rendszerére. Az eleinte folio-nagyságú nyomtatványok 1833-tól kisformátumú füzetekben jelentek meg, *Familiae Clericorum Regularium Scholarum Piarum Provinciae Hungariae et Transylvaniae pro anno ...* címmel. 1846 és 1849 között a füzetek magyarul készültek, *Magyar- és Erdélyországi Ájtatos Tanítórend névkönyve ... évre* címmel, majd 1850 és 1861 között ismét latinul. 1858-tól tartalmazták a rendtagok életének fontosabb adatait is (születés, belépés a rendbe, fogadalmak, pappá szentelés). 1862-től újból magyar nyelven íródtak, 1870-től pedig „névkönyv” helyett „névtárnak” címezték. Az utolsó nyomtatott névtár 1943/1944-re jelent meg. A nyomtatott névtárak mellett és megszűnésük után is tovább élt azonban a régi típusú familia, amelyet hivatalos iratként küldtek ki a rendházakba minden tanév elején, a XIX. század végétől 1947-ig nyomtatásban, majd pedig gépiratos formában. A névtárak adatainak összefoglaló földolgozása:

LÉH István, *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum / A magyar piarista rendtartomány történeti névtára 1666–1997*, s. a. rend. és kieg. KOLTAI András, bev. JELENITS István, függ. BALANYI György, Bp., 1998 (METEM Könyvek, 21).

### 3.2.5. Jubileumi és ünnepi írások

Az egyes rendházak és iskolák alapításának 100 éves évfordulójára megjelent alkalmi nyomtatványok (versek és beszédek): ELENYÁK, Georgius, *Carmen seculare, quo fundati 1715. per inclit. familiam C. Kobáry de Csábrágh, et Szittnya collegii Ketskemthiensis Scholarum Piarum memoria recolitur*, Pesthini, 1815. VEDRES István, *A szegedi műszák százados ünnepe*, Szeged, 1820. Kihajtható képmelléklete: A szegedi oskolák épületének tekintete, rajzolta ILLYÉS Ágoston, metszette KARATS [Ferenc] Pesten. ENDRÓDY János, *Oratio habita dum collegium Scholarum piarum suae, in liberam regiam urbem Szegediensem, introductionis annum saecularem celebraret*, Szegedini, 1820. TAMÁSY, Josephus, *Carmen, quo dies inductionis Scholarum Piarum in I. Comitatum Zempliniensem, post elapsum seculum recolitur, Deoque grates cum votis persolvuntur Sátor-Alhya-Ujbelyini, Cassoviae*, 1827. HOFFMANN Ignaz, *Predigt zur besondern Feyer des ersten Jahrbunderts das die Priester der frommen Schulen zu Gross-Karoly mit Verwaltung der christlichen Seelsorge nebst jugendlichen Unterrichte zubrachten*, Gross-Karoly, 1828. GRESCHNER, Joannes, *Carmen saeculare quo introducti in oppidum Magyar Óvár instituti Scholarum piarum memoria recolitur*, Budae, 1839. *Emlék a tatai kegyestanítórendi ház és gymnasium alapításának évszázados örömmünnepére*, Pest, 1865.

A kegyes iskolák 300 éves évfordulóján (1897): *A kegyestanító-rend jubileuma*, in Magyar Sion 1897, 711. *A magyar piaristák*, in Magyar Sion 1897, 948. *A kegyestanító-rend jubileuma*, in Magyar Állam 38(1897):203 (szept. 5). BAUER Lénárd, *Kalazanti Sz.*

József szelleme a nevelés terén, in *Ért/Sátoraljaújhely 1897/1898*, 7-16 (kny) = *Ért/Rózsahegy*, 7-16. CSEREI József, *Szentbeszéd a kegyes iskolák háromszázévi fennállásának örömműnében*, Temesvár, 1897. FELD Vilmos, *Beszéd, melyet a kegyestanítórend 300-éves ünnepén az ifjúsághoz intézett*, in *Ért/Rózsahegy*, 1897/1898, 29-38. GYÜRKY Ödön, *A kegyes-tanítórend jubileuma (1597–1897)*, in *Katholikus Pedagogia* 1(1897), 505-506. CSAPLÁR Benedek, *Visszhang Gyürky Ödönnek „a kegyes tanító-rend jubileuma” cz. üdvözlő cikkére, meg holmi egyéb arra vonatkozó [gondolatok jezsuita és piarista történetírásról]*, in *Katholikus Pedagogia* 1(1897), 677-706. JAKOBINYI Alajos, *Kalazanczi Szent József és az első kegyes iskolák*, in *Ért/Veszprém 1897/1898*, 23-35. JÁSZAY Rezső, *Emléklapok a Kegyes-Tanítórend történetéből: A Kegyes-Iskolák háromszázados évfordulójára*. Szeged, 1897. MAGYAR István, *A piarista rend és szent alapítója*, in *Ért/Kecskemét 1897/1898*, 22-33. PALÁSTI Gyula, *Emléklapok a kegyes iskolák megalapításának 300 éves jubileumára* [vers, beszéd, drámai költemény], in *Ért/Magyaróvár*, 1-66 (kny: Győr, 1898). PRÓNAI Antal, *A háromszázéves piarista iskola*, in *Ért/Bp 1897/1898*, 9-17.

A magyar piaristák 300 éves évfordulóján (1942/1943): BALANYI György, *A magyar piaristák ünnepe*, in *Ért/Kecskemét 1942/1943*, 7-21. UÓ, *La fête des Piaristes Hongrois*, in *Nouvelle Revue de Hongrie* 1942. dec. (kny). UÓ, *Das Jubiläum der ungarischen Piaristen*, in *Pester Lloyd* 89(1942):266 (nov. 22.), 7-8. *Emléklapok a magyar piarista iskolák háromszázéves jubileumára*, Bp., 1943. [BARTA István?], *A magyar kegyes iskolák 300 éve*, in *Ért/Nagykanizsa 1942/1943*, 5-6. ENDRÓDI Béla, *300 év*, in *Nemzeti Újság* 1942. nov. 10. = *Új Ember* 48(1942) szept. 6., 4. FÉLEGYHÁZI József, *Ünnepi emlékezés a 300 éves magyar piarista rendre*, in *Váci Hírlap* 1942. nov. 18. = *Ért/Vác 1942/1943*, 11-12. HAVASI Lucius, *A Kegyes Tanítórend jubileuma*, in *Katolikus Szemle* 56(1942), 321-323. HERCZEG Ferenc, *Piaristák*, in *Pesti Hírlap*, 1942. nov. 3., 1. HEGYI Ferenc, *A háromszáz éves piarista rend a gyakorlati irányú oktatás szempontjából*, in *Ért/Debrecen/Kereskedelmi középiskola 1942/1943*, 3-5 = *Háromszáz éves a magyar piarista rend*, in *Kereskedelmi Szakoktatás* 50(1942/1943), 77-84. KARL János, *A piarista iskola*, in *Ért/Kolozsvár 1942/1943*, 7-15. KÉZAI Béla, *Háromszáz éves a magyar piarista rend*, in *Nemzeti Újság* 1942. nov. 22., 9. MEGYER József-SÍK Sándor, *300 év után*, in *Ért/Szeged 1942/1943*, 5-24. [NYERS Lajos], *A magyar piaristák ünnepe 1642–1942*, in *Ért/Veszprém 1942/1943*, 7-12 (kny). PÉTERGÁL Henrik, *A ciszterciek és a piaristák jubileumára* [előadás a Katolikus Középiskolai Tanáregyesület közgyűlésén], in *Magyar Középiskola* 36(1943), 33-40. PICANYOL, Leodegarius, *De tertio centenario introductionis Scholarum Piarum in territorio olim Hungariae Regno attributo*, in *EphCal* 11(1942), 134. SE[=SEBES Gyula], *A háromszáz éves magyar kegyestanítórend 1642–1942*, in *Magyar Középiskola* 35(1942), 161-162. [MEGYER József]–SÍK Sándor, *300 év után*, in *Ért/Szeged 1942/1943*, 5-24. SZEGEDI Tasziló, *A jubiláló kegyestanítórend*, in *Pannonhalmi Szemle* 17(1942), 321-331. SZENTGYÖRGYI József, *A magyar piaristák letelepedésének háromszáz éves jubileumi ünnepségére*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1942/1943*, 4-9. *Tatatóvárosi Hírlap* 6(1942):47 (nov. 21., különkiadás). Tartalma: ALMÁDY Károly, *Magyar piaristák 1642–1942*; MAGYAR István, *Pia-*

*rista szellem – piarista nevelés*; DARVASY Mihály, *A magyar piaristák*; UŐ, *A piaristák Tá-  
tán*.

JUHÁSZ Vilmos, *A katolikus népnevelés rendje: A piarista rend jubileuma*, in *Katolikus Szemle* 2(1950), 17-22.

A magyar piaristák 350 éves évfordulóján (1992): JELENITS István, *Korszakhatá-  
ron*, in *Vigilia* 57(1992), 574-576 = *Évk/Bp.*, 1991/1992, 9-11. JELENITS István, *A  
kegyesrend évszázadai: Beszélgetés dr. Jelenits Istvánnal, a magyarországi piaristák tartományfő-  
nökével*, riporter FÖLDESI József, in *Ring* 4(1992):49, 6-8; 4(1992):50, 7-9. TÓTH Ist-  
ván, *Arany korona fehér kereszttel: Ünnepelemek a piaristák: 350 és 275 év*, in *Heti Magya-  
rország* 29(1992):38, 19. SIMON István, *A piaristák Magyarországon és Erdélyben  
(1642–1992)* [Románia területén 1948 előtt], in *Református Szemle* 86(1993), 130-  
135.

### 3.2.6. Anekdotagyűjtemények

VÁRY Gellért, *Quodlibet a kegyes-rend múltjából, 1881* (kézirat: MPRKL, Váry  
Gellért hagy., Sk 10, függelék).

OLEJOVICS János, *Piaristikumok, I-III, 1915–1918* (kézirat: MPRKL, Olejovics  
J. hagyatéka).

MÁTRAI János, *Töredékek a piarista évkönyvekből* [anekdoták], in *Piarista Öregdiák*  
3(1938/1939), 89, 105, 122-123, 139. MÁTRAI János, *Egy farsangi est az 1874. évi stú-  
diumból*, in *Piarista Öregdiák* 5(1941), 6-7.

ELŐD István, *Hilarem datorem...: Multságos apróságok a piarista múltból,  
1962–1968* (kézirat: MPRKL, Előd István hagy., Sk 43a-b). Ez alapján készült válo-  
gatások: ELŐD István, *Vivant sequentes! (Tanulságos apróságok régi piaristákról)*, I-VII, in  
*Kal* 1963, jan.-okt., 1964, jan. UŐ, *Hilarem datorem (Multságos apróságok a piarista  
múltból)*, I-VIII, in *Kal* 1963, febr.-nov. Ezek kézirata további kiegészítésekkel:  
MPRKL, Előd István hagy., Sk 42.

VESZPRÉMI Tibor, *Mi, piaristák* (kézirat, 1940–1990 között: MPRKL, Veszpré-  
mi Tibor hagy., Sk 6).

Összefoglalóan: HOLCZER József, *A piarista anekdotakincs*, in *Kal* 1966/1967,  
167–183. Egy további kéziratos példánya: MPRKL, Előd István hagy., Sk 42).

## 3.3. EGYES KORSZAKOK IRODALMA

### 3.3.1. A katolizáció szolgálatában (1642–1711)

E korszak Magyarországról önálló egyház- vagy művelődéstörténeti monográ-  
fia még nem készült. Ld. a 3.2.1. fejezetben felsorolt összefoglaló műveket. A kor-  
szak művelődéstörténetéről összefoglalóan: R. VÁRKONYI Ágnes, *Művelődéstörténet  
(1686–1711)*, in *Magyarország története 1686–1790*, főszerk. EMBER Győző-  
HECKENAST Gusztáv, Bp., 1989 (Magyarország története tíz kötetben, IV/1-2),

295-349.

A piaristákról:

FRIEDREICH Endre, *A piarista iskola a XVII. században* [Magyarországon], in Magyar Középiskola 3(1910), 327-334, 414-425. FRIEDREICH Endre, *A Tbököly-kor az egykorú piarista krónikákban* [1678–1685], in Sz 68(1934), 591-610 (kny). Kivonata megjelent: A Szent István Akadémia Értesítője 19(1934), 38-39. HOLL Béla, *Ismeretlen régi magyar iskolai nyomtatványok*, in MKsz 82(1966), 168-175. SÁRKÖZI Sándor, *Piarista házalapítások a Fehérvéken és a volt Hódoltságban* [1642–1720], in Karácsonyi Füzet 1979, 28-40 = Kollégiumi füzetek (Sík Sándor Piarista Egyetemi Kollégium, Szeged), 2(1996), 97-104. KOLTAI András, *Mösch Lukács és a magyar piaristák első levéltárai*, in LSz 47(1997):2, 17-30 = *Egyház és művelődés, Pannonhalma 1996–1996, Tudományos konferencia Pannonhalma és magyar oktatás milleniuma emlékére*, szerk. HAJDÚ Ákos–KOKAS Zsuzsanna, Bp., 1997, 107-130.

Ld. még a breznóbányai, podolini, privigyeyi, szentgyörgyi és nyitrai rendházaknál felsorolt irodalmat (4.2.2., 4.2.23-26., 4.2.33. fejezetek).

Tanulságos életrajzok: TAPOLCSÁNYI Gergely, *Szent Kalazantzius József ábitatos iskoláktól nevezetett szerzetes rend' fundátorának sommás élete*, Kálcsa, 1772, 278-285 (Frankovics Pál). FRIEDREICH Endre, *Franco János élete*, in Ért/Vác 1907/1908, 1-114 (kny). FRIEDREICH Endre, *Hanacius Ferencz (Franciscus a S. Venceslao e S. P.) élete*, in Ért/Veszprém 1904/1905, 7-62; 1905/1906, 3-71 (kny: Veszprém, 1906). KILIÁN István, *Házikáplán, táborigazgató, tanár, hadmérnök: Emlékezés Moesch Lukácsra*, in Vigilia 51(1986), 582-588. Ld. még a Mösch Lukács életéről szóló egyéb irodalmat az 5.2.116. fejezetben.

Forráskiadások: PICANYOL, Leodegarius, *Memoriae de Vienna obsessa et liberata et Tabulario generali Scholarum Piarum depromptae*, in EphCal 2(1933), 207-215. TOSTI Osvaldo, *Il P. Gian Crisostomo Salistri visitatore a commissario generale del Centro Europa* [1690–1692], in ASchP 18(1994):35, 117-164. TOSTI, Osvaldo, *Visitatio generalis et Apostolica Provinciarum et Ultramontanarum in Germania et Polonia (1695)* [!1695/1696], in ASchP 19(1995):38, 1-67; 20(1996):39, 45-120; 20(1996):40, 95-149.

Szépirodalmi földolgozás: POGOR Ödön, *Az úttörők* [regény], Bp., 1943.

### 3.3.2. *A barokk fénykor (1711–1777)*

Átfogó egyház- és művelődéstörténeti munkák:

MOLNÁR Aladár, *A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században*, I, Bp., 1881, 532-561: A kegyesrendiek tanítása és tanintézetei hazánkban. FINÁCZY Ernő, *A magyarországi közoktatásügy Mária Terézia korában*, I-II, Bp., 1899–1902, 146-163: A kegyes tanító-rend.

PISZKER Olivér, *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején (1743–1783)*, Pannonhalma, 1933. JÁNOSI Gyula, *Barokk hitélet Magyarországon a XVIII. század közepén a jezsuiták működése nyomán*, Pannonhalma, 1935. HETS J. Aurelián OSB, *A jezsuiták iskolái Magyarországon a 18. század közepén*, Pannonhalma, 1938 (Kolozsvári-szegedi értekezések a magyar művelődéstörténet köréből, 38 =

Kiadványok Jézus Társasága magyarországi történetéhez, 5).

KOSÁRY Domokos, *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*, Bp., 1980; 3. kiad., 1996.

AMBRUS-FALLENBÜCHL Zoltán, *Magyarország középfokú oktatási viszonyai a XVIII. században*, in Történeti Statisztikai Évkönyv 1965-66, 175-239. FALLENBÜCHL Zoltán, *A diákság megélhetésének kérdéséhez Magyarországon a XVIII. század folyamán*, in OSZKÉvk 1976–1977, 379-415. UÓ, *Az 1738/39. évi országos diákösszeírás*, Bp., 1985. MÉSZÁROS István, *Iskolatörténetünk barokk korszaka*, in MEV 6(1994):1-2, 57-65.

BAHLCKE, Joachim, *Ungarischer Episkopat und österreichische Monarchie: Von einer Partnerschaft zur Konfrontation (1686–1790)*, Stuttgart, 2005 (Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Mitteleuropa, Bd. 23), részletes bibliográfia: 391-497.

Az állami tanügyigazgatásról: CSÓKA Lajos, *Der erste Abschnitt staatlicher Organisation des öffentlichen Unterrichtswesens in Ungarn (1750- 1791)*, in A Klebersberg Kuno Bécsi Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve 1939, 45-124.

A piaristákról:

KOLTAI András, *Nitra ako centrum piaristickej provincie v Uhorsku v prvej polovici 18. storočia* [Nyitra, mint a magyar piarista rendtartomány központja a 18. század első felében], in *300 rokov piaristov v Nitre (1701–2001): Zborník prejavov z odborného historického sympózia k 300 výročiu založenia piaristického kolégia a gymnázia v Nitre*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Nitra, 2001, 40-45.

Tanulságos életrajzok: SZENTGYÖRGYI András, *Demka Sándor 1691–1760*, in PÉvk 1(1962), 162-194 (sokkal inkább kor, mint életrajz). FRIEDREICH, *Halápy*. FRIEDREICH, *Kácsor*. CSAPLÁR, *Révai*. MISKOLCZY István, *Bajtay J. Antal*, Bp., 1914.

Magyar piaristák Rómában: KOLTAI András, *Privigyétől Rómáig: Mösch Lukács és Rátay Egyed kéziratok útleírásai*, in MKsz 112(1996), 494-508. TANI, Maurizio, *La rinascita culturale del '700 ungherese: Le arti figurative nella grande committenza ecclesiastica*, Roma, 2005 (La comunità degli scolopi ungheresi a Roma: 71-74).

A piaristák és a katolikus felvilágosodás: JUHÁSZ Miklós, *A magyar barokk és a piaristák*, in *Piarista Öregdiák* 5(1941), 73-77, 94-98 [Horváth Ambrusnak Koppi Károlyról írott életrajzával vitatkozva mutatja be a magyar piaristák barokk gyökereit]. HORVÁTH Ambrus válasza: uo., 115-116. HOLL Béla, *Lo sviluppo del pensiero teologico nello specchio del patrimonio librario del clero cattolico ungherese del primo periodo dell'illuminismo*, in *Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadia e Illuminismo*, szerk. Béla KÖPECZI-Péter SÁRKÖZY, Bp., 1982 = *A teológiai gondolkodásmód alakulása a kora felvilágosodás-kori magyar katolikus papság könyvkultúrája tükrében*, in HOLL Béla, *Laus librorum, Válogatott tanulmányok*, Bp., 2000, 169-180 (METEM-könyvek, Bp., 2000). HÖLVÉNYI György, *Antonio Ludovico Muratori hatása Magyarországon*, in *A magyar művelődés és a kereszténység*, szerk. JANKOVICS József–MONOK István–NYERGES Judit, Bp.-Szeged, 1998, II, 882-891.

A tanítási rendről általában: BALIGÓ János, *A piaristák alsóbb iskoláinak vázlatos tanmenete és módszere a „Ratio educationis” előtt*, in *Ért/Máramarossziget 1879/1880*, 3-

15 = UÓ, *Értekezések*, Szeged, 1880, 3-15. ACSAY Antal, *A magyarországi kegyestanítórend befolyása XVIII. századi tanügyünk fejlődésére 1750–1800*, Vác, 1887. TAKÁTS, Budapest, 137-173. HUDRA János, *A piarista iskolák XVIII. századi tanterve* [Cörver Methodusának ismertetése, részlet a Piaristák Zemplén-vármegyében c. könyvből], in Kal 9(1903/1904):1, 10. TOMPOS József, *Br. Cörver János Methodusa*, in Kal 13(1908):8, 6-7; Kal 13(1908):9, 5-7; Kal 13(1908):10, 4-5. MISKOLCZY István, *A piaristák 1753. évi tanügyi reformtervezete*, in Magyar Középiskola 3(1910), 87-93. SZÚCS János, *A piaristák és a közoktatás a XVIII. sz-ban*, in Kal 20(1914/15), 156-162 (Takáts és Fináczy nyomán). FAZAKAS István, *Tanügyi rendszerek Erdélyben a XVIII. század végéig*, Csíkszereda, 2006 (Bibliotheca Transylvanica, 44), 82-93: a piaristák tanügyi rendszere.

Az egyes tantárgyak tanítása vonatkozó irodalmat ld.: MÉSZÁROS István, *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996–1948 (Általánosan képző középiskolák)*, Bp., 1988, 136-138. Kifejezetten a piarista iskolákra az alábbiak vonatkoznak.

Az „új filozófia” tanításáról: FINÁCZY, Mária Terézia, I, 159-163. TAKÁTS, Budapest, 175-210. GERENCSÉR István, *A magyar felvilágosodás és a kegyes iskolák*, in Regnum 5(1942/1943), 326-370. Rövidített változata: *A felvilágosodás filozófiája és a XVIII. századi magyar piaristák*, in Athenaeum 28(1942), 345-364. KARL János, *A XVIII. századbeli piarista iskolák természettudományi vilásképe* (Szt. István akadémiai székfoglaló előadás, 1951, kézirat: MPRKL, Karl János hagyatéka, Sk). M. ZEMPLÉN Jolán, *A magyarországi fizika története a XVIII. században: A fizika szaktudománnyá válik*, Bp., 1964, 166-175. BOCSA József, *A piaristák és az „új filozófia” (A pesti filozófiai kurzus megnyitása)*, in Karácsonyi Füzet 1977, 344-367. KOSÁRY Domokos, *L’ influence de l’ Italie sur l’ education en Hongrie au milieu du XVIII<sup>e</sup> siècle*, in *Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadia e Illuminismo*, ed. Béla KÖPECZI–Péter SÁRKÖZY, Bp., 1982, 201-210. SÁNTHA György, *Influsso filosofico del P. Corsini in Ungheria*, in *Ricerche* 42(1994), 203-206. M. ZEMPLÉN Jolán, *A felvidéki fizika története*, Piliscsaba, 1998, 162-169. GIACOBBE, Luciano, *L’influsso filosofico e pedagogico di Odoardo Corsini nel settecento illuministico del Centro Europa*, in *Padre Odoardo Corsini: Un fananese del XVIII secolo al servizio della scuola, della cultura e della fede*, ed. Raimondo ROSSI ERCOLANI, Livorno, 2003, 83-89. KOLTAI András, *The role of the Piarist order in developing the scientific way of thinking in Hungary (The Piarists and Johann Franz Zach)*, in *The European Scientist: Symposium on the era and the work of Franz Xaver von Zach (1754–1832): Proceedings of the Symposium held in Budapest on September 15–17, 2004*, ed. Lajos G. BALÁZS–Peter BROSCHE–Hilmar W. DUERBECK–Endre ZSOLDOS, Frankfurt/Main, 2004 (Acta Historica Astronomiae, 24).

A műszaki tárgyak tanításáról: [TÓKÉS Lajos], *A régi piarista múzeumok*, in Kal 4(1898/1899), 111-112. ZELOVICH Kornél, *A M. Kir. József Műegyetem és a hazai technikai felsőoktatás története*, Bp., 1922. 20-22: A kegyes-tanítórend jelenősége a reális tudományok oktatásában. LÓSY-SCHMIDT Endre, *A tanító szerzetesrendek és a magyar műszaki irodalom [a XVIII. században]*, in Magyar Középiskola 1923, 3-7 (jezsuiták, Cörver Elek, Révai Miklós). KISPARTI János, *A piaristák törekvései a reális irányú oktatás terén a Ratio Educationis előtt*, in Magyar Paedagogia 34(1925), 104-115. HEGYI Fe-

renc, *A háromszáz éves piarista rend a gyakorlati irányú oktatás szempontjából*, in *Ért/Debrecen/Kereskedelmi középiskola 1942/1943*, 3-5 = *Háromszáz éves a magyar piarista rend*, in *Kereskedelmi Szakoktatás* 50(1942/1943), 77-84.

A földrajz tanításáról: KARL János, *A földrajzi oktatás a piarista iskolákban a Ratio Educationis előtt*, in *Magyar Paedagogia* 48(1939), 170-181.

Az építészet tanításáról: MOJZER Miklós, *Architectura civilis: Iskolás művészet a XVIII. századi építészetünkben*, I: *Az elmélet és iskolázás*, in *MűÉ* 6(1957), 103-118: 103-107.

Főrendű és nemesi piarista diákok tanulmányairól: BERKESZI István, *A gróf Halber Júlia iskoláztatása a XVIII-ik század első felében*, in *Sz* 1883, 342-362, 430-452: Károlyi Sándor unokái, többek között a nagykárolyi, nyitrai, váci piarista iskolákban, Erdős István és Nemcsényi Adolf tanítványaiként, 1724–1740. ÉBLE Gábor, *Károlyi Ferenc gróf és kora 1705–1758*, I, Bp., 1893, 148-156: Károlyi Ferenc filozófiai tanulmányai Nagykárolyban, 1722–1723. KOLTAI András, *Batthyány Ignác piarista bivatása*, in *Ekv:Jelenits*, 168-189: Pesten és Pinkafőn tanult, 1755–1758. KHAVANOVA, Olga, *Official policies an parental strategies of educating Hungarian noblemen in the Age of Maria Theresia*, in *Adelige Ausbildung: Die Herausforderung der Aufklärung und die Folgen*, hg. von Ivo CERMAN–Lubos VELEK, München, 2006 (Studien zum mitteleuropäischen Adel, Bd. 1).

Egyéb részletek: SZÓNYI László, *Discipuli mendicantes*, in *EphCal* 39(1970), 280-281.

### 3.3.3. A felvilágosodás kora (1777–1848)

Átfogó egyház- és művelődéstörténeti munkák: KORNIS Gyula, *A magyar művelődés eszményei 1777–1848*, I-II, Bp., 1927 = *Ungarische Kulturideale 1777–1848*, Leipzig, 1930. MESZLÉNYI Antal, *A jozefinizmus kora Magyarországon 1780–1848*, Bp., 1934. MÉSZÁROS István, *A magyar nevelés története 1790–1849*, Bp., 1968 (Egyetemes neveléstörténet, 32-35).

Az állami tanügyigazgatásról: CSÁKA Károly, *Középiskoláink szervezése Mária Terézia királynő által 1776-ban s azok további fejlődése*, I: [Mária Terézia idejében 1780-ig], in *Ért/Zsolnai kir. kath. gymnasium 1887/1888*, 3-39; II: [II. József tanügyi rendeletei 1780–1786], *uo.*, 1888/1889, 31-48; III: [II. József tanügyi rendeletei 1786–1788], *uo.*, 1889/1990, 20-37; IV: [Tanügyi rendeletek 1788–1797], *uo.*, 1890/1891, 3-19; V: *Az 1848 előtti középiskola*, *uo.*, 1891/1892, 3-155. CSÓKA J. Lajos, *Mária Terézia iskolareformja és Kollár Ádám*, Pannonhalma, 1936 (A Pannonhalmi Főiskola könyvei, 5). UÓ, *Kollár Ádám és az 1777-i Ratio Educationis*, in *Magyar Pedagógia*, 1977, 388-408. CSÁKY, Moritz, *Von der Ratio Educationis zur Educatio Nationalis: Die ungarische Bildungspolitik zur Zeit der Spätaufklärung und des Frühliberalismus*, Wien, 1978. HAJDU Lajos, *A tanügyi igazgatás megszervezése és működésének első 15 éve Magyarországon, 1776–1790*, in *LSz* 28(1978):1, 23-30. UÓ, *A Magyar Királyi Hehtartótanács Tanulmányi Bizottságának tevékenysége az 1776–1783 közötti időszakban*, in *LK* 56(1985), 145-200. UÓ, *A közép- és alsófokú iskolák ellenőrzése Magyarországon a felvilágosult abszolútizmus idő-*



*szakában, 1776–1790*, in LK 57(1986), 3-56.

A tanügyi rendeletekről: MÉSZÁROS István, *Ratio Educationis: az 1777-i és az 1806-i kiadás magyar nyelvű fordítása*, Bp., 1981.

A piaristákról:

PALLMANN Péter, *A magyar piaristák II. József uralkodása alatt*, Kolozsvár, 1914. A piaristák állami segélyezéséről (1801–1807): PATONAY József, *Medgyesi Somogyi János államtanácsos és a magyar kegyestanítórend*, in Ért/Tata 1933/1934, 33-81, 1934/1935, 5-46 (kny: Tata, 1935). *József nádor iratai*, s. a. rend. DOMANOVSKY Sándor, I: *1792–1804*, Bp., 1925, 401, 415, 441, 701-707.

Tanulságos életrajzok: TAKÁTS, *Benyák*. TAKÁTS Sándor, *Pállya István élete*, in Ért/Bp 1893/1894, 1-79 (kny). PERÉNYI József, *Endrődy János életrajza*, in Ért/Nagykanizsa 1898/1899, 1-103 (kny). *Magyar piaristák a XIX. és XX. században: Életrajzi vázlatok*, szerk. BALANYI György, Bp., 1942.

Egyes tantárgyak tanításáról: DÁVID Ildikó, *A kolozsvári egyetem építészeti oktatása a XVIII. század végén*, in *Művészet és felvilágosodás: Művészettörténeti tanulmányok*, szerk. ZÁDOR Anna–SZABOLCSI Hedvig, Bp., 1978, 301-351. HOLL Béla, *Der Geschichtsunterricht in den ungarischen Piaristengymnasien um die Wende des 18. zum 19. Jahrhundert*, in *Die ungarische Sprache und Kultur im Donauraum, Beziehungen und Wechselwirkungen an der Wende des 18. und 19. Jahrhunderts*, hg. von CSÁKY Moritz et al., Bp.–Wien, 1989, 77-82 = *A piarista történelemtanítás a XVIII-XIX. század fordulóján*, in HOLL Béla, *Laus librorum: Válogatott tanulmányok*, Bp., 2000, 129-133 (METEM-könyvek, 26). FEHÉR Katalin, *Iskolai újságolvasás Magyarországon a 18. században*, in MKsz 120(2004), 131-150.

Egyéb részletek: *Kossuth nyilatkozata a piarista nevelésről és rendükről*, in Kal 4(1898/1899), 99. *Apróságok* [gimnáziumi természettani előadás 1840 körül kérdésekben és feleletekben], in Kal 5(1899/1900), 71-72.

### 3.3.4. A liberalizmus kora (1848–1919)

Átfogó egyház- és művelődéstörténeti munkák: SALACZ Gábor, *Egyház és állam Magyarországon a dualizmus korában 1867–1918*, München, 1974 (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae, 2).

Az állami tanügyigazgatásról: MADZSAR Imre, *A magyar közoktatás az abszolutizmus korában*, in Magyar Paedagogia 31(1922), 72-77. KORNIS Gyula, *Középiszkoláink elnémetesítése az abszolutizmus alatt*, in EPhK 57(1933), 129-141. HAJDÚ János, *Eötvös József báró első minisztersége (1848)*, Bp., 1933. FELKAI László, *Eötvös József közoktatásügyi tevékenysége*, Bp., 1979.

A tanügyi rendeletekről: *Az ausztriai gimnáziumok és reáliskolák szervezeti terve (Organisationsentwurf)*, ford. SCHAFFHAUSEN Ferenc, bev. ZIBOLEN Endre, szerk. HORÁNSZKY Nándor, Bp., 1990 (A tantervelmélet forrásai, 12). *Felekezeti gimnáziumi tantervek, 1850–1948*, s. a. rend. MÉSZÁROS István, Bp., 1991 (A tantervelmélet forrásai, 14).

A piaristákról:

VÁRY Gellért, A magyarországi kegyes-rend története 1850–1880: töredék, Vác, 1882 (kézirat: MPRKL, Váry Gellért hagy., Sk 11, pp. 253-376). Elsősorban az ország történetéről és a piaristák életmódjáról, de a legkritikusabb lapokat egykor eltávolították a kéziratból.

VEREB Zsolt, A száz évvel ezelőtti gimnáziumi oktatás főigazgatói látogatások tükrében [a piarista iskolák adatai alapján], in Ekv:Előd 1986, 152-172.

Az 1848/1849. évi és azt követő eseményekről: *A magyar kegyesrendiek 1849 után* [régi érdemeik, 1848/1849-es „vétkeik” mentegése, 1849 óta megjelent műveik jegyzéke], in Családi Lapok 1(1852), II, 133-135. VÁMOS [Weiszbarth] Károly, A rend történetéhez (kézirat: MPRKL, eredetileg Moós Imre kegyeletes életrajzához az 1849–1853. évi eseményekről). GÁL István, *A piaristák részvétele a szabadságharcban (1848-49)*, in Évk/Bp 1947/1948, 15-37 = Évk/Mosonmagyaróvár 1947/1948, 13-35 = Vigilia 63(1998), 187-196 (rövidítve) = *Piaristák részvétele az 1848/49-es szabadságharcban*, szerk. VARGA Miklós, Veszprém, 1998 = Évk/Bp 2000/2001, 20-52. Friedreich Endre adatgyűjtése alapján készült. ZAKAR Péter, *A magyar hadsereg tábori lelkészei 1848-49-ben*, Bp., 1999 (METEM-könyvek, 23). Az adattári részben a következő piaristákról szól: Breinfolk Gusztáv, Chárusz László, Cseri János, Erdősi Imre, Lutter Nándor, Markovich Antal, Joachimstadt Konstantin. Ld. még az Erdősi Imre életére vonatk. irodalmat (5.2.38. fejezet). [DARVASY Mihály], *Rendi fiataljaink sorsa 1848-ban*, in PH 1964, 55-56.

Tanulóság életrajzok: *Magyar piaristák a XIX. és XX. században: Életrajzi vázlatok*, szerk. BALANYI György, Bp., 1942.

Egyéb részletek: [Ss.], *A piaristák és a görög nyelv* [1850 körül], in Kal 11(1905/1906):1, 7. [Ss.], *Piarista misszionáriusok* [sikertelen amerikai letelepedés], in Kal 11(1905/1906):1, 7. [Ss.], *Piarista nevelők* [a XIX. sz.-ban], in Kal 11(1905/1906):1, 7-8. [Ss.], *Szegénység*, in Kal 11(1905/1906):1, 12. [Ss.], *Milyen lapokat olvastak elődeink a múlt század közepén?* [a pesti rendház folyóiratrendelése 1850-ben], in Kal 11(1905/1906):1, 12.

### 3.3.5. A modern katolicizmus szolgálatában (1919–1948)

Átfogó egyház- és művelődéstörténeti munkák: NYISZTOR Zoltán, *Ötven esztendő: Századunk magyar katolikus megújítása* [1893–1943], Bécs, 1962. ADRIÁNYI, Gabriel, *Fünfundzwanzig Jahre ungarischer Kirchengeschichte 1895–1945*, Mainz, 1974. GERGELY Jenő, *A katolikus egyház története Magyarországon 1919–1945*, 2. jav. kiad., Bp., 1999. ADRIÁNYI Gábor, *A katolikus egyház története a XX. században Kelet-, Közép-kelet és Dél-Európában*, Bp., 2005.

JÓBORÚ Magda, *A köznevelés a Horthy-korszakban (Alsó-és középfokú oktatás)*, Bp., 1972. MÉSZÁROS István, *Katolikus iskoláink nevelőmunkája 1920–1948 között*, in Teológia 23(1989), 25-31. UÓ, *Mindszenty és Ortutay: Iskolatörténeti vázlat, 1945–1948*, Bp., 1989.

A tanügyi törvényekről: *Az 1934. évi középiskolai reform: A törvényjavaslat előkészítése és vitája*, s. a. rend. ANTALL József, Bp., 1986 (A tantervelmélet forrásai, 7).

A piaristákról:

BIRÓ Imre, *A forradalmak és a restauráció kora* [1919–1943], in *MPRT*, 258-329.  
 NAGY Attila, A Kegyestanítórend működése a két világháború között 1919–1939 (szakdolgozat, 1998). GYERTYÁNFFY András, A magyar piarista nevelés jellemzői a két világháború között (szakdolgozat, 2002: MPRKL). MOLNÁR István, *A válságok évtizede 1941. jan. 1.–1950. dec. 31.: Vázlat a magyar piarista rendtartomány története tanulmányozásához* in *Évk/Vác* 2004/2005, 84-100.

Egykorú tudósítások: OLEA, José, *Hungria y sus Piaristas* [az első világháború utáni eseményekről], in *Revista Calasancia* 11(1921), 541-550. *Hungria*, in *AOEP* 1994, 54-107.

Nyomtatott források: VIÑAS (VIGNAS), Thomas, *De Exmi. et Rmi P. Praep. generalis per Provincias Schol. Piar. Austriae, Bohemiae, Poloniae et Hungariae*, in *EphCal* 4(1904), 80-92. UÓ, *De itinere per Austriae, Bohemiae, Poloniae et Hungariae Scholarum Piarum Provincias ... ab ... Alphonso Mistrangelo praeposito Generali peracto memoriae* [1904], in *ASchP* 4(1980):7-8, 303-352. [FEKETE Endre], *A magyar piarista rendtartomány reformjára vonatkozó legfontosabb okmányok*, I-III, Bp., 1906–1910.

### 3.3.6. A kommunista diktatúra kora (1948–1990)

Átfogó egyház- és művelődéstörténeti munkák: SALACZ Gábor, *A magyar katolikus egyház tízenbét esztendeje (1948–1964)*, München, 1988 (*Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae*, 9). SZÁNTÓ Konrád, *A kommunizmusnak sem sikerült: A magyar katolikus egyház története 1945–1991*, Miskolc, [1992] (*Új Misszió* könyvek, 2.) MÉSZÁROS István, *...Kimaradt tananyag...: A diktatúra és az egyház*, 1. kötet: 1945–1956, Bp., 1993; 2. kötet: 1957–1975, Bp., 1994; 3/A. kötet: 1975–1988: *A hatalom*, Bp., 1995; 3/B. kötet: *Az egyház: 1975–1988*, Bp., 1995; 3/C. kötet: 1988–1990: *Végkéjfelet*, Bp., 1995.

A katolikus iskolák történetéről: KEMENES László, *A mai katolikus középiskolák*, in *Magyar katolikus almanach*, II: *A magyar katolikus egyház élete 1945–1985*, Bp., 1988, 258-274. KEMENES László, *Katolikus iskolák az egyházi iskolák államosítása után 1948–1990*, in *Nyelvünk és Kultúránk* 78(1990), 79-82. MÉSZÁROS István, *Szerzetesi gimnáziumok hazánkban 1950–1990*, in *Távlatok* 1995:22, 207-218.

A piaristákról:

MOLNÁR István, *A válságok évtizede 1941. jan. 1.–1950. dec. 31.: Vázlat a magyar piarista rendtartomány története tanulmányozásához* in *Évk/Vác* 2004/2005, 84-100.  
 DRASKOVITS Imre, *Államosítás és újrakezdés – piarista rend és iskolák 1948–50* (szakdolgozat), Bp., 1998.

BÖSZÖRMÉNYI Géza, *A magyar piaristák 1950-ben: Szétszórás és újrakezdés*, Bp., 2007 (*Magyarország piarista múltjából*, 2). Szűcs Imre, Fazekas József, Galambos László, Biró Imre, Magyar István, Veszprémi Tibor, Etele György visszaemlékezéseivel.

Az iskolák és rendházak 1948–1950. közötti fölszámolásáról: *A szerzetesek üldözése Magyarországon*, in *Katolikus Szemle* 2(1950), 129-131. FARKAS Zsolt, *50 éve tör-*

tént: *Az egyházi iskolák államosítása*, in PD 1998:25, 8-11. GERGELY Jenő, *Az 1950-es egyezmény és a szerzetesrendek főlészámolása Magyarországon (dokumentumok)*, Bp., 1990. UŐ, *A szerzetesrendek 1950. őszi főlészámolásának dokumentumai, A Paritásos Bizottság jegyzőkönyvei, 1950. szeptember 19.–november 15.*, in LSz 41(1991):2, 50-72. BORSODI Csaba, *A szerzetesrendek feloszlatása, működési engedélyük megvonása 1950 nyarán*, in MEV 12(2000):1-14, 183-210. RUBOVSKY György, *A Mindszenty-pertől az 1950-es megállapodásig (Különös tekintettel az események sajtóvisszhangjára)*, in Karácsonyi Füzet 2003, 30-42. HORVÁTH Viktor, *Könyvek és könyvtárak államosítása Magyarországon (1949-1960)*, in OSzKÉvk 1974-1975, 233-261, szerzetesi könyvtárak: 242-245. WIX Györgyné[-BORSA Gedeon-DÖRNYEI Sándor], *A szerzetesi könyvtárak sorsa Magyarországon 1950-1952*, Bp., 1997 (Az OSzK Füzetei, 11).

Visszaemlékezések az 1944-1950. évek eseményeire: KULICS Ágnes-TÖLGYESI Ágnes, *...kövek fognak kiáltani... Szerzetesvallomások (1988/89)*, Bp., 1991, 279-327 (Bulányi György, Darvasy Mihály, Fekete Antal, Galambos László, Kincs Lajos, Kovács Mihály, Lénárd Ödön, Medvigy Mihály, Papp László, Szőnyi László vallomásai). MAGYAR István, *Visszaemlékezés a deportálásra [1950]*, in Vigilia 65(2000), 544-549. GALAMBOS László, *Visszaemlékezés [a mosonmagyaróvári piaristák 1950. évi deportálására]*, in Vigilia 65(2000), 549-551. [BIRÓ Imre, MAGYAR István, GALAMBOS László], *Visszaemlékezések a magyar piaristák 1950. évi elhurcolására*, s. a. rend. KOLTAI András, in Magyar Piarista Rendtartomány névtára, 2000/2001, 4-22. BÖSZÖRMÉNYI Géza, *i. m.*, 81-146.

*A magyar piaristák 1956-ban: Forrásgyűjtemény*, s. a. rend. KOLTAI András, in *A katolikus egyház 1956-ban*, szerk. ROSDY Pál, Bp., 2006, 159-214. KOLTAI András, *Piaristák 56-ban*, in Piár Futár 4(2006):8(okt.), 6.

LUKÁCS László-SZEBENI András, *Boldogok, akik házában laknak... [fényképalbum az akkori magyarországi egyházi iskolákról]*, Bp., 1988.

A magyar piaristák amerikai működéséről: *The Piarists in the United States: The First Ten Years of the Buffalo Foundation, 1948-1958* (kézirat: AGSP, Hist-Bibl. 173). [SZEMENYEI László], *Piaristák az Egyesült Államokban*, in PH 1966, 89-99. MESKÓ Lajos, *Piaristák Amerikában*, in A Szív 61(1975) 540-545. UŐ, *Magyar piaristák Amerikában*, in A Szív 72(1986) 353-356, 417-419. VILÁ PALÁ, Claudio, *Calasanctius Preparatory School for gifted boys: Una esperienza en marcha*, in Revista Calasancia 23(1960), 397-403. GERENCSEI, Stephen, *A comprehensive independent school approach to the education of the gifted: the Calasanctius Experience*, Buffalo, 1976. UŐ, *The Calasanctius School for gifted in Buffalo, New York, U.S.A.: An experiment in educational innovation*, in EphCal 46(1977), 456-471. UŐ, *Short history of the American Province of the Piarist Order*, in UŐ, *Joseph Calasanctius and his heritage*, Buffalo, 1979, 118-122. RUIZ Angelus et al., *Litterae congregationis generalis ad sodales nove Provinciae Statum Foederatorum Americae*, EphCal 3-5(1975), 91-110. MIKLÓSHÁZY Attila SJ, *A tengeren túli emigráns egyházi közösségek rövid története Észak- és Dél-Amerikában, valamint Ausztráliában*, Toronto, 2005, 128.

Egyéb részletek: MÉSZÁROS Imre, *Az alsóorszi historia domus első fejezete [1965]*, in PÉvk 4(1967), 175-187.

### 3.4. A MAGYAR PIARISTÁK KULTURÁLIS TEVÉKENYSÉGE

A Kalazantinum Piarista Rendtörténeti Munkaközösség 1940 nyarán „Piaristák és a magyar művelődés” munkacímmel egy olyan kötetet tervezett megemlékezni a podolini letelepedés 300. évfordulójáról (1942), amely művelődési területek szerint egy-egy tanulmányban mutatta volna be a magyar piaristák munkásságát a következő fölosztásban (és szerzőkkel): latin irodalom (Jeney János), magyar irodalom (Diósi Géza), magyar irodalomtörténet (Ongrádi József), magyar nyelvészet (Meskó Lajos), klasszika filológia (Magyar László), germán filológia (Magyar László), újlatin filológia (Egyed András), történelem (Papp László), filozófia (Gerencsér István), pedagógia (Gál István), matematika (Szita Imre), fizika (Pogány János), teológia (Albert István), vallásos irodalom (Medvigy Mihály), föld- és néprajz (Ákos István), természetrajz (Maklári Lajos), zene (Faludi Béla), társadalmi szerep (Darvasy Mihály), műtörténet (Szentgyörgyi András), gyorsírás (Rónai Jenő), önképzőkörök (Bulányi György). A kötethez bibliográfiai kutatásokat is végeztek, de a tanulmányok közül csupán a filozófiai fejezet egy része készült el (GERENCSÉR István alábbi tanulmánya). Az évfordulóra végül egy másféle kötet jelent meg (MPÉ).

#### 3.4.1. Teológia

[HÁM Antal], *A magyar piaristák a vallásoktatás terén*, in Kal 13(1907/1908):4, 10-11; 13(1907/1908):5, 7-8; 13(1907/1908):6, 7-8; 13(1907/1908):7, 7-8; 13(1907/1908):8, 8; 13(1907/1908):9, 7-8. DARVASY Mihály, *Unitis viribus* [a Schütz Antal által szerkesztett „Szentek élete” keletkezéséről], in PÉvk 3(1966), 20-30. DARVASY Mihály, *Két piarista imakönyv* [a „Sík-Schütz” és Sík Sándor „Dicsőség, békessége”], in PÉvk 4(1967), 38-52. TAKÁTS Ervin, *A magyar piaristák imádságos élete*, in Ekv: Előd 1962, 124-134.

#### 3.4.2. Filozófia és fizika

GERENCSÉR István, *A magyar felvilágosodás és a kegyes iskolák*, in Regnum 5(1942/1943), 326-370. Rövidített változata: *A felvilágosodás filozófiája és a XVIII. századi magyar piaristák*, in Athenaeum 28(1942), 345-364. A fizikai vonatkozású részek újraközlése: *A piaristák és a magyarországi fizika a XVIII. században*, in *A magyarországi fizika klasszikus századai 1590–1890*, szerk. GAZDA István, Piliscsaba, 2000, 138-156. KARL János, *A XVIII. századbeli piarista iskolák természettudományi világképe* (Szt. István akadémiai székfoglaló előadás, 1951, kézirat: MPRKL, Karl János hagyatéka, Sk). Ld. még a 18. századi „új filozófiáról” szóló írásokat a 3.3.2. fejezetben.

PERÉNYI József, *Endrődy János eudaemonistikus bölcselete*, in Bölcséleti Folyóirat 19(1904), 89-116 (kny), a 18. századi piarista filozófusok áttekintésével.

KOVÁCS Mihály, *De viis novis physicam scientiam in Scholis mediis tradendi*, ford. SIMON Sándor, in EphCal 33(1964), 116-118. GÖRBE László, *A piaristák fizikaokta-*

tása Magyarországon, in *Évk/Bp* 1991/1992, 111-113.

### 3.4.3. Pedagógia

A piarista pedagógiáról általában lásd a 2.2.4. fejezetet.

*Piaristák a gyógypedagógia szolgálatában* [Halványi János, Pivár Ignác], in *Kal* 12(1906/1907):7, 12. HOLCZER József, *A filmművészet esztétikai-pedagógiai fogadtatása és alkalmazása rendiünk tanítói-nevelői gyakorlatában* [Frank István, Vékey/Vézner Károly, Kozáky István, Sík Sándor, Öveges József], in *Karácsonyi Füzet* 1973, 124–144. BALOGH Péter, *A latin nyelv oktatásának története a piarista gimnáziumokban Magyarországon, 1984* (szakdolgozat). STÉHLI Ferenc, *Piarista tankönyvírók a XIX. és XX. században*, in *Évk/Bp* 1999/2000, 108-140.

### 3.4.4. Szépirodalom

JELENYI István, *A latin nyelvű epigramma tizenharmadik századbeli piaristák költői gyakorlatában* [Desericzky, Szlavkovszky, Halápy, Conradi, Benyák, Bolla], in *ItK* 73(1969) 176-197 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jeleny István összegyűjtött írásai, 2), 30-64. SZÖRENYI László, *A piaristák irodalmi tevékenysége* [Fiala, Deményi, Koricsányi, Hájos, Révai Miklós, Dományi, stb.], in *Szeged története, II: 1686–1849*, szerk. FARKAS József, Szeged, 1985, 617-627. UŐ, *Neolatin lírai költészet a XVIII. századi Magyarországon* [Hannulik, Halápy, Koricsányi, Conradi, Zimányi Lajos, Révai Miklós], in *ItK* 95(1991), 589-596. SÜMEGHY György, *Szemelvények a piaristák szépirodalmi munkáiból (Patrociniumi ünnepély)* [Pállya István, Révai Miklós, Benyák Bernát, Endrődy János, Dugonics András], in *Karácsonyi Füzet* 1992, 13–24. KELLERNÉ Hegedűs Judit, *Irodalom és magyarság a XVII-XVIII. század piarista iskoláiban*, in *Évk/Kecskemét* 1994/1895, 15-23.

KILIÁN István, *A régi magyar képvess / Old Hungarian Pattern Poetry*, Bp., 1998 (Vizuális költészet Magyarországon, I), benne Mösch Lukács, Szlavkovszky Benedek, Kácsor Keresztély, Dugonics András és ismeretlen piaristák versei. UŐ, *Név és évszámrejtés a XVII-XVIII. században* [Mösch, Szlavkovszky], in *MKsz* 104(1988), 20-40.

VASS Péter, *Írástudó piaristák a nemzeti irodalom bölcsőjénél*, in *Nemzeti Újság* 1942. dec. 20., 19.

### 3.4.5. Iskolai színjáték

KILIÁN István, *A magyarországi piarista iskolai színjátszás forrásai és irodalma 1799-ig / Fontes ludorum scenicarum in gymnasiis collegiisque Scholarum Piarum Hungariae*, Bp., 1994 (A magyarországi iskolai színjátszás forrásai és irodalma, [6]). Ism: KOLTAI András, in *ItK* 105(2001), 224-227.

KILIÁN István, *A piarista dráma és színjáték a XVII-XVIII. században: Iskolai színjátékaink témarendje egy reprezentatív jezsuita minta és a teljes piarista felmérés alapján*, Bp.,

2002. Ism: KOLTAI András, in ItK 107(2003), 605-607.

*Piarista iskoladramák*, I-II [Benyák Bernát, Bolla Márton, Dugonics András, Egerváry Ignác, Hagymási Imre, Horányi Elek, Hromko Lőrinc, Kayser József, Pállya István, Peck Agoston, Puchóczy Márton, Simai Kristóf, Simony Alajos művei], s. a. rend. DEMETER Júlia–KILIÁN István–KISS Katalin–PINTÉR Márta Zsuzsanna, Bp., 2002–2007 (Régi Magyar Drámai Emlékek, XVIII. század, 5/1-2).

A téma további bibliográfiája: NAGY Júlia–KISS Katalin, *A színjátszó iskola a XVII-XVIII. században: Bibliográfia*, Bp., 1998.

A fenti művekben megtalálható korábbi irodalomból az alábbiakban csupán néhány fontosabbat sorolunk föl: TAKÁTS, *Benyák*, 91-127. TAKÁTS Sándor, *Iskolai drámák*, in *A magyar irodalom története*, szerk. BEÖTHY Zsolt, 2. kiad., I, Bp., 1899, 511-524. PRÓNAI Antal, *Az iskolai színjáték a XVIII. század társadalmának életében*, in *Ekr:Békefi*, 340-353. PRÓNAI Antal–CSÁSZÁR Elemér, *A kegyesrendiek magyarországi iskoláiban 1670–1778. előadott drámák jegyzéke*, in ItK 25(1915), 114-122, 206-216. KOLOZSVÁRI János, *Magyar piarista iskoladramák 1717–1792 között*, Pécs, 1938. FEJÉR Judit, *XVIII. századi rekonstruált iskola-színpad*, in *Színház és Filmművészet* 7(1956), 381-384 (a Prónai Antal [*Az iskolai színjáték, i. m.*, 350] által Friedreich Endre szívességéből közölt kisszebeni színházleltár alapján, rajzokkal). BALÁZS Gergely, *A XVIII. századi iskoladráma liturgiája Simai Kristóf élete és művei tükrében* (szakdolgozat, 1975: MPRKL). KILIÁN István, *Iskolai színjáték a piarista iskolákban*, in *Vigília* 57(1992), 577-582. KILIÁN István, *A piarista diákszínpad és a nyitrai színjáték*, in *MKsz* 108(1992), 217-226. DEMETER Júlia, *A magyar nyelvű piarista iskolai komédia sajátosságai: Kísérlet a drámatipológiai, dramaturgiai megközelítésre*, in *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 28(1993), 32-52. DEMETER Júlia, *Az iskolai színjáték ehvilágiasodása: A magyar nyelvű piarista és protestáns komédia*, in *Irodalomtörténet, irodalomértés*, Bp., 1995, 53-97. POLÁKOVÁ Štefánia, *Z histórie piaristického školského divadla na Slovensku v 17. a 18. storočí* [A piarista iskolai színház történetéhez Szlovákiában a 17. és 18. sz. ban], in *Zborník Slovenského Národného Múzea, História*, 94(2000). HELTAI Nándor, „*A nemzetnek tanító iskolái*”: *Piaristák (tanárok, diákok) a magyar színjátszásban* [kiállítási kísérőfüzet], Kecskemét, 2001.

### 3.4.6. Irodalomtörténet

PERÉNYI József, *Irodalomtörténetírásunk első munkásai: Adatgyűjtők*, in *Ért/Nagykanizsa 1900/1901*, 3-38 (kny).

ONGRÁDI József, *A piaristák irodalomtörténeti munkássága*. Bp., 1935 (Palaestra Calasanctiana, 8).

### 3.4.7. Zene

BUBA, Jan–SWEYKOWSKA, Anna–SWEYKOWSKI, Zygmunt Marian, *Kultura muzyczna pijarów w XVII i XVIII wieku* [A piaristák zenei kultúrája a 17. és 18. században], in *Muzyka* 10(1965):2, 15-32; 3, 20-32. BÁRDOS Kornél, *Das Musikleben des*

*Jesuiten und Piaristen Ordens in Nordungarn des 17. Jahrhunderts*, in Roczniki teologiczno-kanoniczne 24(1987), 315-329. KAČIC, Ladislav, *Die Piaristen in der Slowakei und die polnische Musik des 17. und 18. Jahrhunderts*, in *Musica antiqua Europae Orientalis, Acta musicologica* [IX. International Musicological Congress „Musica Antiqua Europae Orientalis”, Bydgoszcz, September 5th–10th, 1991], ed. Eleonora HARENDARSKA, Bydgoszcz, 1991 (*Musica antiqua* 9/1).

*Musikinventare und das Repertoire der Mehrstimmigen Musik in der Slowakei im 16. und 17. Jahrhundert*, hg. von. Jana KALINAYOVÁ, Bratislava, 1995 (a podolini, privigyei és szentgyörgyi házak kórusainak leltárai: 79–144, 153).

MÚDRA Darina, *Piaristi ako hudobníci – P. Norbert Schreiber SchP a Fr. Alojz Schliszter* [Piaristák, mint muzikusok], in *Slovenská hudba* 19(1993), 397-405. KAČIC, Ladislav, *Piaristi-hudobníci medzi Čechami, Moravou a Slovenskom v 17. a 18. storočí* [Piarista zenészek Csehország, Morvaország és Szlovákia között a 17. és 18. században], in *Slovenská Hudba* 29(2003), 5-29.

GUPCSÓ Ágnes, *Egy piarista iskoladráma zenéi anyaga 1694-ből*, in *Barokk színház – barokk dráma*, szerk. PINTÉR Márta Zsuzsanna, Debrecen, 1997, 198-207. UŐ, *Amor Divini – die Musik eines Piaristen Schuldramens (1694)*, in *Musik der geistlichen Orden in Mitteleuropa zwischen Tridentinum und Josephinismus: Konferenzbericht*, Trnava, 16.-19.10.1996, hg. von Ladislav KAČIC, Bratislava 1997, 237-255. UŐ, *Amor Divinus – Natura Humana: Egy piarista iskoladráma zenéje 1694-ből*, in *Zenetudományi dolgozatok* 1999, 223-238. UŐ, *Musiktheater-Aufführungen an Jesuiten- und Piaristenschulen in Ungarn des 18. Jahrhunderts*, in *Studia musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 38(1997), 315-344. SEMERÁDOVÁ, Pavla, *Amoris Divini Dilectio, piaristické školské hudební drama*, in *Bulletin České společnosti pro výzkum 18. století* 2002: 1, 3-4.

FALVY Zoltán, *A Linus-féle XVIII. századi táncgyűjtemény*, in *Zenetudományi tanulmányok Kodály Zoltán 75. születésnapjára*, szerk. SZABOLCSI Bence–BARTHA Dénes, Bp., 1957, 407-443 (Zenetörténeti tanulmányok, 6). A szerző szerint a kézirat (OSzK, Ms. Mus. 2697) piarista iskolai színjátékok közjátékainak kísérőzenéit tartalmazza, azonban a tulajdonosi bejegyzések nem piarista, hanem inkább ferences eredetre utalnak.

Lásd még az egyes rendházak zenéi életéről szóló irodalmat (Podolin, Privigye, Nyitra, Trencsén) a 4.2.23-26. és 4.2.37. fejezetekben.

#### 3.4.8. Építészet, képzőművészet

A piarista rend építészetéről általában: SPAGNESI, Gianfranco, *L'architettura religiosa degli Scolopi e la chiesa dei S. Giuseppe a Cagliari*, in *EphCal* 54(1985), 433-440. DE MARI, Nicoló–NOBILE, Marco Rosario–PASCUCCI, Simonetta, *L'Architettura delle Scuole Pie nei disegni dell'Archivio della Casa Generalizia*, in *ASchP* 23(1999):45-46, 1-403 (külön címlappal is). Magyarországról: 354-355, 365-371. GARMS, Jörg, *Materialien zur Kunsttätigkeit der gegenreformatorischen Orden in Österreich und in anderen Ländern der Habsburgermonarchie bis 1800, VI-VIII: Das Archiv des Piaristenordens*, in *Römische Historische Mitteilungen*, 40(1998), 419-423; 41(1999), 189-222; 42(2000), 351-381,



43(2001), 631-651. Szerepelnek benne magyar adatok is: *status domus*-ok (1698–1699), tervrajzok és az 1696. évi vizitációs gyűjtemény (AGSP, Hist-Bibl. 23) privigei, szentgyörgyi és breznóbányai részletei: 42(2000), 371-373, 378-381; 43(2001), 640-651).

BIERBAUER István, *A magyar szerzetes-tanítórendek régi építkezéseiről*, in Budapesti Építőmesterek Ipartestülete, *Évkönyv* 3(1930/1931), 179-213, a budapesti, nyitrai és podolini épületek történeti adatai, értékelés nélkül: 209-212.

A magyar piaristák rajz- és építészeti munkásságáról a 18. század második felében: CSAPLÁR Benedek, *Vestigia studii graphici seu doctrinae artis delineandi in Scholis Pius Ord. Prov. Hungariae* (kézirat, 1890 körül: MPRKL, Csaplár Benedek hagy.). MOJZER Miklós, *Architectura civilis: Iskolás művészet a XVIII. századi építészetünkben*, in *MűÉ* 6(1957), 103-118. N. DÁVID Ildikó, *A kolozsvári egyetem építészeti oktatása a XVIII. század végén*, in *Művészet és felvilágosodás: Művészettörténeti tanulmányok*, szerk. ZÁDOR Anna–SZABOLCSI Hedvig, Bp., 1978, 301-351. TANI, Maurizio, *Il ruolo degli Scolopi nel rinnovamento delle arti nell'Europa danubiana del XVIII secolo*, in *Ricerca* 25(2005):85, 44-55.

Lásd még az egyes piarista templomokra és rendházakra vonatkozó irodalmat.

#### 3.4.9. Gyorsírás

SZALAY József, *A piarista rend és a magyar gyorsírás*, Szeged, 1942.

KISS József, *Maywald József emlékezete*, Bp., 1937 (Magyar Gyorsíró Szemle Könyvtára, 10). UŐ, *A gyorsíró rector magnificus* [Schütz Antal], in *Magyar Gyorsíró Szemle* 7(1940), 205-206. UŐ, *A gyorsíró rendfőnök* [Zimányi Gyula], in *Magyar Gyorsíró Szemle* 7(1940), 217-221.

#### 3.4.10. Egyéb

*Piarista lapszerkesztők*, in *Kal* 4(1898/1899), 72. *Piarista akadémikus jelöltek 1848-ig*, in *Kal* 13(1907/1908):1, 10-11. WAGNER József, *Az újlatin mozgalom és a piaristák* [a XX. században], in *Piarista Öregdiák* 2(1937/1938), 33-35. BALANYI György, *A Pázmány Péter tudományegyetem piarista tanárai és rector magnificusai*, in *Piarista Öregdiák* 4(1940), 82-85. MÉSZÁROS Gábor, *Vázlatok a piaristák iskolán kívüli munkásságáról*, in *Ért/Bp* 1997/1898, 21-31 = Karácsonyi füzet a Kalazantínium tanáraitól 1999, 8–18.

### 3.5. A MAGYAR PIARISTÁK JOGÁLLÁSA ÉS ELNEVEZÉSE

#### 3.5.1. A rend jogi viszonyai

HÁM Antal, *A magyar rendi káptalanok és a káptalani választások története* (előadás kézírata, 1922: MPRKL).

TOMEK Vince, *A magyar piarista provincia autonómiája* (kézirat, 1928:

MPRKL, Tomek Vince hagyatéka, Sk 9). UÓ, A Konstitúciók és a speciális magyar piarista jog (kézirat, 1931: MPRKL, Tomek Vince hagyatéka, Sk 9).

FEJES Tibor, A magyar piarista rendtartomány jogviszonyainak története 1721-től 1931-ig, Bp., 1931 (teológiai doktori értekezés: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának Könyvtára, 1931/7).

Az általános rendi szabályzatokat ld. az 2.2.3. fejezetben.

### 3.5.2. *A piaristák neve*

A „piarista” névről: NAGY Lajos, *A piaristák neve*, in Magyar Nyelvőr 47(1918), 165-167. Eszerint a rend magyar nyelvű „piaristák” megnevezés első előfordulása 1704-ből adathozható, az „ájtatosság iskolája” 1736-ból, a „kegyes iskolák” 1763-ból. A „piarista” szó korai használatára ld. még a kecskeméti városi tanács oklevelét 1715-ből (JUNKER László, *A kegyes-tanítórendiek kecskeméti főgymnasiumának története*, in Ért/Kecskemét 1895/1896, 14) és Károlyi Sándor leveleit 1722–1723-ból (ÉBLE Gábor, *Károlyi Ferenc gróf és kora 1705–1758*, I, Bp., 1893, 148-156).

A rend magyar nyelvű hivatalos elnevezése 1848-tól egészen az 1960-as évek végéig „kegyestanítórend” volt, noha az iskolák nevében már 1948-ban megjelent a „piarista” megnevezés. Sik Sándor tartományfőnök 1948. január 14-én előírta, hogy az egy rendházhoz tartozó iskolák közös neve „Piarista Kollégium” legyen. Ezt azonban az értesítők kinyomtatásánál egyedül Veszprémben követték szó szerint, más iskolák továbbra is a „Magyar Kegyestanítórend” kollégiumaként nevezték meg önmagukat. Az államosítás évei után 1950-ben viszont a budapesti és kecskeméti gimnáziumok „Piarista Általános Gimnázium” néven nyitották meg kapuikat. A tartományfőnökség hivatali gyakorlatában 1969 és 1974 között nyert fokozatosan teret a „Piarista Tartományfőnökség” elnevezés.

A piarista szerzetesek névhasználatáról: SÜMEGHY György, *Gondolatok a szerzetesi névről*, in Karácsonyi Füzet 1987, 24–30. A piaristák kezdettől, tehát Kalazanci Szent Józsefnek és társainak 1617. évi beöltözésétől fogva szerzetesi nevet választottak, méghozzá a kármeliták példáját követve, tehát nem keresztnévüket hagyták el, hanem családnevüket, és az új nevet, illetve titlust, amely egy hittitokra, vagy egy másik szentre utalt a latin „a”, illetve az olasz „de” birtokjelző szócskával kapcsolták nevükhöz. Így a piaristák neve két részből áll: az egyik egy hagyományos személynév, a másik pedig egy ahhoz kapcsolódó titulus. Az alapító maga például a *Josephus a Matre Dei* (Isten Anyjáról nevezett József) nevet választotta. Sokan azonban beöltözésükkor két új nevet is választottak, tehát a szerzetesi nevük első fele eltért eredeti keresztnévüktől. 1659-től Camillus Scassellati generális (1659–1665) megpróbálta a titulus helyett inkább a származási hely használatát bevezetni, ahogyan az például a kapucinusoknál szokásban volt (magát például „P. Camillus de Scassellatis ab Urbino”-nak nevezte), de asszisztensei beadvánnyal fordultak a szerzetesi kongregációhoz és kérésükre VII. Sándor pápa 1660-ban megparancsolta, hogy a piaristák „non ex cognomine gentilio, sed ex nomine alicuius sancti” neveztessenek” (SÁNTHA, *Scassellati*, in EphCal 30[1961], 203-205). A 18. század közepén

---

azonban, Paolino Chelucci generális alatt (1748–1754), használatba jött családi név használata. Az 1754. évi gen. káptalanon már a hivatalos jegyzőkönyvben is használták (SÁNTHA, *Corsini*, in EphCal 39[1970], 28). A hivatalos rendi iratokban a családi név mellett továbbra föltüntették a teljes szerzetesi nevet, de annak használata fokozatosan visszaszorult. A keresztnév megváltoztatásának szokása Magyarországon a 19. század második felétől kezdett eltűnni, és a 20. század elejétől kizárólagossá vált a keresztnév megtartása.



## 4. INTÉZMÉNYI RÉSZ: A MAGYARORSZÁGI PIARISTA INTÉZMÉNYEK TÖRTÉNETE

### 4.1. ENCIKLOPÉDIKUS IRODALOM ÉS ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

PICANYOL, Leodegarius, *Brevis conspectus historio-statisticus Ordinis Scholarum Piarum*, Romae, 1932.

MÉSZÁROS István, *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996–1948 (Általánosan képző középiskolák)*, Bp., 1988.

DENES I: *Presencia de Escuelas Pías*, ed. Luis María BANDRÉS REY, Madrid–Salamanca, 1990.

*Magyar katolikus lexikon*, főszerk. DIÓS István, szerk. VICZIÁN János, I–, Bp., 1993–

KILLÁN István, *A magyarországi piarista iskolai színjátszás forrásai és irodalma 1799-ig / Fontes ludorum scenicorum in gymnasiis collegiisque Scholarum Piarum Hungariae*, Bp., 1994 (A magyarországi iskolai színjátszás forrásai és irodalma, [6]). UŐ, *A piarista dráma és színjáték a XVII-XVIII. században: Iskolai színjátékaink témarendje egy reprezentatív jezsuita minta és a teljes piarista felmérés alapján*, Bp., 2002.

BORIÁN Tibor–KOLTAI András–LEGEZA László, *Piaristák*, Bp., 2007 (Szerzetrendek a Kárpát-medencében).

Az egyes piarista rendházak és iskolák történetéről szóló, alább felsorolt tanulmányok és monográfiák jelentős része a piarista gimnáziumok éves értesítőiben jelent meg. Kalocsán, Tatán és Temesvárott, például már 1851-ben, Kolozsvárott, Szegeden és Vácott 1852-ben szerepelt az értesítőkből iskolatörténeti összefoglalás. A legtöbb iskola máig legteljesebb történeti monográfiája 1895/1896-ban készült el,

mivel 1893-ban, honfoglalás millenniumára készülve külön miniszteri rendelet írta elő a középiskolák számára, hogy készíttessék el, és értesítőjükben jelentessék meg iskolájuk történetét. Ennek a rendelkezésnek az akkor működő piarista iskolák túlnyomórészt eleget is tettek, volt ahol már 1894-ben (Máramarossziget, Magyaróvár, Rózsahegy). Kolozsvárott 1898-ig késtek a feladattal, Podolinban csak egy néhány oldalas összefoglaló jelent meg, Privigyén pedig semmi sem. Ahol már korábban elkészült az iskolatörténet, ott csak kiegészítéseket (Sátoraljaújhely, Szeged) vagy okmánytárat (Nyitra) közöltek. Az ekkor megjelent munkákat ld. alább, a 4.2. fejezetben az egyes rendházaknál. Az ekkor megjelent iskolatörténeti monográfiák között ismertetése: VÁCZY János–DÉZSI Lajos, *Középkorok története*, in Sz 31(1897), 69-73, 156-160, 252-258, 448-454, 532-535; 32(1898), 73-77, 164-167, 260-263, 351-356, 460-464, 550-553, 655-657.

Az 1920-as évektől jött szokásba, hogy az egyes iskolák az éves nyomtatott értesítőjük (később évkönyvük) elején rendszeresen közölték az iskola rövid (egy-két oldalas) történetét. Ezen írások közül bibliográfiánkba csak néhány kivételes hosszúságút vagy jelentőségűt vettünk föl (pl. Veszprém 1939/1940-tól, Máramarossziget 1940/1941, Nagykároly 1940/1941).

Szintén nem utalunk a rendfőnökség (a generálisok), illetve a magyarországi tartományfőnökség(ek) levéltáraiban található levéltári forrásokra, mivel ott természetesen minden rendházra találhatók iratok. Kivételt csak néhány olyan esetben tettünk, amikor a rendház saját levéltára elpusztult, illetve a piaristák ottani jelenlétéről más jelentős forrás nem maradt.

## 4.2. A RENDHÁZAK ÉS ISKOLÁK TÖRTÉNETE

### 4.2.1. Beszterce

A rendház levéltára a Gyulafehérvári Érseki és Káptalani Levéltár besztercei gyűjtőlevéltárában (kb. 1717–1880, rendezetlen). Ismertetés: ENTZ Géza, *Jelentés a besztercei egyházi levéltárakról* in *Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárának 1943. évi működéséről*, szerk. JAKÓ Zsigmond, Kolozsvár, 1943, 35-36.

Rendházi krónika (historia domus), 1717–1879 (2 kötet): Gyulafehérvári Érseki és Káptalani Levéltár besztercei gyűjtőlevéltára. Vö. ENTZ Géza, *i. m.*, 36.

Irodalom: SÓFALVI János [=CSEGEZY Ignác], *Útinapló-töredék (Erdélyi Beszterce krónikájához)*, in *Idők Tanúja* 7(1866):211-214 (szept. 18-21.), 852, 860-861, 864-865. A szerzőséghez ld. a szerzői kéziratot: CSEGEZY Ignác, *Chrestomathia (MPRKL, Ms., Ser. alt.)*, ff. 73-84. BIRÓ Vencel, *A kegyesrend Besztercén, Medgyesen és a kolozsvári főiskola bölcsészeti karán*, Kolozsvár, 1948, 3-26. FARKAS Zsolt–VARGA László, *Adalékok a besztercei piarista alapítás múltjához és jelenéhez*, in *PD* 1997:20, 15-16. GERÉD Péter, *A besztercei egyházközség története, I-II*, Beszterce, 2001 (plébánosi vizsgadolgozat: Gyulafehérvári Érseki Levéltár, Vegyes iratok [I.13/e], 73. doboz).

A diákokról: ŐTROPÁ Virgil, *Románi la gimnasiul latino-catholic din Bistrița 1729–1779*, in *Transilvania* 32(1901), 3-17: névjegyek közlése a Liber studiosorum 1729–1813 alapján.

#### 4.2.2. Breznóbánya

A rendház levéltára: MPRKL, Archivum domus Breznóbányensis, 1694–1857 (kb. 1,70 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika az első évekről (origo residentiae), 1673–1678: Breznóbányai római katolikus plébánia (1 kötet). Hausenka Miklós, az első előljáró kezdte meg, majd ezt átdolgozva 1689 és 1695 között Bajar András kezdte meg újból a rendházi krónikát, 1675–1849: MPRKL, Archivum domus Breznóbányensis, Lib. 1-2. Vö. FRIEDREICH Endre, *A Thököly-kor az egykorú piarista krónikákban*, in *Sz* 68(1934), 591-610: 591.

A gimnázium levéltárának töredéke: MPRKL, Protocolla gymnasii Breznóbányensis (1776–1848, 3 kötet).

A piaristák által vezetett környékbeli plébániák anyakönyveiről: *Cirkevné matriky na Slovensku zo 16–19. storočia*, ed. Jana SARMÁNYOVÁ, Bratislava, 1991, 45. Breznóbányán a születést és halálózást 1656-tól, a házasságit 1683-tól vezették (1689–1694 között mindegyik hiányzik), Predajmán (Garampéter) pedig mindegyiket 1673-tól, utóbbiak őrzik Hanacius Ferenc krónikás bejegyzéseit is. Vö. FRIEDREICH, *Hanacius*, 84, 120.

Irodalom:

*Memoria brevis domus quondam Scholarum Piarum Brezno-Banyensis*, in *Familiae Clericorum Regularium Scholarum Piarum Provinciae Hungariae pro anno 1858*, 3-24.

BAKÓ István, *Jegyzetek a breznóbányai kegyesrendi ház történetéből*, in *Ért/Besztercebánya* 1897/1898, 3-38.

Egyes részletekről: [IPOLYI Arnold], *Schematismus historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, Neosolii, 1876, a piarista plébániáról és filiáiról: 163-176. FRIEDREICH, *Hanacius*, 55-83, 91-99 (az első évekről, 1673–1682). Uő, *A Thököly-kor az egykorú piarista krónikákban*, in *Sz* 68(1934), 591-610: 597-603 (1678–1681. évi események, Kinczel István és társainak elhurcolása). RAPOŠ Karol, *Dejiny cirkevi ev. a. v. Breznianskej (v súvisi s dejinami mesta Brezna n. Hr.)*, Sv. I, Liptovky Sv. Mikuláš, 1938, 41-87: a piaristák bejövételéről, elűzéséről, visszajöveteléről, plébánosságáról 1673–1781.

#### 4.2.3. Buda

A rendház levéltára: MPRKL, Archivum domus Budensis (1744)1832–1879 (kb. 0,90 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1832–1872: MPRKL, Archivum domus Budensis (1 kötet).

A gimnázium levéltára Budapest ostroma során, 1945 januárjában majdnem tel-

jesen megsemmisült. A pusztulásról: SZALAY Gyula, *Tíz év története 1937–1947*, in *Ért/Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium* 1946/1947, 3-39:21. A megmaradt anyag: Budapest Főváros Levéltára, Budapesti II. kerületi Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium iratai (VIII/24), 1827–1949 (1,23 fm). Ebből a piarista korszakra vonatkozik: 1. tétel, *Classificatio*, 1827–1834.

Irodalom:

TAKÁTS, *Budapest*, 344-347. FARKAS József, *A budapesti székesfővárosi I. ker. budavári közs. elemi népiskola vázlatos története 1832-től 1896-ig*, Bp., 1896 (7-30: A budavári elemi főiskola a kegyes tanítórendiek alatt).

*A 250 éves budapesti Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium 1687–1937*, szerk. HORVÁTH Jenő, Bp., 1937. Tartalma: SZALAY Gyula, *A Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium története 1687–1937*, 1-208 (a piaristák vezetése alatt: 95-109); PATONAY József, *Intézetünk igazgatói, nevesebb tanárai és tanítványai*, 209-297 (a piarista korszakban: 242-246).

MÁTRAI János, *A piaristák Budán*, in *Budai Krónika* 1(1939):42 (dec. 20.), 8-9; 2(1940):1 (jan. 3.), 2; 3(jan. 10.), 7; 4(jan. 17.), 2 (ld. még: MPRKL, Mátrai J. hagy., Sk 6). Kissé rövidítve: *A piaristák Budán*, in *Magyar Középiskola* 33(1940), 4-9.

NAGY István, *A Jézus Társaság budai collegiumától a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumig*, in *A Budapest II. Rákóczi Ferenc Gimnázium Jubileumi Emlékkönyve (1687–1987)*, Bp., 1987, 31-33: A piaristák évtizedei.

Az 1832. évi átadáskor mondott beszédekről: *Budapest történetének bibliográfiája*, főszerk. ZOLTÁN József, szerk. BERZA László, VI, Bp., 1969, n° 4912-4913.

#### 4.2.4. Bukarest

Fontos forrás Dezericzky Ince gen. assisztens levelezése, főként a bukaresti piarista megtelepedés ügyében, 1746–1747: MPRKL (rendezés alatt).

Irodalom: JÓZSA János, *A piaristák bukaresti letelepedésének kísérlete és Mavrocordat Konstantin* [1746], in *Erdélyi Múzeum* 36(1931), 406-408. SÁNTHA György, *Iosephus Oliva ab Angelo Custode Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis XVI (1686–1743)*, in *EphCal* 36(1967), 620-626, 677-687; 37(1968), 38-43, 164-170, 202-216: 205-206.

#### 4.2.5. Debrecen

A rendház levéltára: MPRKL, Debreceni rendház levéltára, 1716–1950 (kb. 6,50 fm, rendezetlen). Az iratok egy részét (mintegy felét) 2007 májusában adta át a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár az az MPRKL-nek.

Rendházi krónika (historia domus), 1719–1759, 1807–1946: MPRKL, Debreceni rendház levéltára (3 kötet, 1 füzet).

Az iskola levéltára: Hajdú-Bihar Megyei Levéltár: A magyar kegyestanítórend debreceni Calasanzi Szent József Gimnáziumának iratai (VIII.52.). Állagok:: Piarista gimnázium iratai (VIII.52.a), 1721–1948 (3,95 fm); Piarista Gimnázium sportköre iratai (VIII.52.b), 1937–1944 (0,04 fm); Piarista Kereskedelmi Középiskola iratai

(VIII.52.c), 1941–1948, (0,39 fm). Ismertető: MERVÓ Zoltánné, *A debreceni iskolák: Levéltári segédlet az iskolatörténeti kutatáshoz*, Debrecen, 1975 (A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei, 8), 21-22.

Egyéb fontosabb levéltári tételek:

Szlopniai Elek debreceni superior (1730-tól tartományfőnök) levelei Csáky Imre váradi püspökhöz, 1719–1731: ÖStA HHStA, Familienarchiv Csáky, Fasc 6: Csáky Imre bíboros iratai, Nr. 60-61 (129 db, közte a generális levelei is). Regeszták: Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézete, Levéltári Regesztagyűjtemény, A-XIV-1. Idézte: MÁLNÁSI Ödön, *Gróf Csáky Imre bíbornok élete és kora (1672–1732)*, Kalocsa, 1933, 115-116, 292-293.

A piaristák debreceni megtelepedésével, építkezésével és zeleméri birtokukkal kapcs. iratok 1719–1739: ÖStA FHKA, HFU, Fasz. rote Nr. 535-737 passim. Vö. TAFFERNER, Adalékok, n° 3-23, 57, 60-69, 72, 76-77, 84-86, 88, 116, 126-128.

A debreceni piaristák által megörökölt tarcali és tokaji Pettkó-féle szőlők átadására vonatk. iratok, 1737: MOL, Magyar Kamara archívuma, Urbaria et conscriptiones (E 156), Fasc. 83, Nr. 77; Fasc. 115, Nr. 51; Fasc. 153, Nr. 112-113.

A Koháry-féle debreceni piarista konviktus számára tett alapítvánnyal kapcs. iratok, 1751–1757: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. C. Fasc. 4.

A debreceni piaristák zeleméri részirtokának összeírásai, 1750–1783: MOL, Magyar Kamara archívuma, Urbaria et conscriptiones (E 156), Fasc. 67, Nr. 25; Fasc. 192, Nr. 36-37.

Bibliográfia: BÉNYEI Miklós, *Hajdú-Bihar megye oktatástörténeti irodalma 1896–1996: Válogatott bibliográfia*, Debrecen, 1997, 48-49.

Irodalom:

CSERHALMY József–[STARCK Andor], *A kegyes-tanítórendiek debreczeni társháza- és gymnasiumának története 1719–1896*, in *Ért/Debrecen 1895/1896*, 3-111.

Rövid összefoglalók: RUPP Jakab, *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre*, I-III, Pest-Bp., 1870–1876, III, 155-158. FEHÉRVÁRY István, *Adatok a debreceni róm. kath. gymnasium történetéhez*, in *Ért/Debrecen 1879/1880*, 3-25. HARMATH Gergely, *A kegyestanítórendiek gimnáziuma*, in *Debrecen sz. kir. város egyetemes leírása*, szerk. ZELIZY Dániel, Debrecen, 1882, 434-446. *Piaristák Debrecenben*, összeáll. LOSSINSZKY Tibor, [Debrecen, 1996]. SIMONYI Alfonz, *A piarista iskola Debrecenben*, in *Debreceni Szemle 8(2000):3*, 398-411.

Egyes korokról és eseményekről: RASSOVSKY Kálmán, *A piaristák megtelepedése Debrecenben [1719–1733]*, in *Ért/Debrecen 1931/1932*, 20-23. UÓ, *Iskolánk a XVIII. században*, in *Ért/1932/1933*, 39-41. MÁLNÁSI Ödön, *Gróf Csáky Imre bíbornok élete és kora (1672–1732)*, Kalocsa, 1933, 114-119: a rendház alapításáról és a templom építéséről; 292-294: Csáky Imre debreceni sírboltjáról. SCHLEICH [DERCZE] Lajos, *Debrecen, a katolicizmus és a piaristák [1703–1728]*, in *Katholikus Figyelő 10(1934)*, 17-20, 40-43. UÓ, *Adalékok Debrecen katolikus múltjához [1715–1731]*, in *Katholikus Figyelő 11(1935)*, 5-9. UÓ, *A piaristák megtelepedése Debrecenben*, in *Katholikus Figyelő 11(1935)*, 50-53. UÓ, *Gróf Csáky Imre bíboros látogatása Debrecenben [1724]*, in *Katholi-*



kus Figyelő 15(1939), 27-28. UÓ, *A debreceni katolikus egyház jötevői a XVIII. században*, in *Katholikus Figyelő* 15(1939), 102-104. BAJKÓ Mátyás, *Adalékok a tiszántúli iskolakultúra felvilágosodáskori történetéhez*, in *Hajdú-Bihar megyei Levéltár Évkönyve* 8(1981), 5-17 (9-10: levéltári adatok az alapításra). [FRIEDREICH Endre], *Rákóczi József kiközösítése a debreceni piarista templomban*, in *Kal* 19(1913/1914), 96-98. VÁRKÖVI Sándor, *A 90 éves piarista zászló* [a debreceni piarista gimnázium 1907-ben készült zászlója], in *PD* 1997:22, 6-7. UÓ, *A piarista zászló felszentelése Debrecenben 1907-ben*, in *PD* 1997:23, 5-6. VASS Péter, *Magyar misszió a debreceni tanyavilágban*, in *Ért/Debrecen* 1941/1942, 4-5.

A piaristák épületeiről és telkeiről: ZOLTAI Lajos, *A debreceni róm. kath. templom, a kegyestanítórend társháza és a plébánia területének 300 éves múltja*, in *Ért/Debrecen* 1934/1935, 3-22 (kny). VÁRADI Károly, *A debreceni róm. kath. főgymnasium* [főként az épületekről, alaprajzzal], in *Ért/Debrecen* 1902/1903, 7-27, 1903/1904, 5-9. LÉVAI Béla, in *A debreceni kegyes tanító rendiek zelemeri birtoklása (1728–1780)*, in *Ezer éves a magyar iskola: A józsi iskolatörténeti és honismereti konferencia előadásai, 1995. nov. 29.–dec. 3.*, Józsa, 1995, 10-14 = UÓ, *Volt egyszer egy falu: A középkori Zelemér krónikája*, Debrecen-Józsa-Bodaszőlő, 1996, 49-53. 2. kiad.: 2006 (Boda-zeleméri helytörténeti füzetek, 4). DERCZE Lajos, *Debrecen város jegyzőkönyveinek a piaristákra vonatkozó tüzrendeletei a múlt század elején [1818–1820]*, in *Katholikus Figyelő* 10(1934), 246-247.

A templomról: LÁNG Nándor, *A debreceni Szent Anna templom*, [Bánszki Tamás rajzaival], Debrecen, 1930. SZABÓ Erzsébet, *Jobannes Baptista Carlone*, in *MűÉ* 17(1968), 214-238: 219-220. BARANYAI Béláné, *Újabb adatok a debreceni Szent Anna templom berendezésének történetéhez* [a rendházi számadáskönyvek alapján], in *Ars Hungarica* 8(1980), 149-154. SZ. KÜRTI Katalin, *A debreceni Szt. Anna r. k. plébániatemplom*, in *Műemlékvédelem* 29(1985) 36-41. SZ. KÜRTI Katalin, *Egy katolikus templom a „kálvínista Rómá”-ban: A debreceni Szent Anna-plébánia templom*, *Új művészet* 2(1991):8, 21-25. G. GYÖRFFY Katalin, *Debrecen, Szent Anna templom*, Bp., 1985, 1991 (Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára, 211). HOLCZER Gyula, in *A Debrecen-nyíregyházi egyházmegye történeti sematizmusa*, szerk. TAKÁCS József, Debrecen, 2003 (A Debrecen-nyíregyházi egyházmegye sematizmusai, 2), 121-128. TAKÁCS József, *Hogyan kapott toronyórát a debreceni Szent Anna templom?* [Schával József debreceni órástól, 1846-ban], in *Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1989–1990* [gerincen 1992!], 225-238.

A plébániáról: CHILKÓ László, *A debreceni r. katolikus egyház vázlatos története*, Debrecen, 1877. UÓ, *A debreceni római katolika egyház: Az egyház múltja*, in *Debrecen sz. kir. város egyetemes leírása*, szerk. ZELIZY Dániel, Debrecen, 1882, 359-377 = *Adalékok a debreceni róm. kath. egyház történelméhez: Lenyomat Debreczen egyetemes leírásából*, Debrecen, 1882. LISZT Nándor–SÜMEGHI József, *Debrecen katolikus múltja és jelene*, Debrecen, 1930. SCHLEICH [DERCZE] Lajos, *A debreceni róm. kath. plébánia piarista jellegének megszűnése (A világi parochia első éveiből) [1802–1811]*, in *Ért/Debrecen* 1933/1934, 3-18. – KOVÁCS László, *Debrecen katolicizmusának története*, Békésszentandrás, 1972 (teológiai doktori értekezés: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának Könyvtára, 1972/11. KISHÁZI-KOVÁCS László, *A debreceni Szent*

*Anna plébánia története*, Szeged, 1995. RÁCZ István, *Protestáns patronátus: Debrecen város kegyurasága*, Debrecen, 1997, 51-56. HOLCZER Gyula, in *A Debrecen-nyíregyházi egyházmegye történeti szemlézete*, Debrecen, 2003, szerk. TAKÁCS József (A Debrecen-nyíregyházi egyházmegye szemlézetei, 2), 129-131.

A kereskedelmi iskoláról: *Kereskedelmi tagozat a debreceni piarista iskolában*, in *Ért/Debrecen 1937/1938. A kereskedelmi tagozat megalakulásának története*, in *Ért/Debrecen 1938/1939, 1939/1940, 1940/1941*. GERENCSÉR István, *A piaristák és a gyakorlati oktatás*, in *Magyar Középiskola* 32(1939), 277-280.

A tanárokról: RASSOVSKY Kálmán, *Szólónyay Elek, az első debreceni piarista*, in *Katholikus Figyelő* 12(1936), 131-134. VASVÁRY József, *Dr. Karl János iskolabővítő igazgató (1931-1938)*, in *PD 2000:32, 7*. KÁNTOR Sándorné, *Tudós és nevezetes matematikatanárok Debrecenben és megyénkben*, in *Hajdú-Bihar megyei Levéltár Évkönyve* 12(1985), 35-52 (többek között Lóky Béla, Vajnóczky István, Pogány János, Gyires Ferenc, Morvay Ferenc piaristákról). KÁNTOR Sándorné, *Híres matematikatanárok és tanítványok a debreceni iskolákban*, Bp., 2007 (Mesterek és tanítványok), 152-161: A piarista gimnázium (Lóky Béla, Pogány János). Pedagógusok arcképcsarnoka (Debrecen), 2004, passim (Bátori József, Mándoki Ernő, Lóky Béla, Pogány János, Szentgyörgyi András, Török Jenő, Vass Péter piaristák).

Az önképzőkörökről: LUDMÁNY Antal, *Önképzőkörünk története [1902-1939]*, in *Akarat* 3(1938/1939):8-9, 22-27.

A diákokról, diákszövetségről: *Egy adat Szentmarjay Ferenc életéhez [1779/1780-1780/1781-ben]*, in *Kal* 19(1914/14), 98. FÁBIÁN Sándor, *A Debreceni Piarista Diákszövetség*, in *EkvMPR300*, 414-416. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PÉvk* 4(1967), 150-166: 154-156.

A könyvtárról: MM, I, 124; MM, VI, 347.

#### 4.2.6. Göd

GOLDA Gábor, *Piarista Szakmunkásképző Iskola Gödön*, in *Magyar Építőipar* 43(1993):5, 178-179.

#### 4.2.7. Győr

Fontosabb források:

A Groll Adolf által a győri piarista filozófiantárok számára tett alapítványra vonatk. iratok, 1742-1744: MPRKL, APHV, For. 30, Fasc. 2.

A győri papnövelde piaristák által megkezdett anyakönyve: *Album studiosorum theologiae et philosophiae cleri diocesis Jauriensis et secularium, in seminario Assumptae Virginis Szécsenyiano Jauriensis studiis operam impendentium. Facultatum moderatoribus patribus Clericis Regularibus Scholarum Piarum, 1735-1779* (ELTE EK Kt, Ab 54).

A piaristák győri tevékenységéről Groll Adolf piarista győri püspöksége idején (1733-1743): BEDY Vince, *A győregyházmegyei papnevelés története*, Győr, 1937, 34-36,

84-85, 115 (Győregyházmegye múltjából, II). SÁNTHA György, *P. Adolphus Groll a S. Georgio XIII Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis (1724–1730), episcopus Jaurinensis (1733–1743)*, in EphCal 35(1966), 295-311, 344-363, 398-421: 403-407.

A Groll Adolfra vonatkozó további irodalmat ld. az 5.2.50. fejezetben.

#### 4.2.8. Kalocsa

A rendház levéltára: MPRKL, Archivum domus Colocensis, 1765–1860 (kb. 0,85 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1765–1860: MPRKL, Archivum domus Colocensis (3 kötet).

A gimnázium levéltára: Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, Kalocsai Érseki Főgimnázium (VI.1), 1766–1948 (10,77 fm). A piaristák korára vonatkozó sorozatok: *Intimata regia et protocolla conferentiarum*, 1826–1853 (0,49 fm); *Recursus et paupertatis testimonia*, 1850–1860 (0,10 fm); Főnévkönyvek, 1766–1928 (78 kötet, 3,27 fm).

A rendház alapítására és működésére vonatkozó további iratok 1742–1862: Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, Kalocsai Érseki Hivatal, Egyházkormányzati iratok (I.1.a), *Ordines religiosi*, Piaristák, 1742–1862 (0,11 fm).

Irodalom:

KOMÁRIK István SJ, *A kalocsai főgymnasium története a milleniumi évre 1766–1896*, in *Ért/Kalocsa* 1895/1896, 1-193, a piarista korszakról: 15-27, 124-132. Folytatása: UÓ, *A kalocsai Jézus-társasági intézet vázlatos története (1860–1935)*, I, in *Ért/Kalocsa* 1934/1935, 1-41, a piaristákról: 4-6. PAP József–HEGYI Lajos–NAGYFALUSY Lajos, *A kalocsai Jézus-társasági intézet vázlatos története (1860–1935)*, II: [A szertárak], in *Ért/Kalocsa* 1935/1936, 3-21

GÁL István, *A kalocsai piarista kollégium története 1765–1860*, Bp., 1938 (Palaestra Calasanciana, 20).

Rövid összefoglalások: DOBAY Elek, [*A kalocsai kisgimnázium történetének vázlatja*], in *Ért/Kalocsa* 1851, 3-5. RUPP Jakab, *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre*, I-III, Pest-Bp., 1870–1876, III, 12. *A kalocsai kollégium ötven éve*, szerk. TÓTH Mike SJ, Kalocsa, 1910, 7-9. KOMÁROMY Dezső, *A kalocsai kollégium átadása és ötvenéves jubileuma* [az ötvenéves évfordulás emlékkönyv ismertetése], in *Kal* 16(1910/11), 42-45. KERKAI György, *A kalocsai kollégium 1860–1940*, in *Jezsuita Történeti Évkönyv* 1940, 119-156: 121-123.

Egyes részletek: HOLCZER József, *Adatok a kecskeméti piarista gimnázium színjátásához*, in *Levéltári füzetek* (Bács-Kiskun megye), 4(1989), 5-82: 38-40. ifj. BARTH János, *Diákélet a kalocsai piarista kollégiumban*, in *Évk/Kecskemét* 1997/1998, 8-13. KILIÁN István, *Iskolai színjátás Patachich püspök idejében Nagyváradon és Kalocsán*, in *Patachich Ádám érsek emléke: Zajezdai báró Patachich Ádám, kalocsai érsek (1776–1784) halálának 220. évfordulója alkalmából rendezett konferencia és kiállítás emlékkönyve, Kalocsa, 2004. november 17.*, szerk. LAKATOS Adél, Kalocsa, 2005 (Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai, 4), 41-54.

A kalocsai piarista (korábban érseki) nyomdáról: GÁL István, *i. m.*, 118-144. *Magyarország bibliographiája 1712–1860*, VI: *Nyomda és kiadótörténeti mutató az 1-5. kötetben közreadott 1712–1800 között megjelent magyarországi és külföldi magyar nyelvű nyomtatványokhoz*, szerk. MAROS Béla, Bp., 1972, 136-140.

#### 4.2.9. Kecskemét

A rendház levéltára: MPRKL, Kecskeméti rendház levéltára, 1715–1949(1985) (1,16 fm). Ismertetések: MM, VI, 449. NYERS Lajos, *A piarista levéltárügy és rendtörténetírás (Emlékkönyv Szentpétery Imre születése hatvanadik évfordulójának ünnepére*, Bp., 1938, 335-347: 339-340.

Rendházi krónika (annales), 1715–1809: MPRKL, Kecskeméti rendház levéltára, Lib. 1. Írását Demka Sándor kezdte meg 1750-ben. Részleges nyomtatott kiadása: [DEMKA Sándor], *Historia domus Kecskemétiensis / A kecskeméti ház története*, [1. rész]: 1714–1715, [ford. GLOVITZKY Zoltán], in *Évk/Kecskemét* 1989/1890, 8-25; [2. rész]: 1716–1719, [ford. FEKETE Antal és GLOVITZKY Zoltán], in *Évk/Kecskemét* 1990/1891, 5-15. A fordítás folytatása az 1720–1729. évekről FEKETE Antal fordításában (kézirat: MPRKL, Fekete Antal hagy., Sk 48). Kiegészítésül: KÁCSOR Christianus, *Historia septennalis rectoratus Kecskemethiensis Patris Ch. Kácsor, utpote 1776–1782* (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 10, pp. 149-232). A krónika átdolgozása és folytatása, 1715–1946: MPRKL, Archivum domus Kecskemétiensis, Lib. 14. Csulik Alajos kezdte meg 1810–1820 között.

A rendház erdőgazdaságának iratai: Bács-Kiskun Megyei Levéltár, A Kegyes Tanítórend kecskeméti rendháza erdőgazdaságának iratai (XI/603), 1887–1940 (0,03 fm).

A gimnázium levéltára a Kecskeméti Piarista Gimnázium igazgatói irodájában és levéltárában (1737–2000).

Gimnáziumi krónika, 1715–1884 (1715–1850 történelmi vázlat visszamenőleg a rendház krónikákból „kivonva”, 1850–1884 folyamatos krónika): Kecskeméti Piarista Gimnázium, igazgatói iroda.

Irodalom:

JUNKER László, *A kegyes-tanítórendiek kecskeméti főgymnasiumának története*, in *Ért/Kecskemét* 1895/1896, 1-52, 1896/1897, 1-109.

Rövid összefoglalások: CSEH Ferenc, *A kecskeméti kegyesrendi gymnasium rövid története* [1715–1856], in *Tanodai Lapok* 2(1857), II félév, 185-187, 194-196. UŐ, *A gymnasium történelmi vázlatának folytatása*, in *Ért/Kecskemét* 1858/1859, 13-16. PÁSTHY Károly, *Kecskemét közoktatásügye a múltban és a jelenben*, Kecskemét, 1899, 84-101. CHOBOT Ferenc, *A Váci Egyházmegye történeti névtára*, Vác, 1915–1917, I, 402-404. PAPP Gyula, *Az intézet vázlatos története*, in *A piaristák Kecskeméten való működésének 210., a társház fennállásának 200. és a mostani gimnáziumi épület alapkövetelének 100. évfordulóján kiadott emlékfüzet*, Kecskemét, 1925, 3-32 (függelék: A kecskeméti kegyes-tanítórendi róm. kath. gimnázium igazgatói). DOBOS Jenő, *Fejezetek a kecskeméti piarista iskola történetéből*, in *Emlékkönyv: A kecskeméti Piarista Gimnázium 35 éve*, szerk.

RUPPERT József, Kecskemét, 1 986, 13-20.

Egyes részletekről: VÉKONY István, *Koháry István gr. élete tekintettel a kecskeméti kegyesrendi társbáz és gimnázium alapítására 1715–1915*, in *Ért/Kecskemét* 1914/15, 1-64 (kny). VARGA Zoltán, *A kecskeméti báz alapítása*, in *Karácsonyi Füzet* 1975, 130–146. NYERS Lajos, *A kecskeméti piarista gimnázium első tanárai és tanítványai 1715–1730*, in *Ért/Kecskemét* 1935/1936, 3-31. UŐ, *A kecskeméti piarista gimnázium tanárai 1731–1740*, in *Ért/Kecskemét* 1936/1937, 3-15. A folytatás az 1740–1750 közötti időszakról kéziratban maradt: MPRKL, Nyers Lajos hagyatéka. NYERS Lajos, *Emlékezzünk régiekről* [Az első piaristák Kecskeméten, 1715–1718], in *Katolikusok Lapja* 14(1937):4(febr. 21.), 6-7. UŐ, *Emlékezzünk régiekről* [az 1739. évi pestis piarista áldozatairól], in *Katolikusok Lapja* (Kecskemét) 13(1936):13 (okt. 4.), 6. UŐ, *A piarista gimnázium Mária-kongregációja 1725–1784*, in *Katolikusok Lapja* 12(1935):13 (okt. 6.), 6. SZENTGYÖRGYI András, *Demka Sándor 1691–1760*, in *PÉvk* 1(1962), 162-194. ETELE György, *A kecskeméti piarista iskola élete a XVIII. században*, in *PÉvk* 4(1967), 57-85. VARGA Lajos, *A 18. századi katolikus oktatás történeti forrásai* [a Váci Püspöki Levéltár iratai alapján], in *Iskola, egyház, művelődés: Iskolatörténeti források az egyházi levéltárakban*, szerk. DÓKA Klára, Bp., 1990, 13-35. Lality Alexius rektor jelentése az iskoláról, 1774: 24-26. *Iskolai törvények* [királyi rendelet szövege a házi könyvtárban, 1780-as évek körül], in *Kal* 20(1914/15), 13-14. HOLCZER József, *Adatok a kecskeméti piarista gimnázium színjátszásához*, in *Levéltári füzetek* (Bács-Kiskun megye), 4(1989), 5-82. NIKLOS János, *Az első érettségi* [1863], in *A piaristák Kecskeméten való működésének 210., a társbáz fennállásának 200. és a mostani gimnáziumi épület alapkövetételének 100. évfordulóján kiadott emlékfüzet*, Kecskemét, 1925, 51-52. KOVÁTS Antal, *Pályázataink története* [1861–1895], in *Ért/Kecskemét* 1894/1895, 3-37. VINCZE László, *Pályázataink története* [1895–1930], in *Ért/Kecskemét* 1931, 34-75 (kny). TÓTH György, *Iskolánk és az 1911. júl. 8-i földrengés*, in *Ért/Kecskemét* 1911/1912, 3-8. TISZAUGI-SZABÓ Tamás, „A nagy földrengés” a piaristáknál [1911], in *Hősök és áldozatok: Katonák, papok, polgárok: Vitézi rend*, Kecskemét, 2006, 76-78. GULYÁS István, *A kecskeméti piaristák működése az 1944/1945-ös iskolai évben*, in *Évk/Kecskemét* 1992/1893–1993/1894, 5-7. BORIÁN Tibor, *Fejezetek a kecskeméti Piarista Diákotthon történetéből* [1950–1967], in *PÉvk* 4(1967), 11-37. HOLCZER József, *A kecskeméti Piarista Gimnázium tanárai 1950-től* [névsor temetőhelyekkel], Kecskemét, 1989.

TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *Tanáraink, barátaink, példaképeink: A kecskeméti piaristák* [Örkényi János, Révai József, Szomolányi József, Müller Károly], in UŐ, *Újabb kecskeméti személyek, kecskeméti történetek és egyéb krónikák*, Kecskemét, 2002, 95-104. UŐ, *Hősök és áldozatok: Katonák, papok, polgárok: Vitézi rend*, Kecskemét, 2006, 71-105.

A diákokról: NYERS Lajos, *A kecskeméti piarista gimnázium első tanárai és tanítványai 1715–1730*, in *Ért/Kecskemét* 1935/1936, 3-31. SÁNTA József, *A Diákegyesület 15 éve*, in *Ért/Kecskemét* 1939/1940, 1-33. BOGNÁR László, *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye bárom gimnáziuma tanulóinak összehasonlító-szociológiai vizsgálata* (Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd) [1919–1949], in [Bács-Kiskun megyei] Honismereti Közlemények (Kecskemét) 1988:10, 5-32. KOVÁCS László, *A kecskeméti piarista gimnázium tanulóinak tár-*

*sadalmi hovatarozása a két világháború között*, in Bács-Kiskun megye múltjából 5(1983), 321-355. Bírálata: BOGNÁR László, Vélemény Kovács László tanulmányáról (kézirat: MPRKL). TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *Piarista diákokból lettek bősök*, in *Hősök és áldozatok: Katonák, papok, polgárok: Vitézi rend*, Kecskemét, 2006, 105-116. UÓ, *A vitézi rend és a piaristák*, uo., 120-123.

A diákszövetségről: LABANCZ Ferenc, *A Kecskeméti Piarista Diák-Egyesület*, in *Ekr:MPR300*, 410-413. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PÉvk* 4(1967), 150-166: 152-154.

A templomról: [SZENTGYÖRGYI András?], *A kecskeméti Mária-kápolna története*, in *PH* 1954, 46-47. MOJZER Miklós, *Adatok Mayerhoffer András működéséhez*, in *MűÉ* 5(1956), 136-145 (a kecskeméti piarista templom, a pesti rendház és a nyitrai piarista templom főoltára építészé). SZENTGYÖRGYI András, „*Altare opilionum*” [a templomban található „juhászok oltáráról”, in *Vigilia* 21(1956), 350-57. ÚJLAKI Endre, *A Pásztorok oltára restaurálása a kecskeméti piarista templomban*, in *Műemlékvédelem* 8(1964), 172-178. SZENTGYÖRGYI András, *A kecskeméti piarista templom*, in *Emlékkönyv: A kecskeméti Piarista Gimnázium 35 éve*, szerk. RUPPERT József, Kecskemét, 1986, 21-50. PUSZTAI László, *Kecskemét: Piarista templom*, Bp., 1986 (Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára, 241). JERNYEI KISS János, *Die Piaristenkirche zu Kecskemét und die Forschungsprobleme der Architektur des 18. Jahrhunderts in Ungarn*, in *Kunst, Regionen, Beziehungen: Studentenkolloquium von 28. bis 29. April 1994 in Budapest*, Bp., 1995, 139-149. UÓ, *Die Piaristenkirche zu Kecskemét*, in *Acta historiae artium Academiae Scientiarum Hungaricae* 39(1997), 131-164. UÓ, *Néhány adalék Conti Lipót Antal tevékenységének megítéléséhez*, in *Ars Hungarica* 25(1997), 269-288.

Az épületekről és telkekről: JÁMBOR József, *A kecskeméti kegyesrendi róm. kath. gimnázium új épülete megépítésének története*, in *Ért/Kecskemét 1930/1931*, 5-33, 1931/1932, 5-12. RUPPERT József, *A Komszomol tértől a Piaristák teréig* [az iskola előtti tér nevééről], in *PD* 2001:38, 9. FAZEKAS József, *A Kecskeméti Piarista Gimnázium botanikus kertje* [az 1963/1964-ben létesített tanulmányi célú kert leírása], in *PÉvk* 3(1966), 49-80. KISS Vendel–KÖVESDI Mónika, „*A magyar Kapisztrán*”: *Stech Alajos csataképe* [Erdősi Imréről a kecskeméti rendházban], in *Új Forrás* 9(1998), 87-91.

A könyvtárakról: *MM*, I, 177; *MM*, VI, 447. VÉGVÁRI Zoltán, *A kecskeméti piarista rendház könyvtára* (szakdolgozat, 1986: MPRKL). KÓSÁNÉ HORVÁTH Mária, *A kecskeméti piarista rendház XVI. századi könyvei: Katalógus*, bev. MADER Béla, Szeged, 1990 (*Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta Bibliothecaria*, tomus X, fasc. 4). HOLCZER József, *A kecskeméti rendház könyvtára: A tefőtéri „antik” könyvtár (1501–1900 közötti állomány) bemutatása*, in *Ért/Kecskemét* 1994/1895, 6-10.

A gimnázium éremgyűjteményéről: TÓTH Sándor, *A kecskeméti róm. kath. főgimnázium éremgyűjteménye*, in *Ért/1908/1909*, 3-80.

A földregészjelző állomásról: LESKOWSKI Albert, *A földregészjelző utóélete*, in *Kecskeméti Szemle* 1986:február, 8-9. TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *A kegyesrendiek szeizmikus intézete*, in *Hősök és áldozatok: Katonák, papok, polgárok: Vitézi rend*, Kecskemét, 2006, 78-80.

#### 4.2.10. Kiszzeben

A rendház levéltára: Štátny archív v Prešove / Eperjesi Állami Levéltár, Piaristi v Sabinove / A kiszzebeni piarista rendház iratai, 1726–1922 (4,25 fm).

Rendházi krónika, 1739-től: Szlovákiai Piarista Rendtartomány levéltára, Nyitra. Fénymásolata: Arcibiskupský archív v Košiciach (Archivum Archidioecesis Cassoviensis) / Kassai Főegyházmegyei Levéltár, Religiosi, Piaristi, Acta domus Cibiniensis Scholarum Piarum. Vö. ČÍŽMÁR, *alább i. m.*, 260. Folytatása, 1841–1922: MPRKL, Acta domus Cibiniensis, Lib. 1.

A gimnázium levéltára: Štátny archív v Prešove / Eperjesi Állami Levéltár, Piaristické gymnázium v Sabinove / A kiszzebeni piarista gimnázium iratai, 1862–1919 (0,70 fm).

Egyéb fontosabb levéltári tételek:

A piaristák kiszzebeni megtelepedésére vonatk. iratok, 1739–1740: ÖStA, HHStA, Ungarische Akten, Allgemeine Akten, Fasc. 245, f. 3, 10-11; Fasc. 248, ff. 48-51.

A Dessewffy-féle kiszzebeni piarista alapítvánnyal és a piaristák számára vett házzal kaps. iratok, 1739–1761: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. B, Fasc. 5.

Az egri és a kassai püspökség levelezése a kiszzebeni piaristák ügyeiben, 1738–1872: Arcibiskupský archív v Košiciach (Archivum Archidioecesis Cassoviensis) / Kassai Főegyházmegyei Levéltár, Religiosi, Piaristi, Acta domus Cibiniensis Scholarum Piarum.

Irodalom:

ZIMKA János, *A kiszzebeni kegyestanítórendi gimnázium történetének kivonata*, in *Ért/ Kiszzeben 1881/1882*, 3-5.

VISZOLAJSZKY István, *A kiszzebeni kegyesrendi gimnázium története*, in *Ért/ Kiszzeben 1895/1896*, 3-85 (kny: Kassa, 1896).

ČÍŽMÁR Marián, *Kalazanského zbožné školy v Sabinove: Príspevok k dejinám piaristov v Sabinove (1739–1922)*, Prešov, 2001.

Az iskolai színjátékról: FEJÉR Judit, *XVIII. századi rekonstruált iskola-színház*, in *Színház és Filmművészet* 7(1956), 381-384 (a Prónai Antal [*Az iskolai színjáték, i. m.*, 350] által Friedreich Endre szívességéből közölt kiszzebeni színházleltár alapján, rajzokkal). KILIÁN István, *Podolín és Kiszzeben piarista színháza*, in *Tarnai Andor emlékkönyv*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, Bp., 1996, 159-172 (Historia Litteraria, 2).

A könyvtárról, amely 1950 után a kiszzebeni városi múzeumba (Mestské múzeum, Sabinov) került: MM, I, 184. CHMELÁROVÁ, Mária, *The Historical Book Collection of the Former Piarist Gymnasium in Sabinov*, in *Pamiatky a múzeá*, 1994, special issue: Precious Collections in Slovakia, 25-27. *HDHBE*, Bd. 4, 284-290.

#### 4.2.11. Koložsvár

A rendház levéltára: Gyulafehérvári Érseki és Főkáptalani Levéltár, A koložsvári

piaristák levéltára (V.2), 1642–1949 (3,66 fm, a kolozsvári fióklevéltárban). Vö. SZÖGI László, *A Gyulafehérvári Érseki Levéltár és az Erdélyi Katolikus Státus Levéltára, I: 1429–2000: Repertórium* Gyulafehérvár–Budapest, 2006 (Erdélyi római katolikus levéltárak, 1), 252–255.

Rendházi krónika (historia domus), 1776–1948: Gyulafehérvári Érseki és Főkáptalani Levéltár, A kolozsvári piaristák levéltára, Rendi jegyzőkönyvek, historia domusok (V.2/a), 3. doboz (3 kötet).

A gimnázium levéltára: Arhivelor Naționale, Direcția Județeneă Cluj / Nemzeti Levéltár Kolozsvári Megyei Igazgatósága, Liceul Romano-Catolic Cluj / Kolozsvári római katolikus gimnázium iratai (Fond 204), 1702–1948.

A kolozsvári Kalazantinum levéltári anyagáról ld. a 4.3. fejezetet.

A jezsuita korszak bibliográfiája: POLGÁR László SJ, *Bibliographie sur l'histoire de la Compagnie de Jésus, 1901–1980*, II/1: *Les Pays, Europe*, Roma, 1983, 514–515.

A piarista korszakra vonatkozó irodalom:

VASS József, *A tanintézet története*, B: *Részletes történetek*, in *Ért/Kolozsvár 1851/1852*, 9–13 (a piarista korszak, a könyvtár és a gyűjtemények rövid története). UÓ, *Az erdélyi rom. katolikusok fő-tanintézete Kolosvárott (Magyar műveltség-történelmi rajz)*, in *Ért/Kolozsvár 1856/1857*, 3–23.

SALZBAUER János, *A kolozsvári kegyes-tanítórendi társbáz és a rom. kat. főiskola évszázados történeti vázlat*, in *Ért/Kolozsvár 1876/1877*, 1–52 (kny).

JAKAB Elek, *Kolozsvár története*, I–III, Bp., 1870–1888, III, 325–349, 423–432, 513–529, 828–830.

ERDÉLYI Károly, *A kolozsvári rom. kath. főgimnázium története 1579–1898*, in *Ért/Kolozsvár 1897/1898*, 1–141. Ism.: DÉZSI Lajos, in *Sz 32(1898)*, 655–657.

BIRÓ Vencel, *A kegyesrend Besztercén, Medgyesen és a kolozsvári főiskola bölcsészeti kárában*, Kolozsvár, 1948, 35–69.

*A kolozsvári piarista öregdiákok emlékkönyve*, szerk. REISINGER László András–KOSZTIN Péter, Kolozsvár, 1992.

*Az örök iskola: Lapok a kolozsvári Báthory István Gimnázium történetéből* [az 1971/1972. és 1972/1973. évi évkönyv, visszaemlékezések], összegyűjt. PALKÓ Attila–KÁPTALAN Jenőné–TÓKÉS Erna, szerk. TÓKÉS Elek, Kolozsvár, 2003.

ORBÁN István, *Égyűrrük a kolozsvári Báthory István Gimnázium múltjából (1773–1914)* [kronológia és képek], Kolozsvár, 2004. UÓ, *Jósika örökség a kolozsvári Báthory István Gimnázium múltjából*, Kolozsvár, 2006.

Rövid összefoglalások: BIRÓ Vencel, *A kolozsvári rom. kat. főgimnázium története*, in *Öreg diák visszánéz*, szerk. GYÖRGY Lajos, Kolozsvár, 1926, 18–38 = *A kolozsvári rom. kath. főgimnázium emlékalbuma 1579–1929*, ill. HANKÓ János, Cluj-Kolozsvár, 1930, 6–16. UÓ, *Kolozsvár és a piaristák*, in *Kolozsvári Szemle 2(1943)*, 27–37. S. NAGY László, *A kegyes tanítórend erdélyi [kolozsvári] munkája*, in *Erdélyi Szemle 27(1942)*: 12, lapszámozás nélkül. JAKÓ Zsigmond, *Négy évszázad a művelődés szolgálatában*, in *Korunk 38(1979)*, 545–555. GAAL György, *Négy száz év, az iskolaalapítástól a végleges letelepedésig*, in *Hajnal* (a 3. sz. Matematika-fizika Liceum diáklapja) 1980:8, 19–34 = *Évk/Kolozsvár 1989/1890* (Tiltott évkönyv), 7–26 (kivonatos közlések a to-



vábbsi évkönyvekben). BULBUK Jenő, *A kolozsvári piarista gimnázium történelmi emlékei*, in PD 1997:20, 17 = 1997:23, 13-14. POMOGÁTS Béla, *Piaristák Kolozsváron*, in *Ekr:Jelenits*, 201-205 (főként az utódiskola 1980–2000. közötti történetéről). BODÓ Márta, *A piarista nevelés elvei és gyakorlata*, in *Keresztény Szó* 16(2005):10, 29-32 (kolozsvári szempontból, főként Karl János nyomán).

A bölcsészeti tanfolyamról: BISZTRAY Gyula, *Az erdélyi tudományos élet és egyetemi gondolat*, in *Erdély magyar egyeteme: Az erdélyi egyetemi gondolat és a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem története*, Kolozsvár, 1941, 25-138 (a piaristák kolozsvári egyeteme, 1776–1784: 94-101; a kolozsvári akadémia piarista tanárai: 114-127). N. DÁVID Ildikó, *A kolozsvári egyetem építészeti oktatása a XVIII. század végén*, in *Művészet és fevilágosodás: Művészettörténeti tanulmányok*, szerk. ZÁDOR Anna–SZABOLCSI Hedvig, Bp., 1978, 301-351. VARGA Júlia, *A Kolozsvári Királyi Líceum hallgatósága 1784–1848*, Bp., 2000 (Felsőoktatástörténeti Kiadványok, új sorozat, 1).

A tanárokról és diákokról: ERDELYI Károly, *Adalékok az intézet történetéhez*, I: *Bolla Márton, mint kolozsvári tanár, igazgató és bázsfőnök 1776–1799*, II: *Horváth Sándor Pius 1819–1901*, in *Ért/Kolozsvár* 1900/1901, 55-88. BITAY Árpád, *Termékenyítő lelkek, akik a kolozsvári róm. kath. főgimnáziumban gazdag életet indítottak útnak*, in *Öreg diák visszanez*, szerk. GYÖRGY Lajos, Kolozsvár, 1926, 39-51. GYÖRGY Lajos, *Gazdag életek, akik a kolozsvári róm. kath. főgimnáziumban termékenyültek meg*, uo., 52-75. BITAY Árpád, *A kolozsvári róm. kath. főgimnázium szerepe a román szellemi élet múltjában*, in *Jóbarát* 1925/1926, 155-156 = *Magyar Kisebbség* 1926, 480-482. BANCIU, Ax., *Studentii academici din Cluj de acum un veac* [Egyetemi hallgatók egy évszázaddal ezelőtt, filozófiai, jogi és orvosi hallgatók 1842/1843], in *Annuarul Institutului de istorie națională, Universitatea Regele Ferdinand I. Cluj-Sibiu* 9(1943–1944), 477-498. TONK, Alexandru, *Formarea intelectualității române din Transilvania și liceul piaristilor din Cluj*, in *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Series Historica 1968, Fasc 1, 45-58.

Az önképzőkörökről: KIS Sándor, *A kolozsvári róm. kath. főgimnázium önképzőkörének huszonöt éve 1863–1888*, in *Ért/Kolozsvár* 1887/1888, 1-77. SZABÓ István, *A kolozsvári róm. kath. főgimnázium Pázmány önképzőkörének legutóbbi huszonöt éve 1888–1913*, Kolozsvár, 1913. DIÓSI Géza, *A „Pázmány Péter” Önképzőkör és kéziratgyűjteménye*, in *Ért/Kolozsvár* 1941/1942, 30-39.

A diákéletéről: OCSKÓ Lajos, *Képek egy régi kongregáció történetéből* [a kolozsvári Mária-kongregáció díszalbumáról], in *Mária-Kongregáció* 10(1916/1917), 57-60. MÁTRAI Béla, *Volt egyszer egy csapat: Puskás Lajos és a kolozsvári Piarista Gimnázium cserkészcsapatának története*, in *Erdélyi Magyarság* 8(1997):10-12, 22-23. BODÓ Márta, *Iskolai színpad, színpadi kultúra a két világháború között Erdélyben egy ifjúsági lap tükrében* [Jóbarát], in *Erdélyi Múzeum* 67(2005):1-2, 76-85.

Visszaemlékezések: JÓSIKA Miklós *visszaemlékezései kolozsvári tanulókörára*, in *Öreg diák visszanez*, szerk. GYÖRGY Lajos, Kolozsvár, 1926, 83-86 = *Piarista Öregdiák* 5(1941), 138-139 = *Kal* 1963 jan. = *Kincses Kolozsvár*, szerk. BÁLINT István János, Bp., 1987 (Magyar Hírmondó), II, 14-117. Vö. DÉZSI Lajos, *Báró Jósika Miklós 1794–1865*, Bp., 1916 (MTÉ), 40-62. SZENTKIRÁLYI Gyula, *Diákélet a piaristáknál a német világban* [1864–1872], in *Öreg diák visszanez*, szerk. GYÖRGY Lajos, Kolozsvár,

1926, 93-94. JANCSÓ Benedek, *Visszaemlékezés a kolozsvári róm. katolikus főgimnáziumra*, uo., 96-100. MOLDOVAN, Grigore, *A piaristák melegében*, uo., 88-92. = *Kincses Kolozsvár*, szerk. BÁLINT István János, Bp., 1987 (Magyar Hírmondó), II, 26-31. SZABÓ Dezső, *Az Alma Mater ölelésében*, in *Életeim*, I, Bukarest, 1982, 113-114 = *Kincses Kolozsvár*, szerk. BÁLINT István János, Bp., 1987 (Magyar Hírmondó), II, 329-331. PASSUTH László, *Alma Mater Kolozsvárott*, in *Vigilia* 48(1983), 599-605 = *Kincses Kolozsvár*, szerk. BÁLINT István János, Bp., 1987 (Magyar Hírmondó), II, 332-343.

Egyéb adalékok: BIRÓ Vencel, *A Báthori-Apor szeminárium története*, in *Báthory-Apor Szeminárium értesítője 1828/1929–1934/1935*, 5-34 (kny: Kolozsvár, 1935). BIRÓ Vencel, *Az intézet a román uralom éveiben*, in *Ért/Kolozsvár 1940/1941*, 13-46 (kny: *A kolozsvári róm. kat. gimnázium a román uralom éveiben*, Kolozsvár, 1941). BIRÓ Béla, *A kolozsvári normál rajzoda*, in *Erdélyi Helikon* 16(1943), 391-397.

A Kalazantinum növendékházról: BIRÓ Vencel, *Farkas-utca 4.* [a Kalazantinum 50 éves története], in *Kolozsvári Szemle* 3(1944), 37-46. Ld. még a 4.3. fejezetet.

Az épületekről: PALKÓ Attila, *Iskolánk építkezéseinek története*, in *Évk/Kolozsvár 1991/1992* (A megmaradás évkönyve), 27-39.

A templomról: JAKAB Elek, *Kolozsvár története világozó rajzai*, II, Bp., 1888, 6-8 (harangfőliatok). VARJAS Endre, *A kolozsvári könnyező Szűz kegyelmeképeinek története*, Kolozsvár, 1899. BIRÓ Vencel, *A kolozsvári piarista templom*, in *A Hírnök* 1924:20, 476-480. UÓ, *A kolozsvári piarista rendház és templom alapítása*, Kolozsvár, 1932 (Az Erdélyi Róm. Katolikus Akadémia felolvasásai, I/6). UÓ, *A megszőpült kriptá*, in *Pásztortűz*, 1935:20, 447-448. KELEMEN Lajos, *A kolozsvári piarista templom*, in *Pásztortűz* 1924:17, 189-194 = *A volt piarista templom*, in UÓ, *Művészettörténeti tanulmányok*, s. a. rend. B. NAGY Margit, Bukarest, 1984, II, 67-71. SAS Péter, *A kolozsvári piarista templom halotti címerei*, in *Ars Hungarica*, 1997:1-2, 361-378. UÓ, *A kolozsvári piarista templom*, Kolozsvár, 1999. UÓ, *Kolozsvár, Piarista templom*, Kolozsvár, 1999 (Erdélyi műemlékek, 30). VERESS Ferenc, *A kolozsvári jezsuita templom építése*, in *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig*, szerk. SZILÁGYI Csaba, Piliscsaba, 2006 (Művelődéstörténeti műhely, Rendtörténeti konferenciák 2), 414-423.

A házsongárdi piarista sírkertről: SAS Péter, *A Házsongárdi temető piarista (kegyesrendi) sírkertjének temetési sorrendje*, in *Szabadság* 14(2002):154 júl. 9. REISINGER László, *Házsongárdi Panteon – Piarista sírkert*, in *Szabadság* 14(2002):253 (nov. 1.), 3 = *Mi, Piaristák* 12(2003):1(ápr.), 12.

A gimnáziumi (liceumi) könyvtárról, amely eredetileg jezsuita, majd 1778-tól nyilvános könyvtár volt: [VASS József], *A lyceumi könyvtár*, in *Ért/Kolozsvár 1851/1852*, 11-12; MM, I, 197. NAGY László, *A Lyceum-könyvtár*, in *A kolozsvári piarista öregdiákok emlékkönyve*, szerk. REISINGER László András–KOSZTIN Péter, Kolozsvár, 1992, 143-146. GYÖRGY Lajos, *A kolozsvári római katolikus Lyceum-könyvtár története 1579–1948*, Bp., 1994. *A Kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár-gyűjteményének katalógusa / Catalogul colecțiilor Biblioteca Maghiară Veche a Bibliotecii Academia Cluj-Napoca*, szerk. SIPOS Gábor, Kolozsvár, 2004 (Sapientia könyvek, 28)

A Kalazantinum könyvtáráról: MM, V, 336. LUKINICH Imre, *Két ősnymatvány könyvtárunkban*, in *Kal* 5(1899/1900), 52-53. UÓ: *A Kalazantinum könyvtárának rit-*

*kább, magyar vonatkozású példányai* [RMK-k], in Kal 4(1898/1899), 108-110.

Az iskolai szertárakról és a csillagvizsgálóról: VASS József, *A tanintézet története*, B: *Részletes történetek*, in Ért/Kolozsvár 1851/1852, 9-13: 12-13. HEINRICH László, *Az első kolozsvári csillagda*, Bukarest, 1978. KOSZTIN Péter–REISINGER László, *A személtető oktatás alapjai: szakosított tantervek – szertárak*, in *A kolozsvári piarista öregdiákok emlékkönyve*, szerk. REISINGER László András–KOSZTIN Péter, Kolozsvár, 1992, 137-142.

A diákszövetségről: *A Kolozsvári Piarista Diákszövetség működése*, in *Ekr:MPR300*, 426-427.

#### 4.2.12. Korpona

A rendház levéltára több helyre szóródott szét: MPRKL, Acta domus Carponensis, 1720–1874 (0,19 fm). Krupina / Korpona Rímskokatolícky farský úrad (számadáskönyvek, 1724–1778). Vö. KILIÁN, *Források*, 556. Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Piaristi v Krupine / A korponai piarista rendház iratai (rulla, 1838–1874, 1 kötet, 0,05 fm). SNK ALU RHKS, n° 1511-1513 (liber conversorum, rulla, suffragia, 1742–1873, 3 kötet). Univerzitná knižnica v Bratislave / Pozsonyi Egyetemi Könyvtár, Ms 913, 1346 (misenapló, könyvtárjegyzék, 1759–1825, 2 kötet).

Rendházi krónika (annales), 1718–1874: MPRKL, Acta domus Carponensis, Lib. 1-3. A harmadik kötetet Pápass Mátyás kezdte meg 1822-ben, földolgozva az első két kötet anyagát is.

A gimnázium protokollumkönyvei, 1776–1874: SNK ALU RHKS, n° 1508-1510. Az iskola iratai közül az 1766–1773 közötti anyakönyv a korponai plébánián. Az iskola történetéhez ld. még: Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Zvolen / Besztercebányai ÁL Zólyomi Fióklevéltára, Zbierka dokumentov o krupinských školách / A korponai iskolákra vonatkozó iratgyűjtemény, 1691–1949 (0,22 fm).

Irodalom: [IPOLYI Arnold], *Schematismus historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, Neosoli, 1876, 183-186 (a piaristák kápolnájáról és plébánosságáról). SLIČAN, Leonard, *Zo zaviatej histórie krupinského piaristického gymnázia* [A megszünt korponai piarista gimnázium történetéből], in Kultúra (Trnava) 16(1944), 97-100.

A rendház ásványgyűjteményéről (múzeumáról): TÓKÉS Lajos, *A korponai katalógus*, in Kal 5(1899/1900), 107-108.

Visszaemlékezés: PAJOR István (csalomjai), *Emlékek és rajzok a 48 előtti jó világból*, Balassagyarmat, 1897, 10-33. 1830–1934 között volt az iskola diákja.

#### 4.2.13. Kőszeg

A rendház levéltára: MPRKL, Archivum domus Ginsiensis, 1777–1815 (kb. 0,20 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1777–1815: MPRKL, Archivum domus

Ginsiensis.

Gimnáziumi krónika (historia gymnasii), 1777–1793 (a gimnázium korábbi történetének összefoglalásával): MPRKL, Archivum domus Ginsiensis.

A gimnázium levéltára: Vas Megyei Levéltár Kőszegi Fióklevéltára, A kőszegi gimnázium levéltára (VIII.52), 1689–1948 (6,00 fm).

Irodalom:

PACHER Donát OSB, *A kőszegi gimnázium története 1677–1895*, in *Ért/Kőszeg 1894/1895, a piarista korszakról*: 47–83.

[BIRÓ Imre], *A kőszegi piarista rendi gimnázium története, 1947 körül* (kézirat: MPRKL, Biró Imre hagy.).

BARISKA István, *A kőszegi gimnázium 300 éve 1677–1977*, in *A kőszegi Jurisich Miklós Gimnázium jubileumi évkönyve: Az intézet 300 éves fennállásának évfordulója alkalmából: 1677–1977*, szerk. TÓTH Sándor, Kőszeg, 1978 (OSzK, Ért. 1114/1977/78), 10–41 (a piaristákról: 15–18, 36–37). UŐ, *Kőszeg legrégebb iskolája*, in *A kőszegi Jurisich Miklós Gimnázium és Középiskolai Kollégium jubileumi évkönyve 1677–2002*, szerk. HORVÁTHNÉ Kutasi Mária, [Kőszeg, 2003], 4–30 (a piaristákról: 10–15).

KAPILLER Imre, *Zalai diákok Kőszegen a 18. század utolsó évtizedeiben*, in *Művelődéstörténeti tanulmányok*, szerk. TURBULY Éva, Zalaegerszeg, 1990 (Zalai Gyűjtemény, 31).

A templomról: DERCSÉNYI Dezső, *Kőszeg, Szent Jakab templom*, Bp., 1982 (Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára, 127).

#### 4.2.14. Krajova (Craiova)

Fontosabb források: A VI. Károly császár által tett krajovai alapítványra vonatkozó iratok: MPRKL, APHV, For. 29. Fasc. 1. A krajovai háznak adott állami segélyre vonatk. iratok, 1736: ÖStA FHKA, HFU, Fasz. rote Nr. 699, ff. 487–489. Vö. TAFFERNER, Adalékok, n<sup>o</sup> 113–114.

Irodalom: BALANYI György, in, *MPRT*, 58–60.

#### 4.2.15. Léva

A rendház levéltára: MPRKL, Archivum domus Levensis, 1784–1922 (0,70 fm). További fondtöredék: Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Piaristi v Leviciach / A lévai piarista rendház iratai, 1734–1822 (0,06 fm).

Rendházi krónika (annales, évkönyv), 1806–1923: MPRKL, Archivum domus Levensis, Lib. 1–2 és 12 (3 kötet).

A gimnázium levéltára: Štátny archív v Nitre, pobočka Levice / Nyitrai ÁL Lévai Fióklevéltára, Gimnázium v Leviciach / A lévai gimnázium iratai, 1815–1953 (11,30 fm). Sorozatait főszerlője: NOVÁK Veronika, *A szlovákiai levéltárak magyar provenienciájú fondjai és állagai 1918-ig és 1938–1945 között*, I, Bp., 2004 (A Kárpát-medence levéltári forrásai, I/1), 318.

Irodalom:

SZABADY Gyula, *A lévai gymnasium története*, in *Ért/Léva* 1886/1887, 3-44.

TÓTH György, *A lévai kegyestanítórendi gymnasium története 1815–1895*, in *Ért/Léva* 1895/1896, 1-383 (kny).

Rövid összefoglalások: [HUTTER Antal?], *Lévai gymnasium történeti vázlat*, in *Ért/Léva* 1853/1854, 3-7. BALANYI György, *A lévai piarista gimnázium*, in *Piarista Öregdiák* 3(1938/1939), 65-67. FÉJA Endre, *A lévai Piarista Főgimnázium*, in *Évk/Bp* 2000/2001, 13-20.

Egyes részletekről: HORVÁTH József, *Az 1849-ki tábori, és ezzel rokon – Léva városát érdeklő – eseményeknek rövid vázlat*, in „Egyedül Kossuth szava parancsolt...”: *Katolikus papok feljegyzései az 1848/49-es szabadságharc eseményeiről*, s. a. rend. ZAKAR Péter, Szeged, 2001 (Dél-alföldi évszázadok, 16), 101-132. Részletei megjelentek: *Isteni religiónk sáfára: Részletek Horváth József lévai piarista naplójából*, s. a. rend. KOLTAI András, in *Igen* 10(1998):3, 19-20 = *Piaristák részvétele az 1848/49-es szabadságharcban*, összeáll. VARGA Miklós, Veszprém, 1998, 54-57. FRANK Ferenc, *Néhány év a lévai gymnasium történetéből [1852–1878]*, in *Ért/Léva* 1878/1879, 3-11. BALANYI György, *A politechnikai oktatás múltjához* [kertészeti gyakorlat a lévai gimnáziumban 1867/1868-ban], in *Vigilia* 26(1961), 63-64.

A könyvtárról: MM, I, 209. MORVAY, *Középiskoláink*, 156.

#### 4.2.16. Magyaróvár (Mosonmagyaróvár)

A magyaróvári rendház levéltára, Győr-Sopron-Moson Megye Győri Levéltára (Mosonmagyaróvári Részleg), A Kegyes Tanítórend (piaristák) magyaróvári rendházának iratai (XII.3), 1736–1950 (2,70 fm). Egyesítésre vár a levéltár másik részével: MPRKL, Magyaróvári rendház levéltára, 1739–1950 (kb.0,40 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1739–1949: MPRKL, Archivum domus Magyaróváriensis (3 kötet).

A gimnázium levéltára: Győr-Sopron-Moson Megye Győri Levéltára (Mosonmagyaróvári Részleg), A Kegyes Tanítórend (piaristák) magyaróvári gimnáziumának iratai (VIII.56), 1740–1948(1955) (4,50 fm).

Gimnáziumi krónika, 1739–1938 (1739–1856 visszamenőleg, 1856–1938 folyamatosan): MPRKL, Magyaróvári gimnázium iratai (1 kötet).

Egyéb fontosabb levéltári tételek:

A piaristák magyaróvári megtelepedésére vonatk. iratok, 1738: ÖStA, HHStA, Ungarische Akten, Allgemeine Akten, Fasc. 244, ff. 7-14, 52-61.

A magyaróvári piarista alapítvánnyal kapcs. iratok, 1738–1775: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. B. Fasc. 4.

Irodalom:

[VASHEGYI Alajos], *A magyar-óvári gymnasium története*, in *Ért/Magyaróvár* 1867/1868, 3-8, 1869/1970, 3-9.

RAPPENBERGER Vilmos, *A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló magyar-óvári gymnasium története 1739–1894-ig*, in *Ért/Magyaróvár* 1893/1994, 3-175 (kny: Győr, 1894).

MIHÁLY Ferenc–SZAKÁLY Ferenc–SZIRÁNYI Péter, *A 250 éves mosonmagyaróvári gimnázium története*, Mosonmagyaróvár, 1989 (Mosonmagyaróvári Helytörténeti Füzetek, VIII). Egyes részei korábban megjelentek: MIHÁLY Ferenc, *A magyaróvári gimnázium első évtizedeinek történetéhez 1739–1767*, in *Tanulmányok Győr és vidéke történetéből*, szerk. GECSÉNYI Lajos, Győr, 1978, 37-47. UÓ, *A magyaróvári gimnázium szerepe és jelentősége 1767–1848*, in *A Dunántúl településtörténete 1767–1848*, II/2, Pécs, 1977, 123-134.

Rövid összefoglalások: MÁTRAJ János, *A piaristák Magyaróvárrott*, in *Mosonvármegye emlékkönyve: A „Mosonvármegye” hírlap 25 éves fennállása alkalmából*, szerk. RUFF Andor, Magyaróvár 1928 [1929], 156-161. SZÜTS Ferenc, *Régi kollégium, régi piaristák*, in *Ért/Magyaróvár 1935/1936*, 8-16 = *Évk/Mosonmagyaróvár 1994/1995*, 7-13. SZIRÁNYI Péter, *Iskolánk története*, in *Évk/Mosonmagyaróvár 1988/1989*, 8-15. SZAKÁLY Ferenc és SZIRÁNYI Péter ünnepi beszédei, in *Évk/Mosonmagyaróvár 1989/1990*, 8-15. THIESZ Józsefné, *Az iskola története 1948 után*, in *Évk/Mosonmagyaróvár 1994/1995*, 14-15. SÁRKÖZI Sándor, *Piaristák Mosonmagyaróváron*, in *Óvári sárkánykönyv*, szerk. BORSINÉ MOLNÁR Márta és mások, Mosonmagyaróvár, 2002, 9-12.

Egyes részletekről: *Történeti adatok a késgymnasium köréből* [a rajz- és tornatanításról], in *Ért/Magyaróvár 1870/1871*, 3-4, 1872/1873, 3-4; 1874/1875, 3-4. BALÁZSI József, *A gymnasium tanárai és tanulójának száma 1739/40–1889/90*, in *Ért/Magyaróvár 1889/1890*, 3-15. Újabb adatokkal bővített közlése: RAPPENBERGER, *A gymnasium története, i. m.*, 130-143. RAPPENBERGER Vilmos, *A magyar-óvári kegyes-tanítórendi gymnasium tanulói segélyalapja* [Nunkovics András alapítványa, 1798], in *Ért/Magyaróvár 1890/1991*, 3-13. Újabb adatokkal bővített közlése: RAPPENBERGER, *A gymnasium története, i. m.*, 152-162. RAPPENBERGER Vilmos, *Új állandó tornacsarnokunk*, in *Ért/Magyaróvár 1898/1999*, 13-40 (kny: *A magyar-óvári tornacsarnok*, Győr, 1899).

[BOZI Ferenc], *Mosonmagyaróvár 48-as naptára* [1948], in *Ért/Mosonmagyaróvár 1947/1948*, 36. *Iskolánk és a háború*, in *Ért/Magyaróvár 1915/1916*, 6-13. BOZI Ferenc, *A háborús évek: A magyaróvári kegyesrendi ház történetének III. kötetéből*, s. a. rend. SÁRKÖZI Sándor, in *Moson Megyei Műhely 5(2002):1*, 52-71. KOVÁCS K. Zoltán, *Az óvári piaristák a válságos években*, in *Évk/Mosonmagyaróvár 1990/1991*, 1-3. GALAMBOS László, *Visszaemlékezés* [a mosonmagyaróvári piaristák 1950. évi deportálására], in *Vigilia 65(2000)*, 549-551. [BIRÓ Imre, MAGYAR István, GALAMBOS László], *Visszaemlékezések a magyar piaristák 1950. évi elhurcolására*, s. a. rend. KOLTAI András, in *Magyar Piarista Rendtartomány névtára 2000/2001*, 4-22.

A könyvtárakról és gyűjteményekről: MM, I, 216-217. MORVAY, *Középiskolánk*, 157-158.

#### 4.2.17. Máramarossziget

A rendház levéltára: Szatmári Püspöki és Káptalani Levéltár, Máramarosszigeti piarista rendház levéltára, 1735–1948 (kb. 3 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1730–1834: Arhivelor Naționale, Direcția Județeană Maramureș / Nemzeti Levéltár Máramaros Megyei Igazgatósága (Nagy-

bánya), Fond 430 [498/28. lelt. szám]. Vö. VÁNK Sándor, *Máramaroszigeti római katolikus egyházi iskolák*, Nagybánya, 2005, passim.

A gimnázium levéltára: Sztalmári Püspöki és Káptalani Levéltár, Máramaroszigeti piarista gimnázium levéltára, 1730–1948 (kb. 3 fm, rendezetlen). Másik töredéke: Arhivelor Naționale, Direcția Județeană Maramureș / Román Országos Levéltár Máramaros Megyei Igazgatósága, Fond 430. Vö. VÁNK Sándor, *Máramaroszigeti római katolikus egyházi iskolák*, Nagybánya, 2005.

Gimnáziumi krónika, 1730/1731–1850/1851 (Ivánfi Ede munkája, 1851): MPRKL, Ms. For. 0-4/39. Másolata Békefy Károly tanodai jegyzőtől (1853) és folytatása 1920-ig: Sztalmári Püspöki és Káptalani Levéltár, Máramaroszigeti piarista gimnázium levéltára.

Egyéb fontos levéltári forrás:

A máramaroszigeti, valamint a tervezett rónaszéki piarista kollégium alapítására és építésére vonatk. iratok, 1729–1744: ÖStA FHKA, HFU, Fasz. rote Nr. 640-743 passim. Vö. TAFFERNER, Adalékok, n° 27-28, 37, 39-50, 54-56, 70-71, 73-75, 78-83, 87, 89-112, 115, 117-125, 129-139.

Irodalom:

POPINI Albert, *A máramaroszigeti kegyesrendi gymnasium vázlatos története*, in *Ért/Máramarosziget 1893/1894*, 3-52 (MIHELICS Károly archontológiai függelékével, kny).

[KÉTSZERY Lajos], *A piaristák Szigeten a XVIII. században*, in *Ért/Máramarosziget 1913/14*, 3-50 (kny). Ism.: GAGYI Jenő, in *Sz 49(1915)*, 90. Uő, *A piaristák Szigeten a XIX. század első felében*, in *Ért/Máramarosziget 1914/15*, 3-16 (kny).

Vázlatos intézménytörténetek: RUPP Jakab, *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre*, I-III, Pest-Bp., 1870–1876, II, 390-391. [Barborik István?], *Iskolánk múltja* [főként az 1919–1940 közötti időszakban], in *Ért/Máramarosziget 1940/1941*, 13-17. BIRÓ Imre, *A máramaroszigeti piarista rendház és gimnázium vázlatos története*, in *Ért/Máramarosziget 1941/1942*, 7-19. MAZALIK Alfréd, *A piaristák Máramaroszigeten*, in *PD 1995:15*, 14.

Egyes részletekről: BAKÁCS István, *Adalékok a földesúri valláspolitikához a XVIII. században*, in *Regnum 6(1944/1946)*, 14-20 (18-20: a máramarosi piaristák nehézségeiről). KÖNNYE Alajos, *Újabb adalék gymnasiumunk történeti vázlatához* [1868–1873], in *Ért/Máramarosziget*, 1872/1873, 1-8.

A diákokról és tanárokról: VÁNK Sándor, *Máramaroszigeti római katolikus egyházi iskolák*, Nagybánya, 2005. A diákok statisztikájával, valamint a tanárok és a legfelsőbb osztályokba járók névsorával.

SIMONCHICZ Ince máramaroszigeti vonatkozású kézírata: *Noctium Marmaticarum vigiliae*, I-II, [1803 előtt] (OSzK Kt, Quart. Lat. 273-274). – Simonchicz Ince máramarosi munkásságáról: JANKY Károly, *A máramarosi koronavárosok ősi okmányáról* [Simonchicz Ince kutatásai, 1779–1790], in *Ért/Máramarosziget 1878/1879*, 3-13. SZILÁGYI István, *Máramaros megye általános történelméből (a XII. és XIII. század)*, in *Sz 1889*, kirándulási melléklet, 10-26: 13. KOVÁSSY Zoltán, *A máramarosi sóbányászat emlékei*, in *Bányászati és Kohászati Lapok 119(1986)* 626-631. Uő, *A máramarosi éj-*

*szakák virrasztója*, in Magyar Nemzet 1981. szept. 9., 9.

A gimnázium könyvtáiról és gyűjteményeiről: *A máramarosszigeti róm. kath. algimnázium tanári könyvtárának szak- és címjegyzéke*, in Ért/Máramarossziget, 1905/1906, 1-35. *A máramarosszigeti kath. algimnázium ifjúsági könyvtárának betűrendes címjegyzéke*, in Ért/Máramarossziget, 1906/1907, 5-27. *A máramarosi kath. kir. főgimnázium ifj. könyvtárának jegyzéke*, Máramarossziget, [1907–1914 között]. *A máramarosszigeti kath. főgimnázium természetrajzi szertárának állománya*, in Ért/Máramarossziget, 1908/1909, 1-21.

Az épület tervezőjéről (talán Franz Anton Pilgram): BODNÁRNÉ Jávör Éva, *Új adatok Franz Anton Pilgram magyarországi működéséhez*, in MűÉ 44(1995):3-4, 192-210: 199-202.

#### 4.2.18. Medgyes

KÁCSOR Christianus, Acta foundationis Mediensis in Transylvania 1736–1783 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 10, pp. 1-54).

BIRÓ Vencel, *A kegyesrend Besztercén, Medgyesen és a kolozsvári főiskola bölcsészeti karán*, Kolozsvár, 1948, 27-34.

A rendház alapításáról: FRIEDREICH, *Kácsor*, 20-25. Megszüntetéséről: [FRIEDREICH Endre], *A medgyesi és besztercei házak egyesítéséről*, in Kal 19(1913/1914), 74-75.

#### 4.2.19. Mernye és a Custodiatus

A mernyei központú piarista kusztodiátusi uradalom (Custodiatus) levéltára: Somogy Megyei Levéltár, Piarista Custodiátus Mernyei Gazdaságának iratai (XL.603), 1719–1950 (109,46 fm). Az innen kiemelt térképek: Térképgyűjtemény Törzsanyag (XV.2.a), 1-588 passim (a gyűjteménynek közel fele a piarista uradalomból származik). Vö. *Kézírtatos térképek a területi állami levéltárakban*, szerk. MAKSAY Ferenc, VI: *Kaposvári állami levéltár*, Bp., 1965, 387-461.

A kusztodiátusi uradalommal kapcsolatban számos fontos irat található az MPRKL-ben a magyarországi tartományfőnökség gazdasági iratai között, 1807–1945 (kb. 10,00 fm, rendezetlen). A kiemelt térképek: MPRKL, Térképek, P 1-30. Vö. DÓKA Klára–CSÁNYI László, *A rendi levéltárak térképeinek katalógusai 2.: Pálos és piarista térképek*, Bp., 1991, 37-108 (Magyarországi egyházi levéltárak térképei, 16.). A gyűjteményt azóta átrendeztem.

A rendház levéltárának egyedül megmaradt darabja: MPRKL, Historia domus Mernyensis, 1923–1949 (1 kötet). Az 1944–1948 közötti évekről írott lapokat utólag eltávolították belőle.

A birtok történetéről a piaristák előtt: SZVORÉNYI, Michael Joseph, *Dissertatio historica de Albensi custodiato*, Weszprimii, 1809. MELHÁRD Gyula (attalai plébános), *A székesfehérvári érkanonokság története* [1809-ig], Veszprém, 1906. SÖRÖS Pongrác, *A székesfehérvári érkanonokság története 1543-ig*, in Sz 50(1916), 565-584.

BOJT Lajos, *A fejérvári érkanonokság (custodiatus) birtokának története a XVII. század*



végétől 1833-ig, Bp., 1935 (Palaestra Calasactiana, 12).

A birtok megszerzéséről. PATONAY József, *Medgyesi Somogyi János államtanácsos és a magyar kegyestanítórend*, in *Ért/Tata* 1933/1934, 33-81; 1934/1935, 5-46 (kny: Tata, 1935).

SZENTIVÁNYI Béla, *A piarista Kustodiátus gazdaságtörténete*, Bp., 1943. Ism.: KALÁSZ Elek, in *Sz* 81(1947), 334-337.

TÓTH Tibor, *Jövedelembiztosítás és tisztiszázalék a mernyei uradalomban*, in *Somogy megye múltjából* 1(1970), 133-158. Uő, *Az ellenőrzés és irányítás rendszere a reformkori mernyei uradalomban*, in *Somogy megye múltjából* 2(1971) 139-158. Uő, *A mernyei uradalom gabonaterméseredményei (1833–1857)*, in *Agrártörténeti Szemle* 14(1972), 156-172. Uő, *A szarvasmarha fajtaváltás Somogyban a századfordulón [1890–1919]*, in *Somogy megye múltjából* 3(1972), 183-214. Uő, *Az úrbéri viszonyok megszüntetése a mernyei uradalomban*, in *Somogy megye múltjából* 4(1973), 159-188. Uő, *A mernyei uradalom gazdálkodása a jobbágyfelszabadítás előtt*, in *Somogy megye múltjából* 5(1974), 113-174. Uő, *A nagyüzemi szerkezet és szemléletmód kialakulásának kérdései a mernyei uradalomban*, in *Somogy megye múltjából* 6(1975), 95-120. Uő, *Az ipari növények termesztése a századforduló mernyei uradalmában*, in *Somogy megye múltjából* 7(1976), 223-240. Uő, *Nagybirtoktól a nagyüzemig, A mernyei uradalom gazdálkodása a jobbágyfelszabadítástól az első világháborúig*, Bp., 1977. Uő, *A mernyei uradalom a feudális rend utolsó szakaszában*, Bp., 1978 (Agrártörténelmi tanulmányok, 5).

Rövid összefoglalás: EBINGER József (uradalmi intéző), *A Magyar Kegyes-tanítórend uradalmának rövid története* (kézirat, 1981: MPRKL).

H. CSUKÁS Györgyi, *A mernyei uradalom épületei a 18-19. században*, in *Dél-Dunántúl népi építészete*, szerk. L. IMRE Mária–CSERI Miklós, Szentendre–Pécs, 1991, 147-202 (kny).

A székesfehérvári Szt. Anna kápolnáról: PAUER János, *Memoria capellae S. Annae seu custodiatu Alba-Regalensis, Albae Regiae*, 1858. POTYONDI Imre, *Piaristák a székesfehérvári egyházmegyében* (kézirat: Székesfehérvári Püspöki Levéltár, 1703. sz.; MPRKL).

A Custodiatus vidékének borászatáról: LICHTNECKERT András, *A balatonfüred-csapaki borvidék története*, Veszprém, 1990 (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai, 7). REÓTHY Ferenc, *Fejezetek a dél-balatoni borvidék XVIII-XIX. századi történetéből*, in *Somogy megye múltjából* 1988, 145-186; 1990, 81-109.

#### 4.2.20. Nagybecskerek

A rendház levéltára: MPRKL, Nagybecskereki rendház levéltára, 1846–1919 (kb. 3,00 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1842–1920: MPRKL, Nagybecskereki rendház levéltára (1 kötet).

A gimnázium levéltárának töredéke a piarista időszak utolsó éveiből: MPRKL, Nagybecskereki gimnázium iratai, 1887–1920 (kb. 0,20 fm, rendezetlen).

Gimnáziumi krónika, 1846–1919 (visszamenőleg 1846–1850, folyamatosan

1850–1919): MPRKL, Nagybecskereki gimnázium iratai.

Irodalom:

JANCSIK Ede, *A nagybecskereki algymnasium története és alaprajza*, in Tanodai Lapok 1856, 220-221.

[OBELCZ József], *A nagy-becskereki gymnasium története alapíttatásától főgymnasiummá történt kiegészítettségig*, in Ért/Nagybecskerek 1879/1880, 3-28 (alaprajokkal).

[BALÁZSI József], *A gymnasium története (1846–1895)*, in Ért/Nagybecskerek 1894/1895, 1-201. [UÓ], *Az intézet volt tanítványai*, in Ért/Nagybecskerek 1896, 16-22.

NÉMETH Ferenc, *A bánági közéletanoda: A nagybecskereki Piarista Gimnázium története (1846–1920)*, 1-12. rész, in Családi Kör (Újvidék) 7(1996):38 (szept. 19.), 24-25; 39(szept. 26.), 24-25; 40(okt. 3.), 24-25; 41(okt. 10.), 24-25; 42(okt. 17.), 24-25; 43(okt. 24.), 20-21; 44(okt. 31.), 20-2; 45(nov. 7.), 20-21; 46(nov. 14.), 24-25; 47(nov. 21.), 24-25; 48(nov. 28.), 24-25; 49(dec. 5.), 24-25 (kézirata: MPRKL).

VARGA Péter, *A nagybecskereki piarista gimnázium története az 1846–1920 közötti időszakban* (kézirat, 1997: MPRKL).

CVETICS, Miodrag, *Isztoriját gimnazije, in Zrenjaninszka gimnazija 1846–1996* [képzőművészeti kiállítás katalógusa, cirill betűs], szerk. Vidak VIKOVICS, Novi Szad, 1996.

A könyvtárról: MM, I, 232.

#### 4.2.21. Nagykanizsa

A rendház levéltára: MPRKL, Nagykanizsai rendház levéltára, 1765–1950 (kb. 1,00 fm, rendezetlen). További töredéke: Zala Megyei Levéltár, Nagykanizsai piarista rendház iratai (XII.8), 1848–1941 (0,04 fm). Régebbi ismertetése: MM, VI, 691.

Rendházi krónika (historia domus), 1851–1950: MPRKL, Nagykanizsai rendház levéltára (1 kötet).

Az iskolai levéltárak: Zala Megyei Levéltár, Nagykanizsai piarista gimnázium iratai (VIII.2), 1765–1948 (8,20 fm). Uo., Nagykanizsai Kegyesrendi Általános Iskola iratai (XXVI.101), 1946–1948 (0,12 fm). Beszállításukról: *A magyar állami levéltárak jelentősebb növedékei (1958–1960)*, in Levéltári Híradó 10(1960):3-4, 90-137: 136. A gimnáziumi levéltár másik része: MPRKL, Nagykanizsai gimnázium iratai, 1777–1937 (kb. 0,30 fm, rendezetlen).

Gimnáziumi krónika, 1765–1885 (1765–1851 visszamenőleg történeti vázlat, 1851–1885 folyamatosan): MPRKL, A nagykanizsai gimnázium iratai.

Egyéb levéltári tétel:

A veszprémi püspökség levelezése a nagykanizsai piaristák ügyeiben, 1780–1842: Veszprémi Érseki Levéltárban, Veszprémi püspöki hivatal iratai, Acta religiosorum, Fasc. 2, N° 23-45.

Irodalom:

PAP János, *A nagy-kanizsai kath. főgymnasium és k. r. társbázis vázlatos története*, in Ért/Nagykanizsa 1879/1880, 3-67 (metszettel).

KALCSOK Leó, *A nagykanizsai kath. főgymnasium története*, in *Ért/Nagykanizsa 1895/1896*, 3-97 (kny). Rövid összefoglalása: *A nagykanizsai gymnasium története, in Zalavármegyei emlékkönyv a millenniumra*, szerk. HALIS István–HOFFMANN Mór, Nagykanizsa, 1896, 108-110. Ism.: DÉZSI Lajos, in *Sz 32*(1898), 260-263.

BARBARITS Lajos, *Nagykanizsa*, Bp., 1929 (Magyar városok monografiája), 272-277.

DEGRÉ Alajos, *A nagykanizsai gimnázium története 1765–1919*, in *Évk/Nagykanizsa/Landler Jenő Gimnázium 1965/1966*, 15-26 = *Emlékkönyv a nagykanizsai Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola fennállásának 225. évfordulójára (1765–1990)*, szerk. ÖRDÖG Ferenc–SZEBÉNYI Mária, Nagykanizsa, 1990, 9-19 = *Emlékkönyv a nagykanizsai Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola fennállásának 230. évfordulójára (1765–1995)*, szerk. BALOGH László–SOÓS Sándor, Nagykanizsa, 1995, 9-20. UŐ, *A nagykanizsai piarista gimnázium hatása Nagykanizsa várossá fejlődésére*, in *Nagykanizsai Városi Tanács Híradója 18*(1986), 48-51 (korábban megjelent: *Ekv:Balanyi*, 58/1-10).

KOTNYEK István, *A nagykanizsai piarista gimnázium története 1920-tól 1948-ig*, in *Emlékkönyv (1765–1990)*, i. m., 20-43 = *Emlékkönyv (1765–1995)*, i. m., 22-45. UŐ, *Az állami gimnáziumtól a Batthyány Lajos gimnáziumig 1948–1990*, in *Emlékkönyv (1765–1995)*, i. m., 46-61.

DÉNES Ferenc, *Megemlékezés a Nagykanizsai Piarista Gimnázium fennállásának 240. évfordulójáról*, in *PD 2006:56*, 13-14.

Egyes részletekről: HALÁSZ Imre, *Zala megye gimnáziumai a Bach-korszak első éveiben 1849–1854*, in *Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásából 1987*, Zalaegerszeg, 1987, 129-144 (Zalai gyűjtemény, 26). KÖNNYE Alajos, *Tanintézetünk kül-és belviszonyára vonatkozó újabb mozzanatok vázlatja [1865–1868]*, in *Ért/Nagykanizsa 1867/1868*, 9-13. HALÁSZ Imre, *Tervezet a hittant pótló tantárgyak bevezetésére 1919-ben a nagykanizsai piarista gimnáziumban*, in *A Magyar Pedagógiai Társaság Neveléstörténeti Szakosztálya sárospataki és zalaegerszegi tanácskozásainak anyagából, 1981–1987*, Bp., 1988[1989], 79-82.

Az alapítóról: BALOGHNÉ HARKÁNY Judit, *Iskolánk alapítója: gróf Batthyány Lajos nádor (1696–1765)*, in *Emlékkönyv a nagykanizsai Batthyány Lajos Egészségügyi Szakközépiskola fennállásának 225. évfordulójára (1765–1990)*, szerk. ÖRDÖG Ferenc–SZEBÉNYI Mária, Nagykanizsa, 1990, 49-51. KOSTYÁL László, *Gróf Batthyány Lajos mint mecénás: Utolsó nemzeti nádorunk, a művészetek és a kultúra pártfogója*, in *Évk/Nagykanizsa/Batthyány Lajos Gimnázium 1999/2000*, 49-55. MÓRICZ Péter, *Batthyány Lajos, 1696–1765*, Körmend, 2005 (Testis temporis, 10).

Az iskola tanárjairól és diákjairól: NAGY Lajos, *A nagykanizsai piarista iskola igazgatói és tanárai*, in *Ért/Nagykanizsa 1933/1934*, 10-14. UŐ, *Régi híres kanizsai igazgatók, tanárok és tanítványok*, in *Ért/Nagykanizsa 1935/1936*, 13-15 (kny). KAPILLER Imre, *A nagykanizsai gimnázium diákjai az iskola alapításától 1848-ig*, in *Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásából 1982–1983*, Zalaegerszeg, 1983 (Zalai gyűjtemény, 18), 145-156. KAPILLER Imre, *Somogyi diákok Nagykanizsán 1776–1848*, in *Somogy 1988:6*, 19-27. FERENCZI Zoltán, *Deák élete*, I-III, Bp., 1904, I, 29-36.

KOMÁROMY Dezső, *Deák Ferenc és piarista tanárai*, in Kal 15(1909/1910), 139-143.  
 ANTAL Benedek, *Nagy emberek –tanítóikról 3: Deák Ferenc*, in Magyar Középiskola 3(1910), 20-23. Deák Ferenc 1813/1814–1816/1817 között a gimnázium felső négy osztályát végezte Nagykanizsán. MÉSZÁROS István, *Egy zalai piarista diák a reformkorban* [Lendvay József], in Élet és Tudomány 46(1991):23, 727-729. VEGELE Károly, *A Nagykanizsai Piarista Diákszövetség*, in *Ekr:MPR300*, 413-414. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in PÉvk 4(1967), 150-166: 156-158. SZENTIRMAI József, *A Nagykanizsai Piarista Gimnázium 74. számú Törekvés cserkészcsapatának három évtizedes működése*, in *Emlékkönyv a nagykanizsai Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola fennállásának 225. évfordulójára (1765–1990)*, szerk. ÖRDÖG Ferenc–SZEBÉNYI Mária, Nagykanizsa, 1990, 44-48 = *A Nagykanizsai Piarista Gimnázium 74. számú Törekvés cserkészcsapatának három évtizedes története*, in PD 1998:24, 10-11.

A könyvtárakról: MM, I, 238. SÁNDOR Gertrúd, *A nagykanizsai Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola könyvtárának története*, in Évk/Nagykanizsa/Batthyány Lajos Gimnázium 1999/2000, 56-60.

Visszaemlékezés: TÜSKÉS Tibor (1948-ban érettségizett), *Zalamente, Somogyország*, Bp., 1979 (Ezerszínű Magyarország), 88-91.

#### 4.2.22. Nagykároly

A rendház levéltára: Nagykárolyi Kalazanci Szt. József plébánia, Piarista rendház levéltára, 1727–1962 (kb. 4,00 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1727–1955: Nagykárolyi Kalazanci Szt. József plébánia (5 kötet). Kiegészítése: KÁCSOR Christianus, *Epitome historiae Károlyianae, ... pars tertia, in qua quinquennalis historia describitur P. Christiani Kácsor, quibus domui Karoliensi praefuit, 1744–1748* (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 10, pp. 101-148).

A gimnázium levéltárát több helyen őrzik: Arhivelor Naționale, Direcția Județeneă Maramureș / Nemzeti Levéltár Máramaros Megyei Igazgatósága (Nagybánya), Liceul Piarist Carei / Nagykárolyi piarista gimnázium (Fond 88), 1718–1829. Arhivelor Naționale, Direcția Județeneă Satu Mare / Nemzeti Levéltár Szatmár Megyei Igazgatósága, Liceul Piarist Carei / Nagykárolyi piarista gimnázium (Fond 46), 1777–1923. Az iskola legrégebbi anyakönyvei: Nagykárolyi Kalazanci Szt. József plébánia, Piarista gimnázium anyakönyvei, 1728–1850 (3 kötet).

Irodalom:

MAGYARÁSZ Incze, *A nagy-károlyi kegyes-tanítórendi nagygymnasium rövid története*, in Ért/Nagykároly 1876/1877, 1-11.

[HÁM József], *A [nagykárolyi] róm. kath. főgymnasium története 1727–1895*, in Ért/Nagykároly 1895/1896, 1-294 (kny). Ism.: DÉZSI Lajos, in Sz 32(1898), 260-263.

VÉNIG [ZERNYE] József, *A piaristák működése Nagykárolyban a XVIII. században*, Kolozsvár, 1935 (teológiai doktori értekezés: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának Könyvtára, 1935/9).

SCHWEIGHOFFER János, *Az iskola múltja és legújabb története a román megszállás*

alatt, in *Ért/Nagykároly* 1940/1941, 61-80.

Rövid összefoglalók: KOCZÁNYI Ferenc, *A nagykárolyi kat. algymnasium történelmi vázlatja*, in *Ért/Nagykároly* 1854/1855, 3-10. RUPP Jakab, *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre*, I-III, Pest-Bp., 1870–1876, II, 386-387. *Az intézet története*, in *Ért/Nagykároly* 1941/1942, 20-22. FÉNYI Károly, *Piaristák Nagykarolyban*, in *Vasárnap* (Kolozsvar), 1992. jún. 21. SRÓTH Ödön, *A nagykárolyi Piarista Gimnázium*, in *PD* 1995:15, 14.

Az alapításról: ÉBLE Gábor, *Károlyi Ferenc gróf és kora 1705–1758*, I, Bp., 1893, 148-154.

Ady Endre diákveiről (1888–1892): *Emlékezések Ady Endréről*, szerk. KOVALOVSKY Miklós, I-II, Bp., 1961 (*Új Magyar Múzeum*, 5), I, 265-312.

A piaristák épületeiről: VANKE József, *Vázlatok: I. A nagykárolyi jelenlegi rom. kath. plébánia templom, II. A nagykárolyi Mindenszentekről nevezett hajdani rom. kath. plébániatemplom, III. A nagykárolyi kegyesrendi társház* (kézirat, 1890–1892: MPRKL, Ser. alt.). [MALONYAY István], *A nagy-károlyi gimnasium új épülete*, in *Ért/Nagykároly* 1886/1887, 31-43. *A Szent László konviktus*, in *Ért/Nagykároly* 1910/1911, 7-11. [KERKAI József], *Az új piarista gimnázium*, in *Ért/Nagykároly* 1941/1942, 44. MURVAI György, *A nagykárolyi (piarista) templom*, in *PD* 1994:16, 10. MUHI Sándor–MURVAI György, *A szatmári római katolikus egyházmegye templomai: A nagykárolyi I. számú esperesi kerület*, Kolozsvar, 2002.

A könyvtárakról: MM, I,239. HOLCZINGER Imre, *A nagykárolyi rom. kat. főgymnasium tanári könyvtárának lajstroma*, in *Ért/Nagykároly* 1899/1900, 3-55.

Az éremgyűjteményről: LÓRINCZ Gábor, *A Vanke József-féle éremgyűjtemény*, in *Ért/Nagykároly* 1901/1902. UŐ, *A Vanke József-féle éremgyűjtemény római érmeinek folytatólagos ismertetése és befejezései*, in *Ért/Nagykároly* 1902/1903, 3-54. UŐ, *A Vanke József-féle numismatikai gyűjtemény ismertetésének folytatása és befejezése*, in *Ért/Nagykároly* 1903/1904, 1-32.

#### 4.2.23. Nyitra

A rendház és a gimnázium levéltára: Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Piaristi v Nitre / A nyitrai piaristák levéltára, 1699–1950 (20,80 fm). Ismertetése: VALACH Július, *Piaristi v Nitre vo fondoch Štátného oblastného archívu v Nitre 1699–1950*, in *300 rokov piaristov v Nitre (1701–2001): Zborník prejavov z odborného historického sympózia k 300 výročiu založenia piaristického kolégia a gymnázia v Nitre*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Nitra, 2001, 46-63.

További fondtöredékek: MPRKL, Acta domus Nitriensis, 1700–1846 (0,48 fm). OSzK Kt, Fol. Lat. 4311 (oratóriumleltár, 1708–1789, 1 kötet). SNK ALU, RHKS 1531 (leltárak, 1759–1822, 1 kötet). Univerzitná knižnica v Bratislave / Pozsonyi Egyetemi Könyvtár, Ms 984/1-2 (számadáskönyvek, 1812–1912, 2 kötet).

Régebbi híradás: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovacchiaie*, in *EphCal* 4(1935), 219-222: 221. A levéltár egy része a gimnázium igazgatóságán, másik pedig a szlovákiai tartományfőnökségen volt.

Rendházi krónika (historia domus), 1698–1778: MPRKL, Acta domus Nitriensis, Lib. 1. A nemesi konviktus története, 1702–1728 (és adatok folytatásához, 1753–1766): MPRKL, Acta domus Nitriensis, Lib. 11. 1935-ben folytatásával, a krónika második kötetével együtt a szlovákiai tartományfőnökség nyitrai levéltárában volt (vö. PICANYOL, *Notae i. m.*, 221).

Egyéb fontosabb levéltári tételek:

A nemesi konviktusra vonatkozó iratok a MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39) fondjában: Lad. A, Fasc. 4: Ferdinand és Ernst Harrach szüleiik szándékából szegény nemesek számára tett alapítványának iratai, 1753–1760; Lad. C, Fasc. 60: A tűzben elégett konviktus újjáépítésével kapcs. iratok, 1761–1762; Lad. D, Fasc. 66: A konviktus számára tett Marczibányi-féle alapítvánnyal kapcs. iratok, 1777–1779; Lad. D, Fasc. 83: A nyitrai piaristák kérelme a konviktus kertje iránt, 1772–1773; Lad. E, Fasc. 32: A konviktus 1777. évi számadásai.

Irodalom:

CSÓSZ Imre, *A nyitrai kegyes tanító-rendi gymnasium történeti vázlat: Alapításának negyedszázados évfordulójára emlékül*, Nyitra, 1876.

CSÓSZ Imre, *A kegyes-tanítórendiek Nyitrán: Magyar műveltség-történeti rajz*, Nyitra, 1879. Egyes részei korábban külön is megjelentek folytatásokban: CSÓSZ Imre, *A r. kath. gymnasium Nyitrán (Magyar műveltség-történelmi rajz)*, in Nyitrai Közlöny 1(1876): 11-41 (márc. 12.–okt. 8.). UŐ, *Adalékok a nyitrai r. k. gymnasium története- és statisztikájához* [a tanárok jegyzéke, igazgatók életrajzai], in Nyitrai Közlöny 2(1877):7-45 (febr. 11.–nov. 4.). UŐ, *Jegyzetek a középiskolai tankönyvekről (Különös tekintettel a nyitrai k.-r. gymnasiumra)*, in Nyitrai Közlöny 2(1877):47-53 (nov. 18.–dec. 30.); 3(1878):1-8 (jan. 6.–febr. 24.). CSÓSZ Imre, *A kegyes tanító-rendiek hittanintézete Nyitrán (Műveltség-történelmi tanulmányok)*, in Nyitrai Közlöny 3(1878):9-21 (márc. 3.–máj. 26.). CSÓSZ Imre, *A kegyes-tanítórendiek temploma Nyitrán (Adalék Nyitraváros műtörténetéhez)*, in Ért/Nyitra 1876/1877, 1-12.

HORVÁT Sándor, *Okmánytár a piaristák Szent László királyról címzett nyitrai kollégiumának történetéhez*, in Ért/Nyitra 1893/1894, 1894/1895, 1895/1896 (kny: 1896). Ennek 116-117. oldala alapján közölte a nyitrai kollégium tanulmányi rendjét 1774-ből: *Dokumentumok a magyar nevelés történetéből, 1100–1849*, szerk. RAVASZ János, Bp., 1966, 149-151. UŐ, *A nyitrai gimnázium*, in *Nyitravármegye*, szerk. SZIKLAY János–BOROVSKY Samu, Bp., [1898] (Magyarország vármegyéi és városai), 238-253. UŐ, *A nyitrai kath. főgymnasium épületének története*, in Ért 1899/1900, 11-26. UŐ, *A nyitrai kollégium és a kegyesrendiek XVIII. századbeli tanításügyének története* (kézirat, 1896 előtt: egykor a nyitrai rendházban, vö. SZINNYEI, IV, 1301).

VALKOVIČ, Gustáv, *K vývinu nitrianskeho školstva: Od najstrších čias do r. 1918* [A nyitrai iskolaügy fejlődéséhez a kezdeti időktől 1918-ig], in *Kapitoly z dejín Nitry: Sborník štúdií k 1100 výročiu príchodu Cyrila a Metóda*, Bratislava, 1963, 182-201 (piarista gimnáziumról: 187-192).

Kalazancio (časopis Piaristického gymnázia Sv. Jozefa Kalazanského, Nitra), 2001:szept. (mimoriadne číslo [különszám]). Történeti írások: KOLLÁR Pavol SchP, *Piaristi v Nitre*, 3-4; ĎURNEK, Juraj SchP, *Piaristi na Slovensku*, 5-7; BAUMEISTEROVÁ,

Jana–CZAKO, Jakub–KOTRUSZ, Juraj, *Výučba na piaristickom gymnáziu* [Tanítás a piarista gimnáziumban], 8-10; ČERNÁK Vladimír, *Tristoročná tradícia Piaristického gymnázia v Nitre*, 11-12; LIBANT Vladimír, *História školstva v Nitre*, 13-15; *Historické dokumenty*, 16-32.

*300 rokov piaristov v Nitre (1701–2001): Zborník prejavov z odborného historického sympózia k 300 výročiu založenia piaristického kolégia a gymnázia v Nitre* [A piaristák 300 éve Nyitrán: A nyitrai piarista kollégium alapításának 300. évfordulóján rendezett történelmi konferencia előadásai], ed. Pavol KOLLÁR SchP, Nitra, 2001. Tartalma: JUDÁK Viliam, *Nitrianski biskupi a ich vzťah k piaristom* [A nyitrai püspökök és viszonyuk a piaristákhoz], 10-21; BELÁS Ladislav, *Dušpastierska práca piaristov v Nitre* [A nyitrai piaristák lelképásztori munkája], 22-34; HUDEC Rudolf, *Marcibányibo fundácia a jej význam pre chudobných študentov nitrianskeho gymnázia* [A Marczibányi-alapítvány és jelentősége a nyitrai gimnázium szegény diákjai számára, 1768], 35-39; KOLTAI András, *Nitra ako centrum piaristickej provincie v Uhorsku v prvej polovici 18. storočia* [Nyitra, mint a magyar piarista rendtartomány központja a 18. században], 40-45; VALACH Július, *Piaristi v Nitre vo fondoch Štátného oblastného archívu v Nitre 1699–1950* [A nyitrai piaristák a Nyitrai Állami Területi Levéltár fondjában, levéltárismeretetés], 46-63; LIBANT, Vladimír, *Stavebno-umelecký vývoj piaristického kostola Sv. Ladislava v Nitre* [A nyitrai Szt. László piarista templom építészeti-művészeti fejlődése], 65-74; ČERVEŇOVÁ Helena, *Hudba v klaštore piaristov v Nitre* [Zene a nyitrai piarista kolostorban és templomban], 75-91; MALATINEC Emil, *Historické diela sakrálnej budy v kostole piaristov v 18. a 19. storočí* [Történelmi részletek a nyitrai piarista templom szakrális zenéjéből a 18. és 19. sz.-ban], 92-93; ŠTEVKO Anton, *Formovanie myslenského múzejníctva na póde Piaristického gymnázia v Nitre* [A múzeumi gondolkozás alakulása a nyitrai piarista gimnázium talaján], 94-95; KOLLÁR Pavol SchP, *Imrich Csősz ako historiograf* [Cs. I. mint történétíró], 103-106; ZVERKOVÁ Iveta, *300 rokov Piaristického gymnázia v Nitre – význam jeho minulosti pre súčasnosť* [A nyitrai piarista gimnázium 300 éve – múltjának jelentősége a jelen számára], 117-126.

Rövid összefoglalások: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovachiae*, in EphCal 4(1935), 219-222 (a templomról, a levéltárról és a könyvtárról: 220-221). KOLLÁR, Pavol, *Piaristi v Nitre*, in *Duchovný pastier* 79(1998) 455-457. RAČEKOVÁ Katerína, *300. výročie založenia piaristického gymnázia v Nitre*, in *Pedagogická revue* 54(2002):1, 85-87.

Az alapítás körülményeiről: FRIEDREICH, *Hanacius*, 112-116. PÁLFFY Géza, *Bottyán János életpályájának néhány megoldatlan kérdéséhez*, in *Limes* 8(1996):1-2, 93-116, Bottyán szerepe a nyitrai alapításban: 99-103.

További részletekről: FINÁCZY, *Mária Terézia*, I, 173-178 (a nemesi konviktusról). KILIÁN István, *A piarista diákszínpad és a nyitrai színjáték*, in *MKsz* 108(1992) 217-226. [v. a.], *Probászka Ottokár ... III. gimn. tan.* [Nyitra 1869–1871], in *Piarista Öregdiák* 1(1936/1937)8., 11.

A könyvtárról és az éremgyűjteményről: MM, I, 262. ZONGOR József, *Főgymnasiunai éremgyűjteményünk jegyzetes ismertetése*, in *Ért/Nyitra* 1882/1883, 3-43. *Historické knižničné fondy na Slovensku*, ed. Anna FÖLDVÁRIOVÁ, I, Martin, 1989 (Teória a vý-

skum knihovnictva a bibliografie, Výskumy, 40). Budapesten nem találtam belőle példányt.

Visszaemlékezés: SZINNYEI József, *Timár-ház: Naplójegyzetek (Különnyomat a „Komáromi Lapok”-ból)*, Komárom, 1899–1897, 122–123, 139–165. 1840–1842 között járt a nyitrai gimnáziumba.

#### 4.2.24. Pest (Budapest)

A rendház levéltára: MPRKL, Budapesti rendház levéltára, 1717–1998 (kb. 6,00 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1717–1762, 1790–1829, 1837–1864: MPRKL, Budapesti rendház levéltára, Lib. 1. Írását Erdős István superior kezdte meg 1753-ban. Kiegészítése Kácsor Keresztélytól (Pro historia domus Pesthiensis), 1723–1760: uo., Lib. 2. Ennek egy másik változata: KÁCSOR Christianus, Descriptio liberae et regiae civitatis Pesthiensis, facta anno 1787 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 10, pp. 247–278). A rendházi krónika további kötetei: MPRKL, Budapesti rendház levéltára, 1864–1996 (3 kötet).

A gimnázium levéltára: MPRKL, Budapesti gimnázium levéltára, 1717–1996 (kb. 20,00 fm, részben rendezetlen). Az 1948–1950 között államosítva működő gimnázium iratai: Budapest Főváros Levéltára, Budapesti Állami Ady Endre Gimnázium iratai (VIII.72), 1947–1951 (0,06 fm), közte a piarista diákszervezetek főlétszámolásával és a diákok megfélemlítésével kapcs. fegyelmi iratok.

A kolozsvári Kalazantinum noviciátus levéltári anyagáról ld. a 4. 3. fejezetet.

Egyéb fontosabb levéltári tételek:

A rendház alapítására vonatkozó iratok, 1717–1737: Budapest Főváros Levéltára, Pest szabad kir. város levéltára, Pest város tanácsának iratai (IV/1202), Intimata (IV/1202/c), Intimata archivi antiqui, Nr. 1327/A.

A pesti piarista filozófiai tanfolyammal kapcs. iratok, 1743–1760: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. C. Fasc. 22.

Valero Jakab pesti házfőnök levelei a pesti konviktusról Batthyány József prímásnak, 1778–1780: EFK, Batthyány-gyűjtemény, Cat. IX. Lit., Tit III. a. Nr. 12–27.

Az új gimnáziumi épülettel kapcs. iratok (Hénap Tamás tartományfőnök fölterjesztései), 1916–1918: MOL, Vallás-és közoktatásügyi minisztérium, Egyetemekre, főiskolákra, középiskolákra vonatk. iratok (K 500), 35. tétel, 145545. A terület rendezésével kapcs. térképek felsorolását (az 1890–1912. évekből): FABÓ Beáta–HOLLÓ Szilvia Andrea, *Budapest térképeinek katalógusa*, I–III, Bp., 2003, II/1, 85–92, n° 3662–3686 passim.

Korabeli újságcikkek, nyomtatványok bibliográfiája (1746–1943): *Budapest történetének bibliográfiája*, főszerk. ZOLTÁN József, szerk. BERZA László, VI, Bp., 1969, n° 4905, 4909, 4915–4928, 20793–20803.

Irodalom:

TAKÁTS Sándor, *A főváros alapította budapesti piarista collegium története*, in Ért/Bp



1894/1895 (kny; kéziratos névmutatóval ellátott példánya: MPRKL kézikönyvtára. Ism.: VÁCZY János, in Sz 31(1897), 69-73: A szerző válasza: *Néhány szó a pesti piarista kollégium történetéhez*, in Sz 31(1897), 173.

*Iskolánk múltjából: tanulmányok és források*, szerk. és s. a. rend KOLTAI András, in Évk/Bp 1999/2000, 13-248 (a tanulmányokat ld. alább egyenként, bibliográfia: 246-248).

Rövid összefoglalások: MARÉK Antal, *A budapesti piarista gimnázium*, in Ért/Bp 1939/1940, 19-20 (rádióelőadás). FEKETE Antal, *A Pesti Piarista Kollégium fennállásának 250. évfordulójára* [válogatott forrásokkal], in PÉvk 4(1967), 66-105. MÉSZÁROS István, *Piarista köz*, in Budapest 25(1987):11, 24-25. HAVAS István, *Tanítórendek a belvárosban: A piaristák és Pest kapcsolata* [a belvárosi plébánia évfordulóján tartott előadás], in Ért/Bp 1997/1998, 11-19. FÓNAGY Zoltán, *A piaristáké volt az első pesti gimnázium*, in Népszabadság, 2002. nov. 8. HULEJ Emese, *Piaristák, a kegyes tanítók Pest városában*, in Nők Lapja 58(2007):12 (márc. 21.), Budapesti Böngésző melléklet, ii-iii.

Egyes részletekről: VAJDA Gyula, *A kegyestanítórend meglelepülése Pesten* [1717–1720], in Ért/Bp 1881/1882, 54-88. Az itt meghirdetett iskolatörténet nem készült el. SZENTGYÖRGYI András, *Piaristák Pesten 1717–1800*, in Évk/Bp 1999/2000, 13-21. BOCSA József, *A piaristák és az „új filozófia” (A pesti filozófiai kurzus megnyitása)*, in Karácsonyi Füzet 1977, 344-367. FRIEDREICH Endre, *A pesti piarista gimnázium érettségi vizsgálatai 1851-ben*, in Ért/Bp 1938/1939, 33-49 = Évk/Bp 1999/2000, 65-82. CSAPLÁR Benedek, *A piarista rend közreműködése a fővárosi népoktatásban*, in Évk/Bp 1999/2000, 86-92. *Iskolánk és a baború*, in Ért/Bp 1915/16, 3-10. FARKAS Zsolt, *Részletek a Budapesti Gimnázium 1944/1945. évkönyvéből: Az iskolai év története*, in PD 1995:12, 16-18. KOVÁCS Mihály, *Atomfizika, számítástechnika a Piarista Gimnáziumban (1950-92)*, in Fizikai Szemle 44(1994):1, 35-41. FÓRIÁN-SZABÓ Zoltán, *Nevelés a piarista gimnáziumban*, in *Helyi nevelési rendszerek, önfejlesztő iskolák*, szerk. KOMLÓSSY Ákos, Bp., 1990, 97-105. FARKAS Zsolt, *10 éve történt: A Duna-parti kápolna birtokbavétele*, in PD 2001:39, 21-22.

Az iskolai színjátékról: PRÓNAI Antal, *A piaristák színjátéka Pesten a XVIII. században*, in Ért/Bp 1906/1907 (kny; függelékei: I. BENYÁK Bernát, *Megszégyenült irigység mellyet Salamon Magyarország királyáról elől adatott szomorú játékba képez a nyitrai convictus béli ifjúság*, 1772; II. *A pesti r. k. gimnáziumban színpadra került iskola drámák és más előadások jegyzéke*; III. *Színlapok a pesti r. k. gimnázium színházának előadásairól*). PRÓNAI Antal, *Pest legrégebbi színháza*, in Élet 1(1909):3, 73-76. SZALAY Zsuzsanna, *A pesti piarista iskolai színjátszás a források tükrében* (szakdolgozat, ELTE Tanárképző Főiskola Könyvtára, Sz 643).

A XVIII. századi pesti iskolákról (és kapcsolatukról a piarista iskolával): MADZSAR Imre, *A budai jezsuita akadémia története*, in Magyar Pedagógia, 35(1926), 1-12 (a jezsuiták pesti rendházáról, 1702–1710: 4-5). UÓ, *Az elemi oktatás fővárosunkban a török kiűzése után*, in Sz 59(1925), 25-47. GÁRDONYI Albert, *Pest város jogi szakiskolája 1756–1771*, in Historia, 3(1930), 7-9. szám, Pestbudai emléklapok [melléklet], 101-117. GÁRDONYI Albert, *Pest város iskolaiügye a Ratio educationis korában* [1766–1850],

in *Pedagógiai Szeminárium* 4(1934):3, 1-21 (a piaristák szerepe az elemi oktatásban).

A tanárokról: FRIEDREICH Endre, *A pesti piarista gimnázium első tanárai 1717–1727*, in *Ért/Bp* 1933/1934, 41-52; UÓ, *A pesti piarista gimnázium tanárai 1727–1740*, in *Ért/Bp* 1936/1937, 31-42. [Ss.], *Hogyan éltek a régi piaristák?* [XVIII. századi pesti számlákból], in *Kal* 11(1905/1906):1, 8-10; 11(1905/1906):2, 10-11. [Ss.], *Milyen lapokat olvastak elődeink a múlt század közepén?* [a pesti rendház folyóiratrendelése 1850-ben], in *Kal* 11(1905/1906):1, 12. FARKAS Zsolt, „*Aki környezetében élt, jobb lett, és boldogabb*”: 100 éve született dr. Mathia Károly egykori nagykanizsai diák, a pesti gimnázium volt világi tanára, in *PD* 2002:41, 23-27.

A diákokról, diákegyesületekről: FRIEDREICH Endre, *A pesti piarista gimnázium tanulói 1717-től 1780-ig*, in *Ért/Bp* 1931/1932, 29-41 (kny) = *Évk/Bp* 1999/2000, 23-38. FALLENBÜCHL Zoltán, *Spanyolok Magyarországon a 18. században*, in *Sz* 111(1977), 1192-1230: 1210-1211. FALLENBÜCHL Zoltán, *A diákság megélhetésének kérdéséhez Magyarországon a XVIII. század folyamán*, *OSzKÉvk* 1976–1977, 379-415. FALLENBÜCHL Zoltán, *Az 1738/39. évi országos diákösszeírás*, Bp., 1985, (az 1739. évi anyakönyvi adatok). *A pesti piarista gimnázium 1719-ben keletkezett Mária-társulata*, in *Kal* 18(1912/13), 19-22. KESZEI András, *Iskola és társadalom Magyarországon a XIX. század első felében*, *A pesti piarista gimnázium tanulójának összetétele az anyakönyvek alapján*, in *Évk/Bp* 1999/2000, 44-64. Hősi halált halt tanítványaink emlékezete, in *Ért/Bp* 1925/26, 14-20. PÁRDÁNYI Emil, *A Budapesti Piarista Diákszövetség története*, in *Ekr:MPR300*, 405-410. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PEvk* 4(1967), 150-166: 150-152. FARKAS Zsolt, *Adalékok a pesti gimnázium hősi emlékművéhez* [második világháborús és 1956-os hősi halottakról], in *PD* 1996:28, 15-16. FÓRIÁN-SZABÓ Zoltán, *Velas calasancias por el Lago Balaton* [Piarista vitorlások a Balatonon], in *AOEP* 1989, 125-126. KOVÁCS Mihály, *Piarista diákok a Balatonon*, in *Évk/Bp* 1992/1993, 15-40. BORIÁN Tibor, *Az 50 éves Sik Sándor Kamarakórus — Kalazancius Kórus — történetéből*, in Karácsonyi füzet a Kalazantínium tanáraitól 1998, 4–6.

Egyes diákokról: VISZOTA Gyula, *Gróf Széchenyi István a gymnasiumban*, in *Sz* 41(1907), 912-920. CSAPLÁR Benedek, *Jegyzetkék a Vörösmarty emléke-ünnepelés előzményeiről és Vörösmarty, Toldy s Bajza pesti gymnasista korából*, Bp., 1900. FRIEDREICH Endre, *Vörösmarty a pesti piarista gimnáziumban* [1816–1817], in *Piarista Öregdiák* 1(1936/1937):4, 9-12. FERENCZI Zoltán, *Petőfi életrajza*, I-III, Bp., 1896, I, 60-62. [BONKÁLÓ Ervin], *Petőfi Sándor a pesti piarista gimnáziumban* [1834/1835], in *Piarista Öregdiák* 1(1936/1937):7, 12. KÖLCSEI Tamás, *Petőfi diákoskodása a piaristáknál*, in *PD* 2005:54, 14-16. [DARVASY Mihály], *Petőfi Zoltán és a piaristák*, in *PH* 1964, 190-193.

Az önképzőkörről: *A Pesti Kegyesrendi Nagygymsiasiumi Önképzőegylet Évkönyve*, szerk. HORVÁTH Pius–BARNA Gyula, Bp., 1867. *Emlékkönyv a budapesti Kegyes tanítórendi Főgymsiasiumi gyakorló iskola, buszonöt éves fennállásának ünnepéről*, Bp., 1891.

A cserkészcsapatról: *Tíz év: Emléklapok a budapesti királyi főgimnázium csapatának tízéves ünnepére*, Bp., 1923. PIPICS Zoltán–MAJOR Dezső–SZTRILICH Pál, *A budapesti kegyestanítórendi gimnázium 2. sz. BKG. cserkészcsapatának története (1913–1918)*, in

Évk/Bp 1999/2000, 153-162. BARSAI János, *A hatvanadik cserkészkarácsony* [a 2. sz. BKG. cscs. Báthori Kálmán rajában [1941–2001], in PD 2001:36, 7-8. KEMENES László, *A cserkészélet újjászületése a budapesti Piarista Gimnáziumban*, uo., 163-166.

A piaristák épületeiről: FRIEDREICH Endre, *A budapesti piarista telek története*, in Ért/Bp 1913/1914, 1-77 (kny. képekkel). ROKKEN Ferenc, *Az Erzsébet-híd és a Belváros szabályozása*, in Tanulmányok Budapest Múltjából 3(1934), 47-61. [WEBER Tibor–BÁTORI József], *Az a régi sárga ház* [a Városház-téri piarista iskoláról], in Piarista Öregdiák 1966, 28-29 = PD 1999:29, 36; 199:31, 18. [HÜTL Dezső], *A piaristák budapesti építkezése*, in Építő ipar – Építő művészet 42(1918), 275-276, 283-286, 291-293, 299-300, 307-308, 315-317, 232-325, 331-332, 339-341, 347-348, 366-357). (kny: *A kegyes-tanítóröndiek budapesti társbázának és főgimnáziumának építkezése*, Bp., 1918). *A piaristák jubileuma* [MÜLLNER János fényképeivel], in Élet 9(1917):47 (nov. 25.), 1130-1133. [cj], *A pesti piaristák jubileuma: A rend új palotája*, in Budapesti Hírlap 1918. okt. 27. OLEA, José, *Un gran centro pedagógico*, in Revista Calasancia 12(1922), 226-232. *Adalékok a Belső-Józsefváros történetéhez*, szerk. SZABÓ-PAP Krisztina, Bp., 1985, 189-190, 222-223. FARKAS Zsolt, *80 éve történt: A kegyes-tanítóröndiek budapesti társbázának és főgimnáziumának megnyitása*, in PD 1997:22, 13-14. DARVASY Mihály, *Nincs itt maradandó városunk...: Pesti piarista topográfia* [főként az 1953-as költözésről], in PÉvk 2(1963), 2-57 = Évk/Bp 1999/2000, 183-243. FARKAS Zsolt, *45 éve történt: Az „ötödik pesti ház” birtokba vétele – Atköltözés a Mikszáth Kálmán térre*, in PD 1998: 26, 13-18. TÓZSÉR Pál, *A Mikszáth Kálmán téri piarista kápolna története*, Budapest, 2000 (Piarista tanulmányok, 15). CSEPELY-KNORR Kristóf–VERBÉNYI István, *A budapesti piarista kápolna helyreállítása*, in Egyházi Építészet 3(1993):4-6 = Évk/Bp 1993/1994, 62-68. DÉRY Attila, *Belváros–Lipótváros: V. kerület* (Budapest építészeti topográfia, 2), Bp., 2005, 248-251.

A könyvtárról ld. az 1.2.3. fejezetet.

A szertárakról: GYIMESI István, *A pesti piarista gimnázium szertárai*, in Évk/Bp 1999/2000, 98-103. ÁDÁM Sándor, *Tanészkezők Magyarországon iskolai háttérrel*, Bp., 1989, 136-142 [Gyimesi nyomán]. – Schaffrath Lipót fizikai eszközeiről: *Beschreibung eines Naturalien- physikalisch- mechanischen und Kunstkabinetts, nebst einer kurzen Biographie des Eigentümers, P. Leopold Schaffraths*, in Merkur von Ungarn 1(1786), 600-606. BOZZAY Péter–NÉMETH Attila, *Az első fizikaszertár Pesten (Elfelejtett akadémia)* [Schaffrath Lipót fizikai kísérleti eszközeinek leltára, 1770], in Évk/Bp, 1992/1993, 52-56.

A budapesti Kalazantinum növendékházról ld. a 4.3. fejezetet.

Egykorú leírások, visszaemlékezések: SCHAMS, Franz, *Vollständige Beschreibung der königlichen Freystadt Pest in Ungarn*, Pest, 1821, a piarista gimnáziumról: 66, 169-172; korabeli tudós piaristák: 259-265. MAGYAR Elek, *Pesti históriák*, Bp., 1920, 5-10: A piaristák öreg házában: Egy minisztráns diák emlékezései a 80-as évek elejéről. GRANASZTÓI [RIHMER] Pál, *Ifjúkor a Belvárosban*, 2. kiad., Bp., 1965 = UÓ, *Vallomás és búcsú*, Bp., 1965, 499-706 (az 1920-as évek gimnáziumáról). Ism.: PH 1965, 86-90. THURZÓ Gábor, *A rászédettek* [önéletrajzi elbeszélés megváltoztatott nevekkkel, sok túlzással az 1920-as évek gimnáziumáról], in Kortárs 6(1962), 1295-1315 = UÓ, *Bá-*

rány az akolban, Bp., 1963, 213–261. SIBALSZKY Zsoltán, *Piarista nevelés a 30-as és 40-es években* [a budapesti gimnáziumban, 1936–1944], in PD 1999:29, 8–9. UÓ, *Néhány mozaik kedves piarista tanáraink életéből* [a budapesti gimnáziumban, 1936–1944], in PD 2000:33, 18–19. UÓ, *Az utolsó Piarista Tea* [1944], in PD 2000:35, 19. UÓ, *A piaristákkal kapcsolatos emlékeim*, in PD 2004:49, 11–17. UÓ, *Oktatási módszerek a budapesti piarista gimnáziumban az 1940-es években*, in PD 2002:42, 18–19. HERMÁNY Géza, *Viszsaemlékezés a Váci utcai piarista iskola és rendház II. világháború utáni helyreállítási munkáira*, in PD 2002:42, 24. *Az ismeretlen Antall József: Emlékezések, interjúk, dokumentumok*, szerk. RÓZSA Marianna–Jász László, Bp., 1996 (Az Antall József Baráti Társaság Évkönyvei, 1), 59–81. KUTAS Ferenc, *Piarista diákélet a háború után a pesti gimnáziumban*, in PD 2002:43, 27–29. RÓNAY László, *Felbegyi legendák* [önéletrajzi regény megváltoztatott nevekkkel az 1950-es évek gimnáziumáról], Bp., 2002.

#### 4.2.25. Podolin és a Szepesség

A rendház és a gimnázium levéltára: Štátny archív v Levoči / Lőcsei Állami Levéltár, Piaristi v Podolínci / A podolini piaristák levéltára, (1608)1634–1879 (5,90 fm). Legfontosabb iratait azonban még az 1910-es években kiemelték, és Budapestre szállították: MPRKL, Acta domus Podolinensis, 1642–1923 (1,12 fm). Utóbbi jegyzéke: KOLTAI András, *Historia Podolinieckiego archiwum pijarskiego / História podolínskeho piaristického archívu* [A podolini piarista levéltár története], in *Pietas et litterae: Wpływ kolegium pijarów w Podolíncu na rozwój dawnego szkolnictwa / Vplyv kolégia piaristov v Podolínci na rozvoj školstva v minulosti* (kiállításkatalógus: Muzeum Okregowe w Nowym Sączu, Polska–Lubovniánské Múzeum v Starej Lubovni, Slovensko, 2004. nov.–2005. márc.), red. Maria MARCINOWSKA, Nowy Sącz, 2004, 30–39.

További fondtöredékek: Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Piaristi v Podolínci / A podolini piarista rendház iratai (postakönyv, 1820–1832, 0,01 fm). Univerzitná knižnica v Bratislave / Pozsonyi Egyetemi Könyvtár, Ms 237 (consilia visitoris, 1691), 332, 1036, 1044 (másolati könyvek, 1742–1853). SNK ALU, RHKS, n° 1654–1658 (számadáskönyvek, 1727–1843). Archiwum Pijarów w Krakowie / Krakkói Piarista Levéltár (professiones, suffragia, 1650–1769, 2 kötet). Vö. PITÁLA, Adam, *Archivum Provinciae Poloniae Sch. P. Cracoviensis*, in AOEP 1994, 44–45.

A levéltár történetéről: KOLTAI András, *Historia, i. m.*, 25–29.

Rendházi krónika az alapítás történetéről (olasz nyelven): MPRKL, Acta domus Podolinensis, Lib. 1. Nyomtatott kiadása: DOMOKOS György–KOLTAI András, *La fondazione della Casa di Podolin in un manoscritto di lingua italiana (1644)*, in ASchP 24(2000):47, 47–62. A Krausz Mihály által 1681-ben megkezdett új rendházi krónika, 1642–1772 (az alapítástörténet latin fordításával): MPRKL, Acta domus Podolinensis, Lib. 5. Ennek részleges másolatai, 1642–1712: uo., Lib. 13. és 14, pp. 1–177. A rendházi krónika további kötetei, 1772–1922: uo., Lib. 19–20.

A rendház zenei gyűjteménye: Štátny archív v Bratislave, pobočka Modra / Pozsonyi ÁL modori fióklevéltára, Zbierka hudobnín piaristických kláštorov v Svätom Jure a Podolínci / A szentgyörgyi és podolini piarista rendházak zenei gyűjteménye,

1701–1948 (3,00 fm).

A harmincéves háború viharai elől menekülő piaristák egy csoportját 1642-ben Lubomirski Szaniszló telepítette az akkor Lengyelországhoz tartozó és általa birtokolt Szepes megyei Podolinra. Ez volt a rend első rendháza Magyarország területén, amely azonban a többi magyarországi rendház önállósulása (1692) után is a lengyel rendtartományhoz tartozott. Csak Lengyelország fölosztásakor, 1782-ben csatolták a magyar rendtartományhoz. A magyar történeti kutatás ennek megfelelően elsősorban XVII. századi történetével foglalkozott:

FRIEDREICH Endre, *Franco János élete*, in *Ért/Vác 1907/1908*, 1-114 (kny). UÓ, *A podolini piarista kollégium a XVII. században*, in *Közlemények Szepes vármegye múltjából* 1(1909), 126-145. VISEGRÁDI János, *A podolini piarista rendház története 1642–1702*, Bp., 1909 (MtÉk, 32). BRUCKNER Győző, *A reformáció és ellenreformáció története a Szepességben (1520–1745-ig)*, I, Bp., 1922, 245-250. GULYÁS János, *A podolini piarista kollégium története 1642–1710*, Bp., 1933 (Palaestra Calasanciana, 3). FRIEDREICH Endre, *A Thököly-kor az egykori piarista krónikákban [1678–1685]*, in *Sz 68(1934)*, 591-610. NYESTE Pál, *Patrocinium 1983 – A podolini piarista rendház megalapítása* [ismeretterjesztő előadás], in *Karácsonyi Füzet 1983*, 41–52. DOMOKOS György–KOLTAI András, *Descrizione in lingua italiana sulla fondazione della casa di Podolin dell'Ordine delle Scuole Pie (1644)*, in *Nuova Corvina*, 5(1999), 25-34. UÓK, *La fondazione della Casa di Podolin in un manoscritto di lingua italiana (1644)*, in *ASchP 24(2000):47*, 47-62 (forrásközléssel).

További irodalom:

*Návrat k prameňom: Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko* [Viszsa a forrásokhoz: Tanulmánykötet a piaristák Szlovákiába érkezésének 350 éves évfordulójára], ed. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992. Podolinra vonatkozó tanulmányai: ZEMEK, Metoděj, *Počatky provincie střední Evropy a vznik komunity v Podolinci 1717–1662* [A közép-európai provinciák létrejötte és podolini közösség eredete], 7-13; HÁVRAN Ján, *Dejiny piaristického kolégia v Podolinci* [A podolini piarista kollégium története], 51-58; BOMBERA Jan, *První piaristé v Podolinci* [Az első piaristák Podolinban], 59-69; CHALUPECKÝ Ivan, *K organizácii oratória piaristov v Podolinci* [A podolini piaristák Mária-kongregációjának szervezetéről].

ADAMCZYK, Mieczysław Jerzy, *Szkoły pijarskie w Podolinie i ich związki z Polską 1643–1848* [A podolini piarista iskola és kapcsolatai Lengyelországgal], Wrocław, 1995 (Acta Universitatis Wratislaviensis, No 1812, Prace Pedagogiczne, XCI).

*Pietas et litterae: Wpływ kolegium pijarów w Podolinu na rozwój dawnego szkolnictwa / Vplyv kolégia piaristov v Podolinci na rozvoj školstva v minulosti* (kiállítás-katalógus: Muzeum Okregowe w Nowym Sączu, Polska–Lubovnianské Múzeum v Starej Ľubovni, Slovensko, 2004. nov.–2005. márc.), red. Maria MARCINOWSKA, Nowy Sącz, 2004. – Tanulmányok: MARCINOWSKA, Maria, *Początki zakonu pijarów i znaczenie kolegium w Podolinu / Počiatky rehole piaristov a význam kolégia v Podolinci* [A piarista rend kezdetei és a podolini kollégium jelentősége], 11-14; TIMKOVÁ, Michaela, *Klasťtor pijarów w Podolinu / Kláštor piaristov v Podolinci* [A podolini piarista kolostor], 15-19; KOLTAI András, *Historia Podolinieckiego archiwum pijarskiego / História*

*podolínskébo piaristickébo archívu* [A podolini piarista levéltár története], 20-29; KOLTAI András, *Obrazy z Klasztoru pijarów w Podolíncu / Obrazy z piaristickébo kláštoru v Podolínci*, 40-49; WIERZBICKA, Beata, *Przyczynki do stanu badań nad pijarami / Príspevok k stavu výskumu o piaristoch* [Hozzájárulások a piarista rendtörténeti kutatásokhoz] 50-53.

Rövid összefoglalások: WEBER Samu, *Podolin története és okmányai*, in TT 1891, 192-208, 389-405: 392-396 = *Podolin története* [okmánytárral bővítve], Bp., 1891, 23-27. PACHINGER Adolf, *A podolini algymnasium rövid története*, in Ért/Podolin 1894/1895, 17-23. MIŠKOVIČ, A., *Podolinec, slovenský Oxford*, in Sborník Spolku profesorov Slovákov 16(1936/1937):1-2, 12-18. FÁYKISS István, *Mit köszönhet a Szepesség a podolini piarista kollégiumnak?*, in Szepesi Híradó 75(1937):29, 1-2; 30; 1. GOTKIEWICZ, Marian, *W 300-lecie kolegium podolinieckiego* [A 300 éves podolini kollégiumban], in Wierchy: Rocznik poświęcony góróm i góralszyżnie 19(1949), 193-198. GOTKIEWICZ, Marian, *Trzy wieki kolegium podolinieckiego 1642–1942*, in Nasza Przeszłość 15(1962), 83-112.

Az alapítóról: DŁUGOSZ, Józef, *Mecenat kulturalny i dwór Stanisława Lubomirskiego, wojewody krakowskiego*, Wrocław, 1982. SZLEZYNGER, P., *Fundacje architektoniczne Stanisława Lubomirskiego, starosty generalnego krakowskiego*, Kraków, 1994. MARCI-NOWSKA, Maria, *Lubomirscy: Starostowie Sądeccy i Spisy*, Nowy Sącz, 1998.

A piaristák szerepéről a szepességi ellenreformációban:

Informatio brevis de laboribus apostolicis PP. Scholarum Piarum per Regnum Hungariae et signanter per Scepusiensem comitatus (kézirat, 1770 körül: MPRKL, Acta domus Podolinensis, Lib. 14, pp. 179-230). Bővebb változata: CHOYNACKI, Dominicus, *Historia reinducti liberi exercitii religionis Romano-Catholicae in Scepusio* (kézirat, 1766: MPRKL, Acta domus Podolinensis, Lib. 15).

RABCSEK András szepesi kanonok XVIII. sz-i gyűjteményének (Nyitrai Egyházmegyei könyvtár, n° 80) piarista vonatkozásai: 1: Relatio, ingressus, laborum et passionum Patrum Scholarum Piarum Scepusiensium; 13: Relatio sacrilegii Olasiensis, perpetrati in persona P. Francisci [Hanacii] a S. Venceslao (1671); 57: Extractus eorum, quae de apostolicis ... Francisci [a S. Venceslao] Sch. P. ... missionarii, laboribus ... in ... Ecclesiae Krompachiensis in I. Comitatu Scepusiensi; 66: A Szepességben 1671 óta működött kegyestanítórendiek életrajzai (vö. VÁGNER József, *A nyitrai egyházmegyei könyvtár kéziratai és régi nyomtatványai*, Nyitra, 1886, 96).

SVÁBY Frigyes, *A Lengyelországnak elzálogosított XIII szepesi város története*, Lőcse, 1895 (A Szepesmegyei Történelmi Társulat milleniumi kiadványai, II), 210-215. BRUCKNER Győző, *i. m.*, 295-329. Ld. még a Hanacius Ferenc életére vonatk. irodalmat (5.2. fejezet).

A kollégium lengyelországi kapcsolatairól: REYCHMAN Jan, *Z dziejów kolegium na kresach polsko-węgierskich* [Egy kollégium történetéből a magyar-lengyel határon], Bp., 1942. UÓ, *Z dziejów związków kościelnych węgiersko-polskich* [A magyar lengyel egyházi kapcsolatok történetéből], in Nasza Przeszłość 1(1946), 193-207. UÓ, *Stan i postulaty literatury historycznej o dawnym kolegium w Podolíncu* [Irodalomtörténeti problémák a régi podolini kollégium körül], in Przegląd Historyczno-Oświatowy 12(1969). DŁU-

GOSZ, József, *Ucznowie Kolegium Pijarskiego w Podolinu w latach 1643–1670*, in Rocznik Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich 7(1972), 235-256. GOTKIEWICZ, Marian, *O związkach polskich z Podolinem* [Podolin lengyel kapcsolatairól], in Wierchy: Rocznik poświęcony góróm i góralszyźnie 39(1970), 284-285. ADAMCZYK, Mieczysław Jerzy, *Unici w Kolegium i Gimnazjum Podolinieckim 1643–1849* [Görög katolikusok a podolini kollégiumban és gimnáziumban], in Rozprawy z Dziejów Oświaty 31(1989), 3-36. NOJSZEWSKI, Artur, *Rola podolińskiego kolegium OO. Pijarów w tworzeniu wspólnoty duchowej Polski i Węgier* [A piaristák podolini kollégiumának szerepe a magyarok és lengyelek közös szellemiségének megteremtésében], in *Wkład pijarów do nauki i kultury w Polsce XVII-XIX w.*, red. Irena STASIEWICZ-JASIUKOWA, Warszawa–Kraków, 1993, 409-418. CHALUPECKÝ, Ivan, *Kolegium pijarów w Podolinu miejscem przenikania się kultur między Polską a Słowacją* [A podolini piarista kollégium mint a szlovákok és lengyelek közötti kulturális közvetítőhely], in *Spis: Wielo-kulturowe dziedzictwo*, red. Antoni KROH, Sejny, 2000.

A podolini rendházhoz tartozó szepesbélai plébániáról (1674–1852): WEBER Samu, *Geschichte der Stadt Béla: Ein Beitrag zum zipsyer und vaterländischen Geschichtsforschung*, Igló, 1892, 98-108. BRUCKNER Győző, *i. m.*, 357.

II. Rákóczi Ferenc podolini tartózkodásáról (1701): PRÓNAI Antal, *Rákóczi a podolini piaristáknál*, in Kal 12(1906/1907):3, 2-3. FRIEDREICH Endre, *II. Rákóczi Ferenc és a podolini piaristák*, in Közlemények Szepes vármegye múltjából 2(1910), 69-85. UŐ, *Adatok II. Rákóczi Ferenc podolini tartózkodásáról*, in Közlemények Szepes vármegye múltjából 4(1912), 127-131.

Az iskolai színjátékokról: BUBA, J. Innocentius, *Mysterium Passionis DNJ Christi Podolinii maed. saec. XVII*, in ASchP 1(1977):1, 113-119. KILIÁN István, *Két podolini piarista betlehemes*, in Vigilia 50(1985), 941-945. UŐ, *Egy podolini betlehemes játék [1739]*, in Magyar Napló 1(1989):11 (dec. 22.), 5. UŐ, *A podolini betlehemes játék (1738)* [magyar fordítás], in Jel 2(1990):6, 36-40. UŐ, *Régi magyar iskoladramák nyomában Szlovákiában: A piaristák podolini iskoladramái*, in Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 28(1993), 21-31. UŐ, *Podolin és Kisszeben piarista színháza*, in Tarnai Andor emlékkönyv, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, Bp., 1996, 159-172 (Historia Litteraria, 2).

A zenei életről: KAČIČ, Ladislav, *Hudba a hudobníci piaristického kláštora v Podolinu v 17. a 18. storočí* [Zene és zenészek a podolini piarista kolostorban], in Musicologia Slovaca et Europea 19(1993), 79-107. UŐ, *Tlačené a rukopisné hudobné pramene z knižnice a chóru podolínských piaristov* [Nyomtatott és kéziratos zenei források a podolini piaristák könyvtárában és kórusán], in Kniha 1997–1998, 252-256. UŐ, *Italianische Konzerte aus der Musikaliensammlung der Piaristen in Podolinec*, in *Early Music – Context and Ideas: International Conference in Musicology, Kraków, 18–21 September 2003*, Kraków, 2003, 253-262. – A zenei kéziratok két XVII. századi leltárát közli: *Musikinventare und das Repertoire der Mebrstimmigen Musik in der Slowakei im 16. und 17. Jahrhundert*, hg. von. Jana KALINAYOVÁ, Bratislava, 1995, 79-85, 110-144.

További részletek: [FRIEDREICH Endre], *Dalmazy Lőrinc (a S. Joanne ante portam Latinam): A legöregebb novícius* [és más világi papok a podolini novíciátusban a XVII. században], in Kal 19(1913/14), 99-100. [PICANYOL, Leodegarius], *De Domus*

*Podolinensis exordio et incrementa*, in EphCal 11(1942), 135-138 (részletek az AGSP-ban őrzött 1696. évi háztörténetből, az 1748. évi catalogus conversorum-ból).

A piaristák épületéről: SAMSONOWICZ, Hanna, *Pierwsze konwenty Pijarów w Polsce (1633–1648): Warszawa, Klimontów, Podoliniec* [Az első piarista konventek Lengyelországban: Varsó, Klimontów, Podolin], in Biuletin Historii Sztuki 52(1990), 89-112.

A könyvtárról: HOLL Béla, *Adatok David Chytraeus magyarországi vonatkozásairól*, in Acta Universitatis Szegediensis, Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, 18(1981), 55-63 (kny: Irodalomtörténeti dolgozatok, 141). HOLL Béla, *A podolini piaristák első könyvtáráról 1646–1658*, in PM350, 58-89 = *Laus librorum, Válogatott tanulmányok*, Bp., 2000 (METEM-könyvek, Bp., 2000), 147-167. AGNET, Ján, *Knižnica piaristov v Podolinici*, in *Historické knižničné fondy na Slovensku*, ed. Anna FÖLDVÁRIOVÁ, II, Martin, 1996 (Teória a výskum knihovníctva a bibliografie, Výskumy, 45), 32-35. KOMOROVÁ Klára, *Knižnica humanistického zberateľa Melchiora Krupeka* [Krupeka M. humanista gyűjtő könyvtára], in *Knihy 1997–1998*, 182-193. HDHBE, Bd. 4, 240-244. Antikvakatalógusa: *Tlač 16*, II.

Kutatási beszámoló: SZÁDECZKY Lajos, *Podolini történeti emlékek*, in Sz 43(1909), 943-946 (Rákóczi-emlékek, a refektóriumban látható képek és a délnyugati bástyatoronyban, XVII. századi szekrényekben őrzött könyvtár ismertetése). PÍCANYÓL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovachiae*, in EphCal 4(1935), 219-222: 222 (főként a festményekről és a könyvtárról). RÉVAY József, *Egy nap Podolinban*, in Tükör 10(1942):11 (nov.), 461-465 (a redemptorista kolostor múltjának és akkori állapotának leírása irodalmi stílusban, POLYÁK Lajos fényképeivel).

Szépirodalmi földolgozások: GERGYE János, *A menekülő Rákóczi Podolinban* [novella], in Zászlónk 10(1911/1912), 221-222. K. Gy., *A podolini piaristák vendége*, in Új Ember 7(1951): 24 (jún. 17.), 3. POGOR Ödön, *Az úttörők* [regény], Bp., 1943. SÍK Sándor, *A podolini diákok: Színmű egy felvonásban*, in Zászlónk 1942/1943:3, 36-39 = Vigilia 41(1976), 610-620.

#### 4.2.26. Privígye

A rendház és a gimnázium levéltára: Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Piaristi v Prievidzi / A privígyei piarista rendház levéltára, 1666–1950 (20,20 fm). Ismertető: *Štátny archív v Bratislave: Sprievodca po archívnych fondoch*, III, spracovali Jozef WATCKA–Marián R. ZEMENE, Bratislava, 1966 (Sprievodca po štátnych archívoch Slovensku, 12), 219-222. VALACH Július, *K dejinám piaristického gymnázia v Prievidzi a rozbor archívneho fondu piaristov*, in Horná Nitra 14(1990), 168-199: 186-199. VALACH, *Piaristi v Prievidzi, i. m.* 59-71.

Egyéb fondtörédek: MPRKL, Acta domus Prividiensis, 1670–1815 (0,48 fm); Štátny archív v Nitre, pobočka Bojnice / Nyitrai ÁL Bajmóci Fiókleveletára, Piaristi v Prievidzi / A privígyei piarista rendház iratai, 1677, 1696, 1900 (0,12 fm).

A levéltár kialakulásáról: KOLTAI András, *Mösch Lukács és a magyar piaristák első levéltárai*, in LSz 47(1997):2, 17-30 = *Egyház és művelődés, Pannonbalma 996–1996: Tu-*



*dományos konferencia Pannonhalma és magyar oktatás milleniuma emlékére*, szerk. HAJDÚ Ákos–KOKAS Zsuzsanna, Bp., 1997, 107-130. Régebbi híradás: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovachiae*, in EphCal 4(1935), 219-222: 220. E szerint az iratok legnagyobb részét, valamint a régi könyveket az első világháború után (valójában inkább közben) Budapestre szállították.

Rendházi krónika (annales), 1666–1781: MPRKL, Acta domus Prividiensis, Lib. 2-3. Mösch Lukács kezdte meg 1688-ban. Vö. FRIEDREICH Endre, *A Tbökölkor az egykorú piarista krónikákban*, in Sz 68(1934), 591-610: 591; KOLTAI, *i. m.*, 21.

Történeti irodalom:

JUROVICS Glycerius a Matre Dei, Epitome rerum memorabilium domus nostra Scholarum Piarum probationis Palffianae seu Kaninianae (kézirat, 1743: MPRKL, Acta domus Prividiensis, Lib. 13).

[KÁCSOR, Christianus], Saeculum primum domus nostrae Scholarum Piarum Pállfiano-Prividiensis cum ejusdem ac una Religionis Nostrae ortu, et progressu historice deductum [1666–1766], 1768 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 33).

MISKOLCZI István, *A kegyes-tanítórendiek privigyei kollégiumának története*, Vác, 1907 (MtÉK, 26). Ism.: PEREPATITS István, in Sz 42(1908), 747.

MIŠÍK Mikulás, *Prievidza*, Bratislava, 1971, 139-172 (az alapítástól a 17. század végéig), 196-214 (a templom építéséről, novíciusokról, színjátékokról a 18. században).

VALACH Július, *K dejinám piaristického gymnázia v Prievidzi a rozbor archívneho fondu piaristov* [A privigyei piarista gimnázium történetéhez a levéltári fond elemzése alapján], in Horná Nitra 14(1990), 168-199.

*Piaristi v Prievidzi 1666–1996: Historia a súčasnosť* [Piaristák Privigyén 1666–1996: Múlt és jelen], ed. Pavol KOLLÁR SchP, Nitra, 1996. Tartalma: KRÁLIKOVÁ Janka, *Kostol piaristov najsvätejšej trojice v Prievidzi: Baroková dominantna mesta*, 1-25; VALACH Július, *Piaristi v Prievidzi 1666–1950/1990*, 27-88 (mit deutscher Zusammenfassung); ELIAŠ Michal, *Dielo Hieronyma Nečeho*, 89-94; ELIAŠ Michal, *Dionýz Ignáz Kubík*, 95-99; KOLLÁR Pavol, *Naša škola je naš domov*, 100-101.

Rövid összefoglalások: KÁDEK István, *Tanintézetünk történelmének vázlatja 1666-tól napjainkig*, in Ért/Privigyé 1880/1881, 1-26. HORVÁT Sándor, *A privigyei gimnázium*, in Nyitra vármegye, szerk. SZIKLAY János–BOROVSKY Samu, Bp., [1898] (Magyarország vármegyéi és városai), 257-258. BOLDA G., *Piaristi v Prievidzi*, in Náš kraj 1924:9. UÓ, *Z minulosti piaristov v Prievidzi*, in Slovák Týždenník 25(1944):19. PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovachiae*, in EphCal 4(1935), 219-222: 219-220 (a templomról, a levéltárról és a könyvtárról). BURAN, Štefan, *Prievidské školstvo vzhľadom na 300 rokov* [A privigyei iskolaügy 300 éve], in IX. Jubilejná výročná správa strednej všeobecno-školskej školy V. Benedikta Nedožerského v Prievidzi [A privigyei Nedožersky Benedek általános középiskola IX. jubileumi éves jelentése] 1965/1966, 14-49. Ism.: SULHAN György, in PH 1967, 62-65. VALACH Július, *Prievidské školstvo a jeho vplyv na národné uvedomenie* [A privigyei iskolaügy és hatása a nemzeti öntudatra], in Literárny Archív 20(1983), 211-223.

Egyes részletekről: KOLTAI András, *A Pálffyak és a piaristák: A bajmóci uradalom katolizációja és a privigyei piarista kollégium első évei*, in *Pálffyok v novoveku: Vzostup významného uborského šľachtického rodu*, ed. Anna FUNDÁRKOVÁ–Géza PÁLFFY, Bratislava–Budapest, 2003, 74–104. FRIEDREICH Endre, *A Thököly-kor az egykorú piarista krónikákban* [1678–1685], in Sz 68(1934), 591-610: 593-597 (1678–1683. évi események). PANYÁK Ede, *A privigyei kath. gymnasiumi tápintézet vázlatos története 1877–1885*, in *Ért/Privigye 1884/1885*, 1-39. RICHTER Mátyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, passim (szinte mind az iskola diákja volt).

Az iskolai színjátszásról: DOMBI Béla, *A drámatárs kísérletei Magyarországon a XVI-XVII. században*, Pécs, 1932, 97-102 [1670–1694]. CZIBULA Katalin, *Adatok a piarista iskolai színjátszás történetéhez* [a privigyei piarista iskolában, 1670–1758], in ItK 91-92(1987–1988), 92-96.

A templomról: [IPOLYI Arnold], *Schematismus historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, Neosolii, 1876, 391-392. ŠÁSKY, Ladislav, *Stavebný denník Hyacintha Hangkeho z 18. storočia* [Hanghe Jácint építési naplója a 18. századból], in Zborník Slovenského národného múzea, História 17(1977), 157-183; 18(1978), 165-197. PETROVÁ-PLESKOTOVÁ, Anna, *Adalékok Anton Schmidt festő életútjához és pályakezdéséhez*, in Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve 1991, 199-204. SAMSONOWICZ, Hanna, *Die Entwürfe für die Piaristenkirche in Prievidza* [Priwitz] *aus dem Generalarchiv des Ordens in Rom*, in Ars (Pozsony) 1995, 1, 51-62. SZENTGYÖRGYI András, *Hogyan építettek a piaristák templomot Privigyén?*, in *Ért/Bp 2002/2003*, 34-50.

A könyvtárról: MM, I, 286. VALACH, Július, *Vplyv školstva na vyvoj gymnaziálnej knižnice v Prievidzi v rokoch 1666–1918* [Az oktatásügy hatása a privigyei gimnáziumi könyvtár fejlődésére 1666–1918 között], in *Kniha 1987*, 94-100. VALACH, *Piaristi v Prievidzi, i. m.*, 54-59. *Historické knižničné fondy na Slovensku*, ed. Anna FÖLDVÁRIOVÁ, I, Martin, 1989 (Teória a výskum knihovníctva a bibliografie, Výskumy, 40). Budapesten nem találtam belőle példányt. HDHBE, Bd. 4, 244-249.

Szépirodalmi földolgozások: POGOR Ödön, *Az úttörők* [regény], Bp., 1943.

A zenei kéziratok XVII. századi leltára: *Musikinventare und das Repertoire der Mebrstimmigen Musik in der Slowakei im 16. und 17. Jahrhundert*, hg. von. Jana KALINAYOVÁ, Bratislava, 1995, 86-109.

#### 4.2.27. Rózsabegy

A rendház levéltára: Štátny archív v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš / Biccsei ÁL Liptószentmiklósi Fióklevéltára, Piaristi v Ružomberku / A rózsabegy piarista rendház iratai, 1729–1922 (3,05 fm). Ismertetése: STANO, *alább i. m.*, 20-21. BUKOVICHOVÁ, *alább i. m.*, 22-24 (Otmar GERGELYI 1959. évi munkáját közli).

Rendházi krónika (historia domus), 1729–1870, 1894–1922: MPRKL, *Annales domus Rosenbergensis*, Lib. 1-3.

A gimnázium levéltára: Štátny archív v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš / Biccsei ÁL Liptószentmiklósi Fióklevéltára, Gimnázium v Ružomberku / A rózsabegy gimnázium iratai, 1729–1953 (5,76 fm). Ismertetése: STANO, *alább i. m.*, 19-20.

Sorozatait felsorolja: NOVÁK Veronika, *A szlovákiai levéltárak magyar provenienciájú fondjai és állagai 1918-ig és 1938–1945 között*, I, Bp., 2004 (A Kárpát-medence levéltári forrásai, I/1), 156.

Egyéb levéltári tétel:

A piaristák rózsahegy-i telekvásárlására vonatk. iratok, 1730: ÖStA FHKA, HFU, Fasz. rote Nr. 633, ff. 284-295. Vö. TAFFERNER, Adalékok, n° 24-26, 29-31, 33-34.

Irodalom:

[SZKOKÁN Sándor], *A rózsahegy-i gymnasium történetének rövid vázlatja 1729–1877*, in *Ért/Rózsahegy 1876/1877*, 1-7.

CSŐSZ Imre, *A rózsahegy-i k. r. gymnasium vázlatos története: Az alapítás hatodik nevedszázados évfordulójának emlékéül*, Rózsahegy, 1890.

CSŐSZ Imre, *A piaristák Rózsahegyén (1729–1894): Magyar műveltségtörténeti rajz*, Rózsahegy, 1894.

STANO, Pavol, *Piaristické obdobe gymnázia 1729–1918*, in *250 rokov ružomberského gymnázia*, zostavil Stanislav BÖHM, Ružomberok, 1979, 13-73, függelékében az alapítólevél latinul és szlovákul, tanárok jegyzéke, tanulók száma osztályonként 1729-től. Kézirata: MPRKL.

BUKOVIČOVÁ Renáta, *Piaristi v Ružomberku v rokoch 1729–1922* (disszertáció, Katolícka Univerzita v Ružomberku), 2002. Benne pl. Kalazancius és Tomek Vince életrajza, rendtörténet, a rendházi levéltár 1959-es leírása, maga a rózsahegy-i rész eléggé vázlatos.

#### 4.2.28. Tokaji és Sátoraljaújhely

A rendház levéltára: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár (Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára), A Piarista Rend Sátoraljaújhelyi rendházának iratai (XII.3), 1668–1948 (5,20 fm). Egyesítésre vár a levéltár másik részével: MPRKL, Sátoraljaújhelyi rendház levéltára, 1694–1950 (kb. 4,00 fm, rendezetlen), közte az alapító, Pikóczi Eleonóra birtokainak gazdasági iratai, 1694–1722.

Tokaji rendházi krónika (annales), 1727–1751: MPRKL, Sátoraljaújhelyi rendház levéltára, Lib. 1, pp. 5-17. A rendházi krónika folytatása (historia domus) Sátoraljaújhelyen, 1789–1950: MPRKL, Sátoraljaújhelyi rendház levéltára (2 kötet). Közlések: DONGÓ Gyárfás Géza, *A szent koronának 1805. és 1806. évi útja Zemplénben*, in Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 14(1909), 230-232. Uő, *Az 1805. évi nemesi fölkelés történetéhez*, uo. 15(1910), 188-189. Uő, *Az 1809. év történetéhez* [drágaság], uo. 15(1910), 191.

A gimnázium levéltára: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár (Sátoraljaújhelyi Fióklevéltára), A Piarista Rend sátoraljaújhelyi gimnáziumának iratai (VIII.56), 1920–1948 (1,23 fm). A korábbi iratok közül az 1778–1833. közötti iskolai anyakönyv (többek között Kossuth Lajos adataival) a sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnázium könyvtárában.

Egyéb levéltári tétel:

A piaristák tokaji megtelepedésére vonatk. iratok, 1732–1733: ÖStA, HHStA,

Ungarische Akten, Allgemeine Akten, Fasc. 225, ff. 65-70; Fasc. 226, ff. 16-21.

Az egri püspökség levelezése a tokaji és sátoraljaújhelyi piaristák ügyiben, 1723–1804: Arcibiskupský archív v Košiciach (Archivum Archidioecesis Cassoviensis) / Kassai Főegyházmegyei Levéltár, Religiosi, Piaristi, Acta domus Tokajensis et Sátoraljaújhelyiensis Scholarum Piarum.

Irodalom:

KOVÁCS János, *Az ősök emléke, vagy vázlatok a sátoraljaújhelyi hajdan pálos, most kegyesrendi társbázis és 6 oszt. gimnázium életéből (1221–1880)*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1879/1880*, 1-42 (kny).

HUDRA János, *A piaristák Zemplén-vármegyében 1727–1890*, Sátoraljaújhely, 1890 = Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 4(1898), 54-56, 87-89, 125-127, 152-154, 185-186, 217-220, 245-247, 283-285, 317-319; 5(1899), 21-22, 54-55, 86-88, 114-115, 147-149, 179-182, 209-211, 241-242. Egy részlet újraközlése: *Apróság* [Zemplén vm. hivatalos információja a piaristákról, 1802], in *Kal 9(1903/1904)*:1, 10.

TUCZI János, *A sátoraljaújhelyi főgimnázium története*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1893/1894*, 3-77 (főként a XIX. századról van szó benne, kny).

CSABA Jenő, *A piaristák Zemplénben 1727–1940*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1939/1940*, 5-39, 1940/1941, 10-25 (kny: 1941).

KOVÁTS Dániel, *Százhetvenöt esztendő...*, in *Évk/Sátoraljaújhely/Kossuth Lajos Gimnázium 1964*, 13-25 = KOVÁTS Dániel–ROZGONYI Jánosné, *Kétszáz esztendő*, in *Évk/Sátoraljaújhely/Kossuth Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola 1989*, 9-31.

Rövid összefoglalások: IVÁNYI Ede, *Sátoralja-Újhely közmívelődési és emberbaráti tekintetben*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1872/1873*, 3-9 (a gimnáziumról: 3-5). PERÉNYI József, *A sátoraljaújhelyi róm. kath. főgimnázium*, in *Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely r. t. város monográfiája*, szerk. BOROVSZKY Samu, Bp., [1906] (Magyarország vármegyei és városai), 240-242. HEGYI József, *Sátoraljaújhely kétszáz éves iskolája*, in *Honismeret 17(1989)*:6, 28-30.

Az iskola tokaji korszakáról: LORÁND Lajos, *A tokaji piarista gimnázium a XVIII. században* [a Helytartótanácsnak küldött 1766. évi jelentés közlése eredetiben és magyar fordításban], in *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 11(1905)*, 162-166. SZABÓ István, *Kegyestanítórendi iskola Tokajban*, in *Tokaj és a Hegyalja*, I: *Az 1988. október 20-21-én Tokajban rendezett tájkonferencia előadásai*, szerk. BENCsik János–SZAPPANOS Erzsébet, Miskolc, 1989 (Tanulmányok Tokaj-Hegyalja múltjából, 1), 151-160. JÁNOS István, *Piaristák Tokajban*, in *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 28(1993)*, 53-58. JOÓ Tibor–RIBÁRY Zoltán, *A tokaji pálos monostor nyomában*, in *Miskolci Hermann Ottó Múzeum Közleményei 6(1964)*, 49-52 = *A pálosok építészeti és művelődéstörténeti emlékei Borsodban*, szerk. DOBROSSY István–VIGA Gyula, Miskolc, 2000 (Tanulmányok Diósgyőr történetéhez, 8), Miskolc, 2000, 143–150: 146 szerint az egykori kapucinus kolostort 1723-tól a piaristák is használták.

A tokaji iskolát 1788-ban Sátoraljaújhelyre telepítették. Az átköltözés utáni évekről: HUDRA János, *A s.a.-újhelyi kegyestanítórendi gymnasium első két évtizedének váz-*

latos története *Sivulszky József igazgatósága idejében 1790–1813*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1888/1889*, 3-28. DONGÓ Gyárfás Géza, *Az újbelyi piaristáknak szegényes sorsa 1790-ben*, in *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 19(1913)*, 340-342 (folyamodásuk Zemplén megyéhez). [P], *A régi piaristák nélkülözése* (a piaristák folyamodványa a Helytartótanácsához, 1789), in *Kal 19(1913/14)*, 23-24. DONGÓ Gyárfás Géza, *A piaristák megveszik a Mohácsy-féle földet* [közlés Sátoraljaújhely város protokollumból], in *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 18(1912)*, 332.

A sátoraljaújhelyi templom és kolostor épületéről: VISEGRÁDI Lajos, *Zemplén vármegye déli részének műemlékei*, in *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 14(1908)*, 225-254: 247-254 = *Ért/Sátoraljaújhely 1907/1908*, 3-36: 28-36. JOÓ Tibor, *A sátoraljaújhelyi pálos stallumok*, in *Művészet 1972:7*, 7-11. JOÓ Tibor, *Adalékok a sátoraljaújhelyi volt pálos-piarista templom, kolostor és berendezései történetéhez*, in *Hermann Ottó Múzeum Közleményei 11(1972)*, 145-188 = *A pálosok építészeti és művelődéstörténeti emlékei Borsodban*, szerk. DOBROSSY István–VIGA Gyula, Miskolc, 2000 (Tanulmányok Diósgyőr történetéhez, 8), Miskolc, 2000, 151-186. ETELE György, *A sátoraljaújhelyi pálos-piarista templom és rendház ismertetése*, Sátoraljaújhely, 1997. GÉCZY Csaba, *Sátoraljaújhely: Pálos-piarista templom*, [Bp.], 2000 (Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára, 674).

A diákokról: KONSTANTIN József, *Visszatekintés a kezdetekre* [Kossuth sátoraljaújhelyi tanulóévei 1810–1817], in *Évk/Sátoraljaújhely/Kossuth Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola 1989*, 35-39. SZEPESI Bódog, *Id. Andrássy Gyula gróf emlékezete*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1934/1935*, 17-19 = *Emk:Súh200*, 103-106. *A Sátoraljaújhelyi Piarista Diákszövetség megalakulása*, in *Ekv:MPR300*, 425-426. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PÉvk 4(1967)*, 150-166: 158-159.

A könyvtárról, amely tartalmazta az 1773-ban fölosztatott sárospataki jezsuita rendház mintegy 500 kötetét is: MM, I, 291-292. VISEGRÁDI János, *A kegyesrendiek sátoraljaújhelyi házikönyvtárának ismertetése*, in *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 16(1910)*, 227-273 = *Ért/Sátoraljaújhely 1909/1910*, 3-49 (kny). HARSÁNYI István, *Lorántffy Zsuzsanna bibliája*, in *Sárospataki Református Lapok 5(1909)*, 432-434. VISEGRÁDI János, *Adalékok a sárospataki főiskola bejegyzésével és jelzésével ellátott és a sátoraljaújhelyi piaristák házi könyvtárában levő könyvek történetéhez* [HARSÁNYI István jegyzetével], in *Sárospataki Református Lapok 5(1909)*, 556-557. – A könyvtár cédulakatalógusa (az 1950 előtti évekből): OSzK Kt, Fol. Hung. 2273.

#### 4.2.29. Selmecebánya

A rendház levéltára: Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Piaristi v Banskej Štiavnici / A selmecebányai piarista rendház iratai, 1776–1925 (0,85 fm).

Rendházi krónika (historia domus), 1769–1919: Štátny archív v Nitre, Piaristi v Banskej Štiavnici, n<sup>o</sup> 22 (1 kötet).

A gimnázium levéltára: Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Banská Štiavnica / Besztercebányai ÁL Selmecebányai Fióklevéltára, Gimnázium v Banskej Štiavnici / A selmecebányai gimnázium iratai, 1776–1953 (6,80 fm). További töre-

dék: SNK ALU, RHKS, 1259 (diarium, 1769–1799).

Irodalom:

A jezsuita korszak bibliográfiája: POLGÁR László SJ, *Bibliographie sur l'histoire de la Compagnie de Jésus, 1901–1980*, II/1: *Les Pays, Europe*, Roma, 1983, 550.

BERTALAN Alajos, *A selmeczbányai kir. kath. nagygymsium rövid története*, in *Ért/Selmeczbánya 1875/1876*, 3-18.

SZÁRTORISZ Ferenc, *A selmeczbányai kir. kath. gymnasium története*, in *Ért/Selmeczbánya 1895/1896*, 3-73 (kny).

Az épületről: YBL Lajos, *A selmeczbányai kir. kath. főgymsium új épülete*, in *Építő ipar – Építő művészet 42(1918)*, 11 (képek: 3-13).

A könyvtárról, amely 1950 után Szlovák Bányamúzeumba (Slovenské Banské múzeum, Banská Štiavnica) került: MM, I, 295. *HDHBE*, Bd. 4, 147.

#### 4.2.30. Szabadka

IVÁNYI István, *Szabadka sz. kir város története*, II, Szabadka, 1892, 464-532 = *Ért/Szabadka 1894/1895*, 3-75. TOMEK Vince, *Szabadka és a piaristák*, in *Ért/Szabadka, 1942/1943*, 12-32 = *MPRT*, 346-373. MEGYER József, *A piaristák és a Délvidék*, in *Délvidéki Szemle 1(1942)*, 470-476.

#### 4.2.31. Szeged

A rendház levéltára: Csongrád Megyei Levéltár, A Szegedi Piarista Rend[!] iratai (XII.8), 1720–1949 (1,01 fm). Egyesítésre vár a levéltár másik részével: MPRKL, Szegedi rendház levéltára, 1720–1946 (kb. 0,40 fm, rendezetlen). További fondtördékek: OSzK Kt, Fol. Lat. 4137; 4464 (könyvtárkatalógusok, 1814, 1830).

Régebbi híradások: CSAPLÁR Benedek, *Adatok Szeged szellemi művelődésének történetéhez* (Magyar Sion 2(1864), 494-510, a szegedi rendház levéltárának kötetéről: 507-508. LUGOSI Döme, *A piaristák szegedi drámajátékai* [adattár, 1722–1800], in *ItK 39(1929)*, 216-224 (kny: Szeged, 1930), 328-333. MM, VI, 596. Eszerint a rendház alapításától (1720) kezdve tartalmazott iratokat, számadásokat és adatokat a szegedi piarista gimnáziumról és az 1790-ig piarista vezetés alatt álló szegedi belvárosi plébániáról. KÖRTVÉLYESSY László, *A 700 éves minorita rend története*, Szeged, 1943, 174.

Rendházi krónika (historia domus), 1791–1869: Csongrád megyei levéltár, Szegedi piarista rendház iratai (XII/8), 4/c-b (2 kötet). Folytatása, 1875–1946: MPRKL, Szegedi rendház levéltára (1 kötet). A legkorábbi kötet jelenleg lappang, de egykor megvolt. Vö. PAP János, *alább i. m.*, passim.

A gimnázium levéltára: Csongrád Megyei Levéltár, A szegedi róm. kat. városi Dugonics András (Piarista) Gimnázium iratai (VIII.59), 1787–1949 (7,32 fm).

Gimnáziumi krónika, 1777–1784: Csongrád megyei levéltár, Szegedi piarista rendház iratai (XII/8), 4/a. kötet.

Irodalom:

NAGY Márton, *A tanoda történeti vázolata*, in *Ért/Szeged 1851/1852*, 3-12. UÓ,

*Tanodai történeti adatok 1852-től jelen ideig*, in *Ért/Szeged* 1856/1857, 14-25.

PAP János, *A piaristák Szegeden (1720–1886)*, Szeged, 1886. Erre válasz: OLTVÁNYI Pál, *A szegedi plébánia és a t. piarista atyák szegedi krónikája: A „Piaristák Szegeden 1720–1886” című könyvmek bírálataul*, Szeged, 1886. A piaristák plébánosságával kapcsolatos állításokat vitat.

MAGYAR Gábor, *A szegedi főgymnasium új épülete, visszapillantással az intézet történeti vázlatára*, in *Ért/Szeged* 1885/1886, 3-38 (kny: Szeged, 1886); 1886/1887, 3-12 (az épület tervrajzaival). Uő, *A szegedi főgymnasium legújabb története* [az 1720–1886. közötti évek történetének vázlatával, tervrajzokkal], in *Ért/Szeged* 1895/1896, 3-105 (kny).

REIZNER János, *Szeged története*, I-IV, Szeged, 1899–1900, a piaristákról: I, 287-298, III, 311-325, valamint számos egyéb helyen.

*Emlékkönyv a szegedi kegyesrendi főgimnázium kétszázéves jubileuma alkalmából 1720–1920*, összeáll. MÓRA Ferenc, Bp., 1921 (= *Ekv:Szeged* 200).

*A piaristák vezetése alatt álló szegedi városi főgimnázium kétszázados jubileumának emlékkönyve*, szerk. CSABA Jenő, Szeged, 1922 (= *Ekv:Szeged* 201).

*Piaristák Szegeden 1721–1996: Emlékkönyv a kegyes tanítórend szegedi oktatótevékenysége megkezdésének 275. évfordulójára*, szerk. APRÓ Ferenc, Szeged, 1996 (= *Ekv:Szeged* 275).

Rövid összefoglalások: *Domus Szegediensis Clericorum Regularium Scholarum Piarum fundatae ab amplissimo magistratu civico anno 1719. 5. Augusti ... Superiores ... Rectores*, Szegedini, 1815 (előjárók archontológiai jegyzéke, évente megadva a tanulók és tanárok számát, táblázatos formában is kinyomtatták). LIPPAY György, *A kegyesrendiek kétszáz éves szegedi működése*, in *Ekv:Szeged* 200, 32-47 = *Ekv:Szeged* 275, 8-21. MEGYER József, *Séta a szegedi piarista gimnázium körül*, in *Ért/Szeged* 1941/1942, 5-31 (kny: Vademecum-füzetek, 10; MARTICSKÓ József rajzaival) = *Ekv:Szeged* 275, 52-71. BÁLINT Sándor, *A szegedi kegyes iskola* [250 éves évfordulójára], in *Vigilia* 36(1971), 104-107 = *Ekv:Sz275*, 48-51. PÉTER László, *A Város és a piaristák*, in Délmagyarország, 1990. júl. 7. = *Ekv:Szeged* 275, 114-117. BÁN Sándor, *A szegedi piarista épületek vázlatos története*, in *Évk/Szeged* 1995/1996. BÁTAYI Jenő, *A „Piar” száz éve*, in Délmagyarország 1986. szept. 13. KÁROLYI Attila, *Oskolai mondanó: Fejezetek a szegedi kegyes iskola történetéből*, in *Piár Futár* 3(2005):7-10 (szept.–dec.), 4(2006), 1-6 (jan.–jún.).

Egyes részletekről: *A szegedi piarista iskola alapítása 1720-ban* [az alapítólevélről], in *Kal* 4(1898/1899), 72. [JÁSZAI Rezső], *Az 1738. évi gugahalál és a piaristák*, in *Ekv:Szeged* 201, 84-87 = *Ekv:Szeged* 275, 22-24. PIRROTTI, Enrique SchP, *Milagro en Szeged* [Csoda Szegeden, Casani Szt. Péter közbenjárására, 1738], in *AOEP* 1996, 47-48. NYERS Lajos, *Emlékezzünk régiokról: A kisteleki parochia piarista lelkészei (1778-89)*, *Katolikusok Lapja* (Kecskemét) 15(1938):13 (okt. 2.), 6-8. (Balázsovits Placid, Holló Imre, Szalai Miklós). VARJÚ János, *A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló szegedi városi főgymnasium gyorsító-iskolájának milleniumi emlékkönyve* [az 1864–1896. évekről], Szeged, 1896. LELE József, *Adatok az 1879. évi szegedi árvíz tápai eseményeihez*, in *Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1992.*, szerk. LENGYEL András, Szeged, 1993, 167-174

(Firtinger Jakab misézik a tápaiaknak). GIDAY Kálmán, A szegedi város piarista gimnázium története 1900–1919 (kézirat, 1986: MPRKL). NÉMETH Attila, A piaristák vezette szegedi városi főgimnázium története 1900 és 1922 között (kézirat, 1986: MPRKL). KÓSZÓ János, A szegedi városi piarista gimnázium története 1920-tól 1949-ig (kézirat, 1986: MPRKL). SZILÁGYI György, *Az iskolaélet tükré: A piarista gimnázium évkönyvei a háború körüli esztendőekben* [1935–1949], in Szeged 9(1997):április, 18-22. ANGYAL László, *A piarista gimnázium bezárása Szegeden* [1949], in *Évk/Szeged* 1995/1896, 41-50.

Sík Sándor Piarista Egyetemi Kollégium Évkönyve 1992–1995. Benne a kollégium alapítójáról és épületéről: BERTHÓTY László, *Csak egy nyelvtanár* [Tábi Tibor], 11-12; PARLAGI Márton–SZÚCS Péter, *Az épület története*, 13-14.

Az épületekről: ZOMBORI István–TÖRÖK Tibor, *A Szent Dömötör templom*, in *Piár Futár* 4(2006):4(április), 8. GOLDA János, *Dugonics András Piarista Gimnázium, Szeged*, in *Műszaki tervezés* 40(2000):3, 2-5.

Visszaemlékezések: SCHÜTZ Antal, *Életem: Emlékezések*, Bp., [1942] 1893–1899 között járt a szegedi gimnáziumba. GUBICZA Sándor, *Egy kredenciárius diák emlékezései* [1944/1945], in *PD* 1994:11, 15-20. UÓ, *Az új év kezdetén* [emlékek 1944/1945-ből a szegedi piaristákról], in *PD* 1997:20, 8. CSILLIK Bertalan, *Piarista diák voltam (1937–1948)*, in *PD* 1997:23, 8-10.

Az iskolai színhjátékról: SZMOLLÉNY Nándor, *A szegedi magyar nemzeti színház története*, Szeged, 1906, 18-26: a szegedi piaristák színhjátékai. LUGOSI Döme, *A piaristák szegedi drámajátékai* [adattár, 1722–1800], in *ItK* 39(1929), 216-224, 328-333 (kny: Szeged, 1930). UÓ, *A piaristák szegedi drámajátékainak színlapjai* [9 nyomt. színhjátékprogram ismertetése a budapesti Piarista Központi Könyvtárból, 1729–1731], Szeged, 1930. KILIÁN István, *A szegedi piarista betlehemes (1730-ból származó nyomt. program ismertetése)*, in *Szabadelvű Unio* 2(1990):1(tavaszi), 102-103.

A tanárokról: SZÖRÉNYI László, *A piaristák irodalmi tevékenysége*, in *Szeged története*, II: 1686–1849, szerk. FARKAS József, Szeged, 1985, 617-627.

A diákokról: *Vén diákok emlékkönyve* [az 1905-ben érettségizett osztály iskolai adatai és tagjainak életrajzai], szerk. LUGOSI Döme, Szeged, 1935. [BALANYI György], *A múlt tarlójáról* [szerb diákok a szegedi piarista liceumban a 19. században], in *PH* 1960, 36-38. Sz. SZIGETHY Vilmos, *Az öreg gimnázium író-diákjai és diákírói*, in *Ekv:Szeged* 200, 63-67 = *Ekv:Szeged* 275, 72-76. CSIKÓS Mihály–GERÉB György–BERECKI Sándor, *A szegedi gimnáziumok növendékei 1930–1940 között*, Szeged, 1955 (Csongrád megyei Füzetek, 10). GLÜCK Jenő, *Adatok a szegedi piarista közepiskola szerepéről a román értelmiség fejlődésében*, in *Ekv:Szeged* 275, 93-96. PÉTER László, *Piarista seregszámla* [a szegedi gimnázium diákjairól], in *Szeged* 8(1996):július, 4-9 = *PD* 1996:18, 2-4. [DARVASY Mihály], *Petőfi Zoltán és a piaristák*, in *PH* 1964, 190-193.

A diákszövetségről: SÁRAY Ferenc, *A Szegedi Piarista Diákszövetség története megalkakulásától napjainkig (1929–1942)*, in *Ekv:MPR300*, 418-422. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PÉvk* 4(1967), 150-166: 159-161.

Az önképzőkörrel: DIÓSI Géza, *A Horváth Cyrill Önképzőkör (Olvasó Társaság) tör-*



ténete 1840–1940, in *Ért/Szeged 1939/1940*, 6-48 (kny: Vademecum-füzetek, 7).

A cserkészetről: *Emléksorok a szegedi kegyesrendi városi róm. kath. Dugonics András gimnázium 82. sz. Zrínyi cserkészcsapatának 10 éves jubileumára*, Szeged, 1931. RÉVAI József, *Emlékezés a szegedi talpacserkészetre 1933–1943*, in *PM350*, 232-295. SZÓNYI László, *Exploratores discalceati*, in *EphCal 39(1970)*, 347. MERK Zsuzsa, *A szegedi piarista gimnázium cserkész-táborá délidéki székelly telepen, Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1992.*, szerk. LENGYEL András, Szeged, 1993, 99-104.

A könyvtárról: FIRTINGER Jakab, *A szegedi kegyestanítórendi ház könyvtárának története*, Szeged (kézirat, 1884: MPRKL). MORVAY, *Középiskoláink*, 259 (könyvtárosok hiányos jegyzékével). MM, I, 316-317. BARÓTI Dezső, *A szegedi piaristák könyvtára*, in *Könyvtári Szemle 1935:3*, 21-22. KULCSÁR Péter, *Szeged könyvtártörténete az egyetem alapításáig*, Szeged, 1970 (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta Bibliothecaria, VII/3), 32-33: a rendházi könyvtárról, 37: a tanári és önképzőköri könyvtárról. VARGA András, *A szegedi piarista rendház könyvtára*, in *Csongrád Megyei Könyvtáros*, 1986:3-4 = *Ekv:Szeged 275*, 43-47. RÉVAI József, *A szegedi piarista könyvár utolsó lustruma*, in *PÉvk 2(1963)*, 133-141. VARGA András, *Régi könyveink és kézirataink katalógusai, A szegedi piaristák könyvtára*, Szeged, 1986 (Acta Universitatis Szegedinensis de Attila József nominatae, Acta bibliothecaria, tomus IX, fasc. 1).

#### 4.2.32. Szenc (*Collegium Oeconomicum*)

A kollégium levéltára 1776-ban, a rendház megszűnéséhez vezető tűzvészben pusztult el. Így a szenci alapítványra és Tatára való áthelyezésére vonatk. legfontosabb iratanyag, 1763–1777: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. A. Fasc. 24 (2 csomó). – Ld. még Berchtold püspök szenci vizitációjára és az ottani számadások módjára vonatk. iratokat, 1768–1772: uo., Lad. E. Fasc. 30.

Egyéb fontos iratok a kollégium alapításáról és működéséről, 1763–1776: MPRKL, APHV, For. 29, Fasc. 1-3.

A kollégiumra vonatk. felsőbb rendeletek gyűjteménye: *Systematica collectio idealium, et praecipuarum benignarum resolutionum Caesareo-Regiarum in negotio piarum foundationum*, 1770 (kézirat: MTAK Kt, Egyh. és Bölcs. 2° 9), pp. 165-208.

A rendházi krónika töredéke: *Historia domus Szencziensis ad historiam Provinciae spectantia*, 1764–1769: MPRKL, Ms., Ser. alt. 4.

Irodalom:

HEGYI Ferenc, *A szenci piarista közgazdasági főiskola 1763–1776*, in *Ért/Debrecen/Kereskedelmi középiskola 1941/1942*, 3-10. UÓ, *A szenci Collegium Oeconomicum 1763–1776–1780*, in *Irodalmi Szemle [Pozsony] 26(1983)*, 531-554 = *Karácsonyi Füzet 1984*, 96–119 [fénymásolat]. Korábban, némileg rövidebben megjelent: *Collegium Oeconomicum Regium Publicum Scholarum Piarum, Szemle 1763-76-80 (Vázlatok, képek, piarista arcvételek, diákok)*, in *Ekv:Balanyi*, 72-96).

További irodalom: FINÁ CZY Ernő, *A gazdasági felsőbb szakoktatás kezdetei Mária Terézia alatt*, in *Magyar Gazdaságtörténeti Szemle 6(1899)*, 199-204 = FINÁ CZY,

Mária Terézia, I, 255-262. Uő, *Újabb adatok a szepczi collegium történetéhez* [áthelyezése Tatára és megszüntetése, 1776–1780], in Magyar Gazdaságtörténeti Szemle 8(1901), 410-412. FRIEDREICH Endre, *Mária Terézia látogatása a szepczi piarista kollégiumban* [1764], in Kal 19(1913/1914), 92-94. KISPARTI János, *A piaristák törekvései a reális irányú oktatás terén a Ratio Educationis előtt*, in Magyar Pedagógia, 34(1925), 104-115: 110-115. LEDNÁR František, *Ekonomické kolégium v Senci 1763–1776*, in Naša Veda, 1955, 254-256. HAJDUŠEK Ján, *Senecké Collegium scientiarum politico oeconomico cameralium 1763–1776*, in Jednotná Škola 14(1959), 160-174. TKÁČ, František, *200 výročie založenia školy „Collegium oeconomicum” v Senci*, in Vlastivedný Časopis (Pozsony), 12(1963):1, 82-83. HAMAS, Ludovit, *200 rokov od vzniku Ekonomického kolégia v Senci (Collegium scientiarum politico oeconomico-cameralium)*, Bratislava, 1974. GYIMESI István, *A szenci Collegium Oeconomicum*, in *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban*, Bp., 1988, 57-59. SZENDE Ákos, *A szenci Collegium Oeconomicum és a „piarista felvilágosodás”*, in Pedagógiai Szemle 39(1989), 665-678. BELEJ Bálint, *A szenci Collegium Oeconomicum története 1763–1776*, in *Évk/Bp* 1991/1992, 185-195.

Könyvtáráról: HEGYI Ferenc, *A szenci piarista Collegium Oeconomicum könyvtára*, in MKsz 1978, 167-176.

Az iskola diákjairól: HEGYI Ferenc, *Klohammer János XVII-XIX. századi geometria-hidraulika könyvtára*, in MKsz 96(1980), 60-69. HRENKÓ Pál, *A szenci Collegium Oeconomicumból és a tatai Studium Cameraticumból kikerült geometrák, hidarulák*, in Hidrológiai Tájékoztató 1985, 10-12. Uő, *Adalékok a magyarországi térképészet történetéből*, in Geodézia és Kartográfia 33(1981), 281-288.

Forrásközlés: *Dokumentumok a magyarországi felsőoktatás történetéből 1760–1790*, szerk. TÓTH András–LADÁNYI Andor, Bp., 1981 (Felsőoktatástörténeti kiadványok, 7), 19-24 (alapítólevél és Valero Jakab megnyitóbeszédének részletei magyar fordításban).

#### 4.2.33. Szentgyörgy (Pozsony megye)

A rendház és a gimnázium levéltára: Štátny archív v Bratislave, pobočka Modra / Pozsonyi ÁL modori fióklevéltára, Piaristi vo Svätom Jure / A szentgyörgyi piaristák levéltára, 1684–1949 (15,00 fm). Vö. DUBOVSKY, Jan et al., *Štátny okresný archív Bratislave-vidiek: Sprievodca po fondoch a zbierkach*, Bratislava, 1980 (Edícia sprievodcov po štátnych okresných archívoch v Slovenskej Socialistickej Republike, 3), 360-363.

További fondtörödékek: MPRKL, Acta domus S. Georgiensis (iskolai anyakönyv, Rákóczi-kori templomügy, 1687–1715, 0,03 fm). Štátny archív v Bratislave / Pozsonyi Állami Levéltár, Piaristi v Svätom Jure (beadványok Szentgyörgy várossához és felsőbb hatóságokhoz, 1687–1824; 0,12 fm). Štátny archív v Nitre / Nyitrai Állami Levéltár, Piaristi vo Svätom Jure / A szentgyörgyi piarista rendház iratai (jelentés, bevételek, 1865–1934, 0,12 fm).

Rendházi krónika (historia domus), 1684–1824: Štátny archív v Bratislave, Pobočka Modra, Piaristi v Svätom Jure, n<sup>o</sup> 1. Bajár András superior kezdte meg

1697–1700 között. Folytatása egykor megvolt (vö. PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovachiae*, in EphCal 4[1935], 219–222: 221), de ma lappang.

Gimnáziumi krónika (historia gymnasii), 1778–1788: Štátny archív v Bratislave, Pobočka Modra, Piaristi v Svätom Jure, n° 182.

A zenei kéziratok gyűjteménye (1950 óta a podolini kollégium zenei gyűjteményével együtt): Štátny archív v Bratislave (pobočka Modra), Zbierka hudobnín piaristických kláštorov v Svätom Jure a Podolínci, 1701–1948 (8,00 fm). Vö. DUBOVSKÝ, *i. m.*, 372.

Egyéb levéltári tétel:

A Zelepcsényi György érsek által a piaristákra hagyott javakra és azok eladására vonatk. iratok, 1694–1772: MOL, Batthyány, cs. körmendi levéltára, Illésházy cs. levéltára (P 1341), Lad. 21, Fasc 4.

Irodalom:

[GÉCZY Benedek?], *Adatok a gymnasium történetéhez 1685–1885*, in Ért/Szentgyörgy 1884/1885, 3–11.

FÜREDI János, *A szentgyörgyi kegyes-tanítórendi ház és gymnasium története*, in Ért/Szentgyörgy 1895/1896, 3–32, 1896/1897, 3–64. = *A szentgyörgyi kegyes tanítórendi ház és templom története*, Pozsony, 1897 (újraszedve, eltérő lapszámozással).

SZABÓ Mihály, *A szentgyörgyi piarista kollégium története*, Szeged, 1910 (MtÉk, 38).

*Pamätnica 305. výročia založenia piaristického gymnázia vo Svätom Jure* [Emlékkönyv a szentgyörgyi piarista gimnázium alapításának 305. évfordulójára], ed. Jozef JANEK, Svätý Jur, 1992.

A templomról: BEL, Matthias, *Notitia Hungaria novae historico geographica*, tom. II, Viennae, 1736, 133 (mellette Szentgyörgy város látképe Mikovinyi Sámueltól). GRÓSZ Alexander, *Geschichte der Stadt und der evangelischen Kirchengemeinde A. C. der königl. Freistadt St. Georgen*, hg. von Ernst HÜCKL, Galanta, 1926, 44–47, 54–57, 146–148. PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovachiae*, in EphCal 4(1935), 219–222: 221 (a templomról, a levéltárról és a könyvtárról). – A piaristák, mint plébánosok (1716–1748): JEDLICKSKA Pál, *A pozsonymegyei szentgyörgyi egyház leírása*, in Magyar Sion 7(1869), 512–522: 521.

A rendház zenei kézirateinak XVII. századi leltárát közli: *Musikinventare und das Repertoire der Mehrstimmigen Musik in der Slowakei im 16. und 17. Jahrhundert*, hg. Jana KALINAYOVÁ, Bratislava, 1995, 151–153.

A könyvtárról: *Historické knižničné fondy na Slovensku*, ed. Anna FÖLDVÁRIOVÁ, I, Martin, 1989 (Teória a výskum knihovníctva a bibliografie, Výskumy, 40). Budapest nem találtam belőle példányt. HDHBE, Bd. 4, 249–254. DUCHOŇ, Michal, *Knižnica piaristického gymnázia vo Sv. Jure*, in *Dejiny školských knižníc na Slovensku*, ed. Darina ŠOVIČKOVÁ, Banská Bystrica, 2003, 80–86.

Visszaemlékezés: VÁMBÉRY Ármin, *Küzdelmeim*, Bp., 1905, 36–48: zsidó diákként a szentgyörgyi gimnáziumban az 1843–1845 között.

#### 4.2.34. Tallós (árvaház)

A piarista vezetés alatt álló tallói árvaházi alapítványra vonatkozó legfontosabb iratanyag, 1763–1777: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. E, Fasc. 31 (3 csomó).

Az árvaházra vonatk. felsőbb rendeletek gyűjteménye: Systematica collectio idealium, et praecipuarum benignarum resolutionum Caesareo-Regiarum in negotio piarum foundationum, 1770 (kézirat: MTAK Kt, Egyh. és Bölcs. 2<sup>o</sup> 9), pp. 209–228.

Irodalom: FINÁCZY, Mária Terézia, I, 190–192; II, 306. GÖNCZI Magdolna, *Az árvaházak kialakulása Mária Terézia korában*, Bp., 1933, 27. VECSEY Lajos, *A kőszegi római katolikus Kelcz-Adelffy árvaház története 1741–1941*, Szombathely, 1943, 56–57. F. MENTÉNYI Klára–LÁSZLÓ Csaba, *A kőszegi Kelcz-Adelffy árvaház épülete*, in Koppány Tibor *betevendik születésnapjára, Tanulmányok*, szerk. BARDOLY István–LÁSZLÓ Csaba, Bp., 1998 (Művészettörténet – Műemlékvédelem), 373–398: 380–382.

#### 4.2.35. Tata

A rendház levéltára: Komárom-Esztergom Megyei Levéltár, Tatai piarista rendház iratai (XII.5), 1764–1947 (86 kötet, 5,10 fm). Egyesítésre vár a levéltár másik részével: MPRKL, Tatai rendház levéltára, 1767–1951 (kb. 0,40 fm, rendezetlen). A levéltár további töredékei a tatai Kuny Domokos Múzeum Helytörténeti Gyűjteményében található.

Rendházi krónika (historia domus), 1764–1950 (3 kötet, amelyek egyike az 1764–1827 közötti rész kivonatosa, de a konviktorok jegyzékével bővített másolata, Katona Dénes munkája). Közlés: FÁBIÁN Imre, *Mars a műszak hajlékában (Háborús adatok a tatai piaristák fõjegyzeiseiben)* [1792–1849], in Ért/Tata 1928/1929, 8–25.

A rendházi levéltárnak állítólag jelentős tervrajzgyűjteménye is volt, amely 1944/1945-ben elpusztult: MOJZER Miklós, *Architectura civilis: Iskolás művészet a XVIII. századi építészetünkben*, in MűÉ 6(1957), 103–118: 114.

A gimnázium levéltára nagyrészt a tatai Eötvös József Gimnáziumban található. Vö. KÖRMENDI Géza, *A tatai gimnázium névtára 1765–2002: A Kegyeztatórend Tatai Gimnáziuma (1765–1948) és az Állami Gimnázium (1948–1951), valamint az Eötvös József Gimnázium (1951–2002) tanárai és diákjai*, Bp., 2004. További fondtöredékek a rendházi anyagban: Komárom-Esztergom Megyei Levéltár, Tatai piarista rendház iratai (XII.5), 1776–1942 (8 kötet). MPRKL, Tatai gimnázium iratai, 1766–1943 (kb. 0,40 fm, rendezetlen).

Gimnáziumi krónika, 1850–1940: MPRKL, Tatai gimnázium iratai.

Egyéb fontosabb levéltári tételek:

Az Eszterházy-féle alapítvány jóváhagyásával kapcs. iratok, 1765: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. C. Fasc. 68.

Az Eszterházyak jószágkormányzóságának a piarista gimnáziummal kapcs. iratai, 1764–1844: Eszterházy család tatai levéltára, Eszterházy cs. tatai ága, Dominium Tata (P 198), Fasc. 25 és Fasc. 94.

## Irodalom:

CSERHALMY József, *A tatai kegyesrendi ház s gymnasium története vázlatilag*, in *Ért/Tata* 1874/1875, 3-8. UŐ, *A tatai gymnasium tanárai s a convictus*, in *Ért/Tata* 1875/1876, 3-12.

AMBRUSZTER Sándor, *A tatai kegyesrendi ház és gymnasium története valamint a kegyesrendiek tatai convictusa*, in *Ért/Tata* 1894/1895, 3-53.

FÁBIÁN Imre, *A tatai piarista konviktus története (1767–1930)*, in *Ért/Tata* 1929/1930, 3-44, 1930/1931, 3-35.

KELLER György, *A tatai gimnázium története*, in *A Tatai Eötvös József Gimnázium jubileumi évkönyve: 200 év*, szerk. SÁNDOR György, Tata, 1966, 13-49 = *A Tatai Eötvös József Gimnázium jubileumi évkönyve: 225 év*, Tata, 1990, 4-23 = *Limes* 3(1991):1, 55-70. Egy részlete még külön is megjelent: *A tatai gimnázium alapításának története*, in *Tata Barátainak Köre tájékoztatója* 12[1990], 42-47.

KÖRMENDI Géza, *A tatai gimnázium névtára 1765–2002: A Kegyesanatórend Tatai Gimnáziuma (1765–1948) és az Állami Gimnázium (1948–1951), valamint az Eötvös József Gimnázium (1951–2002) tanárai és diákjai*, Bp., 2004. Ism: KOLTAI András, in *A Tatai Gimnázium Öregdiákjainak Évkönyve 2004/2005*, 36-37; MÉSZÁROS István, in *Mksz* 121(2005), 255-258.

Rövid összefoglalók: [HUTTER Antal], [*A tatai gimnázium rövid története*], in *Ért/Tata* 1850/1851, 3-5. DARVASY Mihály, *A piaristák Tatán*, in *Tatatóvárosi Hírlap* 6(1942):47 (nov. 21., különkiadás).

Egyes korszakokról: HEGYI Ferenc, *Új adatok a tatai piarista kollégium XVIII. századi történetéhez*, in *PM350*, 89-165 (korábban: *PÉvk* 2-3 [1963–1966], 79-115, 81-137. Rövidítve: *Tata Barátainak Köre tájékoztatója* 7 [1985], 89-109). FEKETE Antal, *Huszonöt év [1924–1939]*, in *Ért/Tata* 1938/1939, 3-11. A gimnázium története 1920–1939 között: KÖRMENDI Géza, *Tata és Tóváros története a két világháború között (1920–1939)*, Tata, 1998, 47-50.

További részletekről: DORNYAY Béla, *A tatai piaristák alapítójának emlékérmé 1755-ből: A tatai Piarista Múzeum 1938. június 26-án tartandó megnyitására*, Tata, 1938. PUSCH [POGOR] Ödön, *Tatai diákélet a XVIII. sz. közepén*, in *Ért/Tata* 1911/1912, 3-12 (iskolai rendtartás, színjátékok, akadémiák; kny). UŐ, *A tatai diákság önművelődési törekvései*, in *Ért/Tata* 1913/1914, 3-14 (zene, ének, tánc, köszöntő versek és beszédek, 1765–1848). DORNYAY Béla, *A tatai színészet múltjából*, in *Tata-Tóvárosi Híradó* 35(1914):22-24 (kny: Tata, 1914, az 1766–1772 közötti iskoladramákról: 4-14). FINÁCZY Ernő, *Újabb adatok a szempezi collegium történetéhez* [áthelyezése Tatára és megszüntetése, 1776–1780], in *Magyar Gazdaságtörténeti Szemle* 8(1901), 410-412. HEGYI Ferenc, *A tatai piarista Studium Cameraticum diákjainak két jeles rajza Mária Terézia budavári palotájáról*, in *Ars Hungarica* 1982, 235-242. Korábban: *A Collegium Oeconomicum tanulójának két jeles rajza Mária Terézia budai palotájáról*, in *PÉvk* 1(1962), 47-64]. HARASZTI Mihály, *A tatai Szent Kereszt plébániatemplom építésének és tulajdonságának művelődéstörténeti háttere*, in *A tatai Szent Kereszt plébániatemplom kétszázötven éves évfordulójára rendezett ünnepség előadásai*, szerk. HARASZTI Mihály, Tata, 2002, 39-53.

KÖRMENDI Géza, *Történetek a tatai piarista gimnázium múltjából 1910–1948*, in *PM* 350, 165–185. POSZTOCZKY Iván, *Tanítás és rendtartás a tatai kegyes tanítórendi gróf Esterházy Miklós reál-gimnáziumban 1932–1940*, I–VIII, in *PD* 1995:14–1997:21. KÖRMENDI Géza, „*Ma este indulunk a frontra...*” (*Tatai leventék [diákok] a második világháborúban 1944–1945*, in *Limes* 4(1992):4, 57–68. ETELE György, *Piarista összefogás eredménye volt tatabányai gimnáziumunk* [Felsőgalla 1945–1946], in *Ekv:Előd* 1986, 21–80.

A tanárokról: CSAPLÁR, Révai, 107–132. DORNYAY, Béla, *Adatok Tata-Tóváros irodalomtörténetéhez*, Tata, 1913. UÓ, Révai Miklós tatai tanárkodása, in *Tata-Tóvárosi Híradó* 33(1912):46–47. FÁBIÁN Imre, Révai Miklós tatai tanársága 1771–72-ben, in *Ért/Tata* 1927/28, 5–19. KÖVESDI Mónika, *A tatai gimnázium művésztanárai* [kiállítási katalógus], Tata, 1995 [Stech Alajosról].

A diákszövetségekről: *A Tatai Piarista Diákszövetség*, in *Ekv:MPR300*, 422. *A Tatai Piarista Öregdiákok Budapesti Szövetsége*, in *Ekv:MPR300*, 422–425. MAGYARY Zoltán, *A Tatai Piarista Öregdiákok Budapesti Szövetségének első tíz évi működése, 1934–1944*, in *Évk/Tata* 1943/1944 [reprint: Tata, 1994]. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PÉvk* 4(1967), 150–166: 161–162. *A tatai gimnázium öregdiákjainak évkönyve*, Tata, 1990–.

A cserkészcsapatról: KÖRMENDI Géza, *A 146. sz. Révai Miklós cserkészcsapat rövid története*, in *A tatai gimnázium öregdiákjainak évkönyve az iskola fennállásának 225. éves jubileuma alkalmából*, Tata, 1990, 23–27.

A piarista épületekről: DORNYAY Béla, *Fellenthal Fellner Jakab tatai építőművészről*, in *Magyar Mérnök és Építészegylet Közlönye* 1930, 29–50 (kny: Bp., 1930, saját rajzaival). RÉVHELYI Elemér, *A tatai piarista rendház és múzeuma*, Bp., 1938 (A Tatai Piarista Öregdiákok Szövetsége kiadványai, 1). CSÁT Géza, *A barokk építészet emlékei Tatán*, Tata, 1939 (A Tatai Piarista Öregdiákok Szövetsége kiadványai, 2). MINÁRY Olga, *Tanulmányterv a tatai volt kegyesrendi rendház ... épületében lévő kápolna ... felújítási munkáihoz*, in *Tata Barátainak Köre tájékoztatója* 11(1989), 20–27 (tervrajzokkal). HARASZTI Mihály, *Egy új adat a tatai piarista rendház építéstörténetéhez* [telekbővítés 1773-ban], in *Tatai Helytörténeti Egyesület Évkönyve* 2003, 11–14.

A rendházi könyvtár jelentős része 1950 után a Debreceni Egyetemi Könyvtárba került. Erről és az iskolai tanári könyvtárról: MM, I, 335. KÖVESDI Mónika, *Könyvtárak, levéltárak, múzeumok és gyűjtemények Tatán: Híradás az 1920-as évekből* [Rédey Miklós kézírata], in *Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok közleményei* 10(2003), 273–283: 276–277. HERCZIGNÉ MLAKÁR Erzsébet, *Komárom-Esztergom megye középiskolai könyvtárainak története a kezdetektől 1945-ig – az iskolai évkönyvek alapján*, in *József Attila Megyei Könyvtár Évkönyve* (Tatabánya) 1991, 18–29: 25–26. HARASZTI Mihály, *Adatok a tatai piaristák könyvtárának 18. századi történetéhez*, in *Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat József Attila Megyei Könyvtára Évkönyve* 2006, 109–122.

A Tatai Piarista Múzeum anyagát 1912-ben kezdte gyűjteni Dornyai Béla. A gyűjtemény 1938-ban regionális múzeummá vált, majd a rendház 1950. évi fölszámolása után beolvadt a tatai Kuny Domokos Múzeumba. Történetéről és anyagá-

ról: KÖVESDI Mónika, *Könyvtárak, levéltárak, múzeumok és gyűjtemények Tatán: Híradás az 1920-as évekből* [Rédey Miklós kézírata], in Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok közleményei 10(2003), 273-283: 280-281. RÉVHELYI Elemér, *A tatai piarista rendház és múzeuma*, Bp., 1938 (A Tatai Piarista Öregdiákok Szövetsége kiadványai, 1). *A Tatabányai Múzeum*, in Ért/Tata 1937/1938, 101-103. KÖVESDI Mónika, *A piarista rendház, a piarista kápolna, és az egykori Piarista Múzeum*, Tata, 1995. UŐ, *A piarista múzeum katalógusa, 1938*, in Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok közleményei 6(1999), 473-483. *A tatai múzeum története (1912–2002)*, szerk. FÜLÖP Éva–KISNÉ CSEH Julianna, Tata, 2002. – Egyes gyűjteményeiről: G. MIKLÓS Márta, *A tatai céhek*, Tata, 1994 (A Kuny Domokos Múzeum gyűjteményei, I). 2. kiad.: szerk. KISNÉ CSEH Julianna–KÖVESDI Mónika, Tata, 2003. KEMECSEI Lajos, *A tatai faszekesség*, Tata, 1995 (A tatai Kuny Domokos Múzeum gyűjteményei, IV). KÖVESDI Mónika, *Stech Alajos művei a tatai Kuny Domokos Múzeumban*, in Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok közleményei 8(2001), 361-382. – A rendház portrégyűjteményéről (Eszterházy-portrék, stb.): DORNYAY Béla, *Kazinczy Ferenc és Tata-Tóváros*, Tata, 1931, 19-29. BUZÁSI Enikő, *Az Esterházyak családi arcképei*, Tata, [1995] (A tatai Kuny Domokos Múzeum gyűjteményei, III).

#### 4.2.36. Szentanna és Temesvár

A rendház levéltárának töredéke: Temesvári Püspöki Levéltár, Temesvári piarista rendház iratai, 1739–1932 (9 kötet), közte 2 kötet a gimnázium levéltárából, 1850–1904. A rendházi és gimnáziumi levéltár köteteinek jegyzéke: PFEIFFER, *alább i. m.*, in Ért/Temesvár 1890/1891, 120-121.

A szentannai rendház krónikája: 1751–1760: MPRKL, Ms., Ser alt. 7. Kácsor Keresztély állította össze 1768-ban úgy, hogy a korábbi krónika lapjait új lapokkal egészítette ki. BÍRÓ Dávid bírálata: Connotationes ad Historiam domus S. Annensis pertinentes, seu reformationi eiusdem historiae deserviturae, 1770 (kézirat, uo., Ser. alt. 8). Kácsor válasza: Confutatio apologetica Connotationum seu confirmationi historiae domus S. Annae deserviens, 1783 (kézirat: uo., Ser. alt. 9).

Temesvári rendházi krónika (historia domus), 1751–1841, 1849–1904: Temesvári Egyházmegyei Levéltár / Piarista iratok, 4-5. kötet. Közlés: LAPÓNYI Alajos, *Temesvár város történetéhez: Naplójegyzetek 1849-iki január 24-től egész 1849-iki június 30-ig*, s. a. rend. és ford. PFEIFFER Antal, in Ért/Temesvár, 1887/1888, 1-19. Újraközlése: PFEIFFER, *alább i. m.*, in Ért/Temesvár, 1890/1891, 62-78.

A gimnázium levéltára: Arhivelor Națională, Direcția Județeneă Timiș / Nemzeti Levéltár Temes Megyei Igazgatósága (Temesvár), Liceul Particular Piarist Timișoara I / Temesvár I. Kerületi Piarista Magánliceum iratai (Fond 21), 1802–1948.

Gimnáziumi krónika, 1850–1904: Temesvári Egyházmegyei Levéltár / Piarista iratok, 6. kötet.

Irodalom:

PFEIFFER Antal, *A kegyestanítórendiek temesvári társházának és főgymnasiumának tör-*

ténete, in Történelmi és Régészeti Értesítő 6(1890), 22-55, 104-116; 7(1891), 18-51 (kny: Temesvár, 1890) = Ért/Temesvár 1890/1891, 1-122. Kivonatos kiadása (min-tegy fele terjedelemben): Temesvár, 1891. Folytatása (az 1891–1896 közötti időről): Ért/Temesvár 1895/1896, 1-15. E folytatással bővített kiadás: Temesvár, 1896.

MAGONY József, *A temesvári kegyestanítórendi főgimnázium története*, in Ért/Temesvár 1909/1910, 13-32 (PFEIFFER, *i. m.* rövid összefoglalása és folytatása, kny).

BOTH Ferenc, *A temesvári kegyesrendi főgimnázium története és az új tanintézet ismertetése*, in Ért/Temesvár 1911/1912, 1-75 (kny). UŐ, Huszonöt év a temesvári főgimnázium életéből 1910–1935: Műveltség és kortörténelmi tanulmány (kézirat, 1937: MPRKL).

HÜBNER, Jakob, *Monographie der Großgemeinde Sanktanna*, Lahr, [1986?], 20-22: a piaristákról, 23-25: az alapító Bibics családról, 112: a piarista konviktsúról.

Rövid összefoglalások: [MANNHARDT Ignaz], *Historisch-statistischer Überblick des k. k. Gymnasiums zu Temesvar von 1552–1851*, in Ért/Temesvár 1850/1851, 3-6. [ORTVAY Tivadar–SZENTKLÁRAY Jenő], *A temesvári középtanodai oktatás történetéhez [a középkori előzményektől 1872-ig]*, in Történelmi Adattár Csanádegyházmegye Hajdana s Jelenéhez 3(1873), 119-126. [JANKY Károly?], *Temesvár középtanodai intézeteinek történetéhez*, in Ért/Temesvár 1873/1874, 3-6, a jezsuita (1763–1776) és a piarista iskoláról (1790–1874). HORVÁTH Pius, *A temesvári róm. kath. főgymnasium*, in *Helyrajzi emlékmű a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1886. évi ... Buziás–Temesvárott megtartott XXIII. vándorgyűlésére*, szerk. BREITER Ármin, Temesvár, 1886, 301-312 (kny). ERDÉLYI, Carlos, *Las Escuelas Pias de Temesvár*, in RevCal 9(1892), 271-276. ZOLLNER, Anton, *Es begann in einer Klausur: Aufstieg und Fall des Temeschburger Piaristen-Lyzeums*, in *Der Donauschwabe (Aalen in Württemberg)* 1988. dec. 25., 6.

Egyes részletek: FRIEDREICH, *Kácsor*, 29-31: a szentannai rendház alapításáról (1750–1751). KARA Győző, *A Bibics-alap története* [Bibicsné Tomeján Margit hagyatéki alapítványa a szentannai konviktus létrehozására, 1774], in HIMPFNER Béla, *Az aradi királyi főgymnasium története*, Arad, 1896, 1777-244 (kny: Arad, 1896). FINÁCZY Ernő, *Adalékok a temesvári kath. gymnasium történetéhez [a temesvári jezsuita iskoláról, 1760–1778]*, in Sz 35(1901), 354-356. LAPÓNYI Alajos, *Temesvár város történetéhez: Naplójegyzetek 1849-iki január 24-től egész 1849-iki június 30-ig*, s. a. rend. és ford. PFEIFFER Antal, in Ért/Temesvár, 1887/1888, 1-19. Újraközlése: PFEIFFER, *i. m.*, in Ért/Temesvár, 1890/1891, 62-78. WOLF, Hans, *Das Schulwesen des Temesvarer Banats im 18. Jabrbundert: Gründung und Ausbau im Geiste des aufgeklärten Absolutismus*, Baden bei Wien, 1935 (Veröffentlichungen des Wiener Hofkammerarchivs, 1), 36-39, 144: a jezsuita elődgimnáziumról; 159-160: a szentannai gimnázium 1789. évi Temesvárra helyezéséről. BORSI-KÁLMÁN Béla, *Öt nemzedék, és ami előtte következik... : A temesvári Levente-pör 1919–1920*, Budapest, 2006.

A könyvtárról: MM, I, 339.



4.2.37. *Trencsén*

A rendház levéltára: Štátny archív v Bratislave, pobočka Trenčín / Pozsonyi ÁL Trencsényi Fiókleveletára, Piaristi v Trenčine / A trencsényi piarista rendház iratai (1742)1776–1950 (6,60 fm).

Rendházi krónika (diarium), 1776–1919: MPRKL, *Diaria domus Trenchiniensis* (3 kötet, 0,12 fm).

A gimnázium levéltára: Gimnázium v Trenčine / A trencsényi gimnázium iratai, 1764–1967 (15,73 fm).

A rendház zenei gyűjteménye: Štátny archív v Bratislave, pobočka Trenčín / Pozsonyi ÁL Trencsényi Fiókleveletára, Zbierka hudobnín jezuitov a piaristov v Trenčine / A trencsényi jezsuita és piarista rendházak zenei gyűjteménye, 1721–1854 (4,54 fm).

Irodalom:

A jezsuita korszak bibliográfiája: POLGÁR László SJ, *Bibliographie sur l'histoire de la Compagnie de Jésus, 1901–1980*, II/1: *Les Pays, Europe*, Roma, 1983, 565-567.

VLAHOVICS Emil, *Tanintézetünk 1776-tól napjainkig*, in *Ért/Trencsén 1877/1878*, 3-16.

PFEIFFER Antal, *A kegyestantúrendiek trencsényi házának és a főgymnasiumának története*, in *Vágvölgyi Lap 1879*:32-38 (kny: Trencsén, 1879).

VLAHOVICS Emil, *A trencsényi keir. kath. főgymnasium története 1649–1895*, in *Ért/Trencsén, 1894/1895*, 1-160 (kny).

*Gymnazialne školstvo v Trenčine: 350 výročie Piaristického gymnázia J. Braneckého: 80. výročie gymnázia L. Štúra*, Trenčín, 2000.

Rövid összefoglalások: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Slovachiae*, in *EphCal 4*(1935), 219-222: 221. DARVASY Mihály, A piaristák Trencsénben (kézirat, 1935: MPRKL, Darvasy M. hagy., Sk, 10). 220. *výročie založenia piaristického gymnázia v Trenčine* [A trencsényi piarista gimnázium alapításának 220. évfordulója], red. Elena MRÁZOVÁ–Mária PELECHOVÁ–Ján ŽÁKOVIC, Trenčín, 1996 (főként 1920 utáni történetére).

Egyes részletek: KRASZNYÁNSZKY Károly, *A trencsényi „Mária-kongregáció” története*, in *Ért/Trencsén, 1905/1906*, 3-16. [DARVASY Mihály], *Régi piaristák emléke* [a trencsényi temetőben eltemetett piaristákról], in *PH 1964*, 142-144.

A piaristák épületeiről: BRANECKÝ, Jozef, *Zo starého Trenčina* [A régi Trencsénről], Trenčín, 1929. UŐ, *Čo máme vedieť o kostole piaristov v Trenčine?* [Mit kell tudni a trencsényi piarista templomról?], Trenčín, 1947.

A könyvtárról: MM, I, 346. STRELKA, Vojtech, *Historická knižnica piaristov v Trenčine*, in *Historické knižničné fondy na Slovensku*, ed. Anna FÖLDVÁRIOVÁ, II, Martin, 1996 (Teória a výskum knihovníctva a bibliografie, Výskumy, 45), 63-72. HDHBE, Bd. 4, 319-324. Antikvakatalógusa: STRELKA, Vojtech, *Tlačé 16. storočia v piaristickej knižnici v Trenčine*, Martin, 1996.

A zenei életről: MÚDRA, Darina, *Musikerepertoire, ausübende Musiker und Kopisten der Jesuiten- und Piaristenkirche in Trenčín* [in den Jahren 1733–1859], in *Musicologia Slo-*

vaca 7(1978), 117-170. KAČIC Ladislav, *Slovenské texty v hudobnej zbierke trenčianskych jezuitov a piaristov* [Szlovák szövegek a trencsényi jezsuiták és piaristák zenei gyűjteményében], in *Kniha 2001–2002*, 410-414.

A gimnázium múzeumi gyűjteményeiről: JANOVSZKY László, *A főgymnasiumi etnographiai és régészeti muzeum ügye, és az éremgyűjtemény* [az éremgyűjtemény katalógusával], in *Ért/Trencsén 1880/1881*, 3-33,

#### 4.2.38. Vác

A rendház levéltára: MPRKL, Váci rendház levéltára, 1714–1958 (kb. 4,00 fm, rendezetlen).

A gimnázium levéltára: Vác Város Levéltára, A Kegyes Tanítórend Váci Gimnáziumának iratai (VIII.58), 1773–1948 (5,10 fm). A levéltár másik része: MPRKL, Váci gimnázium iratai, 1717–1847 (kb. 0,40 fm, rendezetlen).

A váci noviciátus levéltári anyagáról ld. a 4. 3. fejezetet.

Rendházi krónika (historia domus), 1714–1755: MPRKL, Váci rendház levéltára (1 kötetben). Írását Zajkányi Lénárd viceprovinciális és váci előljáró kezdte meg 1720/1721-ben. Az 1749-ig terjedő rész egykorú másolata Kácsor Keresztély részére: MPRKL, Ser. alt. 5, pp. 67-89. Az első kötet Horányi Elek által 1769-ben kiegészített átdolgozása és ennek folytatása, 1714–1929: MPRKL, Váci rendház levéltára (2 kötet).

Rendházi napló (diarium, napi bejegyzésekkel), 1769–1780, 1802–1847, 1849–1852, 1858–1870: MPRKL, Váci rendház levéltára (3 kötet).

Egyéb levéltári tételek:

A váci püspökségnek a váci piaristákra vonatk. iratai, 1719–1802: Váci Püspöki Levéltár, Religiosi in specie, Fasc. 2: Piaristae. – A váci piarista gimnáziumra vonatk. iratok és számadások, 1852–1950: uo., *Gymnasium* (8 doboz).

Irodalom:

KARCSU Antal Arzén OFM, *Vác város története*, VIII. kötet: *Az egyházmegyei intézetek és a kolostorok*, Vác, 1887, 40-132.

HALMI László, *A váczi kegy.-tanítórendi kath. főgymnasium vázlatos története*, in *Ért/Vác 1895/1896*, 3-135 (kny).

Rövid összefoglalások: *A tanodalom történelmi vázlatja*, in *Ért/Vác* (A váczi kegyesrendi altanodalom alaprajza) 1851/1852, 10-12 = *Ért/Vác 1937/1938*, 43-45 = 1938/1939, 3-5. RUPP Jakab, *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre*, I-III, Pest-Bp., 1870–1876, I, 695-696. VÁRY Gellért, *A váczi kegyesrendi ház*, in *Vácvidéki Lapok 1874* (nem találtam fönmaradt példányt). CHOBOT Ferenc, *A Váci Egyházmegye történelmi névtára*, Vác, 1915–1917, I, 399-402 (HALMI, *i. m.* nyomán). DARVASY Mihály, A váci piarista iskola (kézirat, 1936: MPRKL, Darvasy M. hagy., Sk 11). *A váci gimnázium 1714–1764*, in *Évk/Vác/Sztáron Sándor Gimnázium és Szakközépiskola 1963/1964*, 4-11. SZIMON Béla, *Emlékezés a váci egykori piarista gimnázium 250 éves jubileumán* [1964. okt. 25.], in *PH 1964*, 168-176. SZÖLGYÉMY Géza–MIKES József, *A váci gimnázium története*, in *A Váci Gimnázium jubileumi emlék-*

*könyve 1714–1989*, szerk. NAGYBÉGÁNYI Enid, Vác, 1989, 8-25. [MOLNÁR István–VEREB Zsolt], *Az immár 286 éves iskola története*, in *Évk/Vác*, 1999/2000, 42-61.

A váci piaristák és a püspökök kapcsolatáról: DESERICIUS, Innocentius, *Historia episcopatus, dioecesis ac civitatis Vaciensis una cum rebus synchronis*, Pest, [1770], 220-258 passim (nem mindig pontos adatokkal). NAGY Iván, *Berkes András váci nagyprépost és kora*, in *Magyar Sion* 7(1869), 161-182: 181. NAGY J. Győző–KLEKNER Tibor, *A két Althan váci püspöksége 1718–1756*, Vác, 1941 (Vácegyházmegye múltjából, 1): 98-99 (az egyházmegyes kispapok számára vezetett teológiai kurzusról).

A Migazzi-kollégiumról és a Theresianumról: WOLFSGRUBER, Cölestin OSB, *Christoph Anton Kardinal Migazzi, Fürstenbischof von Wien*, 2. kiad., Ravensburg, 1897, a Collegium Pauperum Nobilium-ról: 65-68). FINÁCZY, Mária Terézia, I, 179-181. KISPARTI János, *A váci Theresianum története*, Vác, 1914; 2. kiad.: Vác, 1922 (Váci Könyvek, 8). A Theresianum 1779–1780 közti nyomtatott értesítői: MPRKL, APHV, For. 28, Fasc. 1-2.

A noviciátusról: VÁRY Gerardus, *Novitiatus Vaciensis Scholarum Piarum in Hungaria* [elucubratio anno 1887 exarata], in *EphCal* 6(1937), 145-155, 191 (kny: fényképekkel).

További részletekről: [DARVASY Mihály], *Piarista vezetésű munkásiskola Vácott az első világháború előtt*, in *PH* 1967, 26-27. Az államosítás után: HORVÁTH M. Ferenc, *Egy gimnázium hétköznapjaiból 1949–1956* [a váci Sztáron Sándor Gimnázium hirdetőkönyve], in *História*, 11(1989):4-5, 21-22.

A piaristák épületeiről: [DARVASY Mihály], *Merre laktak a piaristák Vácott?*, in *PH* 1967, 25-26. TRAGOR Ignác, *Vác műemlékei és művészei*, Vác, 1930, 32-47. BÓNISNÉ WALLON Emma, *Vác művészete a XVIII. században*, Bp., 1935, 60-63. CSERNYÁNSZKY Mária–DERCSÉNYI Dezső, in *Pest megye műemlékei*, szerk. DERCSÉNYI Dezső, Bp., 1958 (Magyarország műemléki topográfiája, V), II, 314-318, 344-351. RADOS Jenő, *Magyar olíárok*, Bp., [1938], 75. BALANYI György, *Vác város törekvései a pesti egyetem megszerzésére* [1790], in *Vigilia* 25(1960), 701-703. C. ELISCHER Brigitta, *Adatok egy váci építkezés történetéhez* [a Theresianum épületének átalakítási tervei tébolyda számára, 1839–1844], in *Studia Comitatus* 1(1972), 117-128. HALMI László, *Gimnasiununk kiegészítésének rövid története* [1870–1893], in *Ért/Vác* 1893/1894, 5-29. TÖRÖK Jenő, *Új falak között – az ősi eszményekért: Iskolaavató 1941. szeptember 7-én*, in *Ért/Vác* 1941/1942, 11-17. ROTH János, *Tornaterem a váci Piarista Gimnáziumban*, in *Műszaki tervezés* 39(1999):5, 8-11. MOLNÁR István, *A spinyéri Szent Kereszt kápolna*, Vác, 2001 (kézirat: Molnár István hagy., Sk 11).

A diákokról és diákéletről: PATAKY Tibor–GAJDOS Ferenc–HORPÁCSI Ferenc–PINTÉR Nándor–PINTÉR László–GERGELY Ákos, *Iskolánk neves diákjai*, in *A mi lapunk* 2(1941/1942):1, 26-38. *Neves váci piarista diákok*, in *Évk/Vác* 1999/2000, 64-76. HORVÁTH M. Ferenc, *Nagy Iván váci évei*, in *Nagy Iván emlékezete*, szerk. TYEKVICSKA Árpád, Balassagyarmat, 2000, 72-81 (Nagy Iván könyvek, 6). PÁZMÁNDY György, *Andreászky Gábor, az egykori váci piarista diák*, in *Évk/Vác* 1999/2000, 128-135 = *Ekv:Jelenits*, 195-200. BARDÓCZ László, *A váci piarista gimnázium 192. sz. Erdősi Imre cserkészcsapatának története*, 1998 (kézirat: MPRKL). JAKABFFY Kál-

mán, *A Váci Piarista Diákszövetség 10 esztendeje*, in *Ért/Vác* 1932/1933, 8-13. UÓ, *A Váci Piarista Diákszövetség megalakulásának rövid ismertetése*, in *Ekr:MPR300*, 400-405. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PÉvk* 4(1967), 150-166: 163-164. *75 éves a Váci Piarista Diákszövetség 1923–1998*, Vác, 1998. BÁNHIDI László, *A váci piarista diákszövetség története*, in *Évk/Vác* 1999/2000, 91-105.

Visszaemlékezések: GABONA Lajos, *Emlékezés az 1891/92. tanévben a váci kegyestanítórendi főgimnáziumban tartott érettségi vizsgázató tanárookra* [Halmi László, Szabó József, Tomozy Endre, Randveg Mihály, Karsay János, Tóth Sándor], in *Váci Piarista Diákszövetség Évkönyve 1928–1936*, 71-81. Rövidítve: *Ért/Vác* 1931/1932, 35-38. BARÁNSZKY Jób László, *Pályám emlékezete* [a váci gimnázium az első világháború előtti években], in *Új Írás* 18(1978):7 (július), 113-128: 115-120.

A könyvtárakról: VÁRY Gellért, *A váci kegyesrendi könyvtár*, in *Vácvidéki Lapok* 1876 (nem találtam fennmaradt példányt). MM, I, 355. OROSZ Mihály, *Vác könyvtárai*, in *Pest megye könyvtárai*, szerk. PÁL Ernő, Bp., 1965, 91-120, 92. KMETTYNÉ BALOGH Zsuzsanna, *A gimnázium könyvtára kialakulásának, fejlődésének rövid története*, in *A Váci Gimnázium jubileumi emlékkönyve 1714–1989*, szerk. NAGYBÉGÁNYI Enid, Vác, 1989, 73-76. JUHÁSZ Gábor, *A váci piarista rendház és gimnázium könyvtárának története* (szakdolgozat, 2006: MPRKL).

#### 4.2.39. Veszprém

A rendház levéltára: MPRKL, Veszprémi rendház levéltára, 1716–1951 (kb. 3,00 fm, rendezetlen). Régebbi híradás a levéltárról: MM VI, 692.

Rendházi krónika (historia domus), 1711–1770: MPRKL, Veszprémi rendház levéltára, Lib. 6. A kötetet Orlics Dániel kezdte el írni 1741-ben, jelentős része Kácsor Keresztély munkája (az 1745–1760. közötti évekről). Az 1745-ig terjedő részt Kácsor utóbb le is másoltatta magának, majd újból megírta az 1745–1760. közötti évek történetét: MPRKL, Ms., Ser. alt. 5, pp. 1-61. A rendházi krónika folytatása, 1772–1919, 1931–1950: MPRKL, Veszprémi rendház levéltára, Lib. 9-10, 18 (3 kötet).

A veszprémi káptalan 1550. évi javadalmainak jegyzékét az első kötet alapján közölték: LUKCSICS József, *A veszprémi káptalan a 16. században*, Veszprém, 1908, 28-34; *Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából, V: 1548–1551*, s. a. rend. KARÁCSONYI János–KOLLÁNYI Ferenc–LUKCSICS József, Bp., 1912, 462-464. *A veszprémi káptalan számadáskönyve, 1495–1534, Krónika (1526–1558), Javadalmak és javadalmak (1550, 1556)* / s. a. rend. KREDICS László–MADARÁSZ Lajos–SOLYMOSSI László, Veszprém, 1997 (*A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai*, 13), 324-328.

A gimnázium levéltárának régebbi iratai MPRKL, A veszprémi gimnázium iratai, 1748–1849 (kb. 1,50 fm). Újabb iratai: Veszprém Megyei Levéltár, A Kegyesstanítórend Veszprémi Gimnáziumának iratai (VIII.52), 1850–1948(1953) (3,48 fm).

Egyéb levéltári tételek:

Volkra Ottó János veszprémi püspök hagyatékával, közte a veszprémi piaris-

táknak tett alapítványaiával kapcs. iratok, 1710–1721: MOL, Acta cameralia (E 205), 86. tétel (1 csomó).

A veszprémi piaristák telekvitája, 1751–1759: MOL, Helytartótanácsi Levéltár, Acta fundationalia (C 39), Lad. C. Fasc. 23.

A veszprémi püspökség levelezése a veszprémi piaristák ügyeiben, 1760–1857: Veszprémi Érseki Levéltár, Veszprémi püspöki hivatal iratai, Acta religiosorum, Fasc. 2, N° 20-47.

A gimnázium bővítésének céljával létrehozott bizottság iratai: Veszprém Megyei Levéltár, Veszprémi Római Katolikus Gimnáziumi (majd Főgimnáziumi) Bizottság (majd Iskolaszék) iratai (XII.31), 1865–1915 (0,08 fm).

Irodalom:

TÖLCSÉRY Ferenc, *A kegyes tanítótrendiek vezetése alatt álló veszprémi róm. kath. főgymnasium története 1711–1895*, in *Ért/Veszprém* 1894/1895, 1-263 (kny). Kivonata: SZIKLAY János, *Veszprém város az irodalomban és művészetben*, Veszprém, 1931, 111-116.

STÉHLI Ferenc, *A Veszprémi Piarista Gimnázium történetének rövid áttekintése (1711–1948)*, in *Ekv:Veszprém* 275, 12-61.

Rövid összefoglalások: [WINDISCH Alajos], *Történelem és statisztikai adatok* [Veszprém középkori művelődéstörténetéről és a piarista gimnáziumról], in *Ért/Veszprém* 1852/1853, 18-25. BARNÁ Leander, *A veszprémi kegyes-tanítótrendi római katolikus főgimnázium vázlatos története*, in *Ért/Veszprém* 1925/1926, 3-6. [NYERS Lajos], *Iskolánk múltja*, in *Évk/Veszprém* 1939/1940, 41-46. Ezt követően minden évkönyvben megjelent egészen 1940/1943-ig. STÉHLI Ferenc, *A 250 éves veszprémi piarista gimnázium: Ünnepi megemlékezés 1961. november 27-én*, in *Ekv:Előd* 1962, 159-170.

Az alapítóról: KÖRMENDY József, *Gr. Volkra Ottó János, a szeminárium alapítója*, in *Értesítő szemináriumunkból* [Veszprémi Püspöki Hittudományi Főiskola Pázmány-köre] 1934/1935, 17-21. (OSzK, P 13.299). KÖRMENDY József, *Gr. Volkra Ottó Ker. János veszprémi püspök élete és munkássága 1665–1720*, Veszprém, 1995 (A Veszprémi Egyházmegye múltjából, 16), 2-26.

A tanárokról: NYERS Lajos, *A veszprémi piarista gimnázium tanárai 1711–1721*, in *Ért/Veszprém* 1939/1940, 9-19. Uő, *A veszprémi piarista gimnázium tanárai 1721–1730*, in *Ért/Veszprém* 1940/1941, 11-27. Uő, *A veszprémi piarista gimnázium tanárai 1730–1740*, in *Ért/Veszprém* 1941/1942, 36-44. Uő, *A veszprémi piarista gimnázium tanárai 1740–1750*, in *Ért/Veszprém* 1942/1943, 13-28. Ism. CSAPODI Csaba, in *Sz* 78(1944), 134. SZIKLAY János, *Veszprém város az irodalomban és művészetben*, Veszprém, 1931, 184-314 passim.

Egyéb részletekről: [HANAUER Árpád István], *A veszprémi papnevelő intézet emlékkönyve Magyarország fennállásának ezredéves ünnepére*, Veszprém, 1896, 9-72: a piaristák 1711–1796 közti szerepéről. [PICANYOL, Leodegario], *Curiosa introduzione negli Annali della casa di Vesprimia*, in *Ungheria*, in *RSBS* 15(1950), 40-41. PEHM [MINDSZENTY] József, *Padányi Bíró Márton veszprémi püspök élete és kora*, Zalaegerszeg, 1934 (A Veszprémi Egyházmegye múltjából, 2), 169-172: a püspök vitája a veszprémi piaristákkal. *Ratio Studiorum in Gymnasio Majori, ac Regio Vesprimiensi in Anno 3tio*

*Grammatices ... Apud Scholas Pias Pertractatorum / A Kegyes Iskolák vezetése alatt álló veszprémi királyi gimnázium grammatikai harmadik évfolyamának 1786. évi tanterve*, [s. a. rend., ford. STÉHLI Ferenc], in *Ekv:Veszprém* 275, 62-67. MAGYARÁSZ Ince, *Gymnasiumi ügy* [a főgimnáziummá fejlődésről], in *Ért/Veszprém* 1868/1869, 3-4. LÉVAY Imre, *A veszprémi kath. főgymnasium* [fözlállítása, 1868–1884], in *Ért/Veszprém* 1883/1884, 3-12.

A piaristák telkeiről és épületeiről: VÉGHÉLY Dezső, *Emléklapok rendezett-tanácsú Veszprém város közigazgatási életéből*, Veszprém 1886, 183-184, 267-273, cii-cvii. LUKCSICS Pál–PFEIFFER János, *A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában*, Veszprém, 1933 (A Veszprémi Egyházmegye múltjából, 1), 161-176. FRIEDREICH Endre, *A veszprémi Szent Anna kápolna története 1724–1907*, in *Ért/Veszprém* 1906/1907, 1-76 (kny). BOLGÁR Mihály, *Egészségi szempontok gymnasiumunk kibővítésénél*, in *Ért/Veszprém* 1893/1894, 3-54 (a múltról: 11-32).

Diákegyesületekről: LUNG László, *Kongregációnk története*, in *A veszprémi kegyesrendi gimnázium Mária Kongregációja 1903–1933*, Veszprém, 1933, 8-13. STÉHLI Ferenc, *A Mária-kongregáció története*, in *Ekv:Veszprém* 275, 90-96. STÉHLI Ferenc, *Az Anyosönképzőkörtörténete*, in *Ekv:Veszprém* 275, 81-89. [SZÚCS Imre], *Érdemes volt? A veszprémi kegyesrendi gimnázium 126. Szt. Imre cserkészcsapatának 20 évi krónikája*, Veszprém, 1941. BAKOS Miklós, *A Veszprémi Kegyesrendi Róm. Kath. Gimnázium 126. sz. Szent Imre cserkészcsapatának története*, in *Ekv:Veszprém* 275, 97-112. HELYES László, *A veszprémi piarista gimnázium táncsoportja 1942–1949*, in *Táncművészeti Értesítő* 1975:3, 99-102. LECHNER László, *A Veszprémi Piarista Gimnázium népdalnéptáncsoportjának kialakulása és működése az 1940–1948-as évek között*, in *Ekv:Veszprém* 275, 113-122. *A Veszprémi Piarista Diákszövetség története és eddigi működése*, in *Ekv:MPR300*, 416-418. MÁTRAY János, *Piarista Diákszövetségek*, in *PEvk* 4(1967), 150-166: 164-166.

A könyvtárakról: MM, VI, 674. HÁM Sándor, *A veszprémi róm. kath. főgimnázium tanári könyvtárának jegyzéke*, in *Ért/Veszprém* 1898/1899, 7-30, 1899/1900, 3-15. KOLOZS Barnabásné, *A veszprémi piarista gimnázium tanári könyvtára*, in *MKsz* 112(1996), 192-204.

Visszaemlékezések: HORVÁTH Cyrill, *Veszprémi emlékek* [piarista tanárok és diákelet 1880 körül], in *Veszprémvármegye* 33(1931):30-40 (júl. 26.–okt. 4.), mindig az 1-2. oldalakon. A következő piaristákról: Tóth Kálmán, Lévy Imre, Való Mihály, Karsay János, Szvaratkó Kálmán, Perger József, Szeiberling Mátyás, Pintér Kálmán. *Piarista mozaikok: Tanárok – tanítványok: Emlékkönyv*, Veszprém, 2005. A kötetben szereplő piaristák: Benkő Andor, Ferenczi Zoltán, Nyers Lajos, Rédl Rezső, Szűcs Imre, Takács Dezső, Mustos István.

#### 4.3. A RENDI UTÁNPÓTLÁSNEVELÉS INTÉZMÉNYEI

A magyarországi piarista növendékképző intézményekre (noviciátus, rendi filo-

zófia, teológia, studentátus, tanárképző főiskola) vonatkozó iratok többségét a tartományfőnökség, (ld. a 3.1. fejezetet), levéltára őrzi. Az intézmények saját irataiból a régebbiek a nekik otthont adó rendházak (elsősorban Podolin, Privigye Vác, Szentgyörgy, Nyitra és Kecskemét) iratai közt (ld. a 4.2. fejezetet), az újabbak pedig az egyes növendékházak önálló levéltári fondjaiban találhatóak:

MPRKL, A (váci, majd budapesti) noviciátus levéltára, 1852–1971 (kb. 0,50 fm, rendezetlen).

Rendházi krónika (historia domus), 1918–1948: uo., (3 kötet). Szerzője 1924-ig Révai József házfőnök, 1931-ig Lőrincz Gábor magiszter, majd Léh István magiszter volt.

MPRKL, Kolozsvári Kalazantinum levéltára, 1894–1916 (1,68 fm).

Rendházi krónika (historia domus), 1896–1916: uo., (3 kötet). Az első kötet, amely a Kalazantinum létrejöttéről szól, Fekete Endre asszisztens állította össze, a másik kettő 1915-ig Russel (Ruszel) Károly munkája.

MPRKL, Budapesti Kalazantinum levéltára, 1896–2003 (kb. 2,50 fm, rendezetlen).

A Kalazantinum eseménynaplója (Zimányi Gyula prefektus vezette), 1916–1927: MPRKL, Budapesti Kalazantinum levéltára, Rendházi krónika (historia domus, gépelt lapokon), 1954–1975: uo.

Irodalom:

ZIMÁNYI Gyula, De institutione clericorum Scholarum Piarum in Hungaria (kézirat, 1917: MPRKL, APHN, Vegyes ügyek).

A kezdetekről: SÁNTHA, Georgius, *Probatio ac institutio iuniorum nostrorum temporibus S. P. N.*, in EphCal 35(1966), 201-250 = *A rendi növendékek felvétele és képzése szent atyánk idejében*, ford. ALBERT István, in Karácsonyi füzet a Kalazantinum tanáraitól 1999, 19–52. ENDL, Friedrich OSB, *Über die wissenschaftliche Heranbildung der Piaristen im 17. und 18. Jahrhundert*, in Mitteilungen für deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte 6(1898), 147-177. [-e], *Tanárképzés rendünkben a XVII-XVIII. sz. folyamán*, in Kal 8(1902/1903), 84 (igen rövidke). FARKAS István, *A magyar piarista növendéknevelés kezdetei*, in Karácsonyi Füzet 1969, 68–75. Ld. még a Kalazanci Szt. József pedagógiájáról szóló műveket (2.1.8. fejezet).

Szövegkiadások: FRANKOVICS, Paulus a Nativitate Virginis, *Brevis methodus proficiendi multum in religione (pro usu tyrocinii Schol. Piarum)*, in EphCal 3(1903), 118-120. [FRIEDREICH Endre], *Moesch Lukács „Ordo Studiorum” című tanulmányi szabályzata*, in Kal 19(1913/14), 46-52.

A XVIII. századi rendi filozófiai és teológiai tanfolyamok helyszíneinek jegyzéke: [KÁCSOR Keresztély], *Chronologisches Verzeichnis der für die Piaristen gestifteten Wohnhäuser in Ungarn*, [ford. KOVACHICH Márton György], in Merkur von Ungarn 2(1787), 402-470. – Kácsor eredeti kézírata: *Domus Scholarum Piarum, convictus et seminaria, item domus abolitae ac professores altiorum studiorum ab anno 1666 ad 1780* (kézirat, Pest, 1783: MPRKL, Ser. alt. 12).

VÁRY Gerardus, *Novitiatus Vaciensis Scholarum Piarum in Hungaria* [elucubratio anno 1887 exarata], in EphCal 6(1937), 145-155, 191 (kny: fényképekkel). *Múlt száz-*

zadbeli teológiai oktatás a piaristáknál [forrásközlés a XVIII. századból], in Kal 4(1898/1899), 24. [Ss.], *Rendtagjaink képzése a múlt század derekán* [XIX. század], in Kal 10(1904/1905):8, 10-11. [Ss.], *Egy novícius nagy szünidő olvasmányai és egyéb elfoglaltságai a 19. század elején*, in Kal 11(1905/1906):1, 7. FRIEDREICH Endre, Farkas József (kegyeletos életrajz: MPRKL, APHN, *Kegyeletos életrajzok, 1923–1925, 15-21: a rendi képzésről 1848–1867 között*). [DARVASY Mihály], *Rendi fiataljaink sorsa 1848-ban*, in PH 1964, 55-56.

A kolozsvári és budapesti Kalazantinumokról: BIRÓ Imre, *Fekete Endre*, in MPÉ, 243-257 (250-254: a piarista tanárképzésről a XIX. században). BIRÓ Vencel, *Farkas u. 4.*, in *Kolozsvári Szemle* 3(1944), 37-46. RÉDEI György, *Múlt századi tanárképzésünk rövid áttekintése és a Kalazantinum megalakulásának előzményei*, in *Karácsonyi Füzet* 1969, 76-83. BORIÁN Tibor, *A 60 éves Kalazantinum: Ünnepi megemlékezés 1955. dec. 4.*, in *Ekv:Előd* 1962, 135-158. BORIÁN Tibor, *A Kalazantinum száz esztendeje* (1995 májusában tartott előadás kézírata, a szerző tulajdonában).

*Hogyan lehetsz piarista?* [1]: *Prenoviciátus*, [2]: BORBÁS Péter–VALACZKA János, *Noviciátus*, [3]: KOVÁCS Pál, *Kalazantinum: A rendi jövő intézménye*, [4]: SZEGHEÓ József, *Szerzetességeről*, in *Piár Futár* 4(2006):3-6(márc.–jún.)

Rövid összefoglalók: ZSIDI Vilmos, *Kalazantinum Piarista Hittudományi és Tanárképző Főiskola*, in *Hat évszázad magyar egyetemei és főiskolái*, szerk. SZÖGI László, Bp., 1994, 145-147. [KOLTAI András], in *Az esztergomi egyházmegye jubileumi névtára 1997 / Schematismus iubilaris Archidioecesis Strigoniensis-Budapestinensis anno Domini MCM-XCVII*, szerk. DÉKÁNY Vilmos, Bp., 1997, 522-523.

A növendékek önképzőköréről: CSÓSZ Imre, *Egy irodalmi kör szervezete a régebbi piarista szemináriumokban* [részlet a Kegyes-tanítórendiek Nyitrán c. könyvből], in Kal 4(1898/1899), 10-11. KOMÁROMY Dezső, *A nyitrai Dugonics-társaság és az intézeti hitviták*, in Kal 16(1910/11), 19-22. HOLCZER József, *Az Academia Calasanciana útja (Lapozgatás a jegyzőkönyvekben)*, in Kal 1967/1968, 88-90, 140-142, 192-194. GYIMESI István, *Gondolatok az Academia Calasanciana keletkezéséről, céljáról, működésének mai értelméről*, in *Karácsonyi Füzet* 1983, 53-65 (kézirat: MPRKL, forrásjegyzékkel).





## 5. SZEMÉLYI RÉSZ: MAGYARORSZÁGI PIARISTÁK ÉLETE ÉS MŰVEI

### 5.1. ÉLETRAJZI GYŰJTEMÉNYEK ÉS BIBLIOGRÁFIÁK

#### 5.1.1. *A magyar piaristák általános életrajzi gyűjteményei*

A magyarországi rendtartomány teljes névtára, a legfontosabb életrajzi adatokkal, amely a familiák (ld. a 3.2.4. fejezetet) és a rendi anyakönyvek adatait dolgozza föl: LÉH István, *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum / A magyar piarista rendtartomány történeti névtára 1666–1997*, s. a. rend. és kieg. KOLTAI András, bev. JELENITS István, függ. BALANYI György, Bp., 1998 (METEM Könyvek, 21).

Más szerzetesrendekhez hasonlóan a piaristák között is kezdettől fogva szokásban volt, hogy a rendtagok közbenjáró könyörgést, misét vagy imádságot ajánlanak föl elhunyt rendtársaikért. Ezért a helyi előljárók mindig értesítették a rendházukban elhunytakról provinciálisukat és a generálist, aki az elhunytak összesített adatait elküldte az egyes rendházaknak, ahol azokat külön kötetekbe jegyezték föl. Így ezek a tartományfőnökség (MPRKL, APHV, Lib, 5, 29-31; APHN, Kegyeletes életrajzok) és az egyes rendházak fondjaiban is megtalálhatók. A 18. század elejétől kezdve minden elhunytról rövid (pár soros) életrajzot is közöltek. Ez szokás még 1781 után is fönmaradt, de 1811-től a rendházak suffragium-köteteibe már csak a magyar rendtagok egyre hosszabb életrajzait jegyezték be. 1867-től a „kegyeletes életrajzok” magyarul készültek. 1883-tól nyomtatásban jelentek meg minden összel *Az Urban elhunyt rendtagok kegyeletes emlékezete* címmel. Egy-egy füzet az előző tanévben elhunytak életrajzát tartalmazta. Kinyomtatásuk 1921-ben szűnt meg, ezután csupán gépiratos sokszorosításban terjesztették őket. Az életrajzokat a 19. század

végétől többnyire egy-egy ezzel megbízott, a rendtörténetben jártas rendtag készítette, mint Friedreich Endre (1915–1942), Biró Imre (1942–1965) és Benkő Andor (1965–1988). A sorozat az 1983-ban elhunytaknál szakadt meg. A kegyeletes életrajzok történetéről: KOLTAI András, *A magyar piaristák proszopográfiájának forrásairól*, in *Iskola és társadalom, A Zalaegerszezen 1996. szeptember 5–6-án rendezett konferencia előadásai*, szerk. SASFI Csaba, Zalaegerszeg, 1997, 53-64 (Zalai Gyűjtemény, 41) = LÉH, 10-18. Uő, *Mióta léteznek kegyeletes életrajzok?*, in *Mi, Piaristák* 6(1997):1, 11-12.

A 1860–1948 közötti időszakban az iskolai értesítők is közöltek nekrológokat az iskolák elhunyt tanáiról. Ezekről ld.: BIRÓ Imre, Jegyzéke az elhunyt rendtagoktól található megemlékezéseknek (értesítőkben, diákszövetségek évkönyveiben, a egyetemi gimnázium emlékkönyvében), 1870–1938 (kézirat: MPRKL). WEINER Ferenc cédulakatalógusa az 1900–1948 közötti iskolai értesítők értekezéseiről (kézirat: MPRKL), amely a nekrológokat a szerzők és elhunytak nevei szerint is tartalmazza.

1932-től az *Ephemerides Calasancianae* is közöl latin nyelvű nekrológokat (suffragiumokat) az elhunyt piaristákról, de az 1970-es évektől ez nem minden magyar rendtagról készült el. Az ezt követő évtizedekben viszont rendszeresen közöltek magyar nyelvű nekrológokat elhunyt piaristákról a Szolgálat (1972–1990), a Piarista Diák (1992-től) és a *Mi, Piaristák* (1994–től) című lapok is.

### 5.1.2. *Neves magyar piaristák életrajzi gyűjteményei*

Az általános piarista életrajzi és bibliográfiai gyűjteményeket lásd a 2.2.2. fejezetben. Az alábbiakban csak a kizárólag magyarországi piaristákra vonatkozó műveket soroljuk föl.

KÁCSOR, Christianus a S. Emerico, *Historiae de ortu et progressu Provinciae Hungaricae Cler. Reg. Pauper. Matris Dei Schol. Piarum summarie deductae pars I-II* [1666–1738] (kézirat, Prividiae, 1772: MPRKL, Ms., Ser, alt. 14). Minden évnél (1668–1737 között) ismerteti a rendbe azon évben belépőket és későbbi sorsukat, számos anekdotával fűszerezve.

KÁCSOR Christianus, *Virorum doctrina illustrium, qui in nostra Scholarum Piarum Provincia Hungariae ab eiusdem initiis ad annum Domini 1774. extitere, Pars I* (kézirat, példányai: MPRKL, Ms., For. 6/19a-b; uo., Ser. alt. 19). 52 életrajzot tartalmaz, második kötete nem készült el (vö. FRIEDREICH, *Kácsor*, 42-47). Szintén tartalmaz magyarországi életrajzokat Kácsor másik munkája: *Viri illustres Ordinis Scholarum Piarum* (címlap nélküli, kötetlen kézirat, 1782: MPRKL, Ms., Ser. alt. 18).

SZÖLLŐSSY Károly, *Az Osztrák-Magyar Monarchia szerzetes rendjeinek történeti és statisztikai rajza, különös tekintettel azok irodalmi és tanügyi működésére*, I-II, Arad, 1878, II, 20-35: irodalmi téren működő kegyesrendiek.

VÁRY Gellért, *A magyarországi kegyes-rend író tagjai 1850–1880*, Vác, 1882 (kézirat: MPRKL, Váry Gellért hagy., Sk 11).

*Magyar piaristák a XIX. és XX. században: Életrajzi vázlatok*, szerk. BALANYI György, Bp., 1942. A podolini alapítás 300. évfordulójára jelent meg, 36 piarista

életrajzát tartalmazza, többnyire portréjukkal együtt. A kötet tanulmányait ld. egyenként az 5.2. fejezetben.

ČELOVSKÝ, František SchP, *Členovia Rehole Zboňých škôl, ktorí majú najväčší význam pre dejiny Slovenska* [A Kegyes Iskolák Rendjének szerzetesei, akik a legjelentősebbek Szlovákia történetében], in *Návrat k prameňom: Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992, 22-37.

Lásd még a fontosabb magyar életrajzi lexikonokat:

SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, I-XIV, Bp., 1891–1913. A piarista írókról szóló adatok túlnyomórészt Csaplár Benedektől (vö. MPÉ, 177) és Német Károlytól származnak (kegyeletes életrajza szerint). Kiegészítése és folytatása: GULYÁS Pál, *Magyar írók élete és munkái*, I-XIX [A-Ö betűk], Bp., 1939–2002.

Egyéb lexikonok: *Magyar életrajzi lexikon*, főszerk. KENYERES Ágnes, I-III, Bp., 1967–1985. *Magyar irodalmi lexikon*, I-III, főszerk. BENEDEK Marcell, Bp., 1963–1965. Vö. [DARVASY Mihály], *Piaristák a Magyar irodalmi lexikonban*, in PH 1963, 119-120; 1966, 4-5, 61-62. *Új magyar irodalmi lexikon*, főszerk. PÉTER László, I-III, Bp., 1994. *Pedagógiai lexikon*, főszerk. BÁTHORY Zoltán–FALUS Iván, Bp., 1997. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska* [A szlovákiai katolikus papság lexikona], ed. Július PAŠTEKA, Bratislava, 2000.

### 5.1.3. Piaristák műveinek bibliográfiái

Az általános piarista szerzői bibliográfiákat lásd a 2.2.2. fejezetben. Az alábbiakban csak a kizárólag magyarországi piaristákra vonatkozó műveket soroljuk föl.

*A magyar kegyesrendiek 1849 után*, in *Családi Lapok* 1(1852), II, 133-135, 1849 óta megjelent műveik jegyzéke: 134-135.

VÁRY Gellért, *A kegyes-rendi irodalom vázlatja* [tankönyvek tantárgyak szerint és irodalmi művek], in *Kecskeméti Lapok* 7(1874):12 (márc. 22.), 2-3; 13(márc. 29.), 2-3. Uő, *Huszonöt év a kegyesrend irodalmi életéből, 1850–1875*, Vác, 1877. VÁRY Gellért, *A magyarországi kegyes tanítórend irodalmi munkálatainak évlapjai 1850–1900* [!1891], Vác, 1877–1891 (kézirat: MPRKL, Váry Gellért, hagy., Sk 5-6).

IRÁNYI László, *De bibliotheca moderna Ordinis Scholarum Piarum Hungaricae, ab anno 1920 ad nostra tempora 1948* (kézirat: AGSP, Hist-Bibl. 195/1). A magyar piarista szerzők 1920 és 1948 között megjelent műveinek bibliográfiája.

A magyar piaristák nyomtatott műveinek legteljesebb gyűjteményét a PKK Piaristicum-gyűjteménye őrzi, cédulakatalógussal (ld. 1.2.3. fejezetet).

Az egyes piaristák (pl. Czirbusz Géza, Dugonics András, Horányi Elek, Mösck Lukács, Vass József, Sík Sándor) műveire vonatkozó külön bibliográfiákat ld. az egyes személyeknél az 5.2. fejezetben.

## 5.2. ÉLETRAJZI MŰVEK ÉS FORRÁSOK

Az egyes piaristák halálakor megjelent különféle nekrológokat – néhány kivéte-

les ettől eltekintve – e bibliográfia részletesen nem tartalmazza. Ezekről átfogóan az 5.1.1. fejezet tájékoztat.

### 5.2.1. Acsay Antal

BALANYI György, *Acsay Antal 1861–1918*, in *MPÉ*, 369-379.

### 5.2.2. Alber János

CSŐSZ Imre, *Alber János magyar piarista emlékezete*, in *Kal* 5(1899/1900), 80-81, 86-88, 98-100, 111-114. PALLMANN Péter, *Alber mint biblikus*, in *Kal* 12(1906/1907):6, 5-7. ALBERT István, *Alber János és biblikus vitája*, Magyaróvár, 1934 (teológiai doktori értekezés: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának Könyvtára, 1934/2). Kivonatosan megjelent: *Alber János és biblikus vitája*, in *Ért/Magyaróvár* 1934/1935, 1-18 (kny). ALBERT István, in *MPÉ*, 33-43. ADRIÁNYI Gábor, *Ein Exegesenstreit and der Theologischen Fakultät der Universität Budapest 1806–1820*, in *Stimuli: Exegese und ihre Hermeneutik in Antike und Christentum: Festschrift E. Dassman*, Münster, 1996 (Jahrbuch für Antike und Christentum, Ergänzungsband 23), 595-601.

A biblikus vitájára vonatkozó források közlése: CSAPLÁR Benedictus, *Analecta quorundam memorabilium historiae Ordinis Religiosi Schol. Piar. Provinciae Hungariae*, in *EphCal* 4(1904) 47-50, 76-79, 149-153, 283-287, 5(1905), 19-22, 40-47, 78-82, 115-117, 147-150, (1906) 25-27, 51-57, 74-90, 136-142.

### 5.2.3. Bajtay Antal

Elogium Antonii Bajtay (Paintner Mihály kézírata: Pannonhalmi Bencés Főapátság Könyvtár, Jesuitica, 118.A.35/II, pp. 185-188. SZEREDAI Antonius, *Series antiquorum et recentiorum episcoporum Transylvaniae*, A. Carolini, 1790, 236-240. KOVACSÓCZY, Ignatius, *Vita Antonii Bajtay illustris viri Hungari*, Patavii, 1818 (ÖNB, 21.Bb. 314). SÁRVÁRY Béla, *Bajtay Antal*, in *Uő, Történelmi viszhangok: Élet, jellem és korrajzokban*, Pest, 1857, 312-332. OMPOLYI [=MÁTRAI Ernő], *Bajtay Antal*, in *Ifjusági Plutarch* 1(1859):4, 148-164. *Bajtay Antalról* [korabeli följegyzés a királyi palota alapkőletételén mondott beszédről], in *Kal* 5(1899/1900), 84. KOMÁROMY Dezső, *Bajtay József Antal, a bárói rangra emelt erdélyi piarista püspök*, in *Kal* 16(1910/11), 70-71.

MISKOLCZY István, *Bajtay J. Antal*, Bp., 1914. Korábban megjelent fejezetei és előmunkálatai: *A piaristák 1753. évi taniügyi reformtervezete*, in *Magyar Középkola* 3(1910), 87-93. *Bajtay és az erdélyi iskolaiügy a Ratio educationis előtt*, in *Magyar Középkola* 2(1909), 363-367. *Az erdélyi felekezeti viszonyok Bajtay püspöksége alatt*, in *Ekr:Békefi*, 328-339. *Bajtay Antal szerepe Erdély közéletében*, in *Sz* 47(1913), 656-669, 736-752.

Bárói rangemlése (1760): TEMESVÁRY János, *Őt erdélyi püspök rangemlése*, in *Erdélyi Múzeum* 27(1910), 254-284: 279-284. Végrendelete magyar fordításban: TE-

MESVÁRY János, *Hét erdélyi püspök végrendelete*, in Erdélyi Múzeum 36(1931), 35-59: 50-52 (kny: Erdélyi tudományos füzetek, 34).

BIRÓ Vencel, *A katolikus restauráció kora (III. Károly, Mária Terézia, II. József)*, in *Az erdélyi katolicizmus múltja és jelene*, Dicsőszentmárton, 1925, 147-173 (Bajtayról: 157-160). UÓ, *Báró Bajtay Antal 1717–1773*, in *Erdélyi katolikus nagyok*, szerk. BIRÓ Vencel–BOROS Fortunát, Kolozsvár, 1941, 109-112. NEMES György, *Bajtay Antal szerepe a XVIII. századi pedagógia történetében*, in *Évk/Vác*, 1999/2000, 106-119.

#### 5.2.4. Balanyi György

Műveinek bibliográfiái: *Dr. Balanyi György*, in *Évk/Bp*, 1943/1944, 1-3; Ekv: Balanyi, 232-242.

Önéletrajzi írás: *Aranymisémre* [aranymisés beszéd, 1960. júl. 6.], in Ekv: Balanyi, 191-195.

MEGYER József, *Piaristák (Balanyi György, Schütz Antal)*, Bp., 1940, 5-8. BIRÓ Imre, *Balanyi György Szegeden [1910–1916]*, in Ekv: Balanyi, 196-202. BIRÓ Vencel, *Balanyi György és Kolozsvár [1943–1948]* in Ekv: Balanyi, 203-214 = *Művelődés* 51(1998):2, 30-32 = *Erdélyi piarista nagyok: Kiadatlan életrajzok*, szerk. SAS Péter, Kolozsvár, 2007, 179-197. RÉVAI József, *Emlékezünk régiekről (Önéletrajz-részletek)* [szegedi anekdoták, itáliai utazás], in Ekv: Balanyi, 217-224. SZIRA Béla, *Tükörképek egy régi, igaz barátságról*, in Ekv: Balanyi, 225-227.

MEDVIGY Mihály, *Balanyi György emlékezete*, in *Vigilia* 28(1963), 360-361. FÜGEDI Erik, *Elkészett Emlékbeszéd Balanyi Györgyről*, in *Vigilia* 57(1992), 124-128. SIBALSZKY Zoltán, *Emlékezés dr. Balanyi György igazgató úrra*, in *PD* 1997:20, 3-4. KOLTAI András, *Pásztorfiúból akadémikus: Százhusz éve született Balanyi György piarista történész*, in *Új Ember* 62(2006):8, (febr. 19.)

#### 5.2.5. Bán Márton

BÁN Márton, *Ahol gyermek voltam* [rádióelőadás Zentáról], Vác, 1943.

#### 5.2.6. Bartos József

DEGRÉ Miklós, *Bartos József 1853–1931*, in *Piarista Öregdiák* 4(1940), 79.

#### 5.2.7. Bátorfi József

MESKÓ Lajos, *Bátorfi atya atya emlékezete*, in *Szív* 61(1975), 302-306 = *Piarista Öregdiák* 1975, különkiadás, 2-8. [X. X. Sch. P.], *Padre y hermano mayor: József Bátorfi*, in *AOEP* 2001, 18-19. VASVÁRY József, *Bátorfi József*, in *Pedagógusok arcképcsarnoka* (Debrecen), 2004, 31-32.

5.2.8. *Benyák Bernát*

TAKÁTS Sándor, *Benyák Bernát és a magyar oktatásügy*, in *Ért/Bp* 1890/1891, 1-242 (kny).

Egyéb életrajzi tanulmányok és adatközlések: TOLDY Ferenc, *Benyák Bernárd életrajza* (kézirat: MTAK Kt, Tört. 4°, 24/I. kötet; az ehhez készült jegyzetek: MTAK Kt, Ms 4823/32). SÁNDOR Vencel, *Benyák Bernát, a szabad gondolkodás előharczósa*, in *Kal* 3(1897/1898), 98-101. *A ciszterciák Benyák Bernátról*, in *Kal* 3(1897/1898), 130. MISKOLCZY István, *A nápolyi Biblioteca Nazionale magyar vonatkozású kézíratai*, in *MKsz* 34(1927), 146-154: 151-152 (szekularizációs kérvénye, 1794). VADÁSZ Géza, *A Benyák-ügy*, in *ItK* 88(1984), 649-666. CSÁKY Károly, *Jeles elődeink: 130 portré az egykor Honban tevékenykedő neves személyekről*, Dunaszerdahely, 2002, 19-21.

GÁLOS Rezső jegyzetei Benyák Bernát életéről: MTAK Kt, Ms 5989/178.

Irodalmi munkásságáról: MÁLLY Ferenc, *Benyák és Metastasio*, in *ItK* 42(1932), 423-426. BÁCSKAI Suzanne (=BÁCSKAINÉ POLLÁK Zsuzsa), *Un adepte hongrois des lettres françaises: Le père pieux Bernard Benyák (1745–1829) / Benyák Bernát és a francia irodalom*, Szeged, 1939 (Francia Tanulmányok / Études françaises, 19). JELENITS István, *A latin nyelvű epigramma tizennyolcadik századbeli piaristák költői gyakorlatában*, in *ItK* 73(1969) 176-197 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jelenits István összegyűjtött írásai, 2), 30-64. VÖRÖS Imre, *Benyák Bernát ismeretlen Voltaire-fordítása* [a Filozófiai levelek egy részletéből], in *ItK* 83(1979), 159-161. SZELESTEI N. László, *Lodovico Antonio Muratori művei Magyarországon a 18. század második felében*, in *MKsz* 116(2000), 27-42: 39-40.

Műveinek tudományos szövegkiadásai: *Megszégyenült irigység melyet Salamon Magyarország királyáról elől adatott szomorú játékba képez a nyitrai convictus béli ifjúság*, 1772, s. a. rend. PRÓNAI Antal, in *Ért/Bp* 1906/1907, 53-100. *Veszprém városának nyájas leírása*, s. a. rend. PERÉNYI József, Veszprém, 1912. Ennek alapján: SZIKLAY János, *Veszprém város az irodalomban és művészetben*, Veszprém, 1931, 151-156. KOLEK Zsolt, *Benyák Bernát versei Veszprémről és a Balatonról*, in *Új Horizont* 25(1997):3, 95-108 (kny: Első közlés, Az ELTE Bölcsészettudományi Kara Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék ének Textológiai Füzetek, 5). *Joás: Piarista iskolai dráma 1770-ből*, s. a. rend. PERÉNYI József, Bp., 1931 (Magyar irodalmi ritkaságok). *Egész logikából és metafizikából válogatott tzigelkepek* [1777], in *Galagonya magyarok: Szemelvények a régi magyar nyelvű filozófiából Apáczeitől Böhmig*, szerk. VÁRHEGYI Miklós, Veszprém, 1992, 35-39.

Nyelvészeti munkásságáról: TAKÁTS Sándor, *Egy elfeledett nyelvújító: Benyák Bernát*, in *Magyar Nyelvőr* 1901, 421-426, 471-476. CSÁSZÁR Elemér, *Tankönyvbírálat a század elején* [Czinke Ferenc bírálata Bernyák Bernát magyar nyelvtanáról, 1812], in *ItK* 12(1902), 238-241. SIMONYI Zsigmond, *Benyák Bernát szavai a NyUSz-ban*, in *Magyar Nyelvőr* 1902, 257-259. KORNIS Gyula, *A magyar bölcséleti műnyelv fejlődése*, in *Magyar Nyelv* 1907, 97-104, 145-153, 193-201, 241-250, 301-307, 348-356 = *Elmész: Szemelvények a régi magyar filozófiából*, szerk. VÁRHEGYI Miklós–KŐSZEGI Lajos, Veszprém, 1994, 269-313.

Tanügyi tervezetéről (1790): KORNIS Gyula, *A magyar művelődés eszményei 1777–1848*, I-II, Bp., 1927, I, 210-214.

#### 5.2.9. Berecz Antal

FARKAS Elek, *Darwin magyar híve*, in Magyar Nemzet, 1986, aug. 18.

#### 5.2.10. Berzeviczy Valerián (*Valerianus ab Imm. Conceptione B.M.V.*)

TAPOLCSÁNYI Gergely, *Szent Kalazantzius József ábitatos iskolától neveztetett szerzetes rend' fundátorának sommás élete*, Kalocsa, 1772, 283-284.

#### 5.2.11. Bielek László

PATAY József, *Bielek László emlékbeszéd*, in Kal 13(1907/1908):9 1-2. SZAUDER József, *A lappon ének „A lélek hallhatatlanságában” és az edda*, in *Irodalom és felvilágosodás*, szerk. SZAUDER József–TARNAI Andor, Bp., 1974, 855-872, Bielek Lászlóról: 857-859. CSÁKY Károly, *Jeles elődeink: 130 portré az egykor Hontban tevékenykedő neves személyekről*, Dunaszerdahely, 2002, 21-22.

#### 5.2.12. Biró Vencel

KARL János, *Biró Vencel*, in *Ért/Kolozsvár 1940/1941*, 7-9. VINCZE Zoltán, *Biró Vencel*, in *Évk/Kolozsvár 1991/1992* (A megmaradás évkönyve), 48-64. SAS Péter, *Biró Vencel, a piarista rendfőnök és történetró*, in MEV 10(1998):1-2, 167-173 = *Művelődés* 51(1998):2, 28-30 = BIRÓ Vencel, *Erdélyi piarista nagyok: Kiadatlan életrajzok*, szerk. SAS Péter, Kolozsvár, 2007, 7-33.

#### 5.2.13. Bolgár Mibály

BOKROSSY Jenő, *Bolgár Mibály emlékezete*, Veszprém, 1932 (VPDszK, 6).

#### 5.2.14. Bolla Márton

KÉRY János, *Halotti beszéd, melyet fő tisztt. Bolla Márton ... gyászünnepe alkalmával 1831. tartott*, Pest, 1831 = *Vallási és Egyházi Tár*, 1832, I, 200.

ERDÉLYI Károly, *Bolla Márton, mint kolozsvári tanár, igazgató és házfőnök 1776–1799*, in *Ért/Kolozsvár 1900/1901*, 55-70 = *Bolla Márton, mint kolozsvári tanár és házfőnök 1776–1799*, in *Közművelődés* [Gyulafehérvár], 23(1900), 42-44, 50-52, 60-61. VÉKONY István, *Bolla Márton, mint történetró*, Bp., 1908 (MtÉk, 30). PAPP László, in *MPÉ*, 25-32. JELENITS István, *A latin nyelvű epigramma tizennyolcadik századbeli piaristák költői gyakorlatában*, in *ItK* 73(1969) 176-197 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jelenits István összegyűjtött írásai, 2), 30-64. Folyamodványa folyóiratok megrendeléséről a kortörténet tanítására: *Bolla Márton*, in *Kal* 10(1904/1905):5, 11.

Az erdélyi románokról írott kéziratok munkájáról (MPRKL, Ms., For. 0-3/47c): CSAPLÁR Benedek, in Sz 1878, 587-588. HUNFALVY Pál, *Bolla Márton és Éder Károly meg az oláh incolatus Erdélyben*, in Sz 13(1879) 500-518, 541-563, 668-688, 717-761. BITAY Árpád, *Martin Bolla (1751–1831) și așa numitul Supplex Libellus*, in Anuarul 2(1923), 373-377. SEBESTYÉN Gyula, *Bolla Márton és a Repraesentatio* [részlet a szerző „Ki volt Anonymus?” c. könyvéből], in Kal 5(1899/1900), 120. Kiadásai: BOLLA, Martinus, *Dissertatio de Valachis qui Transilvaniam incolunt*, [s. a. rend. ERDÉLYI Károly], in Ért/Kolozsvár 1906/1907, 7-42. BOLLA Márton, *Az oláhok eredetük szerint bun-bolgárok*, bev. és ford. ZAJTI Ferenc, Bp., 1931 (Veszta-Könyvtár, XVII).

#### 5.2.15. Branečeky József

Bibliográfiák: *Jozef Branečeky 1882–1962: Personálna bibliografia*, Trenčín, 1992. KÄFER István, *A szlovák és cseh irodalom magyar bibliográfiája a kezdetektől 1970-ig / Maďarska bibliografia slovenskej a českej literatúry od začiatkov do r. 1970*, Bp., 1985, 154.

RISNYOVSKY Imre, *Branečeky József 60 éves*, in Magyar Hírlap (Pozsony) 1942:89, 8; 90, 7. *Branečeky József* [önéletrajzi interjú], ford. DRAGOS Károly, in PH 1962, 29-31.

*Jozef Branečeky 1882–1962, knižný-provinciálny piarista, historik, spisovateľ, kultúrny dejateľ*, zostavil Ivo VELIKÝ, Trenčín, 1992. KARLÍK, Jozef–KOMOROVSKÝ, Ján, *Jozef Branečeky 1882–1962: Súbor 26 fotografií*, Martin, 1992.

ŽÁKOVIC Ján, *Del anecdotario de Jozef Branečeky*, in AOEP 2001, 31-32.

#### 5.2.16. Bulányi György

SZAKOLCZAY Lajos, *Páter Bulányi*, Bp., 1989. ELMER Istvan, *Bulányi György börtönméltői*, in Vigilia 57(1992), 542-552.

#### 5.2.17. Cetto Benedek

KOMÁROMY Dezső, *Cetto Benedek*, in Kal 17(1911/12), 42-44. Vitája Pray Györggyel: LISCHERONG Gáspár SJ, *Pray György élete és munkái*, Bp., 1937, 70-74.

#### 5.2.18. Conradi Norbert

ACSAY József, *Conradi Norbert*, in Kal 16(1910/11), 163-167.

Műveiről: JELENITS István, *A latin nyelvű epigramma tizennyolcadik századbéli piaristák költői gyakorlatában*, in ItK 73(1969) 176-197 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jelenits István összegyűjtött írásai, 2), 30-64. Uő, *Conradi Norbert: Sic est, conscripsi versus...* [verselemzés], in ItK 73(1969) 243-246 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jelenits István összegyűjtött írásai, 2), 65-70. VARGA Zoltán, *Conradi Ignác Janus Pannonius kiadása* [Buda, 1754, in Karácsonyi Füzet 1976, 388–411 = Acta Iuvenum 1977:1 (Dolgozatok a 17-19. századi magyar irodalomról, szerk. HARGITTAY Emil et al.), 43-56.



5.2.19. *Cörver Elek (Alexius a S. Maria Magdalena)*

Methodusának (1744) ismertetése: BOCSA József, *A piaristák és az „új filozófia” (A pesti filozófiai kurzus megnyitása)*, in Karácsonyi Füzet 1977, 344-367.

5.2.20. *Cörver János (Joannes Nep. a Matre Dei)*

KOMÁROMY Dezső, *Cörver János báró, piarista rendfőnök*, in Kal 17(1911/12), 94-95. TOMPOS József, *Br. Cörver János Methodusa*, in Kal 13(1908):8, 6-7; 9, 5-7.

5.2.21. *Czirbusz Géza*

HALTENBERGER Géza, *Czirbusz Géza és a magyar geográfia (Megemlékezésül Czirbusz Gézáról)*, Bp., 1935 (A Szent István Akadémia mennyiségtan-természettudományi osztályának felolvasásai, III/3). KARL János, in MPÉ, 289-299. BOROS Antal, *Czirbusz Géza 1853–1920*, in *Emlékkönyv a nagykanizsai Batthyány Lajos Egészségügyi Szakközépiskola fennállásának 225. évfordulójára 1765–1990*, szerk. ÖRDÖG Ferenc–SZEBÉNYI Mária, Nagykanizsa, 1990, 52-54. HAJDÚ Zoltán, *Czirbusz Géza, a magyar földrajztudomány „temetetlen” megalapítója*, in *A magyar társadalomföldrajzi kutatás gondolatvilága*, szerk. ABONYINÉ PALOTÁS Jolán–BECSEI József–KOVÁCS Csaba, Szeged, 2002, 109-120.

Műveinek bibliográfiája: [CZIRBUSZ Géza], *Czirbusz Géza 30 éves tanársága*, in Ért/Sátoraljaújhely 1904/1905, i-xv.

5.2.22. *Csaplár Benedek*

NAGY Alajos, *Csaplár Benedek*, in Figyelő 11(1881), 52-69 (bibliográfiával; kny).

FARKAS Josephus, R. P. *Benedictus Csaplár*, in EphCal 6(1906), 161-167. SCHWEIGHOFFER Tamás, *Csaplár Benedek 1821–1906*, in Kal 12(1906/1907):1, 1-2. *Csaplár Benedek halálához*, in Kal 12(1906/1907):3, 9. SZENTIVÁNYI Béla, *Csaplár Benedek emlékezete*, in Kal 12(1906/1907):4, 6-7. PRÓNAI Antal, *Csaplár Benedek*, in EPhK 30(1906), 638-640. ERDÉLYI Károly, *Csaplár Benedek*, in Ért/Kolozsvár 1906/1907, 1-4. PRÓNAI Antal, *Csaplár Benedek emlékezete*, Bp., 1907 (A Szent István Társulat Tudományos és Irodalmi osztályának felolvasó ülései, 64). ORTVAY Tivadar, *Emlékbeszéd Csaplár Benedek lev. tag fölött*, Bp., 1908 (A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd, XIII/10).

NYERS Lajos, in MPÉ, 167-183.

Folklorgyűjtéséről: KOVÁCS Ágnes, *Ipolyi Arnold folklorgyűjteménye a Néprajzi Múzeum kéziratgyűjteményében*, in Néprajzi Értesítő 38(1956), 223-260: 233-237. SCHRAM Ferenc, *Csaplár Benedek szegedi éveiből*, in A Móra Ferenc Múzeum évkönyve 1972/1973, 193-207 (kny).

5.2.23. *Csaplár Ignác (növendék)*

ORDAS Iván, *A főtiszteletendő tüzérkapitány: Egy elfelejtett szabadsághős*, in Zalaegerszegi Népújtság, 1988. május 14, 8. (BÓNA Gábor, *Kossuth kapitányai*, Bp., 1988, és Léh István katalógusának adatai alapján.)

5.2.24. *Csernák József*

RICHTER Máttyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, 30-32.

5.2.25. *Csősz Imre*

*Csősz Imre dr. ötvenéves jubileuma*, in Kal 16(1910/11), 236-239. VINCZE László, *Csősz Imre Dr.*, in Ért/Vác 1910/1911, 17-25 (kny).

KOLLÁR Pavol SchP, *Imrich Csősz ako historiograf* [Cs. I. mint történetíró], in *300 rokov piaristov v Nitre (1701–2001): Zborník prejavov z odborného historického sympózia k 300 výročiu založenia piaristického kolégia a gymnázia v Nitre*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Nitra, 2001, 103-106. TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *Egy lovag a piaristák között*, in *Hősök és áldozatok: Katonák, papok, polgárok: Vitézi rend*, Kecskemét, 2006, 97-102.

5.2.26. *Dániel Benedek*

BIRÓ Vencel, *Erdélyi piarista nagyok: Kiadatlan életrajzok*, szerk. SAS Péter, Kolozsvár, 2007, 35-106.

5.2.27. *Deményi (Demján) László (Ladislaus a S. Nicolao)*

SZMOLLÉNY Nándor, *A szegedi magyar nemzeti színészet százéves története*, Szeged, 1906, 21-24. SZÖRÉNYI László, *A piaristák irodalmi tevékenysége*, in *Szeged története, II: 1686–1849*, szerk. FARKAS József, Szeged, 1985, 617-627: 621-623.

5.2.28. *Demka Sándor (Alexander a Visitatione B.M.V.)*

SZENTGYÖRGYI András, *Demka Sándor 1691–1760*, in PÉvk 1(1962), 162-194.

5.2.29. *Dezericzky Ince (Innocentius a S. Thoma Aquinate)*

JUHÁSZ Vince, *Dezericzky Ince élete és művei*, Bp, 1915 (MtÉk, 70).

VÁRY Gellért, *Dezericzky Ince és a váci püspökök*, in Vácvidéki Lapok 1874 (nem találtam fönmaradt példányt). *Dezericzky Ince*, in Kal 4(1898/1899), 60. KŐVÁRI Endre, *Emlékbeszéd Deseritius felett*, in Kal 8(1902/1903), 89-91. KŐVÁRI Endre, *Kétes és téves adatok Deseritiusról*, in Kal 9(1903/1904):6, 11. PERÉNYI József, *Költemény Horányitól Deseritiushoz*, in Kal 9(1903/1904):5, 10-11. SZIMON Endre, *Dezericai Dezericzky Ince a jeles piarista történetíró*, in Kal 15(1909/10), 162-166. JUHÁSZ Vince,

*Desericzky Ince élete és művei: Vázlat*, in *Ért/Magyaróvár*, 1910/11, 1-31.

Vitája Pray Györggyel: LISCHERONG Gáspár SJ, *Pray György élete és munkái*, Bp., 1937, 66-70. PÁKAY Zsolt, *Pray és Desericzky vitájához* [Padányi Bíró Márton veszprémi püspök följegyzése], in *Jezsuita Történeti Évkönyv 1942*, 483-484. SZÖRÉNYI László, *Nyelvrokonság, őstörténet és epika a 18. századi magyar jezsuita latin irodalomban*, ItK 101(1997), 16-24.

JELENITS István, *A latin nyelvű epigramma tizennyolcadik századbeli piaristák költői gyakorlatában*, in ItK 73(1969) 176-197 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jelenits István összegyűjtött írásai, 2), 30-64.

### 5.2.30. Dornyay (Darnay) Béla

VAJKAI Aurél, *In memoriam Darnay-Dornyay Béla (1867–1965)*, in *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 3(1965)*, 7-8.

### 5.2.31. Dugonics András

Bibliográfiák: GYURIS György, *Dugonics András bibliográfiája*, Szeged 1969 (A Somogyi-Könyvtár kiadványai, 8). *MIB*, II, 413-419. Az alábbiakban csak a fontosabb, újabb vagy piarista vonatkozású művek találhatók meg.

C. K., [Biographie und Bibliographie von Andreas Dugonics], in *Merkur von Ungarn 1(1786)*, 1036-1042. KARÁCSONYI Chrysostom [Ince], *A hazafi olvasóhoz* [előszó], in DUGONICS András, *Magyar példabeszédek és jeles mondások*, Szeged, 1820, iii-xxxii. ENDRÓDI Sándor, *Dugonics András: Irodalomtörténeti tanulmány*, Bp., 1881. PRÓNAI Antal, *Dugonics András életrajza*, Szeged, 1903.

Kisebb tanulmányok: [CSAPLÁR Benedek], *Igénytelen jegyzetkék ... Dugonics András ... életrajzához*, in *Magyar Sion 1855*, aug. 11. 2-3. SÁRVÁRY Béla, *Dugonics András*, in *Tanodai Lapok 2(1857)*, I. félév, 162-163, 170, 181-182, 191-192, 198-199, 206, 215-216. *Dugonics noviciátusa*, in *Kal 4(1889/1899)*, 60. BALANYI György, *Dugonics emlékezete*, in *Dugonics András emlékünnepe*, Szeged, 1918, 15-30. UŐ, *Dugonics András, az egyetemi tanár*, in *Búvár 7(1941)*, 345-350. SÍK Sándor, *Dugonics emlékezete*, in *Koszorú*, 1940/1941, 230-236. TIBORC Lajos, *Dugonics András írói értékelése*, in *Ért/Szeged 1940/1941*, 32-36. JENEY János, *Dugonics András 1740–1940*, in *Ért/Vác*, 1940/1941, 12-14. SZAUDER József, *Dugonics emlékezete*, in *UŐ, Az Estve és az Álom*, Bp., 1970, 136-155. HOLCZER József, *Dugonics András Kecskeméten*, in *Kecskeméti Lapok 1990. okt. 12.*, 10. PÉTER László, *A jó öreg Dugonics*, in *UŐ, Szőregi délutánok: Írások Szegedről*, Bp., 1994, 209-214. UŐ, *Dugonics atyafisága*, *uo.*, 215-219. SZÖRÉNYI László, *Dugonics András*, in *Szeged története, II: 1686–1849*, szerk. FARKAS József, Szeged, 1985, 633-656 = *Memoria Hungarorum: Tanulmányok a régi magyar irodalomról*, Bp., 1996, 108-140. SZILÁGYI Márton, *Dugonics András ismeretlen önéletrajza 1786-ból* [Kovachich Márton Györgynek, OSzK Kt, Quart. Lat. 43, III, 118r-v], in *ItK 101(1997)*, 394-399.

Irodalmi műveiről:

PERÉNYI József, *Dugonics András színművei*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1902/1903*, 3-57 (kny). UÓ, *Dugonics András „Tudákossága”*, in *Ért/Sátoraljaújhely 1903/1904*, 1-31 (kny). BARTHA György, *Szeged Dugonics munkáiban*, Szeged, 1905. UÓ, *Dugonics András Trinummusa (Adalék az iskoladráma történetéhez)*, in *Ért/Veszprém 1910/11*, 6-40 (kny). SZMOLLÉNY Nándor, *A szegedi magyar nemzeti színészet százéves története*, Szeged, 1906, 27-39. DIÓSI Géza, *A százötven éves Etelka*, in *Ért/Szeged 1937/1938*, 15-47 (kny: Vademecum-füzetek, 5). DIÓSI Géza, *Dugonics András (Tanárságának kezdete és első magyar nyelvű szentbeszéde 200 évvel ezelőtt Szegeden)* [a Juvenilia-kéziratban található beszéd ismertetése], in *Katolikus Szó 6(1962):1* (jan. 21.), 6.

KERÉNYI Ferenc, *Toldi Miklós a régi magyar színpadon*, in *Irodalomtörténet 7(1977)*, 460-472. MAY István, *Dugonics Aitbiopika-fordítása*, in *Filológiai Közlöny 24(1978)*, 277-297. UÓ, *Az Etelka három kiadása*, in *Szegedi Könyvtári Műhely 1(1985)*, 140-143. BÍRÓ Ferenc, *A „karjeli” rokonság: A magyarság eredetének kérdése Dugonics András „Etelka”-jában*, in *Irodalomtörténet 68(1986)*, 51-61. UÓ, *Dugonics nyelvszemléletének módosulása 1788 és 1805 között*, in *Magyar Nyelvőr 116(1986)*, 35-45. DEMETER Júlia, *Versek Dugonics András kézíratos drámáiban*, in *Tanárképzés és tudomány 1(1986)*, 449-463. UÓ, *Két vers Dugonics versgyűjteményéből*, in *Tanárképzés és tudomány 2(1987)*, 140-144. UÓ, *Dugonics András „A fazék” című iskoladrámája [szövegközléssel]*, in *A Móra Ferenc Múzeum évkönyve 1988:1*, 429-468. UÓ, *Dugonics András kézíratos drámái*, in *ItK 93(1989)*, 101-107. UÓ, *Az iskoladrámától a bivatásos színjátszáshoz: Dugonics András drámakézíratai*, in *Iskoladráma és folklór: A noszvajai basonló című konferencián elhangzott előadások*, szerk. PINTÉR Márta Zsuzsanna–KILLIÁN István, Debrecen, 1989 [1990], 147-155. LÁZÁRNÉ BOZÓ Klára, *Dugonics közmondásgyűjteményének magyarázó jegyzetei*, in *Szegedi Műhely 30(1991)*, 1-16. PENKE Olga, *A regény műfaja Dugonics Etelkájában*, *ItK 105(2001)*, 553-572. JÁNOS-SZATMÁRI Szabolcs, *Die Kolonie: Dugonics András Etelka Karjelben című drámájának forrása*, in *„Szabadon fordította...”: Fordítások a magyar színjátszás céljaira a XVIII-XIX. században*, szerk. EGYED Emese, Kolozsvár, 2003 (Sapientia könyvek), 67-73. SZEMERKÉNYI Ágnes, *Irodalom és folklór Dugonics András Etelka című regényében*, in *Folklor és irodalom*, szerk. SZEMERKÉNYI Ágnes, Bp., 2005, 139-153.

Matematikai műveiről: RÓZSA Gábor, *Dugonics András „Tudákosság”-könyvei*, in *XVIII. Bányamérő tapasztalatsere és továbbképzés Szeged, 1979. május 16-18.*, Szolnok, 1979, 145-220 (OSzK, MB 88.216). GYIMESI István, *Egy 200 éves magyar nyelvű matematika-könyv: Dugonics András matematikai munkássága a „Tudákosság Könyvei” alapján*, in *Karácsonyi Füzet 1984*, 120-190. Ennek átdolgozott változata a teljes Dugonics szótár nélkül: *Dugonics András matematikai munkássága*, in *PM350*, 186-231. SZÜTS Ferenc, *Dugonics és az első magyar mennyiségtan (1784)*, in *Műegyetemi Lapok 1876*, 212-215 = *A magyar matematika történetéből: A klasszikus századok számolómesterei*, szerk. GAZDA István, Piliscsaba, 2000 (Tudománytörténeti breviárium, III), 209-213.

Leveleiből: CSAPLÁR Benedek, *Nyílt levél T. Pesty Frigyes úrnak* [D. A. levele Tapolcsányi Gergely provinciálisnak, 1768], in *Magyar Sion 6(1868)*, 907-913.

Újabb szövegkiadások: *A'-mi volt, vittatni való: Válogatás Dugonics András matemati-*

*kai írásaiból*, s. a. rend. KISS László, bev. MOYZES Károly., Szeged, 1970. *Cserzi, egy bonvári herceg: Voltaire Zadígiának magyarítása*, s. a. rend. BELIA György, utószó KERÉNYI Ferenc, Bp., 1975. *Trója veszedelme* [az 1774. évi hasonmás kiadás hasonmása], Bp., 2006 (Amor librorum). *Szittyiai történetek*, utószó SZÖRÉNYI László, ill. BANGA Ferenc, SZEMETHY Imre, Bp., 1998 (Képes próza tár, 4.). *Etelka*, s. a. rend. PENKE Olga, Debrecen, 2002 (Csokonai Könyvtár, Források, 8). *Andreae Dugonicii Argonauticorum, sive de vellere aureo libri XXIV* [az 1778. évi kiadás hasonmása az International Association for Neo-Latin Studies 13. konferenciája alkalmából], kísérőtanulmány SZÖRÉNYI László, Bp., 2006.

Kéziratáról: DIÓSI Géza, *Dugonics András ismeretlen iskoladrámája került elő*, in Szegedi új nemzedék 1938. jún. 26. UÓ, *Dugonics András ismeretlen kéziratgyűjteménye*, in Ért/Szeged 1938/1939, 39-45 (kny). MARON Ferenc, *Egy Dugonics-dráma eltűnésének és megkerülésének története*, in Magyar Nemzet 1969:101. BERLÁSZ Jenő, *Egy ismeretlen Dugonics-kézirat: A zágrábi „Karikléa”*, in OSzKÉvk 1981, 485-492.

Könyveiről: GYURIS György, *Dugonics András könyvtára*, in Somogyi Könyvtári Híradó 1966, 44-50. *Dugonics könyvtár: Katalógus*, Szeged, 1972 (A Somogyi-Könyvtár kiadványai, 14).

#### 5.2.32. Egerváry Ignác

SZENTIVÁNYI Béla, in MPÉ, 11-23.

#### 5.2.33. Egyed András

HETÉNYI Varga Károly, *Egyed András O. S. P.* [interjú és dokumentumok], in Vigilia 47(1982), 833-842. SÜMEGHY György, *Egyed András pszicholingvisztikai tanulmányai*, in Karácsonyi Füzet 1991, 47-53.

#### 5.2.34. Előd István

*In memoriam Dr. Előd István (1912-1990)*, szerk. KOVÁTS Sándor, Veszprém, 2004 (Tanítók, tanárok, 3).

Munkásságáról: BERTALAN Gyula, Schütz Antal és Előd István Szentháromság-tanának összehasonlító elemzése, Veszprém, 2003 (szakdolgozat: Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola).

#### 5.2.35. Endrődy János

Bibliográfia: *MIIB*, II, 425.

HORÁNYI Elek, *Endrődy nep. János*, [ford. PERÉNYI József a *Scriptores Scholarum Piarum*ból], in Kal 3(1897/1898), 130. DUDA János, *Endrődy Jánosról: Adalék piarista írónk méltatásához*, Bp., 1892.

PERÉNYI József, *Endrődy János életrajza*, in Ért/Nagykanizsa 1898/1899, 1-103 (kny). UÓ, *Endrődy János eudaemonistikus bölcsellete* [Az embernek boldogsága, Pest,

1806 három kötetének ismertetése], in *Bölcséleti Folyóirat* 19(1904), 89-116 (kny).

MÁLYUSZNÉ CSÁSZÁR Edit, *Berthold morva herceg avagy az első újabbkori Bánk-tragédia* [I. E. szerzőtől, németül, 1794], in *Irodalomtörténet* 62(1980), 479-496. Az itt közölt cenzori bírálat magyarul: UÓ, *Megbíráltak és bírálók: A cenzúrabivatal aktáiból, 1780–1867*, s. a. rend. MÁLYUSZNÉ CSÁSZÁR Edit, Bp., 1985 (Nemzeti Könyvtár), 504-506. ENYEDI Sándor, *Adattár Endrődy János ismeretlen leveleiből*, in *Irodalomtörténet* 65(1983), 489-494. KERÉNYI Ferenc, *Az első magyar színháztörténetész: Endrődy János*, in *Színháztudományi Szemle* 30-31(1996), 141-146.

### 5.2.36. Erdélyi István

ZAICZ Gábor, *Erdélyi István, a finnugor nyelvész*, in *Régi és új peregrináció, Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon*, Budapest–Szeged, 1993, III, 1478-1483,

### 5.2.37. Erdélyi Károly

PRÓNAI Antal, in *EPHK* 32(1908), 473. FALUDI Béla, in *MPÉ*, 313-325.

### 5.2.38. Erdősi Imre

ALLEKER Lajos, *Erdősi Imre a branyiszkói bőspap emlékezete: Születési házának emléktáblával történt megjelölése alkalmából*, Nyitra, 1894. BALLA László, *Erdősi Imre élete és barterei szereplése*, in *Kal* 20(1914/15), 129-136. NYUL TÓTH Pál, *Erdősi Imre*, in *A piaristák Kecskeméten való működésének 210., a társház fennállásának 200. és a mostani gimnáziumi épület alapkövetételének 100. évfordulóján kiadott emlékfűzet*, Kecskemét, 1925, 35-38.

GÁL István, *Erdősi Imre*, in *Vigília* 13(1948), 144-150 (A *Négy papi arckép 48-ból* című összeállítás részeként, amelynek további darabjai: HERMANN Egyed, *Lonovics József*, 132-136; THURZÓ Gábor, *Czuczor Gergely*, 136-143; KOVÁCS Septimus OFM, *Gasparich Kilit*, 151-154). KISS Vendel–KÖVESDI Mónika, „A magyar Kapisztrán”: *Stech Alajos csataképe* [Erdősi Imréről a kecskeméti rendházban], in *Új Forrás* 9(1998), 87-91.

Ld. még az 1848/1849. évi tábori lelkészekre vonatk. irodalmat (3.3.4. fejezet).

### 5.2.39. Fáber Oszkár (növendék)

FABER Oszkár, *Egy szerzetes naplótöredéke* [1899–1903], Bp., 1907. WILHEIM Jenő, *A vörös pap: Dr. Fáber Oszkár (1879–1942)*, in *Kioltott jákylák: Emlékezés a fehérr terror pedagógus áldozatairól*, Szerk. BIHARI Mór et al., Bp., 1963, 47-55. FAZEKAS Csaba, *A Fáber-Apáti per: A Tanácsköztársaság „vallásügyi likvidáló biztosaianak” felelősségére vonása 1920-ban*, in *Bűn és bűnbódság*, II, szerk. BANA József, Győr, 2001 (Győri tanulmányok, 24), 17-42. FEKETE Szabolcs Benedek, *Faber Oszkár piarista évei* [1897–1902], in *Memoriae tradere: Tanulmányok és írások Török József 60. születésnapjára*, szerk. FÜZES Ádám–LEGEZA László, Bp., 2006, 125-132.

5.2.40. *Farkas Dénes*

SOÓS Viktor Attila, „Biztos jelentés egy belső embertől” (Farkas Dénes szombathelyi püspöki helynök jelentése az 1956-os forradalom eseményeiről, Kovács Sándor megyéspüspök és mások magatartásáról), in Vasi Szemle 60(2005), 565-590.

5.2.41. *Fekete Antal*

SZENDE Ákos, *Dr. Fekete Antal piarista jelentése a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség nyári táborában 1943-ban tartott előadásáról: Fejezetek az ökumenizmus történetéből*, in MEV 17(2005):3-4, 153-156.

5.2.42. *Fekete Endre*

BIRÓ Imre, in MPÉ, 243-257.

5.2.43. *Fiala (Viola) Jakab (Jacobus a S. Felice)*

KELECSÉNYI János, *Adalékok a magyarországi latin költészet történetéhez*, in EPhK 34(1910), 680-683. BITAY Árpád, *Egy román tárgyú piarista iskolai dráma 1722-ből* [István moldvai vajda, Nyitra, 1722, néhány soros közlés], in Erdélyi Irodalmi Szemle 1924, 61. Vö. KILLÁN, *Források*, 175.

TÉGLÁSY Imre, *A hungarus-tudat kifejlődése Fiala Jakab „Szegedis” című epyllonjában*, in Móra Ferenc Múzeum Évkönyve (Szeged) 1978/1979, 195-204. SZÖRÉNYI László, *A piaristák irodalmi tevékenysége*, in *Szeged története, II: 1686–1849*, szerk. FARKAS József, Szeged, 1985, 617-627: 618-620. UŐ, *Szeged szütyya születése*, in UŐ, *Hunok és jezsuiták: Fejezetek a magyarországi latin hősepika történetéből*, Bp., 1993, 107-109. CSÁKY Károly, *A három évszázada indult jeles piarista tanár és író, Fiala Jakab*, in Remény 13(2002):12, 7 = *Jeles elődeink: 130 portré az egykor Hontban tevékenykedő neves személyekről*, Dunaszerdahely, 2002, 51-52.

5.2.44. *Filkorn József*

RICHTER Mátyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, 179-180.

5.2.45. *Frankovics Pál (Palus a Nativitate B.M.V.)*

TAPOLCSÁNYI Gergely, *Szent Kalazantzius József ábitatos iskoláktól nevezetett szerzetes rend' fundátorának sommás élete*, Kalocsa, 1772, 278-285.

5.2.46. *Franyó Remig (növendék)*

POGRÁNYI József, *Franyó Remigiusz pere*, in *Komárom vármegye és Komárom sz. kir.*

város, szerk. BOROVSZKY Samu–VENDE Aladár, Budapest, 1907 (Magyarország vármegyei és városai / Magyarország monográfiája), 272-774. SÖRÖS Pongrác, *Franyó Remig felségárulási pere* [1787–1795], Bp., 1910 (ÉITTK, XXII/7). [FRIEDREICH Endre], *Följegyzés Franyó életéről* [a nagykárolyi historia domusból], in *Kal* 19(1913/1914), 72-73.

#### 5.2.47. Friedreich Endre

A hagyatékában talált egyes kéziratokról: URBÁN Aladár, *Batthyány Lajosné visszaemlékezései férje fogságára és halálára*, in *Sz* 115(1981), 587-620. H. KAKUCSKA Mária, *Orszy Lőrinc hagyatéka, ismeretlen versei és a tűz nem szelektáló pusztításáról*, in *MKsz* 118(2002), 74-80.

#### 5.2.48. Gabelhofer Gyula (Julius a S. Rosina, az osztrák rendtartomány tagja)

Pesti besúgói tevékenységéről: *A magyar jakobinusok iratai*, s. a. rend. BENDA Kálmán, I-III, 1952–1957 (Magyarország újkori történetének forrásai), I, xxviii, 498, 508; II, 38 és passim.

Pesti egyetemi könyvtárigazgatói tevékenységéről (1790–1794): TÓTH András, *Az Egyetemi Könyvtár a ferenci abszolútizmus korában (1790–1823)*, in *MKsz* 79(1963), 186-213: 191-192 = TÓTH András–VÉRTESY Miklós, *A budapesti Egyetemi Könyvtár története (1561–1944)*, Bp., 1982, 94-95

#### 5.2.49. Greschner András, Ince és János

RICHTER Mátyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, 181-193.

#### 5.2.50. Groll Adolf (Adolphus a S. Georgio, az osztrák rendtartomány tagja)

[KAPELLER], Jaroslaus a S. Alexio, *Trauer-Predig bey der Leuche seiner bischöflichen Gnaden des... Herrn Adolphi a S. Georgio... weyland Bischoffens zu Raab*, Raab 1743. STEHENICS János, *Luctus sacerdotalis, az az: papi gyász, melyben a győri püspökségbeni egyházi rendet öltöztette ... Adolf piarista szerzetből való győri püspöknek ... keserves halála*, Győr, 1743. *Adolph Groll, Bischof von Raab* [„Ex historia suffragiorum provinciae germanicae Scholarum Piarum?”], in *Zeitschrift von und für Ungarn* 1803: 4. Band, 5. Heft, 318-320.

SÁNTHA György, *P. Adolphus Groll a S. Georgio XIII Ordinis Scholarum Piarum praepositus generalis (1724–1730), episcopus Jaurinensis (1733–1743)*, in *EphCal* 35(1966), 295-311, 344-363, 398-421. NIEMECZEK, Josef, *Adolf Groll, der erste Pfarrer von Maria Treu*, in *250 Jahre Piaristenpfarre Maria Treu: Festschrift*, hg. von Clemens SCHÖBER, Wien, 1969, 17-18.



### 5.2.51. Gruber József

KOMÁROMY Dezső, *Széchenyi István gróf és Gruber József, a kiváló piarista emberbarát*, in Kal 15(1909/1910), 189-191.

### 5.2.52. Hagymási Imre

PERÉNYI József, *Két népies bobózat a XVIII. századból*, Vác, 1936 (Váci könyvek, 23). „Garabonciás László” és „Szemtelen nagyravagyódásnak nevetséges megtsufolása” című iskolai színjátékainak közlése.

### 5.2.53. Hájos Gáspár

BALANYI György, Dugonics egy piarista ihletője: Hájos Gáspár (felolvasás a Szent István Akadémián 1951. máj. 4-i ülésén, kivonata: Magyar Kurír 1951. május 18.).

### 5.2.54. Halápy Konstantin (*Constantinus a Passione Domini*)

FRIEDREICH Endre, *Halápy Konstantin emlékezete*, in Ért/Temesvár 1902/1903, 1-55 (kny). VARGA Zoltán, A XVIII. század első felének fabulája (Halápy: Apologorum moralium 1747, (szakdolgozat).

JELENITS István, *A latin nyelvű epigramma tizennyolcadik századbeli piaristák költői gyakorlatában*, in ItK 73(1969) 176-197 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jelenits István összegyűjtött írásai, 2), 30-64. KOLTAI András, *Halápy Konstantin verseinek egykorú iskolai másolata*, in *Summa: Tanulmányok Szelestei N. László 60. születésnapja tiszteletére*, Piliscsaba, 2007, 176-179.

### 5.2.55. Hám Antal

GERGŐ Imre, *Dr. Hám Antal emlékezete*, Veszprém, 1928 (VPDszK, 2). HANTÓ Gyula, in MPÉ, 381-389.

### 5.2.56. Hám Sándor

ANDOR Károly–NÉMETH Károly, *Hám Sándor*, in Zemplén 32(1904):48 (máj. 3.). Kny: *Hám Sándor emlékezete*, Sátoraljaujhely, 1904. Más kiadása közel azonos tartalommal: *In memoriam: Dr. Hám Sándor*, Hódmezővásárhely, 1904.

### 5.2.57. Hanacius (*Hanák*) Ferenc (*Franciscus a S. Wenceslao*)

KÁCSOR Christianus, *Biographia P. Francisci Hanóczy[!]* (kézirat, 1770 körül: MPRKL, Ms., Ser. alt. 11). TAPOLCSÁNYI Gergely, *Szent Kalazantzius József ábitatos iskoláktól neveztetett szerzetes rend' fundátorának sommás élete*, Kalocsa, 1772, 281-282.

POZSGAI Rudolf, *Hanacius Ferenc emlékezete*, in Kal 12(1906/1907), 2-4.

FRIEDREICH Endre, *Hanacius Ferencz (Franciscus a S. Venceslao e S. P.) élete*, in Ért/Veszprém 1904/1905, 7-62; 1905/1906, 3-71 (kny: Veszprém, 1906).

BRANECKÝ Jozef, *František Hanák*, in Slovák, 1928. máj. 27., okt. 6. BOMBERA Jan, P. *František Hanák, piarista – misionár*, in *Návrat k prameňom: Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992, 70-77.

Misszionáriusi tevékenységéről: BRUCKNER Győző, *A reformáció és ellenreformáció története a Szepességben (1520–1745-ig)*, I, Bp., 1922, 267-268, 295-329.

Emlékiratának (Apocalypsis, 1697–1700 között: MPRKL, Ms., Ser. alt. 1-2) néhány részletéről, így a szepesolasi „szentségtörésről” (1670) készült rajzairól: GARAS Klára, *Magyar festészet a XVII. században*, 69, 143. GALAVICS Géza, *Hagyomány és aktualitás a magyarországi barokk művészetben (XVII. század)*, in *Magyarországi reneszánsz és barokk*, szerk. Uő, Bp., 1975, 231-277: 260-262.

A valaszkaikuruc betörésről írott szláv verse (Duma captivorum Valsciensium anno 1676): *Antológia staršej slovenkej literatúry*, szerk. Ján MIŠIANIK, Bratislava, 1964, 353-358, 369-370. *A kuruc küzdelmek költészete*, s. a. rend. VARGA Imre, Bp., 1977, 169-175, I, 122-125.

#### 5.2.58. Hanák János

LUGOSSY József, *Emlékbeszéd Hanák János felett*, in Új Magyar Múzeum 1(1850/1851), 2. kötet, lxxiv-lxxxvi. KARL János, in MPE, 123-131.

#### 5.2.59. Hanghe Jácint (*Hyacinthus ab Assumptione B.M.V.*)

ŠAŠKY, Ladislav, *Stavebny denník Hyacintha Hangkeho z 18 storočia* [Hanghe Jácint építési naplója a 18. századból], II, in Zborník Slovenského Národného Múzea Bratislava 72, *Historia* 18, 165-175.

#### 5.2.60. Hannulik János

*Johann Chrysostom Hannulik*, in Merkur von Ungarn 2(1787), III. Anhang, 60-88 (bibliográfiával).

VARGA László, *Hannulik János, a XVIII. század Horatiusa*, Debrecen, 1938 (A debreceni Tisza István Tudományos Társ. I. osztályának kiadványai, VII/10).

CSEKEY István, *Hannulik János Krisztoporoszországi kapcsolatai*, in *Filológiai Közlemények* 2(1966), 460-469 (kny). SZÖRÉNYI László, *Poésie en langue latine*, in *Le Tournant du siècle de lumières 1760–1820: Les genres en vers des lumières au romantisme*, red. György Mihály VAJDA, Bp., 1982, 607-623. Uő, *Neolatin lírai költészet a XVIII. századi Magyarországon*, in ItK 95(1991), 589-596.

CSÁKY Károly, *Jeles elődeink: 130 portré az egykor Hontban tevékenykedő neves személyekről*, Dunaszerdahely, 2002, 61-62. TÓTH István, *A váradi katolikus felvilágosodás és egy Teleki Sámuelhez írt pásztoridill* [Hannulik János verse, 1786], in *Emlékkönyv a Teleki*

*Téka alapításának 200. évfordulójára 1802–2002*, szerk. DEÉ NAGY Anikó–SEBESTYÉN-SPIELMANN Mihály–VAKARCS Szilárd, Marosvásárhely, 2002, 198-214. TÓTH Sándor Attila, *Rómából a pannon Árkádiába: Patachich Ádám fiók-Árkádiája: Nagyvárad, Kalocsa*, Bp., 2004 (METEM-könyvek, 46), 220-239.

#### 5.2.61. Hausenka Miklós (*Nicolaus ab Imm. Conceptione B.M.V.*)

Népénekjáróról (Cantionale rituale, Viennae, 1681): KAČIČ, Ladislav, *Cantus Catholici a dobová liturgická prax na Slovensku* [A Cantus Catholici és a korabeli liturgikus gyakorlat Szlovákiában], in *Cantus Catholici a duchovná piesen 17. storočia v strednej Európe*, ed. Ladislav KAČIČ, Bratislava, 2002, 67-82.

#### 5.2.62. Hegyi Ferenc

KOLTAI András, *Hegyi tanár úr motorja: Egy elkobzott vagyontárgy és a tatai piarista rendház 1950. évi fölszámolása*, in *Közel-múlt: Húsz történet a huszadik századból*, szerk. MAJTÉNYI György–RING Orsolya, Bp., 2002, 87-104. NEMES György, „Emlékezzünk régiókról”: *Dr. Hegyi Ferenc*, in *Mi, Piaristák* 12(2003):4, 12.

#### 5.2.63. Hehyes László

*Hehyes László 1914–1981*, szerk. KOVÁTS Sándor, Veszprém, 2000 (Tanítók, tanárok, Iskolatörténeti Gyűjtemény, 1).

#### 5.2.64. Híross Sámuel

CSŐSZ Imre, *Hyross Sámuel emléke 1739–1814*, in *Kal* 10(1904/1905):6, 4-6; 10(1904/1905):7, 4-6.

#### 5.2.65. Holl Béla

VÍZKELETY László, in HOLL Béla, *Laus librorum: Válogatott tanulmányok*, Bp., 2000, 7-8 (METEM-könyvek, Bp., 2000). CHIKÁN Béla, *Megemlékezés Dr. Holl Béla piarista tanárról, az irodalomtudományok kandidátusáról (1922–1997)*, in *Évk/Vác* 2001/2002, 8-11. KOLTAI András, in HOLL Béla, *A váci püspöki egyházlátogatási jegyzőkönyvek protestáns vonatkozású bejegyzései a 18. században*, s. a. rend. KOLTAI András–ZVARA Edina, Bp., 2004, 295-297.

#### 5.2.66. Horányi Elek (*Alexius a S. Joanne Nep.*)

Bibliográfia: PERÉNYI József, *A Horányi Elekről szóló irodalom*, in *Kal* 6(1900/1901), 59 = *Irodalomtörténetírásunk első munkásai: Adatgyűjtők*, in *Ért/Nagykanizsa* 1900/1901, 3-38: 20-21. A továbbiakban itt csak a fontosabb és újabb irodalom található meg.

Életrajza: [*Biographie und Bibliographie von Alexius Horányi Elek*], in Merkur von Ungarn 1(1786), 967-993. SCHEDIUS Lajos, in HORÁNYI, *Scriptores*, II, i-xxiv. BOLDOGRÉTI VÍG László [=HORVÁT István], *Horányi Elek élete*, in Hazai és Külföldi Tudósítások 1809, II, 186-187, 193-195, 201-203, 211-212. Kézirata: OSzK Kt, Quart. Hung. 677. PERÉNYI József, *Irodalomtörténetírásunk első munkásai: Adatgyűjtők*, in Ért/Nagykanizsa 1900/1901, 3-38: 20-35 (kny). PANNER János, *Horányi Elek*, in Kal 18(1912/13), 137-143. LUKINICH Imre, *A magyar bibliográfia első kísérletei*, in MKSz 1925, 6-18. ONGRÁDI József, *A piaristák irodalomtörténeti munkássága*. Bp., 1935 (Palaestra Calasactiana, 8), 12-18. DURZSA Sándor, *Adatok Horányi bibliográfiai munkásságához*, in MKSz 72(1956), 246-251. KÓKAY György, *Horányi Elek (1736–1809)*, in A könyvtáros 10(1960), 586-587. POLGÁRDY Géza, *A bibliográfus*, in Új Ember 1986. júl. 27.

Műveiről: SZINNYEY József, *Czwittinger követői*, in Figyelő 2(1877), 111-121, Horányiról: 119-120. PERÉNYI József, *Költemény Horányitól Deseritiushoz*, in Kal 9(1903/1904):5, 10-11. TARNAI Andor, *Egy tibetinek álcázott laikus erkölcsstan XVIII. századi magyar irodalomban* [A böltsességnek és jó erkölcsnek könyve c. Dodsley-fordításáról, 1773], in ItK 62(1958), 177-186. JÁSZAI Rezső, *Három röpirat 1790/91-ből*, in Dugonics-Társaság Évkönyve 6-7(1898–1899), 111-136 (kny), Eleutherius c. röpiratáról. FARKAS István, *Az első „elektromosságtan” hazánkban* [Horányi Elek, 1768] (kézirat, 1984: Mészáros Imre hagy., Mk 9).

Szerepéről a Kézai-kódex sorsában: DOMANOVSZKY Sándor, *Kézai Simon mester krónikája*, Bp., 1906, 7-18; UŐ, *Kézai kódexéről*, in *Ekv:Békefi*, 80-91. TÓTH László, *Garampi bécsi nuncius levele Kézai Simon krónikájának eredeti kéziratáról*, in MKsz 37(1930), 395-397.

Közéleti tevékenységéről: CSAPLÁR Benedek, *A Horányi Elek tervezte „Hazafiúi Magyar Társaság”* [1779], in ItK 9(1899), 2-14, 168-203 (javított kny). Tévesen tulajdonítja Horányinak, valójában közös munka. Ld. újabban: SILAGI, Denis, *Zur Geschichte der ersten madjarischen gelehrten Gesellschaft (1779)*, in Südostforschungen 20(1961), 204-224. NÉMEDI Lajos, *Hazafiúi Magyar Társaság (1779–1780)*, in ItK 82(1978), 286-302. THIMÁR Attila, *Az írói republika gondolatának kialakulása a XVIII-XIX. századi tudós társasági tervekben*, in *Polgárosodás és irodalom*, szerk. ALEXA Károly, Bp., 2003, 38-71. FEHÉR Katalin, *Iskolai újságolvasás Magyarországon a 18. században*, in MKsz 120(2004), 131-150: újságindítási tervéről (Memoriae Istropolitanae, 1784): 144. *A magyar jakobinusok iratai*, s. a. rend. BENDA Kálmán, I-III, 1952–1957 (Magyarország újabbkori történetének forrásai), I, 680.

Leveleiről: BÁNYAI Elemér, *Magyar írók levelei a bécsi cs. kir. udvari könyvtárban* [Horányi: 1783], in ItK 1907, 237-238. GÁLOS Rezső, *Horányi Elek levele Pray Györgynek* [1769], in ItK 41(1931), 90-92.

Korabeli tudósítások munkásságáról: Allergnädigst-privilegierte Anzeigen 1775: 37, 289-293. Nova Acta Eruditorum 1779:591. Magyar Hírmondó 1780. ápr. 29., 277-278; 1782:84, 669.

Könyvei a PKK-ba kerültek. Néhány könyvritkaságról: MÁTRAI János, *Piarista Múzeum*, in Katolikus Szemle 57(1943), 51-55 (kny).

5.2.67. *Horváth Cyrill*

Bibliográfia: *MI*B, IV, 9-10.

[?], *Diogenes reverendában: Horváth Cyrill*, in Budapesti Hírlap 4(1884):307 (nov. 7.), 1. LUKINICH Imre, *Horváth Cyrill emlékezete*, in Kal 4(1898/1899), 88-90. GREGORICH Izidor, *Horváth Cyrill dr.*, in Kal 17(1911/12), 200-204. HORVÁTH Ödön, *Emlékezésed Horváth Cyrillről és öccséről, Horváth Döméről*, in Ért/Kecskemét 1932/1933. BIRÓ Imre, in *MPÉ*, 81-95. KISPARTI János, *Horváth Cyrill 1804–1884*, in *A piaristák Kecskeméten való működésének 210., a társbáz fennállásának 200. és a mostani gimnáziumi épület alapkövetelvényének 100. évfordulóján kiadott emlékfüzet*, Kecskemét, 1925, 39-42.

HOITSY Pál, *Horváth Cyrill s a magyar filozófia*, in Egyetértés 18(1884):307 (nov. 7.), 1. VÁRADY Károly, *Horváth Cyrill concretismusáról*, in Magyar Állam 26(1885):31 (jan. 31.), 31-32 (jan. 31.-febr. 1.) NEMES Imre, *Dr. Horváth Cyrill élete és bölcsészete*, in Magyar Philosophiai Szemle 4(1885), 13-43, 124-142, 223-229, 321-433, 449-463. RIEDL Szende, *A filozófia Magyarországon*, ford., jegyz. BEÖTHY Ottó, in Magyar Filozófiai Szemle 1979, 520-528 = *Elmész: Szemelvények a régi magyar filozófiából*, szerk. VÁRHEGYI Miklós–KŐSZEGI Lajos, Veszprém, 1994, 260-268: 263-268.

VÁRFALVI [WEISBARTH] Károly, *Horváth Cyrill, mint költő*, in Figyelő 20(1886), 321-343; 21(1886), 49-59, 79-101 (kny: Bp., 1886). LUKINICH Imre, *Horváth Cyrill Tirusa*, in Kal 4(1898/1899), 57-58, 69-71. PERÉNYI József, *Horváth Cyrill drámái*, in Ért/Veszprém 1909/1910, 1-58 (kny).

5.2.68. *Horváth József*

Visszaemlékezései: HORVÁTH József, *Az 1849-ki tábori, és ezzel rokon – Léva városát érdeklő – eseményeknek rövid vázlatja*, in „Egyedül Kossuth szava parancsolt...”: *Katolikus papok feljegyzései az 1848/49-es szabadságharc eseményeiről*, s. a. rend. ZAKAR Péter, Szeged, 2001 (Dél-alföldi évszázadok, 16), 101-132. Egyes részletei megjelentek: *Isteni religiónk sáfára: Részletek Horváth József lévai piarista naplójából*, s. a. rend. KOLTAI András, in Igen 10(1998):3, 19-20 = *Piaristák részvétele az 1848/49-es szabadságharcban*, összeáll. VARGA Miklós, Veszprém, 1998, 54-57.

5.2.69. *Horváth Mihály (Michael a SS. Trinitate)*

KOMÁROMY Dezső, *Horváth Mihály, a jeles piarista tanár és író*, in Kal 17(1911/12), 21-23.

5.2.70. *Horváth Piusz*

ERDÉLYI Károly, *Horváth Sándor Pius 1819–1901*, in Ért/Kolozsvár 1900/1901, 71-88. SCHWEIGHOFFER János, *Hazafiság egy piarista irataiban*, in Kal 11(1905/1906):7, 4-6. [KOMÁROMY Dezső], *Horváth Pius és Szamosi János egyetemi tanár*, in Kal 15(1909/1910), 92-94.

5.2.71. *Irányi László*

MIKLÓSHÁZY Attila SJ, S.E. Rev. Msgr. Dr. *Irányi László SchP: A külföldi magyarok püspökének rövid életrajza 1923–1987*, in UŐ, *A tengeren túli emigráns egyházi közösségek rövid története Észak- és Dél-Amerikában, valamint Ausztráliában*, Toronto, 2005, 7-11.

5.2.72. *Hulinyi Jónás*

KD[=KOMÁROMY Dezső], *Hulinyi Jónás*, in Kal 17(1911/12), 231-232.

5.2.73. *Ivánfi Ede*

SZÜTS Ferenc, in MPÉ, 185-191.

5.2.74. *Jallosics András*

SG[=SRÓFF Gábor], *Jallosics András*, in Kal 5(1899/1900), 59 (egy versének fordítása: uo., 52). [FÖLDI József], *Jallosics András, mint ódaköltő*, in Kal 7(1901/1902), 44-46. FRIEDREICH Endre, in MPÉ, 65-79. SCHENK Lászlóné, *Jallosics (János) András (1791–1862)*, in Tata Barátainak Köre tájékoztatója 13(1991), 111-113.

5.2.75. *Jubász Gyula (növendék)*

JUHÁSZ Gyula, *Mikor én piarista voltam* [1899/1900], in Szegedi Napló, 1921. máj. 5. = *Váci dekameron*, 2. kötet, Vác, [1928] (Váci könyvek, 17), 140-143 = *Ekev:Szeged* 275, 81-82.

5.2.76. *Jubász Miklós*

TÜSKÉS Tibor, *Egy piarista tanár emléke: Dr. Jubász Miklós (1917–1981)*, in Vigilia 70(2005), 27-33.

5.2.77. *Kácsor Keresztély (Christianus a S. Emerico)*

FRIEDREICH Endre, *Kácsor Keresztély élete*, in Ért/Bp 1908/1909, 3-56 (kny).

Kéziratairól: MURÁNYI Róbert Árpád, *Két XVIII. századi iskoladráma dallamai* [Kácsor Keresztély drámagyűjteményéből], in *Zenetudományi Tanulmányok Erkel Ferenc és Bartók Béla emlékére*, szerk. SZABOLCSI Bence–BARTHA Dénes, Bp., 1954, 501-507 (Zenetörténeti tanulmányok, 2). MÉSZÁROS Gábor, *Kácsor Keresztély és a történelem tanítása*, in Ért/Bp 1995/1996, 15-20 = Karácsonyi füzet a Kalazantínus tanáraitól 1998, 26–31. KOLTAI András, *Kácsor Keresztély történeti kompendiuma* [Supellex historica], in *Történelem–kép: Szemelvények múlt és művészet kapcsolatából Magyarországon*, szerk. MIKÓ Árpád–SINKÓ Katalin, Bp., 2000, 491-493 (A Magyar Nemzeti Galéria Kiadványai, 2000/3).

5.2.78. *Kalmár Endre*

PRÓNAI Antal, in Budapesti Hírlap 1910:91 (ápr. 17.) SZIMON Endre, *Kalmár Endre (1823–1910)*, in Kal 15(1909/1910), 169-171. BIRÓ Imre, *Tóth Béla levele Kalmár Endréhez* [1895], in Irodalomtörténet 31(1942), 111-112.

5.2.79. *Kardhordó Ambrus*

*A piarista bazafiság* [Kardhordó Ambrus és Benedek altábornagy az 1850-es években], in Kal 4(1898/1899), 100.

5.2.80. *Katona Dénes*

K. A. G. [=CSAPLÁR Benedek], *Levél a szerkesztőhöz* [Katona Dénes a legidősebb élő egyetemi doktor], in Magyar Állam 14(1873):60 (márc. 13.) KOVÁCS János, *Egy lap irodalmunk történetéhez, a 92 évet élt Katona Dénes, piarista irodalmi hagyományából*, in Magyar Állam 15(1874):158 (júl. 14.).

PERÉNYI József, *Katona Dénes élete és munkássága*, in Ért/Sátoraljaújhely, 1895/1896 (kny). DIÓSI Géza, in MPÉ, 56-63.

PERÉNYI József, *Katona Dénes egy kiadatlan kézírata* [Indigó történelme], in Kal 8(1902/1903), 110-112. SZATHMÁRY László, *Csüllengtermelési és csülleng-indigó gyártási kísérletek hazánkban*, in a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 1937, 143-161: 156-160 (kny) = *A gyapjúfestőfű magyarországi újlja*, in *Régi magyar vegytudorok*, s. a. rend. GAZDA István–SZÁLA Erzsébet, Piliscsaba–Sopron–Várpalota, 2003 (Magyar tudománytörténeti szemle könyvtára, 23), 110-126: 123-126.

5.2.81. *Kemenes Ferenc (növendék)*

PERÉNYI József, *Kemenes Ferenc (1829–1905)*, in Ért/Veszprém 1908/1909, 1-82 (kny). 1848-ban honvédnek állt, majd veszprémi prépost lett.

5.2.82. *Kemenes László*

KEMENES László, *Egy levante munkaszolgálatos piarista diák „odüsszeája” a II. világháború végén*, in PD 2002:40, 22.

5.2.83. *Kerényi Lajos*

KERÉNYI Lajos, *Adj nekem lelkeket, Uram! Kerényi Lajos atya önéletírása*, Bp., 2007.

5.2.84. *Keszthelyi László*

CSŐSZ Imre, *Keszthelyi László emlékezete*, in Kal 11(1905/1906):3, 3-5; 4, 2-5; 5, 6-7.

5.2.85. *Kiparcsky Tóbiás*

RICHTER Máttyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, 206-208.

5.2.86. *Kisparti János*

MEGYER József, in *MPÉ*, 447-459. OLÁH János, *Kisparti János*, Bp., 1992 (Magyar pedagógusok).

Emlékezete: *Emléket Kisparti Jánosnak!*, in *Nevelésügyi Szemle* 6(1942), 97. *Kisparti János emlékezete*, in *Nevelésügyi Szemle* 7(1943), 1.

5.2.87. *Kiss Ignác*

PERÉNYI József, *Kiss Ignác (1780–1823)*, in *Kal* 4(1898/1899), 71.

5.2.88. *Komáromy Dezső*

LENGYEL János, *Komáromy Dezső*, in *Kal* 19(1914/14), 101-104.

5.2.89. *Koricsánszky Márk (Marcus a S. Davide)*

FRIEDREICH, *Halápy*, 51-55. FRIEDREICH, *Kácsor*, 37-39.

5.2.90. *Kornis Gyula*

MÉSZÁROS István, *Egy sztoikus bölcs – kitelepítve: Kornis Gyula 1951–1957 közötti leveleiből* [Nagy Miklósnak és Sík Sándornak], in *Szabadelvű Unio* 2(1990):4(különszám), 41-49. UÓ, *Elbagyott sír Farkasréten*, in *Magyar Vetés* 4(1993), ápr. 25. = UÓ, „*Devictus vincit*”: *Tanulmányok a magyar katolikus egyház 1945–2000 közötti történetéről*, Bp., 2002, 105-108. PINKE József, *Egy elfeledett váci kultúrpolitikus emlékére: Kornis Gyula születésének 120 éves évfordulójára*, in *Váci Polgár* 11(2005):12, 7-8.

KORNIS Gyula (összeáll.), *A pozsonyi egyetem történetéből*, 1919. január-március (kézirat: OSzK Kt, Fol. Hung. 2190).

5.2.91. *Koppi Károly*

Bibliográfia: *MIIB*, II, 572-573.

KAZINCZY Ferenc, *Koppi Károly*, in UÓ, *Magyar Pantheon*, Bp., [1884], 387. HORVÁTH Ambrus, *Koppi Károly működése*, Szeged, 1940 (Palaestra Calasanciana, 34). Vele vitatkozik: JUHÁSZ Miklós, *A magyar barokk és a piaristák*, in *Piarista Öregdiák* 5(1941), 73-77, 94-98. HEGYI Ferenc, *Koppi Károly merkantilista eszméi és kereskedelmi akadémiai tervszete* [1796], in *Kereskedelmi Szakoktatás* 50(1942/1943), 177-186. KÓKAY György, *Rendőrminiszteri jelentések I. Ferenchez Koppi Károly egyik munkájá-*



ról (1793) [Ius electionis ... historia stirpis Arpadianae], in MKsz 112(1996), 514-516. = *Koppi Károly esete a cenzúrával*, in UÓ, *Felvilágosodás, kereszténység, nemzeti kultúra*, Bp., 2000 (Historia Litteraria, 8), 234-237. MOLNÁR István, *Koppi Károly, a nevelő*, in Évk/Vác 1999/2000, 120-127. BALOGH Piroska, „...ut nulla Historiarum vos unquam satietas capiat”: *Koppi Károly történészprofesszori székekfoglaló előadása 1784-ből*, in Sic Itur ad Astra 12(2000):4, 13-46.

Levelezéséről: CSAPLÁR Benedek, *Bizalmas nyilatkozatok a 90 év előtti komor időszakból*, in Figyelő 23(1887), 198-207 [Verseghy Ferenc verses levele Koppi Károlynak, 1793, a váci rendház könyvtárából: 205-207]. PALÁSTHY Pál, *A Palásthyak*, III, Bp., 1891, ix-xii, 370. MISKOLCZY István, *Egykorú vélemény II. József reformterveiről* [Palásthy Márton levelei Koppi Károlynak], Bp., 1937 (A Szent István Akadémia történelmi-, jog- társadalomtudományi osztályának felolvasásai, II/5). BALOGH Piroska, *Fejezetek egy leveleskönyvből: Palásthy Márton levelei Koppi Károlyhoz*, 1998 (szakdolgozat: MPRKL).

Kapcsolatairól a jakobinus mozgalommal: *József nádor iratai*, s. a. rend. DOMANOVSKY Sándor, I: 1792–1804, Bp., 1925, 37-53. *A magyar jakobinusok iratai*, s. a. rend. BENDA Kálmán, I-III, 1952–1957 (Magyarország újkortörténetének forrásai), I, xxxiv-xxxv, 679, 750, 779; II, 215; III, 104, 141, 353 és passim. A forráskiadvány bevezetése (vö. xxxiv-xxxv) külön is megjelent: BENDA Kálmán, *A magyar jakobinus mozgalom története*, in UÓ, *Emberbarát vagy hazafi?: Tanulmányok a felvilágosodás korának magyarországi történetéből*, Bp., 1978, 105-213: 125-127. CSIZMADIA Andor, *A magyar jakobinusok alkotmánytervezetei*, in Állam és Igazgatás 9(1959), 351-363, Koppi tervezetéről: 354.

DESSEWFFY Iosephus, Epitaphium ad cineres Caroli Koppi publici olim ad Universitatem Hungaricam professoris, 1801: OSzK Kt, Oct. Lat. 277.

### 5.2.92. Kovács Ev. János

PREZLY Elemér, *Egy jó tanárom*, in Váci Piarista Diákszövetség Évkönyve 1936, 57-59.

### 5.2.93. Kovács Mihály

Önéletrajzi írások: KOVÁCS Mihály, *Negyvenézer magyar levante kálváriája a második világháború végén: Napló 1945. február 16-tól 1946. május 14-ig*, Bp., 1993. UÓ, *Piarista diákok a Balatonon*, in Évk/Bp 1992/1993, 15-40. UÓ, *Atomfizika, számítástechnika a Piarista Gimnáziumban (1950-92)*, in Fizikai Szemle 44(1994):1, 35-41.

GÖRBE László, *Kovács Mihály piarista tanár*, Bp., 2007 (Mesterek és tanítványok). Farkas István, Fodor Zoltán, Hunyady László, Kovács Győző, Lohner Tivadar, Lukács László, Nádas András, Vesztergombi György, Woynarovich Ferenc visszaemlékezéseinek közlésével. UÓ, *Kovács Mihály piarista tanár 1916–2006*, in PD 2006:57, 5-8.

5.2.94. *Kozáky (Cosacchi) István*

ANGELE, Armin, *Stephan Cosacchi: Leben, Werke und stilistische Entwicklungen*, Heidelberg, 1990 (Magisterarbeit, Universität Heidelberg). UÓ, *Ein Leben für Musik und Wissenschaft: Vor fünf Jahren starb der Komponist Stephan Cosacchi – Werke von internationaler Bedeutung*, in *Die Rehinpfalz* 1991:92 (ápr. 20). UÓ, *Zwischen Tradition und neuer Musik: Zum fünften Todestag des Komponisten Stephan Cosacchi*, in *Frankenthal einst und jetzt* 1991, 12-15.

COSACCHI, Anne, *Stephan Cosacchi (1903–1986): Ausgewählte Werke: Edition – Analyse – historische Einordnung*, Mannheim, 2003 (Wissenschaftliche Zulassungsarbeit zum 1. Staatsexamen für das künstlerische Lehramt am Gymnasien).

5.2.95. *Königsacker József*

KOMÁROMY Dezső, *Königsacker József gróf, piarista rendfőnök*, in *Kal* 17(1911/12), 69-70. NOVÁK Sándor, *Joseph Calasantius Königsacker „Scriptura duplex”-e*, in *Kereskedelmi Szakoktatás*, 12(1919) 192-197, 235-238.

5.2.96. *Krausz Mihály (Michael a Visitatione B.M.V.)*

FRIEDREICH Endre, *Franco János élete*, in *Ért/Vác* 1907/1908, 1-114: 180-110. UÓ, *Egy piarista krónikás Zrínyi Miklós haláláról*, in *Irodalomtörténet* 2(1913), 41-43. UÓ, *A Thököly-kor az egykori piarista krónikákban*, in *Sz* 68(1934), 591-610

5.2.97. *Kubik Dénes*

ELIAŠ Michal, *Dionýz Ignáz Kubík*, in *Piaristi v Prievdzji 1666–1996: Historia a súčasnosť*, ed. Pavol KOLLÁR Sch. P., Nitra, 1996, 95-99.

5.2.98. *Kummergruber Emil*

BENKŐ Andor, *Évtizedeink piarista templomépítője*, in *PÉvk* 4(1967), 5-10.

5.2.99. *Kustár Ignác*

MÓRICZ Pál, *Kustár Ignác piarista*, in UÓ, *Régi magyar élet*, Bp., 1913 = *Ekev:Szeged* 275, 77-79.

5.2.100. *Kőrösi Albin*

MEGYER József, in *MPÉ*, 327-339.

5.2.101. *Laczkó Dezső*

SZÚCS Imre, *Laczkó Dezső emlékezete*, in *Ért/Veszprém* 1932/1933, 3-9 (kny:

VPDszK, 7). LÓCZY Lajos, *Emlékbeszéd Laczkó Dezső rendes tag felett*, Bp., 1932 (Szent István Akadémia emlékbeszédei, III, 2). MÁTRAI János, *Laczkó Dezső 1860–1932*, in *Piarista Öregdiák* 5(1941), 61-63. KANSZKY Márton, in *MPÉ*, 341-349. BALANYI György, *A Bakony szerelmese*, in *Vigilia* 26(1961), 630-632. KUCZOGI Endre, *Volt egyszer egy Laczkó-kör*, in *PD* 1997:21, 18-19.

#### 5.2.102. László Alajos

CSAPLÁR Benedek, *Kegyeletes emlékezés a kegyestanítórend néhány áldott emlékéi boldogultjára*, in *Magyar Állam* 20(1879):220-226 (szept. 25.-okt. 2., kny: Bp., 1879).

#### 5.2.103. Léb István

HOLL Béla, *Léb István*, in *Szolgalat* 65(1985 húsvét), 94-95. SCHWOB, Stefan, *Aus dem Leben und Wirken des Ordenspriesters Stefan Leb*, in *Filipowa'er Heimatbriefe* (Wien-Linz) Heft 41(1991 Weinachten), 40-52.

#### 5.2.104. Lénárd Ödön

LÉNÁRD Ödön önéletrajzi írásai: *Ártatlanul elítéltek* [beszéde az ártatlanságát ki-mondó bírósági tárgyaláson], bev. [LUKÁCS László], in *Új Ember* 47(1991): június 16., 9. UŐ, *Koncentrált támadás a „hallgató egyház ellen”: Az 1961-es perhullám*, in *Vigilia* 56(1991), 402-414, 508-517, 587-595. UŐ-TÍMÁR Ágnes–SZABÓ Gyula–SOÓS Viktor Attila, *Utak és útvesztők*, Bp., 2006.

HETÉNYI VARGA Károly, *Elfelejtett hitvallónk: A kilencvenéves Lénárd Ödön köszöntése*, Pécs, 2001. GIANONE András, *A Katolikus Szülők Vallásos Szövetsége és az iskola-harc 1945–1948-ban*, in *Tanulmányok XIX-XX. századi történelemből: A 2001. május 21-22-én tartott történelmi doktorandusz konferencia előadásai*, szerk. ZEIDLER Miklós, Bp., 2001, 165-174.

#### 5.2.105. Lévy Imre

PINTÉR Kálmán–KÖRÖSI Albin–GYÜRKY Ödön, *Lévy Imre emlékezete a Buda-pesti Kat. Körben*, Bp., 1895. PINTÉR Kálmán, *Lévy Imre emlékezete*, in *Ért/Bp* 1894/1895, 449-453. ILLÉS József, *Lévy Imre emlékezete*, in *A Diákszövetség hatodik esztendeje*, Bp., 1930, 9-13. TOMEK Vince, in *MPÉ*, 209-225. FORGÓ Géza, *Lévy Imre, a piarista szerzetes*, Makó, 1995 (Makói életrajzi füzetek, 1).

#### 5.2.106. Lóky Béla

KÁNTOR Sándorné, *Lóky Béla*, in *Pedagógusok arcképcsarnoka* (Debrecen), 2004, 143-144 = *PD* 2005:52, 8. UŐ, *Híres matematikatanárok és tanítványok a debreceni iskolákban*, Bp., 2007 (Mesterek és tanítványok), 152-155.

5.2.107. *Lutter Nándor*

NIKOLICS Ignác, *Lutter Nándor emlékezete*, in Ért/Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium 1891/1892, v-viii. ÖVEGES József, in MPÉ, 157-165.

Ld. még az 1848/1849. évi tábori lelkészekre vonatk. irodalmat (3.3.4. fejezet).

Könyvei 1891/1892-ben a Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium könyvtárába kerültek (MM, IV, 170).

5.2.108. *Magyar László*

FARKAS Zsolt, *Dr. Magyar László piarista tanár (1913–1997)*, in PD 1997:22, 18-25. MESKÓ Lajos, *Comunicador en varios idiomas: László Magyar*, in AOEP 2001, 96-97.

5.2.109. *Makara János*

CSAPLÁR Benedek, *Nekrológ Makara Ker. Jánosról: Az utolsó piarista fráter*, in Magyar Állam 20(1879):285 (dec. 12.)

5.2.110. *Mátray (Mátrai) János*

SIBALSZKY Zoltán, *Emlékeim Mátrai János piarista tanárról*, in PD 2006:56, 2.

5.2.111. *Maywald József*

KISS József, *Maywald József emlékezete*, Bp., 1937 (Magyar Gyorsíró Szemle Könyvtára, 10). FRIDECZKY József, in MPÉ, 281-287.

5.2.112. *Mészáros Imre*

TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *Mészáros Imre piarista*, in *Hősök és áldozatok: Katonák, papok, polgárok: Vitézi rend*, Kecskemét, 2006, 81-96.

5.2.113. *Miskolczy István*

BALANYI György, *Miskolczy István 1881–1937*, in Sz 72(1938), 130-132. Uő, in Ért/Bp 1937/1938. Uő, in MPÉ, 419-429.

5.2.114. *Miskolczy Kálmán*

Önéletrajz: MISKOLCZY Kálmán, *Pap voltam Rákosi és Kádár alatt*, Ohio, 1989. Függelékében: *Budapest ostroma, ahogy én láttam*.

5.2.115. *Mándoki Ernő*

PAJOR Krisztina–ZOMBORY Klára, *Mándoki Ernő piarista pap és tanár rövid életútja*,

Debrecen, 1991. KALOTAY Kálmán, *Mándoki Ernő*, in *Pedagógusok arcképcsarnoka* (Debrecen), 2004, 147-151.

5.2.116. *Mösch Lukács (Lucas a S. Edmundo)*

*Mösch Lukács élete*, in Kal 4(1898/1899), 48. FRIEDREICH, *Hanacius*, 103-109 (főként előljárói tevékenysége 1692–1700). [FRIEDREICH Endre], *Moesch Lukács „Ordo Studiorum” című tanulmányi szabályzata*, in Kal 19(1913/14), 46-52. GREGORICH Izidor, *Mösch Lukács emlékezete*, in Kal 19(1913/14), 134-139. HOLL Béla, *Ismeretlen régi magyar iskolai nyomtatványok*, in MKsz 82(1966), 168-175: Mösch „Funebres inscriptiones” című nyomtatványa. GYIMESI István, *300 éves matematikai írások: Jegyzetlapok Mösch Lukács piarista matematikai munkásságáról*, in Karácsonyi Füzet 1984, 71–82 = Évk/Veszprém, 1998/1999, 113-123.

KILIÁN István, *Házikáplán, tábori lelkész, tanár, hadmérnök: Emlékezés Moesch Lukácsra*, in Vigilia 51(1986), 582-588. UŐ, *Moesch Lukács élete és latin poétikája*, in Tanárképzés és tudomány 7(1992), 319-337.

KOLTAI András, *Privigétől Rómáig: Mösch Lukács és Rátay Egyed kézíratos útleírásai*, in MKsz 112(1996), 494-508. UŐ, *Informatio viae Romanae P. Lucae Mösch ad capitulum generale 1698*, in ASchP 22(1998):43-44, 27-58. UŐ, *Mösch Lukács és a magyar piaristák első levéltárai*, in LSz 47(1997):2, 17-30 = *Egyház és művelődés: Pannonhalma 996–1996: Tudományos konferencia Pannonhalma és magyar oktatás milleniuma emlékére*, szerk. HAJDÚ Ákos–KOKAS Zsuzsanna, Bp., 1997, 107-130.

Poétikakönyvről (*Vita poetica*, 1693): FRIEDREICH, *Halápy*, 33-35. DOMBI Béla, *A drámaírás kísérletei Magyarországon a XVI-XVII. században*, Pécs, 1932, 98-101. BÁN Imre, *Losontzi István poétikája és a kései magyar barokk költészet*, in *Studia litteraria* (Debrecen) 2(1964), 29-42: 31-32. BÁN Imre, *Irodalomelméleti kézikönyvek Magyarországon a XVI-XVII. században*, Bp., 1977, 62-78. KILIÁN István, *Figurengedichte im Spätbarock*, in *Laurus Austriaco-Hungarica: Literarische Gattungen und Politik in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, hg. von Béla KÖPECZI–Andor TARNAI, Bp.–Wien, 1988, 119-179: 129-152.

Szépirodalmi földolgozás: POGOR Ödön, *Az úttörők* [regény], Bp., 1943.

5.2.117. *Nagy Alajos*

TOMEK Vince, in *MPÉ*, 259-269.

5.2.118. *Nagy Márton*

BOGNÁR László, *Nagy Márton piarista, a pedagógia úttörője*, in Új Ember 41(1985): 41 (okt. 13.), 6. UŐ, *Nagy Márton nevelésméleti és neveléstörténeti kéziratai* (kézirat, 1981: MPRKL). KOLTAI András, *Nagy Márton piarista emléke Muzslán*, in PD 2004:51, 15.

5.2.119. *Nelischer Imre*

RICHTER Mátyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, 239-241.

5.2.120. *Nécsey (Nécei) Jeromos*

MARTINKA József, *Nécsey Jeromos és irodalmi hagyatéka*, in *Kal* 19(1913/14), 14-18. ELIAŠ Michal, *Hieronym Nécsey*, in *Literárny archív (Martin)* 7(1970), 189-193. ELIAŠ Michal, *Dielo Hieronyma Néceiho* [N. J. munkái], in *Piaristi v Prievidzi 1666–1996: Historia a súčasnosť* [Piaristák Privigyén 1666–1996, Múlt és jelen], ed. Pavol KOLLÁR Sch. P., Nitra, 1996, 89-94.

5.2.121. *Oswald Gáspár (a csehországi rendtartomány tagja)*

HORÁNYI, *Scriptores*, II, 427-428. CSAPLÁR, *Révai*, I, 121-124, 139-140. KARCSU Antal Arzén OFM, *Vác város története*, VIII, Vác, 1887, 109-113. PROKOP, August, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung*, I-IV, Wien, 1904, IV, 997. ENDL, Friedrich OSB, *Fr. Caspar Oswald a S. Josepbo, der Andrea Pozzo der Piaristen*, in *Monatsblätter des Altertumsverein Wien* 9(1908), 41-42. TRAGOR Ignác, *Vác műemlékei és művészei*, Vác, 1930, 55-56, 67-68. MOJZER Miklós, *Architectura civilis: Iskolás művészet a XVIII. századi építészetünkben*, II: *Oswald Gáspár*, in *MűÉ* 6(1957), 103-118: 107-113. TANI, Maurizio, *Il ruolo degli Scolopi nel rinnovamento delle arti nell'Europa danubiana del XVIII secolo*, in *Richerche* 25(2005):85, 44-55: 49-53.

Épületeiről: BÓNISNÉ WALLON Emma, *Vác művészete a XVIII. században*, Bp., 1935, 29-34. *Pest megye műemlékei*, szerk. DERCSÉNYI Dezső, Bp., 1958 (Magyarország műemléki topográfiája, V), II, 283-284 és passim. JERNYEI KISS János, *A kalocsai érseki székesegyház és rezidencia megújulása a 18. században*, in *Kalocsa történetéből*, Kalocsa, 2000, szerk. KOSZTA László, 243-282: 269-270 (az érseki palotát megtervezte, de nem ezt kivitelezték).

5.2.122. *Öveges József*

Műveinek bibliográfiái: *Öveges József irodalmi munkássága* [bibliográfia], in *Fizikai Szemle* 29(1979), 475-476. NAGY Zoltánné, *Öveges József, 1895–1979: Ajánló bibliográfia gyerekeknek*, Debrecen, 1989.

*Fizikai Szemle* 29(1979), 473-476. Tartalma: *Öveges József önéletrajza* [vázlatos], 473; ÁDÁM György, *Öveges József (1895–1979)*, 474; LOTZ Károly (a budapesti Piarista Gimnázium II. osztályos tanulója), *Öveges József búcsúztatása*, 475; *Öveges József irodalmi munkássága* [bibliográfia], 475-476; *Öveges József kitiüntetései*, 476. BOGDÁN Beáta, *Öveges József életútja*, in *Jelentkezünk (Szombathely)* 45/46(1986. máj./dec.), 38-48.

KOVÁCS Mihály, *Öveges József (Magyar Pedagógusok)*, Bp., 1993; Bp., 1995.

HOLLAI Gábor, *Bepillantás Öveges József életébe*, in *Karácsonyi Füzet* 1994, 141–

145. KOVÁCS Mihály, *Száz éve született Öveges József, iskolánk egykori tanára*, in *Évk/Bp* 1994/1995, 13-24. ZSOLDOS Tamásné, *Öveges József Tatán*, in *Fizikai Szemle* 1995:4 = *PD* 1995:12, 19-20. GRÓSZ Andrea, *Fizikus reverendában: In memoriam Öveges József*, in *Élet és Tudomány* 2000 55(2000):39 (szept. 29.).

#### 5.2.123. Pachinger Alajos

LENDVAI János, *Pachinger Alajos dr. didaktikai pályája*, in *Magyar Középiskola* 6(1913), 455-460. KARL János, in *MPÉ*, 271-279.

#### 5.2.124. Pállya István

SZŐKE Lőrinc, *Emlékbeszéd Pállya István fölött*, in *Kal* 3(1897/1898), 101-104. TAKÁTS Sándor, *Pállya István élete*, in *Ért/Bp* 1893/1894, 1-79 (kny). DIÓSI Géza, *Pállya István (1740–1802)*, in *Ért/Kolozsvár* 1942/1943, 16-20 = *A kolozsvári piarista öregdiákok emlékkönyve*, szerk. REISINGER László András–KOSZTIN Péter, Kolozsvár, 1992, 73-76.

Műveiről: HORVÁTH Cyrill, *Adatok Pállya István műveibez* [a „Ravaszi és Szerencsés” című iskolai színjáték közlése], in *EPhK* 28(1904), 433-457, 735-755. KOVÁCS Dezső, *Pállya István „Pazarlay és Szűkmarkosy” című iskolai drámája* [szövegközléssel], in *ItK* 17(1907), 34-63, 173-192.

#### 5.2.125. Papp Elemér

POSZTOCZKY Iván, *Száz éve született Papp Elemér O.Sch.P.*, in *PD* 2000:35, 4-6.

#### 5.2.126. Peer Jakab

Az általa 1786-tól birtokolt Peer-kódexet halála után Jankovich Miklós vette meg, mai lelőhelye: OSzK Kt, *Magyar Nyelvelmékek*, 12-13. Hasonmás kiadás: *Peer-kódex: A nyelvelmékek hasonmása és betűhű átirata bevezetéssel és jegyzetekkel*, s. a. rend. KOZCSA Sándor Géza–REMÉNYI Andrea–OSZKÓ Beatrix, Bp., 2000 (Régi magyar kódexek, 25).

#### 5.2.127. Péntek József

POSZTOCZKY Iván, *Száz éve született Péntek József O.Sch.P.*, in *PD* 1998:26, 8-9.

#### 5.2.128. Petko (Pe'ko) Péter

KAČIĆ, Ladislav, *Peter Pe'ko, skladatelj na rozhraní dvoch epoch*, in *Hudobný život* 21(1989):21, 11. UŐ, *Pe'ko, P. Petrus a S. Martino*, in *Die Musik in Geschichte und Gegenwart: Allgemeine Enzyklopädie der Musik*, hg. von Ludwig FINSCHER, Kassel–Basel–London–New York–Prag–Stuttgart–Weimar, 2005, Bd. 13, col. 396-397.

Művének lemezfelvétele: *Missa ex G Jesuli nati*, előadja Musica Aeterna Bratislava, vezényel Peter ZAJÍČEK, Bratislava, 1993.

5.2.129. *Pintér Kálmán*

KOVÁTS Antal, *Pintér Károly emlékezete a Budapesti Katolikus Körben*, Bp., 1903. ONGRÁDI József, in *MPÉ*, 301-311.

5.2.130. *Perényi József*

AGÁRDI László, in *MPÉ*, 409-417.

5.2.131. *Pivár Ignác*

HERODEK Károly, *Pivár Ignác*, Bp., 1905. [HÁM Antal], *Pivár Ignác 1843–1905*, in *Kal* 10(1904/1905):9, 1-3. *Pivár Ignác emlékezete*, in *Kal* 12(1906/1907):4, 11. *Piaristák a gyógypedagógia szolgálatában* [Halványi János, Pivár Ignác], in *Kal* 12(1906/1907):7, 12.

TIHANYI Tibor, in *MPÉ*, 227-233.

SZENTGYÖRGYI Gusztáv, *Pivár Ignác piarista és a siketnémák hangos beszédtanítása: Emlékbeszéd*, Bp., 1943.

5.2.132. *Pogány János*

BERÉNYI Dénes, *Pogány János*, in *Pedagógusok arcképcsarnoka* (Debrecen), 2004, 187-189 = PD 2005:52, 7. KÁNTOR Sándorné, *Híres matematikatanárok és tanítványok a debreceni iskolákban*, Bp., 2007 (Mesterek és tanítványok), 155-161.

5.2.133. *Pogor (Pusch) Ödön*

POGOR Ödön, *Az enyéim: Egy tanár naplója*, ill. MÁRTON Lajos, Bp., 1934.

KUTAS Ferenc, *Dr. Pogor Ödön (1887–1950)*, in PD 2000:35, 6-7.

5.2.134. *Prónai (Czeczko) Antal*

ONGRÁDI József, in *MPÉ*, 391-407.

5.2.135. *Purgstaller (Palotai) József*

BIRÓ Imre, in *MPÉ*, 105-121.

RIEDL Szende, *A filozófia Magyarországon*, ford., jegyz. BEÖTHY Ottó, in *Magyar Filozófiai Szemle* 1979, 520-528 = *Elmés: Szemelvények a régi magyar filozófiából*, szerk. VÁRHEGYI Miklós–KÓSZEGI Lajos, Veszprém, 1994, 260-268: 263-268.



## 5.2.136. Raffay János

FARKASFALVI Imre, *Faragó József*, in *Művészet* 6(1907), 300-304, Raffayról: 301-302. Ezen rész újraközlése: D. I., *A pesti árvíz hőse* [Raffay János], in *Új Ember* 22(1966):2 (jan. 9.), 4. SIMON Tamás, *Magyar piarista – magyar apostol (Megemlékezés Raffay Nép. Jánosról)*, in *Piarista Öregdiák* 5(1941), 149-151.

## 5.2.137. Rappensberger Vilmos

CSÁKY Károly, *A tudós szerzetestanár: Rappensberger Vilmos*, in *Remény* 15(2003):3, 7.

## 5.2.138. Rátay Egged

KOLTAI András, *Privigétől Rómáig: Mösch Lukács és Rátay Egged kéziratos útleírásai*, in *MKsz* 112(1996), 494-508.

## 5.2.139. Révai József

RÉVAI József önéletrajzi írásai: *Emlékezzünk régiekről (Önéletrajz-részletek)* [szegedi anekdoták, itáliai utazás], in *Ekv:Balanyi*, 217-224. *Polémiám Juhász Gyulával*, in *PÉvk* 1(1962), 154-156. *A szegedi piarista könyvár utolsó lustruma*, in *PÉvk* 2(1963), 133-141. *Emlékezés a szegedi talpacserkészetre 1933–1943*, in *PM350*, 232-295.

SZŐNYI László, *Exploratores discalceati*, in *EphCal* 39(1970), 347. DÓSAI Attila, *A szegedi talpacserkészlet Révai József visszaemlékezései alapján*, in *Karácsonyi Füzet* 1990, 41–50. TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *Tanáraink, barátaink, példaképeink: A kecskeméti piaristák*, in *UÓ, Újabb kecskeméti személyek, kecskeméti történetek és egyéb krónikák*, Kecskemét, 2002, 95-104.

## 5.2.140. Révai Miklós

Bibliográfia: *MIIB*, II, 704-710. Az alábbiakban csak a legfontosabb, illetve piarista vonatkozású művek találhatók meg.

GUZMICS Izidor, *Révai Miklós pályája saját leveleiből töredékeül*, in *Tudományos Gyűjtemény* 14(1830):2, 1-44.

BÁNÓCZI József, *Révai Miklós élete és munkái*, Bp., 1879. Bírálata: CSAPLÁR Benedek, in *Figyelő* 6(1879), 210-213.

CSAPLÁR Benedek, *Révai Miklós élete*, I-IV, Bp., 1881–1889. Sok részlete megjelent a *Figyelő* 6(1879)-26(1889) köteteiben. Kéziratos névmutatóval ellátott példánya: PKK P 16/4/27. Az V. kötet kéziratban: MPRKL, Csaplár Benedek hagyatéka. RÉVAI Miklós *Kéziratban hátrahagyott egyházi beszédei*, s. a. rend. CSAPLÁR Benedek, Bp., 1887.

KIS Sándor, *Révai Miklós 1750–1807*, in *Ért/Nagybecskerek* 1892/1893, 3-37 (kny).

NÉMETHY Ferenc, Révai Miklós pályája (szakdolgozat: MPRKL, Némethy Ferenc hagy., Sk 3). UÓ, *Révai Miklós: Halálának 150. évfordulóján*, in Magyar Nyelv 54(1958), 200-213. UÓ, *Nicolaus a Matre Dei: Emlékezés Révai Miklósról halálának 150. évfordulója alkalmából*, in Ekv:Előd 1962, 171-244.

ÉDER Zoltán, *Révai Miklós*, Bp., 1972 (A múlt magyar tudósai).

FEDERMAYER István, *Révai Miklós élete és munkássága*, Győr, 2000.

Részlettanulmányok:

ENGELSZ János, *A csanádi püspökség könyvtárában őrzött Révai kézirat és annak Janus Pannoniusra vonatkozó állításai*, in Történelmi adattár Csanádegyházmegye hajdانا s jelenéhez 2(1872), 458-465 (Révai származásáról is). KOLÁR János, *Révai Miklós*, in Kal 12(1906/1907):8 4-8. [HÁM Antal], *Révai és az egyházi rend*, in Kal 13(1907/1908):3, 9-10. DORNYAY Béla, *Révai Miklós tatai tanárkodása*, in Tata-Tóvárosi Híradó 1912:32-33 és 46-47. FÁBIÁN István, *Révai Miklós tatai tanársága 1771-72-ben*, in Ért/Tata 1927/1928, 5-19. DÁNIEL Edit, *Révai Miklós latinnyelvű költészete*, Bp., 1943. NÉMETH Attila, *Révai Miklós és Kazinczy Ferenc kapcsolata levélváltásuk tükrében*, in Karácsonyi Füzet 1988, 79-99.

KÓKAY György, *Muratori és Révai Miklós*, in Vigilia 57(1992), 583-586 = UÓ, *Felvilágosodás, kereszténység, nemzeti kultúra*, Bp., 2000 (Historia Litteraria, 8), 49-53. THIMÁR Attila, *Révai Miklós 1784-es akadémia-terve*, in Tarnai Andor-émlékkönyv, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, Bp., 1996 (Historia Litteraria, 2), 283-293. FEDERMAYER István, *Adalékok Révai Miklós győri éveibe*, in Győri Tanulmányok (17)1996, 5-53. SZELESTEI N. László, *Révai Miklós Magyar Tudós Társaság-tervezetének egykorú magyar nyelvű szövege*, in MKsz 114(1998), 397-407. THIMÁR Attila, *Révai Miklós és Orczy Lőrinc*, in *Révai Miklós jubileum: Győr, 2000. november 28.*, szerk. KISS Jenő, Bp., 2001, 47-73 (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai, 215). UÓ, *Révai Miklós és az iskola*, in *A XIX. század vonzásában: Tanulmányok T. Erdélyi Ilona tiszteletére*, szerk. KICZENKO Judit-THIMÁR Attila, Piliscsaba, 2001, 288-305. H. KAKUCSKA Mária, *Révai Miklós: A' Magyar Tudós társaságnak Képe*, in MKsz 121(2005), 335-344.

Kéziratairól: ERDÉLYI Pál, *Révai Miklós kézíratai a Nemzeti Múzeum könyvtárában*, in MKSz 1899, 115-137.

#### 5.2.141. Richter Ferenc

RICHTER Mátyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, 264-265.

#### 5.2.142. Salzbauer János

BIRÓ Vencel, *Erdélyi piarista nagyok: Kiadatlan életrajzok*, szerk. SAS Péter, Kolozsvár, 2007, 109-175.

5.2.143. *Sántha György*

Bibliográfia: TÖZSÉR Endre, *In memoria del P. György Sántha nel 25 anniversario della sua morte (1917–1975)*, in ASchP 24(2000):48, 3-17.

DARVASY Mihály, *Új rendtörténetíró*, in PÉvk 1(1962), 20-27. AUSENDA, Joannes, *In memoriam R. A. P. Georgii Sántha a S. Theresia a Jesu Inf. (1917–1975)*, in EphCal 44(1975), 293-301. Magyar fordítása MÉSZÁROS Gábortól: Karácsonyi Füzet 1975, 147–162. AUSENDA, Giovanni, *El P. Jorge Sántha*, in SÁNTHA György, *Ensayos críticos sobre S. José de Calasanz y las Escuelas Pías*, Salamanca, 1976, 9–17. ALBERT István, Emlékezés Sántha György piaristára, 1980 (kézirat: MPRKL, Albert István hagy., Sk 73). UÓ, *Egy magyar piarista emléke*, in Új Ember, 1981. febr. 8., 4.

5.2.144. *Sebes Ferenc*

BALANYI György, *Őrségváltás*, in Ért/Bp 1940/1941, 24-29 = Ért/Veszprém, 3-10. BALANYI György, in MPÉ, 431-445.

5.2.145. *Schaffrath Lipót*

*Beschreibung eines Naturalien- physikalisch- mechanischen und Kunstkabinetts, nebst einer kurzen Biographie des Eigenthümers, P. Leopold Schaffraths*, in Merkur von Ungarn 1(1786), 600-606. BOZZAY Péter–NÉMETH Attila, *Az első fizikaszertár Pesten (Elfelejtett akadémia)* [Schaffrath Lipót fizikai kísérleti eszközeinek leltára, 1770], in Évk/Bp, 1992/1993, 52-56.

5.2.146. *Schirkhuber Móric*

CSAPLÁR Benedek, *Schirkhuber Móric*, Magyar Állam 18(1877):214 (szept. 20.)

5.2.147. *Schliszter Alajos*

MÚDRA Darina, *Piaristi ako hudobníci – P. Norbert Schreier SchP a Fr. Alojz Schliszter* [Piaristák, mint muzsikusok], in Slovenská hudba 19(1993), 397-405.

5.2.148. *Schreier Norbert*

MÚDRA Darina, *Piaristi ako hudobníci – P. Norbert Schreier SchP a Fr. Alojz Schliszter* [Piaristák, mint muzsikusok], in Slovenská hudba 19(1993), 397-405.

5.2.149. *Schuster Konstantin*

HATVANI Ede, *Schuster Constantin dr. 1817–1899*, in Kal 5(1899/1900), 2-4.

*Košický biskup PhDr. Konštantín Schuster – 100. výročie smrti: Zborník príspevkov [2.] monotematického seminára z cirkevných dejín, Košice, 9. decembra 1999*, red. SEDLÁK, Pe-

ter–ZUBKO, Peter, Košice, 2000. A tanulmányok szerzői: KOLLÁR Pavol, BOCSA József, ČIŽMÁR Marián, KRIŠTOF Jozef, HIŠEM Cyril, SEDLÁK Peter, ZUBKO Peter.

BOCSA József, „*Nem annyira a külső fény, mint inkább a belső erkölcsi érték...*”: Emlékezés Schuster Konstantinra, in *Mi Piaristák* 9(2000):1, 12-14.

### 5.2.150. Schütz Antal

Önéletrajza: SCHÜTZ Antal, *Életem: Emlékezések*, Bp., 1942. Saját kezűleg javított példánya: MPRKL, Schütz Antal gyűjtemény, Sk 35.

*Deum docuit: Schütz Antal, a hittudós* [tanulmányok és szemelvények], szerk. ELŐD István, Bp., 1982. Tartalma: KONCZ Lajos, *Schütz Antal, a dogmatikus*, 15-44; SÓCZÓ Ferenc, *Schütz Antal, a filozófus*, 45-69; BELON Gellért, *Schütz Antal, a tanár*, 71-82; TUBA Iván, *Schütz Antal és a történetteológia*, 83-106; ELŐD István, *Schütz Antal pályája és irodalmi munkásságának bibliográfiája*, 107-129.

VAJDA Kornél, *Schütz Antal* [életrajz és válogatás teológiai és pedagógiai írásai-ból], Bp., 2002 (Tudós tanárok, tanár tudósok).

Életrajzi írások: *Egy sub auspiciis regis doktorrá avatás története* [hogyan ejtették el S. A-t a jelöltek közül], in *Kal* 13(1907/1908):1, 12. KISS József, *A gyorsíró rector magnificus*, in *Magyar Gyorsíró Szemle* 7(1940), 205-206. MEGYER József, *Schütz Antal*, in *Ért/Bp* 1939/1940, 10-13 (kny: *Piaristák* (Balanyi György, *Schütz Antal*), Bp., 1940, 5-8). GRESZL, Franz, *Der große Schwabensohn Dr. Anton Schütz*, in Christ Unterwegs [München], 1953, Sept. ELŐD István, *A budapesti Kalazantinum Academia Calasanciana-jának jegyzőkönyvei és Schütz Antal*, in *Kal* 1963, okt. ADAMÁT Lajos, *Schütz, kora megítélése szerint*, in *Karácsonyi Füzet* 1980, 39-49. SZABÓ Ferenc SJ, *Száz évvel ezelőtt született Schütz Antal* [elhangzott a Vatikáni Rádióban], in *PH* 1980/II, 32-37. ALBERT István, *Schütz Antal, ahogy én láttam*, in *Szolgálat* 49(1981 húsvét), 42-50. LUKÁCS László, *Algo más que profesor: Antal Schütz*, in *AOEP* 2001, 149-150. POSZTOCZKY Iván, *In memoriam Dr. Schütz Antal O.Sch.P.*, in *PD* 2003:45, 4-7.

Munkásságáról: MEGYER József, *Bölcsélet és bölcsesség (Dr. Schütz Antal: A bölcsélet elemei)*, in *Ért/Szeged* 1940/1941, 20-32 (kny). ELŐD István, *Schütz Antal*, in *Vigilia* 19(1954), 59-71. ELŐD István, *Apróságok Schütz páterről (Az önéletrajza kiegészítésére gyűjtött anyagból)*, in *Ekv:Balanyi*, 59-71. DARVASY Mihály, *Unitis viribus* [a S. A. által szerkesztett Szentek élete keletkezéséről], in *PÉvk* 3(1966), 20-30. DARVASY Mihály, *Két piarista imakönyv* [a „Sík-Schütz” és Sík Sándor „Dicsőség, békessége”], in *PÉvk* 4(1967), 38-52. ELŐD István, *Schütz Antal, a hittudós*, in *Vigilia* 46(1981), 311-315. UŐ, *Schütz Antal teológiája*, in *Teológia* 15(1981), 70-75. MÁTÉ Zsuzsanna, *Abszolútum a művészetfilozófiában századunk első felében: tanulmányok Brandenstein Béla, a fiatal Lukács György, Pauler Ákos, Pitroff Pál, Schütz Antal és Sík Sándor esztétikájáról*, Szeged, 1994. UŐ, *Az abszolútum Schütz Antal és Sík Sándor művészetfilozófiájában*, in *Teológia* 1994, 98-103. BERTALAN Gyula, *Schütz Antal és Előd István Szentháromság-tanának összehasonlító elemzése*, Veszprém, 2003 (szakdolgozat: Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola).

5.2.151. *Sík Sándor*

Bibliográfiák: *MIIB*, VII, 391-396. TAKÓ Edit, *Sík Sándor munkássága: Bibliográfia*, Szeged, 1995 (A Somogyi-könyvtár kiadványai, 35), tartalmazza a Sík Sándorról szóló irodalmat is.

Önéletrajz: *A százgyökerű sziv: Levelek, naplók, visszaemlékezések Sík Sándor hagyatékából*, s. a. rend. SZABÓ János, Bp., 1993, 7-9, 26-29, 45-49, 109-111, 372-398.

Vigília 24(1959):2, 65-99 [Brisits Frigyes, Ortutay Gyula, Sándor István, Kardos Klára, Rónay György visszaemlékezései].

*Irodalomtörténeti tanulmányok*, szerk. FARKAS Péter–NOVÁK László, Szentendre, 1989 (Studia comitatensia, 19). Sík Sándorra vonatkozó része külön is megjelent: *Sík Sándor tanulmányok* [a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1988. december 21-én, Gödöllőn, Sík Sándor emlékülésén tartott előadások tanulmányai, szerk. BIHARI József–FARKAS Péter–NOVÁK László, Szentendre, 1989.

*Sík Sándor emlékezete születésének századik évfordulóján*, szerk. BIHARI József, Szentendre, 1989.

Vigília 54(1989):1, 2-37 [Tolnai Gábor, Lukács László, Nemeskürty István, Medvigy Mihály, Doromby Károly, Kalász Márton, Jelenits István, Melczer Tibor emlékezései Sík Sándorra].

Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Historiae Litterarum Hungaricarum 23(1989): Sík Sándor emlékszám [az 1989. február 28-án Szegeden rendezett emlékülés előadásai], szerk. BARANYAI Zsolt.

Új Írás 1989, 97-115 [Rónay László, Bodnár György, Pomogáts Béla jegyzetei a 100 éve született Sík Sándorról].

Életrajzok: MEGYER József, *Sík Sándor a Kegyes Tanítórend Magyar Rendtartományának főnöke*, in Ért/Bp 6-7 = Ért/Mosonmagyaróvár 1947/1948, 4-5. TÖRÖK Jenő, *Sík Sándor*, in Magyar Papi Egység 1963:26, 42-53; 1964:28, 38-50; 1966:35, 31-43. KARDOS Klára, *Sík Sándor emlékezete* [előadás a bécsi Pázmáneumban, 1984. febr. 4.], in Katolikus Szemle 36(1984), 36-47. BARÓTI Dezső, *Sík Sándor emlékezete*, in *Műzeumi kutatások Csongrád megyében*, szerk. JUHÁSZ Antal, Szeged, 1985, 198-207. BARÓTI Dezső, *Sík Sándor*, Bp., 1988 (A múlt nagy tudósai).

MÉSZÁROS István, *Sík Sándor, a pedagógus*, Bp., 1989 (Magyar pedagógusok).

RÓNAY László, *Sík Sándor*, Bp., 2000 (Kortársaink).

RÓNAY László egyéb tanulmányai: *Sík Sándor helye korának költészetében*, in Vigília 31(1966), 591-598. *A fiatal Sík Sándor*, in Vigília 33(1968), 596-606. *Sík Sándor egyetemi előadása a millenium utáni magyar költészetéről*, in ItK 88(1984), 217-221. *Sík Sándor irodalomszemlélete*, in Vigília 38(1973), 600-606 = Tiszatáj 1991:5, 50-55. *A „szeretett ház”*: *Sík Sándor otthonai*, in Vigília 57(1992), 587-591. „Rövid útra kell már köpönyeg énékem”: *Sík Sándor emlékezete*, in Magyar Nemzet 56(1993):228, 11. *Sík Sándor, az író és az ember*, in *Szent művészet: Tanulmányok az ars sacra köréből*, szerk. CS. VARGA István, Bp., 1994, 229-249. *Isten ölelésében: Sík Sándor emlékezete*, in Somogy 25(1997), 589-599. *Esztétika – szorongattatásban: Sík Sándor esztétikai nézeteiről*, in Árgus 9(1998): 4, 42-45. *Az erkölcsös magyarság ideálja: Sík Sándor a harmincas években*, in Magyar

Szemle 8(1999):7-8, 128-156. *Reménységből reménytelenségbe: Sík Sándor pályájának egy fejezete* [1944/1945], in ItK 103(1999), 314-334. *Szorongattatásban: Sík Sándor küzdelmes évei*, in Vigilia 64(1999), 679-691. *Néma(?) Miatyánk: Sík Sándor utolsó évei*, in Kortárs 43(1999):8, 68-82. *A megőrzött hagyomány: Sík Sándor magyar szentjei*, in Somogy 27(1999): 614-620. *Új ideálok felé: Sík Sándor pályafordulata*, in Árgus 11(2000):4, 62-66. *Sík Sándor és József Attila*, in Irodalomtörténet 32(2001), 390-396. *Sík Sándor és Rónay György, a Vigília szerkesztői* [1946–1978, részben regényszerű szépirodalmi földolgozás], in Vigilia 68(2003), 760-764.

MÁTÉ Zsuzsanna, *Sík Sándor a szépiró, az irodalomtudós, és az esztéta*, Bp., 2005.

MÁTÉ Zsuzsanna egyéb tanulmányai: *A síksándori élményesztétika*, in Magyar Filozófiai Szemle 37(1993), 525-562. *Abszolútum a művészetfilozófiában századunk első felében: tanulmányok Brandenstein Béla, a fiatal Lukács György, Pauler Ákos, Pitroff Pál, Schütz Antal és Sík Sándor esztétikájáról*, Szeged, 1994. *Az abszolútum Schütz Antal és Sík Sándor művészetfilozófiájában*, in Teológia 1994, 98-103. *Sík Sándor Esztétikájának recepciójáról*, in Vigilia 65(2000), 774-781. *Sík Sándor tragédiája Szent István királyról*, in Vigilia 67(2002), 602-609. *Az olvasás tudománya?*, in Vigilia 70(2006), 41-47.

Egyéb életrajzi adalékok: VÁRADY Imre, *Sík Sándorral Rómában*, in Katolikus Szemle 11(1959), 105-110. UŐ, *Emlékezések Sík Sándorra*, in Katolikus Szemle 20(1968), 327-334. OHMACHT Nándor, *Sík Sándor rejtett vonásai*, in Vigilia 29(1964), 5-9. RÓNAY György, *Emlékeim Sík Sándorról*, *uo.*, 10-17. SPECTATOR [=KARDOS Klára], *Sík Sándor utolsó napjai*, in Magyar Papi Egység 1965:30-31, 37-41. SÍK Endre, *Próbaévek*, Bp., 1967. UŐ, *Egy diplomata följegyzései*, Bp., 1966. UŐ, *Bem rakparti évek* [magyar külpolitika az 1950-es években], Bp., 1970. Sík Sándorra vonatk. részeit közli: [DARVASY Mihály], *Egy érdekes korrajz*, in PH 1967, 165-170. ABODY Béla, *Karinthy Frigyes és Sík Sándor*, in Élet és Irodalom, 1967. febr. 25., 10. KARDOS Klára, *Sík Sándor belső fejlődése*, in Vigilia 33(1968), 583-595. RÓNAY György, *Sík Sándor lelkesége*, in Teológia, 1969, 9-15 = UŐ, *Szentelek, írók, irányok*, Bp., 1970, 217-225. PÉTER László, *Sík Sándor noteszai*, in 47(1982), 910-914. VARGHA Kálmán, *Sík Sándor és a Magyar Irodalomtörténeti Társulat*, in Vigilia 49(1984), 139-141 (Kardos Klára észrevételei és a szerző válasza az 5. és 9. sz. borítóján). NEMESKÜRTY István, *Sík Sándor és a film 1948-ban*, in Vigilia 50(1985), 154-155. GREZSA Ferenc, *Sík Sándor az egyetemi katedrán*, in Acta Historiae Litterarum Hungaricum 23(1989), 5-11. SZIGETI Lajos Sándor, *Élmény és esztétika, élmény-esztétika: Sík Sándor és József Attila*, in Acta Historiae Litterarum Hungaricum 23(1989), 34-47. LENGYEL András, *Egy félreértés eloszlatásához: Sík Sándor és Szerb Antal*, in Acta Historiae Litterarum Hungaricum 23(1989), 48-55. PAPP Attila–SÁRKÖZI Sándor, *Sík Sándor Szegeden*, in Sík Sándor Piarista Egyetemi Kollégium Évkönyve 1992–1995, 9-10. KÁLLAY Emil, *El Provincial: Sándor Sík*, in AOEP 2001, 151-152. BALOGH Tamás, *Kosztolányi Dezső és Sík Sándor barátságának újjáéledése: Egy Kosztolányi-dedikációról*, in Szeged 15(2003), 9, 8-10.

Munkásságáról: CSANÁD Béla, *A katolikum Sík Sándor költészetében*, in Vigilia 29(1964), 579-589. VAJDA Kornél, *Sík Sándor Esztétikája*, in *A közvetítő: Egy irodalomtanár emlékezete*, szerk. BÁLINT Éva, Bp., 1979, 190-220. POMOGÁTS Béla, „*Esztétikai kozmosz*”: *Sík Sándor irodalomszemlélete*, in Vigilia 57(1992), 592-595. KRAJKÓ

András, *Sík Sándor Ady képének jellemzői*, in Acta Historiae Litterarum Hungaricum 23(1989), 12-22. SÜMEGHY György, *Sík Sándor egyetemi előadásai 1930–1932 között*, in Karácsonyi Füzet 1993, 187–232. UÓ, *Sík Sándor irodalomszemlélete*, in Karácsonyi Füzet 1994, 66–71. KAMMERER Tibor SDB, *Sík Sándor eddig kiadatlan konferenciabeszéde Bosco Szt. Jánosról – részlet „Az életszentség nagymesterei” című, beszédsorozatból*, in Karácsonyi Füzet 1996, 24–38.

Pedagógiai tevékenységéről: DARVASY Mihály, *Két piarista imakönyv* [a „Sík-Schütz” és Sík Sándor „Dicsőség, békessége”], in PÉvk 4(1967), 38-52. LUKÁCS László, *A szeretet pedagógusa*, in Vigilia 38(1973), 606-613. MÉSZÁROS István, *Sík Sándor és a magyar cserkészpedagógia*, in Vigilia 48(1983), 767-772, 823-828. MÉSZÁROS István, *Sík Sándor magyar cserkészpedagógiája*, Bp., 1988. BOLDIZSÁR Iván, *Sík Sándor és a Zöld füzet*, in Kortárs 1989, 70-84 = UÓ, *A lebegők*, Bp., 1989, 76-96. MÉSZÁROS István, *A koalíciós korszak iskolatörténetéből: Sík Sándor az Országos Köznevelési tanácsban 1945–1948*, in Pedagógiai Szemle 39(1989), 43-56. SZABÓ János, *Sík Sándor ifjúságnevelői hagyatékából*, in Ifjúsági Szemle 10[9](1988):5, 70-82. LAKATOS Éva, *Sík Sándor és a Zászlónk*, in Jel 1989:1-2, 54-56. JELENTS István, „Középiskolás fokon”: *Sík Sándor és a középiskolai magyartanítás*, in Új Forrás 1989:4, 73-76. BÁN Ervin, *Sík Sándor és a cserkészlet*, in Köznevelés 45(1989):18, 14. VÁRNAGY Elemér, *Sík Sándor öregcserkészpedagógiája*, in Vezetők Lapja 2(1990/1991):1, 13-16. VÁRNAGY Elemér-PÁVA István, „Emberebb ember”; „Magyarabb magyar”, Pécs, 1994 (Sík Sándor pedagógiája a „Fiatal Magyarság”-ban: Neveléstörténeti sorozat, 2).

Kiadott levelezése: *A százyökerű szűr: Levelek, naplók, visszaemlékezések Sík Sándor hagyatékából*, s. a. rend. SZABÓ János, Bp., 1993.

Egyéb kiadott levelek: SÍK Sándor, *A költő vallomása művészetéről* [Takács Ernőhöz], in Vigilia 29(1964), 19-28. SZERB Antal *Levelei Sík Sándorhoz* [1935–1943, 5 levél], in Vigilia 37(1972), 334-336. SÍK Sándor *Levele Harsányi Lajoshoz* [1934], in Vigilia 38(1973), 620-623. BENKÓ Ákos–SZIRMAY Endre, *Sík Sándor és Szirmai Károly* [1937–1944, 13 levél], in Vigilia 42(1977), 554-557. Kodolányi János és Sík Sándor *levelezéséből* [1954–1955, 4 levél], in Vigilia 42(1977), 699-703. Raffaelli Rafaela *leveleiből*, *Sík Sándor két levele* [1936–1939, 2 levél], in Vigilia 43(1978), 621-623. Possonyi László *Sík Sándornak* [1934], in Vigilia 50(1985), 165. TAKÁCS Márta, *Sík Sándor levelei Sík Endréhez* [1946–1948, 9 levél], in Kritika 1989:6, 19-21.

### 5.2.152. Simai Kristóf

Bibliográfia: *MItB*, II, 717-718. Az alábbiakban csak a fontosabb, illetve piarista vonatkozású művek találhatóak meg.

KAPÁS Aurél, *Simai Kristóf élete és munkái*, in Ért/Privigyé 1888, 3-11. CSAPLÁR Benedek, *Nefejelets szálak Simai Kristóf emlékére*, in Magyar Állam 31(1890): 246-249, 253, 257, 270, 287 (okt. 25.-dec. 14.) = CSAPLÁR Benedek *Vegyes dolgozatai*, Bp., 1891, 1-34. UÓ, *Simai Kristóf pályája kezdetén*, in ItK 1(1891), 69-76. ERNYEI István, *Simai Kristóf élete és munkái*, in Ért/Nagybecskerek 1891/1892, 3-48 (kny). BODNÁR Virgil, *Simai Kristóf*, Bp., 1898. [SCHAUSCHEK Árpád], *Adatok hazai rajztanításunk tör-*

ténetéhez, 7: *Simai Kristóf*, in *Rajzoktatás* 10(1907), 120-123. Ismertetése: [HÁM Antal?], *Simai Kristóf és a rajzoktatás*, in *Kal* 13(1907/1908):10, 5. CSÁKY Károly, *Jeles elődeink: 130 portré az egykor Hontban tevékenykedő neves személyekről*, Dunaszerdahely, 2002, 126-127. TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *Simai Kristóf piarista, a magyar nyelvű színját-szász úttörője*, in *Hősök és áldozatok: Katonák, papok, polgárok: Vitézi rend*, Kecskemét, 2006, 102-105.

Műveiről: ERDÉLYI Károly, *Simai Igazbábjja*, in *EPHK* 6(1882), 681-690. KAPÁS Aurél, *Simai „Zsugori, telhetetlen fősvény ember” c. drámája*, in *Ért/Szentgyörgy* 1888/1889, 3-12. CZECZKÓ [PRÓNAI] Antal, *Simai „Váratlan vendégsége” és „Mesterséges ravaszság”-a*, Bp., 1895. SCHRAM Ferenc, *Simai Kristóf kéziratosszakácskönyve*, in *Ethnographia* 1964, 578-598. HOLCZER József, *Comoedia satis lepida* (szakdolgozat, 1974). BALÁZS Gergely, *A XVIII. századi iskoladráma liturgiája Simai Kristóf élete és művei tükrében* (szakdolgozat, 1975: MPRKL). HOLCZER József, *Adatok a kecskeméti piarista gimnázium színjátzásához*, in *Levéltári füzetek* (Bács-Kiskun megye), 4(1989), 5-82: 23-36. CZIBULA Katalin, *Simai Kristóf Igazbábjjának forrásvidéke*, in *A magyar színház születése: Az 1997. évi egeri konferencia előadásai*, szerk. DEMETER Júlia, Miskolc, 2000 (A régi magyar színház, 1), 338-346.

#### 5.2.153. *Simon Antal* (növendék)

HATOS Gyula, *Simon Antal (1772–1808)*, in *Gyógypedagógia* 4(1959), 79-80. VÉRTES O. András, *Százötven éves az első magyar nyelvű fonetika* [Igaz mester, 1808], in *Magyar Nyelvőr* 82(1958), 431-438.

*Simon Antal emlékünnepelely és I. Országos Szakmai Konferencia*, szerk. GORDOSNÉ SZABÓ Anna, Vác, 1972. A kötet Simon Antalra vonatkozó tanulmányai: GORDOSNÉ SZABÓ Anna, *Simon Antal munkásságának gyógypedagógia történeti jelentősége*, 21-29; VÉRTES O. András, *Simon Antal Igaz mestere a magyar fonetika történetében*, 30-39; SUBOSITS István, *Az Igaz Mester hangjelölési rendszeréről*, 40-44.

SZATMÁRI Antalné, *Újabb adatok Simon Antalról – Az „Igaz mester” korszerű átírásában*, Bp., 1972.

STARECZ József, *„...Ejffata, azzaz nyíl meg”: Simon Antal élete és munkássága az Igaz mester című művének tükrében*, in *Évk/Bp* 1993/1994, 69-79.

#### 5.2.154. *Simonchicz Ince*

JANCSIK [IVÁNFI] Ede, *Simonchicz Ince*, in *Tanodai Lapok* 2(1857), II. félév, 86, 94-95, 102-103. JANKY Károly, *Simonchicz Ince 1750–1807*, in *Ért/Máramarossziget* 1880/1881, 3-12. KOVÁSSY Zoltán, *A máramarosi éjszakák virrasztója*, in *Magyar Nemzet* 1981. szept. 9., 9.

Munkásságáról: JANKY Károly, *A máramarosi koronavárosok ősi okmányáról* [Simonchicz Ince kutatásai 1779–1790], in *Ért/Máramarossziget* 1878/1879, 3-13. KOVÁSSY Zoltán, *A máramarosi sóbányászat emlékei*, in *Bányászati és Kohászati Lapok* 119(1986) 626-631 („Noctium Marmaticarum vigiliae” [OSzK Kt, Quart. Lat. 273-



274] című kéziratáról). SZELESTEI N. László, *A magyarországi nyomdászattörténet kezdetei*, in MKsz 98(1982), 18-39: 22-23 („Dissertatio de ortu et progressu litterarium in Hungaria” című művéről).

#### 5.2.155. *Spányik Glicér*

SZABÓ László, *Spányik Mihály Glicér 1782–1850*, in Kal 7(1901/1902), 102, 116-117. PAPP László, in MPÉ, 45-53.

#### 5.2.156. *Sperath Tamás (Thomas a S. Anselmo)*

TAPOLCSÁNYI Gergely, *Szent Kalazantzius József ábitatos iskoláktól nevezetett szerzetes rend' fundátorának sommás élete*, Kalocsa, 1772, 297-298.

#### 5.2.157. *Stech Alajos*

PRUZSINSZKY Pál, *Stech Alajos 1813–1887*, in Ért/Tata 1886/1887, 3-6. TRAGOR Ignác, *Vác műemlékei és művészei*, Vác, 1930, 92-93. KÖVESDI Mónika, *A tatai gimnázium művésztanárai* [kiállítás-katalógus], Tata, 1995.

*Festészet Magyarországon 1830–1970*, szerk. SZABÓ Júlia, Tata, 1981 (A Kuny Domokos Múzeum képzőművészeti kiállításai, 34). *Művészet Magyarországon 1830–1870: Katalógus*, I-II, szerk. SZABÓ Júlia–SZÉPHELYI F. György, Bp., 1981 (422, 426, 463-464). KÖVESDI Mónika, *Stech Alajos művei a tatai Kuny Domokos Múzeumban*, in Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok közleményei 8(2001), 361-382. KISS Vendel–KÖVESDI Mónika, „A magyar Kapisztrán”: *Stech Alajos csataképe* [Erdősi Imréről], in Új Forrás 9(1998), 87-91. SZILÁRDFY Zoltán, *A tatai kapucinusok Szent-Imre oltárképének ikonográfiája* [Stech Alajos, 1870 körül], in Uő, *Ikonográfia – kultusz történet: Képes tanulmányok*, Bp., 2003, 157-158.

OJTOZI Eszter, *Egy 19. századi bibliofil piarista könyvtárának nyomai*, in MKsz 113(1997), 229-230 (18. sz-i orvosi könyvei a Debreceni Egyetemi Könyvtárban).

#### 5.2.158. *Szabóky Adolf*

[FEKETE Endre], *Szabóky Adolf életrajza*, Szeged, 1882 (kegyeletos életrajz, meléklet az Alföldi Iparlap 22-ik számához). GELLÉRI Mór, *Dr. Szabóky Adolf, az országos ipartestület volt alelnöke*, in Uő, *A magyar ipar úttörői: Élet és jellemrajzok*, Bp., 1887, 277-281. ERDŐSI Károly, *A magyar ipar dicsősége: Szabóky Adolf élete*, Bp., 1903. SRÓFF Gábor, *Szabóky Adolf emlékezete*, in Kal 5(1899/1900), 101-105. GREGORICH Izidor, *Szabóky Adolf*, in Kal 17(1911/1912), 179-183. [MEZEY László], *A munka szerelmese* [Szabóky Adolf], in Piarista Öregdiák 4(1940), 63. MÁTRAI János, *Dr. Szabóky Adolf a Katolikus Legényegylet alapítója 120 éves évfordulójára*, Bp., 1941. KANSZKY Márton, in MPÉ, 193-207. BOGNÁR László, *A magyar iparosok nevelője: 170 éve született Szabóky Adolf*, in Szakképzési Szemle 8(1991), 83-86. SZILVÁSY László, *Szabóky Adolf élete*, in Karácsonyi Füzet 1991, 29-46.

5.2.159. *Száblik István*

TÉGLÁSY Imre, *Száblik István – a magyar Daedalus*, in A Móra Ferenc Múzeum évkönyve (Szeged) 1976/1977, 315-324. Uő, *Száblik István „repülő golyóisa”*, in Élet és Tudomány 33(1978), 3 (jan. 20), 88.

5.2.160. *Szentgyörgyi András*

VARGA Zoltán, *Adalék a „kegyeletes életrajz”-hoz* [Szentgyörgyi András tréfás verse halála előtt], in Karácsonyi Füzet 1972, 34-35. KALOTAY Kálmán, *Szentgyörgyi András*, in Pedagógusok arcképcsarnoka (Debrecen), 2004, 214-217.

5.2.161. *Szlavkorszky Benedek (Benedictus ab Annuntiatione B.M.V.)*

MÁLNÁSI Ödön, *Gróf Csáky Imre bíbornok élete és kora (1672–1732)*, Kalocsa, 1933, 290. JELENITS István, *A latin nyelvű epigramma tizenharmadik századbeli piaristák költői gyakorlatában*, in ItK 73(1969) 176-197 = *Az ének varázsa*, Bp., 2000 (Jelenits István összegyűjtött írásai, 2), 30-64.

5.2.162. *Szlopnyay Elek (Alexius a Resurrectione Domini)*

RASSOVSKY Kálmán, *Szlopnyay Elek, az első debreceni piarista*, in Katholikus Figyelő 12(1936), 131-134.

5.2.163. *Szokolóczy Vencel (Wenceslaus a Purificatione B.M.V.)*

KOMÁROMY Dezső, *Szokolóczy Vencel jeles piarista tanár*, in Kal 16(1910/11), 189-191.

5.2.164. *Szomolányi József*

TÜSKÉS Tibor, *Zalamente, Somogyország*, Bp., 1979 (Ezerszínű Magyarország), 88-91. TISZAUGI-SZABÓ Tamás, *Tanáraink, barátaink, példaképeink: A kecskeméti piaristák*, in Uő, *Újabb kecskeméti személyek, kecskeméti történetek és egyéb krónikák*, Kecskemét, 2002, 95-104.

5.2.165. *Tagányi Adalbert (Adalbertus a S. Stephano Rege)*

ÉBLE Gábor, *Károlyi Ferenc gróf és kora 1705–1758*, I, Bp., 1893, 152-156.

5.2.166. *Takáts Sándor*

Bibliográfia: *MIÉB*, VII, 551-552. GALAMBOS Ferenc, *Takáts Sándor műveinek jegyzéke – Takáts Sándorral foglalkozó irodalom jegyzéke*, in TAKÁTS Sándor, *Művelődéstörténeti tanulmányok*, s. a. rend. BENDA Kálmán, Bp., 1961 (Nemzeti Könyvtár). Az aláb-

biakban csak a fontosabb művek találhatók meg.

NAGY Miklós, *Takáts Sándor*, in Budapesti Szemle 244(1937), 11-33; 174-194; 245(1937), 74-92, 183-197, 339-354 = UÓ, *Takáts Sándor élete és munkássága különös tekintettel gyorsírástörténeti kutatásaira 1860–1932*, Bp., 1937 (Az egységes magyar gyorsírás könyvtára, 139). UÓ, *Takáts Sándor r. tag emlékezete: Felolvasva a Magyar Tudományos Akadémiának 1936. évi február hó 24-én tartott összegyűlésén*, Bp., 1937 (A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek, 22/16) = *Takáts Sándor emlékének 1860–1932*, Bp., 1937 (A Thallóczy Lajos-Társaság kiadványai, 4).

FRIDREICH Endre, *Takáts Sándor*, in Ért/Bp 1932/1933, 25-28. UÓ, *Takáts Sándor (1860–1932)*, in Piarista Öregdiák 6(1942), 30-31. PAPP László, *Takáts Sándor 1860–1932*, in MPÉ, 351-367. BENDA Kálmán, *Bevezetés*, in TAKÁTS Sándor, *Művelődéstörténeti tanulmányok, i. m.*, v-xiv. UÓ, *Takáts Sándor*, in Élet és Tudomány 18(1963):25, 771-774. SZÉNÁSSY Zoltán, *Takáts Sándor emlékezete*, I-III, in Dolgozók Lapja (Tatabánya), 38(1983):20-22 (jan. 25-27).

Munkásságáról: VÁRDY Béla Steven, *The Ottoman Empire in European historiography: A reevaluation by Sándor Takáts*, Pittsburgh, Pennsylvania, 1977 (Duchesne University Studies in History). R. VÁRKONYI Agnes, *Századfordulóink*, in UÓ, *Századfordulóink: Esszék, tanulmányok*, Bp., 1999 (Liget könyvek), 33-49. KOLTAI András, *A Batthyány család körmendi központi levéltárának kutatástörténete*, in LK 71(2000), 207-231: 217-219. PÁLMÁNY Béla, *A magyar törvényhozás levéltárának rövid története és mai tagoló-dása*, in LK 68(1997), 223-244: 231-232.

Irathagyatékáról: NAGY Miklós, *Politika és gyorsírás: Új adatok a magyar gyorsírás történetéhez 1848-ig* [Takáts Sándor gyűjteménye alapján], Bp., 1936 (Az egységes magyar gyorsírás könyvtára, 114), 1. BENDA Kálmán, *Takáts Sándor kézirati hagyatéka*, in TAKÁTS Sándor, *Művelődéstörténeti tanulmányok, i. m.*, 377. PAJKOSSY Gábor, *A Polzeibofstelle magyar vonatkozású iratai, a Takáts Sándor gyűjtemény és a történeti kutatás*, in LK 77(2006), 49-72.

#### 5.2.167. Tapolcsányi Gergely

BALANYI György, *Kalazanci Szent József első magyar életrajzírója*, in PM350, 8-27.

#### 5.2.168. Tomek Vince

ALBERT, Stephanus, *Curriculum vitae P. Tomek in Hungaria peractae 1897–1947*, in EphCal 55(1986), 479-500.

ČIŽMÁR, Marián, *Generál piaristov z Plavča: Niekoľko kapitol zo života P. Vincenta Tomeka SchP., 1892–1986*, Levoča, 1999.

MEGYER József, *Tomek Vince a Kegyes Tanítórend egyetemes főnöke*, in Ért/Bp 1947/1948, 3-5 = Ért/Mosonmagyaróvár 1947/1948, 1-3. FARKAS Zsolt, *A Kegyes Tanítórend „második megalapítója”: Dr. Tomek Vonce generális rendfőnök (1892–1986)*, in PD 1996:16 (március), 3-8. SIBALSZKY Zoltán, *Emlékezés Tomek Vince piarista generá-*

*lis úrra*, in PD 1996:18 (szept.), 29-30. MIRÓ, Joseph A., *Pequenos recuerdos de una gran figura: Vince Tomek*, in AOEP 2001, 151-154. KOLTAI András, *Szilárdan kiállt a piaristák bivatásáért: Tomek Vince halálának évfordulóján*, in Új Ember 62(2006):16-17 (április 16.)

#### 5.2.169. Tóth György

BALANYI György, *Emlékezés Tóth Györgyre*, in *A piaristák Kecskeméten való működésének 210., a társház fennállásának 200. és a mostani gimnáziumi épület alapkövetelének 100. évfordulóján kiadott emlékfüzet*, Kecskemét, 1925, 48-50.

#### 5.2.170. Tóth Ker. János

[CSAPLÁR Benedek], *P. Juan Bautista Tóth*, in RevCal 8(1891), 466-467. DIÓSI Géza, in MPÉ, 97-103.

#### 5.2.171. Török Jenő

SCHMID, Margarete, *Bemerkungen zur ungewöhnlichen Geschichte eines Verlages*, in Zeit im Buch 32(1978):2. Ism.: PH 1979:1, 45-48. SIMONYI Alfonz, *Török Jenő*, in Pedagógusok arcképcsarnoka (Debrecen), 2004, 241-246.

TATÁR Margit IBMV, Dr. Török Jenő SP. élete és műve (kézirat: MPRKL, Török Jenő hagy.)

#### 5.2.172. Trautwein János

KOMÁROMY Dezső, *Trautwein János az első Oltáregyesület alapítója*, in Kal 15(1909/1910), 211-215. VÉGH Árpád, *„Uram, szeretem házad ékességét...”: Megemlékezés Trautwein János piaristáról, az Oltáregyesület alapítójáról*, in Ért/Tata 1937/1938, 3-8. ROTTENBILLER Fülöp, *Trautwein Nep. János (1818–1893)*, in Piarista Öregdiák 4(1940), 62. TOMEK Vince, in MPÉ, 143-155.

#### 5.2.173. Vajda Gyula

BIRÓ Vencel, in MPÉ, 235-241.

#### 5.2.174. Valero Jakab

CSERNYÁNSZKY Mária, *A Valero-család a régi Pest művészettörténetében*, in Tanulmányok Budapest Múltjából 9(1941), 194-213. FALLENBÜCHL Zoltán, *Spanyolok Magyarországon a 18. században*, in Sz 111(1977), 1192-1230: 1228-1229.

5.2.175. *Való József*

CSAPLÁR Benedek, *Kegyeltes emlékezés a kegyes-tanítórend néhány áldott emlékéi boldogultjára*, in Magyar Állam 20(1879):220-226 (szept. 25.-okt. 2., kny: Bp., 1879).

5.2.176. *Váry Gellért (Meister Sándor)*

TRAGOR Ignác, *Váry Gellért emlékezete*, Vác, 1932. UŐ, *Váry Gellért*, in Ért/Vác 1931/1932, 6-15 = A Váci Piarista Diákszövetség Évkönyve 1928–1936, 60-70. MÁTRAI János, *Váry Gellért: Emlékbeszéd*, Bp., 1942. BOGDÁN Lajos, *Hetvenöt évvel ezelőtt halt meg Váry Gellért*, in Honismeret 32(2004):2, 38-39 = *Váry, a csongorádi piarista*, in Csongrád és Térsége 17(2005):8-12 (ápr. 6.–jún. 17.).

Gyermekkoráról: VÁRY Gellért, *Emléklapok Csongorád múltjából* [a szerk. tulajdonát képező kézirat hasonmás kiadása], s. a. rend. TARI László, Szeged, 1974. PÁSZTOR Emil, *Csongrádi adalékok a népiskola múltjához*, in Pedagógiai Szemle 21(1971), 432-441 (438-441: Váry Gellért csongorádi tanulóvei a XIX. század közepén a fönti kézirat alapján).

5.2.177. *Vass József*

PIROS Kálmán, *Vass József emlékezete*, in Kal 18(1912/13), 121-125. BIRÓ Vencel, *Vass József mint történetíró*, in Kal 18(1912/13), 126-131. UŐ, *Vass József*, Erdélyi Múzeum 1913, 65-91. UŐ, in MPÉ, 133-141. [HÁM Antal?], *Vass József viszonya kortársaihoz*, in Kal 18(1912/1913), 190-192.

Műveiről: *Vass József kegyes-rendi tanár irodalmi munkálatai 1850-től fogva*, in *Adatok Zalamegye történetéhez*, III, Nagykanizsa, 1878, 264-272.

5.2.178. *Vass Péter*

BALOGH Béla, *Vass Péter*, in *Pedagógusok arcképcsarnoka* (Debrecen), 2004, 253-255.

5.2.179. *Vesserle György*

RICHTER Mátyás István OCist, *A németprónai származású papok*, Bp., 1914, 328.

5.2.180. *Virághalmi (Blumentritt) Ferenc (növendék)*

LÁM Frigyes, *Virághalmi Ferenc 1824–1875*, in Évk/Győri Magyar Kir. Állami Leánygimnázium 1926/1927, 3-14 (kny: Győr, 1927). NÁDASDY Lajos, *Híven szolgált a hazát*, in *Helytörténet*, 1, szerk. KÁLDOS Gyula, Celldömölk, 1975 (Nagyközségi és Járási Könyvtár tájékoztató füzetek), 30-36. UŐ, *Tollal és karddal a hazáért*, in *Vigilia* 42(1977), 167-171. VIRÁGHALMY Lea, *Virághalmi Ferenc*, in *Arrabona* 35(1997), 261-276.

5.2.181. *Vörös Cyrill*

NYESTE Pál, *Fizika tankönyv a századfordulón: Forrástanulmány Vörös Cyrill Kísérleti természettan c. munkájáról* [1901], in Karácsonyi Füzet 1985, 92-138.

5.2.182. *Weiner (Wainer) Ferenc*

KOVÁCS K. Zoltán, *Az óvári piaristák a válságos években*, in Évk/Mosonmagyaróvár 1990/1991, 1-3.

5.2.183. *Zimányi Gyula*

BALANYI György, *Órségnáltás*, in Ért/Bp 1940/1941, 24-29 = Ért/Veszprém, 3-10. TÖRÖK Jenő, *Zimányi Gyula a magyar Kegyesitanítórend főnöke*, in Ért/Vác 1940/1941, 3-8 (kny). KISS József, *A gyorsíró rendfőnök*, in Magyar Gyorsíró Szemle 7(1940), 217-221. *Adalékok Zimányi Gyula életrajzához*, in Kal 1963, máj.

FEKETE Antal, *Zimányi Gyula pedagógiai jegyzeteiből*, in PÉvk 1(1962), 35-46.

5.2.184. *Zimányi Lajos*

HEGYI Balázs, *Klopstock első magyar fordítása – latinra*, in ItK 83(1979), 280-282. SZÖRÉNYI László, *Poésie en langue latine*, in *Le Tournant du siècle de lumières 1760–1820: Les genres en vers des lumières au romantisme*, red. György Mihály VAJDA, Bp., 1982, 607-623. UŐ, *Neolatin költészet a XVIII. századi Magyarországon*, in ItK 95(1991), 589-596; UŐ, *Versék és versutalások a kalocsai árkászról, Patachich Adám érsekről Zimányi Lajos piarista költő verseskötnyében*, in *Patachich Adám érsek emléke: Zajezdai báró Patachich Adám, kalocsai érsek (1776–1784) halálának 220. évfordulója alkalmából rendezett konferencia és kiállítás emlékkönyve, Kalocsa, 2004. november 17.*, szerk. LAKATOS Adél, Kalocsa, 2005 (Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai, 4), 55-56.

## 6. KITEKINTŐ RÉSZ: KÖZÉP-EURÓPAI PIARISTA RENDTÖRTÉNET

A piaristák Közép-Európai működésével foglalkozó összefoglaló munka nem készült. Inkább ötletszerű összeállítás: *Las Escuelas Pías en Europa Central: Aquellas Europas Escolapias* (AOEP 1994). A piaristák közép-európai megtelepedésének kezdeteiről szóló írásokat lásd alább a Morvaországról szóló fejezetben (6.1).

### 6.1. AUSZTRIA

#### 6.1.1. Levéltári források

A tartományfőnökség levéltára Bécsben, a Maria Treu rendházban, annak levéltárával együtt található. Ismertetései: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Austriae*, in EphCal 3(1934), 198-202: 199-200. BIBA, *Piaristenorden, alább i. m.*, 16-24. A levéltárnak már a rendház építésekor külön bolthajtásos termet terveztek, és azóta ott őrzik, 18. században készült berendezésével együtt, azonban részletes segédlet nélkül. Főbb részei: 1. Iratok (Aktenmaterial): elsősorban a rend kormányzatára és fegyelmére vonatkoznak, kevesebb a jogi és gazdasági jellegű irat. 2. Kötetek (Bücher): számadáskönyvek, leltárak, familiae domus, libri sacrorum et suffragiorum. 3. Kéziratok (Manuskripte von Ordensangehörigen): tanári jegyzetek, prédikációk, tudományos munkák, köztük Josef Misson irodalmi művei. 4. Fölosztatott rendházak levéltárainak töredékei (Bécs–Savoyai Akadémia, Bécs–St. Ivo [Schulerstrasse], Bécs–Ungargasse, Freistadt, Gleisdorf, Karlstadt, közte rendházi krónikák).

A további rendházak (Bécs–St. Thekla, Krems, Horn) levéltáiról: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Austriae*, in EphCal 3(1934), 198-202. BIBA, *Piaristenorden, alább i. m.*, 15-16, 24-25.

#### 6.1.2. Általános irodalom

BIBA, Otto, *Der Piaristenorden in Österreich: Seine Bedeutung für bildende Kunst, Musik und Theater im 17. und 18. Jahrhundert*, Eisenstadt, 1975 (Jahrbuch für Österreichische Kulturgeschichte, Bd. 5).

WOTKE, Karl, *Beiträge zur Geschichte des Piaristenordens*, in Beiträge zur Österreichischen Erziehungs- und Schulgeschichte 15(1914), 33-94 (ÖNB, 188.286-B.15). ENGELBRECHT, Helmut, *Zum Wirken des Piaristenordens in Österreich*, in *Zwischen Tradition und Moderne: Festschrift Bundesgymnasium und Bunderealgymnasium Krems*, Krems, 1997, 53-85 (kny) = Klagenfurt, 1998 (Retrospektiven in Sachen Bildung, Reihe 2 [Studien], 22).

Kézírtos disszertációk: WINNER, Gerhard, *Studien zur Geschichte der Piaristen in Österreich von den Anfängen bis an den Beginn des 19. Jahrhunderts*, Wien, 1952 (doktori disszertáció: ÖNB, 814.052-1). HINNER, Doris, *Ziele und Aufgaben der Jesuiten, Piaristen, Ursulinen und Englischen Fräulein im österreichischen Schulwesen vor 1938*, Wien, 1994 (Diplomarbeit: ÖNB, 1443871-C). JAKLIN, Ingeborg, *Beiträge der Piaristen zur Neugestaltung des gymnasialen Curriculums unter Karl VI. und Maria Theresia*, Wien, 1999 (Diplomarbeit: ÖNB, 1585292-C).

Rövid összefoglalások: F.: *A piaristák alsó-Austriában*, in Kal 8(1902/1903), 48. PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Austriae*, in EphCal 3(1934), 198-202. NIEMECZEK, Josef, *Die Bedeutung des Piaristenordens in Oesterreich*, in *Festschrift herausgegeben anlässlich des 10 jähr. Bestandes der Knaben-Volksschule der PP. Piaristen*, [Wien, 1936], 15-26. HERNDL, Fritz, *Das Wirken der Piaristen in Österreich*, in UŐ, *Bilder aus dem Leben des Hl. Josef Calasanz Begründers des Piaristenordens*, Wien, 1954, 43-50.

*Die Piaristen feiern Geburtstag: 400 Jahre erste allgemeine Volksschule, 350. Todestag des hl. Joseph Calasanz, 300 Jahre Piaristen in Wien, 50 Jahre Basilika Maria Treu*, hg. von Hartmann THALER–Thomas PAWEL, Wien, [1997].

A növendéknevelésről: ENDL, Friedrich OSB, *Über die wissenschaftliche Heranbildung der Piaristen im 17. und 18. Jahrhundert*, in *Mitteilungen für deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte* 6(1898), 147-177.

Az osztrák piaristákkal kapcsolatos vitairatok 1848-ból: AUER, Johann, *Ihr armen Piaristen! Sendschreiben vom Minister des Unterrichtes an den Provinzial des Piaristen der Österr. Provinz mit des Letzteren Erwiederung*, Wien, 1848. [UŐ], *Briefe eines Piaristen an seine Ordensbrüder in der k.k. österr. Staaten*, Wien, 1848 (ÖNB, 714-B).

Diákokról: BIBA, Otto, *Discipulos famosos de los escolapios austriacos*, in AOEP 1991, 52-54.

### 6.1.3. Rendházak és iskolák története

Bécs (Wien), Maria Treu (Josefstadt) és Löwenburg-konviktus:

BRENDLER, Anton, *Das Wirken der P.P. Piaristen seit ihrer Ansiedlung in Wien im Collegium in der Josefstadt zu St. Thekla auf der Wieden und im Löwenburg'schen Convicte*, Wien, 1896.

KNÖLL, Pius, *Geschichte der Entwicklung des Gymnasiums in dem Zeitraum von 1701 bis 1850*, in *Jahresbericht/Wien VIII. 1901/1902*, 7-63 = *Geschichte der Entwicklung des Staatsgymnasiums in VIII Bezirke*, Wien, 1902.

[GÄRTNER, Wilhelm], *Die Piaristen: 250 Jahre in Wien, in 1948: Ein Jahr der Gedenktage des Piaristenordens*, hg. von Wilhelm GÄRTNER, Wien, 1948, 79-102.

MIKOLETZKY, Hans Leo, *Die Geschichte des Bundesgymnasiums Wien VIII (Piaristengymnasiums) von seiner Gründung 1701 bis zur Gegenwart (1951)*, in *Festschrift zur 250-Jahr-Feier des Bundesgymnasiums in Wien VIII (Piaristengymnasium), 1701–1951*, Wien, 1951, I, 7-50.

*250 Jahre Piaristenpfarre Maria Treu: Festschrift*, hg. von Clemens SCHOBER, Wien,



1969. Tanulmányok: NIEMECZEK, Josef, *Der Piaristenorden und die Gründung seiner Niederlassung in der Josefstadt*, 3-6; PETERS, Henriette IBMV, *Die Gründung der Piaristenpfarre Maria Treu*, 7-16; NIEMECZEK, Josef, *Adolf Groll, der erste Pfarrer von Maria Treu*, 17-18; BIBA, Otto, *Die Piaristengemeinde von Maria Treu und ihre Pfarrer [1719–1922]*, 19-32; SCHÖBER, Clemens SchP, *Die letzten 50 Jahre*, 33-40; BIBA, Otto, *Die Pflege der Kirchenmusik in der Piaristenkirche*, 41-55.

NIEMECZEK, Josef, *Die Piaristenvolksschule in Wien VIII im Wandel der Zeit (1926–1972)*, Wien, 1978.

*300 Jahre Piaristen in der Josefstadt: Eine Ausstellung im Bezirksmuseum Josefstadt vom 14. Mai bis 29. Juni 1997, 3. September bis 5. Oktober 1997*, red. Elfriede FABER, Wien, 1997 (Berichte, Mitteilungen und Notizen / Bezirksmuseum Josefstadt, 4).

Az alapításról: WIEDEMANN, T., *Einführung des Piaristen in die Erzdiözese Wien*, in Österreichische Vierteljahrschrift für Katholische Theologie 10(1871) 607-614. KNÖLL, Pius, *Die Gründung des Collegiums und des Gymnasiums der Piaristen in Wien*, in *Festschrift zur Feier des zweihundertjährigen Bestandes des k. k. Staatsgymnasium im VIII. Bezirke*, Wien, 1901, 1-27. ENDL Friedrich OSB, *Ein Beitrag zur Gründungsgeschichte des 1. Collegiums der Piaristen in Wien*, in Monatsblatt des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich 3(1906/1907), 289-292. FABER, Elfriede, *Schotten gegen Piaristen: Eine Auseinandersetzung am Neubau*, in Wiener Geschichtsblätter 49(1994), 103-106.

A templomról: ZYKAN, Josef, *Die Fresken von Anton Franz Maulbertsch in der Piaristenkirche*, in Österreichische Zeitschrift für Denkmalpflege 2(1948). WAGNER-RIEGER, Renate *Die Piaristenkirche in Wien*, in Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte 17(1956), 49-62. BIBA, Otto, *Die Buckow-Orgel in der Wiener Piaristenkirche*, in *Das Musikinstrument* 18(1969), 620-623. BIBA, Otto, *Die Piaristenkirche Maria Treu, Wien VIII*, 1. kiad. Salzburg, 1968, 4. kiad., Salzburg, 1996 (Christliche Kunststätten Österreichs, 82). JELONEK, Manfred A., *Franz Jänggl – ein unbekannter Wiener Barockbaumeister: Eine architektur- und kulturhistorische Studie zu seinem Hauptwerk, der Piaristenkirche Maria Treu in Wien*, Köln–Wien, 1980 (Dissertationen zur Kunstgeschichte, 19). FÜRST, Ulrich, *St. Laurentius in Gabel und die Piaristenkirche in Wien: Zwei kurvierte Kirchenbauten des Johann Lukas von Hildebrandt*, München, 1991 (Schriften aus dem Institut für Kunstgeschichte der Universität München, 57).

A zenei életéről: BIBA, Otto, *250 Jahre Musikpflege an der Piaristenkirche Maria Treu in Wien*, in Singende Kirche 17(1969), 65-70 = *Die Pflege der Kirchenmusik in der Piaristenkirche*, in *250 Jahre Piaristenpfarre Maria Treu, i. m.*, 41-55. UÓ, *Tradición musical en la Basilica „Maria Treu” de Viena*, in AOEP 1989, 115-117.

A könyvtárról, amelynek 548 kötetes Piaristica-gyűjteménye is van (1900 előtti piarista szerzők művei): *Handbuch der historischen Buchbestände in Österreich*, Bd. 2: *Wien* 2, bearb. von Helmut LANG–Wilma BUCHINGER–Konstanze MITTENDORFER, Hildesheim, 1995, 201-207. JAKSCH, Walter–FISCHER, Edith–KROLLER, Franz, *Österreichischer Bibliotheksbau*, I, Graz, 1992, 61-64.

Bécs, St. Thekla: BRENDLER, Anton, *Das Wirken der P.P. Piaristen seit ihrer Ansiedlung in Wien im Collegium in der Josefstadt zu St. Thekla auf der Wieden und im Löwen-*

burg'schen Convicte, Wien, 1896. WINNER, Gerhard, *Geschichte des Piaristenkollegs zur hl. Thekla auf der Wieden*, in *Festschrift anlässlich des 400. Geburtstags des hl. Joseph Calasanaz und des 200 jährigen Bestandsjubiläum des Piaristenkollegs zu St. Thekla*, Wien, 1956, 27-54. – *250 Jahre Kirche St. Thekla: Die Piaristen auf der Wieden*, ed. Susanne ANTONICEK, Wien, 2006. Tartalma: ANTONICEK, Susanne, *Die „Domus Widensis“*, 11-19; ROLAND, Martin, *Die Altarbilder in St. Thekla* [von Felix Ivo Leicher und Johann Meidinger], 20-33; ANTONICEK, Susanne, *St. Thekla bis zur Pfarrehebung [1756–1938]*, 34-62; RAUTER, Ehrentraut, *St. Thekla als Pfarre [1939–2005]*, 63-83.

Bécs, St. Ivo in der Schülerstraße: FIDLER, *Klerisey*, IX, 37-39. GALL, Franz, *Die St. Ivo-Kapelle in Wien*, in *Jahrbuch des Vereines für Landeskunde in Niederösterreich und Wien* 36(1964).

Bécs, Savoyai Akadémia és Theresianum: SCHWARZ, Johann, *Geschichte der Savoy'schen Ritter-Akademie in Wien vom Jahre 1746 bis 1778*, in *Beiträge zur Österreichischen Erziehungs- und Schulgeschichte* 1(1897). CIALEK, Theodor, *Beiträge zur Geschichte des Theresianums*, in *Jahresbericht/Theresianische Akademie 1871/1872*, 11-70. HEGEDŰS C. Lajos, *A Theresianum s magyar alapítványai történetéhez* [az intézet jezsuita alapításának és a bátai apátság birtokainak története], in *Sz* 1878, 361-364. GEMMEL-FLISCHBACH, Max von, *Album des kaiserl. königl. Theresianums (1746–1880): Verzeichnis sämtlicher Angehörigen der k. k. Theresianischen Akademie ... von der Gründung ... im Jahre 1746 bis zum Schlusse des I. Semesters 1880 mit kurzen biographischen Daten*, Wien, 1880, 67-74: Professoren aus den Piaristenorden 1805–1849 = GEMMEL-FLISCHBACH, Max von–MANUSSI von Montesole, Camillo, *Album der k. k. Theresianische Akademie: Verzeichnis sämtlicher Angehörigen der k. k. Theresianischen Akademie ... von der Gründung ... im Jahre 1746 bis 1. November 1912 mit kurzen biographischen Daten*, Wien, 1913, 70-78. GUGLIA, Eugen, *Das Theresianum in Wien*, Wien, 1912. VOGEL, Otto, *Die Bibliotheca Theresiana und ihre Bibliothekare*, in *Biblos* 16(1967), 103-123, 223-241. SCHLÖSS, Erich–HAJÓS Géza, *Das Theresianum: Ein Beitrag zur Bezirksgeschichte der Wieden*, Wien, 1979 (*Forschungen u. Beiträge zur Wiener Stadtgeschichte*, 5). JAKSCH, Walter–FISCHER, Edith–KROLLER, Franz, *Österreichischer Bibliotheksbau*, I, Graz, 1992, 55-60. KHAVANOVA, Olga, *Longing for modern education or desire of Social Prestige?: Hungarian Nobles in Vienna, in the 1750s–1780s*, in *Hatalom és kultúra: Az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus* (*Jyväskylä, 2001. augusztus 6–10. előadásai*, Bp., 2004, II, 818-925).

Freistadt (Felső-Ausztria): FIDLER, *Klerisey*, VII, 189-194. JÄKEL, Joseph, *Geschichte des Gymnasiums in Freistadt*, in *Jahresbericht/Freistadt 1892*, 1-58 (kny). KRIMS Gerald, *Die Piaristenniederlassung in Freistadt*, Wien, 1965 (Dissertation, Univ. Wien: ÖNB, 1015932-C). UŐ, *Die Piaristenniederlassung in Freistadt*, in *Freistädter Geschichtsblätter* 4(1970), 35-67. *Festschrift zur Feier des 100-jährigen Bestehens und der Übergabe nach Erweiterung sowie Generalsanierung des Bundesgymnasiums Freistadt*, Freistadt, 1969. Benne: RAPPENBERGER, Othmar, *Von der Lateinschule zum Bundesgymnasium Freistadt*, 13-23; KRIMS, Josef, *100 Jahre Gymnasium Freistadt*, 24-37. RAPPENBERGER, Othmar–KRIMS, Josef, *Geschichte des BG/BRG Freistadt anlässlich seines 125-jährigen Bestandes*, in *Festschrift 125 Jahre Bundesgymnasium und Bundesrealgymnasium*

Freistadt OÖ., Freistadt, 1992.

Gleisdorf (Stájerország): FIDLER, *Klerisey*, VI, 191-194, 392-396. HAUSMANN, Robert Friedrich, *Maria Reinigung in Gleisdorf*, Gleisdorf, 1976. LEGAT, Anneliese, *Das Mirakelbuch der Wallfahrtskirche Maria Reinigung in Gleisdorf*, Graz, 1980 (Dissertation, Univ. Graz). UÓ, *Wundertätige Maria Reinigung in Gleisdorf*, in Gleisdorf 3(1981), 79-93.

Görz: FIDLER, *Klerisey*, IV, 70-72.

Graz (árvaház): FIDLER, *Klerisey*, VI, 245-246.

Horn (Alsó-Ausztria):

ENDL, Friedrich (altenburgi bencés helytörténész) tanulmányai: *Geschichte des Gymnasiums der Piaristen zu Horn 1657–1872*, in Beiträge zur Österreichischen Erziehungs- und Schulgeschichte 2(1899), 1-90 (kny: Wien–Leipzig, 1899). UÓ, *Über die Schul-Dramen und Comödien der Piaristen mit specieller Berücksichtigung der dramatischen Aufführungen am Piaristen-Gymnasium zu Horn im XVII. und XVIII. Jahrhundert*, in Jahrbuch der Leo-Gesellschaft 1895, 171-217. UÓ, *Miscellen aus den Annalen der Piaristen zu Horn*, in Monatsblatt des Alterthums-Vereines zu Wien 12(1895), 176-212. UÓ, *Die Serie der Schuldramen und Komödien, der Deklamationen sowie der Darstellungen beim Kollegium und Gymnasium der Piaristen zu Horn in den Jahren 1659–1735*, in Mitteilungen der Gesellschaft für deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte 6(1896) (kny). UÓ, *Drei Bilder der des Kremser Schmidt in Horn*, in Monatsblatt des Alterthums-Vereines zu Wien 7(1890). UÓ, *Die Beziehungen des Stiftes Altenburg sowie der umliegenden Stifte, Klöster und Weltprister-Pfarren etc. zu dem Piaristen-Kollegium zu Horn in Niederösterreich*, in Studien und Mittheilungen aus dem Benediktinerorden 23(1903), 1-47.

KRESCHNIČKA, Josef., *Schola Pia Hornana: Bilder aus der Zeit der Gründung des Horner Gymnasiums 1657–1700: Festschrift des N-ö. Landes-Real- und Obergymnasiums in Horn zu Erinnerung an den 250 jährigen Bestand des Gymnasiums in Horn*, Horn, 1907. MAIER, Otto, *Das Piaristengymnasium in Horn und seine Geschichte*, in *300 Jahre Gymnasium Horn 1657–1957: Jubiläumsschrift*, hg. von Hans KAPITÄN, Horn, 1957, 76-104. *325 Jahre Schola Hornana 1657–1982*, red. Harald HUBATSCHKE, Horn, 1982 (Jahres-Bericht des Bundesgymnasiums Horn, 104).

Rövid összefoglalások: RAPP, Josephus, *Instauratio Collegii Hornani in Austria*, in EphCal 10(1910), 22-24. BIBA, Otto, *Die Piaristen*, in *Höbarthmuseum Stadt Horn*, hg. Otto MAIER, Horn, 1973, 132-144. MALLI, Rudolf, *Die Schola Hornana 1657–2007: Ein Streifzug durch die 350-jährige Geschichte des Horner Gymnasiums*, in *Das Waldviertel* 56(2007):3.

Az épületekről: KRESCHNIČKA, Joseph, *Die Piaristenkirche in Horn (Niederösterreich)*, Horn, 1895. TIETZE, Hans–HOERNES, Moritz–KRAHULETZ, Johann, *Die Denkmäler des politischen Bezirkes Horn*, Wien, 1911 (Österreichische Kunsttopographie, 5), 377-389. WITTIG, Ralf, *Die Baugeschichte des ehemaligen Piaristengymnasiums in Horn bis 1727*, in *Das Waldviertel* 35(1986), 216-222.

Az alapítóról: SILVA-TARRUCA, Egbert, *Graf Kurze, der Stifter des Horner Gymnasiums, als Staatsman und Wirtschaftspolitiker*, in *Das Waldviertel* 7(1958), 201-211 = 300

*Jahre Gymnasium Horn 1657–1957: Jubiläumsschrift*, hg. von Hans KAPITÄN, Horn, 1957, 63-75. STÖGMANN Arthur, *Ferdinand Sigmund Kurz von Senftenau*, in *Waldviertler Biographien*, I, hg. von Harald HITZ et al., Horn–Waidhofen/Thaya, 2001 (Schriftenreihe des Waldviertler Heimatbundes, 42).

Az iskolai színjátékról lásd Friedrich ENDL id. tanulmányait, valamint alább a 6.1.4. fejezetet.

A könyvtárról: KRESCHNICKA, Josef, *Die Inkunabeln und Frübdrucke bis 1520, sowie andere Bücher des XVI. Jahrhunderts aus der ehemaligen Piaristen- und Hausbibliothek des Gymnasiums zu Horn NÖ.*, in *Jahresbericht/Horn 1902/1903*, 1-7; 1903/1904), 15-27, 1904/1905, 37-52; 1905/1906, 17-23. *Handbuch der historischen Buchbestände in Österreich*, Bd. 3, bearb. Helmut LANG, Hildesheim, 1996, 123-125.

Krems és St. Pölten:

FIDLER, *Klerisey*, IX, 39-40. HERRMANN, August, *Zur Geschichte der Schulverhältnisse St. Pöltens von der Mitte des XVI. bis gegen Ende des XVIII. Jahrhunderts*, in *Jahresbericht/St. Pölten 1892/1893*, 10-12. WODKA Josef, *Von der Klosterschule zum Bundesgymnasium: 800 Jahre böherer Bildung in St. Pölten*, in *100 Jahre Bundesgymnasium und Realgymnasium in St. Pölten: Festschrift und Jahresbericht 1962/1963*, 13-29.

BARAN, Anton, *Geschichte der alten lateinischen Stadtschule und des Gymnasiums in Krems*, Krems, 1895. HOFFELNER, Karl, *1871–1971, Zur Erinnerung an die Übernahme der Piaristengymnasium Krems in Staatlicher Verwaltung*, in *Jahresbericht/Krems 1970/1971*, 26-27.

*200 Jahre Piaristen in Krems*, red. Hans PICHLER, Krems, 1976. Tanulmányok: MIKOLETZKY, Lorenz, *Die Verlegung des Piaristenkollegs von St. Pölten nach Krems*, 9-16; BIBA, Otto, *Musik in der Kremser Piaristenkirche*, 17-25; HOFFELNER, Karl, *Pater C. J. Pirroni a Jesu – der Erfüller des geistigen Vermächtnisses des Hl. Josef Calasanz*, 26-33; BIBA, Otto, *P. Silverius Müller: Ein niederösterreichischer Komponist aus dem Piaristenorden*, 34-44; MIKOLETZKY, Lorenz, *Die Übernahme der Kremser Piaristenkirche durch den Staat 1871*, 45-53; EDEL, Klaus, *Das Piaristenkonvikt in Krems im Spiegel seiner Hauschronik 1898–1976*, 54-64; SCHOBER, Felix, *1950–1975: 25 Jahre Aufbauarbeit*, 65-70.

*Piaristenkirche Krems: Festschrift anlässlich der Vollendung der Außenrestaurierung 1989 bis 1994*, red. Peter GANSER, Krems, 1994.

Marburg (Steiermark): FIDLER, *Klerisey*, VI, 291-293.

Wien ld. Bécs.

#### 6.1.4. Iskolai színjáték és zene

*Schuldramen in den Piaristenschulen im 17. und 18. Jahrhundert*, in *Jahresbericht/Krems 1854*. ENDL, Friedrich OSB, *Über die Schul-Dramen und -Comödien der Piaristen mit specieller Berücksichtigung der dramatischen Aufführungen am Piaristen-Gymnasium zu Horn im XVII. und XVIII. Jahrhundert*, in *Jahrbuch der Leo-Gesellschaft 1895*, 171-217. BIBA, Otto, *Libretti und Periochen in den Bibliotheken österreichischer Piaristenkollegien*, in *Beiträge zur Theatergeschichte des 18. Jahrhunderts*, Eisenstadt, 1973, 7-33 (*Jahrbuch für Österreichische Kulturgeschichte*, 3).

Lásd még a 6.1.3. fejezetben, az egyes iskoláknál fölsorolt irodalmat.

#### 6.1.5. A rendtartomány tagjai

FISCHER, Karl Adolf Franz, *Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz / Catalogus generalis Provinciae Germanicae et Bohemicae Ordinis Scholarum Piarum*, München, 1985 (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, 47).

STUBENVOLL, Franz, *Piaristen aus dem Bezirk Mistelbach*, in *Heimat im Weinland* 1983, 138-140.

Gabelhofer Gyula pesti egyetemi tanárról ld. az 5.2.48. fejezetet.

Groll Adolf győri püspökről lásd az 5.2.50. fejezetet.

LIENHART, Otto, *Gregor Maximilian Gruber 1739–1799: Piarist und Diplomatiker: Materialien zu seinem Leben und seiner wissenschaftlichen Tätigkeit*, I-VII, Anhang: Handschrift 1790, 2. kiad., Wien, 1999 (ÖNB, 1540672-C). UÓ, *Gregor Maximilian Gruber: Sein Leben und Seine Verdienste um die Geschichtsforschung und ihre Hilfswissenschaften*, in *Wiener Geschichtsblätter*, Beiheft 1999, 5.

LANDSTEINER, Karl, *Über niederösterreichische Dialectliteratur mit besonderer Berücksichtigung der Dichtungen Misson's und Strobl's*, in *Jahresbericht/Wien/Staatsgymnasiums im VIII. Bezirke 1879/1880*, 1-43. SOHM, Walter, *Josef Misson und das Waldviertel*, in *Das Waldviertel* 18(1969), 309-313. SOHM, Walter, *Der „Naz“ Dichter Joseph Misson und seine Wahlheimat Krems*, in *Das Waldviertel* 25(1976), 256-259. BROIDL, Erich, *Joseph Misson (1803-1875), der Mundartdichter vom Manhartsberg*, in *Waldviertler Biographien*, Bd. 1, Horn, 2001 (Schriftenreihe des Waldviertler Heimatbundes, 42), 133-140.

BIBA, Otto, *P. Silverius Müller: Ein niederösterreichischer Komponist aus dem Piaristenorden*, in *200 Jahre Piaristen in Krems*, red. Hans PICHLER, Krems, 1976, 34-44.

## 6.2. CSEHORSZÁG, MORVAORSZÁG ÉS SZILÉZIA

### 6.2.1. Levéltári források

A németországi (Provincia Germaniae), majd (1751-től) csehországi tartományfőnökség (és vele együtt a prágai kollégium) levéltára: Národní Archiv České Republiky, Provincielát řádu piaristů a pražská kolej, 1631–1950 (312,20 fm). A tartományfőnökség levéltára 1848-ig Nikolsburgban volt, majd Prágába szállították. Ezért egyes töredékei a nikolsburgi rendház levéltári fondjában (Moravský zemský archiv v Brně, Piaristé Mikulov) maradtak. 1945 után a levéltárat Brandeisben őrizték, onnét került át 1950. évi államosítás után jelenlegi helyére. Többek között itt található a németországi tartományfőnökség 17. századi levelezési és másolati könyvei, anyakönyvei, katalógusai (1631–1818), a tartományból érkezők és távozók nyilvántartási könyvei (1726–1837), valamint vizitációs könyvei (1731–1817). Az anyag tartalmaz az egyes kollégiumok levéltárából származó iratokat is. Ismertetés:

PCMS, 228-229, 271.

A rendházak levéltáiról: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Bohemiae et Moraviae*, in EphCal 3(1934), 246-251; 4(1935), 44-48. Ismerteti néhány rendház (Nikolsburg, Strassnitz, Leitomischl, Jung Bunzlau, Prága) történetét, levéltárát és könyvtárát. A rendházi levéltárakat az 1950. évi államosítás óta az illetékes területi állami levéltárak őrzik. Vö. HAAS, Antonín, *Z klášterních archivů v Čechách*, in Zprávy Českého zemského archivu 11(1948), 334-348. KOUŘIL, Milos, *Archivní prameny ke dějinám piaristických gymnázií na Moravě a ve Slezsku* [Levéltári források a morvaországi és sziléziai piarista gimnáziumok történetéhez], in Studie muzea Kroměřížska 1989, 20-28. PCMS, 229-231, 271-272.

További levéltári forrásokról: NEUMANN, Augustin OSA, *Československé obrázky z klášterních archivů římských* [Cseh-szlovák kutatások római rendházak levéltáraiban], Brno, 1931. TRIESL, Hugo, *Piaristenbriefe aus dem römischen Ordensarchiv*, in Zeitschrift des deutschen Vereines für Geschichte Mährens und Schlesiens 37(1935). HAAS, Antonín, *Rodopisný význam piaristických archivů* [A piarista levéltárak genealógiai jelentősége], in Časopis Společnosti přátel starožitností 55(1943). SVÁTEK, Josef, *Organizace rebočních institutů v českých zemích a péče o jejich archivy* [A szerzetesrendek csehországi szervezete és levéltári ügykezelése], in Sborník archivních prací [Prága] 20(1970): 2, 503-624, a piaristákról: 572-578. UŐ, *Dopisy ke počátkům gymnázií na Moravě z let 1632–1636* [Iratok a morvaországi gimnáziumok kezdetéhez], in Studie muzea Kroměřížska 1980, 43-51.

### 6.2.2. Általános irodalom

Historiográfiai összefoglalók: ZEMEK, Metoděj, *Piaristické dějepisectví v našich zemích se zřetelem ke jižní Moravě* [Piarista történetírás hazánkban, különös tekintettel Dél-Morvaországra], in *Kulturné historické styky jižní Moravy: XX. Mikulovské sympozium, 24.-25. října 1990*, red. Emil KORDIOVSKÝ, Brno, 1991, 33-44. BARTUŠEK, Václav, *Dějiny a historiografie piaristického řádu z hlediska rekatolizace v Českých zemích* [A piarista rend története és historiográfiája Csehország rekatolizációja szempontjából], in Časopis Matice moravské 116(1997), 441-448. UŐ, *Historiografie piaristického řádu v českých zemích: Vývoj proměny a cíle (1992–2003)* [A piarista rend-történetírás Csehországban: Fejlődés és célok], in *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci: Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.-5.6.2003*, red. Ivana ČORNEJOVÁ, Praha, 2003, 292-308.

ZEMEK, Metoděj–BOMBERA, Jan–FILIP, Aleš, *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950* [Piaristák Csehországban, Morvaországban és Sziléziában], red. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992. Bibliográfiával, mutatóval, német és olasz nyelvű összefoglalóval.

Rövid összefoglalások: [RINCOLINI, Franz], *Frommer Jubel über die Hundertfältige Frucht deren vor Hundert Jahren auf den deutschen Boden zum erstenmahl gepflanzten Frommen Schulen*, Rötze, 1731 (ÖNB, 221.582-b). BÜCHLER, Aemilus, *Tria ordinis Calasanciani saecula in Bohemia, Moravia et Silesia*, in EphCal 2(1933), 10-17. HAAS, Antonín, *Piaris-*

té v našich zemích [Piaristák hazánkban], in *Časopis Společnosti přátel starožitnosti* 56(1948).

A kezdetekről: WOTKE, Karl, *Die ältesten Piaristenschulen Mährens*, in *Jahresbericht/Wien–Hernals 1899/1900*, 1-22 (kny: Wien, 1900). SÁNTHA György, *Sacra Congregatio de Propaganda Fide et Scholae Piae in quinquennio 1644–1648* [Morvaországból küldött jelentések a Hitterjesztési kongregációhoz], in *EphCal* 29(1960), 111-132. MONCALLERO, Giuseppe Lorenzo, *La fondazione delle Scuole degli Scolopi nell' Europa centrale al tempo del Controriforma*, Alba, 1972. Ism.: *EphCal* 12(1972), 315-316. SVÁTEK, Josef, *Dopisy k počátkům gymnázií na Moravě z let 1632–1636* [Iratok a morvaországi gimnáziumok kezdeteihez], in *Studie muzea Kroměřížska* 1980, 43-51. ZEMEK, Metoděj, *Anfangsperiode der Piaristen in den Böhmisches Ländern*, in *ASchP* 14(1990):27, 149-166. BOMBERA, Jan, *Piaristisches Schulwesen in Böhmen und Mähren im 17. Jahrhundert*, in *ASchP* 14(1990):27, 167-192. ASIAIN, Miguel Angel, *Relacion de Calasanz con Centroeuropa en el momento de la fundacion*, in *ASchP* 14(1990):28, 127-170. ZEMEK, Metoděj, *Počátky provincie střední Evropy a vznik komunity v Podolínci 1617–1662* [A közép-európai provinciák létrejötte és podolini közösség eredete], in *Návrat k prameňom: Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko*, ed. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992, 7-13. BARTUŠEK, Václav, *Působení piaristů za Alpami, od sklonku třicetileté války do roku 1669* [Az első piaristák az Alpokon túl, az 1630-as évek végétől 1669-ig], *uo.*, 39-46. BARTUŠEK, Václav, *Blahoslavený Pietro Casani a počátky piaristů ve střední Evropě* [Boldog Casani Péter és a piarista rend kezdetei Közép-Európában], in *Muzejní a vlastivědná práce* 35(1997), 141-149.

Egyes területekről és korszakokról: NEUMANN, Augustin OSA, *Piaristé a český barok* [A piaristák és a cseh barokk], Olomouc, 1933. ZUBER, Rudolf, *Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. století* [A piaristák és kollégiumaik Morvaországban a 18. században], in *Studie Muzea Kroměřížska* 1989, 14-19. BARTUŠEK, Václav, *Působení piaristů v Českém ráji v 17. a 18. století* [A piaristák működése a Cseh Paradicsomban], in *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 9(1996), 107-112. KOLEJKA, Josef, *Státní a piaristické gymnázia na Moravě a ve Slezsku 1774–1848* [Állami és piarista gimnáziumok Morvaországban és Sziléziában], in *Časopis Matice moravské* 115 (1996), 253-274. BARTUŠEK, Václav, *Über die Versuche zur Gründung eines piaristischen Gymnasiums in Wittichenau in der Lausitz [1752–1760]*, in *ASchP* 17(1993):34, 155-164. BOMBERA, Jan, et al., *Tři sta let piaristů v Jeseníkách* [Három évszázad a szudéti piaristák fölött], Moravský Beroun, 2001 (Do nitra Askiburgionu, 15-16). BARTUŠEK, Václav, *Přehled organizace piaristického řádu v českých zemích do josefínských reformem* [A piarista rend szervezetének áttekintése Csehországban a jozefinista reformokig], in *Vývoj církevní správy na Moravě: XXVII. Mikulovské sympozium, 9.-10. října 2002*, red. Emil KORDIOVSKÝ, Brno–Mikulov, 2003, 271-276. UŐ, *Šíření piaristických kolejí a škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století*, in *Paginae historiae* 11(2003), 32-68.

### 6.2.3. A rendházak és iskolák története

Altwasser (Stará Voda, Morvaország): SVÁTEK, Josef, *Cestí kulturní pracovníci 19.*

*stolétí jako učitelé na piaristické škole ve Staré Vode* [A 19. századi cseh kultúra alakítói az altwasseri piarista iskola tanárai között], in *Oderské crchy* 1(1968):3-4, 45-64. SVÁTEK, Josef, *Byvalá obecná škola ve Staré Vode a její význam pro národní vzdělanost* [A régi altwasseri iskola és jelentősége a nemzeti oktatás számára], in *Oderské vrchy* 4(1971), 19-23. BOMBERA, Jan, *Starovodské školy v 18. století* [Altwasser iskolái a 18. században], in *Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech: XI. Mikulovské sympozium, 16. a 17. října 1981, Praha, 1982*, 67-75. UŐ, *Die Piaristen in Stará Voda (Altwasser in Mähren)*, in *ASchP* 7(1983):13, 98-114 = *Die Piaristen in Altwasser*, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen, Mähren, Schlesien* 10(1989), 104-117.

Beraun (Beroun, Csehország): GARKISCH, Miloš, *Počátky piaristického školství v Berouně* [A berauni piarista iskola kezdetei], in *Středočeský sborník historický* 24(1998), 27-37. GARKISCHOVÁ, Kamila, *Piaristé v Berouně*, in *Minulostí Berounska* 5(2002), 125-145. UŐ, *Působení piaristů v Berouně* [A piaristák tevékenysége Beraunban], in *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci: Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.-5.6.2003*, red. Ivana ČORNEJOVÁ, Praha, 2003, 96-110.

Beneschau (Benešov, Csehország): BARTUŠEK, Václav et al., *Piaristé: Tradice benešovské vzdělanosti a kultury* [A piaristák: A műveltség benesovi hagyományai], Benešov, 1995. Fontosabb tanulmányok: BARTUŠEK, Václav, *Vznik a vývoj piaristické koleje v Benešově do roku 1778* [A benesovi piarista kollégium eredete és fejlődése 1778-ig], 42-71; PROCHÁZKOVÁ, Eva, *Z pramenů k dějinám piaristické koleje v Benešově* [A benesovi piarista kollégium történetének forrásaiból], 87-99. SVÁTEK, Josef, *Schallerovy životopisy vědeckých pracovníků a Benesov* [Jaroslav Schaller életrajzai benesovi tudósokról], in *Sborník vlastivedných prací z Podblanicka* 9(1968), 156-164. BARTUŠEK, Václav, *Z dějin piaristického knihovnictví v Benešově* [A benesovi piarista könyvtár történetéből], in *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: Sborník z 3. odborné konference Olomouc, 5.-6. října 1993*, red. Václav PUMPRLA, Olomouc, 1993, 66-71. PROCHÁZKOVÁ, Veronika, *Konec piaristů v Benešově a osudy koleje ve 20. století* [A piaristák benesovi működésének vége és a kollégium sorsa 20. században], in *Sborník vlastivedných prací z Podblanicka* 43(2003), 177-184.

Brünn (Brno, Morvaország): SVÁTEK, José, *El Colegio Escolapio de Brno*, in *EphCal* 39(1970), 162-171.

Budweis (České Budějovice, Csehország): MARTÍNEK, Zdeněk, *Založení piaristické koleje v Českých Budějovicích* [A budweisi piarista kollégium alapítása], in *Jihočeský sborník historický* 50(1981):1, 17-23. JANDOVÁ, Lucie, *Piaristické gymnázium v Českých Budějovicích ve druhé polovině 18. století* [Piarista gimnázium Budweisben a 18. század második felében], in *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání: Sborník referátů z konference konané ve dnech 24.-25. června 1999 v Jičíně*, Semily, 2000, 139-150.

Freiberg (Příboř, Morvaország): ZEMEK, Metoděj, *Školny divadlo u piaristu v Příboře* [A freibergeri piaristák iskolái színháza], in *Časopis Slezského musea v Opavě*, B: *Vědy historické* 15(1966). PLESKOT, Jaromír, *Školní piaristické divadlo v Příboře a*



*pololídová dramatická tvorba na Kravařsku* [Piarista iskolai színháték Freibergben], in *O divadle na Moravě*, red. Eduard PETRŮ, Praha, 1974 (Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas philosophica, Supplementum 21). *Piaristé v Příboře: Sborník příspěvků z odborného symposia 300 let piaristického gymnázia v Příboře, konaného 1.-3. června 1994* [Piaristák Freibergben: A 300 éves freibergeri gimnázium című szimpózium előadásiból összeállított tanulmánykötet], Nový Jičín, 1995. SEDONÍK, Tomáš, *Příborští piaristé a kult svatých* [A freibergeri piaristák és a szentkultusz], in *Úloha církevních rádů při pobělohorské rekatolizaci: Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.-5.6.2003*, red. Ivana ČORNEJOVÁ, Praha, 2003, 88-95.

Freudenthal (Bruntál, Szilézia): SCHMIED, Ludwig, *Einige Nachrichten über das Piaristen-Collegium und Gymnasium zu Freudenthal (1731–1777)*, in *Jahresprogramm/Freudenthal, 1871/1872*. THANNABAR, Josef, *200 Jahre Gymnasium Freudenthal 1731–1931: Festschrift herausgegeben zur Erinnerung an die Gründung des Piaristengymnasiums Freudenthal im Jahre 1731*, Freudenthal, 1931. BOMBERA, Jan, *Divadelní hry piaristických škol v Bruntále* [Szindarabok a freudenthali piarista iskolában], in *Časopis Slezského musea v Opavě*, B: Vědy historické 56(1987).

Gaya (Kyjov, Morvaország): VRATISLAVSKÁ, Ester, *Piaristické školství v Kyjově v letech 1760–1775* [Piarista oktatás Gayában 1760–1775 között], in *Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně* 2000, 43-53.

Kosmanos (Kosmonosy) és Jung Bunzlau (Mladá Boleslav, Csehország): HERČÍK, Karel, *Příčina a následky přemístění piaristického gymnázia z Kosmonos do Mladé Boleslavi v roce 1784* [A kosmonosi piarista gimnázium Bunzaluba való áthelyezésének okai és következményei], in *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání: Sborník referátů z konference konané ve dnech 24.-25. června 1999 v Jičíně*, Semily, 2000, 158-162.

Kremsier (Kroměříž, Morvaország): STÖCKL, Johann, *Zur Geschichte der Stadt und des Piaristengymnasiums in Kremsier: Festschrift aus Anlass des 200jährigen Bestandes des Gymnasiums*, in *Programm/Kremsier 1886/1887*, 3-133 (kny). PROKOP, August, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung*, I-IV, Wien, 1904, IV, 1071-1072: a templomról. HRUBEŠ, Eduard, *Piaristická kolej v Kroměříži* [Piarista kollégium Kremsierben], Kroměříž, 1938. BOMBERA, Jan, *K významu Liechtenstejnova zpěvákého semináře v Kroměříži* [A kremsieri Liechtenstein énekes szeminárium jelentőségéhez], in *Hudební věda* 16(1979). 1979. BALCÁREK, Pavel, *Italové – první piaristé v Kroměříži* [Az első olasz piaristák Kremsierben], in *Studie Muzea Kroměřížska* 1989, 29-36. SVÁTEK, José, *Dos exalumnos escolapios de Kromeriz en Moravia – viajeros de mundial importancia* in *EphCal* 41(1972), 61-68. BREITENBACHER, Antonín, *Hudební archiv z bývalé piaristické koleje v Kroměříži* [Az egykori kremsieri piarista kollégium kottatára], Kroměříž, 1937. BOMBERA, Jan, *Divadelní hry piaristických škol v Kroměříži* [Szindarabok a kremsieri piarista iskolában], in *Zpravodaj Muzea Kroměřížska* 1983:2. SVÁTEK, Josef, *Pěvecký seminář v Kroměříži* [Énekes szeminárium Kremsierben], in *Opus musicum* 10(1978). UŐ, *Pěvecký seminář v Kroměříži a jeho poslední ředitel Lambert Schwarz* [Énekes szeminárium Kremsierben és utolsó igazgatója, L. S.], in *Zprávy oblastního muzea v Gottwaldově* 1982. UŐ, *Studium židovských žáků na piaristickém*

*gymnaziu v Kroměříži* [Zsidó diákok tanulmányai a kreamsieri piarista gimnáziumban], in Zpravodaj Muzea Kroměřížska 1987. UÓ, *Piaristické školy v Kroměříži* [Piarista iskola Kreamsierben], in Studie Muzea Kroměřížska 1989.

Leipnik (Lipník nad Bečvou, Morvaország): JANSÁ, František, *Piaristé a jejich školy v Lipníku* [A piaristák és leipniki iskolájuk], in První roční zpráva matiční české reálky v Lipníku [Ért/Lipník] 1895/1896, 2-35 (kny). SPISAR, Josef, *Piaristé v Lipníku*, in Záhorská kronika 16(1933/1934):2, 38-39. REMEŠ, Mauric, *Rektoři piaristické koleje v Lipníku*, in [A leipniki piarista kollégium rektorai] in Záhorská kronika 17(1934/1935): 2, 47-51. UÓ, *Vynikající piaristé v Lipníku* [Kiemelkedő piaristák Lepinikben], in Záhorská kronika 21(1938/1939):1, 9-11. UÓ, *Noviciát piaristické koleje v Lipníku* [A leipniki piarista kollégium noviciátusa], in Záhorská kronika 25(1947/1948):7, 73-76. SVÁTEK, Josef, *Piarističtí učitelé přírodověde Rebere Jana Menedela* [Georg Johann Mendel természettudós piarista tanárai, Leipnik, 1833/1834], in Oderské vrchy 2(1969), 2-8. BOMBERA, Jan–BOMBEROVÁ, Eva, *Hudba v piaristické koleji v Lipníku nad Bečvou v letech 1680–1780* [Zene a leipniki piarista kollégiumban], in Hudební věda 10(1973), 111-125. BOMBERA, Jan, *Fundace a hospodářské poměry piaristické koleje v Lipníku nad Bečvou* [A leipniki piarista kollégium alapítványai és gazdasági viszonyai], in *Rodná země: Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy*, red. Václav FROLEC et al., Brno, 1988. – A könyvtárát 1961-től a prerai-i területi levéltárban (Státní okresní archiv Přerov) őrzik. Ismertetések: KOTT, Ludwig, *Die Inkunabulen und Frühdrucke bis 1536, sowie andere Bücher des XVI. Jahrhunderts aus der ehemaligen Piaristenbibliothek in Leipzig*, in Jahresbericht/Oberrealschule Leipzig 1905/1906–1907/1908 (ÖNB, 411.289-B.Per.1905/1906–1907/1908). MRAČEK, Josef, *Knihovna bývalého kláštera piaristického v Lipníku nad Bečvou* [Az egykori leipniki piarista kolostor könyvtára], in Záhorská kronika 22(1939/1940), 19-21, 52-54. CEKOTA, Vojtěch, *Piaristická knihovna v Lipníku nad Bečvou*, in Studie Muzea Kroměřížska 1989, 93-96. LAPAČEK, Jiří, *Osudy knihovny piaristů v Lipníku nad Bečvou po roce 1884* [A leipniki piaristák könyvtárának sorsa 1884-ig], in *Piaristé v Příboře: Sborník příspěvků z odborného sympozia 300 let piaristického gymnázia v Příboře, konaného 1.-3. června 1994* [Piaristák Freibergben: A 300 éves freibergeri gimnázium című szimpózium előadásiból összeállított tanulmánykötet, 1994. jún. 1-3.], Nový Jičín, 1995, 273-282. HDHBE, Bd. 3, 254-257.

Leitomischl (Litomyšl, Csehország): ŠTĚPÁNEK, Josef, *Dějiny c. k. vyššího gymnasia v Litomyšli: na oslavu 250 letého trvání* [A leitomischli főgimnázium története], Litomyšl, 1894. SCHULZ, O., *Der Bau der Piaristenkirche zu Leitomischl in den Jahren 1714-30*, in Jahrbuch der kais. königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale Österreichs 2(1904), 205-227. SKŘIVÁNEK, Milan, *O budbě na litomyšlských školách v 17. a 18. století* [A leitomischli iskolák zenei életéről a 17-18. században], in Sborník prací východočeských archívu 5(1894). BOMBERA, Jan, *Dívaldění hry piaristických škol v Litomyšli* [Szindarabok a leitomischli piarista iskolában], in Sborník prací východoských archívu, 7(1990). BARTUŠEK, Václav, *Frebunie z Pernštejna ve světle římské piaristické historiografie* [Frebunia von Pernstein a római piaris-

ta történetírás fényében], in *Pernštejnové v českých dějinách: Sborník příspěvků z konference konané 8.-9.9.1993 v Pardubicích*, Pardubice 1995, 245-251. – A könyvtárról: KAŠPAR, Oldřich, *Když staré knihy vyprávějí: kulturně-historické obrázky nejen z piaristické knihovny v Litomyšli* [A régi könyvek beszélnek: Művelődéstörténeti képek nemcsak a leitomischli piarista könyvtárból], Litomyšl, 2005.

Nikolsburg (Mikulov, Morvaország): VYSLOUŽIL, Wilhelm, *Beitrag zur Geschichte der Nicolsburger Gymnasium im 17. Jahrhundert*, in *Jahresbericht/Nikolsburg 1876/1877*. ALTRICHTER, Anton, *Historia gymnasii Nicolsburgensis: Ein Beitrag zur Schulgeschichte*, in *Tribus saeculis peractis 1631–1931: Festschrift des Staatsrealgymnasiums in Nikolsburg*, Nikolsburg, 1931, 5-124. ZEMEK, Metoděj, *Školní piaristické divadlo v Mikulově v 17. a 18. století* [Piarista iskolaszínház Nikolsburgban], in *Vlastivědný věstník moravský* 18(1966), 37-46. EIBEL, Zdeněk, *Z dějin piaristického gymnázia v Mikulově (1631–1873)* [A nikolsburgi piarista gimnázium történetéhez], in *Jižní Morava* 3(1967), 67-75. SVÁTEK, Josef, *Mikulovští profesori 19. století a jejich vědecká činnost* [Nikolsburgi professzorok a 19. században és tudományos munkásságuk], in *Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech: XI. Mikulovské sympozium, 16. a 17. října 1981*, Praha, 1982, 225-229. *Gymnázium Mikulov: Almanach k třístému padesátému výročí založení mikulovského gymnázia* [Gimnázium Nikolsburgban: Almanach a nikolsburgi gimnázium alapításának 350. évfordulójára], ed. Metoděj ZEMEK, Brno, 1981. – Könyvtárának egy részét, közte Ignaz Kassian Hallaschka csillagászati könyveit, az 1860-as években a nikolsburgi Dietrichstein-kastély könyvtárának, más részét pedig a Chotek család kaczíni (Kačna) könyvtárának adták, megmaradt részét pedig 1950. évi államosítás után a brünni Morva Tartományi Könyvtárba (Moravská zemská knihovna) szállították. Ismertetések: DOKOUPIL, Vladislav, *Knihovna piaristů v Mikulově*, in *Dejiny moravský klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně* [A Morva Tartományi Könyvtár kezelése alatt álló kolostori könyvtárak története], Brno, 1972, 289-297. ANTONÍN, Luboš, „*Stará piaristická knihovna*” v *kněžním fondu zámecké knihovny Mikulov* [A „régpiarista könyvtár” a nikolsburgi kastélykönyvtárban], in *Bibliotheca Strahoviensis* 3(1997), 197-212. *HDHBE*, Bd. 2, 92, 136; Bd. 3, 197-199.

Prága (Praha, Csehország): HAUBELT, Josef, *Seminarium politicum a Gelasius Dobner* [nemesek és polgárok számára tervezett iskola a prágai kollégium mellett], in *Československý časopis historický* 27(1979), 76-110. BARTUŠEK, Václav, *Příchod piaristů do Prahy* [A piaristák bejövetele Prágába], in *Muzejní a vlastivědná práce* 29(1991):4, 243-244. UÓ, *Snahy o založení piaristické koleje v Praze v 17. a v 1. polovině 18. století* [Törekvések a prágai piarista kollégium megalapítására a 17. században és a 18. század első felében], in *Paginae historiae* 10(2002), 40-71. PLETICHA, Heinrich, *Piaristen und Gymnasialisten: Schülerleben im alten Prag*, Furth im Wald–Prag, 2001. – A könyvtár legnagyobb része (7000 kötet) 1950 után a Prágai Központi Levéltár könyvtárába került. Vö. BARTUŠEK, Václav, *K problematice zpracování tisků z 1. poloviny 19. století v pražské piaristické knihovně uložené ve Státním ústředním archivu* [A 19. század első feléből származó nyomtatványok földolgozásának problematikájához a prágai piarista könyvtárban], in *Tiskárny a tisky 19. století: Sborník příspěvků z celostátní konfe-*

rence pořádané při příležitosti 200. výročí založení jindřichobradecké Landfransovy tiskárny, Jindřichův Hradec, 1998, 106-112. HDHBE, Bd. 1.2, 133. BARTUŠEK, Václav, *Gelasius Dobner a jeho vztah ke piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje* [G. D. és viszonya a piarista könyvtárhoz a prágai kollégium krónikája alapján], in *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: Sborník z 10. odborné konference Olomouc, 17.–18. října 2001*, Brno 2001, 117-125. UŐ, *Knihovnici piaristické koleje v Praze v letech 1752–1780* [A prágai piarista kollégium könyvtárosa], in *Paginae historiae* 12(2004), 5-46.

Reichenau (Rychnov nad Kněžnou, Csehország). *František Martin Pelcl: Sborník příspěvků z odborného semináře*, red. Jan TYDLITÁT, Rychnov nad Kněžnou, 1994. Tanulmányai: BOMBERA, Jan, *K působení piaristů v Rychnově n. Kn. v 18. stol.* [A piaristák tevékenysége Reichenauban], 1-7; ZRUBEK, Rudolf, *Přínos piaristů východočechů naší národní buděbnosti* [A kelet-csehországi piaristák hozzájárulása nemzeti zenénkhöz], 8-16; BARTUŠEK, Václav, *Piaristické školství a jeho rychnovská tradice* [A piarista oktatás és reichenau hagyományai], 17-21.

Schlackenwerth (Ostrov nad Ohřy, Csehország): SOMMER, Wilhelm, *Kurze Geschichte der Stadt Schlackenwerth in Verbindung mit dem Piaristen-Collegium*, Schlackenwerth, 1866.

Strassnitz (Strážnice, Morvaország): JEŽEK, Emanuel, *Z počátků piaristické koleje ve Strážnici* [A strassnitzi piarista kollégium kezdete], in *Výroční zpráva / Strážnice* [Ért/Strassnitz] 1931/1932. UŐ, *Školy strážnických piaristů za Marie Terezie a Josefa II* [A strassnitzi piarista iskola Mária Terézia és II. József idejében], in *Výroční zpráva/Strážnice* [Ért/Strassnitz] 1932/1933. UŐ, *Strážnické gymnázium v XIX. století* [A strassnitzi gimnázium a XIX. században], in *Výroční zpráva / Strážnice* [Ért/Strassnitz] 1933/1934. UŐ, *Z historie piaristických budov ve Strážnici*, in *Výroční zpráva/Strážnice* [Ért/Strassnitz] 1934/1935. PICANYOL, Leodegarius, *De tertio centenario Scholarum Piarum Straznicensium in Moravia*, in *EphCal* 3(1934), 218-225. SEHNAL, Jirí, *Hudební inventář strážnických piaristů z roku 1675* [A strassnitzi-i piaristák zenei leltára 1675-ből], in *Časopis Moravského Muzea / Acta Musei Moraviae* 69 (1984), 117-128. – PAJER, Jirí et al., *Strážnice: Kapitoly z dějin města*, Strážnice, 2002, 191-198: Tomáš KNOŽ–Bronisláv CHOCHOLÁČ, a piaristák letelepítéséről; 211-217: Libor VYKOUPII, a piaristák szerepéről a város vallási életében; 267-272, 289-298: Jirí ČEJKA, a piarista iskoláról; 479-490: források a piaristák történetéhez, 1631–1696, Ester VRATISLAVSKÁ és František ČELOVSKÝ fordításaival. – Az alapítóról és az alapítás körülményeiről: SÁNTHA György, *Comes Franciscus Magni (1590–1652) et Scholae Piae*, in *EphCal* 29(1960), 1-24. BALCÁREK, Pavel, *František Magnis a Morava na sklonku třicetileté války* [Franz von Magnis és Morvaország a harmincéves háború végén], in *Studie Muzea Kroměřížska* 1982. UŐ, *František Magnis, hrabě ze Strážnice, aneb „terra felix” a třicetiletá válka* [Franz Magni, Strassnitz grófja, avagy a „terra felix” és a harmincéves háború], in *Vlastivědný věstník moravský* 51(1999), 33-39.

Trübau (Moravská Třebová, Morvaország): RYSCHAWY, Franz, *Ein Beitrag zur Schul- und Ordensgeschichte der Piaristen in Mähribch Trübau in der Zeit Maria Theresia bis zur Verstaatlichung des Gymnasiums 1740–1874*, Wien, 1980 (Miscellanea des Arbeits-

kreises für Kirchliche Zeit- und Wiener Diözesangeschichte der Wiener Kath. Akademie, Neue Reihe, 10).

Weiswasser (Bílá Voda, Szilézia): PROSCH Franz, *Fürstenbischof Jakob Ernst Graf von Liechtenstein und seine Stiftungen für das Piaristenkollegium, das Piaristengymnasium und den Markt Weiswasser*, in *Programm/Weidenau*, 1903/1904, 1-15. POSPISCHIL, Adolf, *200 Jahre Piaristenkollegium in Weiswasser*, Reichenstein, 1927. ZUBER, Rudolf, *Hudba v piaristické koleji v Bílé Vodě*, in *Slezský sborník* 60(1962), 351-367. = *Hudební dějiny piaristické koleje v Bílé Vodě*, in BOMBERA, Jan, et al., *Tři sta let piaristů v Jeseníkách* [Három évszázad a szudétai piaristák fölött], Moravský Beroun, 2001 (Do nitra Askiburgionu, 15-16), 75-99.

#### 6.2.4. Tanítási rend és pedagógia

ZEMEK, Metoděj, *Jesuitské a piaristické školství v našich zemích v 17. a 18. století* [Jezsuita és piarista oktatás hazánkban a 17. és 18. században], in *Moravské bratrské školství a jeho protějšky v 16. až 18. století: Sborník materiálů z kolokvia*, red. Gustav VOŽDA., Přešov, 1979. SVÁTEK, Josef, *Metodike výuky na piaristických školách v českých zemích v 17. a 18. století*, [A piarista iskolák tanítási módszere], uo. BARTUŠEK, Václav, *Dějiny a specifika piaristických gymnázií v českých zemích v 17. a 18. století (do roku 1778)* [A csehországi gimnáziumok története és jellemzői a 17. és 18. században], in *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání: Sborník referátů z konference konané ve dnech 24.-25. června 1999 v Jičíně*, Semily, 2000, 15-22. ČORNEJOVÁ, Ivana, *Pedagogické systémy jezuitů a piaristů: Zpátečnictví a pokrok?* [A jezsuiták és a piaristák pedagógiai rendszere: Maradiság és haladás?], in *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka* 43(2003), 25-35.

SVÁTEK, Giuseppe, *L'attività pedagogica degli scolopi cechi negli istituti per i sordomuti*, in *EphCal* 38(1969), 181-184. UÓ, *L'insegnamento dell'italiano e del francese negli Istituti Scolopici della Provincia di Boemia nell'Ottocento*, in *EphCal* 40(1971), 26-30, 55-64. BARTUŠEK, Václav, *L'enseignement du français dans les pays de Bohème (1620—début XIXe siècle)*, in *ASchP* 14(1990):28, 237-252. BOMBERA, Jan, *Piaristé jako učitelé a vychovatelé ve službách šlechty* [Piaristák mint tanárok és nevelők a nemesség szolgálatában], in *Jižní Morava* 31(1995), 25-42.

BOMBERA, Jan, *Výchova a vzdělání piaristu v našich zemích* [A piaristák nevelése és képzése országunkban], in *Jižní Morava* 20(1984), 113-122. BARTUŠEK, Václav, *Výuka teologie v piaristickém řádu v době baroka s přihlídnutím k českým zemím* [Teológiai oktatás a piarista rendben a barokk korban, Csehországra figyelemmel], in *In omnibus caritas: K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha, 2002 (Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, 4), 40-60.

#### 6.2.5. Iskolai színjátszás és zene

KOPECKÝ Milán, *K vývoji školního divadla v českých zemích* [A csehországi iskolai színjátszás fejlődéséről], in *Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě*

*uplynulých 350 letech: XI. Mikulovské sympozium, 16. a 17. října 1981*, Praha, 1982, 156-162. ZEMEK, Metoděj, *Piaristické školi divadlo na Moravě* [Piarista iskolai színhátság Morvaországban], in *Studie Muzea Kroměřížska* 1989. BOMBERA, Jan, *Das piaristische Schultheater in den böhmischen Ländern*, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen, Mähren, Schlesien* 11(1990), 92-114.

STRAKA, Vincenc, *Piaristé v hudbě minulých století* [Piaristák az elmúlt évszázadok zenéjében], in *Smetana* [hudební věstník] 36(1941). ZRUBEK, Rudolf, *Přenos piaristů východočechů naší národní hudebnosti* [A kelet-csehországi piaristák hozzájárulása nemzeti zenénkhez], in *František Martin Pelcl: Sborník příspěvků z odborného semináře*, red. Jan TYDLITÁT, Rychnov nad Kněžnou, 1994, 8-16.

Lásd még a 6.2.3. fejezetben, az egyes iskoláknál felsorolt irodalmat.

#### 6.2.6. Piarista könyvtárügy

PICANYOL, Leodegario, *Un capitolo importante sulle nostre biblioteche di Boemia* [NEUMANN, Augustin, *Piaristé a český barok, i. m. alapján*], in *Bollettino Bibliografico Scolopico* 1933:2, 25-27 (PBCal, 5). PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Bohemiae et Moraviae*, in *EphCal* 3(1934), 246-251; 4(1935), 44-48. BOMBERA, Jan, *Moravské piaristické knihovny* [Morvaországi piarista könyvtárak], in *Z knihovnické praxis* 1991:113, 3-8. BARTUŠEK, Václav, *Piaristické knihovnictví za Alpami v 17. století* [Piarista könyvtárak az Alpokon túl a 17. században], in *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: Sborník z 5. odborné konference Olomouc 10.-11. října 1995*, Olomouc 1996, 21-29. UŐ, *Ze starých inventárů piaristických knihoven v českých zemích* [A csehországi piarista könyvtárak régi leltárairól], in *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1999: Počátky v dějinách knižtisku: Olomouc, 20.-21. října 1999: Sborník z 8. odborné konference*, red. Aneta HYNKOVÁ, Brno, 1999, 63-68.

#### 6.2.7. A csehországi piaristák tudományos tevékenysége

ENDL, Friedrich OSB, *Das Wirken der Piaristen deutscher Provinz in wissenschaftlicher und künstlerischer Beziehung vom Jahre 1631–1725 mit besonderer Berücksichtigung Mährens, des Stammlandes der deutscher Provinz*, in *Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens* 11(1907), 117-162.

SVÁTEK, Giuseppe, *Articoli e studi intorno alla storia degli Scolopi di Bohemia e Moravia (Cenni bibliografici)*, in *EphCal* 38(1969), 141-149; 41(1972), 222-227, 257-265. Saját rendtörténeti cikkeinek (többnyire egyes neves cseh és morva piaristákról) annotált bibliográfiája, 1960–1972.

FISCHER, Karl Adolf Franz, *Die Piaristen-Mathematiker Mährens*, in *ASchP* 6(1982):12, 337-374.

### 6.2.8. A rendtartomány tagjai

FISCHER, Karl Adolf Franz, *Verzeichniss der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz / Catalogus generalis Provinciae Germanicae et Bohemicae Ordinis Scholarum Piarum*, München, 1985 (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, 47).

BOMBERA, Jan, *Počet a původ piaristů v českých zemích do roku 1748* [A piaristák száma és származása Csehországban 1748-ig], in *Jižní Morava* 10(1974), 92-94. UÓ, *Češi a Němci v řádu piaristů v českých zemích v 18. století* [Csehkek és németek a piarista rendben Csehországban a 18. században], in *Jižní Morava* 25(1989), 193-201.

BOMBERA, Jan, *Bernard Bartlcius (1646–1716): Příspěvek ke barokní analistice* [Adalékok a barokk kori krónikáiráshoz], in *Jižní Morava* 21(1985), 65-74.

BARTUŠEK, Václav, *Eugenius Sebastiani z Častolovic (1681–1762), významný piaristický literát, historik, astronom a matematik, příklad východočeského vlastence* [E. S. von Č. a híres piarista író, történész, csillagász és matematikus, példás keletcsehországi hazafi], in *Východočeská duchovní a slovesná kultura v 18. století: Sborník příspěvků ze symposia konaného 27.-29.5.1999 v Rychnově nad Kněžnou*, ed. PETRBOK, Václav–LUNGA, Radek–TYDLITÁT, Jan, Boskovice, 1999, 324-329.

KABRHEL, Basilius, R. *Adm. P. Gelasius Dobner*, in *EphCal* 6(1906), 45-47. LIBER Margit, *Klimo püspök mint maecenas* [Klimó György pécsi püspök és Gelasius Dobner kapcsolata], Pécs, 1933 (Közlemények a pécsi Erzsébet-Tudományegyetem könyvtárából, 23). HAUBELT, Josef, *Počátky historiografické práce Gelasia Dobnera (Příspěvek ke dějinám čs. historiografie)* [G. D. historiográfiai munkásságának kezdetei], in *Český časopis historický* 22(1974), 703-734. UÓ, *Seminarium politicum a Gelasius Dobner* [a prágai kollégium mellett tervezett iskola nemesek és polgárok számára], in *Československý časopis historický* 27(1979), 76-110. UÓ, *Dějepisťevní Gelasia Dobnera* [G. D. történetírása], Praha, 1979 (Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et historica, 80). BARTUŠEK, Václav, *Gelasius Dobner a jeho vztah ke piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje* [G. D. és viszonya a piarista könyvtárhoz a prágai kollégium krónikája alapján], in *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: Sborník z 10. odborné konference Olomouc, 17.–18. října 2001*, Brno 2001, 117-125.

Oswald Gáspár építőmesterről lásd az 5.2.121. fejezetet.

SVÁTEK, Giuseppe, *Una carta desconocida del Padre Francisco Moravec S. P. del ano 1800* [F. M. egy ismeretlen levele 1800-ból], in *EphCal* 38(1969), 253-257.

SAUDNY, Jeremias a M. Dolorosa, *Quo modo P. Provincialis Jeremias Saudny a M. Dolorosa ante centum annum quadraginta abhinc annos* [1766] *Nicolsburgo Romam profectus sit (ex annalibus provinciae Boemo-Moravo-Silesicae)*, in *EphCal* 5(1905), 180-184.

## 6.3. LENGYELORSZÁG ÉS LITVÁNIA

### 6.3.1. Levéltári források

A tartományfőnökség levéltára Lengyelország zaklatott 19. századi története so-

rán szétszóródott és elpusztult. A megmaradt anyagot a rendtartomány krakkói levéltára (Archiwum Pijarów w Krakowie) őrzi. Ismertetések: PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Poloniae*, in EphCal 4(1935), 184-187. PITALA, Adam, *Archivum Provinciae Poloniae Sch. P. Cracoviensis*, in AOEP 1994, 44-45. KOMOROWSKI Paweł, *Archivum Pijarów w Krakowie* [A krakkói piarista levéltár], in *Analecta* 1994:2. A levéltárban elsősorban olyan levéltári kötetek találhatóak, amely a tartományfőnökség, valamint egyes rendházak (Krakkó, Chelm, Lida, Łowicz, Piotrków, Wieluń, Podolin, Rawa, Varsó) és a krakkó-rakowicei gimnázium levéltáraiból maradtak meg, köztük néhány rendházi krónika is. Jelentős még a piarista kéziratok gyűjteménye (elsősorban a 20. századból).

A lengyelországi állami könyvtárak és levéltárak is sok piarista eredetű iratot őriznek. A krakkói Czartorsky Könyvtárban (Biblioteka Czartoryskich, Kraków) található például a ressoviai (Rzeszów), a chelmi, a vilniusi, valamint több litvániai rendház iratai (Ms 1807–1941 passim).

### 6.3.2. Általános irodalom

Kézírtos történeti művek:

KRAUSZ, Michael, *Historia Polonae Scholarum Piarum Provinciae*, 1642–1686 (kézirat, 1686: MPRKL, Acta domus Podolinensis, Lib. 11). Vö. FRIEDREICH Endre, *A Thököly-kor az egykorú piarista krónikáiban*, in Sz 68(1934), 591-610: 591.

CHOYNACKI, Dominicus, *Brevis collectio de introductis Scholis Piis in Poloniam et earum incremento tam in hoc, quam in inlyto Hungarie Regno*, 1771 (kézirat: MPRKL, Ms., Ser. alt. 6, pp. 61-111; Archiwum Pijarów w Krakowie). Kácsor Keresztély kérésére írta, főként KRAUSZ, i. m. alapján. Vö. FRIEDREICH, *Kácsor*, 48.

Áttekintő tanulmánykötetek:

Nasza Przeszłość 15(1962) [piarista tematikus különszám]. Tartalma: BUBA, Jan Innocenty, *Pijarzy w Polsce (Próba charakterystyki)*, 13-37; GAWLIKOWSKI, Alojzy, *Polska w obronie Zakonu Pijarów i jego Założyciela (1642–1648)* [Lengyelország a piarista rend és alapítója védelmében], 39-56; PITALA, Adam, *Kolegium pijarów w Krakowie (Szkic historyczny)*, 57-81; GOTKIEWICZ Marian, *Trzy wieki kolegium podolinieckiego (1642–1942)*, 83-112; KONOPCZYŃSKI, Władysław, *Promieniomanie myśli politycznej ks. Konarskiego* [Konarski politikai gondolatai], 115-136; TYNC, Stanisław, *Pijarzy a sprawa włościańska* [A piaristák és a parasztság kérdése], 137-198; HAHN, Wiktor, *Pijarski teatr szkolny w Polsce*, 199-215; KARCZEWSKI, Antoni, *Z działalności budowlanej i artystycznej OO. Pijarów w Polsce* [A piaristák építészeti és művészeti tevékenysége Lengyelországban], 217-255; BOBKOWSKA, Wanda, *Losy pijarów w czasie pierwszej okupacji Pruskiej 1793–1806* [A piaristák sorsa Lengyelország első porosz megszállása alatt], 257-283; POHOSKA, Hanna, *Pijarzy wizytatorami Komisji Edukacji Narodowej* [A piarista vizitátorok és a Nemzeti Nevelési Bizottság], 285-296.

*Pijarzy w kulturze dawnej Polski: Ludzie i zagadnienia* [A piaristák Lengyelország művelődéstörténetében: emberek és problémák], Kraków, 1982.

*Wkład pijarów do nauki i kultury w Polsce XVII-XIX w.* [A piaristák hozzájárulása a



tudományhoz és kultúrához Lengyelországban a XVIII-XIX. században], red. Irena STASIEWICZ-JASIUKOWA, Warszawa–Kraków, 1993. Fontosabb tanulmányok: BRUMIRSKI Gerard SchP, *Wspomnienie o O. Janie Innocentym Bubie SchP: Badaczu uczestnictwa pijarów polskich w historii nauki i kultury* [Emlékezés Jan Innocent Bubára], 23-34; ALEKSANDROWSKA Elżbieta, *Pijarzy w środowisku pisarskim polskiego Oświecenia* [Piaristák a felvilágosodás kori lengyel irodalmi életben], 37-50; KURKOWSKI Jarosław, *Echa działalności pijarów w czasopiśmie epoki Augusta III* [A piaristák tevékenységének visszhangja a sajtóban III. Ágost korában], 63-72; STASIEWICZ-JASIUKOWA I., *Onufry Kopczyński: Twórca pierwszej polskiej gramatyki „filozoficznej i narodowej”* [O. K. az első lengyel „filozófiai és nemzeti” grammatika szerzője], 113-130; GRZEŚKOWIAK-KRWAWICZ, Anna, *Wkład pijarów w kształtowanie politycznej kultury szlachty w czasach stanisławowskich* [A piaristák szerepe a lengyel nemesség politikai kultúrájának képzésében a szaniszlói időkben], 133-150; ŚLUSARSKA Magdalena, *Zagadnienia polityczne i społeczne w kazaniach OO. Pijarów w Polsce wieku Oświecenia* [Politikai és társadalmi problémák a felvilágosodás kori lengyel piaristák prédikációiban], 151-169; ROSICKA, Janina, *Ekonomia a Oświecenie chrześcijańskie: Pijarzy i fizjokratyzm* [Gazdaság és katolikus felvilágosodás: Fiziokrata piaristák], 185-204; ŚWIEBODA Józef, *Środki materialne OO. Pijarów w Rzeszowie w XVII-XVIII w.* [A ressoviai piaristák anyagi helyzete a XVII-XVIII. században], 205-217; WÓJCIK Zbigniew, *Udział OO. Pijarów w rozwoju przyrodoznawstwa w Polsce doby Oświecenia* [A piaristák szerepe a természettudomány fejlődésében a felvilágosodás korában], 219-237; NOWAK, Tadeusz Marian, *O nauczaniu przedmiotu architectura militaris w pijarskim kolegium wileńskim w drugiej połowie XVIII w.* [Az architectura militaris tanítása a vilniusi piarista kollégiumban a 17. század második felében], 291-307; ŚWIEBODA Józef, *Pijarski ośrodek muzyczny w Rzeszowie XVII i XVIII w.* [Piarista zenei központ Ressoviában a XVII-XVIII. században]. 355-370; MAĆZYŃSKI Ryszard, *Edukacja muzyczna w Konwikcie Żoliborskim pijarów* [Zenei nevelés a varsó-zoliborzi piarista konviktusban], 371-388; PITALA Adam SchP, *Pijarskie zakłady kształcenia nauczycieli w dawnej Polsce* [A társadalomtudományok piarista művelői a régi Lengyelországban], 391-408; NOJSZEWSKI Artur, *Rola podolińskiego kolegium OO. Pijarów w tworzeniu wspólnoty duchowej Polski i Węgier* [A piaristák podolini kollégiumának szerepe a magyarok és lengyelek közös szellemiségének megteremtésében], 409-417; KINOWSKA Małgorzata, *Osiemnastowieczne szkoły pijarskie w Warszawie* [80 éves varsói piarista iskola], 419-431; BARTNICKA, Kalina, *Pijarskie podręczniki dobrego wychowania w XVIII w. w Polsce* [Piarista nevelési kézikönyvek a 18. századi Lengyelországban], 451-467; TARASZKIEWICZ, Jacek, *Nauczanie historii i geografii w kolegiach pijarskich w Polsce do 1740 roku* [A történelem és a földrajz tanítása a lengyelországi piarista kollégiumokban 1740-ig], 469-475; PUCHOWSKI Kazimierz, *Edukacja historyczno-geograficzna w kolegiach pijarskich i jezuitckich w I. Rzeczypospolitej* [Történelmi-földrajzi oktatás a Köztársaság piarista és jezsuita kollégiumaiban], 477-487; STEPIEŃ Roman–WOŁOSZYŃSKI Ryszard W., *Pijarzy w Piotrkowie Trybunalskim w czasach Komisji Edukacji Narodowej* [Piaristák a petrikovi bíróságon a Nemzeti Nevelési Bizottság idejében], 489-500. – A kötet spanyol fordítása: *La contribución de los Padres Escolapios a la ciencia y la cultura polacas en los*

*siglos XVII-XIX*, ed. Irena STASIEWICZ-JASIUKOWA, in *Analecta Calasanciana* 75(1996), número extraordinario.

*Pietas et litterae: Wpływ kolegium pijarów w Podolińcu na rozwój danego szkolnictwa / Vplyv kolégia piaristov v Podolinci na rozvoj školstva v minulosti* (kiállításkatalógus: Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, Polska–Lubovnianské Múzeum v Starej Ľubovni, Slovensko, 2004. nov.–2005. márc.), red. Maria MARCINOWSKA, Nowy Sącz, 2004.

*Diccionario Enciclopédico Escolapio, V: Escolapios en Polonia y Lituania*, ed. Luis María BANDRÉS REY, Salamanca, 1985. Szócikkei a lengyelországi piaristák működését ismertetik a vallás, a tudományok, a művészetek, az oktatás és a közélet egyes területein (pl. teológia, filozófia, könyvtár, iskolai színháték, nemesi kollégium, piarista püspökök és szentek, növendéknevelés).

PITALA, Adam, *Przyczynki do dziejów Polskiej Prowincji Pijarów 1642–1992* [Adalékok a Lengyel Piarista Rendtartomány történetéhez], Kraków, 1993.

Rövid összefoglalások: CHROMECKI, Tadeusz, *Krótki rys dziejów Zgromadzenia Szkół Pobożnych czyli OO. Pijarów* [A piarista rend történetének rövid összefoglalása], Kraków, 1880. BIEGAŃSKI, Stanisław, *Szkoły pijarskie w Polsce: Na pamiątkę trzzechsetletniej rocznicy istnienia Zgromadzenia ks. Ks. Pijarów skreślił* [Piarista iskolák Lengyelországban: A Kegyes Iskolák 300 éves évfordulóján], in *Muzeum* 13(1897), 749-754, 826-835 (kny: Lwów, 1898). PICANYOL, Leodegarius, *Notae bibliographicae atque historicae domorum Provinciae Poloniae* [Krakkó, Lida, Szczuczyn Litewski, Lubieszów], in *EphCal* 4(1935), 184-187. SAMSONOWICZ, Hanna, *Le Scuole Pie nell'Europa Centrale* [a lengyel és a litván provinciák történetének összefoglalása], in *ASchP* 22(1998):43-44, 117-124.

Rövid összefoglalások a Litvániai Rendtartományról: CHROMECKI, Tadeusz, *Pijarzy dawnej Prowincji Litwskiej* [Piaristák a régi litvániai provinciában], in NOWODWORSKI, Michał, *Encyklopedia kościelna: Podług teologicznej encyklopedji Wetżera i Weltgo, z licznymi jej dopełnieniami*, XIX, Warszawa, 1893, 332-341. PICANYOL, Leodegarius, *Alterum ab erectione Prov. Lithuaniae centenarium*, in *EphCal* 5(1936), 195-204. PRYSIAŻNYJ, Fedosij, *Udział pijarów w rozwoju nauki i kultury na Ukrainie w XVII-XIX w.* [A piaristák részvétele a tudomány és kultúra fejlődésében Ukrajnában a 17-18. században], in *Analecta* 1995:2, 69-95.

Egyes korszakokról: *Monumenta historica Provinciae Lithuaniae. Ex monumentis R. P. Iosapabati Wojszwillo* [1800–1881?], ed. Thaddaeus CHROMECKI, trad. Ioannes BORRELL [Wojszwillo életéről és a következő rendházak történetéről: Dąbrowicza, Werenów, Międzyrzecz Korecki, Lida] in *EphCal* 4(1935), 7-12, 106-111, 234-237; 5(1936) 47-49, 164-168; 6(1937), 110-115, 142-144, 181-184; 7(1938), 44-43, 82-85. Az eredeti kézirat: Z pamiętników X. Jozafata Wojszwilly, ed. Tadeusz CHROMECKI, [1881] (kézirat: Archiwum Pijarów w Krakowie). DOBRZAŃSKI, J., *Ostatnie lata szkół pijarskich w Galicji 1772–1784* [A piaristák utolsó évei Galiciában], in *Roczniki Humanistyczne* [Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego] 1954, 1-25.

### 6.3.3. Stanisław Konarski és kora

DMOCHOWSKI, Franciscus Xav., *Notitia brevis de vita et scriptis Stanislai Konarski: Excerpta e Dmochovscii Ephemeridibus*, trad. Antonius Christophilus KAMIENSKI, Varsaviae, 1818. SARG, Adolf, *Die Piaristenschulen im ehemaligen Polen und ihre Reform durch Konarski*, in Programm der kgl. Realschule zu Meseritz, 1864 (kny: Meseritz, 1864, ÖNB). BIEGELEISEN, H., *Stanisław Konarski jako dyplomata*, in Biblioteka Warszawska 43(1883):4, 161-184. UŐ, *Stanisław Konarski w procesie jezuitów z pijarami*, in Muzeum 12(1896), 345-352, 486-497. CSAPLÁR Benedek, *Stanislaus Konarski* [ford. Ferdinand WOLAFKA–Amadeus PUCHÓ OFM Cap], in Gemeinde-Zeitung [Wien], 27(1889), márc. 23., jún. 22., júl. 9., júl. 20., aug. 6., aug. 31., szept. 17., nov. 19., 28(1890), jan. 18., febr. 4., márc. 8. aug. 6. (kézirata: MPRKL, Csaplár Benedek hagyatéka). – Spanyol fordítása: *El P. Estanislao Konarski*, in RevCal 5(1890), 219-223, 312-316, 500-504, 589-593; 6(1890), 57-61.

CHYZANOWSKI, Ignacy, *Wielka reforma szkolna Stanisława Konarskiego*, [S. K. nagy iskolai reformja] Warszawa, 1924. BEDNARSKI Stanisław, *Jezuici a reformy szkolne Konarskiego i Komisji Edukacji Narodowej* [A jezsuiták és S. K. iskolai reformja], in Przegląd Powszechny 41(1924):161, 51-73. KONOPCZYŃSKI, Władisław, *Stanisław Konarski*, Warszawa, 1926. ROSE, William John, *Stanislaw Konarski: Reformer of Education in XVIIIth Century Poland*, London, 1929. PLEZIA, Marian, *Dookoła reformy szkolnej Stanisława Konarskiego: Studia klasyczne pijarów polskich* [S. K. iskolai reformja körül: Tanulmányok a lengyel piaristákról], Lublin, 1953. KURDYBACHA, Łukasz, *Działalność pedagogiczna Stanisława Konarskiego* [S. K. pedagógiai tevékenysége], Warszawa, 1957.

BUBA, Jan, *Stanislaus Konarski: „Aggiornamento” Scholarum Piarum in Polonia medio saec. XVIII*, in EphCal 38(1969), 54-74, 94-109. UŐ, Ks. *Stanisław Konarski 1700–1773: „Sapere ausus”*, in Znak miesiecznik 24(1972), 1199-1225. SUIZA, Adam, *Estanislao Konarski, reformador de la enseñanza en Polonia durante el siglo XVIII*, Salamanca, 1984. NOWAK-DŁUŻEWSKI, Juliusz, *Stanisław Konarski*, Warszawa, 1989. STĘPIEŃ, Roman, *Współpraca pijarów z K. E. N. na terenie Korony* [A piaristák együttműködése a Nemzeti Nevelési bizottsággal a Korona területén], Wrocław, 1994 (Acta Universitatis Wratislaviensis, Prace Pedagogiczne, 102). UŐ, *Z dziejów szkolnictwa pijarskiego w czasach Komisji Edukacji Narodowej* [A piarista oktatás történetéből a Nemzeti Nevelési bizottság idejében], Wrocław, 1996 (Acta Universitatis Wratislaviensis, Prace Pedagogiczne, 109). MALICKI, Edward, *Religijne wychowanie młodzieży w działalności ks[ędza] Stanisława Konarskiego* [A fiatalság vallásos nevelése S. K. tevékenységében], Kraków, 1996. BOGDZIEWICZ, Henryk, *Pijarscy pisarze, literaci – teoretycy literatury, poeci, prozaicy – w okresie Oświecenia* [Piarista írók, irodalmárok – irodalomtörténészek, költők, prózaírók – a felvilágosodás korában], Kraków, 1998. UŐ, *O ks. Stanisławie Konarskim i innych pijarach w poezji* [S. K-ről és más piarista költőkről], Kraków, 2000. CHACHULSKI Tomasz, *Stanisław Konarski*, Warszawa, 2000.

Források Konarski korához: *Ordinationes visitationis apostolicae, una cum collectione capitulorum provincialium, auctoritate ejusdem visitationis apostolicae ordinationibus insertorum et*

*approbatorum pro Provincia Polona Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, [Varsaviae, 1754–1755]. (Tartalma: pars I: De rebus ad gubernationem generatim spectantibus; pars II: Ordinationes circa domesticam observantiam ubi omnia utiliora ex capitulis provincialibus excerpta et collecta sunt; pars III: Ordinationes circa juvenum nostrorum religiosorum educationem; pars IV: De Scholis; pars V: Ordinatio Collegii Nobilium Varsaviensis; index). BUBA, Innocentius, *Instauratio studiorum Konarsciana in Provincia Poloniae medio saeculo XVIII documentis momentosis illustrata*, in ASchP 2(1978):3, 71-86.

#### 6.3.4. A rendházak és iskolák története

Chelm: REWSKI, Z., *Materiały archiwalne do historii budowy kościoła O.O. pijarów w Chelmie*, in Biuletyn Historii Sztuki i Kultury 6(1938), 277-286.

Krakkó (Kraków): PITALA, Adam, *Kolegium pijarów w Krakowie*, in Biuletyn Historii Sztuki 18(1956), 84-122 = *Kolegium pijarów w Krakowie (Szkieł historyczny)*, in Nasza Przeszłość 15(1962) 57-82.

Lida és Werenów (Litvánia): KURKOWSKI, Jarosław, *Pijarzy w Werenowie i Lidzie (1735–1845)* [Piaristák Werenówban és Lidában], in *Analecta* 1997:1, 41-117. KOMOROWSKI, Paweł, *Kolegium i szkoła handlowa OO. Pijarów w dwudziestoleciu międzywojennym w Lidzie* [Piarista kollégium és kereskedelmi iskola a két világháború között], in *Analecta* 1997:1, 119-144.

Lowicz: SAMSONOWICZ, Hanna, *Kościół Pijarów w Lowiczu: Fazy budowy i architektury* [A lowiczi piarista templom: Építési fázisok és építészek], in *Kwartelnik Architektury i Urbanistyki* 33(1988), 233-256.

Lubieszów: MOSZYŃSKI, Anton, *Kronika Kolegium Lubieszowskiego XX. Pijarów*, Kraków, 1876. HUSARSKI, Waclaw, *Kościół OO. Pjarów w Lubieszowie* [A piaristák lubieszóvi temploma], in *Południe* 4(1922), 24-33 (kny).

Luków: POSTEK, Sławomir, *Dzieje Szkoły Pijarskiej w Łukowie 1701–1833* [A lukowi piarista iskola története], in *Analecta* 1996:2, 141-169.

Międzyrzecz Korecki (Interamnum ad Korzec): MOSZYŃSKI, Antoni, *Monografia Kolegium i Szkoły Pijarskiej w Międzyrzeczu-Koreckim*, Kraków, 1876.

Podolin: ld. a 4.2.25 fejezetet.

Radziejów és Włocławek: CHODYŃSKI, Stanisław, *Szkoły OO. Pijarów w Radziejowie i w Włocławku*, Włocławek, 1911.

Reisen (Rydzina): WUNDRACK, August, *Geschichte der Piaristen-Schule zu Reisen (1774–1820): Ein Beitrag zur Geschichte des höheren Schulwesens in der Provinz Posen*, in *Programm/Posen 1904/1905* (kny). TRUCHIM, Stefan, *Szkoły rydzynskie Augusta Sulkowskiego* [A. S. herceg reiseni iskolája], Poznan, 1928.

Rzeszów (Ressovia): ŚWIEBODA, Józef, *Początki Kolegium Pijarów w Rzeszowie* [A ressoviai piarista kollégium kezdetei], in *Małopolskie Studia Historyczne* 6(1964):3-4, 125-129. UŐ, *Collegium Ressoviense w życiu Polaków 1658–1983* [A Collegium Ressoviense a lengyelek életében], Rzeszów, 1983. UŐ, *Dzieje I Gimnazjum w Rzeszowie w latach 1786–1918*, [A ressoviai gimnázium története], Rzeszów, 1984.

Varsó (Warszawa): *Historia domus Varsaviensis Scholarum Piarum* [1729–1788], ed. Ludwik CHMAJ, Wrocław, 1959 (Archiwum dziejów oświaty, 1). BYSTRICKI, J., *Historia zaprowadzenia instytutu Xsieży Pijarów do Warszawy*, in *Popis publiczny uczniów Szkoły Wojwódzkiej Warszawskiej Xsieży Pijarów*, Warszawa, 1820, 1-20. GRABOWSKI, J., *O wykładzie chemii w szkołach pijarskich w Warszawie* [A kémia tanítása a varsói piarista gimnáziumban], in *Chemik Polski* 7(1907). KONOPCZYŃSKI, Władisław, *Działalność wydawnictwa księży pijarów w Warszawie* [A piaristák könyvkiadói tevékenysége Varsóban], in *Rocznik Warszawski* 22(1922), 9-42. PICANYOL, Leodegarius, *Prima notitia de Ordine nostro in Polonia inducendo: De domo Varsaviensi*, in *EphCal* 11(1942), 11-21. CARZYŃSKA, B., *Początki kolegium pijarskiego w Warszawie* [A varsói piarista kollégium kezdete], in *Przegląd Humanistyczny* 15(1971):1, 95-97. SAMSONOWICZ, Hanna, *Pierwsze konwenty Pijarów w Polsce (1633–1648): Warszawa, Klimontów, Podoliniec* [Az első piarista konventek Lengyelországban: Varsó, Klimontów, Podolin], in *Biuletin Historii Sztuki* 52(1990), 89-112. NOBILE, Marco Rosario–SAMSONOWICZ, Hanna, *Projekty kościoła Pijarów w Warszawie w Archiwum generalnym zakonu w Rzymie* [A varsói piarista templom tervei a Piarista Rend Központi Levéltárában Rómában], in *Biuletin Historii Sztuki* 55(1993), 89-97. KAMIENSKI, Kajetan, *Opis historyczny Konwikt Warszawskiego księży pijarów* [A varsói piarista konviktus leírása], s. a. rend. Ryszard MACZYŃSKI, in *Analecta* 1994:2. MACZYŃSKI, Ryszard, *Żoliborski Konwikt Pijarów* [A varsó-żoliborzi piarista konviktus], in *Analecta* 1994:1, 8-71. UŐ, *Warszawskie cegielnie pijarów w XVII i XVIII wieku* [A piaristák varsói tégláégetője a 17-18. században], in *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 1996:2, 157-171. UŐ, *Warszawskie biblioteki księży pijarów* [A piaristák varsói könyvtára], in *Rocznik Historii Sztuki* 23(1998), 91-139 (kny). UŐ, *Edukacja z zakresu sztuk plastycznych w warszawskich szkołach pijarów (1740–1833)* [Szépművészeti oktatás a varsói piarista iskolában], in *Analecta* 2004:1-2, 25-65.

Varsó, Collegium Nobilium: ŁAGOWSKI, Florian, *Collegium Nobilium Stanisława Konarskiego*, Warszawa, 1888. BUBA, Jan, *Rodowód Collegium Nobilium* [A Collegium Nobilium keletkezése], in *Nowożytna myśl naukowa w szkołach i księgozbiorach polskiego oświecenia*, red. Irena STASIEWICZ-JASIUKOWEJ, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdansk, 1976, 17-47. MACZYŃSKI, Ryszard, *Teatr pijarskiego Konwikt Collegium Nobilium w Warszawie*, in *Pamiętnik Teatralny* 37(1988):3-4, 287-358. UŐ, *Pijarski pałac Collegium Nobilium w Warszawie*, Warszawa, 1996.

Wieluń: KUJAWSKI, W., *Szkoły pijarskie Komisji Edukacji Narodowej w Wieluniu 1774–1793* [A wieluńi piarista iskola a Nemzeti Nevelési Bizottság korában], in *Antemurale* 6(1960–1961), 107-145.

Witebsk: GOZDAWA, M., *Wspomnienie o pijarach witebskich*, in *Kwartalnik Litewski* 1(1910), 89-110.

### 6.3.5. Iskolai rend és pedagógia

BUBA, Jan Innocenty, *O założeniach organizacyjnych pierwszych szkół pijarskich w Italii i w Polsce w XVII wieku* [Az első egyes iskolák szervezése Itáliában és Lengyelor-

szágban a XVII. században], in *Kultura i Literatura Dawnej Polski, Studia* [Juliusz Nowak-Dłaziewski emlékkönyv], Warszawa, 1968, 489-532. Ismerteti: EphCal 42(1968), 171-176; PH 1968, 133-137. SŁAWIŃSKI, W., *Nauki przyrodnicze w szkołach pijarskich* [Természettudományok a piarista iskolákban], in *Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejetności* 1949:6. SŁOWIKOWSKI, Tadeusz, *Pijarskie podręczniki do nauczania historii w Polsce w XVIII wieku* [Piarista tankönyvek Lengyelország történetéről a 18. században], in *Nasza Przeszłość* 54(1980), 181-229. BOGDZIEWICZ, Henryk, *Pijarzy jako tłumacze literatury światowej w okresie Oświecenia* [Piaristák, mint a világirodalom tolmácsolói a felvilágosodás korában], Kraków, 2006.

### 6.3.6. Iskolai színjáték és zene

BIEŃKOWSKI, Tadeusz, *Antyk w szkolnym dramacie pijarskim w Polsce*, in *Meander* 16(1961), 313-323 (kny). HAHN, Wiktor, *Pijarski teatr szkolny w Polsce*, in *Nasza Przeszłość* 15(1962), 199-215. LESZCZYŃSKI, Rafael, *Z repertuaru teatru pijarskiego*, in *Prace Polonistyczne* 19(1963), 75-106.

*Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej: Bibliografia, Tom. 2: Programy drukiem wydane do roku 1765, Część 2: Programy teatru pijarskiego oraz innych zakonów i szkół katolickich*, opracowali KOROTAJ, Władisław–SZWEDOWSKA, Jadviga–SZYMAŃSKA, Magdalena, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1978.

SWEYKOWSKI, Zygmunt Marian, *Sylwetka kompozytorska Damiana Stachowicza (1658–1699)* [Stadunicz Damianus a S. Trinitate piarista zeneszerzői portréja], in *Muzyka* 7(1962):1, 14-28. BUBA, Jan–SWEYKOWSKA, Anna–SWEYKOWSKI, Zygmunt Marian, *Kultura muzyczna pijarów w XVII i XVIII wieku* [A piaristák zenei kultúrája a 17. és 18. században], in *Muzyka* 10(1965):2, 15-32; 3, 20-32.

Lásd még a 6.3.4. fejezetben, az egyes iskoláknál felsorolt irodalmat.

### 6.3.7. A rendtartomány tagjai

POMORZKANT, Athanasius, *Elenchus scriptorum Provinciae Poloniae, 1794* (kézirat: AGSP, Hist.-Bibl. 16). [POMORZKANT, Athanasius–BIELSKI, Simon], *Vita et scripta quorundam e Congregatione Cleri. Reg. Scholarum Piarum in Provincia Polona professorum, qui operibus editis Patriae et Ecclesiae proficuis*, Varsaviae, 1812.

BIEGAŃSKI, Stanislaus, *Scriptores Scholarum Piarum Provinciae Poloniae, 19. sz. vége* (kézirat: AGSP, Hist.-Bibl. 17). UÓ, *Wiadomości o Polakach, którzy się kształcili w Kolegium Nazaretańskim XX. Pijarów w Rzymie* [Adatok lengyelekről, akik a piaristák római Collegium Nazarenumában tanultak], in *Kwartalnik Historyczny* 11(1897), 551-554.

Stanisław Konarskiról ld. a 6.3.3. fejezetet.

PICANYOL, Leodegarius, *Alterum a nativitate centenarium insignis calasanctiadis Poloni: P. Onuphrius Kopczyński a S. Andrea (1735–1817)*, in *EphCal* 5(1936), 13-18. STASIEWICZ-JASIUKOWA, Irena, *Onufry Kopczyński współpracownik Komisji Edukacji Narodowej: Studium o społecznej roli uczonego w Polsce* [O. K. mint a Nemzeti Nevelési Bizottság

munkatársa: Tanulmány az értelmiség társadalmi szerepéről Lengyelországban], Wrocław–Gdańsk, 1987. BOMBERA, Jan, *Der polnische Piarist Onufry Kopczyński und sein Aufenthalt in Mähren*, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen, Mähren, Schlesien* 11(1990), 49-56.

Krausz Mihályról ld. az 5.2.96. fejezetet.

AUSENDA, Giovanni, *Stanisław Papczyński e l'Opera sua*, in *ASchP* 2(1978):4, 237-266. MAKOS, Waclaw, O. *Stanisław od Jezusa Maryi Papczyński: Badania i refleksje* [S. P.: Kutatások és reflexiók], Warszawa, 1998. ROGALEWSKI, Tadeusz, *Stanisław Papczyński (1631–1701): założyciel Zgromadzenia Księży Marianów, inspirator Mariańskiej Szkoły Duchowości* [S. P. a mariánus kongregáció alapítója, a mariánus lelki iskola inspirátora], Lublin–Warszawa, 2001 (*Studia Marianorum*, 3). KUPIS, Bogdan, *Niedoceniony podręcznik retoryki Stanisława Papczyńskiego (1631–1701)* [S. P. retorikai tankönyv], Lublin–Warszawa, 2006 (*Studia Marianorum*, 10).

PÓLKOWSKI, Iosephus, *P. Antonius Wisniewski: Vir fidei et scientiarum secundo expleto saeculo ab obitu 1718–1774*, in *EphCal* 43(1974), 277-281.

## 6.4. NÉMETORSZÁG ÉS SVÁJC

### 6.4.1. Általános irodalom

PICANYOL, Leodegario, *Le Scuole Pie nella Svizzera*, in *RSBS* 4(1938), 3-14. UÓ, *La triste fine delle biblioteche scolopiche della già Provincia Renana* [Karl Ebner főljegyzései alapján], in *Bollettino Bibliografico Scolopico* 1933:1, 25-26 (PBCal, 3).

### 6.4.2. A rendházak és iskolák története

Brig (Svájc): IMESCH, Dionys, *Zur Geschichte des Kollegiums von Brig 1666–1912*, Brig, 1912.

Günzburg (Svábföld): FIDLER, *Klerisey*, II, 22-29. MENGES, H., *Aus Günzburgs Vergangenheit*, Günzburg, 1927. AUER, Paul, *Geschichte der Stadt Günzburg*, Günzburg, 1963, 79-81.

Rastatt (Baden): *Fundatio Rastadiensis: Ludwig-Wilhelm-Gymnasium Rastatt, 1715–1965, 1742–1967: Festschrift aus Anlaß der Wiedereröffnung des erneuerten Schulgebäudes und der offiziellen Feier zum 250 jährigen Bestehen der Schule am 23. und 24. Sept. 1967*, Rastatt, 1967. WEBER, Max, *Aus der Geschichte des Rastatter Piaristenkollegs 1715 bis 1808*, in *Humanitas* 7(1965) 14-27. DIETERLE, R., *Die Bibliothek des Ludwig-Wilhelm-Gymnasiums und ihre Kostbarkeiten*, in *Humanitas* 10 (1968) 3-18. GESSLER, E., *Die Piaristen und ihr Kolleg in Rastatt als Vorläufer des Ludwig-Wilhelm-Gymnasiums*, in *Humanitas* 13(1971). WALTER, Rudolf, *Die Aufhebung der Rastatter Piaristen-Niederlassung in den Jahren 1729 bis 1736*, in *Freiburger Diözesan-Archiv* 32(1980), 402-411. THOMSEN-FÜRST, Rüdiger, *Die Piaristen und die Hofmusik*, in UÓ, *Studien zur Musikgeschichte Rastatts im 18. Jahrhundert*, Frankfurt am Main, 1996 (Stadt Rastatt, Stadtge-

schichtliche Reihe, 2), 172-178.

Rapperswil (Svájc): SEITZ, Johann, *Die Schule der Piaristen zu Rapperswil am Zürichsee (1784–1797)*, in *Schulgeschichtliche Blätter* [Zürich] 1934, 3-13 (kny: *Schulpolitische Miscellen*, 14).



## FÜGGELÉK: KUTATÁSI ÚTMUTATÓ

*Ha Ön egy piarista rendház vagy iskola történetét kutatja ...*

1. A vonatkozó irodalmat, valamint a rendházak és iskolák saját (sok esetben több helyütt szétszórta őrzött) levéltárainak lelőhelyét megtalálhatja kötetünk 4.2. fejezetében.

2. Ezen levéltárak anyagából történeti szempontból kiemelkedő jelentőségűek a rendházi krónikák (*annales, historia domus*) vagy naplók (*diarium*), amelyeket minden piarista magyarországi rendházban vezettek, bár sokszor több évtizedes késéssel és jelentős hiányokkal. Kezdetben latinul írták őket, de 1867 után fokozatosan áttértek a magyar nyelv használatára. Ezenfelül néhány helyen gimnáziumi krónikát is vezettek az 1777 utáni néhány évben, illetve 1850-es évektől egészen a 20. első feléig. Utóbbiak, az 1850-es években megkezdettek egy része már kezdettől fogva magyarul készült. Mindezek felsorolását lásd kötetünk 4.2. fejezetében.

3. Egyes rendházak történetéhez sok esetben a rendház saját levéltáránál is fontosabb és bővebb adatokat nyújt a magyarországi tartományfőnökség levéltára. Az 1848 előtti iratokat tartalmazó állagában (APHV) az 1-29. és 61-63. *forulusok* rendházak szerint, rendezetten tartalmazzák a vonatkozó iratokat, de vannak más, ugyancsak rendházak szerint rendezett sorozatok és alsorozatok: Status domorum (Divisio III); Litterae missiles nostrorum (Divisio VII).

A tartományfőnökség levéltárának 1848 utáni részében az iktatott levelezés tárgyszavai között az egyes rendházak (a hozzájuk tartozó iskolákkal együtt) saját tárgyszavakat kaptak. Mivel a raktári elhelyezés is a tárgyszavak szerint történt, az 1850-es évektől az egyes rendházakra és a hozzájuk tartozó iskolára vonatkozó iratok többsége egy helyre gyűjtve, időrendi sorrendben található.

*Ha Ön egy piarista szerzetes életét és munkásságát kutatja...*

1. Mindenekelőtt nézze meg a rend történeti névtárát: LÉH István, *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum / A magyar piarista rendtartomány történeti névtára 1666–1997*, s. a. rend. és kieg. KOLTAI András, bev. JELENITS István, függ. BALANYI György, Bp., 1998 (METEM Könyvek, 21). Ebben megtalálható a magyarországi piarista rendtartomány minden örökfogadalmat tett és felszentelt tagjának legfontosabb életrajzi és működési adatai, továbbá azoké is, akik a jogelőd viceprovinciában, illetve annak rendházaiban, tehát Breznóbányán, Privigyén és Szentgyörgyön működtek, azok alapításától fogva. A névtár utal arra is, ha az illető piarista szerepel a piarista életrajzi lexikonokban.

Ha a keresett piarista ebben a kötetben mégsem található, annak a következő okai lehetnek:

a) A rendet még növendékként elhagyta, tehát nem tett örökfogadalmat. Ez esetben adatait Léh István cédulakatalógusának második, kiadatlan részében lelhetők föl (MPRKL, Léh István hagyatéka), amely a kilépett növendékek rendi pályafutásának adatait tartalmazza.

b) Nem a magyar rendtartomány tagja volt. A lengyelországi rendtartományhoz tartozó piaristák egy részének (főként 17. században élőknek) adatai szintén megtalálhatók Léh István cédulakatalógusának kiadatlan részében. A cseh és osztrák rendtartomány tagjairól ld. FISCHER, Karl A. F., *Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz / Catalogus generalis Provinciae Germanicae et Bohemicae Ordinis Scholarum Piarum*, München, 1985 (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, 47), valamint a 6.1.5., 6.2.8. és 6.3.6. fejezetekben felsorolt irodalmat.

2. A rendtartomány minden (fogadalmas és növendék) tagjának alapvető adatai megtalálhatók a rendi anyakönyvekben, amelyek fő példányai a magyarországi tartományfőnökség iratai között vannak (APHV, Lib. 7-23; APHN, Rullae).

3. A piaristákról szóló életrajzi gyűjtemények, lexikonok, és bibliográfiák megtalálhatók kötetünk 2.2.2. és 5.1. fejezeteiben, az egyes piaristák életéről és munkásságáról szóló monográfiák és tanulmányok pedig az 5.2. fejezetben. Az életrajzi adatok szempontjából fontos archontológiákat és névtárakat kötetünk 3.2.4. fejezete ismerteti.

4. Minden elhunyt magyar piaristáról készült kegyeletes életrajz (*suffragium*), a kezdetektől egészen 1983-ig. Teljes sorozatuk a tartományfőnökség levéltári fondjában (MPRKL, APHV, Lib. 5, 29-31; APHN, Kegyeletes életrajzok), töredékes sorozatai pedig az egyes rendházak levéltáraiban találhatóak meg. A kegyeletes életrajzok a 17-18. században többnyire csak néhány soros méltatásra szorítkoztak, de a 19. század elejétől egyre hosszabbak és részletesebbek lettek, 1867-től pedig magyarul készültek. A kegyeletes életrajzokról bővebben lásd LÉH István, *i. m.* bevezetését (10-18), valamint kötetünk 5.1.1. fejezetet.

5. A 19. század második felétől kezdve sok elhunyt piaristáról nyomtatott nekrológ is megjelent, elsősorban az iskolai értesítőkből (évkönyvekben), valamint különféle folyóiratokban, legnagyobb rendszerességgel a Szolgálat (1972–1990), a Piarista Diák (1992-től) és Mi, Piaristák (1994-től) hasábjain. A rendi folyóirat, az *Ephemerides Calasancianae* 1932 óta közöl latin nyelvű nekrológokat az elhunyt piaristákról, de az 1970-es évektől ez nem minden magyar rendtagról készült el. Mindezek megtalálásában segítenek az egyes folyóiratok repertóriumai, az 1948 előtti iskolai értesítők esetében pedig Biró Imre és Weiner Ferencnek a kötetünk 5.1.1. fejezetében említett kézíratos repertóriumait.

Az MPRKL-ben megtalálható az 1983 óta (tehát a kegyeletes életrajzok készítésének megszűnte után) megjelent nekrológok fénymásolatainak gyűjteménye, a tartományfőnökség kegyeletes életrajzi sorozatának folytatásaként.

6. A piaristák személyes irathagyatékainak többségét az MPRKL őrzi.

a) A 17-19. századokban elhunyt piaristák kéziratjai és iratai a tartományfőnökség levéltárához tartozó Manuscripta és Personalia sorozatokban találhatóak. A Manuscripta első részének nyomtatott katalógusa is megjelent: KOLTAI András, *A*

*Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárának kéziratkatalógusa*, I, Bp., 2000 (Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai / Catalogi manuseriptorum, quae in bibliothecis ecclesiasticis Hungariae asservantur, 13). E korból azonban számos személyes hagyatékból származó kéziratot őriztek az egyes rendházak könyvtárai is, amelyek az 1950-es években az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárába, Szlovákiában pedig a Szlovák Nemzeti Könyvtár (Slovenská národná knižnica) Irodalmi és tudományos archívumának (Archív literatúry a umenia) „Rukopisy historických knižníc na Slovensku” (Szlovákiai történelmi könyvtárak kéziratai) nevű gyűjteményébe kerültek. Mindezekről bővebben beszámol kötetünk 1.4. fejezete.

b) A 20. században elhunyt piaristák irathagyatékai közül a kisebb terjedelműek szintén az említett Manuscripta és Personalia sorozatokba kerülnek beosztásra, a nagyobbak azonban külön fondokat alkotnak a Religiosi fondcsoportban. Felsorolásuk kötetünk 1.3.2. fejezetében található.

### *Ha Ön egy piarista diák iskoláskori adatait keresi...*

1. Ehhez a legfontosabb, sőt sok esetben egyetlen levéltári forrást az iskolai anyakönyvek jelentik, amelyeket a gimnáziumok levéltári anyagának legterjedelmesebb sorozatait alkotják. A gimnáziumi levéltárak lelőhelyeit megtalálhatja kötetünk 4.2. fejezetében. A legrégebbi, 17. században megkezdett anyakönyveket (Podolinról, Privigyéről, Szentgyörgyről és Nyitráról) az MPRKL őrzi, a rendházi iratok közé besorolva.

Az anyakönyveket a rendi előírásoknak megfelelően az iskolák alapításától kezdve csekély hiányokkal mindenütt vezették. Eleinte csak a beiratkozó diákok nevét jegyezték föl osztályonként, esetleg még korukat, rendi állásukat vagy származási helyüket. Csak az 1777. évi *Ratio Educationis* után vezettek részletesebb táblázatos nyilvántartást a beiratkozottak származásáról, koráról, lakhelyéről, valamint fél-évi és év végi osztályzatairól. Az 1850. évi *Entwurf* bevezetése után az anyakönyvben minden diák évente külön oldalt kapott és ez a rendszer gyakorlatilag máig megmaradt. Ekkortól kezdődnek az érettségi anyakönyvek sorozatai is, amelyek az általános anyakönyvekhez hasonló adatokat tartalmaznak.

Az anyakönyvi adatokon túl a gimnáziumi levéltárak kevés adatot őriztek meg a diákokról. A tanári értekezletek jegyzőkönyveiben, a gimnázium igazgatójának iktatott levelezésében, az önképzőkori naplókban és más sorozatokban csak esetlegesen található külön egyes tanulókra vonatkozó iratok.

2. A diákokra vonatkozó másik fontos forrást a nyomtatott iskolai értesítők (1938/1939-től évkönyvek) jelentik. Részletes ismertetésük kötetünk 1.5.3. fejezetében olvasható. Az iskolai érdemsorozatokat Magyarországon helyenként, de nem rendszeresen már a 18. század második felétől kinyomtatták. Hiánytalan sorozatuk azonban mindenhol csak az 1850-es évektől kezdődik, és tart egészen 1948-ig. Ezek az értesítők (1939-től évkönyvek) a diákok névsora és érdemjegyei mellett sok egyebet is közöltek, például a tanárok beosztását, a tanulmányi- és sportversenyek eredményeit, vagy az iskolai egyesületek (önképzőkör, énekkar, cserkészlet, stb.)

működéséről készült jelentéseket. Ezekben az egyes diákokról is számos további adat található. Az 1930-as évektől egyes helyeken (például Budapesten) az értesítők közölték a végzős osztályok fényképét is.

# RÖVIDÍTÉSEK

## *Levéltárak és könyvtárak*

- AGSP = Archivio Generale delle Scuole Pie (Róma, ismertetését ld. az 1.3.1. fejezetben)  
ÁL = Állami Levéltár (Štátny archív)  
ELTE EK Kt = Eötvös Loránd Tudományegyetem, Egyetemi Könyvtár, Kézirattár (Budapest)  
MOL = Magyar Országos Levéltár (Budapest, ismertetését ld. az 1.3.6. fejezetben)  
~ C 39 = MOL, Helytartótanácsi levéltár, Acta fundationalia (ismertetését ld. az 1.3.6. fejezetben)  
MPRKL = Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Budapest, ismertetését ld. az 1.3.2. fejezetben)  
~ APHV = Archivum Provinciae Hungariae Vetus  
~ APHN = Archivum Provinciae Hungariae Novum (Magyarországi Tartományfőnökség Új Levéltára)  
MTAK Kt = Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár (Budapest)  
OSzK Kt = Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár (Budapest, ismertetését ld. az 1.4. fejezetben)  
ÖNB = Österreichische Nationalbibliothek (Bécs)  
ÖStA = Österreichisches Staatsarchiv (Bécs)  
~ FHKA HFU = ÖStA, Finanz- und Hofkammerarchiv, Hoffinanz Ungarn (ismertetését ld. az 1.3.6. fejezetben)  
~ HHStA = ÖStA, Haus- Hof- und Staatsarchiv  
PKK = Piarista Központi Könyvtár (Budapest, ismertetését ld. az 1.2.3. fejezetben)  
~ P = PKK, Piaristicum-gyűjtemény (ismertetését ld. az 1.2.3. fejezetben)  
SNK ALU = Slovenská národná knižnica, Archív literatúry a umenia (Turócszentmárton)  
~ RHKS = SNK ALU, Rukopisy historických knižníc na Slovensku (ismertetését ld. az 1.4. fejezetben)

## *Folyóiratok, sorozatok, értesítők*

- AOEP = Anuario de la Orden de las Escuelas Pías (ismertetését ld. az 1.5.1. fejezetben)  
ASchP = Archivum Scholarum Piarum (ismertetését ld. az 1.5.1. fejezetben)  
EphCal = Ephemerides Calasactianae (ismertetését ld. az 1.5.1. fejezetben)  
EPhK = Egyetemes Philologiai Közlöny  
Ért/N = N. városi piarista gimnázium értesítője  
Ért/Bp = Budapesti piarista gimnázium értesítője  
Évk/N = N. városi piarista gimnázium évkönyve  
Ért/Bp = Budapesti piarista gimnázium évkönyve  
ItK = Irodalomtörténeti Közlemények  
Kal = Kalazantinum (ismertetését ld. az 1.5.2. fejezetben)  
LK = Levéltári Közlemények  
LSz = Levéltári Szemle  
MEV = Magyar Egyháztörténeti Vázlatok (Regnum)  
MHSchP = Monumenta Historica Scholarum Piarum (ismertetését ld. az 1.3.1. fejezet végén)  
MKsz = Magyar Könyvszemle  
MM, I-V = Magyar Minerva, A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve, I-V, Bp.,

- 1900–1915 és VI, Bp., 1932.  
 MNtőF = A magyar neveléstörténet forrásai  
 MtÉk = Művelődéstörténeti Értekezések (vö. PEREPATIS István, *A „Művelődéstörténeti Értekezések”, in Ekv:Békefi*, 23-37)  
 MÚÉ = Művészettörténeti Értesítő  
 OszKÉvk = Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve  
 PBCal = Parva Bibliotheca Calasactiana: Studii storici sull' Ordine delle Scuole Pie, 1-18, a cura di Leodegario PICANYOL, Roma, 1933–1936 (ismertetését ld. az 1.5.1. fejezetben)  
 PD = Piarista Diák (ismertetését ld. az 1.5.2. fejezetben)  
 PÉvk = Piarista Évkönyv (ismertetését ld. az 1.5.2. fejezetben)  
 PH = Piarista Hírek (ismertetését ld. az 1.5.2. fejezetben)  
 RevCal = Revista Calasancia (ismertetését ld. az 1.5.1. fejezetben)  
 RSBS = Rassegna di storia e bibliografia Scolopica (ismertetését ld. az 1.5.1. fejezetben)  
 Sz = Századok  
 VPDszK = Veszprémi Piarista Diákszövetség kiadványai

### *Könyvek és kéziratok*

- CSAPLÁR, *Révai* = CSAPLÁR Benedek, *Révai Miklós élete*, I-IV, Bp., 1881–1889. (Az V. kötet kéziratban: MPRKL, Csaplár Benedek hagyatéka; kéziratot névmutatóval ellátott példánya: PKK P)  
 DENES = *Diccionario Enciclopedico Escolapio*, I-II, V, ed. Claudio VILÁ PALÁ (I)–Luis María BANDRÉS REY (I-II, V), Salamanca, 1983–1990.  
 Ekv:Albert = PÉvk 4(1967).  
 Ekv:Balanyi = Emlékkönyv Balanyi György születése hetvenötödik évfordulójának ünnepére (kézirat, Bp., 1961: MPRKL).  
 Ekv:Békefi = *Békefi-emlékkönyv: Dolgozatok Békefi Remig egyetemi tanári működésének emlékére*, szerk. PINTÉR Jenő, Bp., 1912.  
 Ekv:Előd 1962 = Emlékkönyv Előd István tiszteletére 1912–1962 (kézirat, Bp., 1962: MPRKL).  
 Ekv:Előd 1986 = Előd István aranykönyv [Előd István ötven éves papi jubileumára a Kalazantinum előjárói és növendékei] (kézirat, Bp., 1986: MPRKL).  
 Ekv:Jelenits = *Útjaidon: Ünnepi kötet Jelenits István 70. születésnapjára*, szerk. BAZSÁNYI Sándor–HORKAY HÖRCHER Ferenc–LÁZÁR KOVÁCS Ákos–TÖZSÉR Endre SchP–ZSÁVOLYA Zsoltán, Bp., 2002.  
 Ekv:MPR300 = *Emlékkönyv a magyar piarista rendtartomány háromszázéves jubileumára*, szerk. BALANYI György–LANTOS Zoltán, Bp., 1943.  
 Ekv:Szeged 200 = *Piaristák Szegeden 1721–1996: Emlékkönyv a szegedi kegyesrendi főgimnázium kétszázéves jubileuma alkalmából 1720–1920*, összeáll. MÓRA Ferenc, Bp., 1921.  
 Ekv:Szeged 201 = *A piaristák vezetése alatt álló szegedi város főgimnázium kétszázados jubileumának emlékkönyve*, szerk. CSABA Jenő, Szeged, 1922.  
 Ekv:Szeged 275 = *Piaristák Szegeden 1721–1996: Emlékkönyv a kegyes tanítórend szegedi oktatótevékenysége megkezdésének 275. évfordulójára*, szerk. APRÓ Ferenc, Szeged, 1996.  
 Ekv:Veszprém 275 = *Emlékkönyv a veszprémi Kegyes tanítórendi Gimnázium alapításának 275. évfordulójára 1711–1986*, szerk. BORIÁN Tibor, Bp., 1989.  
 FIDLER, *Klerisey* = [FIDLER] Marian a SS. Sacramento OAD, *Geschichte der Ganzen österreichischen, weltlichen und klösterlichen Klerisey beyderley Geschlechtes*, aus den Sammlungen von Joseph WEND von WENDENTHAL, I-IX, Wien, 1780–1788.  
 FINÁCZY, *Mária Terézia* = FINÁCZY Ernő, *A magyarországi közoktatásügy Mária Terézia korában*, I-II, Bp., 1899–1902.  
 FRIEDREICH, *Halápy* = FRIEDREICH Endre, *Halápy Konstantin emlékezete*, in Ért/Temesvár 1902/

- 1903, 1-55 (kny).
- FRIEDREICH, *Hanacius* = *Hanacius Ferencz (Franciscus a S. Venceslao e S. P.) élete*, in *Ért/Veszprém* 1904/1905, 7-62; 1905/1906, 3-71 (kny: Veszprém, 1906);
- FRIEDREICH, *Kácsor* = FRIEDREICH Endre, *Kácsor Keresztély élete*, in *Ért/Bp* 1908/1909, 3-56 (kny).
- HDHBE = *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa*, Bd. 1: *Tschechische Republik*, Prag, Teil. 1-2, bearb. Vlasta FALTYSOVÁ–Pavel POHLEI, Hildesheim, 2000; Bd. 2: *Tschechische Republik, Schloßbibliotheken unter der Verwaltung des Nationalmuseums in Prag*, bearb. Petr MAŠEK, Hildesheim, 1997; Bd. 3: *Tschechische Republik, Böhmen, Mähren*, bearb. Jarosláv VOBR et. al., Hildesheim, 1998; Bd. 4: *Slowakische Republik*, bearb. Elena MIDRIAKOVÁ–Blažej BELÁK, Hildesheim, 2000.
- HORÁNYI, *Scriptores* = HORÁNYI, Alexius, *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, I-II, Budae, 1808–1809.
- JÁKI, *MNtuF* = JÁKI László, *A magyar neveléstudomány forrásai*, Budapest, 1993.
- KILIÁN, *Források* = KILIÁN István, *A magyarországi piarista iskolai színjátszás forrásai és irodalma 1799-ig / Fontes ludorum sceniorum in gymnasiis collegisque Scholarum Piarum Hungariae*, Bp., 1994 (A magyarországi iskolai színjátszás forrásai és irodalma, [6]).
- KOLTAI, *Kézirat-katalógus* = KOLTAI András, *A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárának kézirat-katalógusa*, I, Bp., 2000 (Magyarországi egyházi könyvtárak kézirat-katalógusai / Catalogi manuscriptorum, quae in bibliothecis ecclesiasticis Hungariae asservantur, 13).
- KOSÁRY, *Bevezetés* (1951) = KOSÁRY Domokos, *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába*, I-III, Bp., 1951–1958.
- KOSÁRY, *Bevezetés* (1970) = KOSÁRY Domokos, *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába*, I: *Általános rész* 1-2, Bp., 1970.
- KOSÁRY, *Bevezetés* (2000) = KOSÁRY Domokos, *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába*, közrem. KULCSÁR Krisztina–REISZ T. Csaba–SZAKÁLY Orsolya, 1/1: *Könyvtárak és bibliográfiák*, Bp., 2000; 1/2: *Országos jellegű levéltárak és forrásközlések*, Bp., 2001.
- LÉH = LÉH István, *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum / A magyar piarista rendtartomány történeti névtára 1666–1997*, s. a. rend. KOLTAI András, Bp., 1998 (MÉTEM Könyvek, 21).
- MIIB* = *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája*, I: 1772-ig, szerk. STOLL Béla–VARGA Imre–V. KOVÁCS Sándor; II: 1772–1849, szerk. KÓKAY György, Bp., 1972–1975; III: 1849–1905 *Általános rész*, *Személyi rész A–G*, szerk. H. TÖRÖ György–NAGY Miklós–TÓDOR Ildikó; IV: 1849–1905 *Személyi rész H–Zs*, szerk. TÓDOR Ildikó; V: 1905–1970 *Általános rész*, szerk. B. HAJTÓ Zsófia; VI: 1905–1945 *Személyi rész A–K*, szerk. BOTKA Ferenc, VARGHA Kálmán; VII: 1905–1945 *Személyi rész L–Zs*, szerk. BOTKA Ferenc–VARGHA Kálmán; VIII: 1945–1970 *Személyi rész*, szerk. BOTKA Ferenc, Bp., 1972–1997.
- MORVAY, *Középkoraink* = MORVAY Győző, *Középkoraink könyvtárai*, in *MKsz* 6(1898), 131-160, 246-270.
- MPÉ = *Magyar piaristák a XIX. és XX. században: Életrajzi vázlatok*, szerk. BALANYI György, Bp., 1942.
- MPRT = BALANYI György–BIRÓ Imre–BIRÓ Vencel–TOMEK Vince, *A magyar piarista rendtartomány története*, Budapest, 1943.
- PCMS = ZEMEK, *Metodej–BOMBERA, Jan–FILIP, Aleš, Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*, red. Pavol KOLLÁR SchP, Prievidza, 1992.
- PM350 = *Piaristák Magyarországon 1642–1992, Rendtörténeti tanulmányok*, szerk. HOLL Béla, Bp., 1992. Ism. SZENDE Ákos, in *Geodézia és Kartográfia* 1992:5, 391-392; VARGA Imre, in *MKsz* 110(1994), 232-233.
- TAFFERNER, *Adalékok* = TAFFERNER Antal, *Adalékok a magyarországi piaristák 18. századi működéséhez a bécsi kamarai levéltárból (1672)1719–1744 (fénymásolatok, 1993: MPRKL, Fénymásolatgyűjtemény)*. I.d. még az 1.3.6. fejezetet.

TAKÁTS, *Benyák* = TAKÁTS Sándor, *Benyák Bernát és a magyar oktatásügy*, in *Ért/Bp* 1890/1891, 1-242 (kny).

TAKÁTS, *Budapest*, = TAKÁTS Sándor, *A főváros alapította budapesti piarista collegium története*, in *Ért/Bp* 1894/1895 (kny; kéziratos névmutatóval ellátott példánya: MPRKL kézikönyvtára).



# NÉVMUTATÓ

A névmutató számai a fejezetszámokra utalnak.

- Abody Béla 5.2.151.  
Abonyiné Palotás Jolán 5.2.21.  
Acsay Antal 1.3.2., 3.3.2., 5.2.1.  
Acsay József 5.2.18.  
Adalbertus a S. Stephano Rege *ld.* Tagányi  
Adalbert  
Ádám György 5.2.122.  
Ádám Sándor 4.2.24.  
Adamát Lajos 5.2.150.  
Adamczyk, Mieczyslaw Jerzy 4.2.25.  
Adelffy Antal 4.2.34.  
Adolphus a S. Benedicto *ld.* Nemcsényi  
Adolphus a S. Georgio *ld.* Groll Adolf  
Adriányi Gábor 3.3.5., 5.2.2.  
Ady Endre 4.2.22., 5.2.151.  
Aemilianus, Hieronymus, Sanctus *ld.*  
Emiliani, Girolamo  
Agárdi (Klincsok) László 1.3.2., 5.2.130.  
Agneta, Ján 4.2.25.  
Ákos István 3.4.  
Alacchi, Melchior 2.1.7.  
Alber János 3.2.2., 5.2.2.  
Albert István 1.3.1., 1.3.2., 1.5.2., 2.1.4.,  
2.1.6., 2.1.8., 2.2.1., 2.2.3., 3.2.2., 3.4.,  
4.3., 5.2.2., 5.2.143., 5.2.150., 5.2.168.  
Albitus *ld.* Albizzi  
Albizzi, Francesco 2.1.7.  
Aleksandrowska, Elżbieta 6.3.2.  
Alexa Károly 5.2.66.  
Alexander a Visitatione B.M.V. *ld.* Demka  
Sándor  
Alexius a Resurrectione Domini *ld.*  
Szlopnyay Elek  
Alexius a S. Joanne Nep. *ld.* Horányi Elek  
Alexius a S. Maria Magdalena *ld.* Cörver  
Elek  
Alleker Lajos 5.2.38.  
Almády Károly 3.2.5.  
Althan, Michael Adolf 2.1.7.  
Altrichter, Anton 6.2.3.  
Ambrus-Fallenbüchl *ld.* Fallenbüchl Zoltán  
Ambrusztter Sándor 4.2.35.  
Andor Károly 5.2.56.  
Andrássy Gyula 4.2.28.  
Angele, Armin 5.2.94.  
Angyal László 4.2.31.  
Antal Benedek 4.2.21.  
Antall József 3.3.5., 4.2.24.  
Antonicek, Susanne 6.1.3.  
Antonín, Luboš 6.2.3.  
Ányos Pál 4.2.39.  
Apa, Giovanni Fancesco (Joannes  
Franciscus a Jesu) 2.1.7.  
Apáczai János 5.2.8.  
Apafi Mihály, II. 1.3.2.  
Apáti György 5.2.39.  
Apró Ferenc 4.2.31.  
Aquilera, César 2.1.4.  
Arduini, Giovanni Felix 2.2.1., 2.2.3., 3.2.2.  
Armini, Alessio 2.1.4., 2.1.7., 2.1.13, 2.2.1.,  
2.2.2.  
Asculo *ld.* Serafino  
Asiain, Miguel Angel 2.1.1., 2.1.3., 2.1.6.,  
2.1.8., 2.2.3., 6.2.2.  
Auer, Johann 6.1.2.  
Auer, Paul 6.4.2.  
Augustinus a S. Thoma *ld.* Passante  
Ausenda, Giovanni 2.1.1., 2.1.7., 2.1.8.,  
2.2.1., 3.2.3., 5.2.143., 6.3.7.  
Azcona Ontoria, Alberto 1.3.1.,  
B. Balsai Jolán 1.2.3.  
B. Nagy Margit *ld.* Nagy Margit  
Bácskainé Pollák Zsuzsa 5.2.8.  
Badics Ferenc 1.3.2.  
Bahlcke, Joachim 3.3.2.  
Baiano, Andres 2.1.7.  
Bajar András 4.2.2., 4.2.33.  
Bajkó Mátyás 3.2.1., 4.2.5.  
Bajtay Antal 1.2.3., 3.3.2., 5.2.3.  
Bajza József 4.2.24.  
Bakács István 4.2.17.  
Bakó István 4.2.2.  
Bakódi Antal 1.3.2.  
Bakos Miklós 4.2.39.  
Balanyi György 1.1., 1.3.1., 1.3.2., 1.5.2.,  
2.1.2., 2.1.3., 2.1.5., 2.1.7., 2.1.8., 2.2.2.,

- 3.2.2., 3.2.3., 3.2.4., 3.2.5., 3.3.3., 3.3.4.,  
3.4.10., 4.2.14., 4.2.15., 4.2.31., 4.2.38.,  
5.1.1., 5.1.2., 5.2.1., 5.2.4., 5.2.31., 5.2.53.,  
5.2.101., 5.2.113., 5.2.144., 5.2.167.,  
5.2.169., 5.2.183.
- Balázs Gergely 3.4.5., 5.2.152.
- Balázs Péter 1.3.2.
- Balácsi József 4.2.16., 4.2.20.
- Balázsovits Placid 4.2.31.
- Balcárek, Pavel 6.2.3.
- Balcells, José María 2.1.8.
- Baligó János 3.3.2.
- Bálint Éva 5.2.151.
- Bálint István János 4.2.11.
- Bálint Sándor 4.2.31.
- Balla László 5.2.38.
- Balogh Béla 5.2.178.
- Balogh Ferenc 1.3.2.
- Balogh Lajos 1.3.2.
- Balogh László 4.2.21.
- Balogh Margit 3.2.1., 3.2.4.
- Balogh Péter 2.2.4., 3.4.3.
- Balogh Piroska 5.2.91.
- Balogh Tamás 2.2.3., 5.2.151.
- Baloghné Harkány Judit 4.2.21.
- Bán Ervin 5.2.151.
- Bán Imre 5.2.116.
- Bán Márton 1.3.2., 5.2.5.
- Bán Sándor 4.2.31.
- Bana József 5.2.39.
- Banciu, Ax. 4.2.11.
- Bandrés Rey, Luis María 2.1.3., 2.2.1.,  
2.2.2., 5.2.151., 4.1., 6.3.2.
- Banga Ferenc 5.2.31.
- Bánhidi László 4.2.38.
- Bánóczy József 5.2.140.
- Bányai Elemér 5.2.66.
- Baran, Anton 6.1.3.
- Baránszky Jób László 4.2.38.
- Baranyai Béláné 4.2.5.
- Baranyai Decsi János 1.2.3.
- Baranyai Zsolt 5.2.151.
- Barbarigo, Gregorio, szent 2.2.1.
- Barbarits Lajos 4.2.21.
- Barborik István 4.2.17.
- Bardócz László 4.2.38.
- Bardoly István 4.2.34.
- Bárdos Kornél 3.4.7.
- Bariska István 4.2.13.
- Barna Gyula 4.2.24.
- Barna Leander 1.3.2., 4.2.39.
- Baróti Dezső 4.2.31., 5.2.151.
- Barsai János 4.2.24.
- Barta István 3.2.5.
- Barta László 2.1.8.
- Bárth János 4.2.8.
- Bartha Dénes 3.4.7., 5.2.77.
- Bartha György 5.2.31.
- Bartlik (Bartlicius), Bernardus 2.2.1.
- Bartnicka, Kalina 6.3.2.
- Bartók Béla 5.2.77.
- Bartos József 3.2.2., 5.2.6.
- Bartůšek, Václav 1.2.5., 1.3.1., 3.2.3., 6.2.2.,  
6.2.3., 6.2.4., 6.2.6., 6.2.8.
- Báthori Kálmán 4.2.24.
- Báthori Zsófia 1.2.3.
- Báthory Zoltán 5.1.2.
- Bátky Miklós 1.3.2.
- Bátori József 4.2.5., 4.2.24., 5.2.7.
- Batthyány Ignác 3.3.2.
- Batthyány József 4.2.24.
- Batthyány Lajos 1.3.2., 4.2.21.
- Batthyány Lajosné Zichy Antónia 1.3.2.,  
5.2.47.
- Bátyai Jenő 4.2.31.
- Bau, Calasanz 2.1.4.
- Bauer Lénárd 2.1.8., 3.2.5.
- Baumeisterová, Jana 4.2.23.
- Becsei József 5.2.21.
- Bednarski, Stanislaw 6.3.3.
- Bedy Vince 4.2.7.
- Békefi Remig 3.2.1.
- Békefy Károly 4.2.17.
- Bél Mátyás 4.2.33.
- Belás, Ladislav 4.2.23.
- Belej Bálint 4.2.32.
- Belia György 5.2.31.
- Belon Gellért 5.2.150.
- Bencsik János 4.2.28.
- Benda Kálmán 5.2.48., 5.2.66., 5.2.91.,  
5.2.166.
- Benedek Lajos altábornagy 5.2.79.
- Benedek Marcell 5.1.2.
- Benedek, XIV., pápa 2.1.8.
- Benedicti Joannes a S. M. Magdalena 2.2.1.,  
2.2.4.
- Benedictus ab Annuntiatione B.M.V. *ld.*  
Szlavkovszky Benedek
- Benke Imre 1.3.2.
- Benkő Ákos 5.2.151.

- Benkő Andor 4.2.39., 5.1.1., 5.2.98.  
 Benkő György 1.3.2.  
 Benyák Bernát 3.3.3., 3.4.4., 3.4.5., 4.2.24.,  
 5.2.8.  
 Bényei Miklós 4.2.5.  
 Beöthy Ottó 5.2.135., 5.2.67.  
 Beöthy Zsolt 3.4.5.  
 Berchtold püspök 4.2.32.  
 Berecki Sándor 4.2.31.  
 Berecz Ágnes 1.3.2.  
 Berecz Antal 5.2.9.  
 Berényi Dénes 5.2.132.  
 Berke István 1.3.2.  
 Berkeszi István 3.3.2.  
 Berlász Jenő 5.2.31.  
 Berro, Vincenzo (Vincentius a  
 Conceptione) 2.1.4., 2.1.7., 2.2.1.  
 Bertalan Alajos 4.2.29.  
 Bertalan Gyula 5.2.34., 5.2.150.  
 Bertényi Iván 3.2.1.  
 Berthóty László 4.2.31.  
 Bertini, A. 1.3.1.  
 Berza László 4.2.3., 4.2.24.  
 Berzeviczy Valerián (Valerianus ab Imm.  
 Conceptione B.M.V.) 5.2.10.  
 Bettus, Octavianus 2.1.6.  
 Bianchi, Gabriele (Gabriel ab  
 Annuntiatione) 2.1.12.  
 Biba, Otto 6.1.1., 6.1.2., 6.1.3., 6.1.4., 6.1.5.  
 Biegański, Stanislaus 2.2.2., 6.3.2., 6.3.7.  
 Biegeleisen, H. 6.3.3.  
 Bielek László 1.3.2., 5.2.11.  
 Bielski, Simon 2.2.2., 6.3.7.  
 Bienkowski, Tadeusz 6.3.6.  
 Bierbauer István 3.4.8.  
 Bihari József 5.2.151.  
 Bihari Mór 5.2.39.  
 Bíró András 2.2.2.  
 Bíró Béla 4.2.11.  
 Bíró Dávid 4.2.36.  
 Bíró Ferenc 5.2.31.  
 Bíró Imre 1.1., 1.3.2., 1.5.3., 3.2.2., 3.3.5.,  
 3.3.6., 4.2.13., 4.2.16., 4.2.17., 4.3., 5.1.1.,  
 5.2.4., 5.2.42., 5.2.67., 5.2.78., 5.2.135.  
 Bíró Vencel 1.1., 1.3.2., 3.2.2., 3.2.3., 4.2.1.,  
 4.2.11., 4.2.18., 4.3., 5.2.3., 5.2.4., 5.2.12.,  
 5.2.26., 5.2.142., 5.2.173., 5.2.177.  
 Bisztray Gyula 4.2.11.  
 Bitay Árpád 4.2.11., 5.2.14., 5.2.43.  
 Bitskey István 3.2.1.  
 Blazovich László 1.3.2.  
 Blédy Lajos 2.1.8.  
 Blumentritt *ld.* Virághalmi  
 Bobkowska, Wanda 6.3.2.  
 Bocsa József 3.3.2., 3.4.2., 4.2.24., 5.2.19.,  
 5.2.149.  
 Bodnár György 5.2.151.  
 Bodnár Virgil 5.2.152.  
 Bodnárné Jávor Éva 4.2.17.  
 Bodó Márta 2.2.4., 4.2.11.  
 Bogdán Beáta 5.2.122.  
 Bogdán Lajos 5.2.176.  
 Bogdziewicz, Henryk 6.3.3., 6.3.5.  
 Bognár László 4.2.9., 5.2.118., 5.2.158.  
 Bojt Lajos 4.2.19.  
 Bokrossy Jenő 5.2.13.  
 Bolda G. 3.2.3., 4.2.26.  
 Boldizsár Iván 5.2.151.  
 Boldogréti Víg László *ld.* Horvát István  
 Bolgár Mihály 4.2.39., 5.2.13.  
 Bolla Márton 1.2.3., 3.4.4., 3.4.5., 4.2.11.,  
 5.2.14.  
 Bombera Jan 3.2.3., 4.2.25., 5.2.57., 6.2.2-8.,  
 6.3.7.  
 Bomberová, Eva 6.2.3.  
 Bóna Gábor 5.2.23.  
 Bóna István 3.2.1.  
 Bonada, Francesco 2.1.4.  
 Bónisné Wallon Emma 4.2.38., 5.2.121.  
 Bonkáló Ervin 1.2.6., 4.2.24.  
 Bonlieti, Gaetano 2.2.3.  
 Bontó (Oraftsik) József 1.3.2.  
 Borbás Péter 4.3.  
 Boreczky Anna 1.2.3.  
 Borián Tibor 2.1.5., 2.2.1. 3.2.2., 4.1., 4.2.9.,  
 4.2.24., 4.3.  
 Bornemissza Kata 1.3.2.  
 Borno, Gregorio 2.2.1., 2.2.3.  
 Boros Antal 5.2.21.  
 Boros Fortunát 5.2.3.  
 Borovszky Samu 4.2.23., 4.2.26., 4.2.28.,  
 5.2.46.  
 Borrell, Giovanni 6.3.2.  
 Borsa Gedeon 1.2.3., 1.2.4., 3.3.6.  
 Borsi-Kálmán Béla 4.2.36.  
 Borsiné Molnár Márta 4.2.16.  
 Borsodi Csaba 3.3.6.  
 Bortolotti, G. F. 2.1.4.  
 Boschi, Andreas 2.2.1., 2.2.3.  
 Bosco, Giovanni, szent 5.2.151.

- Both Ferenc 1.3.2., 4.2.36.  
 Bottyán János 4.2.23.  
 Bozi Ferenc 4.2.16.  
 Bozzay Péter 4.2.24., 5.2.145.  
 Böhm, Stanislav 4.2.27.  
 Börönte István 1.3.2.  
 Böszörményi Géza 3.3.6.  
 Brandenstein Béla 5.2.150., 5.2.151.  
 Braneczky József 4.2.37., 5.2.15., 5.2.57.  
 Brasavola, Rodolfo 2.2.2.  
 Breinfolk Gusztáv 3.3.4.  
 Breitenbacher, Antonín 6.2.3.  
 Breiter Ármin 4.2.36.  
 Brendler, Anton 6.1.3.  
 Brisits Frigyes 5.2.151.  
 Broidl, Erich 6.1.5.  
 Brosche Peter 3.3.2.  
 Bruckner Győző 4.2.25.  
 Bruckner Győző 5.2.57.  
 Bruckner (Prukner), Peter (Petrus a S. Rosalia) 2.2.3.  
 Brumirski Gerard 6.3.2.  
 Buba, Jan Innocenty 2.1.8., 3.4.7., 4.2.25., 6.3.2., 6.3.3., 6.3.4., 6.3.6.  
 Buchinger, Wilma 6.1.3.  
 Bujtás János 1.5.2.  
 Bukovičová, Renáta 4.2.27.  
 Bulányi György 3.4., 5.2.16.  
 Bulbuk Jenő 4.2.11.  
 Buran, Štefan 4.2.26.  
 Buzási Enikő 4.2.35.  
 Büchler, Aemilus 6.2.2.  
 Bystricki, J. 6.3.4.  
 Caballero, Valentín 2.1.8.  
 Calasanz, José (Josephus a Matre Dei, Kalazanci Szent József) 1.2., 1.3.1., 2.1., 2.1.2., 2.2.1., 2.2.3., 3.2.5.  
 Calzolari, Carlo Celso 2.2.2.  
 Campanella, Tommaso OP 2.1.7., 2.2.4.  
 Canata, Atanasio 2.1.8.  
 Cantius, Joannes ld. Kanty, Jan  
 Capozzi, Luigi 2.2.2.  
 Caputi, Gian Carlo (Joannes Carolus a S. Barbara) 2.1.4., 2.1.6.  
 Careri, Enrico 1.3.1.  
 Carisio, Mario 2.1.7., 2.2.2.  
 Carlone, Johannes Bapt. 4.2.5.  
 Carzyńska, B. 6.3.4.  
 Casani, Pietro 1.3.1., 2.1.7., 4.2.31., 6.2.2.  
 Casanovas, Calasanz 2.2.1.  
 Častolovic, Eugenius Sebastiani z 6.2.8.  
 Castro, Eguenio 1.3.4.  
 Čejka, Jiří 6.2.3.  
 Cekota, Vojtěch 6.2.3.  
 Čelovský, František 3.2.3., 5.1.2., 6.2.3.  
 Centelles, Julián 2.1.4.  
 Cerman, Ivo 3.3.2.  
 Černák Vladimír 4.2.23.  
 Čeruti, Glicerio 1.3.1.  
 Červeňová Helena 4.2.23.  
 Cesnáková-Michalková, Mileva 1.2.3.  
 Cetto Benedek 5.2.17.  
 Chachulski Tomasz 6.3.3.  
 Chalupický, Ivan 3.2.3., 4.2.25.  
 Chantal, Jeanne-Françoise Frémyot de, szent, 2.1.7.  
 Chárusz László 3.3.4.  
 Chelucci, Paolino 3.5.2., 2.2.3.,  
 Cherubini, Stefano 2.1.6.  
 Chiara, Cosmo 2.1.8., 2.2.1.  
 Chikán Béla 5.2.65.  
 Chilkó László 4.2.5.  
 Chmaj, Ludwik 6.3.4.  
 Chmelárová, Mária 4.2.10.  
 Chobot Ferenc 4.2.9., 4.2.38.  
 Chocholáč, Bronislav 6.2.3.  
 Chodyński, Stanislaw 6.3.4.  
 Chotek család 6.2.3.  
 Choynecki, Dominicus 4.2.25., 6.3.2.  
 Christianus a S. Emerico ld. Kácsor Keresztély  
 Chromecki, Tadeusz 6.3.2.  
 Chrzanowski, Ignacy 6.3.3.  
 Chytraeus, David 4.2.25.  
 Cialek, Theodor 6.1.3.  
 Gianfroca, Goffredo 1.5.1., 2.1.1., 2.1.4., 2.1.7., 2.1.8.  
 Cinacchi, Innozenzo (Inocentius a S. Josepho) 2.1.4.  
 Čizmár Marián 4.2.10., 5.2.149., 5.2.168.  
 Clemens ld. Kelemen  
 Clemente, Andrés 2.2.2.  
 Conradi Norbert 1.2.3., 2.1.4., 3.4.4., 5.2.18.  
 Constantinus a Passione Domini ld. Halápy Konstantín  
 Copertino, Giuseppe de, OFM, szent 2.1.7.  
 Cordula, M. 2.1.4.  
 Čornejová, Ivana 6.2.2., 6.2.3., 6.2.4.  
 Corsini, Odoardo 1.3.1., 2.2.1., 2.2.2.  
 Cosacchi ld. Kozáky

- Cosacchi, Anne 5.2.94.  
 Cörver Elek (Alexius a S. Maria Magdalena) 5.2.19.  
 Cörver János (Joannes Nep.a Matre Dei) 1.2.3., 1.3.2., 1.3.3., 3.3.2., 5.2.20.  
 Cremona, Carlo 2.1.4.  
 Crespo, Isabel 2.1.7.  
 Cueva, Dionisio 2.2.3.  
 Cvetics, Miodrag 4.2.20.  
 Cygan, Jerzy 2.1.7.  
 Czako, Jakub 4.2.23.  
 Czeckó *ld.* Prónai Antal  
 Czibula Katalin 4.2.26., 5.2.152.  
 Czinke Ferenc 5.2.8.  
 Czirbusz Géza 1.3.2., 5.2.21.  
 Czuczor Gergely 5.2.38.  
 Cs. Varga István 5.2.151.  
 Csaba Jenő 4.2.28., 4.2.31.  
 Csáka Károly 1.2.4., 3.3.3.  
 Csáky Imre 4.2.5.  
 Csáky Károly 5.2.8., 5.2.11., 5.2.43., 5.2.60., 5.2.137., 5.2.152.  
 Csáky Moritz 3.3.3.  
 Csanád Béla 5.2.151.  
 Csányi László 1.3.2., 4.2.19.  
 Csaplár Benedek 1.2.3., 1.3.1., 1.3.2., 2.1.5., 2.1.8., 2.2.2., 2.2.4., 3.2.2., 3.2.5., 3.3.2., 3.4.8., 4.2.24., 4.2.24., 4.2.31., 4.2.35., 5.1.2., 5.2.2., 5.2.14., 5.2.22., 5.2.23., 5.2.31., 5.2.31., 5.2.66., 5.2.80., 5.2.91., 5.2.102., 5.2.109., 5.2.121., 5.2.170., 5.2.140., 5.2.146., 5.2.152., 5.2.175., 6.3.3.  
 Csapodi Csaba 1.1., 1.2.3., 4.2.39.  
 Csapodiné Gárdonyi Klára 1.2.3.  
 Császár Elemér 3.4.5., 5.2.8.  
 Csát Géza 4.2.35.  
 Cséfalvay Pál 3.2.1.  
 Csegezy Ignác 4.2.1.  
 Cseh Ferenc 4.2.9.  
 Csekey István 5.2.60.  
 Csepely-Knorr Kristóf 4.2.24.  
 Cseréi József 3.2.5.  
 Cserhalmy József 4.2.5., 4.2.35.  
 Cseri János 3.3.4.  
 Cseri Miklós 4.2.19.  
 Csernák József 5.2.24.  
 Csernyánszky Mária 4.2.38., 5.2.174.  
 Csikós Mihály 4.2.31.  
 Csillik Bertalan 4.2.31.  
 Cszimadia Andor 5.2.91.  
 Csóka Lajos 1.1., 3.3.2., 3.3.3.  
 Csörsz Rumen István 1.3.2.  
 Csósz Imre 1.3.2., 4.2.23., 4.2.27., 4.3., 5.2.2., 5.2.25., 5.2.64., 5.2.84.  
 Czukás Györgyi 4.2.19.  
 Dalmazy Lőrinc 4.2.25.  
 Damián János 3.2.1.  
 Daniel a Conceptione B.M.V. *ld.* Orlics  
 Dániel Benedek 3.2.3., 5.2.26.  
 Dániel Edit 5.2.140.  
 Darnay *ld.* Dornay Béla  
 Darvasy Mihály 1.3.2., 1.5.1., 1.5.2., 2.1.7., 2.1.8., 2.2.1., 3.2.2., 3.2.5., 3.3.4., 3.4., 3.4.1., 4.2.24., 4.2.31., 4.2.35., 4.2.37., 4.2.38., 4.3., 5.1.2., 5.2.143., 5.2.150., 5.2.151., 5.2.151.  
 Dávid Ildikó 3.3.3., 3.4.8., 4.2.11.  
 De Angelis, Maria Antonietta 3.2.1.  
 De Marco, Leonardo 2.1.2., 2.1.7.  
 De Mari, Nicolo 1.3.1., 3.4.8.  
 Decsi János *ld.* Baranyai Decsi János  
 Deé Nagy Anikó 5.2.60.  
 Degré Alajos 4.2.21.  
 Degré Miklós 5.2.6.  
 Dékány Vilmos 4.3.  
 Delbecchi, Giuseppe Augustino 2.2.1.  
 Deményi (Demján) László (Ladislaus a S. Nicolao) 3.4.4., 5.2.27.  
 Demeter Júlia 3.4.5., 5.2.31., 5.2.152.  
 Demján *ld.* Deményi  
 Demka Sándor (Alexander a Visitazione B.M.V.) 2.1.5., 3.3.2., 4.2.9., 5.2.28.  
 Dénes Ferenc 4.2.21.  
 Dercze Lajos 4.2.5.  
 Dercsényi Dezső 4.2.13., 4.2.38., 5.2.121.  
 Déry Attila 4.2.24.  
 Desericus *ld.* Dezericzky  
 Dessewffy József 5.2.91.  
 Dezericzky Ince (Innocentius a S. Thoma Aquinate) 3.4.4., 4.2.38., 5.2.29.  
 Dézsi Lajos 4.1., 4.2.11., 4.2.21., 4.2.22.  
 Dieterle, R. 6.4.2.  
 Dietrichstein, Franz von 2.1.7.  
 Diós István 4.1.  
 Diósi Géza 3.4., 4.2.11., 4.2.31., 5.2.31., 5.2.80., 5.2.124., 5.2.170.  
 Divizia, Annibale 2.1.8., 2.2.4.  
 Długosz, Józef 4.2.25.  
 Dmochowski, Franciscus Xav. 6.3.3.  
 Dobay Elek 4.2.8.

- Dobner, Gelasius 6.2.3., 6.2.8.  
 Dobos Jenő 1.3.2., 4.2.9.  
 Dobrossy István 4.2.28.  
 Dobrzański, J. 6.3.2.  
 Dóka Klára 1.3.2., 4.2.9., 4.2.19.  
 Dokoupil, Vladislav 6.2.3.  
 Domanovszky Sándor 3.2.1., 3.3.3., 5.2.66.,  
 5.2.91.  
 Dományi Márk 1.2.3., 1.3.2., 3.2.4., 3.4.4.  
 Dombi Béla 4.2.26., 5.2.116.  
 Dominicus a Jesu Maria OCD 2.1.7.  
 Domokos György 2.1.4., 2.1.5., 2.1.8.,  
 4.2.25.  
 Dongó Gyárfás Géza 4.2.28.  
 Dornay (Darnay) Béla 4.2.35., 5.2.30.,  
 5.2.140.  
 Doromby Károly 5.2.151.  
 Dósa Attila 5.2.139.  
 Dörnyei Sándor 1.2.4., 1.5.3., 3.3.6.  
 Dragonetti, Casparo 2.1.7.  
 Dragos Károly 5.2.15.  
 Draskovits Imre 3.3.6.  
 Dubovsky, Jan 4.2.33.  
 Duchoň, Michal 4.2.33.  
 Duda János 5.2.35.  
 Duerbeck, Hilmar W. 3.3.2.  
 Dugonics András 1.2.6., 3.4.4., 3.4.5.,  
 4.2.31., 5.2.31.  
 Ďurnek, Juraj 4.2.23.  
 Durzsa Sándor 5.2.66.  
 Ébel *ll.* Erdélyi József  
 Eberhardt Béla 1.3.2.  
 Ebinger József 4.2.19.  
 Éble Gábor 3.3.2., 3.5.2., 4.2.22., 5.2.165.  
 Ebner, Karl 6.3.7.  
 Ecsedy Judit 1.5.3.  
 Edel, Klaus 6.1.3.  
 Éder Károly 5.2.14.  
 Éder Zoltán 5.2.140.  
 Éder-Szászy László 1.3.2.  
 Egerváry Ignác 1.2.3., 3.4.5., 5.2.32.  
 Egyed András 1.3.2., 3.4., 5.2.33.  
 Egyed Emese 5.2.31.  
 Eibel, Zdenek 6.2.3.  
 Elenyák, György 3.2.5.  
 Eliaš Michal 4.2.26., 5.2.97., 5.2.120.  
 Elischer Brigitta 4.2.38.  
 Elmer Istvan 5.2.16.  
 Előd (Francsits) István 1.3.2., 3.2.6., 5.2.34.,  
 5.2.150.  
 Ember Győző 3.3.1.  
 Emiliani, Girolamo, szent 2.1.7.  
 Endl, Friedrich OSB 4.3., 5.2.121., 6.1.2.,  
 6.1.3., 6.1.4., 6.2.7.  
 Endrődi Béla 3.2.5.  
 Endrődi Sándor 5.2.31.  
 Endrődy János 3.2.5., 3.3.3., 3.4.2., 3.4.4.,  
 5.2.35.  
 Engelbrecht, Helmut 6.1.2.  
 Engelsz János 5.2.140.  
 Entz Géza 4.2.1.  
 Enyedi Sándor 5.2.35.  
 Eötvös József 3.3.4., 4.2.35.  
 Erdélyi (Ébel) József 1.3.2.  
 Erdélyi Ilona 5.2.140.  
 Erdélyi István 5.2.36.  
 Erdélyi János 1.3.2.  
 Erdélyi Károly 2.1.5., 2.1.8., 2.2.2., 4.2.11.,  
 4.2.36., 5.2.14., 5.2.22., 5.2.37., 5.2.70.,  
 5.2.152.  
 Erdélyi Pál 5.2.140.  
 Erdősi Imre 3.3.4., 5.2.38., 5.2.157.  
 Erdősi Károly 5.2.158.  
 Erdőss István 4.2.24.  
 Erkel Ferenc 5.2.77.  
 Ernyei István 5.2.152.  
 Erőss József 1.3.2., 2.1.3.  
 Eszterházy Ferenc 4.2.35.  
 Eszterházy Miklós 4.2.35.  
 Etele György 3.3.6., 4.2.9., 4.2.28., 4.2.35.  
 Fáber Oszkár 5.2.39.  
 Faber, Elfriede 6.1.3.  
 Fábíán Imre 4.2.35.  
 Fábíán István 5.2.140.  
 Fábíán Sándor 4.2.5.  
 Fabó Beáta 4.2.24.  
 Fabulya László 1.2.4.  
 Fallenbüchl Zoltán 3.3.2., 4.2.24., 5.2.174.  
 Faludi Béla 3.4., 5.2.37.  
 Falus Iván 5.1.2.  
 Falvy Zoltán 3.4.7.  
 Farkas Dénes 5.2.40.  
 Farkas Elek 5.2.9.  
 Farkas István 4.3., 5.2.66., 5.2.93.  
 Farkas József 3.2.2., 3.4.4., 4.2.3., 4.2.31.,  
 4.3., 5.2.22., 5.2.27., 5.2.31., 5.2.43.  
 Farkas Péter 5.2.151.  
 Farkas Zsolt 3.3.6., 4.2.1., 4.2.24., 5.2.108.,  
 5.2.168.  
 Farkasfalvi Imre 5.2.136.

- Fassoni, Liberato 2.1.4.  
 Fáy András 1.3.2.  
 Fáykiss István 4.2.25.  
 Fazakas István 3.2.3., 3.3.2.  
 Fazekas Csaba 5.2.39.  
 Fazekas József 3.3.6., 4.2.9.  
 Fedele, Giuseppe (Josephus a Visitatione)  
 2.1.4., 2.1.7, 2.2.1.  
 Feder Mayer István 5.2.140.  
 Fehér Katalin 3.3.3., 5.2.66.  
 Fehér László 1.3.2.  
 Fehérváry István 4.2.5.  
 Féja Endre 4.2.15.  
 Fejér Judit 3.4.5., 4.2.10.  
 Fejes Tibor 2.2.2., 3.5.1.  
 Fekete Antal 1.2.3., 1.3.2., 2.2.4., 4.2.9.,  
 4.2.24., 4.2.35., 5.2.41., 5.2.183.  
 Fekete Endre 1.3.2., 3.3.5., 4.3., 5.2.42.,  
 5.2.158.  
 Fekete Szabolcs Benedek 5.2.39.  
 Feld Vilmos 3.2.5.  
 Félegyházi József 3.2.5.  
 Felhő Ibolya 1.3.6.  
 Felkai László 3.2.1., 3.3.4.  
 Fellner Jakab (fellentáli) 4.2.35.  
 Fényi Károly 4.2.22.  
 Ferenc, I., király *ld.* Habsburg-Lotharingiai  
 Ferenc  
 Ferenczi Zoltán 4.2.21., 4.2.24., 4.2.39.  
 Ferrer, Enric 2.2.1.  
 Fiala (Viola) Jakab (Jacobus a S. Felice)  
 3.4.4., 5.2.43.  
 Fiantók Lajos 3.2.2.  
 Fidler, Marian a SS. Sacramento OAD  
 6.1.3., 6.4.2.  
 Filip, Aleš 6.2.2.  
 Filkorn József 5.2.44.  
 Fináczy Ernő 3.2.1., 3.3.2., 4.2.23., 4.2.32.,  
 4.2.34., 4.2.35., 4.2.36., 4.2.38.  
 Finscher, Ludwig 5.2.128.  
 Firtinger Jakab 1.3.2., 4.2.31.  
 Fischer Károly Antal 1.3.2.  
 Fischer, Edith 6.1.3.  
 Fischer, Karl Adolf Franz 2.2.2., 6.1.5.,  
 6.2.7., 6.2.8.  
 Florensa Parés, Joan 1.3.4.  
 Foci, Giovanni Francesco 2.2.1., 2.2.2.,  
 2.2.3., 3.1.2.  
 Fodor György 3.2.3.  
 Fodor István 3.2.1.  
 Fodor Zoltán 5.2.93.  
 Fónagy Zoltán 4.2.24.  
 Font, Josep de San Lorenzo 2.2.1., 2.2.2.  
 Forgó Géza 5.2.105.  
 Fórián Szabó Zoltán 2.1.7., 2.2.4., 4.2.24.  
 Forrai István 1.3.2.  
 Földesi József 3.2.5.  
 Földi József 5.2.74.  
 Földváriová, Anna 1.2.4., 1.4., 4.2.25.,  
 4.2.37.  
 Franciscus a S. Wenceslao *ld.* Hanacius  
 (Hanák) Ferenc  
 Franco, Giovanni Domenico (Joannes  
 Dominicus a Cruce) 2.2.2., 3.3.1.  
 Frank Ferenc 4.2.15.  
 Frank István 3.4.3.  
 Frankovics Pál (Paulus a Nativitate B.M.V.)  
 3.3.1., 4.3., 5.2.45.  
 Franyó Remig 5.2.46.  
 Frídeczky József 5.2.111.  
 Friedreich Endre 1.1., 1.2.3., 1.2.3., 1.3.2.,  
 1.5.3., 2.1.4., 2.2.2., 3.2.1., 3.2.2., 3.2.2.,  
 3.2.3., 3.3.1., 3.3.2., 3.3.4., 3.4.5., 4.2.2.,  
 4.2.5., 4.2.10., 4.2.18., 4.2.23., 4.2.24.,  
 4.2.25., 4.2.26., 4.2.32., 4.2.36., 4.2.39.,  
 4.3., 5.1.1., 5.1.2., 5.2.46., 5.2.47., 5.2.54.,  
 5.2.57., 5.2.74., 5.2.77., 5.2.89., 5.2.96.,  
 5.2.97., 5.2.116., 5.2.166., 6.3.2.  
 Frolec, Václav 6.2.3.  
 Fundárková Anna 4.2.26.  
 Fügédi Erik 5.2.4.  
 Fülöp Éva 4.2.35.  
 Fülöp Gyula 1.3.2.  
 Fűredi János 4.2.33.  
 Fürst, Ulrich 6.1.3.  
 Füzes Ádám 5.2.39.  
 G. Balázs Lajos 3.3.2.  
 G. Györfly Katalin *ld.* Györfly Katalin  
 Gaal György 4.2.11.  
 Gabelhofer Gyula (Julius) 5.2.48.  
 Gabona Lajos 4.2.38.  
 Gagyí Jenő 4.2.17.  
 Gajdos Ferenc 4.2.38.  
 Gál István 3.3.4., 3.4., 4.2.8., 5.2.38.  
 Galambos Ferenc 5.2.166.  
 Galambos László 1.3.2., 3.3.6., 4.2.16.  
 Galavics Géza 5.2.57.  
 Galilei, Galileo 2.1.7.  
 Gall, Franz 6.1.3.  
 Gálos Rezső 5.2.8., 5.2.66.

- Ganser, Peter 6.1.3.  
 Garampi, Giuseppe 5.2.66.  
 Garas Klára 5.2.57.  
 García, Juan 2.2.3.  
 García-Durán, Adolfo 2.1.6., 2.1.7., 2.2.1.  
 Gárdonyi Albert 4.2.24.  
 Garkisch, Miloš 6.2.3.  
 Garkischová, Kamila 6.2.3.  
 Garms, Jörg 1.3.1., 3.1.2., 3.4.8.  
 Garrido, Thomas 2.1.2., 2.1.8., 2.2.2.  
 Gärtner, Wilhelm 6.1.3.  
 Garzía de Castillo, Giovanni 2.2.1.  
 Gasparich Kilit 5.2.38.  
 Gawlikowski, Alojzy 6.3.2.  
 Gazda István 3.4.2., 5.2.31., 5.2.80.  
 Géczy Benedek 4.2.33.  
 Géczy Csaba 4.2.28.  
 Gecsényi Lajos 4.2.16.  
 Gelléri Mór 5.2.158.  
 Gemmel-Flischbach, Max von 6.1.3.  
 Geréb György 4.2.31.  
 Geréd Péter 4.2.1.  
 Gerencsér István 2.1.4., 2.2.1., 2.2.4., 3.3.2.,  
 3.3.6., 3.4., 3.4.2., 4.2.5.  
 Gerg, Mansuetus (a S. Joanne Bapt.) 2.2.2.  
 Gergely Ákos 4.2.38.  
 Gergely Jenő 3.2.1., 3.2.4., 3.3.5., 3.3.6.  
 Gergelyi, Otmar 4.2.27.  
 Gergő Imre 5.2.55.  
 Gergye János 4.2.25.  
 Gessler, E. 6.4.2.  
 Giacobbe, Luciano 3.3.2.  
 Gianone András 5.2.104.  
 Giday Kálmán 4.2.31.  
 Giner Guerri, Severino 2.1.3., 2.1.4., 2.1.5.,  
 2.1.6., 2.1.8., 2.2.1., 2.2.3.  
 Ginetti, Martino 2.1.7.  
 Giordano, Francesco 2.1.4.  
 Giovanozzi G. 2.1.7.  
 Giuria, Iosephus Maria 2.2.1.  
 Glovitzky Zoltán 4.2.9.  
 Glück Jenő 4.2.31.  
 Glycerius a Matre Dei *ld.* Jurovics  
 Golda Gábor 4.2.6.  
 Golda János 4.2.31.  
 Gordosné Szabó Anna 5.2.153.  
 Gotkiewicz Marian 4.2.25., 6.3.2.  
 Gozdawa, M. 6.3.4.  
 Gönczi Magdolna 4.2.34.  
 Görbe László 3.4.2., 5.2.93.  
 Gráberné Bősze Klára 1.5.3.  
 Grabowski, J. 6.3.4.  
 Granasztói (Rihmer) Pál 4.2.24.  
 Green László 1.3.2.  
 Gregorich Izidor 5.2.67., 5.2.116., 5.2.158.  
 Greschner András 5.2.49.  
 Greschner Ince 5.2.49.  
 Greschner János 3.2.5., 5.2.49.  
 Greszl Ferenc 5.2.150., 5.2.151.  
 Griem, Petrus Paulus a Matre Dei 2.1.3.  
 Grillo, Francesco 2.2.2.  
 Groll Adolf (Adolphus a S. Georgio) 2.2.1.,  
 4.2.7., 5.2.50., 6.1.3., 6.1.5.  
 Grosser János 1.2.3.  
 Grósz Andrea 5.2.122.  
 Grósz, Alexander 4.2.33.  
 Gruber József 5.2.51.  
 Gruber, Gregor Maximilian 6.1.5.  
 Grzeszkowiak-Krwawicz, Anna 6.3.2.  
 Guba Pál 1.3.2., 2.1.2.  
 Gubicza Sándor 4.2.31.  
 Gugi Sándor 3.2.2.  
 Gugič, Ivo 3.2.3.  
 Guglia, Eugen 6.1.3.  
 Gulyás István 4.2.9.  
 Gulyás János 4.2.25.  
 Gulyás Pál 5.1.2.  
 Gupcsó Ágnes 3.4.7.  
 Guzmics Izidor 5.2.140.  
 Gyertyánffy András 3.3.5.  
 Gyimesi István 4.2.24., 4.2.32., 4.3., 5.2.31.,  
 5.2.116.  
 Gyires Ferenc 4.2.5.  
 Gyöngyösi István 1.3.2.  
 Györfly Katalin 4.2.5.  
 György Aladár 1.2.4.  
 György Lajos 2.2.1., 4.2.11.  
 Gyuris György 5.2.31.  
 Gyüre László 1.3.2.  
 Gyürky Ödön 1.3.1., 3.2.5., 5.2.105.  
 Haas, Antonín 6.2.1., 6.2.2.  
 Habsburg Károly, III., magyar király 5.2.3.  
 Habsburg-Lotharingiai Ferenc, I., király  
 5.2.91.  
 Habsburg-Lotharingiai József nádor 3.3.3.,  
 5.2.91.  
 Habsburg-Lotharingiai József, II., király  
 3.3.3., 5.2.3.  
 Habsburg-Lotharingiai Mária Terézia ma-  
 gyar királynő 3.3.2., 3.3.3., 4.2.23., 4.2.32.,



- 4.2.35., 5.2.3.  
 Hagymási Imre 3.4.5., 5.2.52.  
 Hahn, Wiktor 6.3.2., 6.3.6.  
 Hajdú Ákos 1.3., 1.3.2., 3.3.1., 4.2.26.,  
 5.2.116.  
 Hajdú János 3.3.4.  
 Hajdu Lajos 3.3.3.  
 Hajdú Zoltán 5.2.21.  
 Hajdušek Ján 4.2.32.  
 Hájós Géza 6.1.3.  
 Hájoss Gáspár 3.4.4., 5.2.53.  
 Halamka *ld.* Hantó  
 Halápy Konstantin (Constantinus a  
 Passione Domini) 2.1.4., 3.3.2., 3.4.4.,  
 5.2.54.  
 Halász Imre 4.2.21.  
 Halász József 1.3.2.  
 Halis István 4.2.21.  
 Hallaschka, Ignaz Kassian 6.2.3.  
 Haller fiúk 3.3.2.  
 Halmi László 4.2.38.  
 Haltenberger Géza 5.2.21.  
 Halványi János 3.4.3., 5.2.131.  
 Hám Antal 1.3.2., 2.1.8., 2.2.2., 2.2.3., 3.4.1.,  
 3.5.1., 5.2.55., 5.2.131., 5.2.140., 5.2.152.,  
 5.2.177.  
 Hám József 4.2.22.  
 Hám Sándor 4.2.39.  
 Hám Sándor 5.2.56.  
 Hamas, Ludovit 4.2.32.  
 Hanacius (Hanák) Ferenc (Franciscus a S.  
 Wenceslao) 3.3.1., 4.2.2., 4.2.25., 5.2.57.  
 Hanák János 1.2.3., 5.2.58.  
 Hanák *ld.* Hanacius  
 Hanauer Árpád István 4.2.39.  
 Hanghe Jácint (Hyacinthus ab Assumptione  
 B.M.V.) 2.1.4., 4.2.26., 5.2.59.  
 Hankó János 4.2.11.  
 Hannulik János 2.2.1., 5.2.60.  
 Hantó (Halamka) Gyula 1.3.2., 5.2.55.  
 Haraszti Mihály 4.2.35.  
 Hardi István 1.3.2., 2.1.4.  
 Harendarska, Eleonora 3.4.7.  
 Hargittay Emil 5.2.18.  
 Harmath Gergely 4.2.5.  
 Harrach, Ernst 4.2.23.  
 Harsányi István 4.2.28.  
 Harsányi Lajos 5.2.151.  
 Hartleben Adolf 1.2.3.  
 Hatos Gyula 5.2.153.  
 Hatvani Ede 1.3.2., 2.1.8., 5.2.149.  
 Haubelt, Josef 6.2.3., 6.2.8.  
 Haunstädter József 2.1.8.  
 Hausenka Miklós (Nicolaus ab Imm.  
 Conceptione B.M.V.) 2.2.2., 4.2.2.,  
 5.2.61.  
 Hausmann, Robert Friedrich 6.1.3.  
 Havas Ferenc 2.2.4.  
 Havas István 4.2.24.  
 Havasi Lucius 3.2.5.  
 Hávran, Ján 3.2.3., 4.2.25.  
 Heckenast Gusztáv 1.2.3., 3.3.1.  
 Hegedűs C. Lajos 6.1.3.  
 Hegedűs Lajos 1.3.2.  
 Hegyi Balázs 5.2.184.  
 Hegyi Ferenc 1.2.3., 1.3.2., 2.2.4., 3.2.5.,  
 3.3.2., 4.2.32., 4.2.35., 5.2.62., 5.2.91.  
 Hegyi József 4.2.28.  
 Hegyi Lajos 4.2.8.  
 Heidenreich, Josef Cal. 2.1.4.  
 Heinrich László 4.2.11.  
 Heizer *ld.* Somhegyi Mihály  
 Heltai Nándor 3.4.5.  
 Helyes László 4.2.39., 5.2.63.  
 Hénap Tamás 1.2.3., 4.2.24.  
 Herčík, Karel 6.2.3.  
 Herczeg Ferenc 3.2.5.  
 Herczigné Mlakár Erzsébet 1.2.4., 4.2.35.  
 Hermann Egyed 3.2.1., 5.2.38.  
 Hermány Géza 4.2.24.  
 Hernády Béla 3.2.2.  
 Hernády Zsolt 3.2.2.  
 Herndl, Fritz 6.1.2.  
 Herodek Károly 5.2.131.  
 Herráez, Pedro 2.2.3.  
 Herrmann, August 6.1.3.  
 Hetényi Varga Károly 5.2.33., 5.2.104.  
 Hets J. Aurélián OSB 3.2.1., 3.3.2.  
 Hildebrandt, Johann Lukas 6.1.3.  
 Himpfner Béla 4.2.36.  
 Hinner, Doris 6.1.2.  
 Híross Sámuel 5.2.64.  
 Hišem Cyril 5.2.149.  
 Hitz, Harald 6.1.3.  
 Hoblaj, Alojzije 3.2.3.  
 Hoernes, Moritz 6.1.3.  
 Hoffelner, Karl 2.2.1., 6.1.3.  
 Hoffmann Ignaz 3.2.5.  
 Hoffmann Mór 4.2.21.  
 Hoffmann, Donatus 2.1.4.

- Hogyor József 1.3.2.  
 Hoitsy Pál 5.2.67.  
 Holczer Gyula 4.2.5.  
 Holczer József 3.2.6., 3.4.3., 4.2.8., 4.2.9.,  
 4.3., 5.2.31., 5.2.152.  
 Holczinger Imre 4.2.22.  
 Holl Béla 1.2.3., 1.2.4., 1.3.2., 2.1.5., 3.3.1.,  
 3.3.2., 3.3.3., 4.2.25., 5.2.65., 5.2.103.,  
 5.2.116., 5.2.122.  
 Holler László 1.2.3.  
 Holló Imre 4.2.31.  
 Holló Szilvia Andrea 4.2.24.  
 Holstenius, Lucas 2.2.3.  
 Homor Ferenc 1.2.3.  
 Horánszky Nándor 1.2.4., 3.3.4.  
 Horányi Elek (Alexius a S. Joanne Nep.)  
 1.2.3., 1.2.6., 2.1.5., 2.2.2., 3.2.2., 3.4.5.,  
 4.2.38., 5.2.29., 5.2.35., 5.2.66., 5.2.121.  
 Horpácsi Ferenc 4.2.38.  
 Horvát István 5.2.66.  
 Horvát Sándor 4.2.23., 4.2.26.  
 Horváth Ambrus 3.3.2., 5.2.91.  
 Horváth Cyrill 1.2.3., 4.2.31., 4.2.39.,  
 5.2.67., 5.2.124.  
 Horváth Döme 5.2.67.  
 Horváth Jenő 2.2.3., 4.2.3.  
 Horváth József 4.2.15., 5.2.68.  
 Horváth M. Ferenc 4.2.38.  
 Horváth Márton 3.2.1.  
 Horváth Mihály (a SS. Trinitate) 2.1.14,  
 5.2.69.  
 Horváth Ödön 5.2.67.  
 Horváth Pius 4.2.24., 4.2.36., 5.2.70.  
 Horváth Sándor 4.2.11.  
 Horváth Viktor 3.3.6.  
 Horváthné Kutasi Mária 4.2.13.  
 Höllrig József 1.2.6.  
 Hölvényi György 3.3.2.  
 Hradný M. 2.1.4., 3.2.3.  
 Hrenkó Pál 4.2.32.  
 Hromko Lőrinc 3.4.5.  
 Hrubeš, Eduard 6.2.3.  
 Hubatschke, Harald 6.1.3.  
 Hudec Rudolf 4.2.23.  
 Hudra János 3.3.2., 4.2.28.  
 Hulej Emese 4.2.24.  
 Hulinyi Jónás 5.2.72.  
 Hunfalvy Pál 5.2.14.  
 Hunyady László 5.2.93.  
 Husarski, Waclaw 6.3.4.  
 Hutter Antal 4.2.15., 4.2.35.  
 Hübner, Jakob 4.2.36.  
 Hückl, Ernst 4.2.33.  
 Hüttl Dezső 4.2.24.  
 Hyacinthus ab Assumptione B.M.V. *ld.*  
 Hanghe Jácint  
 Hynková, Aneta 6.2.6.  
 Hyross *ld.* Hiross Sámuel .  
 I. Tóth Zoltán 1.1.  
 Illés József 5.2.105.  
 Illyés Ágoston 3.2.5.  
 Imesch, Dionys 6.4.2.  
 Imre Mária 4.2.19.  
 Iniesta, Enrique 5.2.151.  
 Innocentius a S. Thoma Aquinate *ld.*  
 Dezericzky Ince  
 Ipolyi Arnold 4.2.2., 4.2.12., 4.2.26., 5.2.22.  
 Irányi László 5.1.3., 5.2.71.  
 István moldvai vajda 5.2.43.  
 Iván János 1.3.2.  
 Ivánfi Ede 4.2.17., 4.2.28., 5.2.73.  
 Iványi István 4.2.30.  
 Jacobus a S. Felice *ld.* Fiala (Viola) Jakab  
 Jaeger Ágoston 3.2.2.  
 Jakab Elek 4.2.11.  
 Jakabffy Kálmán 4.2.38.  
 Jäkel, Joseph 6.1.3.  
 Jáki László 1.1., 1.5.3.  
 Jaklin, Ingeborg 6.1.2.  
 Jakó Zsigmond 4.2.1., 4.2.11.  
 Jakobinyi Alajos 2.1.8., 3.2.5.  
 Jaksch, Walter 6.1.3.  
 Jallošics András 5.2.74.  
 Jámbor József 4.2.9.  
 Jancsik (Ivánfi) Ede 4.2.20., 5.2.154.  
 Jancsó Benedek 4.2.11.  
 Jandová, Lucie 6.2.3.  
 Janek, Jozef 4.2.33.  
 Jänggl, Franz 6.1.3.  
 Jankovič, Vendelin 1.1.  
 Jankovich Miklós 5.2.126.  
 Jankovics József 3.3.2.  
 Janky Károly 4.2.17., 4.2.36., 5.2.154.  
 János István 4.2.28.  
 Jánosi Gyula 3.3.2.  
 János-Szatmári Szabolcs 5.2.31.  
 Janovszky László 4.2.37.  
 Jansa, František 6.2.3.  
 Janus Pannonius 5.2.140.  
 Jász László 4.2.24.

- Jászai Rezső 1.3.2., 3.2.2., 3.2.5., 4.2.31., 5.2.66.
- Jedlicska Pál 4.2.33.
- Jelenits István 2.2.1., 2.2.3., 2.2.4., 3.2.5., 3.4.4., 5.1.1., 5.2.8., 5.2.14., 5.2.18., 5.2.29., 5.2.54., 5.2.151.
- Jelonek, Manfred A. 6.1.3.
- Jeney János 3.4., 5.2.31.
- Jensen, Kristian 2.1.7., 2.2.4.
- Jerico, Joseph de La Concepcion 2.2.2.
- Jernyei Kiss János 4.2.9., 5.2.121.
- Ježek, Emanuel 6.2.3.
- Joachimstadt Konstantin 3.3.4.
- Joannes a Jesu Maria *ld.* Sampedro Ustarroz
- Joannes Dominicus a Cruce *ld.* Franco
- Joannes Nep. a Matre Dei *ld.* Cörver János
- Joannes Vincentius a S. Jacobo *ld.* Stefani
- Jóború Magda 3.3.5.
- Jofre, José 2.2.4.
- Joó Tibor 4.2.28.
- Jósika Miklós 4.2.11.
- Józsa János 3.2.3., 4.2.4.
- József Attila 5.2.151.
- József II., *ld.* Habsburg-Lotharingiai József
- Judák, Viliam 4.2.23.
- Juhász Antal 5.2.151.
- Juhász Gábor 4.2.38.
- Juhász Gyula 5.2.75., 5.2.139.
- Juhász Miklós 1.3.2., 5.2.76., 5.2.91.
- Juhász Vince 5.2.29.
- Junker László 3.5.2., 4.2.9.
- Jurovics Glicér (Glycerius a Matre Dei) 4.2.26.
- Kabrhel, Basilius 6.2.8.
- Kačić, Ladislav 3.1.2., 3.4.7., 4.2.25., 4.2.37., 5.2.61., 5.2.128.
- Kácsor Keresztély (Christianus a S. Emerico) 1.3.2., 2.1.4., 2.2.1., 2.2.2., 3.2.2., 3.3.2., 3.4.4., 4.2.9., 4.2.18., 4.2.22., 4.2.24., 4.2.24., 4.2.26., 4.2.36., 4.2.38., 4.2.39., 4.3., 5.1.2., 5.2.57., 5.2.77., 6.3.2.
- Kádek István 4.2.26.
- Kadlec, Jaroslav 6.2.4.
- Käfer István 5.2.15.
- Kakucska Mária 5.2.47., 5.2.140.
- Kalász Elek 4.2.19.
- Kalász Márton 5.2.151.
- Kalazanci Szt. József *ld.* Calasanz, José
- Kalcsok Leó 4.2.21.
- Káldos Gyula 5.2.180.
- Kalinayová, Jana 3.4.7., 4.2.25., 4.2.26., 4.2.33.
- Kállay Emil 5.2.151.
- Kalmár Endre 1.2.3., 5.2.78.
- Kalotay Kálmán 5.2.115., 5.2.160.
- Kamiński, Antonius Christophilus 6.3.3.
- Kamiński, Kajetan 6.3.4.
- Kammerer Tibor SDB 5.2.151.
- Kanszky Márton 1.3.2., 5.2.101., 5.2.158.
- Kanter Károly 3.1.2.
- Kántor Sándorné 4.2.5., 5.2.106., 5.2.132.
- Kanty, Jan, szent 2.1.7.
- Kapás Aurél 5.2.152.
- Kapeller, Jaroslaus a S. Alexio 5.2.50.
- Kapiller Imre 4.2.13., 4.2.21.
- Kapisztrán Szt. János 4.2.9., 5.2.38.
- Kapitän, Hans 6.1.3., 4.2.11.
- Kara Győző 4.2.36.
- Karácsonyi Chrysostom (Innocentius a Conceptione B.M.V.) 5.2.31.
- Karácsonyi János 3.2.1., 4.2.39.
- Karats Ferenc 3.2.5.
- Karczewski, Antoni 6.3.2.
- Karcsu Antal Arzén OFM 4.2.38., 5.2.121.
- Kardhordó Ambrus 5.2.79.
- Kardos József 3.2.1.
- Kardos Klára 5.2.151.
- Karinthy Frigyes 5.2.151.
- Karl János 1.3.2., 2.2.4., 3.2.5., 3.3.2., 5.2.12., 5.2.21., 5.2.58., 5.2.123.
- Karlík, Jozef 5.2.15.
- Károly, III. *ld.* Habsburg Károly, III.
- Károlyi Attila 4.2.31.
- Károlyi Ferenc 3.3.2., 3.5.2., 4.2.22., 5.2.165.
- Károlyi Sándor 3.3.2., 3.5.2.
- Karsay János 4.2.38., 4.2.39.
- Kašpar, Oldřich 6.2.3.
- Katona Dénes 4.2.35., 5.2.80.
- Kayser József 3.4.5.
- Kazinczy Ferenc 4.2.35., 5.2.91.
- Kecskeméti Gábor 1.2.3., 4.2.10., 4.2.25., 5.2.140.
- Kelcz Imre 4.2.34.
- Kelecsényi János 5.2.43.
- Kelemen Lajos 4.2.11.
- Kelemen, XII., pápa 2.2.3.
- Kelemen, XIII. pápa 2.1.8.
- Keller György 4.2.35.
- Kellerné Hegedűs Judit 3.4.4.

- Kemecsi Lajos 4.2.35.  
 Kemenes Ferenc 5.2.81.  
 Kemenes László 3.3.6., 4.2.24., 5.2.82.  
 Kemény János 1.3.2.  
 Kender József 1.3.2.  
 Kenyeres Ágnes 5.1.2.  
 Kerényi Ferenc 5.2.31., 5.2.35.  
 Kerényi Frigyes 1.3.2.  
 Kerényi Lajos 5.2.83.  
 Kerkai György 4.2.8.  
 Kerkai József 4.2.22.  
 Kéry János 5.2.14.  
 Keszei András 4.2.24.  
 Keszthelyi László 5.2.84.  
 Kétszery Lajos 4.2.17.  
 Kézai Béla 3.2.5.  
 Kézai Simon 5.2.66.  
 Khavanova, Olga 3.3.2., 6.1.3.  
 Kiczenco Judit 5.2.140.  
 Kilián István 3.3.1., 3.4.4., 3.4.5., 4.1., 4.2.8.,  
 4.2.10., 4.2.12., 4.2.23., 4.2.25., 4.2.31.,  
 5.2.31., 5.2.43., 5.2.116.  
 Kinczel István (Stephanus ab  
 Annuntiatione B.M.V.) 4.2.2.  
 Kinowska Malgorzata 6.3.2.  
 Kiparszky Tóbiás 5.2.85.  
 Kis Sándor 4.2.11., 5.2.140.  
 Kisbán Emil 3.2.1., 3.2.3.  
 Kisházi-Kovács László 4.2.5.  
 Kisné Cseh Julianna 4.2.35.  
 Kispárti János 1.3.2., 2.1.8., 2.2.4., 3.3.2.,  
 4.2.32., 4.2.38., 5.2.67., 5.2.86.  
 Kiss Ignác 5.2.87., 5.2.140.  
 Kiss József 3.4.9., 5.2.111., 5.2.150.,  
 5.2.183.  
 Kiss Katalin 3.4.5.  
 Kiss László 5.2.31.  
 Kiss Vendel 5.2.38., 5.2.157.  
 Klekner Tibor 4.2.38.  
 Klimes *ld.* Vass Péter  
 Klimó György 6.2.8.  
 Klinda Mária 1.2.3.  
 Klohammer János 1.2.3., 4.2.32.  
 Klopstock, Friedrich Gottlieb 5.2.184.  
 Kmettyné Balogh Zsuzsanna 4.2.38.  
 Knož, Tomáš 6.2.3.  
 Knöll, Pius 6.1.3.  
 Koch, Christoph 2.1.4.  
 Koczányi Ferenc 4.2.22.  
 Kodály Zoltán 3.4.7.  
 Kodolányi János 5.2.151.  
 Koháry István 3.2.5., 4.2.5., 4.2.9.  
 Kokas Zsuzsanna 1.3., 1.3.2., 3.3.1., 4.2.26.,  
 5.2.116.  
 Kókay György 1.1., 5.2.66., 5.2.91., 5.2.140.  
 Kolár János 5.2.140.  
 Kolejka, Josef 6.2.2.  
 Kolek Zsolt 5.2.8.  
 Kollányi Ferenc 4.2.39.  
 Kollár Ádám 3.3.3.  
 Kollár Pavol 1.2.4., 1.3.2., 2.1.4., 3.2.3.,  
 3.3.2., 4.2.23., 4.2.25., 4.2.26., 5.1.2.,  
 5.2.25., 5.2.57., 5.2.97., 5.2.120., 5.2.149.,  
 6.2.2.  
 Kollonich László 3.1.2.  
 Kolos (Kovács) István 1.3.2.  
 Kolozs Barnabásné 4.2.39.  
 Kolozsvári János 3.4.5.  
 Kolozsvári Lajos 1.3.2.  
 Koltai András 1.2.4., 1.3., 1.3.2., 1.3.3., 1.4.,  
 2.1.5., 2.2.1., 3.2.2., 3.2.4., 3.3.1., 3.3.2.,  
 3.3.6., 3.4.5., 4.1., 4.2.15., 4.2.16., 4.2.23.,  
 4.2.24., 4.2.25., 4.2.26., 4.2.35., 4.3.,  
 5.1.1., 5.2.4., 5.2.54., 5.2.62., 5.2.65.,  
 5.2.65., 5.2.68., 5.2.77., 5.2.116., 5.2.118.,  
 5.2.138., 5.2.166., 5.2.168.  
 Komárik István SJ 4.2.8.  
 Komáromy Dezső 2.1.2., 2.1.3., 4.2.21.,  
 4.2.8., 4.3., 5.2.3., 5.2.17., 5.2.20., 5.2.51.,  
 5.2.69., 5.2.70., 5.2.72., 5.2.88., 5.2.95.,  
 5.2.163., 5.2.172.  
 Komlósi Sándor 3.2.1.  
 Komlóssy Ákos 2.2.4., 4.2.24.  
 Komorová, Klára 1.2.4., 4.2.25.  
 Komorovský Ján 5.2.15.  
 Komorowski Pawel 6.3.1., 6.3.4.  
 Konarski, Stanislaw (Stanislaus  
 Hieronymus a S. Laurentio) 3.2.2., 6.3.3.,  
 6.3.4., 6.3.7.  
 Koncz Lajos 5.2.150.  
 Kondor Imre 1.5.3.  
 Konopczyński, Wladislaw 6.3.2., 6.3.3.,  
 6.3.4.  
 Konstantin József 4.2.28.  
 Kontraszti Dezső 2.1.8.  
 Kopczyński, Onufry (Onuphrius a S. And-  
 rea) 6.3.2., 6.3.7.  
 Kopecký, Milán 6.2.5.  
 Koppány Tibor 4.2.34.  
 Koppi Károly 5.2.91.

- Korcsíák Ede 1.3.2.  
Kordiovský, Emil 6.2.2.  
Koricsánszky Márk (Marcus a S. Davide) 3.4.4., 5.2.89.  
Koricsányi *ld.* Koricsánszky  
Kornis Gyula 3.3.3., 3.3.4., 5.2.8., 5.2.90.  
Korotaj, Wladislaw 6.3.6.  
Kósa János 3.2.2.  
Kósa László 3.2.1.  
Kósáné Horváth Mária 1.2.4., 4.2.9.  
Kosáry Domokos 1.1., 1.5.3., 3.2.1., 3.3.2.  
Kossuth Lajos 3.3.3., 4.2.28., 5.2.68.  
Kostyál László 4.2.21.  
Kószó János 4.2.31.  
Koszorú János 1.3.2.  
Kosztá László 5.2.121.  
Kosztin Péter 2.2.1., 3.2.3., 4.2.11., 5.2.124.  
Kosztolányi Dezső 5.2.151.  
Kotnyek István 4.2.21.  
Kotrusz, Juraj 4.2.23.  
Kott, Ludwig 6.2.3.  
Kouřil, Milos 6.2.1.  
Kovachich Márton György 3.2.2., 4.3., 5.2.31.  
Kovács Ágnes 5.2.22.  
Kovács Alajos 1.3.2.  
Kovács Csaba 5.2.21.  
Kovács Dezső 5.2.124.  
Kovács Ev. János 5.2.92.  
Kovács Győző 5.2.93.  
Kovács Imre 1.2.3.  
Kovács János (piarista) 4.2.28., 5.2.80.  
Kovács Judit 1.3.2.  
Kovács K. Zoltán 4.2.16., 5.2.182.  
Kovács László (Debrecen, Békészentandrás) 4.2.5.  
Kovács László (Kecskemét) 4.2.9.  
Kovács Mihály 3.4.2., 4.2.24., 5.2.93., 5.2.122.  
Kovács Pál 4.3.  
Kovács Sándor (irodalomtörténész) 1.1.  
Kovács Sándor (szombathelyi püspök) 5.2.40.  
Kovács Septimus OFM 5.2.38.  
Kovacsóczy, Ignatius 5.2.3.  
Kovalovszky Miklós 4.2.22.  
Kovássy Zoltán 4.2.17., 5.2.154.  
Kováts Antal 4.2.9., 5.2.129.  
Kováts Dániel 4.2.28.  
Kováts Sándor 5.2.34., 5.2.63.  
Kozáky (Cosacchi) István 1.3.2., 3.4.3., 5.2.94.  
Kozocsa Sándor Géza 5.2.126.  
Kölcei Tamás 4.2.24.  
Königsacker József 1.2.3., 5.2.95.  
Könnye Alajos 4.2.17., 4.2.21.  
Kőpeczi Béla 1.2.3., 3.2.1., 3.3.2., 5.2.116.  
Körmendi Géza 4.2.35.  
Körmendy József 4.2.39.  
Kőrösi (Kulhanek) Albin 1.3.2., 5.2.100., 5.2.105.  
Körtvélyessy László 4.2.31.  
Kőszegi Lajos 5.2.8., 5.2.67., 5.2.135.  
Kővári Endre 5.2.29.  
Kövesdi Mónika 4.2.35., 5.2.38., 5.2.157.  
Kövesi Lajos 1.3.2.  
Krahuletz, Johann 6.1.3.  
Krajkó András 5.2.151.  
Králiková, Janka 4.2.26.  
Krasznayánszky Károly 4.2.37.  
Krausz Mihály (Michael a Visitatione B.M.V.) 1.3.2., 5.2.96., 6.3.2., 6.3.7.  
Kredics László 4.2.39.  
Kreschnicka, Josef 6.1.3.  
Krimms Gerald 6.1.3.  
Krimms, Josef 6.1.3.  
Krištof, Jozef 5.2.149.  
Krizsala Ferenc 1.3.2.  
Kroh, Antoni 4.2.25.  
Kroller, Franz 6.1.3.  
Krupek, Melchior 4.2.25.  
Kubik Dénes 4.2.26., 5.2.97.  
Kuczogi Endre 5.2.101.  
Kujawski, W. 6.3.4.  
Kulesár Péter 4.2.31.  
Kulhanek *ld.* Kőrösi  
Kulics Ágnes 3.3.6.  
Kummergruber Emil 1.3.2., 5.2.98.  
Kuntár József 1.3.2.  
Kuny Domokos 4.2.35.  
Kupis, Bogdan 6.3.7.  
Kurdybacha, Lukasz 6.3.3.  
Kurkowski Jaroslaw 6.3.2., 6.3.4.  
Kurz, Ferdinand Sigmund 6.1.3.  
Kustár Ignác 5.2.99.  
Kutas Ferenc 4.2.24., 5.2.133.  
Küllős Imola 1.3.2.  
Kürti Katalin 4.2.5.  
L. Imre Mária *ld.* Imre Mária  
Labancz Ferenc 4.2.9.

- Laczkó Dezső 5.2.101.  
 Ladányi Andor 4.2.32.  
 Ladislaus a S. Nicolao *ld.* Deményi (Dem-  
 ján) László  
 Łagowski, Florian 6.3.4.  
 Lakatos Adél 1.3.5., 3.1.2., 4.2.8., 5.2.184.  
 Lakatos Andor 1.3.5., 3.1.2.  
 Lakatos Éva 5.2.151.  
 Lakatos Vince 3.2.1.  
 Lalli, Iosephus 2.2.1.  
 Lám Frigyes 5.2.180.  
 Lampel Róbert 1.2.3.  
 Landriani, Glicerio 1.3.1., 2.1.7.  
 Landsteiner, Karl 6.1.5.  
 Láng Nándor 4.2.5.  
 Lang, Helmut 6.1.3.  
 Lantos Zoltán 3.2.2.  
 Lapaček, Jiří 6.2.3.  
 Lapónyi Alajos 4.2.36.  
 Lasalde, Carlos 2.2.2.  
 László Alajos 5.2.102.  
 László Csaba 4.2.34.  
 László Mihály 1.2.3., 1.2.6., 1.3.2., 2.1.4.,  
 2.1.16.  
 Lászlóffy Pál 1.2.3.  
 Lázárné Bozó Klára 5.2.31.  
 Lecea, Jesús Maria 2.1.1., 2.1.3., 2.2.3.  
 Léces Károly 1.5.3.  
 Lechner László 4.2.39.  
 Leconte, Claire 2.1.7.  
 Lednár, František 4.2.32.  
 Legat, Anneliese 6.1.3.  
 Legeza László 2.1.5., 2.2.1., 3.2.2., 4.1.,  
 5.2.39.  
 Léh István 1.2.3., 1.3.2., 3.2.2., 3.2.4., 4.3.,  
 5.1.1., 5.2.103.  
 Leicher, Felix Ivo 6.1.3.  
 Lele József 4.2.31.  
 Lénárd Ödön 5.2.104.  
 Lendvai János 5.2.123.  
 Lendvay József 1.3.2., 4.2.21.  
 Lengyel András 4.2.31., 5.2.151.  
 Lengyel János 5.2.88.  
 Leonardus a S. Eustachio *ld.* Zajkányi  
 Lesaga, Jesús Michel 2.2.3.  
 Leskowski Albert 4.2.9.  
 Leszczyński, Rafael 6.3.6.  
 Lévai Béla 4.2.5.  
 Lévy Imre 4.2.39., 5.2.105.  
 Libant, Vladimír 4.2.23.  
 Liber Margit 6.2.8.  
 Lichtneckert András 4.2.19.  
 Lidl, Johann Jakob 2.1.4.  
 Liebreich, Karen (A. K.) 2.1.6., 2.1.7.,  
 2.1.8., 2.2.4.  
 Liechtenstein, Jakob Ernst von 6.2.3.  
 Lienhart, Otto 6.1.5.  
 Lippay György 4.2.31.  
 Lischerong Gáspár SJ 5.2.17., 5.2.29.  
 Liszt Nándor 4.2.5.  
 Llanas, Eduardo 2.2.2.  
 Lobmayer Imre 2.1.8.  
 Lobmayer M. Judit SSND 2.1.8.  
 Lóczy Lajos 5.2.101.  
 Lohner Tivadar 5.2.93.  
 Lóky Béla 4.2.5., 5.2.106.  
 Lonovics józsef 5.2.38.  
 López, Teófilo 2.2.1.  
 Loránd Lajos 4.2.28.  
 Lorántffy Zsuzsanna 4.2.28.  
 Losada, Juan-Cajetano 2.1.4.  
 Lossinszky Tibor 4.2.5.  
 Lósy-Schmidt Endre 3.3.2.  
 Lotz Károly (1979) 5.2.122.  
 Lőrincz Gábor 4.2.22., 4.3.  
 Lőrincz Imre 1.3.2.  
 Lubomirski, Stanislaw 4.2.25.  
 Lucas a S. Edmundo *ld.* Mösch Lukács  
 Ludmány Antal 1.3.2., 4.2.5.  
 Lugosi Döme 1.2.3., 4.2.31.  
 Lugossy József 5.2.58.  
 Lukács György 5.2.150., 5.2.151.  
 Lukács László 3.3.6., 5.2.93., 5.2.104.,  
 5.2.150., 5.2.151.  
 Lukáts József 2.2.2.  
 Lukcsics József 4.2.39.  
 Lukcsics Pál 4.2.39.  
 Lukinich Imre 1.2.3., 3.2.1., 4.2.11., 5.2.66.,  
 5.2.67.  
 Lung László 4.2.39.  
 Lunga, Radek 6.2.8.  
 Lutter Nándor 3.3.4., 5.2.107.  
 Luxemburgi Zsigmond király 1.2.3.  
 Machaczek, Rudolf 2.1.7.  
 Mączyński, Ryszard 6.3.2., 6.3.4.  
 Madarász Lajos 4.2.39.  
 Mader Béla 1.2.4., 4.2.9.  
 Madeyski, Aegidius 2.1.7., 2.2.2., 2.2.3.  
 Madzsar Imre 3.3.4., 4.2.24.  
 Magas Mihály 2.1.8.

- Maggi (Maggius), Francesco Maria (theatinus) 2.1.4.  
Magni, Franz 2.1.7., 6.2.3.  
Magni, Valerian OFMCap 2.1.7.  
Magony József 4.2.36.  
Magyar Elek 4.2.24.  
Magyar Gábor 1.3.2., 4.2.31.  
Magyar István 1.3.2., 2.2.4., 3.2.5., 3.3.6., 4.2.16.  
Magyar László 1.3.2., 3.4., 5.2.108.  
Magyarász Ince 4.2.22., 4.2.39.  
Magyary Zoltán 4.2.35.  
Maier, Otto 6.1.3.  
Major Dezső 4.2.24.  
Majorossy Imre 2.1.2.  
Majtényi Géza 1.3.2.  
Majtényi György 5.2.62.  
Makara János 5.2.109.  
Maklári Lajos 1.3.2., 3.4.  
Makoš, Waclaw 6.3.7.  
Maksay Ferenc 4.2.19.  
Malatíneck, Emil 4.2.23.  
Malicki, Edward 6.3.3.  
Málnási Ödön 4.2.5., 5.2.161.  
Malonyay István 4.2.22.  
Málly Ferenc 5.2.8.  
Mályuszné Császár Edit 5.2.35.  
Mándoki Ernő 4.2.5., 5.2.115.  
Manetti, Ottavio 1.3.1.  
Manetti, Ottavio 1.3.1.  
Mannhardt, Ignác 4.2.36.  
Mansuetus a S. Joanne Bapt. *ld.* Gerg  
Manussi von Montesole, Camillo 6.1.3.  
Marchesi, Dominicus Maria OP 2.1.11.  
Marcinowska, Maria 4.2.25., 6.3.2.  
Marcus a S. Davide *ld.* Koricsánszky Márk  
Marczibányi István 4.2.23.  
Marék Antal 4.2.24.  
Mária Terézia *ld.* Habsburg-Lotharingiai  
Mária Terézia  
Mariotti, Josephus Andreas 2.1.8.  
Markovich Antal 3.3.4.  
Maron Ferenc 5.2.31.  
Maros Béla 4.2.8.  
Marticskó József 4.2.31.  
Martínek, Zdeněk 6.2.3.  
Martinka József 5.2.120.  
Márton Lajos 5.2.133.  
Máté Zsuzsanna 5.2.150., 5.2.151.  
Mathia Károly 1.3.2., 4.2.24.  
Mátrai Béla 4.2.11.  
Mátrai Ernő 5.2.3.  
Mátray (Mátrai) János 1.2.3., 1.2.6., 1.3.2., 2.2.2., 3.2.6., 4.2.3., 4.2.5., 4.2.9., 4.2.16., 4.2.21., 4.2.24., 4.2.28., 4.2.31., 4.2.35., 4.2.38., 4.2.39., 5.2.66., 5.2.101., 5.2.110., 5.2.158., 5.2.176.  
Mattei, Casparo 2.1.7.  
Matusz *ld.* Mátrai  
Mavrokordat (Mavrocordatos), Constantín 4.2.4.  
May István 5.2.31.  
Maywald József 3.4.9., 5.2.111.  
Mazalik Alfréd 4.2.17.  
Mázy Engelbert 3.2.1.  
Medvigy Mihály 1.3.2., 2.2.3., 2.2.4., 3.2.2., 3.4., 5.2.4., 5.2.151.  
Megyer (Menczer) József 1.3.2., 2.2.1., 2.2.4., 3.2.5., 4.2.30., 4.2.31., 5.2.4., 5.2.86., 5.2.100., 5.2.150., 5.2.151., 5.2.168.  
Meister Sándor *ld.* Váry Gellért  
Melchior ab Apparatione Domini *ld.* Messina  
Melczér Tibor 5.2.151.  
Melegh Béla 2.1.8.  
Melhárd Gyula 4.2.19.  
Menczer *ld.* Megyer  
Mendel, Georg Johann 6.2.3.  
Menges, H. 6.4.2.  
Mentényi Klára 4.2.34.  
Merdinger, Johann 6.1.3.  
Merk Zsuzsa 4.2.31.  
Mervó Zoltánné 4.2.5.  
Meskó Lajos 3.3.6., 3.4., 5.2.7., 5.2.108.  
Messina Menyhért (Melchior ab Apparatione Domini) 2.1.15.  
Mestán, Franz de Paula 2.2.2.  
Mészáros Ferenc 3.2.1.  
Mészáros Gábor 2.2.4., 3.4.10., 5.2.77., 5.2.143.  
Mészáros Imre 1.2.6., 1.3.2., 3.3.6., 5.2.112.  
Mészáros István 1.2.3., 1.3.2., 3.2.1., 3.3.2., 3.3.3., 3.3.4., 3.3.5., 3.3.6., 4.1., 4.2.21., 4.2.24., 4.2.35., 5.2.90., 5.2.151.  
Meszlényi Antal 3.3.3.  
Metastasio, Pietro 5.2.8.  
Mezey László 3.2.2., 5.2.158.  
Michael a SS. Trinitate *ld.* Horváth Mihály  
Michael a Visitatione B.M.V. *ld.* Krausz

- Mihály
- Migazzi, Christoph Anton 4.2.38.
- Miháلكó József 1.2.3.
- Mihály Ferenc 4.2.16.
- Mihelics Károly 4.2.17.
- Mikes József 4.2.38.
- Miklós Márta 4.2.35.
- Miklósházy Attila SJ 3.3.6., 5.2.71.
- Mikó Árpád 5.2.77.
- Mikoletzky, Hans Leo 6.1.3.
- Mikoletzky, Lorenz 6.1.3.
- Mikoviny Sámuel 4.2.33.
- Mináry Olga 4.2.35.
- Mindszenty (Pehm) József 4.2.39.
- Miró, Josep Anton 2.1.1., 5.2.168.
- Mišianik, Ján 5.2.57.
- Mišík, Mikulás 4.2.26.
- Miskolczy Gyula 3.2.1.
- Miskolczy István 3.2.2., 3.3.2., 4.2.26.,  
5.2.3., 5.2.8., 5.2.91., 5.2.113.
- Miskolczy Kálmán 5.2.114.
- Miškovič, A. 4.2.25.
- Misson, Josef 6.1.1., 6.1.5.
- Mistrangelo, Alfonso 2.1.7., 3.3.5.
- Mittendorfer, Konstanze 6.1.3.
- Mojzer Miklós 1.3.2., 3.3.2., 3.4.8., 4.2.9.,  
4.2.35., 5.2.121.
- Moldovan, Grigore 4.2.11.
- Molnár Aladár 3.2.2., 3.3.2.
- Molnár István 3.3.5., 3.3.6., 4.2.38., 5.2.91.
- Monay Ferenc 3.2.1.
- Moncallero, Giuseppe Lorenzo 2.1.6., 6.2.2.
- Monok István 3.3.2.
- Moós Imre 3.3.4.
- Móra Ferenc 4.2.31.
- Morandi, Giovanni Battista 2.2.1.
- Moravec, František 6.2.8.
- Móricz Pál 5.2.99.
- Móricz Péter 4.2.21.
- Morvay Ferenc 4.2.5.
- Morvay Győző 1.2.3., 1.2.4., 4.2.15., 4.2.16.,  
4.2.31.
- Moszyński, Anton 6.3.4.
- Moyzes Károly 5.2.31.
- Mösch Lukács (Lucas a S. Edmundo)  
1.3.2., 2.2.1., 2.2.2., 3.3.1., 3.3.2., 3.4.4.,  
4.2.26., 5.2.116.
- Mraček, Josef 6.2.3.
- Mrázová, Elena 4.2.37.
- Múdra Darina 3.4.7., 4.2.37., 5.2.147.,  
5.2.148.
- Muhi Sándor 4.2.22.
- Murányi Róbert Árpád 5.2.77.
- Muratori, Lodovico Antonio 1.2.3., 3.3.2.,  
5.2.8., 5.2.140.
- Murvai György 4.2.22.
- Mussesti, Pietro (Petrus ab Anuntiatione)  
2.1.4.
- Mustos István 4.2.39.
- Müller Károly 4.2.9.
- Müller Lajos 2.1.7.
- Müller Veronika 1.3.2.
- Müller, Silverius 6.1.3., 6.1.5.
- Müllner János 4.2.24.
- Nádasdy Lajos 5.2.180.
- Nádas András 5.2.93.
- Nagy Alajos 5.2.22., 5.2.117.
- Nagy Attila 3.3.5.
- Nagy István 4.2.3.
- Nagy Iván 4.2.38.
- Nagy J. Győző 4.2.38.
- Nagy József 1.3.2.
- Nagy Júlia 3.4.5.
- Nagy Lajos (piarista) 1.3.2., 3.5.2., 4.2.21.
- Nagy Lajos (Székesfehérvár) 1.3.2.
- Nagy László (Kolozsvár) 4.2.11.
- Nagy Lipót 1.2.6.
- Nagy Margit (B. Nagy Margit) 4.2.11.
- Nagy Márton 2.2.1., 3.2.2., 4.2.31., 5.2.118.
- Nagy Miklós 1.3.2., 5.2.90., 5.2.166.
- Nagy Zoltánné 5.2.122.
- Nagybégányi Enid 4.2.38.
- Nagyfalusy Lajos 4.2.8.
- Nécei *ld.* Nécsey
- Nécsey (Nécei) Jeromos 4.2.26., 5.2.120.
- Nedožersky, Benedikt (Nedožséri Benedek)  
4.2.26.
- Nelischer Imre 5.2.119.
- Nemcsényi Adolf (Adolphus a S.  
Benedicto) 3.3.2.
- Némédi Lajos 5.2.66.
- Nemes György 5.2.3., 5.2.62.
- Nemes Imre 5.2.67.
- Nemeskürty István 5.2.151., 5.2.151.
- Német Károly 1.3.2., 5.1.2.
- Németh Attila 2.1.3., 4.2.24., 4.2.31.,  
5.2.140., 5.2.145.
- Németh Ferenc 4.2.20.
- Németh Károly 5.2.56.
- Némethy Ferenc 5.2.140.



- Neri, Filippo, szent 2.1.7.  
 Neuhauser Frigyes 1.3.2.  
 Neumann, Augustin OSA 6.2.1., 6.2.2.,  
 6.2.6.  
 Nicht, Guido 2.1.2., 2.1.3.  
 Nicolaus ab Imm. Conceptione B.M.V. *ld.*  
 Hausenka Miklós  
 Nicotera, Hieronymus 2.1.7.  
 Niemeczek, Josef 2.1.7., 5.2.50., 6.1.2.,  
 6.1.3.  
 Niklos János 4.2.9.  
 Nikolics Ignác 5.2.107.  
 Nobile, Marco Rosario 1.3.1., 3.4.8., 6.3.4.  
 Nojszewski Artur 6.3.2., 4.2.25.  
 Novák László 5.2.151.  
 Novák Sándor 5.2.95.  
 Novák Veronika 4.2.15., 4.2.27.  
 Nowak, Tadeusz Marian 6.3.2.  
 Nowak-Dlaziowski, Juliusz 6.3.5.  
 Nowodworski, Michal 6.3.2.  
 Nunkovics András 4.2.16.  
 Nyáry (Ragáts) István 1.3.2.  
 Nyerges Judit 3.3.2.  
 Nyers Lajos 1.1., 1.3., 1.3.1., 1.3.2., 1.3.3.,  
 3.2.2., 3.2.5., 4.2.9., 4.2.31., 4.2.39.,  
 5.2.22.  
 Nyeste Pál 4.2.25., 5.2.181.  
 Nysztor Zoltán 3.3.5.  
 Nyul Tóth Pál 5.2.38.  
 Obelcz József 4.2.20.  
 Ocskó Lajos 1.3.2., 2.2.3., 4.2.11.  
 Ohmacht Nándor 1.3.2., 2.2.4., 5.2.151.  
 Ojtozi Eszter 5.2.157.  
 Oláh János 5.2.86.  
 Olasz Péter 3.2.1.  
 Olea, José 3.3.5., 4.2.24.  
 Olejovics János 1.3.2., 3.2.6.  
 Oliva, Giuseppe 1.3.1., 2.2.1., 2.2.3., 4.2.4.  
 Oltványi Pál 4.2.31.  
 Ompolyi *ld.* Mátai Ernő  
 Ongrádi József 3.4., 3.4.6., 5.2.66., 5.2.129.,  
 5.2.134.  
 Oraftsik József *ld.* Bontó József  
 Orbán Csaba 2.2.4.  
 Orbán István 4.2.11.  
 Orczy Lőrinc 5.2.47., 5.2.140.  
 Ordas Iván 5.2.23.  
 Orelly Vilmos 1.2.6.  
 Orlandi, Eugenio 2.1.2.  
 Orlics Dániel (Daniel a Conceptione  
 B.M.V.) 4.2.39.  
 Ormándy Miklós 1.3.2.  
 Orosz Lajos 3.2.1.  
 Orosz Mihály 4.2.38.  
 Ortutay Gyula 5.2.151.  
 Ortway Tivadar 4.2.36., 5.2.22.  
 Ossolinski, Jorge 2.1.7.  
 Oswald Gáspár 5.2.121., 6.2.8.  
 Oszkó Beatrix 5.2.126.  
 Ördög Ferenc 4.2.21., 5.2.21.  
 Ördögh *ld.* Örkényi  
 Örkényi (Ördögh) János 1.3.2., 4.2.9.  
 Öveges József 1.3.2., 3.4.3., 5.2.107.,  
 5.2.122.  
 P. Vásárhelyi Judit *ld.* Vásárhelyi Judit  
 Pacher Donát OSB 4.2.13.  
 Pachinger Adolf 4.2.25., 5.2.123.  
 Paintner Mihály 5.2.3.  
 Pajer, Jiří 6.2.3.  
 Pajkossy Gábor 5.2.166.  
 Pajor István 4.2.12.  
 Pajor Krisztina 5.2.115.  
 Pákay Zsolt 5.2.29.  
 Pál Ernő 4.2.38.  
 Palásthy Márton 5.2.91.  
 Palásthy Pál 5.2.91.  
 Palásti Gyula 3.2.5.  
 Pálffy család 4.2.26.  
 Pálffy Géza 4.2.23., 4.2.26.  
 Palkó Attila 4.2.11.  
 Pallmann Péter 3.3.3., 5.2.2.  
 Pálmány Béla 5.2.166.  
 Palotai *ld.* Purgstaller József  
 Pállya István 1.2.3., 3.3.3., 3.4.4., 3.4.5.,  
 5.2.124.  
 Pamplona, Dionisio 2.2.2.  
 Panizza, Vincentius 2.1.6.  
 Panner János 5.2.66.  
 Panyák Ede 1.5.3., 4.2.26.  
 Pap János 4.2.21., 4.2.31.  
 Pap József 4.2.8.  
 Papczyński, Stanislaw 6.3.7.  
 Pápess Mátyás 4.2.12.  
 Papp Antal (cserkész) 1.3.2.  
 Papp Attila 5.2.151.  
 Papp Elemér 1.3.2., 1.5.2., 5.2.125.  
 Papp Gyula 1.3.2., 4.2.9.  
 Papp László 1.2.3., 1.3.2., 3.4., 5.2.14.,  
 5.2.155., 5.2.166.  
 Para Imre 1.3.2.

- Párdányi Emil 4.2.24.  
 Parlagi Márton 4.2.31.  
 Pascucci, Simonetta 1.3.1., 3.4.8.  
 Passero, Dario 3.2.3.  
 Passante, Agostino (Augustinus a S. Thoma) 2.1.4., 2.2.2., 2.2.3.  
 Passuth László 4.2.11.  
 Pašteka, Július 5.1.2.  
 Páthy Károly 4.2.9.  
 Pásztor Emil 5.2.176.  
 Pataky Tibor 4.2.38.  
 Patay József 2.2.1., 3.2.3., 5.2.11.  
 Patonay József 3.3.3., 4.2.3., 4.2.19.  
 Pauer János 4.2.19.  
 Pauler Ákos 5.2.150., 5.2.151.  
 Paulus a Nativitate B.M.V. *ld.* Frankovics  
 Páva István 5.2.151.  
 Pavercsik Ilona 1.5.3.  
 Pawel, Thomas 6.1.2.  
 Pázmándy György 4.2.38.  
 Peck Ágoston 3.4.5.  
 Peer Jakab 5.2.126.  
 Pelcl, František Martin 6.2.3.  
 Pelechová, Mária 4.2.37.  
 Penke Olga 5.2.31.  
 Péntek József 5.2.127.  
 Perczel Imre 1.2.3.  
 Perényi József 1.3.2., 3.3.3., 3.4.2., 3.4.6.,  
 4.2.28., 5.2.8., 5.2.29., 5.2.31., 5.2.35.,  
 5.2.52., 5.2.66., 5.2.67., 5.2.80., 5.2.81.,  
 5.2.87., 5.2.130.  
 Perepatits István 4.2.26.  
 Pérez, Manuel (Emanuel) 2.1.7., 2.2.2.  
 Pérez, Rafael 2.1.1.  
 Pergler József 4.2.39.  
 Perrone, Antonio M. 2.1.7., 2.1.8., 2.2.2.  
 Pestalits Gitta 2.2.2.  
 Pesty Frigyes 5.2.31.  
 Péter (Pfléger) Mihály 1.3.2.  
 Péter László 4.2.31., 5.1.2., 5.2.31., 5.2.151.  
 Pétergál Henrik 3.2.5.  
 Peters, Henriette IBMV 6.1.3.  
 Petko (Pet'ko) Péter 5.2.128.  
 Pető Gábor 2.1.8.  
 Petőfi Sándor 4.2.24.  
 Petőfi Zoltán 4.2.24.  
 Petrbok, Václav 6.2.8.  
 Petrenková, Emilia 1.2.4.  
 Petrik Géza 1.2.3.  
 Petrová-Pleskotová, Anna 4.2.26.  
 Petrů, Eduard 6.2.3.  
 Pfeiffer Antal 4.2.36., 4.2.37.  
 Pfeiffer János 4.2.39.  
 Pfeiffer Nándor 1.2.3.  
 Pfléger *ld.* Péter Mihály  
 Piazza, Carlo Bartolomeo 1.2.1.  
 Picanyol, Leodegario 1.2.1., 1.2.2., 1.2.5.,  
 1.3.1., 1.5.1., 2.1.1., 2.1.2., 2.1.3., 2.1.4.,  
 2.1.6., 2.1.7., 2.1.8., 2.2.1., 2.2.2., 2.2.3.,  
 2.2.4., 3.2.3., 3.2.5., 3.3.1., 4.1., 4.2.23.,  
 4.2.25., 4.2.26., 4.2.33., 4.2.37., 4.2.39.,  
 6.1.1., 6.1.2., 6.2.1., 6.2.3., 6.2.6., 6.3.1.,  
 6.3.2., 6.3.4., 6.3.7., 6.4.1.  
 Pichler, Hans 2.2.1., 6.1.3.  
 Pikóczy Eleonóra 4.2.28.  
 Pilgram, Franz Anton 4.2.17.  
 Pinke József 5.2.90.  
 Pintér Ferenc 1.3.2.  
 Pintér Kálmán 4.2.39., 5.2.105., 5.2.129.  
 Pintér László 4.2.38.  
 Pintér Márta Zsuzsanna 3.4.5., 3.4.7.,  
 5.2.31.  
 Pintér Nándor 4.2.38.  
 Pipics Zoltán 4.2.24.  
 Piros Kálmán 5.2.177.  
 Pirroni, Carlo Giovanni 2.2.1., 6.1.3.  
 Pirrotti, Enrique 4.2.31.  
 Pirrotti, Pompilio Maria (Pompilius a  
 S. Nicolao), szent 1.3.1., 2.2.2.  
 Piszker Olivér 3.3.2.  
 Pitala, Adam 4.2.25., 6.3.1., 6.3.2., 6.3.4.  
 Pitroff Pál 5.2.150., 5.2.151.  
 Piufszich *ld.* Pogány  
 Pivár Ignác 3.4.3., 5.2.131.  
 Pleskot, Jaromír 6.2.3.  
 Pleticha, Heinrich 6.2.3.  
 Plezia, Marian 6.3.3.  
 Pogány (Piufszich) János 1.3.2., 3.4., 4.2.5.,  
 5.2.132.  
 Pogor (Pusch) Ödön 1.3.2., 3.3.1., 4.2.25.,  
 4.2.26., 4.2.35., 5.2.116., 5.2.133.  
 Pogrányi József 5.2.46.  
 Pohoska, Hanna 6.3.2.  
 Poláková, Štefánia 3.4.5.  
 Polgár László SJ 4.2.11., 4.2.29., 4.2.37.  
 Polgárdy Géza 5.2.66.  
 Pólkowski, Josephus 6.3.7.  
 Polyák Lajos 4.2.25.  
 Pomogáts Béla 4.2.11., 5.2.151.  
 Pomorzskant, Athanasius 2.2.2., 6.3.7.

- Popini Albert 4.2.17.  
Posi, Paolo 1.3.2.  
Pospischil, Adolf 6.2.3.  
Possonyi László 5.2.151.  
Postek, Sławomir 6.3.4.  
Posztoczky Iván 4.2.35., 5.2.125., 5.2.127.,  
5.2.150.  
Poton, Jean 1.2.3.  
Potyondi Imre 4.2.19.  
Pozzo, Andrea 5.2.121.  
Pozsgai Rezső (Rudolf) 2.2.2., 5.2.57.  
Pörtl József 1.3.2.  
Pray György SJ 5.2.17., 5.2.29., 5.2.66.  
Prelogg József 1.3.2.  
Preszly Elemér 5.2.92.  
Procházková, Eva 6.2.3.  
Procházková, Veronika 6.2.3.  
Prohászka Ottokár 1.3.2., 4.2.23.  
Prokop, August 5.2.121., 6.2.3.  
Prónai (Czeczko) Antal 1.3.1., 1.3.2., 2.1.2.,  
2.1.3., 2.1.6., 2.1.8., 3.2.2., 3.2.5., 3.4.5.,  
4.2.10., 4.2.24., 4.2.25., 5.2.8., 5.2.22.,  
5.2.31., 5.2.37., 5.2.78., 5.2.134., 5.2.152.  
Prosch Franz 6.2.3.  
Prukner *ld.* Bruckner  
Pruzinszky Pál 5.2.157.  
Prysiążnyj, Fedosij 6.3.2.  
Puchó, Amadeus OFMCap 6.3.3.  
Puchóczy Márton 3.4.5.  
Puchowski, Kazimierz 6.3.2.  
Pumprla, Václav 6.2.3.  
Purgstaller (Palotai) József 1.2.3., 5.2.135.  
Pusch *ld.* Pogor  
Puskás Lajos 4.2.11.  
Pusztai László 4.2.9.  
Quadri, Stefano 2.2.1.  
R. Várkonyi Ágnes *ld.* Várkonyi Ágnes  
Rabcsek András 4.2.25.  
Račková, Katerína 4.2.23.  
Rác István 4.2.5.  
Rados Jenő 4.2.38.  
Radváni, Hadrián 1.2.4., 3.2.3.  
Raffaelli Rafaela 5.2.151.  
Raffay János 5.2.136.  
Ragozzino, Gino 2.1.7.  
Rákóczi Ferenc, II. 1.2.3., 4.2.25.  
Ramo Parilla, Cayetano 2.2.1., 2.2.3.  
Randveg Mihály 4.2.38.  
Ranzenberger Lajos 1.2.3.  
Rapoš, Karol 4.2.2.  
Rapp, Josephus 6.1.3.  
Rappensberger Vilmos 4.2.16., 5.2.137.  
Rappensberger, Othmar 6.1.3.  
Rassovszky Kálmán 4.2.5., 5.2.162.  
Rátay Egged 3.3.2., 5.2.138.  
Ráth Mór 1.2.3.  
Rauter, Ehrentraut 6.1.3.  
Ravasz János 4.2.23.  
Rédei György 4.3.  
Rédey Miklós 4.2.35.  
Rédl Rezső 1.3.2., 4.2.39.  
Reisinger János 1.2.3.  
Reisinger László András 3.2.3., 4.2.11.  
Reizner János 4.2.31.  
Reményi Andrea 5.2.126.  
Remeš, Mauric 6.2.3.  
Reóthy Ferenc 4.2.19.  
Révai (Rotsching) József 1.3.2., 4.2.9.,  
4.2.25., 4.2.31., 4.3., 5.2.4., 5.2.139.  
Révai Miklós 1.2.3., 3.2.2., 3.3.2., 3.4.4.,  
4.2.35., 5.2.140.  
Révhelyi Elemér 4.2.35.  
Rewski, Z. 6.3.4.  
Reychman, Jan 4.2.25.  
Ribáry Zoltán 4.2.28.  
Richardson, T. 2.1.4.  
Richter Ferenc 5.2.141.  
Richter *ld.* Rokka Pál  
Richter Mátyás István OCist 4.2.26., 5.2.24.,  
5.2.44., 5.2.49., 5.2.85., 5.2.119., 5.2.141.,  
5.2.179.  
Riedl Szende 5.2.67., 5.2.135.  
Rietly Károly 1.3.2.  
Righetti, Giuseppe 2.2.2.  
Rincolini, Franz 6.2.2.  
Ring Orsolya 5.2.62.  
Risnyovszky Imre 5.2.15.  
Roch Gyula 3.2.2.  
Rodenas, Angel 2.1.3., 2.2.1.  
Rodríguez, Valeriano 1.3.1.  
Rogalewski, Tadeusz 6.3.7.  
Rokka (Richter) Pál 1.3.2.  
Rokken Ferenc 4.2.24.  
Roland, Martin 6.1.3.  
Rolletta, Filippo 2.1.7., 2.2.2.  
Rónai Jenő 1.3.2., 3.4.  
Rónay György 4.2.24., 5.2.151.  
Rónay László 2.2.4., 5.2.151.  
Rosani, Giambattista 2.2.2.  
Rosdy Pál 3.3.6.

- Rose, William John 6.3.3.  
 Rosicka, Janina 6.3.2.  
 Rossi Ercolani, Raimondo 3.3.2.  
 Roth János 4.2.38.  
 Rothsching *ld.* Révai József  
 Rottenbiller Fülöp 5.2.172.  
 Rottler Ferenc 3.2.1.  
 Rozgonyi Jánosné 4.2.28.  
 Rózsa Gábor 5.2.31.  
 Rózsa Marianna 4.2.24.  
 Rubovszky György 2.1.8., 3.3.6.  
 Ruff Andor 4.2.16.  
 Ruiz Angelus 3.3.6.  
 Ruiz, Salvador López 2.2.2.  
 Rupp Jakab 4.2.5., 4.2.8., 4.2.17., 4.2.22.,  
 4.2.38.  
 Ruppert József 2.1.4., 2.1.5., 2.1.7., 2.1.8.,  
 2.2.1., 2.2.2., 3.2.3., 4.2.9.  
 Ruszel (Russel) Károly 1.3.2., 4.3.  
 Ryschawy, Franz 6.2.3.  
 S. Nagy László 4.2.11.  
 Sáiz, Valerian Rodríguez 1.2.1.  
 Sajó Géza 1.2.3.  
 Saktorová, Helena 1.2.4., 1.2.4.  
 Salacz Gábor 3.3.4., 3.3.6.  
 Salamon magyar király 4.2.24.  
 Salistri, Gian Cristostomo 2.1.2., 2.2.1.,  
 3.1.2., 3.3.1.  
 Salzbauer János 3.2.3., 4.2.11., 5.2.142.  
 Sampedro Ustarroz, Joannes a Jesu et Maria  
 OCD 2.1.7., 2.1.7., 2.2.4.  
 Samsonowicz, Hanna 4.2.25., 4.2.26., 6.3.2.,  
 6.3.4.  
 Sanchez, Francisco 2.1.7.  
 Sándor Gertrúd 4.2.21.  
 Sándor György 4.2.35.  
 Sándor István 5.2.151.  
 Sándor Vencel 5.2.8.  
 Sangalli, Maurizio 2.2.1.  
 Sánta József 4.2.9.  
 Sántha György 1.2.1., 1.3.1., 1.3.2., 2.1.3.,  
 2.1.4., 2.1.6., 2.1.7., 2.1.8., 2.2.1., 2.2.2.,  
 2.2.3., 3.1.2., 3.2.2., 3.2.4., 3.3.2., 3.5.2.,  
 4.2.4., 4.2.7., 4.3., 5.2.50., 5.2.143., 6.2.2.,  
 6.2.3.  
 Sarafellini, Ventura 2.1.7.  
 Sárny Ferenc 4.2.31.  
 Sarg, Adolf 6.3.3.  
 Sárközi Sándor 3.3.1., 4.2.16., 5.2.151.  
 Sárközi Péter 1.2.3., 3.3.2.  
 Šarluška, Vojtech 1.4.  
 Sarmányová, Jana 4.2.2.  
 Sárosy Gyula 1.3.2.  
 Sárvány Béla 2.1.5., 5.2.3., 5.2.31.  
 Sas Péter 3.2.3., 5.2.4., 4.2.11., 5.2.12.,  
 5.2.142., 5.2.26.  
 Sasfi Csaba 5.1.1.  
 Šašky, Ladislav 4.2.26., 5.2.59.  
 Saudny, Jeremias a M. Dolorosa 6.2.8.  
 Scassellati, Camillo 1.3.1., 2.2.1., 3.5.2.  
 Schaffhausen Ferenc 1.2.4., 3.3.4.  
 Schaffrath Lipót 4.2.24., 5.2.145.  
 Schaller Jaroslaus 2.2.2., 2.2.3., 6.2.3.  
 Schams, Franz 1.2.6., 4.2.24.  
 Schauschek Árpád 5.2.152.  
 Schável József 4.2.5.  
 Schedius Lajos 5.2.66.  
 Schenk Lászlóné 5.2.74.  
 Schiff József 2.1.3., 2.1.8.  
 Schirhuber Móric 1.2.3., 3.2.2., 5.2.146.  
 Schleich *ld.* Dercze Lajos  
 Schliszter Alajos 3.4.7., 5.2.147.  
 Schlöss, Erich 6.1.3.  
 Schmid, Margarete 5.2.171.  
 Schmidt, Anton 4.2.26.  
 Schmidt, Martin Johann (Kremser Schmidt)  
 6.1.3.  
 Schmied, Ludwig 6.2.3.  
 Schober, Clemens 5.2.50., 6.1.3.  
 Schober, Felix 6.1.3.  
 Schoppe, Kaspar 2.1.7.  
 Schram Ferenc 1.3.2., 5.2.22., 5.2.152.  
 Schreier Norbert 3.4.7., 5.2.148.  
 Schröck *ld.* Somhegyi Ferenc  
 Schulz, O. 6.2.3.  
 Schuster Konstantin 5.2.149.  
 Schütz Antal 1.3.2., 2.2.4., 3.4.1., 3.4.9.,  
 4.2.31., 5.2.150.  
 Schwarz, Johann 6.1.3.  
 Schweighoffer János 1.2.3., 2.1.8., 4.2.22.,  
 5.2.70.  
 Schweighoffer Tamás 5.2.22.  
 Schwob, Stefan 5.2.103.  
 Scio, Felipe 1.5.1.  
 Scioppio *ld.* Schoppe  
 Scitovszky János 3.1.2.  
 Sebes (Streiter) Ferenc 1.2.3., 1.3.2.,  
 5.2.144.  
 Sebes Gyula 3.2.5.  
 Sebestyén Gyula 5.2.14.

- Sebestyén-Spielmann Mihály 5.2.60.  
 Sedlák, Peter 5.2.149.  
 Sedoník, Tomáš 6.2.3.  
 Sehnal, Jiří 6.2.3.  
 Seidl Ambrus 2.1.3., 2.1.6., 2.1.8.  
 Seitz, Johann 6.4.2.  
 Semerádová, Pavla 3.4.7.  
 Serafin de Montegranaro (de Ascoli)  
   OFMCap, szent 2.1.7.  
 Serfőző István 1.3.2.  
 Seyer, Silverius a S. Theresia 2.1.4.  
 Seyfert, Ernst Joseph Alex. (Rudolphus a S.  
   Anna) 2.2.3.  
 Sibalszky Zoltán 5.2.4., 4.2.24., 5.2.110.,  
   5.2.168.  
 Sík Endre 5.2.151.  
 Sík Sándor 1.2.3., 1.3.2., 1.5.2., 2.1.8., 2.2.4.,  
   3.2.5., 3.4.1., 3.4.3., 3.5.2., 4.2.24., 4.2.25.,  
   5.2.31., 5.2.90., 5.2.151.  
 Silagi, Denis 5.2.66.  
 Silva-Tarruca, Egbert 6.1.3.  
 Simai Kristóf 3.4.5., 5.2.152.  
 Síman, Wenzel 2.1.7.  
 Simon Antal 5.2.153.  
 Simon István 3.2.3., 3.2.5.  
 Simon Sándor 1.3.2., 3.4.2.  
 Simon Tamás 5.2.136.  
 Simonchicz Ince 3.2.2., 4.2.17., 5.2.154.  
 Šimončič, Jozef 3.2.3.  
 Simonides István 1.2.6.  
 Simony Alajos 3.4.5.  
 Simonyi Alfonz 4.2.5., 5.2.171.  
 Simonyi Zsigmond 5.2.8.  
 Sinischalchi, Chiara 2.1.8.  
 Sinkó Katalin 5.2.77.  
 Sipos Gábor 4.2.11.  
 Škorupová Anna 1.1.  
 Skřivánek, Milan 6.2.3.  
 Slavkovsky *ld.* Szlavkovszky  
 Sławinski, W. 6.3.5.  
 Sličan, Leonard 4.2.12.  
 Slowikowski, Tadeusz 6.3.5.  
 Ślusarska, Magdalena 6.3.2.  
 Sóczó Ferenc 1.2.3., 1.3.2., 5.2.150.  
 Sófalvi János 4.2.1.  
 Sohm, Walter 6.1.5.  
 Soltész Erzsébet 1.2.3.  
 Solymosi László 4.2.39.  
 Somhegyi (Heizer) Mihály 1.3.2.  
 Somhegyi (Schröck) Ferenc 1.2.3.  
 Sommer, Wilhelm 6.2.3.  
 Somogyi János, medgyesi 3.3.3.  
 Somogyi Zoltán 1.3.2.  
 Somogyváry Gyula 1.5.3.  
 Somorjai Imre 1.3.2.  
 Soós Sándor 4.2.21.  
 Soós Viktor Attila 5.2.40., 5.2.104.  
 Sopko, Július 1.2.3.  
 Sótanyi István 1.3.2.  
 Sotoreal, Efisio Giuseppe (Ephysius a S.  
   Josepho) 2.1.10.  
 Šotropa, Virgil 4.2.1.  
 Šovičková, Darina 4.2.33.  
 Sozzi, Mario 2.1.7.  
 Sörös Pongrác 4.2.19., 5.2.46.  
 Spa, Angelo 2.2.3.  
 Spagnesi, Gianfranco 3.4.8.  
 Spányik Glicér 5.2.155.  
 Sperath Tamás (Thomas a S. Anselmo)  
   2.2.2., 5.2.156.  
 Spisar, Josef 6.2.3.  
 Sróff Gábor 5.2.158., 5.2.74.  
 Sróth Ödön 4.2.22.  
 Stachowicz *ld.* Stadunicz  
 Stadunicz (Stachowicz) Damianus a S.  
   Trinitate 6.3.6.  
 Stano, Pavol 4.2.27.  
 Starck Andor 4.2.5.  
 Starecz József 5.2.153.  
 Stasiewicz-Jasiukowa, Irena 6.3.7., 6.3.2.,  
   6.3.4.,  
 Stech Alajos 4.2.9., 4.2.35., 5.2.38., 5.2.157.  
 Stefani, Gian Vincenzo (Joannes Vincentius  
   a S. Jacobo) 2.2.1., 2.2.2., 3.2.4.  
 Stehenics János 5.2.50.  
 Stéhli Ferenc 3.4.3., 4.2.39.  
 Štěpánek, Josef 6.2.3.  
 Stephanus ab Annuntiatione B.M.V. *ld.*  
   Kinczel  
 Stępień, Roman 6.3.2., 6.3.3.  
 Števkó Anton 4.2.23.  
 Stoll Béla 1.1., 1.3.2.  
 Stöckl, Johann 6.2.3.  
 Stögmann, Arthur 6.1.3.  
 Straka, Vincenc 6.2.5.  
 Streiter *ld.* Sebes Ferenc  
 Strelka, Vojtech 1.2.4., 4.2.37.  
 Stubenvoll, Franz 6.1.5.  
 Subosits István 5.2.153.  
 Suisa, Adam 6.3.3.

- Sulhan György 4.2.26.  
 Sulkowski, August 6.3.4.  
 Suták József 1.2.3., 1.3.2.  
 Sümeghi József 4.2.5.  
 Sümeghy György 3.4.4., 3.5.2., 5.2.33.,  
 5.2.151.  
 Sváby Frigyes 4.2.25.  
 Svátek, Josef 6.2.1., 6.2.2., 6.2.3., 6.2.4.,  
 6.2.7., 6.2.8.  
 Sweykowska, Anna 3.4.7., 6.3.6.  
 Sweykowski, Zygmunt Marian 3.4.7., 6.3.6.  
 Świeboda, József 6.3.2., 6.3.4.  
 Sz. Kürti Katalin *ld.* Kürti Katalin  
 Szabady Gyula 4.2.15.  
 Száblik István 5.2.159.  
 Szabó Attila 1.3.5., 3.1.2.  
 Szabó Dezső 4.2.11.  
 Szabó Erzsébet 4.2.5.  
 Szabó Ferenc SJ 5.2.150.  
 Szabó Gyula 5.2.104.  
 Szabó István (Kolozsvár) 4.2.11.  
 Szabó István (piarista) 2.2.4.  
 Szabó István (Tokaj-Hegyalja) 4.2.28.  
 Szabó János 5.2.151.  
 Szabó József 4.2.38.  
 Szabó Júlia 5.2.157.  
 Szabó László 5.2.155.  
 Szabó Mihály 4.2.33.  
 Szabó T. Attila 1.3.2.  
 Szabóky Adolf 5.2.158.  
 Szabolcsi Bence 3.4.7., 5.2.77.  
 Szabolcsi Hedvig 3.3.3., 3.4.8., 4.2.11.  
 Szabó-Pap Krisztina 4.2.24.  
 Szádeczky Lajos 4.2.25.  
 Szakály Ferenc 4.2.16.  
 Szakoleczay Lajos 5.2.16.  
 Szála Erzsébet 5.2.80.  
 Szalai Miklós 4.2.31.  
 Szalay Gyula 1.3.2., 4.2.3.  
 Szalay József 3.4.9.  
 Szalay Zsuzsanna 4.2.24.  
 Szántó Konrád 3.2.1., 3.3.6.  
 Szappanos Erzsébet 4.2.28.  
 Szártorisz Ferenc 4.2.29.  
 Szathmáry László 5.2.80.  
 Szatmári Antalné 5.2.153.  
 Szauder József 5.2.11.,  
 Szebeni András 3.3.6.  
 Szébényi Mária 4.2.21., 5.2.21.  
 Széchenyi György 4.2.7.  
 Széchenyi István 4.2.24.  
 Szegedi Tasziló 3.2.5.  
 Szegedy-Maszák Mihály 3.2.1.  
 Szegheő József 1.5.2., 4.3.  
 Szeiberling Mátyás 4.2.39.  
 Szekuli Pál 1.3.2.  
 Szelepcsényi György 4.2.33.  
 Szelestei N. László 1.2.3., 5.2.8., 5.2.54.,  
 5.2.140., 5.2.154.  
 Személyi József 1.3.2.  
 Szemenyei László 1.3.2., 3.3.6.  
 Szemere György 1.3.2.  
 Szemere Miklós 1.3.2.  
 Szemerkenyi Ágnes 5.2.31.  
 Szemethy Imre 5.2.31.  
 Szénássy Zoltán 5.2.166.  
 Szende Ákos 3.2.2., 4.2.32., 5.2.41.  
 Szentgyörgyi András 1.3.2., 2.2.2., 3.3.2.,  
 3.4., 4.2.5., 4.2.9., 4.2.24., 4.2.26.,  
 5.2.160., 5.2.28.  
 Szentgyörgyi Gusztáv 5.2.131.  
 Szentgyörgyi József 3.2.5.  
 Szentirmai József 4.2.21.  
 Szentiványi Béla 1.3.2., 4.2.19., 5.2.22.,  
 5.2.32.  
 Szentkirályi Gyula 4.2.11.  
 Szentkláray Jenő 4.2.36.  
 Szentmarjay Ferenc 4.2.5.  
 Szepesi Bódog 4.2.28.  
 Szepesi Imre 1.2.3.  
 Széphelyi F. György 5.2.157.  
 Szerb Antal 5.2.151., 5.2.151.  
 Szeredai Antonius 5.2.3.  
 Szétsy Ágoston 1.2.3.  
 Szigethy Vilmos 4.2.31.  
 Szigeti Lajos Sándor 5.2.151.  
 Sziklay János 4.2.23., 4.2.26., 4.2.39., 5.2.8.  
 Szilágyi Csaba 4.2.11.  
 Szilágyi György 4.2.31.  
 Szilágyi István 4.2.17.  
 Szilágyi Márton 5.2.31.  
 Szilárdfy Zoltán 1.2.6., 2.1.8., 5.2.157.  
 Szilvásy László 5.2.158.  
 Szimon Béla 4.2.38.  
 Szimon Endre 5.2.29., 5.2.78.  
 Szinger Kornél 3.2.2.  
 Szinnyi József 4.2.23., 5.1.2., 5.2.66.  
 Szira Béla 5.2.4.  
 Szirányi Péter 4.2.16.  
 Szirmai Károly 5.2.151.

- Szirmay Endre 5.2.151.  
 Szita Imre 3.4.  
 Szkokán Sándor 4.2.27.  
 Szlavkovszky Benedek (Benedictus ab  
 Annuntiatione B.M.V.) 3.4.4., 5.2.161.  
 Szlezzynger, P. 4.2.25.  
 Szlopnyay Elek (Alexius a Resurrectione  
 Domini) 4.2.5., 5.2.162.  
 Szlovák Miklós 2.1.8.  
 Szmolány Nándor 4.2.31., 5.2.27., 5.2.31.  
 Szoboszlai András 1.3.2.  
 Szokolóczy Vencel (Wenceslaus a  
 Purificatione B.M.V.) 5.2.163.  
 Szomolányi József 1.3.2., 4.2.9., 5.2.164.  
 Szögi László 3.1.3., 4.2.11., 4.3.  
 Szőke Lőrinc 5.2.124.  
 Szölgyény Géza 4.2.38.  
 Szöllőssy Károly 3.2.2., 5.1.2.  
 Szőnyi László 1.3.2., 3.3.2., 4.2.31., 5.2.139.  
 Szőrényi László 3.4.4., 4.2.31., 5.2.27.,  
 5.2.29., 5.2.31., 5.2.43., 5.2.60., 5.2.184.  
 Sztáron Sándor 4.2.38.  
 Sztřilich Pál 4.2.24.  
 Szűcs Imre 3.3.6., 4.2.39., 5.2.101.  
 Szűcs István 1.2.6.  
 Szűcs János 3.3.2.  
 Szűcs Lajos 1.3.2.  
 Szűcs Péter 4.2.31.  
 Szűts Ferenc 4.2.16., 5.2.31., 5.2.73.  
 Szvaratkó Kálmán 4.2.39.  
 Szvorényi Mihály 4.2.19.  
 Szwedowska, Jadwiga 6.3.6.  
 Szymańska, Magdalena 6.3.6.  
 T. Erdélyi Ilona *ld.* Erdélyi Ilona  
 Tábi Tibor 4.2.31.  
 Tafferner Antal 1.3.6., 4.2.5., 4.2.14.,  
 4.2.17., 4.2.27.  
 Tagányi Adalbert (Adalbertus a S. Stephano  
 Rege) 5.2.165.  
 Takács Dezső 4.2.39.  
 Takács József 4.2.5.  
 Takács Márta 5.2.151.  
 Takács Menyhért 3.2.1.  
 Takáts Ervin 3.4.1.  
 Takáts Sándor 1.2.3., 1.3.2., 1.3.6., 3.2.2.,  
 3.3.2., 3.3.3., 3.4.5., 4.2.3., 4.2.24., 5.2.8.,  
 5.2.124., 5.2.166.  
 Takó Edit 5.2.151.  
 Talenti, Vincenzo 1.3.1., 2.1.4., 2.1.5., 2.2.1.  
 Tamásy József 3.2.5.  
 Tani, Maurizio 3.3.2., 3.4.8., 5.2.121.  
 Tapolcsányi Gergely 2.1.5., 3.2.2., 3.2.4.,  
 3.3.1., 5.2.10., 5.2.31., 5.2.45., 5.2.57.,  
 5.2.156., 5.2.167.  
 Taraszkiewicz, Jacek 6.3.2.  
 Tari László 5.2.176.  
 Tarnai Andor 4.2.10., 5.2.11., 5.2.66.,  
 5.2.116., 5.2.140.  
 Tasca, Giuseppe 2.2.2.  
 Tatár Margit 5.2.171.  
 Téglásy Imre 5.2.159., 5.2.43.  
 Teleki Sámuel 5.2.60.  
 Temesváry János 5.2.3., 5.2.3.  
 Terényi Lajos 1.3.2.  
 Terzoli, Stefano (Stephanus a S. Paulo)  
 2.1.4., 2.1.5.  
 Thaler, Hartmann 6.1.2.  
 Thannabar, Josef 6.2.3.  
 Thiesz Józsefné 4.2.16.  
 Thimár Attila 5.2.140., 5.2.66.  
 Thomas a S. Anselmo *ld.* Sperath  
 Thomsen-Fürst, Rüdiger 6.4.2.  
 Thököly Imre 4.2.2., 4.2.25., 4.2.26., 5.2.96.,  
 6.3.2.  
 Thurzó Gábor 4.2.24., 5.2.38.  
 Tiborc Lajos 5.2.31.  
 Tietze, Hans 6.1.3.  
 Tihanyi Béla 1.3.2.  
 Tihanyi Tibor 5.2.131.  
 Tímár Ágnes OCist 5.2.104.  
 Timková, Michaela 4.2.25.  
 Timon David, J. M. 2.1.4.  
 Tiszaugi-Szabó Tamás 4.2.9., 5.2.25.,  
 5.2.112., 5.2.139., 5.2.152., 5.2.164.  
 Titz Antal 1.3.2.  
 Tkač, František 4.2.32.  
 Toldi Miklós 5.2.31.  
 Toldy Ferenc 4.2.24., 5.2.8.  
 Tolnai Gábor 5.2.151.  
 Tomek Vince 1.1., 1.2.1., 1.3.2., 1.5.1.,  
 2.1.3., 2.2.1., 3.2.2., 3.5.1., 4.2.26., 4.2.30.,  
 5.2.105., 5.2.117., 5.2.168., 5.2.172.  
 Tommaso, Niccolò 2.1.8.  
 Tomozy Endre 4.2.38.  
 Tompos József 3.3.2., 5.2.20.  
 Tonk, Alexandru 4.2.11.  
 Tosetti, Urbano 2.1.4.  
 Tosti Osvaldo 3.1.2., 3.3.1., 1.2.5., 1.5.1.,  
 2.1.2., 2.1.3., 2.1.4., 2.1.7., 2.2.1., 2.2.2.,  
 2.2.3., 3.2.3., 3.3.1.

- Tóth András 4.2.32., 5.2.48.  
 Tóth Béla 5.2.78.  
 Tóth Ernő 1.3.2.  
 Tóth György 4.2.15., 4.2.9., 5.2.169.  
 Tóth István 3.2.5., 5.2.60.  
 Tóth István György 3.2.1.  
 Tóth János, Ker. 5.2.170.  
 Tóth Kálmán 4.2.39.  
 Tóth László 5.2.66.  
 Tóth Mike SJ 4.2.8.  
 Tóth Sándor (Kőszeg) 4.2.13.  
 Tóth Sándor (piarista) 4.2.9., 4.2.38.  
 Tóth Sándor Attila 5.2.60.  
 Tóth Tibor 4.2.19.  
 Tőkés Elek 4.2.11.  
 Tőkés Erna 4.2.11.  
 Tőkés Lajos 1.3.2., 3.3.2., 4.2.12.  
 Tölcséry Ferenc 4.2.39.  
 Tölgyesi Ágnes 3.3.6.  
 Török János 2.2.1.  
 Török Jenő 1.3.2., 4.2.5., 4.2.38., 5.2.151.,  
 5.2.171., 5.2.183.  
 Török Tibor 4.2.31.  
 Tózsér Endre 1.5.2., 2.2.3., 5.2.143.  
 Tózsér Pál 4.2.24.  
 Tragor Ignác 4.2.38., 5.2.121., 5.2.157.,  
 5.2.176.  
 Trautwein János 5.2.172.  
 Triesl, Hugo 6.2.1.  
 Truchim, Stefan 6.3.4.  
 Tuba Iván 2.1.2., 2.1.5., 2.1.6., 5.2.150.  
 Tuczi János 4.2.28.  
 Turbuly Éva 4.2.13.  
 Tüskés Tibor 4.2.21., 5.2.164., 5.2.76.  
 Tydlitát, Jan 6.2.3., 6.2.5., 6.2.8.  
 Tyekvicska Árpád 4.2.38.  
 Týnc, Stanislaw 6.3.2.  
 Ugróczy Ferenc 2.1.5.  
 Újlaki Endre 4.2.9.  
 Urbán Aladár 1.3.2., 5.2.47.  
 V. Ecsedy Judit *ld.* Ecsedy Judit  
 Váczy János 4.1., 4.2.24.  
 Vadász Géza 5.2.8.  
 Vajda György Mihály 5.2.60., 5.2.184.  
 Vágner József 4.2.25.  
 Vajda Gyula 4.2.24., 5.2.173.  
 Vajda Kornél 5.2.150., 5.2.151.  
 Vajkai Aurél 5.2.30.  
 Vajnoczky István 4.2.5.  
 Vakarcz Szilárd 5.2.60.  
 Valach, Július 3.2.3., 4.2.23., 4.2.26.  
 Valaczka János 4.3.  
 Valerianus ab Imm. Conceptione B.M.V. *ld.*  
 Berzeviczy Valerián  
 Valero Jakab 1.2.3., 4.2.24., 4.2.32., 5.2.174.  
 Valkovič, Gustáv 4.2.23.  
 Való József 5.2.175.  
 Való Mihály 4.2.39.  
 Valuch Tibor 3.2.1.  
 Vámbéry Ármin 4.2.33.  
 Vámos (Weiszbarth) Károly 1.3.2., 3.3.4.,  
 5.2.67.  
 Vánk Sándor 4.2.17.  
 Vanke József 4.2.22.  
 Váradí Károly 4.2.5.  
 Várady Imre 5.2.151.  
 Várady Károly 5.2.67.  
 Várdy Béla Steven 5.2.166.  
 Várfalvi *ld.* Vámos Károly  
 Varga András 1.2.4., 4.2.31.  
 Varga Imre 1.1., 5.2.57.  
 Varga Júlia 4.2.11.  
 Varga Lajos 4.2.9.  
 Varga László (filológus) 5.2.60.  
 Varga László (piarista) 1.3.2., 4.2.1.  
 Varga Miklós 3.3.4., 4.2.15., 5.2.68.  
 Varga Péter 4.2.20.  
 Varga Zoltán 4.2.9., 5.2.18., 5.2.54., 5.2.160.  
 Vargha Kálmán 5.2.151.  
 Várhegyi Miklós 5.2.8., 5.2.67., 5.2.135.  
 Varjas Endre 4.2.11.  
 Varjú János 4.2.31.  
 Várkonyi Ágnes 3.3.1., 5.2.166.  
 Várkövi Sándor 4.2.5.  
 Várnagy Elemér 5.2.151.  
 Városy Gyula 3.2.1., 1.3.2.  
 Váry (Meister) Gellért 2.1.5., 2.2.4., 3.1.2.,  
 3.2.4., 3.2.6., 3.3.4., 4.2.38., 4.3., 5.1.2.,  
 5.1.3., 5.2.29., 5.2.176.  
 Vásárhelyi Judit 1.2.3., 1.2.4.  
 Vashegyi Alajos 4.2.16.  
 Vass (Klímes) Péter 1.3.2., 3.4.4., 4.2.5.,  
 5.2.178.  
 Vass József 1.2.3., 1.3.2., 4.2.11., 5.2.177.  
 Vasváry József 4.2.5., 5.2.7.  
 Vecsey Lajos 4.2.34.  
 Vedres István 3.2.5.  
 Vegele Károly 4.2.21.  
 Végh Árpád 1.3.2., 5.2.172.  
 Véghely Dezső 4.2.39.



- Végyvári Zoltán 4.2.9.  
 Vékey (Vézner) Károly 1.3.2., 3.4.3.  
 Vékony István 4.2.9., 5.2.14.  
 Velek, Lubos 3.3.2.  
 Veliký, Trenčín 5.2.15.  
 Vende Aladár 5.2.46.  
 Vénig (Zernye) József 4.2.22.  
 Verbényi István 4.2.24.  
 Vereb Zsolt 2.2.2., 3.3.4., 4.2.38.  
 Veress Ferenc 4.2.11.  
 Verseghy Ferenc 5.2.91.  
 Vértes O. András 5.2.153., 5.2.153.  
 Vértesy Miklós 5.2.48.  
 Vesserle György 5.2.179.  
 Veszprémi Tibor 1.3.2., 3.2.6., 3.3.6.  
 Vesztergombi György 5.2.93.  
 Vézner *ld.* Vékey Károly  
 Viczián János 4.1.  
 Vida Lajos 1.3.2.  
 Viga Gyula 4.2.28.  
 Vikovics, Vidak 4.2.20.  
 Vilá Palá, Claudio 1.3.1., 1.3.4., 1.5.1., 2.1.2.,  
 2.1.3., 2.1.4., 2.1.6., 2.1.7., 2.1.8., 2.2.1.,  
 2.2.2., 2.2.3., 2.2.4., 3.3.6.  
 Viñas (Vignas) Tomás 1.3.1., 1.5.1., 2.1.7.,  
 2.2.1., 2.2.2., 2.2.3., 3.3.5.  
 Vincze László 4.2.9., 5.2.25., 5.2.12.  
 Viola *ld.* Fiala  
 Virághalmi (Blumentritt) Ferenc 5.2.180.  
 Virághalmy Lea 5.2.180.  
 Visegrádi János 1.2.4., 4.2.25., 4.2.28.  
 Visegrádi Lajos 4.2.28.  
 Viszolajszky István 4.2.10.  
 Viszota Gyula 4.2.24.  
 Vizkelety András 1.2.3.  
 Vízkelety László 5.2.65.  
 Vlahovics Emil 4.2.37.  
 Vogel, Otto 6.1.3.  
 Volkra Ottó János 4.2.39.  
 Voltaire (Arouet, François-Marie) 5.2.8.,  
 5.2.31.  
 Vožda, Gustav 6.2.4.  
 Vörös Antal 1.3.6., 1.3.6.  
 Vörös Cyrill 1.3.2., 5.2.181.  
 Vörös Imre 5.2.8.  
 Vörösmarty Mihály 4.2.24.  
 Vratislavská, Ester 6.2.3.  
 Vykoupil, Libor 6.2.3.  
 Vysloužil, Wilhelm 6.2.3.  
 Wagner József 3.4.10.  
 Wagner-Rieger, Renate 6.1.3.  
 Walter János 2.1.8.  
 Walter, Rudolf 6.4.2.  
 Wateka, Jozef 4.2.26., 3.1.3.  
 Weber Samu 4.2.25., 4.2.25.  
 Weber Tibor 4.2.24.  
 Weber, Max 6.4.2.  
 Weiner (Wainer) Ferenc 1.2.3., 1.5.3., 5.1.1.,  
 5.2.182.  
 Weiser Frigyes 3.2.1.  
 Weiszbarth *ld.* Vámos Károly  
 Wellmann Imre 3.2.1.  
 Wenceslaus a Purificatione B.M.V. *ld.*  
 Szokolóczy Vencel  
 Wettstein József 2.1.8.  
 Wiedemann, T. 6.1.3.  
 Wierzbicka, Beata 4.2.25.  
 Wilhelm Jenő 5.2.39.  
 Windisch Alajos 4.2.39.  
 Winner, Gerhard 6.1.2., 6.1.3.  
 Wisniewski, Antonius 2.2.3., 6.3.7.  
 Wittig, Ralf 6.1.3.  
 Wix Györgyné 1.2.4., 3.3.6.  
 Wodka Josef 6.1.3.  
 Wójcik Zbigniew 6.3.2.  
 Wojszwillo, Jozafat 6.3.2.  
 Wolafka, Ferdinand 6.3.3.  
 Wolf, Hans 4.2.36.  
 Wolfsgruber, Cölestin OSB 4.2.38.  
 Wołoszyński Ryszard W. 6.3.2.  
 Wotke, Karl 6.1.2., 6.2.2.  
 Woynarovich Ferenc 5.2.93.  
 Wundrack, August 6.3.4.  
 Ybl Lajos 4.2.29.  
 Zach, Franz Xaver 3.3.2.  
 Zádor Anna 3.3.3., 3.4.8., 4.2.11.  
 Zaicz Gábor 5.2.36.  
 Zajáček Peter 5.2.128.  
 Zajkányi Lénárd (Leonardus a S. Eustachio)  
 4.2.38.  
 Zajti Ferenc 5.2.14.  
 Zakar Péter 3.3.4., 4.2.15., 5.2.68.  
 Žakovic, Ján 4.2.37., 5.2.15.  
 Zanoni, Pietro Francesco 2.2.1.  
 Zárday Tamás 2.1.5.  
 Zeidler Miklós 5.2.104.  
 Zelizy Dániel 4.2.5.  
 Zelovich Kornél 3.3.2.  
 Zemek, Metodej 3.2.3., 4.2.25., 6.2.2., 6.2.3.,  
 6.2.4., 6.2.5.

Zemene, Marián R. 3.1.3., 4.2.26.  
Zemplén Jolán 3.3.2.  
Zernye *ld.* Vénig József  
Zibolen Endre 1.2.4., 3.2.1., 3.3.4.  
Zimányi Gyula 1.3.2., 2.1.8., 2.2.3., 3.2.2.,  
3.4.9., 4.3., 5.2.183.  
Zimányi Lajos 5.2.184.  
Zimka János 4.2.10.  
Zocchi, Giuseppe 2.1.4.  
Zollner, Anton 4.2.36.  
Zoltai Lajos 4.2.5.  
Zoltán József 4.2.24., 4.2.3.  
Zombori István 3.2.1., 4.2.31.  
Zombory Klára 5.2.115.  
Zonda Tamás 1.3.2.  
Zongor József 4.2.23.  
Zrínyi Miklós 5.2.97.  
Zrúbek, Rudolf 6.2.3., 6.2.5.  
Zuber, Rudolf 6.2.2., 6.2.3.  
Zubko Peter 5.2.149.  
Zvara Edina 5.2.65.  
Zvér Endre 2.1.8.  
Zverková Iveta 4.2.23.  
Zykan, Josef 6.1.3.  
Zsemlyei János 3.2.3.  
Zsidi Vilmos 4.3.  
Zsigmond *ld.* Luxemburgi Zsigmond  
Zsoldos Endre 3.3.2.  
Zsoldos Tamásné 5.2.122.

# RÉSZLETES TARTALOM

TARTALOM.....	5
ELŐSZÓ .....	7
1. BEVEZETŐ RÉSZ: SEGÉDLETEK ÉS GYŰJTEMÉNYEK .....	9
1.1. Bibliográfiák .....	9
1.2. Könyvtárak .....	11
1.2.1. Biblioteca di San Pantaleo (Róma) .....	11
1.2.2. Biblioteca Scolopica (Róma).....	11
1.2.3. Piarista Központi Könyvtár (Budapest) .....	12
1.2.4. A magyarországi rendházak és iskolák könyvtárai .....	16
1.2.5. Egyéb piarista könyvtárak .....	18
1.2.6. Piarista Múzeum (Budapest).....	18
1.3. Levéltárak .....	20
1.3.1. Archivio Generale delle Scuole Pie (AGSP, Róma) .....	20
1.3.2. Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Budapest) .....	24
1.3.3. A magyarországi rendházak és iskolák levéltárai .....	31
1.3.4. Egyéb piarista levéltárak .....	31
1.3.5. Egyházi levéltárak .....	32
1.3.6. Állami levéltárak .....	32
1.4. Kézirattárak .....	33
1.5. Folyóiratok és értesítők .....	34
1.5.1. Külföldi piarista folyóiratok.....	34
1.5.2. Magyar piarista folyóiratok .....	36
1.5.3. Iskolai értesítők és évkönyvek.....	38
2. EGYETEMES RÉSZ: EGYETEMES RENDTÖRTÉNET .....	40
2.1. Kalazanci Szt. József élete .....	40
2.1.1. Bibliográfiák .....	40
2.1.2. Művei.....	40
2.1.3. Levelezése .....	41
2.1.4. Életrajzok.....	42
2.1.5. Magyar nyelvű életrajzok.....	45
2.1.6. Életrajzi tanulmányok .....	47
2.1.7. Kortársai .....	48
2.1.8. Lelkisége, pedagógiája és tisztelete .....	50
2.2. A piarista rend általános története .....	53
2.2.1. Rendtörténeti összefoglaló művek .....	53
2.2.2. A rend tagjairól .....	58

2.2.3. Rendi szabályzatok.....	62
2.2.4. Piarista lelkiség és pedagógia.....	68
3. ÁLTALÁNOS RÉSZ:	
A MAGYARORSZÁGI PIARISTA RENDTARTOMÁNY TÖRTÉNETE.....	70
3.1. Levéltári források.....	70
3.1.1. A magyarországi tartományfőnökség levéltára .....	70
3.1.2. Külső vizitációs és vizsgálati iratok.....	72
3.1.3. A romániai és szlovákiai rendtartományok levéltári anyaga .....	73
3.2. Általános irodalom.....	74
3.2.1. Magyar egyház- és művelődéstörténeti összefoglaló művek .....	74
3.2.2. Magyarországi piarista rendtörténeti összefoglaló művek .....	75
3.2.3. Egyes országrészekről.....	79
3.2.4. Archontológiák és névtárak.....	81
3.2.5. Jubileumi és ünnepi írások.....	82
3.2.6. Anekdotalgyűjtemények.....	84
3.3. Egyes korszakok irodalma.....	84
3.3.1. A katolizáció szolgálatában (1642–1711).....	84
3.3.2. A barokk fénykor (1711–1777).....	85
3.3.3. A felvilágosodás kora (1777–1848).....	88
3.3.4. A liberalizmus kora (1848–1919) .....	89
3.3.5. A modern katolicizmus szolgálatában (1919–1948).....	90
3.3.6. A kommunista diktatúra kora (1948–1990).....	91
3.4. A magyar piaristák kulturális tevékenysége.....	93
3.4.1. Teológia .....	93
3.4.2. Filozófia és fizika .....	93
3.4.3. Pedagógia .....	94
3.4.4. Szépirodalom .....	94
3.4.5. Iskolai színháték .....	94
3.4.6. Irodalomtörténet.....	95
3.4.7. Zene .....	95
3.4.8. Építészet, képzőművészet .....	96
3.4.9. Gyorsírás .....	97
3.4.10. Egyéb .....	97
3.5. A magyar piaristák jogállása és elnevezése.....	97
3.5.1. A rend jogi viszonyai.....	97
3.5.2. A piaristák neve.....	98
4. INTÉZMÉNYI RÉSZ:	
A MAGYARORSZÁGI PIARISTA INTÉZMÉNYEK TÖRTÉNETE .....	100
4.1. Enciklopédikus irodalom és általános megjegyzések.....	100
4.2. A rendházak és iskolák története .....	101
4.2.1. Beszterce.....	101

4.2.2. Breznóbánya.....	102
4.2.3. Buda.....	102
4.2.4. Bukarest .....	103
4.2.5. Debrecen.....	103
4.2.6. Göd.....	106
4.2.7. Győr.....	106
4.2.8. Kalocsa.....	107
4.2.9. Kecskemét .....	108
4.2.10. Kiszzeben.....	111
4.2.11. Kolozsvár.....	111
4.2.12. Korpona.....	115
4.2.13. Kőszeg .....	115
4.2.14. Krajova (Craiova).....	116
4.2.15. Léva .....	116
4.2.16. Magyaróvár (Mosonmagyaróvár).....	117
4.2.17. Máramarossziget.....	118
4.2.18. Medgyes .....	120
4.2.19. Mernye és a Custodiatuș .....	120
4.2.20. Nagybecskerek.....	121
4.2.21. Nagykanizsa.....	122
4.2.22. Nagykároly.....	124
4.2.23. Nyitra.....	125
4.2.24. Pest (Budapest).....	128
4.2.25. Podolin és a Szepesség.....	132
4.2.26. Privigye.....	136
4.2.27. Rózsahegy.....	138
4.2.28. Tokaj és Sátoraljaújhely.....	139
4.2.29. Selmecbánya.....	141
4.2.30. Szabadka .....	142
4.2.31. Szeged .....	142
4.2.32. Szenc (Collegium Oeconomicum) .....	145
4.2.33. Szentgyörgy (Pozsony megye).....	146
4.2.34. Tallós (árvaház).....	148
4.2.35. Tata.....	148
4.2.36. Szentanna és Temesvár .....	151
4.2.37. Trencsén .....	153
4.2.38. Vác.....	154
4.2.39. Veszprém.....	156
4.3. A rendi utánpótlásnevelés intézményei .....	158
5. SZEMÉLYI RÉSZ: MAGYARORSZÁGI PIARISTÁK ÉLETE ÉS MŰVEI .....	161
5.1. Életrajzi gyűjtemények és bibliográfiák .....	161
5.1.1. A magyar piaristák általános életrajzi gyűjteményei.....	161

5.1.2. Neves magyar piaristák életrajzi gyűjteményei .....	162
5.1.3. Piaristák műveinek bibliográfiái.....	163
5.2. Életrajzi művek és források.....	163
5.2.1. Acsay Antal .....	164
5.2.2. Alber János.....	164
5.2.3. Bajtay Antal.....	164
5.2.4. Balanyi György .....	165
5.2.5. Bán Márton .....	165
5.2.6. Bartos József.....	165
5.2.7. Batori József.....	165
5.2.8. Benyák Bernát.....	166
5.2.9. Berecz Antal.....	167
5.2.10. Berzeviczy Valerián (Valerianus ab Imm. Conceptione B.M.V.).....	167
5.2.11. Bielek László.....	167
5.2.12. Biró Vencel .....	167
5.2.13. Bolgár Mihály .....	167
5.2.14. Bolla Márton.....	167
5.2.15. Braneczky József.....	168
5.2.16. Bulányi György.....	168
5.2.17. Cetto Benedek .....	168
5.2.18. Conradi Norbert .....	168
5.2.19. Cörver Elek (Alexius a S. Maria Magdalena).....	169
5.2.20. Cörver János (Joannes Nep. a Matre Dei).....	169
5.2.21. Czirbusz Géza .....	169
5.2.22. Csaplár Benedek.....	169
5.2.23. Csaplár Ignác (növendék).....	170
5.2.24. Csernák József.....	170
5.2.25. Csősz Imre .....	170
5.2.26. Dániel Benedek .....	170
5.2.27. Deményi (Demján) László (Ladislaus a S. Nicolao) .....	170
5.2.28. Demka Sándor (Alexander a Visitatione B.M.V.) .....	170
5.2.29. Dezericzky Ince (Innocentius a S. Thoma Aquinate).....	170
5.2.30. Dornyay (Darnay) Béla .....	171
5.2.31. Dugonics András .....	171
5.2.32. Egerváry Ignác .....	173
5.2.33. Egyed András .....	173
5.2.34. Előd István.....	173
5.2.35. Endrődy János.....	173
5.2.36. Erdélyi István .....	174
5.2.37. Erdélyi Károly .....	174
5.2.38. Erdősi Imre.....	174
5.2.39. Fáber Oszkár (növendék).....	174
5.2.40. Farkas Dénes .....	175

---

5.2.41. Fekete Antal.....	175
5.2.42. Fekete Endre.....	175
5.2.43. Fiala (Viola) Jakab (Jacobus a S. Felice) .....	175
5.2.44. Filkorn József.....	175
5.2.45. Frankovics Pál (Palus a Nativitate B.M.V.).....	175
5.2.46. Franyó Remig (növendék) .....	175
5.2.47. Friedreich Endre .....	176
5.2.48. Gabelhofer Gyula (Julius a S. Rosina, az osztrák rendtartomány tagja)..	176
5.2.49. Greschner András, Ince és János .....	176
5.2.50. Groll Adolf (Adolphus a S. Georgio, az osztrák rendtartomány tagja) ..	176
5.2.51. Gruber József.....	177
5.2.52. Hagymási Imre.....	177
5.2.53. Hájoss Gáspár.....	177
5.2.54. Halápy Konstantin (Constantinus a Passione Domini).....	177
5.2.55. Hám Antal.....	177
5.2.56. Hám Sándor .....	177
5.2.57. Hanacius (Hanák) Ferenc (Franciscus a S. Wenceslao).....	177
5.2.58. Hanák János .....	178
5.2.59. Hanghe Jácint (Hyacinthus ab Assumptione B.M.V.) .....	178
5.2.60. Hannulik János .....	178
5.2.61. Hausenka Miklós (Nicolaus ab Imm. Conceptione B.M.V.).....	179
5.2.62. Hegyi Ferenc .....	179
5.2.63. Helyes László .....	179
5.2.64. Híross Sámuel.....	179
5.2.65. Holl Béla .....	179
5.2.66. Horányi Elek (Alexius a S. Joanne Nep.).....	179
5.2.67. Horváth Cyrill .....	181
5.2.68. Horváth József.....	181
5.2.69. Horváth Mihály (Michael a SS. Trinitate).....	181
5.2.70. Horváth Piusz .....	181
5.2.71. Irányi László.....	182
5.2.72. Hulinyi Jónás.....	182
5.2.73. Ivánfi Ede.....	182
5.2.74. Jallosics András.....	182
5.2.75. Juhász Gyula (növendék).....	182
5.2.76. Juhász Miklós .....	182
5.2.77. Kácsor Keresztély (Christianus a S. Emerico) .....	182
5.2.78. Kalmár Endre .....	183
5.2.79. Kardhordó Ambrus .....	183
5.2.80. Katona Dénes .....	183
5.2.81. Kemenes Ferenc (növendék) .....	183
5.2.82. Kemenes László .....	183
5.2.83. Kerényi Lajos .....	183

5.2.84. Keszthelyi László .....	183
5.2.85. Kiparszky Tóbiás .....	184
5.2.86. Kisparti János .....	184
5.2.87. Kiss Ignác.....	184
5.2.88. Komáromy Dezső .....	184
5.2.89. Koricsánszky Márk (Marcus a S. Davide).....	184
5.2.90. Kornis Gyula .....	184
5.2.91. Koppi Károly.....	184
5.2.92. Kovács Ev. János.....	185
5.2.93. Kovács Mihály.....	185
5.2.94. Kozáky (Cosacchi) István.....	186
5.2.95. Königsacker József.....	186
5.2.96. Krausz Mihály (Michael a Visitatione B.M.V.) .....	186
5.2.97. Kubik Dénes.....	186
5.2.98. Kummergruber Emil.....	186
5.2.99. Kustár Ignác .....	186
5.2.100. Kőrösi Albin.....	186
5.2.101. Laczkó Dezső.....	186
5.2.102. László Alajos .....	187
5.2.103. Léh István .....	187
5.2.104. Lénárd Ödön.....	187
5.2.105. Lévy Imre.....	187
5.2.106. Lóky Béla .....	187
5.2.107. Lutter Nándor.....	188
5.2.108. Magyar László .....	188
5.2.109. Makara János .....	188
5.2.110. Mátray (Mátrai) János.....	188
5.2.111. Maywald József .....	188
5.2.112. Mészáros Imre.....	188
5.2.113. Miskolczy István.....	188
5.2.114. Miskolczy Kálmán .....	188
5.2.115. Mándoki Ernő.....	188
5.2.116. Mösch Lukács (Lucas a S. Edmundo).....	189
5.2.117. Nagy Alajos.....	189
5.2.118. Nagy Márton .....	189
5.2.119. Nelischer Imre.....	190
5.2.120. Nécsey (Néčei) Jeromos .....	190
5.2.121. Oswald Gáspár (a csehországi rendtartomány tagja).....	190
5.2.122. Öveges József.....	190
5.2.123. Pachinger Alajos .....	191
5.2.124. Pállya István.....	191
5.2.125. Papp Elemér.....	191
5.2.126. Peer Jakab .....	191



---

5.2.127. Péntek József .....	191
5.2.128. Petko (Peťko) Péter.....	191
5.2.129. Pintér Kálmán.....	192
5.2.130. Perényi József .....	192
5.2.131. Pivár Ignác.....	192
5.2.132. Pogány János.....	192
5.2.133. Pogor (Pusch) Ödön .....	192
5.2.134. Prónai (Czeczkó) Antal .....	192
5.2.135. Purgstaller (Palotai) József.....	192
5.2.136. Raffay János .....	193
5.2.137. Rappensberger Vilmos .....	193
5.2.138. Rátay Egyed .....	193
5.2.139. Révai József.....	193
5.2.140. Révai Miklós.....	193
5.2.141. Richter Ferenc .....	194
5.2.142. Salzbauer János.....	194
5.2.143. Sántha György .....	195
5.2.144. Sebes Ferenc .....	195
5.2.145. Schaffrath Lipót .....	195
5.2.146. Schirhuber Móric .....	195
5.2.147. Schliszter Alajos .....	195
5.2.148. Schreier Norbert.....	195
5.2.149. Schuster Konstantin .....	195
5.2.150. Schütz Antal.....	196
5.2.151. Sík Sándor.....	197
5.2.152. Simai Kristóf.....	199
5.2.153. Simon Antal (növendék).....	200
5.2.154. Simonchicz Ince.....	200
5.2.155. Spányik Glicér.....	201
5.2.156. Sperath Tamás (Thomas a S. Anselmo) .....	201
5.2.157. Stech Alajos.....	201
5.2.158. Szabóky Adolf .....	201
5.2.159. Száblik István.....	202
5.2.160. Szentgyörgyi András .....	202
5.2.161. Szlavkovszky Benedek (Benedictus ab Annuntiatione B.M.V.).....	202
5.2.162. Szlopnyay Elek (Alexius a Resurrectione Domini) .....	202
5.2.163. Szokolóczy Vencel (Wenceslaus a Purificatione B.M.V.).....	202
5.2.164. Szomolányi József.....	202
5.2.165. Tagányi Adalbert (Adalbertus a S. Stephano Rege).....	202
5.2.166. Takáts Sándor .....	202
5.2.167. Tapolcsányi Gergely .....	203
5.2.168. Tomek Vince .....	203
5.2.169. Tóth György .....	204

5.2.170. Tóth Ker. János .....	204
5.2.171. Török Jenő.....	204
5.2.172. Trautwein János .....	204
5.2.173. Vajda Gyula .....	204
5.2.174. Valero Jakab .....	204
5.2.175. Való József.....	205
5.2.176. Váry Gellért (Meister Sándor) .....	205
5.2.177. Vass József.....	205
5.2.178. Vass Péter .....	205
5.2.179. Vesserle György.....	205
5.2.180. Virághalmi (Blumentritt) Ferenc (növendék).....	205
5.2.181. Vörös Cyrill.....	206
5.2.182. Weiner (Wainer) Ferenc .....	206
5.2.183. Zimányi Gyula.....	206
5.2.184. Zimányi Lajos.....	206
6. KITEKINTŐ RÉSZ: KÖZÉP-EURÓPAI PIARISTA RENDTÖRTÉNET .....	207
6.1. Ausztria.....	207
6.1.1. Levéltári források.....	207
6.1.2. Általános irodalom.....	207
6.1.3. Rendházak és iskolák története .....	208
6.1.4. Iskolai színháték és zene .....	212
6.1.5. A rendtartomány tagjai.....	213
6.2. Csehország, Morvaország és Szilézia.....	213
6.2.1. Levéltári források.....	213
6.2.2. Általános irodalom.....	214
6.2.3. A rendházak és iskolák története.....	215
6.2.4. Tanítási rend és pedagógia.....	221
6.2.5. Iskolai színhátás és zene .....	221
6.2.6. Piarista könyvtárügy.....	222
6.2.7. A csehországi piaristák tudományos tevékenysége .....	222
6.2.8. A rendtartomány tagjai.....	223
6.3. Lengyelország és Litvánia .....	223
6.3.1. Levéltári források.....	223
6.3.2. Általános irodalom.....	224
6.3.3. Stanislaw Konarski és kora .....	227
6.3.4. A rendházak és iskolák története.....	228
6.3.5. Iskolai rend és pedagógia.....	229
6.3.6. Iskolai színháték és zene .....	230
6.3.7. A rendtartomány tagjai.....	230
6.4. Németország és Svájc.....	231
6.4.1. Általános irodalom.....	231
6.4.2. A rendházak és iskolák története.....	231

---

FÜGGELÉK: KUTATÁSI ÚTMUTATÓ .....	233
Ha Ön egy piarista rendház vagy iskola történetét kutatja . . .	233
Ha Ön egy piarista szerzetes életét és munkásságát kutatja. . .	233
Ha Ön egy piarista diák iskoláskori adatait keresi. . .	235
RÖVIDÍTÉSEK.....	237
Levéltárak és könyvtárak.....	237
Folyóiratok, sorozatok, értesítők.....	237
Könyvek és kéziratok .....	238
NÉVMUTATÓ .....	241
RÉSZLETES TARTALOM.....	267

